

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria -Vlada - Government

Përgjigjet e pyetësorit për përgatitjen e Studimit të Fizibilitetit për Marrëveshjen e Stabilizim
Asocimit

Qershor 2012

HYRJE

Pas konkluzioneve të Këshillit të çështjeve të përgjithshme me 28 Shkurt të vitit 2012 i cili mori parasysh qëllimin e këshillit për të nisur Studimin e Fizibilitetit për Marrëveshjen mes Bashkimit Evropian dhe Republikës së Kosovës me 7 Maj ka pranuar pyetësin për përgatitjen e Studimit të Fizibilitetit për Marrëveshjen e Stabilizim Asociimit. Një pjesë shtesë e pyetjeve është dërguar me 18 Maj të vitit 2012.

Kontributi i Qeverisë së Kosovës për Studimin e Fizibilitetit përbëhet nga përgjigjet në pyetësor, si dhe 80 anekseve që janë pjesë e kontributit zyrtarë. Janë 444 pyetje në përgjithësi.

Të gjitha institucionet e shtetit, tek të dy nivelet atë qendror dhe komunal, kanë kontribuar në përgatitjen e përgjigjeve. Përgjigjet synojnë të paraqesin gjendjen faktike, komplete dhe precize për secilin sektorë.

Kontributi është përgatitur gjatë periudhës 7 maj – 8 qershor 2012.

Tabela e Përmbajtjes

1. KRITERET POLITIKE.....	8
1.1. Demokracia dhe Sundimi i Ligjit	8
1.1.1. Legjislatura	8
1.1.2. Ekzekutivi dhe Kryetari	16
1.1.3. Administrata publike	31
1.1.4. Reformat e Sektorit të Sigurisë.....	50
1.1.5. Sistemi gjyqësor	53
1.1.6. Lufta kundër korrupsionit.....	58
1.1.7. Marrëdhëniet me bashkësinë ndërkombëtare.....	59
1.2. Të drejtat e njeriut dhe mbrojtja e pakicave	61
1.2.1. Të drejtat civile dhe politike	63
1.2.1.1. E drejta për gjykim të drejtë/Qasja në drejtësi.....	64
1.2.1.2. Liria e shprehjes	64
1.2.1.3. Liria e mbledhjes dhe organizimit.....	65
1.2.1.4. Liria e mendimit, ndërgjegjes dhe fesë.....	66
1.2.1.5. Mbrojtja e të dhënave personale	67
1.2.2. Të drejtat ekonomike dhe sociale	68
1.2.3. Respekti për të drejtat kulturore dhe mbrojtja e minoriteteve	72
1.2.3.1. Institucionet/Përfaqësimi.....	75
1.2.3.2. Qasja në Edukim	77
1.2.3.3. Gjuhët Zyrtare.....	78
1.2.3.4. Mediat e Minoriteteve	79
1.2.3.5. Romë, Ashkali dhe Egjiptian	80
1.2.3.6. Refugjatët dhe të Zhvendosurit Brenda Vendit.....	82
1.2.3.7. Të drejtat kulturore duke përfshirë trashëgiminë kulturore.....	83
2. KRITERET POLITIKE.....	87
2.1. Të dhënat makro-ekonomike.....	87
2.2. Të dhënat ekonomike-sociale	91
2.1. Treguesit Strukturalë	94
2.4. Procesi i diskutimit të pagave dhe sistemi i sigurimeve shoqërore	97
2.5. Zhvillimi dhe reformat strukturale dhe ekonomike	101
2.6. Tregjet Financiare.....	133
2.6.1. Pasqyra e Përgjithshme	133
2.6.2. Sektori Bankar.....	135
2.6.3. Sektori Jo-bankar.....	140
3. AFTËSIA PËR TË PËRBALLUAR DETYRIMET QË RRJEDHIN NGA MSA-JA	141
3.1. Dialogu politik.....	141
3.2. Bashkëpunimi rajonal	141
3.3. Lëvizja e lirë e mallrave	145
3.3.1. Mbikëqyrja e Tregut.....	145

3.3.2.	Mbrojtja e Konsumatorit.....	146
3.3.3.	Tregtia.....	148
3.4.	Lëvizja e njerëzve, shërbimet dhe e drejta e themelimit.....	160
3.4.1.	Lëvizja e Njerëzve	160
3.4.2.	Lëvizja e Shërbimeve.....	161
3.4.2.1.	Kontrolli Financiar	165
3.4.3.	Ligji i Kompanive.....	172
3.4.4.	Tregtia e Shërbimeve	173
3.4.4.1.	Shërbimet postare	174
3.5.	Konkurrenca.....	175
3.6.	Pronësia intelektuale, industriale dhe komerciale	175
3.6.1.	Të drejtat e pronësisë industriale.....	179
3.7.	Prokurimi Publik.....	182
3.8.	Drejtësia dhe çështjet e brendshme.....	183
3.8.1.	Fuqizimi i institucioneve dhe sundimi i Ligjit.....	183
3.8.2.	Azili, migracioni, kontrollimi i kufijve/kufijve administrativ dhe çështja e vizave.....	187
3.8.3.	Luftimi i shpëlarjes së parave	191
3.8.4.	Parandalimi dhe luftimi i krimit të organizuar dhe aktivitetet tjera kriminale, duke përfshirë terrorizmin.....	195
-3.9.	Politikat e bashkëpunimit.....	205
3.9.2.1.	Industria.....	207
3.9.2.2.	NVM-të.....	210
3.8.6.	Bujqësia dhe sektori agro-industrial	213
3.9.3.1.	Çështjet Horizontale.....	213
3.9.3.2.	Politika Cilësore	225
3.9.3.3.	Statistikat Bujqësore.....	226
3.9.3.4.	Siguria e Ushqimit, Politikat veterinare dhe fito-sanitare	230
3.8.7.	Doganat dhe Tatimet	251
3.9.4.2.1.	Të Përgjithshme	256
3.9.4.2.2.	Tatimi mbi vlerën e shtuar	256
3.9.4.2.3.	Detyrat e Akcizës.....	257
3.9.4.2.4.	Tatimet e drejtpërdrejta	257
3.9.4.2.5.	Bashkëpunimi administrativ dhe ndihma e ndërsjellët.....	262
3.9.5.	Punësimi, politika sociale, politika e shëndetit publik, edukimi dhe trajnimi, hulumtimi i teknologjisë dhe inovacioni	265
3.9.5.1.	Punësimi dhe politika sociale.....	265
3.9.5.1.2.	Ligji i punës -shëndeti dhe siguria në punë	269
3.9.5.1.3.	Historiku i të dhënave	276
3.9.5.1.4.	Politika e Punësimit.....	284
3.9.5.1.5.	Përfshirja Sociale	289
3.9.5.1.6.	Mbrojtja Sociale	295

3.9.5.1.7. Pensionet	303
3.9.5.2. Politikat e shëndetit publik.....	305
3.9.5.3. Arsimi dhe Trajnimi, hulumtimi dhe inovacioni	323
3.9.5.3.1. Cilësia e arsimit.....	323
3.9.5.3.2. Aftësimi Profesional	335
3.9.5.3.3. Rinia	336
3.9.5.3.4. Hulumtimi dhe inovacioni: Pjesëmarrja në kuadër të programeve të BE-së.....	339
3.9.5.3.5. Financimi kombëtar dhe bashkëpunimi në hulumtim dhe inovacion	339
3.9.5.3.6. Strategjia mbi hulumtimin dhe inovacionin	343
3.9.7. Kultura, audio-vizuale, telekomunikacioni dhe shërbimet postare dhe shoqëria informative.....	345
3.9.6.2.1. Komunikimi Elektronik.....	348
3.9.6.2.2. Shërbimet e shoqërisë informative.....	353
3.9.8. Transporti	360
3.9.9. Energjia duke përfshirë sigurinë bërthamore	372
3.9.11. Mjedisi dhe Ndryshimet Klimatike	403
3.9.9.1. Politika e Përgjithshme e Mjedisit	403
3.9.9.2. Politikat sektoriale.....	406
3.9.9.2.1. Politikat Horizontale	406
3.9.9.2.2. Kualiteti i ajrit.....	407
3.9.9.2.3. Menaxhimi i mbeturinave	410
3.9.9.2.4. Kualiteti i Ujit	413
3.9.9.2.5. Mbrojtja e natyrës	416
3.9.9.2.6. Kontrolli i ndotjes industriale dhe menaxhimi i risk	419
3.9.9.2.7. Kimikatet	420
3.9.9.2.8. Ndryshimet klimatike	422

ANEKSI A - Ligjet e publikuara në Gazetën Zyrtare

ANEKSI B - Lista e akteve nën ligjore e aplikueshme në Kosovë

ANEKSI C - Lista e strategjive dhe Planit të veprimit

ANEKSI D - Lista e marrëveshjeve Ndërkombëtare e Qeverisë së Kosovës

ANEKSI E - Lista e anëtarësimit regjional, Evropian dhe organizatave ndërkombëtare

ANEKSI 1 - Administrata publike

ANEKSI 1.1 - Zyra e kryetarit

ANEKSI 1.2 - Kuvendi i Republikës së Kosovës

ANEKSI 1.3 - Zyra e Kryeministrit

ANEKSI 1.4 - Ministria e Drejtësisë

ANEKSI 1.5 - Ministria e Financave

ANEKSI 1.6 - Ministria e Punëve të Brendshme

ANEKSI 1.7 - Ministria e Punëve të Jashtme

ANEKSI 1.8 - Ministria e Forcës së Sigurisë të Kosovës

ANEKSI 1.9 - Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë

ANEKSI 1.10 - Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit

ANEKSI 1.11 - Ministria e Tregtisë dhe Industrisë

ANEKSI 1.12 - Ministria e Shëndetësisë
 ANEKSI 1.13 - Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale
 ANEKSI 1.14 - Ministria e Administratës Publike
 ANEKSI 1.15 - Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
 ANEKSI 1.16 - Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinorë
 ANEKSI 1.17 - Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
 ANEKSI 1.18 - Ministria për Komunitete dhe Kthim
 ANEKSI 1.19 - Ministria e Integritetit Evropian
 ANEKSI 1.20 - Ministria e Infrastrukturës
 ANEKSI 1.21 - Ministria për Zhvillim Ekonomik
 ANEKSI 1.22 - Ministria e Diasporës
 ANEKSI 1.23 - Akademia e Shkencës dhe Arteve e Kosovës
 ANEKSI 1.24 - Autoriteti Rregullativ i Telekomunikacionit
 ANEKSI 1.25 - Agjencia Kundër Korrupsionit e Kosovës
 ANEKSI 1.26 - Zyra e Rregullatorit për Energji
 ANEKSI 1.27 - Agjencioni Kosovar i Privatizimit
 ANEKSI 1.28 - Gjykata kushtetuese e Kosovës
 ANEKSI 1.29 - Komisioni Kosovar i Konkurrencës
 ANEKSI 1.30 - Këshilli i Kosovës për Trashëgimisë Kulturore
 ANEKSI 1.31 - Këshilli i Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil të Kosovës
 ANEKSI 1.32 - Këshilli Prokurorial i Kosovës dhe Zyra e Kryeprokurorit të Shtetit
 ANEKSI 1.33 - Agjencioni Shtetëror për Mbrojtjen e të Dhënave Personale
 ANEKSI 1.34 - Zyra e Auditorit të Përgjithshëm
 ANEKSI 1.35 - Zyra e Rregullatorit të Ujit dhe Mbeturinave
 ANEKSI 1.36 - Autoriteti Civil i Aviacionit
 ANEKSI 1.37 - Komisioni i Pavarur për Miniera dhe Minerale
 ANEKSI 1.38 - Sekretariati i Komisionit Qendror Zgjedhor
 ANEKSI 1.39 - Instituti i Ombudspersonit
 ANEKSI 1.40 - Instituti Gjyqësor i Kosovës
 ANEKSI 1.41 - Këshilli Gjyqësor i Kosovës
 ANEKSI 1.42 - Agjencioni Kosovar për Prona
 ANEKSI 1.43 - Komunitat
 ANEKSI 1.44 - Autoriteti i Prokurimit Qendror
 ANEKSI 1.45 - Njësia e Inteligjencës Financiare
 ANEKSI 1.46 - Akademia Kosovare Për Siguri Publike
 ANEKSI 1.47 - Doganat e Kosovës
 ANEKSI 1.48 - Agjencioni Kosovar i Pylltarisë
 ANEKSI 1.49 - Instituti Kosovar për Administratë Publike
 ANEKSI 1.50 - Inspektorati i Policisë së Kosovës
 ANEKSI 1.51 - Këshilli i Sigurisë së Kosovës
 ANEKSI 2 - Lista e përkohshme e Trashëgimisë Kulturore
 ANEKSI 3a - Kriteret Ekonomike, doganat, Taksat, Kontrolli financiar, BQK-ja dhe Statistikat
 ANEKSI 3b - Të dhënat e popullsisë sipas grupmoshave dhe Gjinisë në nivel komunal (2011)
 ANEKSI 4 - Marrëveshjet për ri-pranim
 ANEKSI 5 - Bujqësia
 ANEKSI 6 - Shëndetësia I
 ANEKSI 7 - Shëndetësia II
 ANEKSI 8 - Shëndetësia III
 ANEKSI 9 - Shëndetësia IV
 ANEKSI 10 - Shëndetësia V
 ANEKSI 11 - Shëndetësia VI
 ANEKSI 12 - Strategjia Kosovare e Energjisë 2009-2018

ANEKSI 13 - KEEP 2010-2018 Plani i parë Kosovar i veprimit afatmesëm për EE-në 2010-2012
ANEKSI 14 - Plani i thjeshtëzuar për burimet e ripërtërishme të energjisë 2011-2020
ANEKSI 15a - Tabela e Korrelacionit lidhur me zbatimin e Direktivës 2009-72-EC
ANEKSI 15b - Tabela e Korrelacionit lidhur me zbatimin e Direktivës 2009-73-EC
ANEKSI 15c - Tabela e Korrelacionit lidhur me zbatimin e Rregullores EC Nr 714-2009
ANEKSI 15d - - Tabela e Korrelacionit lidhur me zbatimin e Rregullores EC Nr 715-2009
ANEKSI 16 -Ligji për Rregullatorin e Energjisë
ANEKSI 17a - Metodologjia Poshtë-lart (Bottom-up) 2011
ANEKSI 17b - Doracaku i Metodologjisë Lart-poshtë (Top-Down)
ANEKSI 18 - Reg Nr. 03-2012 për organizimin e brendshëm të MZHE-së
ANEKSI 19 - Reg. 08-2011 për organizimin e brendshëm të Agjencisë së EE-së

1. KRITERET POLITIKE

1.1. Demokracia dhe Sundimi i Ligjit

1.1.1. Legjislatura

- Ju lutem ofroni një përshkrim të strukturës dhe funksionimit të Kuvendit duke përfshi kompetencat e Kryetarit të kuvendit dhe komisioneve parlamentare, prerogativa dhe kompetencat e kuvendit dhe komisioneve parlamentare në lidhje me kontrollin e pushtetit ekzekutiv, dhe të procedurave për adoptimin e legjislaturës (duke përfshi edhe një sqarim të procedurave të shpejta ekzistuese dhe aplikimin e tyre në adoptimin e legjislacionit lidhur me acquis, nëse ka ndonjë).

Kuvendi i Republikës së Kosovës ushtron kompetencat e veta sipas Kapitullit IV [Kuvendi i Republikës së Kosovës] neni 65 [Kompetencat e kuvendit] të kushtetutës së Republikës së Kosovës (këtej e tutje të referohet si Kushtetuta). Kuvendi është institucion legjislativë i Republikës së Kosovës i zgjedhur drejtpërdrejt nga qytetarët.

Për sa i përket strukturës së kuvendit neni 64 [struktura e kuvendit] paragrafi 1 i Kushtetutës, ofron këtë: 'Kuvendi ka njëqind e njëzet (120) deputet të zgjedhur me vota të fshehta mbi bazën e listave të hapura. Ulëset në kuvend janë shpërndarë mes te gjitha partive, koalicioneve, iniciativave qytetare dhe kandidatëve të pavarur në proporcion me numrin e votave të vlefshme të fituara nga ata gjatë zgjedhjeve parlamentare.'

Kompetencat e kryetarit të kuvendit janë të rregulluara nëpërmjet rregullave dhe procedurave të kuvendit; neni 17 (detyrat e kryetari të kuvendit):

- a. Kryetari i Kuvendit përfaqëson Kuvendin, propozon rendin e ditës për seancën e Kuvendit, thërret dhe kryeson seancat, nënshkruan aktet e miratuara nga Kuvendi, siguron rendin në takime dhe ushtron funksione të tjera në pajtim me Kushtetutën dhe Rregulloren e Punës së Kuvendit. Presidenti do të bëjë interpretimin përfundimtar të Rregullores së Punës gjatë seancave plenare;
- b. Në pajtim me nenin 90 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, Kryetari i Kuvendit të Kosovës ushtron detyrat e kryetarit të Kosovës, nëse kryetari përkohësisht nuk është në gjendje të kryejë detyrat e veta kushtetuese;
- c. Kryetari i kuvendit mund të ushtroj edhe postin si ushtrues detyre i Kryetarit të Kosovës deri në gjashtë (6) muaj.

Komisionet: Kuvendi duhet të emëroj komisionet e përhershme, komisionet funksionale dhe ad-hoc komisionet. Komisionet pasqyrojnë përbërjen politike të kuvendit me kërkesë të një të tretës (1/3) së të gjithë anëtarëve të komisioneve për çështje të veçanta, përfshirë edhe çështjet hetimore. Secili komision brenda fushës së përgjegjësisë të tyre është i autorizuar të mbikëqyrë zbatimin e ligjit nga qeveria apo ministria

Procedurat e shpejta: Neni 84 (Shmangiet nga Rregulloja e Punës) shmangiet nga Rregullorja e punës mund të vendosen nga dy të tretat e shumicës së deputetëve të pranishëm në Kuvend. Shmangiet mund të bëhen përveç nëse kjo është në kundërshtim me dispozitat e Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe standardet Evropiane. Ky rregull është përdorur nga kuvendi për adoptimin e ligjeve.

- Ju lutem përshkruani në detaje rregullat e punës së kuvendit dhe përvojën tuaj në zbatimin të tyre.

Sipas nenit 76 (rregullorja e punës) Kapitulli IV [Kuvendi i Republikës së Kosovës] i Kushtetutës së Republikës së Kosovës, rregullat e punës të kuvendit janë të miratuara nga dy të tretat (2/3) e të

gjithë deputetëve dhe duhet të përcaktoj organizimin e brendshëm dhe metodën e punës së kuvendit.

Rregullat e punës së kuvendit të Republikës së Kosovës përcaktojnë organizimin dhe funksionimin e kuvendit, kryetarit, presidencës, komisionet parlamentare dhe organet e tjera punuese dhe të drejtat dhe obligimet e anëtarëve të parlamentit. Neni 67 i kushtetutës, përcakton atë se kuvendi zgjedh Presidentin dhe 5 Zëvendës-Presidentët nga deputetët e zgjedhur.

Grupet Parlamentare: Për të formuar një grup parlamentarë nevojiten 5% e deputetëve apo së paku gjashtë (6) anëtarë. Në rastet kur numri i deputetëve, anëtarët e grupit parlamentar bie më pak se ky minimum, grupi pushon së ekzistuari.

Komisionet parlamentare: Kuvendi ka 13 komisione, 4 nga të cilat janë komisione permanente, 9 komisione funksionale, një nën-komision, dhe dy komisione të përkohshme: 1) Komisioni Ad-hoc për amendamentimin e kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe 2) komisioni për amendamentimin e Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme.

Propozim projektligji: Rregullat e punës, neni 54 ofron atë si në vijim: “Një projektligj mund t'i paraqitet kuvendit nga; Presidenti i Republikës së Kosovës brenda fushës së aktiviteteve të tij/saj, Qeveria, anëtarët e parlamentit, komisionet parlamentare, grupet parlamentare ose nga së paku 6 anëtar të kuvendit, dhe nga dhjet mijë votues, sipas metodave të themeluara nga ligji”. Pas pranimit të projekt ligjit nga kuvendi, shqyrtimi i parë nuk mund të zë vend para dy javë pune dhe jo më shumë se katër javë pune nga data e dorëzimit të projektligjit.

Shqyrtimi i projekt ligjit nga komisionet: duke ndjekur aprovimin e projekt ligjit në shqyrtimin e parë, kuvendi duhet të caktoj për shqyrtim të mëtejshëm si në vijim: Komisioni funksional si komision udhëheqësi i komisioneve: për gjyqësor dhe legjislacion; buxhet dhe financa; integritet evropiane; të drejta të njeriut; barazi gjinore, persona të pagjetur dhe peticione; të drejta dhe interesat e komuniteteve dhe të kthyerve, si komisione kryesore. Amendamentet e projekt ligjit mund të prezantohen nga anëtarët e kuvendit, grupet parlamentare, komisionet parlamentare, dhe nga qeveria, brenda dy javë pune nga miratimi në parim. Amendamentet duhet të adresohen tek komisioni udhëheqës funksional. Komisioni funksional duhet të e prezantoj një raport me rekomandimet mbi projekt ligjin brenda dy muajve nga shqyrtimi i parë. Në raste të veçanta, komisioni mund të kërkoj nga kuvendi një zgjatje të afatit kohor për dorëzimin e raportit, deri në një muaj (neni 57, rregullat e punës të kuvendit).

Shqyrtimi i dytë i projektligjit: do të filloj pas prezantimit të raportit të komisionit funksional nga raportuesi. Pasi që raporti është prezantuar, të drejt për të diskutuar kanë përfaqësuesit e komisioneve kryesore, përfaqësuesit e grupeve parlamentare, përfaqësues të qeverisë, anëtarët e kuvendit.

Shqyrtimi i dytë i projekt ligjit duhet të vazhdoj me rishikimin dhe votimin për amendamentet e prezantuara nga komisioni udhëheqës funksional dhe për amendamentet e propozuara nga komisionet e tjera, grupet parlamentare, qeveria dhe anëtarët e kuvendit, amendamentet duhet të rishikohen dhe të votohen një nga një, sipas radhitjes kur është prezantuar, së bashku me tekstin e projektligjit. Kur propozohen dy amendamente për të njëjtin Nen të projektligjit, që janë të kundërta me njëra tjetrën, amendamenti që merr më shumë vota konsiderohet si i miratuar (neni 58 mbi rregulloren e punës së kuvendit).

Shqyrtimi i tretë i projektligjit: kur projektligji nuk merr numër të mjaftueshëm të votave për miratim gjatë shqyrtimit të dytë, kuvendi duhet, gjatë kërkesës së sponsoruesit të projektligjit,

vendos që të prezantoj projektligjin në shqyrtim të tretë së bashku me amendamentet e adoptuara. Amendamentet të cilat ishin shqyrtuar dhe që nuk janë pranuar gjatë shqyrtimit të dytë, duhet të mos propozohen për shqyrtim të tretë (neni 59 rregullat e punës së Kuvendit).

Ratifikimi i traktateve ndërkombëtare: Kuvendi i Republikës së Kosovës ratifikon marrëveshjet ndërkombëtare sipas ligjit, në pajtim me nenin 18 [Ratifikimi I marrëveshjeve ndërkombëtare] i kushtetutës së Republikës së Kosovës (neni 60 Rregullat e punës së Kuvendit).

Takimet e komisioneve: janë të thirrura nga kryetarët e komisioneve sipas kalendarit të miratuar nga presidenca. Datat dhe agjenda përcaktohet nga Presidenti apo një nga zëvendës Presidentët, përveç nëse komisioni më herët ka vendosur ndryshe. Komisionet takohen së paku një herë në muaj (neni 64 Rregullat e punës së Kuvendit).

Dëgjimet publike: Komisioni mund të mbaj dëgjime publike që të marr informacione për çështjet që janë duke u rishikuar, me organizatat publike, ekspertët, përfaqësuesit e grupeve të interesit dhe persona të tjerë (neni 66 Rregullat e punës së Kuvendit).

Komisioni mbi mandate, imunitet dhe rregulla është në proces të projektimit të rregullave të reja të Kuvendit.

- Si është duke i ushtruar parlamenti funksionet e veta legislative? A ka ndonjë sistem të verifikimit, në nivel parlamentar, përputhshmëria e legjislacionit të ri me 'acquis '? a ka ndonjë obligim që të analizohet ndikimi fiskal i legjislacionit të ri para se të miratohet? Si punon ky proces në praktikë? Ju lutem shpjegoni.

Kuvendi ushtron funksionet e veta legislative duke i rishikuar draft legjislacionin në komisionet parlamentare, duke hartuar amendamente dhe miratimi e projektligjeve në seanca plenare. Divizioni për standardizim dhe harmonizim ligjor, këshilla juridike, hulumtime dhe biblioteka si një pjesë e Departamentit Ligjor të Administratës së Kuvendit,verifikon përputhshmërinë me ligjet e BE-së (acquis communautaire). Divizioni i lartcekur harton raportin preliminar me vëzhgimet dhe rekomandimet që janë dërguar tek komisionet parlamentare. Ky raport preliminar përgatitet para shqyrtimit të parë. Pas miratimit të parë të projektligjit, komisioni për integritet evropian e rishikon dhe e mbikëqyrë procesin e harmonizimit të çfarëdo projektligji që kalon në Kuvend lidhur me përafrimin dhe në përputhshmëri acquis communautaire, në një vijë me rregulloren e punës së Kuvendit: Aneksi 1 [fushëveprimi i aktiviteteve dhe përgjegjësi të komisioneve parlamentare]; Paragrafi 4. [Komisioni për integritet evropian].

Aneksi 2, (fushëveprimi e përgjegjësi të komisionit) i rregullores së punës së Kuvendit të Republikën së Kosovës, përcakton se: "Komisioni Parlamentar për buxhet dhe financa është përgjegjës për rishikimin e implikimeve buxhetore të projektligjit për vitin e parë të tyre pas hyrjes në fuqi dhe për të gjitha vitet rresht dhe ofron rekomandime për komisionet e tjera funksionale"

Komisioni për buxhet dhe financa është komision permanent dhe si i tillë duhet të rishikoj të gjitha projektligjet para miratimit në seanca plenare.

- ju lutem specifikoni kompetencat e komisioneve. Sa kohë i dedikohet shqyrtimit të legjislacionit nga komisionet?

Komisionet e Kuvendit ushtrojnë kompetencat e tyre sipas kapitullit XIV (Komisionet e Kuvendit) të Rregullores së Punës së Kuvendit të Republikës së Kosovës.

Komisionet e Kuvendit kanë juridiksion për të shqyrtuar legjislacionin. Komisionet permanente, rishikojnë të gjitha projektligjet që janë proceduar për rishikim dhe miratim nga Kuvendi. Komisionet funksionale janë të obliguara që të konsiderojnë legjislacionin që mbulon fusha të

veçanta. Pas marrjes së projektligjit nga ana e Kuvendit, shqyrtimi i parë nuk mund të bëhet para dy javë ditë pune dhe jo më shumë se katër javë ditë pune nga data e dorëzimit i projektligjit. Nga ekzaminimi i parë tek i dyti dhe miratimi i projekt ligjit, komisionit i mbesin dy muaj, për rishikim dhe përgatitje të amendamenteve për hartimin e ligjeve në mënyrë që të i dërgojnë projektligjin për miratim.

Për më tepër, Neni 62 (Funksioni i komiteteve) të Rregullores së Punës së Kuvendit të Republikës së Kosovës ofron:

- a. Komisionet i procedojnë pa vonesë çështjet që u dërgohen. Komisionet ia rekomandojnë Kuvendit vendimet përfundimtare që lidhen vetëm me çështjet ose me punët që u janë dërguar, ose me pyetjet që lidhen drejtpërsëdrejti me to. Komisionet mund të merren edhe me çështje të tjera të fushëveprimit të tyre;
- b. Komisionet mund të bëjnë rregulla të punës së vet, në pajtim me Rregulloren e Kuvendit;
- c. Komisionet, për funksionimin e tyre, kanë vijë të veçantë buxhetore, në kuadër të buxhetit;

Në mungesë të rregullave të përshkruara në këtë Rregullore për procedurat në komisione, zbatohen në mënyrë analoge me dispozitat e procedurave të mbledhjes plenare.

- Sa parti politike janë të regjistruara në Kosovë? Sa prej tyre janë të përfaqësuara në parlament? Sa përqind e parlamentarëve janë (a) femra dhe (b) nga minoritetet kombëtare dhe etnike?

Në total janë pesëdhjetë e një (51) parti politike të regjistruara nga Komisioni Qendror Zgjedhor. Në legjislacionin e 4^{të} (aktual) të Kuvendit të Republikës së Kosovës ka 17 etnitete politike të përfaqësuara në Kuvend me numrin e deputetëve si në vijim:

- a. Partia Demokratike e Kosovës- PDK (34);
- b. Lidhja Demokratike e Kosovës - LDK (27);
- c. Vetëvendosje (14);
- d. Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës - AAK (12);
- e. Koalicioni Kosova e Re - AKR-PD-PSD-PPI-PPK-PNDSH-PGJK (8);
- f. Partia e Pavarur Liberale - SLS (8);
- g. Partia demokratike Turke e Kosovës - KDTP (3);
- h. Lista e Bashkuar Serbe - JSL (4);
- i. Koalicioni VAKAT - VAKAT (2);
- j. Parti Demokratike e Ashkalive - PDAK (1);
- k. Partia e Re Demokratike - NDS (1);
- l. Partia e Boshnjake për Veprim Demokratik të Kosovës - BSDAK (1);
- m. Iniciativa e Re Demokratike e Kosovës - IRDK (1);
- n. Partia e Ashkalive për Integrim - PAI (1);
- o. Partia Demokratike Serbe për Kosovë dhe Metohi - SDSKIM (1);
- p. Iniciativa Qytetare e Gorës -GIG (1);
- q. Partia e Bashkuar e Romëve të Kosovës - PREBK (1);

Kushtetuta e Republikës së Kosovës Neni 71. 2 (Kualifikimet dhe Barazia Gjinore) ofron këtë si në vijim: “Përbërja e Kuvendit të Kosovës do të respektoj parimet e barazisë gjinore të cilat janë të pranuar në pajtim me parimet ndërkombëtare”. Për më tepër, Ligji për Zgjedhjet e Përgjithshme, Neni 27 (Kuotat Gjinore) paragrafi 1 ofron këtë si në vijim: “Në listën e kandidatëve të secilit subjekt politik së paku tridhjetë përqind (30 %) janë meshkuj dhe së paku tridhjetë përqind (30 %) janë femra; me nga një kandidatë të secilës gjini përfshi së paku në secilin grup prej tre kandidatëve, e që

numërohet nga kandidati i parë në listë". Në Legjislaturën e katërt , në total janë 40 AP femra deputete që përbëjnë 33.3% të numrit total të deputetëve.

Në lidhje me përfaqësimin e pakicave në Kuvend, Neni 64 [Struktura e Kuvendit] Paragrafi 2 i Kushtetutës, parashikon se: "Në kuadër të kësaj ndarjeje, njëzet (20) prej njëqind e njëzet (120) vendeve janë të garantuara për përfaqësimin e komuniteteve që nuk janë pjesë e shumicës në Kosovë si në vijim:

- a. partitë, koalicionet, nismat qytetare dhe kandidatët e pavarur, të cilët janë deklaruar se përfaqësojnë komunitetin Serb, do të kenë numrin e vendeve në Kuvend të fituar në zgjedhjet e hapura, me minimumin dhjetë (10) vende të garantuara, në rast se numri i vendeve të fituara është më i vogël se dhjetë (10);
- b. partitë, koalicionet, nismat qytetare dhe kandidatët e pavarur, të cilët janë deklaruar se përfaqësojnë komunitetet e tjera, në Kuvend do të kenë numrin e vendeve të fituara në zgjedhjet e hapura me minimumin e vendeve të garantuara si në vijim:
 - i. komuniteti Rom një (1) vend;
 - ii. komuniteti Ashkali një (1) vend;
 - iii. komuniteti Egjiptian një (1) vend; dhe një (1) vend shtesë do t'i jepet komunitetit Rom, Ashkali, ose Egjiptian, që ka numrin më të madh të votave të përgjithshme;
 - iv. komuniteti Boshnjak tri (3) vende;
 - v. komuniteti Turk dy (2) vende dhe
 - vi. komuniteti Goran një (1) vend, nëse numri i vendeve të fituara nga secili komunitet është më i vogël se numri i vendeve të garantuara.

Në legjislaturën e katërtë (aktuale) komunitetet minoritare janë të përfaqësuara me 26 ose 21.6% të deputetëve. Numri i femrave AP nga komunitetet minoritare është në total 8 AP.

- Ju lutem përshkruani dispozitat ligjore dhe rregullimet institucionale në vend për zgjedhjen e anëtarëve të parlamentit rregullat e aplikuara për zëvendësimin e tyre gjatë mandatit të tyre. A keni ndonjë legjislacion apo " Dorëheqje boshe" të bartësve të mandateve parlamentare? Nëse po, cilat janë planet e juaja për ta anuluar atë?

Baza ligjore për zgjedhjen e anëtarëve të Parlamentit është i rregulluar me: Kushtetutën e Republikës së Kosovës Kapitulli IV [Kuvendit të Republikës së Kosovës] Neni 63 [Parimet e Përgjithshme] dhe me anë të ligjit nr .03/L-073 mbi zgjedhjet e Përgjithshme të Republikës së Kosovës,

Neni 63 i kushtetutës së Kosovës ofron si në vijim: "Kuvendi është institucion ligjvënës i Republikës së Kosovës i zgjedhur drejtpërsëdrejti nga populli". Neni 66 në paragrafin 1 ofron si në vijim: Kuvendi i Kosovës zgjidhet me mandat katërvjeçar, duke filluar nga dita e seancës konstituive, që mbahet brenda tridhjetë (30) ditësh nga dita e shpalljes zyrtare të rezultateve të zgjedhjeve." Neni 70 [Mandati Deputetëve] i Kushtetutës ofron si në vijim:

- a. Deputetët e Kuvendit janë përfaqësues të popullit dhe nuk i nënshtrohen asnjë mandati detyrues.
- b. Mandati i deputetit të Kuvendit të Kosovës fillon ditën e certifikimit të rezultatit të zgjedhjeve.
- c. Mandati i deputetit mbaron ose bëhet i pavlefshëm, nëse:
 - i. Deputeti nuk e bën betimin;
 - ii. Deputeti jep dorëheqje;
 - iii. Deputeti emërohet anëtar i qeverisë së Kosovës;
 - iv. Përfundon mandati i kuvendit;

- v. Mungon gjashtë (6) muaj rresht në seancat e Kuvendit. Në raste të veçanta, Kuvendi i Kosovës mund të vendosë ndryshe;
- vi. Deputeti dënohet me vendim gjyqësor të formës së prerë për vepër penale me një ose më shumë vjet burgim;
- vii. Deputeti vdes;
- d. Vendet e lira të deputetëve në Kuvend, plotësohen menjëherë, në pajtim me këtë Kushtetutë dhe me ligjin.

Neni 2 (Parimet Themelore) të Ligjit Nr .03/L-073 mbi Zgjedhjet e Përgjithshme të Republikës së Kosovës ofron atë: “Zgjedhjet për Kuvendin e Kosovës mbahen në bazë të votës së lirë, të përgjithshme, të barabartë, të drejtpërdrejtë dhe të fshehtë në përputhje me këtë ligj dhe rregullat e KQZ-së.”

Në lidhje me ndarjen e ulëseve, neni 111.1 (Ndarja e vendeve) ofron si në vijim: Vendet në Kuvend ndahen sipas sistemit të përfaqësimit të caktuar nga neni 64 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës. Neni 112 (Zëvendësimi i anëtarëve të Kuvendit) të Ligjit Nr .03/L-073 mbi Zgjedhjet e Përgjithshme të Republikës së Kosovës ofron në vijim dispozitat e detajuara në lidhje me zëvendësimet e anëtarëve të Kuvendit.

- Ju lutem përshkruajeni dispozitat në dispozicion që definojnë personat që kanë të drejtë vote në zgjedhjet parlamentare, presidenciale dhe ato lokale si dhe rregullimet e bëra lidhur me regjistrimin e votuesve.

Kuvendi i Republikës së Kosovës ka miratuar ligjin mbi Zgjedhjet e Përgjithshme (nr. 03/L-073) dhe ligjin për Zgjedhjet Lokale (nr. 03L-072) të cilat definojnë procedurat e zgjedhjeve për zgjedhjen e organeve qendrore dhe lokale si dhe të drejtën e votuesit që të votoj.

Lidhur me të drejtën për të votuar, neni 5 [e drejta e votuesit] i ligjit për Zgjedhje të Përgjithshme (nr. 03/L-073) dhe nenit 12 [e drejta për të votuar, regjistrimi dhe certifikimi] i ligjit për Zgjedhje Lokale (Nr. 03L-072) ofron si në vijim:

Çdo person ka të drejtë për të votuar në zgjedhje në përputhje me këtë ligj nëse i ka mbushur tetëmbëdhjetë (18) vjet në ditën kur mbahen zgjedhjet dhe e plotëson njërin prej kriterëve vijuese:

- a. Ai/ajo është i/e regjistruar si qytetar/e i/e Kosovës në Regjistrin Qendror Civil;
- b. Ai/ajo banon jashtë Kosovës ose ka lëshuar Kosovën në apo pas 1 janarit 1998, me kusht që t’i plotësojë kriteret e parapara sipas ligjit në fuqi për të qenë qytetar i Kosovës;
- c. Ai/ajo ka fituar statusin e refugjatit, siç është përkufizuar në Konventën Lidhur me Statusin e Refugjatëve të 28 korrikut 1951 dhe Protokollin e saj të 16 dhjetorit 1966, në apo pas 1 janarit 1995, dhe ka të drejtë për t’u regjistruar në Regjistrin Qendror Civil si banor/e e Kosovës.

Asnjë person nuk mund të votojë nëse:

- a. është duke vuajtur dënimin e shqiptuar nga Tribunali Penal Ndërkombëtar për ish Jugosllavinë (“Tribunali”);
- b. është i akuzuar nga Tribunali dhe ka dështuar t’i bindet urdhrorit për t’u paraqitur para Tribunalit; ose;
- c. është shpallur mentalisht i paaftë me vendim të prerë gjyqësor.

Lidhur me procedurat e regjistrimit të votuesve, ekziston edhe lista e votuesve pasiv e dalë nga Regjistri Qendror Civil. Regjistri Qendrorë Civil është i krijuar dhe menaxhuar nga agjencioni i regjistrave civil i Ministrisë së Punëve të Brendshme. Gjatë procesit KQZ-ja pranon tre herë ekstraktin nga Regjistri Qendror Civil nga Ministria e Punëve të Brendshme. Ekstrakti përfshin të

gjithë qytetarët e regjistruar që janë mbi 18 vjet si dhe të atyre që mbushin 18 në ditën e zgjedhjeve si dhe listën e personave të ndjerë dhe listën e të çregjistruarve. Ekstrakti duhet të jetë i pastruar nga emrat e personave të ndjerë dhe të regjistruar dhe të çregjistruar në zyrën komunale të regjistrimit.

Komisioni Qendror Zgjedhor gjithashtu mirëmban dhe regjistron listat e votuesve që jetojnë jashtë vendit. Regjistrimi i tyre është temë e procesit të detajuar të verifikimit dhe vlerësimit të të drejtës së tyre për të votuar.

Për më tepër, në mënyrë që të lehtësojë zbatimin e ligjeve të lartpërmendura, Komisioni Qendror i Zgjedhjeve bazuar në autoritetet e saj ka nxjerrë rregulla zgjedhore për: Regjistrimin dhe Veprimin e Partive Politike, kontestimi i periudhës dhe konfirmimi i listës së zgjedhësve, Votimi për njerëzit me nevoja të veçanta , kuti postare të subjekteve politike, qendra për numërimin dhe rezultatin , Vëzhguesit e zgjedhjeve, votimit dhe numërimit në qendrat e votimit në nivelin e zgjedhjeve komunale, raundin e dytë të zgjedhjeve për Kryetar Komune, Kodin e Sjelljes për partitë politike, kandidatët dhe përkrahësit e tyre, Kufijtë e shpenzimeve të fushatës dhe Pasqyrat Financiare, fushata zgjedhore dhe njoftimi për ngjarje politike, Sanksionet, Gjobat dhe Rregullat për zgjedhje të parakohshme.

- Ju lutem përshkruani kornizën e përgjithshme të punës për partitë dhe financimin e fushatave, rregullave që garantojnë transparencën e tyre dhe ofro në detaje monitorimin e implementimit të tyre.

Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, si institucion i pavarur, përmes dispozitave ligjore dhe akteve nënligjore, rregullon financimin e partive politike dhe transparencën dhe ka krijuar mundësi për monitorimin e zbatimit të ligjeve në fuqi. Financimi i partive politike është e rregulluar me Ligjin nr. 03/L174 mbi financimin e partive politike. Për më tepër, KQZ-ja ka miratuar Rregulloren Nr. 16/2011 mbi financimin e subjekteve politike. Neni 4 (Burimet financiare dhe materiale) të Ligjit Nr. 03/L174 mbi financimin e partive politike siguron që burimet financiare dhe materiale të subjekteve politike janë: detyrimet (pagesat nga anëtarësimet); Kontributet, financim nga buxheti i Republikës së Kosovës; asetet e fituar siç është paraparë me këtë ligj dhe të hyrat nga aktivitetet e subjekteve politike të përcaktuara në nenin 6 të këtij ligji.

Neni 5, i Ligjit nr. 03/L174 mbi financimin e partive politike përcakton se subjektet politike kanë të drejtë të marrin kontribute nga persona fizikë në shumën jo më shumë se 2.000 € për vit kalendarik dhe personin juridik në vlerë që nuk tejkalon 10.000 euro për vit kalendarik.

Neni 7, i këtij ligji përcakton se financimi publik i subjekteve politike, kryhet nëpërmjet Fondit për mbështetjen e partive politike brenda Buxhetit të Republikës së Kosovës. Ky fond funksionon në kuadër të Komisionit Qendror të Zgjedhjeve.

Në pajtim me ligjin në fuqi, partitë politike paraqesin pasqyrat financiare për përdorimin e fondeve publike në çdo tre muaj, ndërsa një raport gjithëpërfshirës dorëzohet në fund të vitit kalendarik.

Neni 15, paragrafi 1 i Ligjit nr. 03/L174 mbi financimin e partive politike parasheh që: "subjektet politike të regjistruara paraqesin në KQZ raportin vjetor financiar më së voni deri më 1 mars të vitit të ardhshëm në mënyrën siç është paraparë nga KQZ-ja".

Pas afatit për dorëzimin e raporteve vjetore, KQZ-ja inicion procedurat për zgjedhjen e një kompanie që merret me auditimin e pasqyrave financiare. Me dorëzimin e raportit përfundimtar nga auditori i kontraktuar, të gjitha raportet financiare vjetore janë të publikuara në faqen e internetit të Komisionit Qendror Zgjedhjeve.

Raportet e shpenzimeve të fushatës duhet të dorëzohen dyzet e pesë ditë pas zgjedhjeve në Zyrën për Regjistrimin e Partive Politike.

- Ju lutem përshkruani se si definohet dhe aplikohet imuniteti parlamentar

Imuniteti parlamentarë është i definuar sipas nenit 75 (imuniteti) i Kushtetutës së Republikës së Kosovës:

- a. “Deputetët e Kuvendit gëzojnë imunitet nga ndjekja penale, paditë civile ose shkarkimi për veprimet dhe vendimet e tyre brenda fushëveprimit të përgjegjësive të tyre si deputetë të Kuvendit. Imuniteti nuk pengon ndjekjen penale të deputetëve të Kuvendit për veprimet e ndërmarra jashtë fushëveprimit të përgjegjësive të tyre si deputetë të Kuvendit.”
- b. “Deputeti i Kuvendit nuk mund të arrestohet dhe as ndalohet përderisa është duke kryer detyrat e tij/saj si deputet i Kuvendit, pa pëlqimin e shumicës së të gjithë deputetëve të Kuvendit.”

Rregullorja e punës së Kuvendit të Republikës së Kosovës, neni 22, 23, dhe 24, përcakton imunitetin e deputetit, procedurat e heqjes së imunitetit dhe procedurat kur deputeti është i ndaluar apo arrestuar, si vijon:

Neni 22 (Imuniteti i deputetit të Kuvendit)

- a. Deputeti gëzon imunitet, në pajtim me Kushtetutën;
- b. Deputeti gëzon imunitet për deklaratimet gojore ose të shkruara, si dhe për veprimet e tjera, të kryera në cilësinë e deputetit të Kuvendit;
- c. Deputeti gëzon imunitet ndaj masave të ndalimit, të arrestit, të ndjekjes penale, përderisa Kuvendi nuk merr vendim për heqjen e imunitetit të tij;
- d. Imuniteti i deputetit fillon në ditën e verifikimit të mandatit dhe mbaron me përfundimin e mandatit të tij;
- e. Kuvendi, përjashtimisht nga paragrafi 4 i këtij neni, mund t’ia heqë imunitetin deputetit para mbarimit të mandatit;
- f. Kërkesën për heqjen e imunitetit të deputetit e bën organi kompetent për ndjekje penale. Vendimin për heqjen e imunitetit të deputetit e merr Kuvendi, në përputhje me rekomandimet e Komisionit për Mandat, Imunitet dhe Rregullore.

Masa e ndalesës ose e arrestit mund të merret ndaj deputetit edhe pa heqjen paraprake të imunitetit nga Kuvendi, në rastin kur deputeti kryen vepër të rëndë penale, që është e dënueshme me pesë (5) e më shumë vjet burgim.

Neni 23 (Procedura e heqjes së imunitetit)

Organi kompetent i ndjekjes penale duhet të paraqesë kërkesën për heqjen e imunitetit të deputetit të Kuvendit së bashku me dokumentet tjera plotësuese tek Kryetari i Kuvendit. Kryetari i Kuvendit do të paraqesë kërkesën e organit të akuzës së bashku me dokumentacionin plotësues në Komisioni për imunitetin mandatin dhe rregulloren brenda 48 orëve.

- a. Komisioni për Mandat, Imunitet dhe Rregullore, brenda 30 ditësh, pas marrjes së kërkesës nga paragrafi 1 i këtij neni, e shqyrton kërkesën dhe Kuvendit ia paraqet raportin me rekomandime;
- b. Komisioni e njofton deputetin, imuniteti i të cilit kërkohet të hiqet, për kërkesën dhe për kohën e shqyrtimit të saj në komision.
- c. Deputeti ftohet të marrë pjesë në mbledhjen e Komisionit dhe në mbledhje plenare për t’i dhënë shpjegimet dhe vërejtjet rreth çështjes;
- d. Mospjesëmarrja e deputetit të ftuar në mbledhje nuk e pengon Komisionin dhe Kuvendin të vendosin edhe pa praninë e tij;

- e. Kuvendi e shqyrton raportin me rekomandimet e Komisionit më së voni në mbledhjen e dytë të radhës. Në fillim të shqyrtimit të çështjes, fjala i jepet deputetit për të dhënë shpjegime dhe për t'iu përgjigjur pyetjeve të deputetëve;
- f. Për heqjen e imunitetit të deputetit Kuvendi vendos me vota të fshehta të shumicës së deputetëve të Kuvendit.

Neni 24 Procedurat kur deputeti i kuvendit ndalohet ose arrestohet:

Në rastin kur një deputet është ndaluar ose arrestuar, pa heqjen e imunitetit, organi kompetent i ndjekjes e informon menjëherë Kryetarin e Kuvendit.

- a. Posa të njoftohet Kryetari i Kuvendit e thërret Komisionin për Mandat, Imunitet dhe Rregullore dhe ia dërgon njoftimin me dokumentet e tjera përcjellëse organit kompetent të ndjekjes. Kryetari kërkon nga Komisioni ta shqyrtojë çështjen.
- b. Komisioni, brenda dy ditëve pas njoftimit nga Kryetari i Kuvendit, e shqyrton rastin e deputetit të ndaluar ose të arrestuar. Komisioni i fton për t'i dëgjuar organin kompetent të ndjekjes dhe deputetin e ndaluar ose të arrestuar.
- c. Kryetari i Kuvendit e thërret mbledhjen brenda dy ditësh pas paraqitjes së raportit nga Komisioni.
- d. Kuvendi vendos me votim të fshehtë për heqjen ose mos-heqjen e imunitetit të deputetit.
- e. Në rastet kur deputetit nuk i hiqet imuniteti në Kuvend, lirohet nga ndalimi ose nga arresti.

- Si i ushtron parlamenti kontrollin e funksioneve të veta, veçanërisht karshi degës së ekzekutivit të qeverisë?

Kuvendi i Republikës së Kosovës ushtron funksionet e veta të kontrollit mbi ekzekutivin përmes instrumenteve të mëposhtme: Pyetje interpelancë parlamentare për Qeverinë për përgjigje me gojë, pyetjet parlamentare për përgjigje me shkrim, duke i raportuar komisionet parlamentare dhe në seanca plenare dhe nëpërmjet kontrollit të ekzekutivit për zbatimin e legjislacionit të miratuar nga Kuvendi.

1.1.2. Ekzekutivi dhe Kryetari

- Ju lutemi jep një përshkrim të strukturës dhe funksionimit të Qeverisë. Cila është baza ligjore për strukturën dhe funksionimin e Qeverisë.?

Baza ligjore për strukturën dhe funksionimin e qeverisë së Republikës së Kosovës është si në vijim:

- a. Kushtetuta e Republikës së Kosovës;
- b. Ligji Nr 03/L-189 për Administratën shtetërore të Republikës së Kosovës;
- c. Rregullorja nr 09/2011 për Rregullat e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës, dhe;
- d. Rregullorja Nr. 07/2011 për amendamentimin e rregullores 02/2011 për fushëveprimin e përgjegjësiwe administrative të zyrës së Kryeministrit dhe ministrive.

Kapitulli VI (Qeveria e Republikës së Kosovës) i kushtetutës përcakton parimet e përgjithshme në organizimin, funksionet dhe kompetencat të qeverisë. bazuar në nenin 92 të kushtetutës së Republikës së Kosovës, Qeveria është mbajtësi i fuqive ekzekutive, dhe përbëhet nga Kryeministri, Zëvendëskryeministrat dhe Ministrat. neni 96 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës përcakton atë se Ministrinë dhe organet e tjera ekzekutive themelohen, sipas nevojës, për kryerjen e funksioneve brenda kompetencave të Qeverisë ndërsa numri i anëtarëve të Qeverisë përcaktohet me aktin e brendshëm të saj.

Në bazë të nenit 93 të Kushtetutës, Qeveria është përgjegjëse për: a) propozon dhe zbaton politikën e brendshme dhe të jashtme të vendit; b) promovon zhvillimin ekonomik; c) propozon ligje; d) ofron aktet nënligjore; e) udhëzon punën e administratës publike; f) propozon emërimin e misionëve diplomatike.

Qeveria e Republikës së Kosovës, në linjë nenin 96 (1 dhe 2) të Kushtetutës dhe nenin 22 (2) të Ligjit nr. 03/L-189 për Administratën Shtetërore, ka miratuar Rregulloren Nr 07/2011 për amendamentimin e Rregullores 02/2011 për fushëveprimin e Përgjegjësive Administrative të zyrës së Kryeministrit. Rregullorja përcakton përgjegjësitë e fushëveprimit dhe një numër të autoriteteve të administratës shtetërore dhe të Organeve të larta administrative Shtetërore.¹ Kjo rregullore përcakton përbërjen e Qeverisë së Republikës së Kosovës e cila përbëhet nga 19 Ministri:

- a. Ministria e Drejtësisë;
- b. Ministria e Financave;
- c. Ministria e Punëve të Brendshme;
- d. Ministria e Punëve të Jashtme;
- e. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë;
- f. Ministria e Tregtisë dhe Industrisë;
- g. Ministria e Shëndetësisë;
- h. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale;
- i. Ministri e Kulturës, Rinisë dhe Sportit;
- j. Ministria e Forcës së Sigurisë së Kosovës;
- k. Ministria e Administratës Publike;
- l. Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal;
- m. Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinorë;
- n. Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillim Rural;
- o. Ministria e Kthimit dhe Komuniteteve;
- p. Ministria e Integrimeve Evropiane;
- q. Ministria e Infrastrukturës;
- r. Ministria e Zhvillimit Ekonomik, dhe
- s. Ministria e Diasporës.

Neni 94 i Kushtetutës përcakton kompetencat e Kryeministrit, i cili është përgjegjës për këto:

- a. Udhëheq dhe përfaqëson Qeverinë;
- b. Siguron zbatim të njëjtë të legjislacionit dhe politikave;
- c. Emëron Drejtorin e Përgjithshëm të Policisë së Kosovës;
- d. së bashku me Presidentin, emëron Drejtorin, Zëvendësdrejtorin dhe Inspektorin e Përgjithshëm të Agjencisë së Kosovës për Inteligjencë, dhe
- e. kryen edhe detyra tjera brenda pushtetit të qeverisë.

Neni 95 i Kushtetutës përcakton atë se Kryetari i propozon Kuvendit kandidatin për Kryeministër, që vjen nga partia që ka fituar shumicën e votave në zgjedhjet kombëtare, i cili më pas është përgjegjës që të paraqes para Kuvendit përbërjen e Qeverisë së Ardhshme, e cila, për të u zgjedhur i nevojitet shumica e votave të të gjithë Deputetëve. Gjithashtu, legjislacioni në fuqi përcakton strukturën e ministrive si në vijim: Sekretari i Përgjithshëm, Departamentet dhe Divizionet. Secili

¹ Sipas Ligjit të administratës shtetërore 03/L-189 dhe rregulloret e përmendura, autoritetet e administratës së lartë shtetërore përbëhen nga Qeveria dhe tërësia e vet, Kryeministri, Zëvendëskryeministri dhe ministrat, gjersa organet e larta të administratës shtetërore përbëhen nga zyra e Kryeministrit dhe Ministrive.

Ministër, në përputhje me udhëzimet dhe politikat e Qeverisë, menaxhon dhe përfaqëson ministritë relevante dhe përgjegjësit e tyre për Kryeministrin dhe çështjet lidhur me ministrinë e tij/saj. Zëvendësministrat, si zyrtarë të lartë të ministrive relevante, janë të zgjedhur nga Kryeministri që të mbështesin ministrat, duke menaxhuar aktivitetet sikur se janë përcaktuar nga ministritë relevante dhe duke zëvendësuar ministrat, kur do që është e nevojshme. Në anën tjetër këshilltarët politik nuk janë veshur me kompetenca administrative dhe menaxhuese, dhe janë të emëruar nga Kryeministri dhe Ministrat. Mandati i tyre është i lidhur me atë të zyrtarit të lartë përkatës.

Kushtetuta përcakton atë se së paku një ministër përfaqëson komunitetin Serb dhe dy të tjerë përfaqësojnë pakicat tjera që duhet të emërohen në qeveri, derisa dy Zëvendësministra që përfaqësojnë komunitetin Serb dhe dy të tjerë që përfaqësojnë pakicat e tjera duhet të emërohen gjithashtu. Një Zëvendëskryeministër (i cili është edhe Ministër i Administrimit të Pushtetit Lokal) dhe dy ministra që vijnë nga komuniteti Serb dhe një Ministër që vjen nga komuniteti Turk, ndërsa disa Zëvendësministra vijnë nga komunitet e përmendura dhe nga komunitete e tjera jo shumicë.

Për një rregullore më të detajuar të funksionit të Qeverisë, projektligji për Qeverinë ka kaluar shqyrtimin e parë në Kuvend, ku pritet miratimi në shqyrtimin e dytë. Projektligji aktual për Qeverinë i rregullon të gjitha aspektet për funksionimin e Qeverisë, duke përcaktuar saktë kompetencat, detyrat dhe obligimet për anëtarët e vet. Përveç kësaj, ajo gjithashtu parashtron dispozitat për bashkëpunimin e Qeverisë me palët e tjera, me një shikim të veçantë tek Kuvendi dhe shoqëria civile. Për më tepër, Rregullorja e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës u miratua në shtator 2011, përshkruan procedurat e funksionimit dhe vendim-marrjes të Qeverisë, rregullat dhe procedurat për propozimin e legjislacionit dhe politikave si dhe organizimin e mbledhjeve të Qeverisë. Përveç kësaj, ajo është e vendosur që të gjithë funksionarët e qeverisë dhe organet janë në përputhje me dispozitat e këtyre Rregullave të Procedurës

- Ju lutem ofroni një përshkrim të aranzhimeve brenda qeverisë, për planifikim strategjik dhe monitorimin. A ka program qeveritar? Si është përgatitur, cili është afati për zbatimin e tij dhe si është duke u monitoruar zbatimi i tij?

Zyra për planifikim strategjik (ZPS brenda zyrës së Kryeministrit), Ministria e Financave dhe Ministria e Integriteteve evropiane janë institucionet kryesore të dizajnuara për planifikim strategjik dhe monitorim brenda Qeverisë.

Me qëllim të ngritjes së kapaciteteve për planifikim strategjik dhe monitorim, Qeveria ka themeluar zyrën për Planifikim Strategjik (ZPS) brenda zyrës së Kryeministrit në Prill të vitit 2010, nëpërmjet vendimit të qeverisë Nr. 06/77 të 10 tetorit 2009 për themelimin e njësisë së planifikimit strategjik dhe vendimit të qeverisë Nr. 03/92 i 6 Nëntorit të vitit 2009, mbi funksionimin e Zyrës për Planifikim Strategjik², e cila tani është funksionale. Zyra është përgjegjëse për këshillimin e Kryeministrit dhe të qeverisë në prioritetet strategjike të politikave qeveritare, koordinon procesin e planifikimit strategjik dhe rishikon dokumentet strategjike në mënyrë që të sigurohet harmonizimi me prioritetet strategjike të qeverisë.

² Ky vendim gjithashtu përcakton ndryshimin e emrit siç përcaktohet me vendim të Qeverisë 06/77 nga Njësia e Planifikimit Strategjik në Zyrën e Planifikimit Strategjik. Përveç këtij vendimi të 03/92 përcakton funksionet e ZPS-së. Për më tepër, rregullat e reja qeveritare të punës të miratuara me vendimin e Qeverisë 04/34 të datës 25 gusht 2011 parashikon rregullat dhe procedurat e planifikimit strategjik, duke forcuar rolin e ZPS-së si organi kryesor në procesin e planifikimit dhe koordinimit të politikave.

Përveç kësaj, në mars të vitit 2011, Qeveria i ngriti zyrat ministrore për Integritet Evropian në Departamenti për Integritet Evropian dhe Koordinimit të politikave (DIEKP), përmes Rregullores 01/2011 mbi departamentet për Koordinimin e Politikave dhe Integritet Evropian, ku funksioni i planifikimit strategjik dhe monitorim është shtuar në këto mekanizma. ZPS-ja dhe DEIKP-ja janë përgjegjës për të lehtësuar dhe koordinuar zhvillimin e dokumenteve strategjike në nivel kombëtar dhe sektorial, si dhe për të zhvilluar një sistem monitorimi për zbatimin e tyre.

Në lidhje me koordinimin ndër-ministral për planifikimit strategjik Qeveria është në proces të themelimit të një grupi punues të Qeverisë për Planifikim Strategjik, të përbërë nga zyrtarë të lartë drejtues. Për më tepër, në mars të vitit 2012, Qeveria miratoi Udhëzimin Administrativ 02/2012 mbi procedurat dhe kriteret, dhe metodologjinë për përgatitjen dhe miratimin e dokumenteve strategjike dhe planeve për zbatimin e tyre, e cila synon të krijojë kushte për një hartimin uniform të dokumenteve strategjike dhe planeve përkatëse për zbatim, të japë udhëzime për zhvillimin e dokumenteve të tilla, shabllone për zhvillimin e strategjisë, procedurat për miratimin e tyre, si dhe për raportimin, monitorimin dhe vlerësimin për zbatimin e tyre.

Programi i Qeverisë është një instrument planifikimi i miratuara nga Kuvendi, me krijimin e qeverive të reja pas zgjedhjeve të përgjithshme. Ekzistenca e tij është në përputhje me Rregulloren e Punës së Kuvendit (neni 29.2). Në thelb një dokument i tillë është politik në natyrë dhe bashkon në vetvete planet, programet dhe përkushtimet e ndërmarra nga subjektet politike para dhe gjatë zgjedhjeve të përgjithshme. Megjithatë me origjinë nga partia politike fituese, dokumenti i nënshtrohet kontrolleve nga institucionet e autorizuara në mënyrë specifike si , ZPS-ja MF-ja dhe MIE-ja, në mënyrë që të siguroj pajtueshmërinë e saj dhe koherencën me kornizën ligjor dhe strategjik. Në përputhje me këtë, një ekip i ZPS-së, MF-së dhe MIE-së, ka shikuar në Programin e fundit të Qeverisë, ku ata ofruan sugjerimet e tyre. Afati kohor për zbatimin e Programit është i lidhur zakonisht me mandatin e qeverisë, por ka edhe aktivitete të cilat shkojnë përtej afateve të tilla.

Përveç kësaj, Qeveria e Kosovës në prill të vitit 2011 miratoi prioritetet e vizionit të zhvillimit ekonomik , i cili shërben si një dokument i politikave dhe nënvizon politikat dhe prioritetet kryesore në mesin e një gamë të gjerë të sektorëve që lidhen me zhvillimin ekonomik. Plani i Veprimit i Vizionit Ekonomike të Kosovës (2011-2014) është një dokument i cili rrjedh nga vendimi i Qeverisë së Kosovës për prioritetet e zhvillimit ekonomik të datës 18 prill 2011, dhe siguron drejtimin kryesor të politikave për zbatimin e reformave dhe zhvillimit ekonomik në periudhën afatmesme.

Për më tepër, që nga viti 2007, në përputhje me Ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë (LNP-LMFPP), nr 03/L-221, Qeveria përgatit Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve, e cila përmban Strategjinë e saj fiskale tre vjeçare. Dokumenti është rishikuar çdo vit dhe shërben si dokument kryesor me qëllim planifikimin e politikave në Kosovë. Për më tepër, KASH gjithashtu shërben si një bazë për planifikimin e buxhetit, duke siguruar kornizën makroekonomike. Korniza Afatmesme e Shpenzimeve paraqet një analizë të mjedisit makroekonomik të Kosovës, dhe paraqet një përmbledhje të burimeve të parashikuara në dispozicion për të financuar prioritetet kryesore të politikave të Qeverisë.

Prioritetet kryesore të programit të Qeverisë janë plotësisht të harmonizuar dhe ankoruar me Planin e Veprimit për Vizion të Zhvillimit Ekonomik, KASH dhe PVPQ.

Pasi që ekziston Programi i Qeverisë dhe ka reflektim të madh në Planin Vjetor të Punës së Qeverisë, ajo është monitoruar nëpërmjet raportimit të rregullt në zbatimin e një plani të tillë. Për më tepër, zbatimi i tij është monitoruar edhe nga komisionet e Kuvendit.

Plani Vjetor i Punës së Qeverisë është mekanizëm i qeverisë qendror, me qëllim të krijimit të synimeve të qeverisë dhe detyrat në nivel qendror në baza vjetore, në bazë të Programit të Qeverisë të zhvilluar pas çdo zgjedhjeve kombëtare. Sekretariati qeveritar i bashkangjitur në Zyrën e Kryeministrit, së bashku me ZPS-në është përgjegjës për koordinimin e hartimit të Planit Vjetor të Punës, bazuar në inputet e të gjitha ministrive dhe organeve të tjera ekzekutive. Plani vjetor i punës është i përbërë nga Planit i Punës së Qeverisë (Tabela A) dhe Planit i Punës së Ministrisë (tabela B). Prioritetet kryesore të pikës së parë, burojnë krejtësisht nga Programi i Qeverisë. Sekretariati, i cili është përgjegjës për koordinimin e aktiviteteve mes Zyrës së Kryeministrit dhe pjesës tjetër të administratës, në konsultime të ngushta me Ministrinë e Integrimit Evropian (MIE) gjithashtu siguron që aktivitetet e përfshira në çdo vit të Planit të Veprimit të Implementimit të Partneritetit Evropian janë pasqyruar në Planin Vjetor të Qeverisë. Sekretariati, në koordinim të ngushtë me ZPS-në, zhvillon raportet qeveritare vjetore të punës në fund të çdo viti kalendarik, bazuar në raportet tremujore që merr nga institucionet e linjës.

Një tjetër mekanizëm i rëndësishëm në kontekstin e planifikimit strategjik është Plani i Veprimit për Partneritet Evropian, i cili është dokumenti bazë kur është fjala për agjendën e Integrimit Evropian të Kosovës. Nën koordinimin e MIE-s, plani rishikohet çdo vit, pas publikimit të Strategjisë së zgjerimit të KE-së, në mënyrë për të adresuar sfidat e identifikuara në Raportin e Progresit dhe konkluzionet e DPSA-së. Zbatimi i planit monitorohet rregullisht, me MIE-në duke marrë të dhëna tremujore nga institucionet përkatëse..

- Si është përgatitur dhe monitoruara Programi Legjislativ i qeverisë?

Bazuar në nenin 48 të Rregullores së Punës së Qeverisë, Zyra e Kryeministrit përgatit Programin vjetor legjislativ të qeverisë, e cila rrjedh nga Plani Vjetor i Punës së Qeverisë. Ky program është përgatitur nga Zyra Ligjore e Kryeministrit, në bashkëpunim të ngushtë me Sekretariatit e Qeverisë, Ministrinë e Financave, ZPS-në dhe MIE-në.

Programi, që rendit legjislacionin e propozuar për vitin e ardhshëm, përcakton afatin kohor për hartimin e legjislacionit dhe institucioni/et përgjegjëse. Legjislacioni i propozuar i përfshirë në planin vjetor të punës, pra në Programin Legjislativ, duhet të i nënshtrohet të gjitha procedurave të theksuar në Rregulloren e Qeverisë së Punës (ju lutem shihni përgjigjen për pyetjen tjetër, për më shumë informacion të detajuar mbi këto procedura).

Monitorimi i zbatimit të Programit Legjislativ kryhet përmes raportimin mbi zbatimin e Planit Vjetor të Punës dhe të Veprimit për Partneritet Evropian, por edhe nëpërmjet funksionimit të Këshillit Juridik Njësive në kuadër të Qeverisë, e cila kryesohet nga Zyra e Kryeministrit, mblidhet rregullisht në takimet mujore, në mënyrë që të japin këshilla për hartimin ligjor, të sigurojë zbatimin e Programit Legjislativ, por edhe me qëllim për të siguruar opinione ligjore. Zyra Ligjore e ZKM-së përgatit raporte tremujore të monitorimit bazuar në kontributin e dhënë nga njësitë ligjore të ministrive të linjës. Gjithashtu, njësia ligjore, me mbështetje nga ana e këshillit të përmendur koordinon rekomandime për amendamentet e paraqitura për Programin.

- Çfarë lloje të akteve ligjore ekzistojnë? Si dhe nga kush janë miratuar ato? Si janë përgatitur ato? Cilat forma të konsultimeve janë përdorur, tek të dyja, brenda qeverisë (koordinimit ndër-ministrior) dhe nga jashtë (palët e interesuara)? Çfarë mekanizma ekzistojnë për monitorimin e zbatimit efektiv të akteve ligjore nga organet publike (p.sh. raportimi i kërkesave, inspektimeve)?

Kushtetuta e Republikës së Kosovës përcakton hierarkinë e akteve ligjore në Kosovë si në vijim:

Kushtetuta: Proceduar për amendamentimin e Kushtetutës është përcaktuar në Neni 144 i Kushtetutës. Amendamentet në Kushtetutë mund të propozohen nga Qeveria, Presidenti apo $\frac{1}{4}$ e Deputetëve të Kuvendit. Miratimi i amendamenteve kërkon miratim nga $\frac{2}{3}$ e të gjithë deputetëve të Kuvendit, përfshi këtu $\frac{2}{3}$ e të gjithë deputetëve të Kuvendit që mbaj ulëset e rezervuara ose garantuara për përfaqësim të komuniteteve jo shumicë.

Para miratimit të amendamenteve, Kryetari i Kuvendit duhet të i dërgoj amendamentet e propozuara Gjykatës Kushtetuese për vlerësim paraprak të asaj se amendamentet e propozuara të mos zvogëlojnë të drejtat dhe liritë e përcaktuara në Kapitullin II të Kushtetutës. Amendamentet e Kushtetutës hyjnë në fuqi menjëherë pas miratimit të tyre në Kuvend.

Marrëveshjet Ndërkombëtare: lidhja e marrëveshjeve ndërkombëtare është e rregulluar me nenin 18 të Kushtetutës dhe me Ligjin për Marrëveshjet Ndërkombëtare 04/L-052, të cilat përcaktojnë se nisma për marrëveshje të tilla mund të merren nga institucionet shtetërore të Kosovës. Pas arritjes së akordit për tekstin e marrëveshjes, institucioni përkatës i Kosovës duhet të konsultohet me Ministrinë e Punëve të Jashtme për pajtueshmërinë e saj me të objektivat e politikës së jashtme të Kosovës. Ligji më tej përcakton se autoriteti për të nënshkruar marrëveshjet ndërkombëtare bie nën; Presidentin, Kryeministrin dhe Ministër i Punëve të Jashtme, dhe kur janë të autorizuar, edhe nga përfaqësues të misionëve diplomatike të.

Sipas nenit 10 të Ligjit të përmendur, të gjitha marrëveshjet ndërkombëtare që përfshijnë çështjet e renditura më poshtë duhet të ratifikohen nga $\frac{2}{3}$ e votave të deputetëve të Kuvendit, ndërsa ato që bien jashtë zonave të listuara, mund të ratifikohet me dekret të Presidentit..

- a. Territor, paqe, aleanca, si dhe çështjet politike dhe ushtarake;
- b. Të drejtat dhe liri të fundamentale;
- c. Prani i Kosovës në Organizata ndërkombëtare;
- d. Supozimet nga pjesa e obligimeve financiare të Kosovës.

Ligjet: sipas Nenit 79 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, iniciativa ligjore mund të merret nga Presidenti, Kuvendi, Qeveria dhe së paku nga 10,000 qytetarë. Ligji 04/L-025 Nisma Legjislative.

Përgatitja e projektligjeve nga Ministrinë dhe organet përgjegjëse të Qeverisë është e rregulluar nga Rregullorja e Punës së Qeverisë, e cila përcakton atë se një akt i tillë duhet të i nënshtrohet procedurave si në vijim:

Përgatitja nga organi iniciues i një koncept dokumenti që përmban objektivat, mundësitë e rekomanduara, arsyeshmëria e kursit të zgjedhur të veprimit, opsione tjera të marra në konsideratë dhe vlerësimi përkatës i ndikimit financiar , konsultimet e bëra; strategji komunikimi për publikun, si dhe një analizë e problemit. Koncepti është dërguar pastaj në Zyrën Ligjore të Kryeministrit.

Pas miratimit nga Qeveria, organi iniciues merr përsipër për të zhvilluar konceptin e aprovuar në Projektligjit. Kur dërgohet në Qeveri për miratim projektligji duhet të shoqërohen me një shënim shpjegues, i cili duhet të përmbajë objektivat kyçe, arsyetimin, të përfshihet lista e plotë e acquis të BE-së, një vlerësim të ndikimit financiar dhe çdo informacion tjetër, si dhe një vlerësim financiar nga Ministria e Financave, një opinion kontrollues nga Ministria e Integritetit Evropian në pajtueshmëri me acquis të BE-së dhe opinionet përkatëse nga zyra e kryeministrit. pas miratimit nga qeveria, projektligji i paraqitet kuvendit për miratim, ajo duhet të i nënshtrohet dy procedurave

të shqyrtimit (votuar dy herë nga shumica e deputetëve të pranishëm dhe që votojnë), që të konsiderohet i miratuar. Ligjet e miratuara nga kuvendi shpallen më pas nga presidenti, i cili mund të kthejë ligjin në kuvend, pasi të ketë deklaruar arsyet për këtë. Kjo e drejtë mund të ushtrohet vetëm një herë në ligj. Sidoqoftë, nëse Kuvendi miraton Ligjin e kthyer nga shumica e të gjithë deputetëve të tij, ligji konsiderohet i shpallur. Ligji konsiderohet i shpallur edhe kur Presidenti nuk vendos për shpalljen ose kthimin në afat prej 8 ditëve nga miratimi i tij nga Kuvendi.

Aktet nënligjore: përgatitur nga Qeveria (rregullat, Udhëzimi Administrativ dhe vendimet): të, sipas Rregullores së Punës së Qeverisë, legjislacioni dytësor mund të iniciohet nga Kryeministri, çdo ministri, Sekretar i Përgjithshëm dhe më shumë se dy drejtorët e departamenteve. Legjislacioni dytësor është miratuar nga ministri përkatës, nëse ajo bie në kuadër të ministrisë përkatëse, ose nga qeveria, kur zona më shumë janë të shqetësuar dhe / ose nëse është përcaktuar kështu me ligjin në fjalë. Legjislacioni dytësor të miratuar nga Qeveria është e shënuar në regjistrin përkatës, i cili është përditësuar rregullisht çdo muaj.

Për më tepër, në prill të vitit 2011, Qeveria miratoi Rregulloren 03/2011 mbi Komunikimin e Qeverisë me publikun, i cili, ndër të tjera, rregullon aktivitetet në konsultim dhe informim me publikun, në lidhje me legjislacionin dhe politikat e Qeverisë.

Sa i përket monitorimit të zbatimit të legjislacionit, Qeveria, në mënyrë që të sigurohet një sistem i qëndrueshëm, ka themeluar Komisionin Qeveritar për Zbatimin e Legjislacionit. Gjithashtu, Divizionet për Monitorimin e Legjislacionit, Divizionet për mbështetje ligjore dhe ato për bashkëpunimin Ligjor ndër-institucional janë funksionale brenda Njësisë Ligjore Ministrore. Këto divizione janë përgjegjëse për hartimin dhe monitorimin e zbatimit të legjislacionit dhe politikave në fushën e tyre të punës. Divizionet, janë përgjegjëse për të udhëzuar dhe mbështetur organet përkatëse ekzekutive në hartimin dhe monitorimin e legjislacionit përkatës.

Për më tepër, pasi Kushtetuta përcakton se qeveria është përgjegjëse për zbatimin e akteve ligjore dhe akteve të tjera të miratuara nga Kuvendi, Rregullorja e punës e këtyre të fundit vendosë se Komisionet parlamentare, brenda fushës së tyre të përgjegjësisë, janë të autorizuar për të mbikëqyrur zbatimin e legjislacionit nga Qeveria. Ministrinë përkatëse të raportojë në Komisionet e përmendura, të paktën një herë në vit. Nëse informacioni i dhënë nuk është konsideruar të jetë i plotë nga Komisionet, çështjet në fjalë mund të përfshihet për diskutim të mëtejshëm në seancën e ardhshme plenare të Kuvendit. Përveç kësaj, komisionet janë gjithashtu përgjegjëse për të kryer vlerësimin e ndikimit në zbatimin e legjislacionit dhe të propozojë, kur është e nevojshme, masa për raste të veçanta. Për ta bërë këtë, Komisionet në dispozicion të tyre kanë një numër të burimeve të jashtme, me synimin për të fituar ekspertizën e nevojshme.

- Çfarë mekanizma ekzistojnë për koordinimin ndërministror? Në veçanti, çfarë mekanizma ekzistojnë që lidhin planifikimin strategjik dhe buxhetimin, në secilën Ministri, në nivel Qeveritar?

Mekanizmi kryesor ndër-institucional është Zyra e Planifikimit Strategjik, në kuadër të Zyrës së Kryeministrit. Siç është thënë në përgjigjen e mëparshme, roli i ZPS-së është që të sigurojë një kornizë të përforcuar strategjike për funksionimin e Qeverisë, mbështesin lidhjen në mes të PVPE-së, të KASH-it dhe Planit të Qeverisë, por edhe për të ofruar këshilla Kryeministrit për propozimet që përfshijnë implikimet strategjike. Në përgjithësi, Zyra e Planifikimit Strategjik, Ministria e Financave, Ministria e Integrimit Evropian dhe Sekretariati Koordinues Qeveritar janë mekanizmat kryesorë koordinuesë, përgjegjëse për të koordinuar planifikimin strategjik, harmonizimin e dokumenteve strategjike dhe reflektimi i prioriteteve strategjike në buxhetin vjetor.

Siç u përmend më lart, Qeveria ka krijuar departamentet ministrore për Integritet Evropian dhe Koordinimin të Politikave, i cili nën mbikëqyrjen e drejtpërdrejtë nga ana e Sekretarit të Përgjithshëm të Ministrisë përkatëse që të siguron ndërlidhjen në mes të ZPS-së dhe departamenteve ministrore.

Në pajtim me Ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë (LNP-LMFPP), nr 03/L-221, Qeveria dërgon Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve të Kuvendit para 30 prillit (siç kërkohet nga Ligji). KASH-i tashmë është avancuar në një dokument të planifikimit strategjik që lidh strategjitë sektoriale me buxhetin vjetor. KASH 2013-2015 reflekton prioritetet sektoriale dhe përmban: a) Prioritetet e Qeverisë për 3 vitet e ardhshme (në përputhje me PVVZhE-në), b) Korniza makro-fiskale që përcakton kufijtë e përgjithshme të shpenzimeve për çdo kategori; c) segmenti sektoriale që nënvizon limitet indikative për secilën kategori të shpenzimeve; d) pjesë e financimit komunal, ku burimet e financimit komunal janë përcaktuar (grandet qeveritare dhe të hyrat vetanake) dhe kufijtë indikative të shpenzimeve për secilën kategori të shpenzimeve.

Buxheti vjetor është hartuar në bazë të limiteve të përcaktuara në KASH, e cila përcakton shpenzimet për çdo kategori. Pra, konsensusi i brendshëm për çështjet themelore të politikave ekonomike është siguruar në nivel të Qeverisë, ndërsa politikat e tilla janë diskutuar edhe në Kuvend.

Ligji për Administratën Shtetërore dhe Rregulloren e Punës së Qeverisë shërben si një bazë solide për koordinimin ndërinstitucional, para së gjithash pikërisht nga përcaktimi i rregullave për konsultime në bazë të vendimmarrjes në kuadër të Qeverisë si dhe rregullat mbi legjislacionin dhe zhvillimin e politikave. Vlen të theksohet se, Rregullorja e Punës specifikon se përveç për të siguruar harmonizimin e brendshëm, një pjesë e legjislacionit ose politikave, duhet të konsultohet me Ministrinë e Financave Zyrës së Kryeministrit dhe të Ministrisë së Integritetit Evropian, në mënyrë që të shikojnë nëse propozimet e tilla janë në përputhje me kornizën strategjike, kërkesat buxhetore dhe kërkesat e integritetit Evropian. Bazuar në Rregulloren e punës, ka një komision të Sekretarëve të përgjithshëm, përgjegjës për shqyrtimin e çështjeve në lidhje me koordinimin e aktiviteteve të Qeverisë. Rregullorja e Punës gjithashtu rregullon aspektet e koordinimit në lidhje me Kuvendin, Zyrën e Presidentit, Institucionin e Ombudspersonit si dhe komunikimin me publikun.

Nga ana tjetër, në lidhje me sigurimin e lidhjes në mes planifikimit strategjik dhe buxhetit, qeveria ka themeluar një Komision për investime publike, me qëllim të sigurimit se propozimet e investimeve të mëdha janë në përputhje me prioritetet e Qeverisë siç përfshihen në KASH. Ky Komisioni është gjithashtu përgjegjës për përcaktimin e cilësisë së këtyre propozimeve, sa për analizën e përfshirë për këtë arsye dhe të drejtën e tyre për financimin nga buxheti i Kosovës. I përbërë nga Zëvendësministri i Financave, Drejtori i Buxhetit dhe Drejtori i ZPS-së, Komisioni është gjithashtu i ngarkuar me monitorimin e zbatimit të projekteve të investimeve kapitale të mëdha, duke përfshirë vlerësimin e ekzekutimit financiar.

- Çfarë struktura ekzistojnë për sigurim e koordinimit të çështjeve për Integritet Evropian? Si është verifikuar dhe monitoruar përputhshmëria e legjislacionit të planifikuar me Acquis të BE-së dhe me obligimet ndërkombëtare? Cili organ është përgjegjës për një verifikim të tillë? Ju lutem shpjegoni.

Me synimin për të forcuar mbështetjen e saj për agjendën e integritetit evropian, në prill 2010 qeveria vendosi të ngrejë Agjencinë për Koordinimin e Zhvillimit dhe Integritet Evropian në Ministrinë e Integritetit Evropian, me qëllim të koordinimit të politikës evropiane dhe asistencës (përfshirje dypalëshe) kornizat (shih Rregulloren 07/2010 për informacion të detajuar). Organi koordinues qendror udhëheq dhe monitoron procesin e integritetit në BE është Ministria e

Integritet Evropian, e cila, e themeluar në vitin 2010, ka një total prej 69 anëtarëve të stafit, prej të cilëve 31 kanë të bëjnë me çështjet e integritetit evropian në baza ditore.

Sa i përket mbikëqyrjes parlamentare, Komisioni i Integritetit Evropian është një nga komisionet kryesore të Kuvendit, i cili është përgjegjës për mbikëqyrjen dhe rishikimin e legjislacionit vendas me Acquis. Për më tepër, kompetencat e tij shtrihen në koordinimin me institucionet e BE-së, mbikëqyrja e Qeverisë në lidhje me zbatimin e këtij të fundit të aktiviteteve të lidhura me integritetin Evropian, duke përfshirë IPA-në, si dhe për mbikëqyrjen e zbatimit të rekomandimeve të Këshillit të Evropës (Ju lutem referojuni në Rregullat e Punës së Kuvendit të prillit 2010 për informata më të hollësishme).

Përveç kësaj, në prill të vitit 2011, Zyrat e linjës së Ministrisë të Integritetit Evropian u ngritën në Departamentin e Koordinimit të Politikave dhe Integritet Evropian, përgjegjës për koordinimin e politikave sektoriale të integritetit evropian dhe asistencës së donatorëve (shih Rregulloren 01/2011 për informacione të hollësishme). Për më tepër, të gjitha organet e pavarura kanë caktuar një pikë kryesore për integritetin Evropian.

Siç u përmend më herët, mekanizmi kryesor i politikave në lidhje me integritetin Evropian të Kosovës është Plan i Veprimit për Partneritet Evropian, i cili rishikohet çdo vit pas botimit të Strategjisë së Zgjerimit të KE-së. Plan i përmban aktivitetet me qëllim të adresimit të sfidave të identifikuar në Raportin e Progresit të KE-së, mekanizmat dialogut të PSA-së, si dhe ato të identifikuar nga ana e strukturave ndërinstitucionale kombëtare. Në vitin 2009 MIE ka zhvilluar një sistem monitorimi dhe raportimi, nëpërmjet së cilës ai merr rregullisht të dhëna mbi zbatimin e aktiviteteve të planifikuara në PVPE-së, nga institucionet e linjës, e cila nga ana e tij është baza e të inpueteve të rregullta që MIE i ofron Zyrës së Kryeministrit dhe Komisionit Evropian.

Me përjashtim të institucioneve të përmendura, në korrik të vitit 2008, përmes vendimit të saj nr 02/29, Qeveria vendosi të krijojë koordinimin dhe strukturat ndërinstitucionale për çështjet evropiane, si në vijim³:

- a. Këshilli Ministror për Integritet Evropian: kryesohet nga Kryeministri dhe përbëhet nga përfaqësues të nivelit politikë qeveritarë, me qëllim të udhëzimit dhe monitorimit të zbatimit të aktiviteteve të planifikuara në kuadër të DPSA-së;
- b. Komisioni Punues për Integritet Evropian: i kryesuar nga Ministri i Integritetit Evropian dhe i përbërë nga Sekretarët e Përgjithshëm, me qëllim për të mbikëqyrur dhe mbështetur funksionimin e Komisioneve Ekzekutive për Integritet Evropian.
- c. Shtatë komisionet ekzekutive për integritet Evropian:
 - i. Komisioni Ekzekutiv për Tregun e brendshëm;
 - ii. Komisioni Ekzekutiv për inovacion dhe kohezion social;
 - iii. Komisioni Ekzekutiv për Infrastrukturë;
 - iv. Komisioni Ekzekutiv për qeverisje;
 - v. Komisioni Ekzekutiv për Ekonomi, kontroll financiar dhe statistika;
 - vi. Komisioni Ekzekutiv për Bujqësi dhe Peshkatari, dhe
 - vii. Komisioni Ekzekutiv për tregti, Industri dhe taksa.

³ Vendimi I përmendur ishte zëvendësuar në Shkurt të vitit 2012 sipas vendimit të Qeverisë Nr 07/59, e cila ndër të tjera ka ngritur mekanizmat e përmendur nga Grupet Punuese për IE-të në Komisionet Ekzekutive për IE-të.

Komisionet ekzekutive kryesohen nga Sekretarët e Përgjithshëm të ministrive përkatëse dhe të mbështetur nga MIE, ndërsa ata janë të përbërë nga personeli përkatës të menaxhmentit të mesëm të institucioneve përkatëse, me qëllim të planifikimit dhe monitorimit të aktiviteteve që lidhen me DPSA-në dhe Asistenca e para-anëtarësimit e BE-së.

Përveç kësaj, në mënyrë që të menaxhojë DPSA-në, shtatë nivele teknike të nën-komisioneve të përbërë nga stafi i Kosovës dhe KE-së, takohen çdo vit për të diskutuar përparimin në fushat përkatëse dhe planifikon veprimet e ardhshme. Për më tepër, një mbledhje Plenare e DPSA-së është mbajtur çdo vit me pjesëmarrjen nga përfaqësues të nivelit politik.

Në prill të vitit 2012, Presidentja e Republikës së Kosovës ka thirrur takimin e parë të Këshillit Kombëtar për Integritet Evropian, në përbërje të të gjithë akterëve relevant nga Kuvendi, Qeveria, Institucionet Gjyqësore, Organizatat e Shoqërisë Civile, Zyrën e Bashkimit Evropian në Kosovë dhe donatorët që janë aktivë në procesin e integritetit Evropian të Kosovës. Qëllimi i këtij mekanizmi është të zhvilloj më tutje mobilizimin e të gjithë akterëve të shoqërisë si dhe të arrijnë konsensus të informuar mes tyre mbi prioritetet në procesin e Integritetit Evropian. Si rezultat dhe në linjë me konkludimet e takimit të parë, Ministria e Integritetit Evropian dhe Komisioni Parlamentar për Integritet Evropian, ka organizuar takimin e parë të Task Forcës për Integritet Evropian, në pjesëmarrje të përfaqësuesve të Kuvendit, Qeverisë, Institucioneve Gjyqësore, shoqëria civile dhe Donatorët. Task Forca autorizoi krijimin e shtatë Tryezave të Rrumbullakëta Tematike në përbërje të anëtarëve të fushave të përmendura, me qëllim të arritjes së konsensusit të informuar mbi prioritetet afatgjata të vendit në lidhje me integritetin Evropian, e cila pritet të jenë të përkthyer në Strategji Kombëtare e Kosovës për Integritet Evropian.

Procesi i përputhshmërisë së legjislacionit të planifikuar me Acquis të BE-së dhe detyrimeve ndërkombëtare ndodhin gjatë fazës së hartimit të legjislacionit. Çdo ministri në kuadër të Qeverisë së Republikës së Kosovës ka të drejtë të propozojë dhe të planifikoj legjislacionin në përputhje me fushëveprimin e politikave të tyre në pajtim me secilin rregull të brendshëm të fushëveprimit të politikave të tyre. Rregullat dhe procedurat për hartimin e legjislacionit dhe rekomandimet e politikave nga ana e ministrive përcaktohen në Rregulloren mbi Rregulloren e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës (pika 1-1,2 të nenit 1, pika 1.7 e nenit 3, paragrafi 1 i nenit 3, dhe nenit 43 të kësaj Rregulloreje nr 09/2011 mbi Rregulloren e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës). Neni 7 i kësaj Rregulloreje nr 09/2011 mbi Rregulloren e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës, thotë kështu "organi propozues është përgjegjës për të siguruar që të gjitha organet e larta të administratës shtetërore, organet qendrore të administratës shtetërore, organet e pavarura të administratës shtetërore dhe organet tjera relevante, me të cilat qeveria është e obliguar të konsultohet në pajtim me Kushtetutën, apo puna e të cilave mund të ndikohet nga propozimi përkatës (projektligji, akti nënligjor apo politika), të kenë mundësi të të komentojnë lidhur me propozimin. Ky nen i referohet procedurave të konsultimit dhe përfshin edhe konsultimet me Acquis-in për legjislacionin relevant (paragrafi 1 i nenit 7 të Rregullores në fjalë Nr. 09/2011 mbi Rregulloren e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës).

Organet përgjegjëse për verifikimin dhe monitorimin e përputhshmërisë së legjislacionit të planifikuar me Acquis të BE-së dhe me detyrimet ndërkombëtare janë zyra ligjore e Zyrës së Kryeministrit (pika 1.5 e nenit 7 dhe paragrafi 3 të nenit 34 të kësaj Rregulloreje Nr 09 / 2011 mbi Rregulloren e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës) Departamentit Ligjor i Ministrisë së Integritetit Evropian (pika 1.2 të kësaj Rregulloreje nr 09/2011 mbi Rregulloren e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës).

- Çfarë sisteme ekzistojnë për monitorimin e zbatimit të politikave dhe Ligjeve dhe që të marr reagime (feedback)?

Politikat: Sa i përket forcimit të bashkëpunimit dhe koordinimi ndër-ministror në aspektin e hartimit të politikave dhe monitorimit, ZKM-ja ka miratuar udhëzimet administrative në vijim: UA mbi Koncept dokumentet, dhe memorandum shpjeguese; UA mbi monitorimin e Planit vjetor i punës së Qeverisë ; UA mbi Raportin Vjetor dhe një i Monitorimit të zbatimit të vendimeve qeveritare. Miratimi i një Kornize të tillë ligjore ka forcuar cilësinë e monitorimit të zbatimit të politikave.

Si pjesë e përgjegjësi të përcaktuara në Rregulloren 09/2011 mbi Rregulloren e Punës së Qeverisë, Sekretariati Koordinues i Qeverisë është i përfshirë në monitorimin e zbatimit të politikës, kryesisht nëpërmjet monitorimit të planit vjetor të punës dhe monitorimin e vendimeve të Qeverisë. Si pjesë e një procesi të tillë, Sekretariati kërkon që institucionet e linjës të raportojnë mbi zbatimin e aktiviteteve të planifikuara mbi baza tremujore, me kontributin e dhënë të përfshihen në bazën e të dhënave përkatëse, e cila nga ana tjetër ajo i ofron qeverisë informacione të azhurnuara mbi gjendjen e zbatimit. Në rast se mangësitë janë zbuluar, ministratë përkatëse janë të udhëzuara për mënyrën e veprimit që ato duhet të ndërmarrin. E njëjta procedurë ndiqet në lidhje me zbatimin e vendimeve të marra nga qeveria.

Procesi i monitorimit të politikave është më tej i mbështetur nga një mekanizëm monitorimi dhe raportimi që shfrytëzohet nga Ministria e Integritit Evropian, ku, zbatimi i kërkesave të integritit evropian (PVPE-të, konkluzionet e DPSA-së, konkluzionet e Strukturës Kombëtare për IE-në) janë të monitoruara në baza tremujore, përmes kontributit të dhënë nga institucionet e Kosovës në zbatimin e masave dhe aktiviteteve të planifikuara, të cilat që nga viti 2009 janë të përfshira prodhimit dhe treguesve të rezultateve.

Ligjet: Sa i përket monitorimit të zbatimit të legjislacionit, Qeveria, në mënyrë që të siguroj një sistem të qëndrueshëm ka krijuar Komisioni Qeveritar për Zbatimin e Legjislacionit. Gjithashtu, Divizionet për Monitorimin e Legjislacionit, Divizionet për mbështetje Ligjore dhe ato për Bashkëpunim Ligjor Ndër-Institucional janë funksionale brenda Njësive Ligjore të Ministrive. Këto Divizione janë përgjegjëse për hartimin dhe monitorimin e zbatimit të legjislacionit dhe politikave në fushëveprimin e tyre të punës. Divizionet, janë përgjegjëse për të udhëzuara dhe për të mbështetur organet përkatëse ekzekutive në hartimin dhe monitorimin e legjislacionit përkatës.

Për më tepër, pasi që Kushtetuta përcakton se Qeveria është përgjegjëse për zbatimin e akteve ligjore dhe të tjera të miratuara nga Kuvendi, Rregullorja e punës e këtyre të fundit vendosë se Komisionet parlamentare, brenda fushës së tyre të përgjegjësisë, janë të autorizuar për të mbikëqyrur zbatimin e legjislacionit nga Qeveria. Ministratë përkatëse të raportojnë në Komisionet e përmendura, të paktën një herë në vit. Nëse informacioni i dhënë nuk është konsideruar të jetë i plotë nga Komisionet, çështjet në fjalë mund të përfshihet për diskutim të mëtejshëm në seancën e ardhshme plenare të Kuvendit. Përveç kësaj, komisionet janë përgjegjëse edhe për të kryer vlerësimin e ndikimit në zbatimin e legjislacionit dhe të propozojnë, kur është e nevojshme, masa për raste të veçanta. Për ta bërë këtë, Komisionet kanë në dispozicion të tyre një numër të resurseve, me synimin për të fituar ekspertizën e nevojshme të jashtme.

- Cila është baza ligjore për decentralizim? Çfarë është niveli i zbatimit të tij, përfshirë alokimin e resurseve në nivelin lokal për të përmbushur përgjegjësitë që rrjedhin nga procesi i decentralizimit?

Qeverisja lokale dhe organizimi territorial janë të përcaktuara në Kapitullin X të Kushtetutës së Republikës së Kosovës. Parimet e përgjithshme të qeverisjes lokale, organizimi dhe funksionimi i saj është i bazuar në nenet 123 dhe 124 të Kushtetutës, në përputhje me të cilat janë miratuara Ligjet themelore për qeverisjen lokale:

- a. Ligji për Vetëqeverisje Lokale përcakton bazat ligjore për një vetëqeverisje lokale të qëndrueshme. Ligji përcakton statusin ligjorë të komunave, duke përfshirë edhe ato të deleguara, parimet themelore të financimit, bashkëpunimin ndër-komunal dhe rregullimet e brendshme, organizimin dhe funksionimin e organeve komunale, mekanizma për demokraci të drejtpërdrejtë dhe pjesëmarrje të qytetarëve si dhe raportet e komunale me nivelin qendror;
- b. Ligji për Kufijtë Administrativë, rregullon organizimin territorial të vetëqeverisjes lokale, themelimin e komunave të reja, përcakton kufijtë administrativ të komunës, si dhe emërtimet e komunave dhe ulëset;
- c. Ligji për Zgjedhjet Komunale e rregullon organizimin e zgjedhjeve lokale për asambljetë komunale dhe kryetarët e komunave;
- d. Ligji për Financat e Qeverisjes Lokale, përcakton burimet financiare, duke përfshirë edhe të hyrat vetanake komunale, grandet operative, grandet e kompetencave të zgjeruara, transferimet për kompetencat e deleguara, grande të jashtëzakonshme, kredi dhe burime të tjera financiare të nevojshme për të kryer përgjegjësitë komunale;
- e. Ligji për Arsimin në Komunitet të Republikës së Kosovës rregullon organizimin e organeve arsimore publike si dhe dispozitat e arsimit publik në sistemin parashkollorë, fillor dhe të mesëm;
- f. Ligji për dhënien në shfrytëzim dhe këmbimin e pronës komunale, rregullon proceduar të cilat komuna mund të e jep pronën e vet të paluajtshme për përdorim personave fizik dhe juridik dhe shkëmbimin e pronës komunale me ato ndërmarrje në pronësi të shoqërisë;
- g. Ligji për Bashkëpunim ndër-komunal, rregullon bashkëpunimin ndër-komunal të komunave të Kosovës me komunitet dhe institucionet jashtë Kosovës.

Zbatimi i Decentralizimit me qëllim të koordinimit të aktiviteteve në lidhje me decentralizimin , Qeveria dhe ICO-ja krijuan Grupin Ndërmintor për decentralizimin në prill të vitit 2008. Mandati i saj ka qenë i shtyrë deri në shtator të vitit 2012. Janë themeluar pesë nën-grupe pune me qëllim të zbatimit të procesit të decentralizimit:

- a. Grupi punues për Reformën Ligjore dhe Delegimin e Kompetencave;
- b. Grupi punues për themelimin e Komunave të reja;
- c. Grupi punues për koordinimin e donatorëve dhe ngritjen e kapaciteteve;
- d. Grupi Punues për Komunikim.

Grupi dhe nëngrupet kanë zhvilluar aktivitete të intensifikuara në sigurimin e zbatimit të decentralizimit. Në ndërkohë, Ekipet Përgatitore Komunale, të cilat kanë administruar përgatitjen e komunave të reja si pjesë e decentralizimit, siç janë: Graçanica, Parteshi, Ranillugu, Klllokotit dhe Mitrovica e Veriut? Procesi i krijimit të këtyre komunave të reja u përfundua me sukses me zgjedhjet lokale të vitit 2009/10 (me përjashtim të Mitrovicës së Veriut), ku pas një pjesëmarrje të votuesve prej 40 për qind, kuvendet komunale dhe organet tjera komunale janë themeluar.

Megjithatë, Komuna e Mitrovicës së Veriut ende nuk është themeluar, ku aktualisht Ekipi relevant Komunal për Përgatitje është ende operativ. Qeveria ka dhënë një shumë prej 5 milion euro për zhvillimin ekonomik të Kosovës Veriore, i cili ka filluar të shfrytëzohet pavarësisht nga vështirësitë e shkaktuara nga mosbashkëpunimin i partnerëve lokalë. Në përpjekje që të ofrohen shërbime komunale për qytetarët e Kosovës veriore, Qeveria hapi atje Qendrën për shërbime civile në korrik të vitit 2010, duke ofruar regjistrimin civil dhe shërbimin e regjistrimit të automjeteve. Për më tepër, gjithashtu Qendrën për shërbim të qytetarëve është themeluar në Kosovën veriore në maj të vitit 2011, e cila ofron shërbime që lidhen me biznesin dhe regjistrimin e organizatave jo-qeveritare.

Për sa i përket kësaj çështje, Qeveria e Republikës së Kosovës ka lëshuar më 23.05.2012 një vendimin Nr. 01/75 mbi themelimin e Zyrës Administrative të Mitrovicës Veriore, e cila do të financohet nga Qeveria e Kosovës dhe është caktuar si një njësi e veçantë buxhetore, siç parashihet në Ligjin mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë. Përveç kësaj, Qeveria do të akordojë deri në 1.000.000 € drejtpërdrejt nga Buxheti Qendror i Kosovës çdo 5 vitet e ardhshme financiare për qëllime të mbështetjes së infrastrukturës së përgjithshme dhe sensibilizimit në Mitrovicë/Mitrovicë e Veriut. Me qëllim të funksionalizimit të kësaj zyre, MAPL-ja ka shpallur konkurs për 55 pozita themelore të nevojshme për realizimin e detyrave dhe përgjegjësi të Zyrës.

Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal në bashkëpunim me institucionet e tjera përkatëse ka mbështetur rregullimin ligjor të kompetencave vetanake komunale siç është përshkruar në Ligjin për Qeverisje Lokale, kompetencat e deleguara nga niveli qendror, si dhe kompetenca e zgjeruara si për legjislacionin në fuqi, si në tabelën në vijim:

Tabela 1: Kompetencat e deleguara nga niveli qendror si dhe kompetencat e zgjeruara

Kompetencat vetanake të Komunave	Baza Ligjore
Zhvillimin lokal ekonomik	Ligji 03/L-040
Planifikimi Urban dhe Rural;	Ligji 03/L-040
Shfrytëzimin e tokës dhe zhvillimin;	Ligji 03/L-040
Zbatimin e rregulloreve të ndërtimit dhe standardeve për kontrollimin e ndërtimit;	Ligji 03/L-040
Mbrojtjen e mjedisit lokal;	Ligji 03/L-040
Ofrimin dhe mirëmbajtjen e shërbimeve publike dhe shërbimeve komunale, përfshirë furnizimin me ujë, kanalizimin dhe drenazhin, trajtimin e ujërave të zeza, menaxhimin e mbeturinave, rrugëve lokale, transportit lokal dhe skemave të nxehtësie lokale;	Ligji 03/L-040
Përgjigje ndaj rasteve emergjente lokale;	Ligji 03/L-040
Ofrimin e arsimit publik parashkollor, fillor dhe të mesëm, duke përfshirë regjistrimin dhe licencimin e institucioneve edukative, punësimin, pagesën e rrogave dhe trajnimin e instruktorëve dhe administratorëve të arsimit;	Ligji 03/L-040
Promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut;	Ligji 03/L-040
Ofrimin e përkujdesit publik primar shëndetësor;	Ligji 03/L-040
Banimi publik;	Ligji 03/L-040
Shëndetësinë publike;	Ligji 03/L-040
Ofrimin e shërbimeve familjare dhe shërbimeve të tjera të mirëqenies sociale, siç është përkujdesi për të cenueshmit, strehimin familjar, kujdesi ndaj fëmijëve, përkujdesin për të moshuarit, duke përfshirë regjistrimin dhe licencimin e këtyre qendrave përkujdesëse, punësimin, pagesën e rrogave dhe trajnimin e profesionistëve të mirëqenies sociale	Ligji 03/L-040
Emërimin e rrugëve, rrugicave dhe vendeve të tjera publike;	Ligji 03/L-040
ofrimin dhe mirëmbajtjen e parqeve dhe hapësirës publike;	Ligji 03/L-040
Turizmit;	Ligji 03/L-040
Aktivitetet kulturore dhe të lira;	Ligji 03/L-040
çdo çështje që nuk është përjashtuar shprehimisht nga kompetenca e tyre, apo që nuk i është përcaktuar një autoriteti tjetër;	Ligji 03/L-040

Kompetencat e Deleguara	
Shërbime sociale dhe Familjare;	Ligji 03/L-040
Regjistrimin e votuesve;	Ligji 03/L-040
Regjistrimin e biznesit dhe licencimin	Ligji 03/L-040
Distribuími e pagesave të ndihmës sociale	Ligji 03/L-040
Mbrojtje të Pyjeve dhe menaxhimin e Kullotave	Ligji 03/L-040
Menaxhim autonom i shpenzimeve publike	Ligji 03/L-040
Shënimet kadastrale	Ligji 03/L-040
Asistencë Sociale	Ligji 03/L-040
Teatrot dhe Bibliotekat	Ligji 02/L-040
Kompetencat e zgjeruara	
Emërimin e komandantëve të stacioneve policore	Ligji 03/L-040
Kujdesin dytësor shëndetësor	Ligji 03/L-040
Aktivitete kulturore	Ligji 03/L-040

Të gjitha këto aktivitete janë të shoqëruara me ndarjen e burimeve të nevojshme njerëzore dhe financiare në përputhje me objektivat, standardet dhe kërkesat e përcaktuara nga Qeveria e Republikës së Kosovës.

Përveç kësaj, procesi i decentralizimit ka është promovuar nga MAPL-ja përmes një fushate intensiv të ngritjes së vetëdijes. Opinioni publik është informuar nga MAPL-ja përmes një sërë aktivitete, ndër të cilat diskutimet e drejtpërdrejta ndërmjet qytetarëve dhe zyrtarëve të zgjedhur, debatet televizive, shpërndarja e materialeve informacionit, organizimin e ndërgjegjësimit të ndryshme ngritjen konferenca dhe regjistrimin e TV dhe radio klipave promovimin.

Decentralizimi fiskal: Gjatë procesit të decentralizimit ka pasur ndryshim të rëndësishëm të çështjeve fiskale lokale dhe në menaxhimin e financave publike. Është rritur gama e të hyrave vendore, janë krijuar 3 grande ndër qeveritare, ndërsa sistemi i menaxhimit financiar është tashmë i pavarur pas themelimit të zyrave të Thesarit brenda komunave.

Reformat në këtë fushë, të cilat kontribuojnë edhe në menaxhimin e marrëdhënieve financiare midis niveleve qendrore dhe lokale, rregullohen nga legjislacioni i mëposhtëm: Ligji nr. 03/L-049 për Financat e Pushtetit Lokal, Ligji nr. 03/L-175 mbi Borxhet Publike dhe Ligji nr. 03/226 mbi shkëmbimin dhe përdorimin e pronës së paluajtshme komunale. Fillimisht, legjislacioni i zbatueshëm detyron nivelin qendror për të alokuar fonde për qeverisjen vendore, në formën e subvencionit,

Përveç subvencioneve nga të hyrat e qeverisë qendrore, komunat kanë gjeneruar të hyra nga burimet vetanake (taksat e pronës, regjistrimin e automjeteve, lejet e ndërtimit, regjistrimin e trashëgimisë, dokumentet e gjendjes civile, regjistrimin e biznesit, etj.).

Edhe pse aktet nënligjore nuk janë të përfunduar, vlen të përmendet se MAPL ka hartuar dokumentin e politikave që lidhen me rritjen e të hyrave vetanake, dhe ajo ka filluar përgatitjen e modeleve për thjeshtuar qasje në zhvillimin ekonomik lokal dhe është gjithashtu duke pasur parasysh mundësinë e rishikimit të sistemit financiar dhe proceset administrative komunale. MAPL-ja përgatit raporte të rregullta financiare në vit.

Gjatë periudhës 2008-2011 ka pasur një rritje prej rreth 43% të buxheteve komunale. Kjo është zvogëluar për rreth 10 për qind në vitin 2012 për shkak të masave fiskale lehtësuese për sektorin privat.

Qeveria e Kosovës ka alokuar grante për menaxhimin komunal si në vijim:

- a. 2008: 225,447,566.25 €;
- b. 2009: 284,312,990.16 €;
- c. 2010: 334,209,035.76 €;
- d. 2011: 396,576,302.82 €;
- e. 2012: 361,798,779.00 €.

Në mënyrë për të ndihmuar komunat e Kosovës në arritjen e objektivave të tyre, jashtë skemës së rregullt të granteve ndërqeveritare, MAPL-ja në bashkëpunim të ngushtë me komunat në periudhën që mbulon vitet 2008-2011 ka realizuar mbi 300 projekte kapitale në vlerë prej rreth 30 milion euro. Konkretisht, këto projekte janë zbatuar në komunat e reja të themeluara përmes të cilit qytetarët janë informuar në lidhje me pjesëmarrjen e tyre në proceset demokratike dhe institucionale.

Ngritja e Kapaciteteve nëpër komuna: MAPL-ja i ka kushtuar vëmendjen e duhur në sigurimin e një rritjen të lehtë të strukturave komunale me qëllim të një reforme të qëndrueshme të qeverisjes lokale. Në përputhje me këtë, MAPL-ja ka zhvilluar një Koncept dokument për Ngritjen e Kapaciteteve Komunal në qershor 2011, Planin e Veprimit për ngritjen e kapaciteteve në qershor të vitit 2011, si dhe një Plan Strategjik për Ngritjen e kapaciteteve të Komunës, gjithashtu në qershor të vitit 2011, si dhe një kornizë për kompetencë profesionale për burimet njerëzore dhe Administratën komunale dhe një doracak mbi Administratën e Trajnimit. Gjithashtu, pas përfundimit të vlerësimit të kapaciteteve komunale në vitin 2009 dhe 2011, MAPL-ja ka zhvilluar programet përkatëse të trajnimit dhe ka përcaktuar prioritetet e trajnimit përmes një Plani të Përgjithshëm në fushat prioritare të trajnimit. Kjo vlen të përmendet, se MAPL-ja ka ndihmuar edhe komunat në përgatitjen për zbatimin e programeve të veta të trajnimit, ndërsa gjithashtu monitorimin e zbatimit të tyre.

Të drejtat e njeriut në nivel komunal: Si pjesë e forcimit të procesit të decentralizimit, MAPL-ja ka siguruar edhe funksionimin e duhur të Njësisve Komunale për të Drejtat e Njeriut në 26 komuna, e themeluar në bazë të UA mbi Njësitë për të Drejtat e Njeriut. MAPL-ja gjithashtu ka monitoruar vazhdimisht dhe ka mbështetur operacionin e tyre, edhe nëpërmjet organizimit të 20 moduleve të trajnimit, ku 72 zyrtarë komunal për të drejtat e njeriut janë certifikuar. Në vitin 2009 edhe katër njësitë të tilla janë themeluar në komunat e reja të themeluara. Për më tepër, MAPL-ja ka monitoruar vazhdimisht zbatimin e Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve, ndërsa ajo ka monitoruar edhe respektimin e barazisë gjinore dhe çështje të tjera siç janë përshkruar në konventat ndërkombëtare.

Përveç kësaj, në mënyrë që të sigurojë zbatimin e duhur të mbrojtjes së minoriteteve, një numër i mekanizmave komunalë kanë ekzistuar, si në vijim::

- a. Komisioni për Komunitete – përgjegjës për sigurimin e përputhshmërisë me të drejtat e minoriteteve dhe të interesave në nivel lokal;
- b. Zëvendës kryesuesi i Kuvendit Komunal për Komunitetet – promovon dialog ndër-etnik dhe shërben si pikë qendrore për adresimin e brengave të ardhura nga pakicat jo shumicë. Me autoritetin që të sjell aktet ligjore komunale para Gjykatës Kushtetuese, kur në rast se propozimet e tij/saj nuk merren në konsideratë nga Komuna.
- c. Zëvendës Kryetari i Komunës për Komunitetet – mbështet Kryetarin për çështjet që kanë të bëjnë me të drejtat e minoriteteve;

- d. Zyra Komunale për Komunitete – të themeluara me Rregulloren 02/2010, funksionet e saj kryesore janë që të përfaqësoj dhe të mbroj të drejta e minoriteteve në nivel lokal.

1.1.3. Administrata publike

- Ju lutemi siguroni një përshkrim të strukturave dhe organeve të administratës publike të Kosovës, përfshirë edhe agjencionet e pavarura, duke specifikuar burimin e financimit të tyre (buxhetin apo të tjera), misionin e tyre, organogramin, numrin e pozitave të tyre ligjore dhe numrin e punonjësve aktual dhe funksionet e tyre.

Administrata Publike në Republikën e Kosovës është e organizuar përmes administratës qendrore dhe lokale. Kjo ndarje është në përputhje të plotë me parimin e ndarjes legjislative, kompetencat ekzekutive dhe gjyqësore të përcaktuara me Kushtetutën e Republikës së Kosovës. Për veç kësaj, institucionet e pavarura të administratës publike janë të organizuara dhe funksionojnë në përputhje me Kapitullin XII të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

Në nivelin qendror janë ministritë, agjencitë, organet e pavarura rregullative dhe ndërmarrjet publike, ndërsa në nivel lokal, komunat. Burimet e financimit përbehen nga grandet e përgjithshme, të hyrat vetanake dhe financimi nga burimet tjera duke përfshirë donacionet. Për mision, numri i pozitave të të punësuarve dhe buxhetin shih në Aneksat nga 1.1 deri tek 1.51.

- A ka ndonjë strategji dhe plan veprimi për reformimin e administratës publike në vend? Nëse ka, kur u miratua, cilat janë objektivat kryesore dhe cila është gjendja e tanishme e zbatimit të tyre? Çfarë është gjendja e tanishme e zbatimit të tyre? Si është matur progresi (treguesit)? Cilat ishin mangësitë e vërejtura në procesin e implementimit dhe si janë tejkaluar ato?

Strategjia e rishikuar për reformën e administratës publike është miratuar nga Qeveria me 15 Shtator të viti 2010, ndërsa plani i veprimit për zbatimin e strategjisë është miratuar më 23 Maj 2012. Strategjia përfshinë dymbëdhjetë (12) fushat kryesore me objektiva përkatëse si në vijim:

- a. Politika e menaxhmentit – Sistemi i riorganizuar dhe ngritja e kapaciteteve institucionale për planifikimin, zhvillimin dhe debati i politikave publike në mënyrë transparente, duke përfshirë edhe politikat integruuese të BE-së;
- b. Hartimi i legjislativit – sistemi i riorganizuar dhe ngritja e kapaciteteve institucionale për planifikimin, hartimin dhe monitorimin e legjislacionit si domosdoshmëri për t'i dhënë shtytje politikave qeveritare, përfshirë përafrimin me legjislacionin e BE-së.
- c. Etika dhe transparenca – Administrata publike është etike, transparente, e përgjegjshme, e pa korruptuar, jo-diskriminuese dhe me mundësi të pabarabarta;
- d. Komunikimi dhe pjesëmarrjeve e qytetarëve – Sistemi i riorganizuar i komunikimit dhe fuqizimi i pjesëmarrjes së qytetarëve në procesin e hartimit të politikave, legjislacionit dhe vendimmarrjes;;
- e. Planifikimi i buxhetit – Buxheti i planifikuar në përputhje me prioritetet e përcaktuara nga Qeveria, për të mbështetur politikat e zhvillimit që adresojnë politikat publike dhe nevojat e qytetarëve të Republikës së Kosovës;
- f. Ekzekutimi i buxhetit – Përmirësimi i efikasitetit (përformanca) në ekzekutimin e buxhetit dhe që ka të bëjë me kërkesat nga organizatat buxhetore në përputhje me kriteret e përcaktuara përmes kontrollit të të hyrave dhe ndarjeve buxhetore (përfshirë rishikimin);
- g. Kontrolli dhe Auditimi i Brendshëm - Përmirësimi i sistemit të auditimit të brendshëm është pjesë e sistemit të kontrollit të brendshëm në sektorin publik. Funksionalizimi i kontrollit të brendshëm, si dhe përmirësimi i cilësisë së kontrollit të njëjësive të auditimit në sektorin publik;
- h. Prokurimi publik – Modernizimi i procedurave të prokurimit publik në përputhje me praktikatat më të mira evropiane dhe ndërkombëtare dhe standardet;

- i. Riorganizimi i administratës publike – Riorganizimi i ekzekutivit dhe organeve të tyre vartëse në përputhje me rekomandimet e miratuara të rishikimit funksional dhe aktet përkatëse normative;
- j. Menaxhimi dhe zhvillimi i burimeve njerëzore – Shërbimi civil i cili është profesional, i paanshëm, i pavarur, i bazuar në merita, përfshirë reforma në sistemin e pagave, të orientuar drejt qytetarëve dhe bizneseve;
- k. Racionalizimi i proceseve elektronike administrative – Avancimi i cilësisë së shërbimeve administrative që janë siguruar nga institucionet e Qeverisë për qytetarë, bizneset, dhe për vete, nëpërmjet digjitalizimit të proceseve administrative;
- l. Zhvillimi i e-Qeverisë – Avancimi dhe funksionalizimi i qeverisë elektronike nëpërmjet digjitalizimit të funksionimit të qeverisë dhe administratës publike, në mënyrë që të kemi një qeveri moderne, transparente, dhe me performancë të lartë.

Si objektiva të strategjisë në përgjithësi janë përshkruar edhe aktivitetet që do të ndërmerren në drejtim të arritjes së objektivave përkatëse të lartpërmendura janë të specifikuar hollësisht në planin e veprimit, shkalla e implementimit nuk mund të përcaktohet ende.

Plani i veprimit përmban indikatorët e suksesit në detaje (aktivitetet janë shpërbërë në rezultate konkrete) dhe matjet specifike të progresit/indikatorët (d.m.th. A – tërësisht, B – në masë të madhe, C – pjesërisht, D – në fazën fillestare dhe E – aspak). Përveç kësaj, skemat e veçanta tashmë janë përgatitur në mënyrë të matur në detaje implementimin e dokumentit.

- Cilat organe/institucione janë përfshirë në përkufizim, koordinimin, implementimin dhe monitorimin e strategjisë së reformës së administratës publike? A ekziston organ qendror ose ministri që është përgjegjës për reformën e administratës publike?

Dy organet kryesore për definicionin, koordinimin, implementimin dhe monitorimin e strategjisë e reformës së administratës publike janë: Komisioni ndërministror për reformën e administratës publike (në nivel politik) dhe departamenti për menaxhimin e reformës së administratës publike në kuadër të Ministrisë së Administratës Publike (në nivel teknik). Megjithatë, ekzistojnë tre (3) institucione kryesore përgjegjëse për implementimin e strategjisë për reformën e administratës publike: Zyra e Kryeministrit, Ministria e Financave dhe Ministria e Administratës Publike.

Për të gjitha çështjet që lidhen me reformën e administratës publike, organi kryesor përgjegjës për të, është komisioni ndërministror për reformën e administratës publike (në nivel politik, i themeluar me vendim të Qeverisë më 30 Maj 2008), ndihmuar nga departamenti për reformën e administratës publike në kuadër të Ministrisë së Administratës Publike (në nivel teknik, shndërruar nga divizioni në departament me vendim të Qeverisë më 7 Maj 2009).

- Cili është kapaciteti i administratës për të trajtuar çështjet e integritetit në BE dhe në çfarë mase kanë ndikuar shkurtime të stafit në lidhje me atë?

Organi qendror koordinues si udhëzues dhe monitorues i procesit të integritetit të BE-së është Ministria e Integritetit Evropian, e cila është themeluar në vitin 2010, ka një total prej 54 anëtarë të stafit, prej të cilëve 33 kanë të bëjnë me çështjet e integritetit evropian në baza ditore.

Rregullorja 07/2010 mbi strukturën organizative të MIE-së, parasheh themelimin e pesë departamenteve në kuadër të Ministrisë: Departamenti i Strategjisë dhe Koordinimit, Departamenti i Qeverisjes, Departamenti i Ekonomisë dhe Tregtisë, Departamenti i Infrastrukturës dhe Burimeve Njerëzore dhe Departamenti Ligjor. Në janar të vitit 2012, MIE ka avancuar strukturën e saj institucionale për koordinimin e ndihmës së BE-së duke themeluar Zyrën për Koordinimin e Asistencës së BE-së (Zyra NIPAC).

Përveç kësaj, ka shumë Departamente për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave, themeluar në të gjitha ministritë, të cilat në bazë të rregullores 01/2011 mbi Departamentet për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave, janë përgjegjëse për të këshilluar ministrinë në fjalë për vendosjen e prioritetëve me qëllim të integrimit Evropian, koordinon punët për zhvillimin e dokumenteve strategjike, duke siguruar përputhshmëri me pjesën tjetër të kornizës strategjike, përfshirë PVPE-në dhe monitorimin e tij. Departamentet gjithashtu janë përgjegjëse për të mbështetur koordinimin e programimit dhe monitorimit para-anëtarësimit të donatorëve dhe ndihma tjera për zonat që mbulojnë. Në përputhje me rregulloren e përmendur, departamentet janë të organizuara në Divizionet për Integrim Evropian dhe Divizionet për Koordinim të Politikave. Secili divizion për integrim evropian ka një zyrtar të lartë të programit, pozitë e krijuar në përputhje me rregulloren e IPA 2007.

Përveç këtyre, çdo organ i pavarur dhe komunat kanë caktuar një zyrtar brenda radhëve të tyre që të merren me çështjet e integrimit evropian.

Për më tepër, me përjashtim të institucioneve të përhershme që kanë të bëjnë me integrimin Evropian ekzistojnë edhe struktura ndër institucionale sikurse Këshilli Kombëtar për integritet Evropian, Këshilli Kombëtar për integritet Evropian, Komiteti Punues për Integritet Evropian dhe Komisionet Ekzekutive për Integritet Evropian, si dhe 6 nën-komisionet (menaxhohet bashkërisht me KE) mbulon të gjitha zonat e integrimit Evropian *(ju lutem referohuni në pyetje “Çfarë struktura ekzistojnë për të siguruar koordinimin e çështjeve të Integrimit Evropian? Si është përputhshmëria e legjislacionit të planifikuar me acquisin e BE-së dhe me obligimet ndërkombëtare që janë verifikuar dhe monitoruar? Cili organ është përgjegjës për verifikim të tilla? Ju lutem shpjegoni)."*

Për shkak të përpjekjeve të vazhdueshme për ngritjen e kapaciteteve ka pasur zhvillime pozitive me qëllim të ngritjes së kapaciteteve për integritet evropian në administratën publike të Kosovës. Kështu, pasi ka zhvilluar një tregues gjithëpërfshirës i bazuar në sistem monitorimi dhe raportimi, Plani i Veprimtari për Partneritet Evropian për vitin 2012 është përgatitur brenda periudhës tremujore (u deshën 8 muaj për të përgatitur një dokument të tillë në vitin 2008). Për më tepër, që është njohur nga KE-ja, cilësia e PVPE-së është rritur ndjeshëm gjatë dy viteve të fundit, siguruar tashmë një bazë solide për planifikimin dhe monitorimin në lidhje me integrimin evropian.

Për më tepër, në vitet 2010, 2011 dhe 2012 kanë shënuar një proces të përforcuar në mënyrë efektive të organizimit të punës së mekanizmave të DPSA-së, monitorimin dhe implementimin e tyre. Gjithashtu, si pjesë e forcimit të përgjithshëm të mekanizmave të DPSA-së, Kosova ka shënuar përmirësime sa i përket funksionimit të strukturave kombëtare të Integrimit Evropian, sidomos me planifikimin dhe monitorimin e aktiviteteve të parashikuara në kornizën strategjike për integritet evropian.

Gjithashtu, viti 2012 ka shënuar përmirësim të dukshëm në lidhje me programin e ndihmës së para-anëtarësimit, duke pasur parasysh se për here të parë i gjithë procesi është shtyrë në nivel kombëtar, me gjithë programin vjetor të IPA-së për vitin 2013 që është duke u përgatitur nga institucionet Kosovare.

Paralelisht duke bërë përpjekje për të siguruar se këto zhvillime janë të qëndrueshme, MIE tani është duke punuar në drejtim udhëzimit të pjesës tjetër të administratës në forcimin e kapaciteteve të saj me qëllim të përafrimit ligjor dhe përgatitjen e versionit kombëtar të Acquis.

- Cila është baza ligjore për statusin e shërbyesve civil dhe punonjësve të tjerë publikë? A ka ndonjë ligj apo rregullore të administratës publike për përcaktimin e statusit të shërbyesve civil,

përfshirë pavarësinë, rekrutimin, promovimin dhe karrierën e strukturave dhe kompensimet? A janë parimet administratës publike evropiane të identifikuar nga SIGMA⁴ të mishëruar brenda kornizës ligjore? Cilat janë kategoritë e ndryshme të punonjësve civil (d.m.th shërbyesit civil kundrejt punonjësve të tjerë publik)? Cilat dallimet mes këtyre kategorive të ndryshme (në aspektin e regjimit ligjor, të drejtat dhe detyrimi)? Ju lutem tregoni numrin e të punësuarve në secilën kategori.

Baza ligjore për statusin e shërbyesit gjendet në Ligjin 03/L-149 mbi shërbyesit civil të Republikës së Kosovës. Ligji si i tillë rregullon vetëm shërbyesit civil të cilit janë të bashkangjitur në nivel lokal dhe qendror dhe i përjashton nga fushëveprimi i rregullave të tij punëtorët e arsimit, shëndetësisë (stafin mjekësor), policin, doganat, shërbimet korrektuese, përformuesit e artit dhe kulturës, anëtarët e Forcës së Sigurisë së Kosovës, të emëruarit politik si gjyqtar dhe prokurorë. Të gjitha kategoritë e përmendura lidhur me marrëdhëniet e punës rregullohen me legjislacionin të veçantë si në vijim:

- a. Ligji i punës, 03/L-212;
- b. Kodi doganor dhe i akcizave, 03/L-109;
- c. Ligji për Policinë, 04/L-076;
- d. Ligji për Arsimin e Lartë, 04/L-037;
- e. Ligji për Arsimin Parauniversitar, 04/L-037;
- f. Ligji për Shërbimin në Forcën e Sigurisë së Kosovës, 03/L-082;
- g. Rregullorja e punëtorëve të artit, kulturës dhe trashëgimisë kulturore;
- h. Ligji për vetëqeverisje lokale;
- i. Ligji për gjykata, dhe
- j. Ligji për prokurorin.

Përcaktimi i shërbyesve civil është vënë në Ligjin 03/L-149 mbi shërbimin civil, përkatësisht, në nenin 3 rregullon paanshmërinë dhe pavarësinë profesionale; neni 11-13 rregullon rekrutimin; dhe neni 27-33 rregullon promovimin dhe zhvillimin e karrierës. Në anën tjetër, pagat e shërbyesve civil përcaktohen me Ligjin Nr. 03/L-147 për pagat e shërbyesve civil dhe legjislacionin e tij dytësor. Të dy ligjet e përmendura kanë qenë të shoqëruar me një seri të akteve nënligjore, i cili në detaje rregullon aspektet e ndryshme të menaxhimit të burimeve njerëzore. Deri më tani 14 rregullore që dalin nga Ligji për Shërbimin Civil janë miratuar, cilat, ndër të tjera, përqendrohen në zbatimin e parimeve në lidhje me rekrutimin e anëtarëve të komuniteteve jo-shumicë dhe për të siguruar një përfaqësim të barabartë ligjor.

Sa i përket inkuorporimit të parimeve evropiane mbi administratën publike, ato janë të mishëruara plotësisht në Ligjin për Shërbimin Civil, ku neni 5 përcakton parimet kryesore të shërbimit civil, të tilla si: pajtueshmëria ligjore, jo-diskriminimi; efikasitetin dhe efektivitetin; paanësinë dhe pavarësinë profesionale, transparencën, lufta kundër konfliktit të interesit dhe siguri i mundësive të barabarta për komunitetet jo-shumicë dhe gjinisë. Parime të njëjta janë reflektuar në legjislacionin që rregullon pjesën tjetër të kategorive të administratës publike.

Që nga Maji i vitit 2012, numri i të punësuarve në shërbimin civil dhe administratën publike është si në tabelën e mëposhtme.

⁴ Sipas gazetës SIGMA nr. 27 "Parimet Evropiane për Administratën Publike (1999)", këto parime i referohen: ndarja e administratës publike të politikës, të sigurisë ligjore dhe proporcionalitetit të vendimeve administrative, transparencës së akteve administrative, përgjegjësisë së organeve administrativ, efikasitetin dhe efektivitetin e administratës publike në arritjen e qëllimeve të saj.

Tabela 2: Numri i të punësuarve në shërbimin civil dhe administratën publike

	SH.C	Arsimi	Shëndetësi a	Policia	FSK	tjerat ⁵	TOTAL I
Numri	18535	31756	12245	7326	2773	2983	75618
Përqindja	24.51	41.99	16.19	9.68	3.66	3.94	

- Si janë rekrutuar shërbyesit civil dhe punonjësit publik (në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal)? A është rekrutimi dhe promovimi i bazuar në merita dhe kompetenca? Cili është statusi i punonjësit publik? A ekziston korniza ligjore që rregullon statusin e tyre, sistemi i klasifikimit të punës, sistemi i promovimit në karrierë, përgjegjshmëria dhe pagat e shërbyesve civil dhe punonjësve publikë?

Shërbyesit civil janë rekrutuar në bazë të rregullores 02/2010 mbi procedurat e rekrutimit në shërbimin civil, që rrjedhin nga Ligji për Shërbimin Civil. Rregullorja përcakton një seri të plot të rregullave dhe procedurave mbi rekrutimin e shërbyesve civil qoftë në nivel lokal apo qendror.

Sipas nenit 8 të Ligjit për Shërbimin Civil, procedurat e rekrutimit i nënshtrohen fazave në vijim:

- Kërkesë për të filluar procedurat për rekrutim nga institucionet e rekrutimit;
- Vlerësimi dhe miratimi i kërkesës nga ana e MAP-së;
- Publikimi i konkursit;
- Vlerësimi i aplikimit, identifikimi dhe zgjedhja e kandidatëve.

Sipas legjislacionit në fuqi, procedura e rekrutimit është iniciuar nga institucioni përkatës, bazuar në nevojat e veta siç është cekur në institucionet relevante për planet e burimeve njerëzor (që kërkohet nga neni 18 i Ligjit për Shërbimin Civil) dhe pas sigurimit të provave të nevojshme të vlefshmërisë së planifikimit financiar për pozitat e reja apo pozitat e lira.

Njësia përkatëse e personelit në institucionet e rekrutimit, me autorizim nga departamenti i administratës së shërbimit civil në MAP, realizon procedurat e konkurrencës për përzgjedhjen e kandidatëve për pozitë të veçantë. Kjo është siguruar përmes publikimit të pozitës së lirë ose sapo krijuar në njësinë kombëtare të mediave, në gjuhët zyrtare. Shpallja e konkursit ku publikohet duhet të përfshijë të gjitha detajet si për pozitën, dhe duhet të shpreh qartë se aplikacionet nga të dy gjinitë dhe komunitetet jo-shumicë janë të inkurajuara të aplikojnë. Rekrutimi i karrierës dhe jo-karrierës për shërbyesit civil është e mundur pasi kandidatët i janë nënshtrohet testit me shkrim dhe me gojë.

Sa i përket menaxhimit të lartë dhe pozitat e mesme të menaxhmentit, rekrutimi kryhet nëpërmjet procedurave të promovimit të të punësuarve aktual. Në rast se nuk ka kandidatë të pranueshëm brenda shërbimit civil atëherë hapja e konkursit bëhet jashtë.

Sipas nenit 7 të Ligjit për Shërbimin Civil, Komisionet Përzgjedhëse ad hoc për Shërbimin Civil (KPSHC) janë themeluar nga institucioni që kryen procedurat e përzgjedhjes. Ky komision përbëhet nga anëtarët që mbajnë poste më të larta se sa pozita që është e lirë (njeri prej tyre mund të jetë me të njëjtën pozitë), anëtarët nga komuniteti jo-shumicë, dhe nga të dy gjinitë. Komisionet e tilla kryejnë procedurat e përzgjedhjes së pozitave për karrierë dhe jo-karrierë. Në rast të tillë komisioni

⁵ Në vijim janë të përfshira në kategori 'tjera': të emëruarit politik, këshilltarët e kuvendit komunal; gjyqtarët dhe prokurorët.

nuk mund të themelohet, pastaj menaxheri përkatës i personelit është që të përgatisë një deklaratë me shkrim duke deklaruar me shkrim arsyet pse ngritja e tillë nuk ishte e mundur.

Menaxheri i njësisë së personelit i institucionit të rekrutimit propozon anëtarët e KPSHC-së, ndërsa zyrtari i lartë administrativ vendos për përbërjen e pesë anëtarëve. Komiteti është përgjegjës për menaxhimin e vlerësimit, lista e ngushtë, përzgjedhja kohore, aplikimi i testeve të nevojshme, vlerësimin e rezultateve dhe propozon listën përfundimtare të kandidatëve të suksesshëm, e cila pastaj dërgohet për miratim tek zyrtari i lartë administrativ në institucion. Të gjitha komunikimet me kandidatët e përzgjedhur është bërë me shkrim, ndërsa institucioni i rekrutimit është i obliguar t'i publikoj rezultatet e procedurës së rekrutimit në ueb faqen zyrtarë të saj.

Neni 42 i rregullores për rekrutim, përcakton të drejtën e ankesave nga ana e aplikantëve me një procedurë përzgjedhëse për një pozitë të shërbimit civil. Ankesat dhe konteste duhet të adresohen në komisionin e zgjidhjes së ankesave dhe kërkesave.

Siç përshkruhet në përgjigjen e mëparshme, të gjitha aspektet e statusit të shërbyesve civil është e rregulluar me Ligjin mbi Shërbimin Civil , ndërsa kategoritë tjera të shërbyesve publik janë të rregulluar me Ligjin e punës 03/L-212.

Sa përket rregullimit të pagave në shërbimin civil, Ligji përkatës u miratua në vitin 2010, e cila ka dhënë bazë solide për forcimin e sistemit të pagave, zhvillim të karrierës, dhe klasifikim të punës. Tërësia e akteve nënligjore për zbatimin e ligjit për pagat e shërbyesve civil duhet të hyj në fuqi më 1 Janar 2013. Gjatë kësaj kohe, të gjitha përpjekjet po bëhen për të përgatitur administratën tonë për zbatimin e legjislacionit të përmendur, fillimisht duke zhvilluar një sistem unik të pagave për të gjithë shërbyesit civil dhe shërbyesve publik në Kosovë.

- A ka institucione të trajnimit për shërbyesit civil? Ju lutem tregoni statistikën mbi trajnimet e ofruar në tre vitet e fundit. Sa është përqindja e shërbyesve civil (a) femra dhe (b) nga minoritetet etnike dhe kombëtare (ju lutem jepni detajet e nivelit dhe pozitave, nëse është e mundur).

Institucioni kryesor që merret me trajnimin e administratës publike të Kosovës është Instituti i Kosovës për Administratë Publike (IKAP), raporton tek Ministria e Administratës Publike, qëllimi i të cilit është që të sigurojë trajnim për të shërbyesit civil në Kosovë, nëpërmjet zbatimit të trajnimit dhe strategjisë arsimore në kuadër të shërbimit civil në Kosovë.

Tabela 3: Trajnimet e ofruara gjatë tre viteve të fundit nga IKAP

Viti	Pjesëmarrësit	Gjinia		Minoritetet	Struktura e pjesëmarrësve				
		F	M		SM	MM	P	A	Total
2009	1612	646	966	25	8	474	840	290	1612
		38.17%	59.92%						
2010	1878	725	1152	93	30	597	1098	153	1878
		38.60%	61.34%						
2011	2249	1160	1089	54	10	594	1379	257	2249
		51.57%	48.42%						

Tabela 4: Trajnimet e ofruara sipas gjinisë

	Meshkuj	Femra	Totali
Niveli qendror	9053	5119	14172
Niveli lokal	4508	1851	6359
Totali	13561	6970	20531
Përqindja	66.1	33.9	

Tabela 5: Struktura etnike e shërbimit civil

	Shqiptar	Serb	Bosnjak	Turq	Goran	Ashkali	Egjiptian	Rom	Tjerë	Totali
Niveli qendror	13210	567	162	156	15	15	7	24	16	14172
Niveli lokal	5270	430	115	73	5	24	11	16	415	6359
Totali	18480	997	277	229	20	39	18	40	431	20531
Përqindja	90.0	4.9	1.3	1.1	0.1	0.2	0.1	0.2	2.1	

- Cilat janë kushtet e tyre të shërbimit? A ka kod të etikës të aplikueshëm për shërbyesit civil? Nëse është kështu, si monitorohet aplikimi i tij? A ka rregullua të veçanta të zbatueshme për kategoritë specifike të shërbyesve civil? Si është zhvillimi i karrierës (promovimi, transferimet, etj.) organizuara nga shërbyesit civil? Si është korniza ligjore që rregullon këto aspekte zbatuese (p.sh. indikacione për numrin e njerëzve që promovohen çdo vit)?

Siç është përshkruar në pyetjet e mëparshme, kushtet e shërbyesit civil janë të përcaktuara në kapitullin V të Ligjit 03/L-149 për Shërbimin Civil në Kosovë, të cilat janë në linjë me standardet më të larta që mbulojnë zonën.

Kodi i mirësjelljes për shërbyesit civil në Kosovë 01/2006 është miratuar në bazë të legjislacionit të vjetër në vend për shërbimin civil. Tani që legjislacioni i ri është në fuqi, përgatitjet janë në proces për përgatitjen e një kodi të ri etik për shërbyesit civil.

Deri më tani, monitorimi i implementimit të Kodit të Mirësjelljes është i bazuar në parimin e kontrollit hierarkik (zyrtari i lartë siguron përputhjen e vartësve me rregullat dhe procedurat), dhe nëpërmjet marrjes së ankesave publike ose nëpërmjet masave disiplinore për shkelje të rregullave etike dhe procedurave.

Të gjitha institucionet që janë jashtë shërbimit civil përdorin legjislacionin e tyre të veçantë për rregullimin e mirësjelljes së anëtarëve të stafit të tyre.

Sa i përket zhvillimit të karrierës, Ligji 03/L-147 për pagat e shërbimit civil, neni 11, përcakton mundësinë për promovimin deri në 50% të shërbyesve civil pas vlerësimit të performancës. Aktualisht, po bëhen përpjekje në plotësimin e rregullores për promovimin e shërbyesve civil si dhe rregullorja për vlerësimin e punës për shërbyesit civil, që pritet të hyj në fuqi në janar të vitit 2013. Në anën tjetër, transferimi i shërbyesve civil është rregulluar me Rregulloren 06/2010 për transferimin e shërbyesve civil, bazuar në të cilat, 332 shërbyes civil janë transferuar gjatë vitit 2011.

- Ju lutem tregoni nëse ka punësime të përkohshme të stafit në administratën publike? Cila është procedura për rekrutimin e këtyre kategorive? Cili është statusi ligjor i këtyre kategorive - a konsiderohen ata si shërbyes civil dhe nëse jo çfarë procedure aplikohen për ata për tu bere

shërbyes civil? Ju lutem siguroni të dhënat për punësimet vjetore të kategorive të tilla (gjithashtu tregoni përqindjen e këtyre rekrutimeve kundrejt rekrutimeve të bazuara në konkurse).

Neni 12 i Ligjit për Shërbimin Civil përcakton dy kategori të shërbyesve civil: shërbyes civil të karrierës dhe jo-karrierës. Të mëparshmit janë rekrutuar në baza të përhershme, ndërsa më vonë janë rekrutuar me kontratë dy vjeçare. Megjithatë, statusi i tyre si shërbyes civil është mbajtur në një pozicion të barabartë.

Për veç kësaj, pikat e përmendura jashtë mundësive për shërbimin civil për të bërë kontrata për ofrimin e shërbimeve deri në gjashtë muaj me personat fizik dhe juridik, megjithatë këto nuk konsiderohen rekrutime në shërbimin civil, ndërsa ofrimi i shërbimeve është paguar, personi nënkontratë nuk konsiderohet si staf i institucionit, por si ofrues i shërbimeve.

Këto kontrata janë të rregulluara në bazë të Ligjit mbi Detyrimet ku personat si pjesë e kontratave të tilla duhet ti nënshtrohen të gjitha procedurat e punësimit të kërkuar nga legjislacioni i shërbimit civil.⁶

- Si është menaxhmenti dhe menaxhmenti i mesëm i rekrutimit dhe për sa kohë? Kush do të emërohet politikisht? A keni ju përcaktim në mes emërimeve politike, eksperteve/menaxhimit në administratën publike? A ka masa mbrojtëse kundër politizimit të shërbimit civil?

Menaxhmenti i lartë i shërbyesve civil është i rekrutuar në Rregulloren 06/2010 ,mbi procedurat e emërimit të menaxhmentit të lartë në shërbimin civil. Mandatet e fituara përmes rekrutimit të tillë janë të vlefshme për tre vjet, me mundësi të rinovimit.

Emërimi i menaxhmentit të lartë në shërbimin civil është e rregulluar me Ligjin për shërbimin civil dhe Rregulloren 06/2010 mbi procedurat për emërimet në pozita të udhëheqëse të menaxhmentit të lartë në shërbimin civil. Neni 5 përcakton Këshillin për pozita të nivelit të lartë drejtues është përgjegjës për udhëheqjen dhe drejtimin strategjik të sistemit të emërimit për pozita të larta drejtues. Më konkretisht, Këshilli është përgjegjës për zhvillimin e përshkrimit të punës për nivelin e lartë drejtues, për të siguruar se metodat e rekrutimit janë të suksesshme për tërheqjen e kandidatëve të përshtatshëm dhe për të siguruar integritetin e procedurave të rekrutimit dhe përzgjedhjes. Neni 7 thekson se Kryeministri emëron shtatë anëtarë të këshillit, si në vijim:

- a) Një zëvendës kryeministër;
- b) Një ministër përgjegjës për administratë publike;
- c) Një ministër përgjegjës për financa;
- d) Një ministër nga komunitetet;
- e) Tre anëtarë të tjerë nga radhët e sekretarëve të përgjithshëm apo pozicioneve të barasvlershme.

Institucionet ku janë shpallur vendet të lira, propozon tek MAP-ja fillimin e procedurave për emërimin e menaxherit të lartë të shërbimit civil. Bazuar në këtë, MAP-ja publikon pozitën e lirë dhe themelon Komisionin për Vlerësimin e Kritereve (përbehet nga tre sekretar të përgjithshëm, një profesor fakulteti dhe një anëtar nga shoqëria civil) Pas përfundimit të procedurës përzgjedhëse Ministri i Administratës Publike dërgon të dhënat e tre kandidatëve t listës së ngushtë nga ana e Komisionit të institucionit përkatëse për miratim. Për institucionet qeveritare, Ministri i

⁶ Ligji i sapo miratuar për Detyrimet 04/L-77 u miratua nga Kuvendi më 10 maj 2012 dhe është shpallur nga Presidenti më 30 maj 2012, por kjo përcakton se ajo do të hyjë në fuqi dhe shfuqizon legjislacionin e vjetër, brenda gjashtë muajve nga data e botimit në Gazetën Zyrtare.

Administratës Publike i propozon qeverisë për miratim kandidati e preferuar nga institucioni, i cili është emëruar nga Qeveria për pozitën përkatëse për një mandat tre vjeçarë.

Në anën tjetër, menaxhmentit i mesëm (Drejtorët e Departamenteve) është rekrutuar në bazë të Rregullores 02/2010 mbi procedurat e rekrutimit në shërbimin civil, në bazë permanente (ju lutem shihni përgjigjen e mëparshme për më shumë informata mbi rekrutimin e menaxhmentit të mesëm). Në përputhje me Ligjin 03/L-192, Këshilli i Pavarur Mbikëqyrës merr pjesë në cilësinë e vëzhguesit në punimet e komisioneve përzgjedhëse ad hoc për shërbim civil për pozita të tilla.

Për veç kësaj, të atyre të emëruar në poste politike, nuk janë subjekt i procedurave të përshkruara të rekrutimit (Këshilltarët e kabinetit dhe stafi mbështetës), ndërsa në nivel lokal janë emëruar politikisht nga kryetaret e komunave.

Në përputhje me nenin 14 të Ligjit mbi Shërbimin Civil, zyrtaret publike nuk mund të caktohen në vendime ekzekutive në poste, të cilat me Ligj janë të rezervuara për shërbyesit civil. Në anën tjetër, Ligji për shërbyesit civil ndalon shërbyesit civil të mbajnë poste politike, deri sa ata mbajnë poste të shërbimit civil. Në rast se shërbyesit civil kërkojnë zgjedhje në zgjedhjet lokale apo kombëtare, ata duhet të pezullojnë pozitën e tyre të shërbimit civil, për aq kohë sa mandati i fituar politik i tyre përfundon. Për më tepër, Ligji i përmendur konstaton se shërbyesit civil, lejohet që të jenë pjesë e partive politike, ata megjithatë nuk mund të mbajnë pozita udhëheqëse dhe nuk mund të angazhohen në mënyrë aktive në to.

- A ka sistem transparent dhe të rregulluar për të përcaktuar funksionet dhe autoritetin e stafit të menaxhmentit të mesëm në kuadër të administratës? Ju lutem përshkruani .

Ligji për Shërbimin Civil që rrjedh nga Rregullorja 03/2010 mbi Përshkrimet e Punës në kuadër të shërbimit civil për të përcaktuar detyrimet e sakta nga ana e institucioneve për të zhvilluar përshkrimet e punës për të gjitha pozitat, duke përfshirë edhe ato menaxhmentit të mesëm (p.sh. drejtorëve të departamenteve, udhëheqësve të divizioneve ose pozitave të ngjashme).

Sipas rregullores së përmendur, menaxheri i lartë (sekretarët e përgjithshëm ose pozitat ekuivalente) duhet të marrin miratimin nga Ministria e Administratës Publike dhe Ministria e Financave për krijimin e pozitave brenda institucionit të saj (duke përfshirë pozitat e menaxhmentit të mesëm). Pas miratimit të kërkesës së tillë menaxheri i lartë kërkon nga mbikëqyrësi i drejtpërdrejt që të jetë pozita dhe për të hartuar përshkrimin e punës, e cila në bazë të nenit 6 të Rregullores duhet të përfshihen funksionet e sakta dhe kompetencat e bashkangjitura në pozitë.

Pas një përshkrimi të tillë të punës së përgatitur, menaxheri i lartë duhet të miratojë atë dhe të dërgoi versionin e miratuar në Ministrinë e Administratës Publike për miratim përfundimtar. Nëse miratimi për një version të tillë është pranuar, menaxheri i lartë duhet të informojë Ministrinë e Financave në përshkrimin e punës si pjesë e organogramit të institucionit në fjalë. E njëjta procedurë duhet të ndiqet për shqyrtimin e përshkrimeve aktual të punës të të gjitha pozitave brenda institucionit në fjalë, duke përfshirë ato të nivelit të mesëm.

Paralelisht me këtë, në rastet kur pozitat e reja të menaxhmentit të mesëm janë krijuar (p.sh krijimi i departamenteve të reja) menaxheri i lartë në koordinimi të ngushtë me menaxherin e lartë të personelit do të propozojë ndryshimet në aktin ligjor të përdorën si bazë për institucionin në fjalë, dhe pas miratimit nga ana e MAP-së dhe MF-së, do ta paraqesë atë në Qeveri për miratim, duke përfshirë.

- A ka baza ligjore transparente ose rregullative për veprimet e ndërmarra nga shërbyesit civil? Në veçanti, si është siguruar paanshmëria dhe jo-diskriminimi i veprimeve nga shërbyesit civil?

Ekziston një bazë ligjore transparente dhe rregullative për veprimet e ndërmarra nga shërbyesit civil, në përputhje me paanësinë dhe jo-diskriminimin e parimeve.

Korniza Ligjore siguron këtë si në vijim:

- a. Neni 7 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës përcakton rendin kushtetues të Republikës i cili bazohet ndër të tjera, jo-diskriminim;
- b. Kapitulli I i Ligjit 03/L-149 për shërbimin civil siguron bazën transparente dhe rregullative për veprime të marra nga shërbyesit civil, në veçanti përmes përfshirjes së parimeve kryesore, të tilla si: pajtueshmëria ligjore, jo-diskriminimi, përgjegjshmëria, efikasiteti dhe efektiviteti, llogaridhënia, paanshmëria dhe pavarësia profesionale;
- c. Kodi mirësjelljes për shërbyesit civil parasheh të njëjtat parime për veprimet e ndërmarra nga shërbyesit civil;
- d. Ligji 02/L-28 mbi Procedurën Administrative, Kapitulli III, përcakton në mënyrë të hollësishme se si duhet të sigurohet paanësia nga ana e punonjësve publik;
- e. Ligji 2004/3 kundër diskriminimit siguron një kuadër të përgjithshëm ligjor në sigurimin e jo-diskriminimit.

Megjithëse, të gjitha aktet ligjore të përmendura më lartë synojnë sigurimin ligjor, veprimet e paanshme dhe jo-diskriminuese nga ana e punonjësve publik, Ligji 02/L-28 mbi Procedurën Administrative, hyn në detaje të hollësishme për të përcaktuar se si veprime të tilla duhet të merren në përputhje të plotë me kornizën ligjore. Për këtë arsye, ajo do të jetë e vlefshme për të elaboruar përmbajtjen e Ligjit, me synim për të ofruar një pamje të qartë se si rregullon bazën për veprimet e ndërmarra nga punonjësit publikë.

Ligji mbulon fushat e mëposhtme:

- a. Pjesa 1 përcakton parimet e përgjithshme dhe përkufizimet: ndërsa kapitulli i parë jep përkufizimet e përmbajtura në Ligj, kapitulli II përcakton parimet që duhet të jetë bazë e të gjitha veprimeve nga ana e punonjësve të administratës publike, të tilla si:
 - i. Parimi i ligjshmërisë;
 - ii. Parimi i balancimit të interesave publike dhe private;
 - iii. Parimi i barazisë para Ligjit;
 - iv. Parimi i proporcionalitetit;
 - v. Parimi i objektivitetit dhe paanshmërisë;
 - vi. Parimi i qëndrueshmërisë dhe i parashikueshmërisë;
 - vii. Parimi i publicitetit;
 - viii. Parimi i subvencionit;
- b. Pjesa 2 përcakton themelimin e kompetencave (Kapitulli I); delegimi i kompetencave (kapitulli II); zgjidhja e konflikteve të kompetencave (Kapitulli III);
- c. Pjesa e 3 përcakton rregullat dhe procedurat për të garantuar paanshmërinë e administratës publike;
- d. Pjesa e 4 përcakton fillimin dhe pjesëmarrjen në procedurat administrative (Kapitulli I); nxjerrja e akteve administrative (ekspertizë dhe veprime tjera, dëgjimit të palëve të interesuara, intervenimit, vendimeve të ndërmjetme dhe përfundimin e procedimit administrativ);
- e. Pjesa e 5 përcakton të gjitha aspektet e aktiviteteve administrative, nëpërmjet: kapitulli I mbi aktet administrative (vlefshmëria e akteve administrative, hyrja në fuqi, pavlefshmëria e akteve administrative, revokimi dhe shfuqizimi i akteve, zbatimin e akteve individuale dhe kolektive, zbatimin vullnetar dhe afatet për zbatim, si dhe ankesat administrative). Për më tepër kapitulli II i kësaj pjese definon aktet reale, ndërsa kapitulli III definon aktet administrative të natyrës diskrete.

Për më tepër, paanshmëria dhe jo-diskriminimi në veprimet e ndërmarra nga shërbyesit civil janë siguruar nga një grup i mekanizmave të brendshme (Njësitë e Drejtave të Njeriut në nivel Ministror dhe Komunal, Njësitë e Auditimit të Brendshëm, Komisionet Disiplinore, Komiteti i Kërkesave dhe Zgjidhje të Ankesave) dhe mekanizmat e jashtëm (Auditori i Përgjithshëm, Bordi i Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil, Institucioni i Ombudspersonit dhe Gjykata e Lartë si autoritet përgjegjës për zgjidhjen e kontesteve administrative).

- Si sigurohet përgjegjësia e organeve administrative (p.sh. a janë organet administrative përgjegjëse për veprimet e tyre ndaj autoriteteve të tjera administrative, are administrative, legjislativë ose gjyqësore, dhe subjekt i shqyrtimit nga të tjerët)? Ju lutem ermin e strukturave të përfshira. A përfshinë korniza ligjore rregulla në lidhje me masat disiplinore ndaj shërbyesve civil? Ju lutem shpjegoni.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës dhe aktet tjera ligjor, bazuar në të cilën janë krijuar institucionet, përcakton, mes tjerash, përgjegjësia e institucioneve të tilla përball organeve tjera.

Organet e administratës publike janë përgjegjëse për vendimet dhe veprimet e tyre në organet më të larta (p.sh. divizioni i përgjigjet departamentit, i cili i përgjigjet sekretarit të përgjithshëm). Njësia me e lartë administrative ka të drejtë të ushtroj kontroll si në zbatimin e përgjegjësive nga njësitë vartëse, përfshirë synimin për të ndërmarr masat e nevojshme.

Për më tepër, sipas Ligjit 03/L-192, Bordi i Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil është përgjegjës, mes tjerash , kryej funksionin mbikëqyrës të zbatimit të rregullave dhe parimeve të legjislacionit në lidhje me shërbimin civil. Në cilësinë e tillë, bordi ka të drejtë të ketë qasje në çfarëdo informate mbi rekrutimin, emërimin, masat disiplinore dhe promovimin e shërbyesve civil.

Përveç kësaj, aty ka njësi ligjore në çdo institucion që përveç për zhvillimin e legjislacionit, gjithashtu janë përgjegjëse për të siguruar që veprimet e ndërmarra nga organi përkatës janë në përputhje me legjislacionin në fuqi. Për më tepër, ekzistojnë njësitë për të Drejtat e Njeriut brenda institucioneve qendrore dhe lokale qeveritare, të cilat janë përgjegjëse për të siguruar që çdo legjislacion, politikat dhe zbatimi i tyre është kryer në përputhje me legjislacionin e të Drejtave të Njeriut dhe politika. Për më tepër, në përputhje me Ligjin 03/L-128 për Auditimin e Brendshëm, Njësitë e Auditimit të Brendshëm janë funksionale në institucionet lokale dhe qendrore të administratës publike, me përgjegjësi të veçantë për të siguruar përputhje strikte të veprimeve të ndërmarra nga institucioni përkatës me rregullat e përcaktuara dhe procedurat.

Me përjashtim të këtyre mekanizmave të brendshëm, ekzistojnë edhe mekanizma të kontrollit të jashtëm, nga të cilat auditori i përgjithshëm është më i rëndësishmi. Ligji 03/L-075 për Auditor të Përgjithshëm siguron funksionimin e zyrës së auditorit të përgjithshëm, si një organ i pavarur, përgjegjës për auditim financiar, performancën dhe aspektet ligjore të punës së të gjitha organeve të administratës publike.

Përveç kësaj, në përputhje me Nenin 123 të Kushtetutës dhe Ligjit 03/L-195 për Avokatin e Popullit, Institucioni i Avokatit të Popullit luan një rol të rëndësishëm në sigurimin se legjislacioni dhe politikat për të drejtat e njeriut është i vëzhguar nga afër derisa veprimet janë ndërmarrë nga organi administrativ, ndërsa, Organi për Shqyrtimin e Prokurimit Publik e bënë të njëjtën në lidhje me procedurat prokurimit publik.

Një tjetër mekanizëm i rëndësishëm me qëllim të sigurimit të përgjegjshmërisë së organeve të administratës publike është Agjencioni për Anti-Korrupsion, i cili në përputhshmëri me Ligjin 03/L-159 për Agjencinë Anti-Korrupsion përveç kompetencave hetuese është gjithashtu i ngarkuar me monitorimin e zbatimit të Strategjisë Anti-Korrupsion, përfshirë konfliktin e interesit,

deklarimin e pasurive dhe parandalimin e veprimeve të korrupsionit. Për më tepër, përgjegjësia e veprimeve të ndërmarra nga shërbyesit civil është forcuar edhe më tej me Ligjin 03/L-215 për Qasje në Dokumente Publike, i cili lejon për informata jo-konfidenciale që të jenë në dispozicion të publikut sipas kërkesës.

Së fundi, asambleja kombëtare dhe asambltetë komunale janë përgjegjëse për mbikëqyrjen e organeve ekzekutive, pra veprimet e shërbimit civil, nëpërmjet raportimit të rregullt.

Përveç mekanizmave administrativ dhe legjislativ në sigurimin e përgjegjshmërisë nga ana e organeve politike, ekziston edhe baza ligjore për sa i përket përgjegjësisë penale të të punësuarve publik për veprime ose dështimet për të vepruar, parashikohet si vepër penale në kapitullin XXIX të Kodit Penal të Republikës së Kosovës, ku ai përcakton se në qoftë se një person zyrtar me qëllim të përfitimit material të kundërligjshëm për vete, veten ose tjetrin person ose një organizatë biznesi ose të shkaktojë ndonjë dëm tek një tjetër person ose organizatë biznes, abuzon pozitën e tij ose të saj zyrtare, tejkalon kufijtë e autorizimeve tij apo të saj ose nuk ekzekuton detyrat e tij ose saj zyrtare do të dënohet me burgim deri në një vit.

Sa i përket masave disiplinore ndaj shërbyesve civil, në kapitullin VII të Ligji Nr. VIII mbi Shërbimin Civil rregullon këtë fushë, ndërsa Rregullorja 04/2011 mbi Procedurat Disiplinore në Shërbimin Civil parasheh dispozita të veçanta në këtë drejtim, siç e ka Rregullorja 05/2011 mbi Procedurat e Kërkesave dhe Zgjidhjen e Ankesave. Rregullorja 04/2011 përcakton shkeljet e shërbyesve civil në ato të lehta dhe të rënda. Shkeljet e vogla kryesisht kanë të bëjnë me mungesën e pajustificuar në punë dhe mosrespektimi i orarit të punës, ndërsa shkeljet e rënda janë përkufizuar si: shkelja e kodit të mirësjelljes, mashtrim, vjedhje; falsifikim të dokumenteve zyrtare; dhuna; diskriminimi, shpërdorimi i pozitës zyrtare; dhënia e deklaratave të rreme; konflikti i interesit; keqpërdorimi i fondeve publike; duke penguar të tjerët për të kryer detyrat zyrtare; fshehjen e fakteve, dëshmimeve ose të dhënat zyrtare kur është e nevojshme për qëllime zyrtare; zbulimi i informacionit konfidencial dhe ngacmimi seksual.

Ndërsa shkeljet e vogla janë ndëshkuar nëpërmjet qortimeve verbale dhe me shkrim (të cilat janë të bashkangjitura në dosjen e shërbyesit civil) masat disiplinore për shkelje të rënda në përputhje me masat disiplinore për shkelje të rënda në përputhje me nenin 8 të Rregullores 04/2011, janë si në vijim:

- a. Pezullim parandalues për tre muaj;
- b. Pezullimi i detyrave dhe ndalimi i 1/3 të pagës;
- c. Transferimi i detyruar në një detyrë tjetër me detyrë të ngjashme dhe ndalim për promovim për 5 vjet nga komisioni disiplinor;
- d. Ndërprerja e kontratës së punësimit në shërbimin civil nga komisioni disiplinor, pa dëmtuar apo reduktuar të drejtën e daljes në pension;
- e. Pensioni i parakohshëm për shërbyesit civil, dy vjet para daljes në pensionin e tyre normal.

Në përputhje me Nenin 9 të Rregullores 4/2011, Institucionet e shërbimit civil do të themelojnë komisionet e tyre disiplinore, i përbërë nga tre zyrtarë të zgjedhur nga menaxheri i lartë (dy prej tyre për një periudhë tre vjeçare, ndërsa i treti është zgjedhur në vareshit prej rastit të rastit). Sipas Nenit 13 të Rregullores së përmendur, komisioni është përgjegjës për:

- a. Ekzaminon provat e paraqitura në lidhje me raportin për shkelje të rëndë;
- b. Vendosin duke u bazuar në prova të tilla në qoftë se është kryer shkelja;
- c. Vendosin për dënimin që do të miratohet.

Sipas Nenit 16 të Rregullores, shërbyesi civil i përfshirë në vendime të tilla, ka të drejtë të paraqesë ankesën e tij tek Komisioni për Kërkesa dhe Ankesa, brenda 30 ditëve pas marrjes së vendimit të komisionit disiplinor.

Bordi i Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil shërben si organ i shkallës së dytë në trajtimin e rasteve disiplinore sipas Ligjit 03/L-192 për Këshillin e Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil.

Në anën tjetër masat disiplinore për drejtuesit e lartë janë të rregulluara me Rregulloren 06/2012, të Ligjit për Shërbimin Civil. Kapitulli VII i kësaj rregullore përcakton se masatë tilla mund të iniciohen nga Ministri për të cilin drejtuesi i lartë është përgjegjës, Kryeministri ose Këshilli i Nivelit të Lartë Drejtues, për shkak të paaftësisë profesionale ose sjelljes së keqe ose pasi që është dënuar për ndonjë vepër penale dhe dënimit me burg prej gjashtë (6) muaj ose më shumë. Rregullorja përcakton sjelljet e pahijshme si një shkelje siç përcaktohet me Ligjin mbi Shërbimin Civil. Një komision i posaçëm disiplinor i përbërë nga Zëvendës Kryeministrat, Ministri i Administrimit Publik dhe Ministri që vjen nga radhët e komuniteteve dhe dy Sekretarë të Përgjithshëm, të përcaktuar me vendim të Qeverisë, është që të krijohet me synim që kanë të bëjnë me shkeljet e dyshuara nga ndonjë prej stafit të menaxhmentit të lartë.

Masat disiplinore për drejtuesit e lartë përdorën në bazë të nenit 15 të Rregullores 06/2012, janë si në vijim:

- a. Suspendimi me pagesë për kryerjen e një shkelje;
- b. Suspendimi me pagesë nëse mbahet në polici ose kujdestarinë gjyqësore për një periudhë me të gjatë se 48 orë, në rast të një shkelje të dyshuar penale
- c. Shkarkimi (Pushimi nga puna)

Megjithatë, rregullorja saktëson se të gjitha dispozitat e aplikueshme për shërbyesit civil do të zbatohen në mënyrë analoge me masat disiplinore për shërbyesit e lartë civil.

- Ju lutem përshkruani rolin e Avokatit të Popullit në mbikëqyrjen e organeve administrative. Ju lutem tregoni nëse procedurat gjyqësore mund të iniciohet në rast se rekomandimet e Avokatit të Popullit nuk janë ndjekur nga administrata.

Roli i Avokatit të Popullit në mbikëqyrjen e organeve administrative është përcaktuar përmes:

- a. Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Neni 132 [Roli dhe Kompetencat e Avokatit të Popullit]
- b. Ligji për Avokatin e Popullit – nr. 03/L-195, Neni 15 [Kompetencat]

Mbrojtjen, mbikëqyrjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore të individëve dhe subjekteve nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme të autoriteteve publike në Republikën e Kosovës janë segmente kryesore të veprimit të Avokatit të Popullit.

Avokati i Popullit nuk mund të iniciojë procedure gjyqësore në rast se rekomandimet e tij nuk janë ndjekur nga administrata. Avokati i Popullit merret me hetimet dhe mbikëqyrje mospërputhshmërinë gjyqësore me standardet e të drejtave të njeriut, por nuk zëvendëson gjykatën dhe nuk mund të japë vendime detyruese për zbatimin e rekomandimeve nga institucionet publike (Ligji për Avokatin e Popullit Nr. 03/L-195, Neni 15.6).

Në rast se Avokati i Popullit konsideron se një praktikë e përgjithshme ose situata nuk është në përputhje me standardet lokale apo ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, ai përgatitë një raport me rekomandime duke u drejtuar në institucionet përgjegjëse për qellim të përmirësimit të situatës së krijuar dhe harmonizimin e saj me standardet vendore dhe ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

Nëse institucionet përgjegjëse nuk kanë marrë veprimet e duhura në përputhje me rekomandimet e Avokatit të Popullit për një afat kohor prej 30 ditësh, pastaj Avokati i Popullit njofton Kuvendin dhe mund të lëshoj një deklaratë publike për shtyp (Kushtetuta e Republikës së Kosovës Neni 135.3, Ligji i Avokatit të Popullit – nr. 03/L-195, Neni 28 dhe Neni 26).

Sipas Nenit 113 të Kushtetutës dhe Nenit 15.7 të Ligjit të Avokatin e Popullit nr. 03/L-195, Institucioni i Avokatit të Popullit është përcaktuar si pale e autorizuar me të drejtën për t’iu referuar çështjeve në Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Kosovës si në vijim:

- a. Çështja e pajtueshmërisë së ligjeve, dekreteve të Presidentit dhe Kryeministrit, dhe rregulloreve të Qeverisë me Kushtetutë;
- b. Përputhshmëria e statutit të komunës me Kushtetutën.

- Çfarë garanci ekzistojnë për pavarësinë e Avokatit të Popullit? Ju lutem specifikoni në mënyrë të veçantë procedurat për emërimin e tij, fundi i mandatit dhe burimet e alokuara financiare dhe njerëzore.

Pavarësia e institucionit të Avokatit të Popullit është e garantuar nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës Kapitulli XII (institucionet e pavarura). Neni 132 (Roli dhe Kompetencat e Avokatit të Popullit), paragrafi 2, parasheh si më poshtë: “Avokati i Popullit është i pavarur në ushtrimin e detyrës së tij dhe nuk pranon udhëzime ose ndërhyrje nga organet, institucionet ose autoritetet tjera të cilat ushtrojnë pushtetin në Republikën e Kosovës” .

Procedurat e emërimit në fund të mandatit të Avokatit të Popullit janë të rregulluara nga:

- a. Kushtetuta e Republikës së Kosovës Neni 134 [Kualifikimi, zgjedhja dhe shkarkimi i Avokatit të Popullit];
- b. Ligji për Avokatin e Popullit - nr. 03/L-195, Neni 8 [Procedura e Propozimit]

Në përputhje me Kushtetutën Neni 134 [Kualifikimi, zgjedhja dhe shkarkimi i Avokatit të Popullit] Ligji për Avokatin e Popullit - nr. 03/L-195 Neni 8 (Procedura e Propozimit) ofron procedurat për propozimin dhe zgjedhjen e Avokatit të Popullit:

- a. Procedura për zgjedhjen Avokatit të Popullit dhe zëvendësit të tij fillon gjashtë (6) muaj para skadimit të mandatit të tyre;
- b. Gjatë procedurës së zgjedhjes së kandidateve për Avokatin e Popullit dhe të zëvendësit të tij, duhet të sigurohet përfaqësimi etnik dhe gjinor;
- c. Propozimi për Avokatin e Popullit është bërë nga komisioni përkatës i Kuvendit të Republikës së Kosovës, i cili pasqyron politikën, përbërjen etnike dhe gjinore, të Kuvendit në pajtim me Rregulloren e Punës së Kuvendit të Republikës së Kosovës;
- d. Kuvendi i Kosovës publikon konkursin për zgjedhjen e Avokatit të Popullit, në media të shkruara dhe elektronike;
- e. Në konkurrencën dhe kushtet për zgjedhjen e Avokatit të Popullit janë të përcaktuara, parashikuara nga Kushtetuta dhe Ligji. Afati për dorëzimin e propozimeve për kandidatë nuk mund të jetë më i shkurtër se pesëmbëdhjetë (15) dhe as më shumë se njëzet (20) ditë;
- f. Pas skadimit të afatit të paraparë në paragrafin 5 të këtij Neni, komisioni, brenda afatit prej pesëmbëdhjetë (15) ditëve, vlerëson se kandidatet plotësojnë kërkesat e parashikuara nga Kushtetuta dhe Ligji për t’u zgjedhur Avokati i Popullit, dhe kundërshton kandidaturat që nuk plotësojnë këto kushte;
- g. Komisioni zhvillon intervistë me secilin kandidatë i cili plotëson kushtet për t’u zgjedhur për Avokat të Popullit dhe në bazë të dhënave të paraqitura dhe rezultateve të intervistës, përgatitë listën e ngushtë të kandidatëve të kualifikuar për Avokat të Popullit;
- h. Lista e ngushtë përbëhet nga tre (3) kandidatë.

- i. Komisioni dorëzon listën e ngushtë tek Kuvendi i Republikës së Kosovës me listën e bashkangjitur të të gjithë kandidatëve të cilët plotësojnë kushtet për t'u zgjedhur për Avokat të Popullit.
- j. Propozimi i komisionit përmban arsyetimin përse komisioni i ka dhënë përparësi disa kandidatëve në krahasim me kandidatët tjerë.
- k. Propozimi i deputeteve është bërë nga avokati i Popullit në bazë të konkursit të hapur dhe transparent, në bazë të konkursit të shpallur nga Kuvendi i Kosovës.
- l. Propozimi i Avokatit të Popullit përmban arsyetimin për kandidatët e propozuar.
- m. Së paku një zëvendës i Avokatit të popullit duhet të jetë anëtar i komunitetit Serb të Kosovës dhe së paku një (1) duhet të jetë nga komuniteti tjera jo-shumicë që janë të përfaqësuar në Kuvendin e Republikës së Kosovës.
- n. Procedura për zgjedhjen dhe shkarkimin e Avokatit të Popullit dhe zëvendësit të Avokatit të Popullit do të rregullohet me një rregullore të veçantë të Kuvendit të Republikës së Kosovës.

Kuvendi, në përputhje me Ligjin për Avokatinë e Popullit, ka miratuar rregulloren për zgjedhjen dhe shkarkimin e Avokatit të Popullit dhe zëvendësit të Avokatit të Popullit.

Në lidhje me burimet financiare të Avokatit të Popullit, sipas Nenit 32 të Ligjit për Avokatinë e Popullit - nr. 03/L-195, [Pagat]:

1. Niveli pagës së Avokatit të Popullit dhe zëvendësit të tij është vendosur në pajtim me Ligjin mbi pagën e zyrtareve të lartë publik.

Ndërsa, sipas Nenit 34 të Ligjit për Avokatinë e Popullit - nr. 03/L-195, [Financimi]:

1. Institucioni i Avokatit të Popullit financohet nga buxheti i Republikës së Kosovës.
2. Pa marrë parasysh dispozitat e ligjeve tjera, Institucioni i Avokatit të Popullit përgatit propozimin e buxhetit të tij vjetor dhe ia dërgon atë për miratim Kuvendit të Republikës së Kosovës.
3. Institucioni i Avokatit të Popullit menaxhon në mënyrë të pavarur me buxhetin e tij dhe është subjekt i auditimit të brendshëm dhe të jashtëm nga auditori i përgjithshëm i Republikës së Kosovës.

Edhe pse, Avokati i Popullit ka përgatitur dhe dorëzuar propozimin e vet vjetor të buxhetit tek Kuvendi i Republikës së Kosovës për miratim, Kuvendi u përball me kufizime të vazhdueshme buxhetore dhe disiplinë fiskale dhe nuk ka miratuar buxhetin e tij siç është kërkuar nga Avokati i Popullit. Për këtë qëllim, Për këtë qëllim, Avokati i Popullit e ka theksuar vazhdimisht nevojën për resurse të mjaftueshme njerëzore, fizike dhe financiare në mënyrë që në mënyrë efektive të ofroj mandatin e tij.

- A ka qasje në të gjitha dokumentet zyrtare të dhëna tek Avokati i Popullit? A ka ai të drejtë të pezullojë ekzekutimin e aktit administrativ në qoftë se konstaton se akti mund të rezultojë në gjykim të pariparueshëm për të drejtat e një personi? Nëse është kështu, si zbatohet kjo në praktik? A ka të drejtë Avokati i Popullit të kontestoj pajtueshmërinë e Ligjeve me Kushtetutën dhe, nëse po, si zbatohet kjo në praktik?

Avokati i Popullit ka qasje në dokumentet zyrtare, në përputhje me Ligjin nr. 03/L-215 mbi Qasjen në Dokumente Publike, Neni 17 (Institucioni i Avokatit të Popullit) si dhe Ligji nr. 03/L-195 për Avokatinë e Popullit. Avokati i Popullit nuk ka të drejtë të pezullojë ekzekutimin e aktit administrativ, por Ligji për Avokatinë e Popullit - nr. 03/L-195 Kapitulli III Neni 15, parasheh se Avokati i Popullit ka të drejtë të rekomandojë pezullimin e një akti administrativ të organit përkatës.

Në mënyrë që të identifikohen problemet dhe me qëllim të sigurimit të të dhënave për shkeljet e supozuara, Avokati i Popullit kërkon secilin organ, institucion tjetër që ushtron pushtet legjitim në Republikën e Kosovës, për t'iu përgjigjur Avokatit të Popullit dhe të paraqes atë me të gjitha dokumentet dhe të dhënat e kërkuara, në përputhje me Kushtetutën dhe me ligjin (Kushtetuta e Republikës së Kosovës Neni 132.3, Ligji për Avokatin e Popullit -.. Neni 03/L-195, Neni 16.6 Neni 16.7 dhe Neni 16.8).

Nëse Avokati i Popullit konsideron se duhet të merren masa të menjëhershme nga autoritetet publike, ai mund të kërkoj nga organi administrativ, komponentët ligjore, për të ndërmarr apo për të parandaluar ndonjë veprim të veçantë, si një masë e përkohshme për të parandaluar dëmet e pariparueshme ndaj aplikantëve apo pasurive të tyre. (Kushtetuta e Republikës së Kosovës Neni 135.3, Ligji për Avokatin e Popullit - nr. 03/L-195, Neni, 16.5).

Gjatë vitit 2008 – 2012 ka qenë një total prej 5 rasteve kur Avokati i Popullit mori një veprim të tillë (Kërkesa për masa të përkohshme)

Bazuar në Ligji për Avokatin e Popullit - nr. 03/L-195 (Neni 16.1.6 dhe Neni 16.1.8) Avokati i Popullit mund t'i rekomandojë Kuvendit për nxjerrjen e ligjeve të reja, amendamentimin dhe harmonizimin e tyre me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut.

Për më tepër bazuar në Kushtetutën e Republikës së Kosovës (Neni 113.2 dhe Neni 133.4) Avokati i Popullit ka të drejtë për t'iu referuar përputhshmërisë së ligjeve me Kushtetutën në Gjykatën Kushtetuese.

Avokati i Popullit, gjatë periudhës dhe prej themelimit të Gjykatës Kushtetuese (Janar 2009) e deri me tani, ka marrë dhjetëra kërkesa për çështje të ndryshme për referim në Gjykatën Kushtetuese. Pas shqyrtimi të këtyre kërkesave, Avokati i Popullit ka proceduar një total prej 3 aplikacioneve në Gjykatën Kushtetuese.

- A janë të decentralizuara zyrat e Avokatit të Popullit?

Me qëllim që të lehtësoj qasjen e qytetarëve të Kosovës tek Avokati i Popullit, me përjashtim të Zyrës Qendrore (Selia qendrore) e Avokatit të Popullit në Prishtinë, ka edhe zyrat e themeluara në Gjilan, Pejë, Mitrovicë, Prizren dhe Graçanic. Gjithashtu, Avokati i Popullit ka themeluar një zyrë nën-rajonale në veriun e Mitrovicës, e cila ka funksionuar që nga viti 2000.

Rregullorja e punës së Institucionit të Avokatit të Popullit, Kapitulli III [Procedimi], Neni 23 (Pranimi i Ankesave) parasheh që zyrat rajonale mund të pranojnë ankesa dhe për të proceduar këto ankesa për regjistrim në zyrën qendrore në Prishtinë.

Takimet me qytetar organizohen çdo ditë pune në selinë qendrore të Avokatit të Popullit në Prishtinë dhe në të gjitha zyrat rajonale. Qytetarët gjithashtu mund të caktojnë një takim me Avokatin e Popullit (ose me deputetët e tij) duke kontraktuar zyrën më të afërt të Institucionit të Avokatit të Popullit ose një nga deputetët e tij/saj në zyrën qendrore në Prishtinë dhe një herë në muaj zyrat rajonale në Gjilan, Mitrovicë, Pejë, Prizren dhe Graçanicë.

- Ju lutem jepni të dhëna konkrete në lidhje me ankesat e Avokatit të Popullit dhe si ato përcillen në këto vitet e fundit. Ju lutem jepni të dhëna në lidhje se si Qeveria merr rekomandimet e bordit të organeve përgjegjëse të kontrollit administrativ. Ju lutem jepni një tabelë të detajuar që tregon aktivitetin e Avokatit të Popullit që nga viti 2008 (numri i ankesave të marra, numri rekomandimeve, numri i rekomandimeve të ndjekura).

Lidhura me numrin e parashtresave të pranuar, ka rritje prej 17% në numrin e ankesave gjatë vitit 2011 në krahasim me vitin 2010; krahasuar me numrin e ankesave nga Janari i vitit 2011 aty ka një rritje prej 15% e numrit të ankesave. Gjatë vitit 2011 ka pasur edhe një rritje në rastet e mbyllura pozitivisht duke arritur në 60%.

Sa i përket viteve të mëparshme përqindja e numrit më të madhe e ankesave është, Gjyqësori (31%), Qeveria (23%), Komunitat (17%) etj.

Numri i ankesave të pranuar, numrin e rasteve të papranueshme (raste që pas shqyrtimit të ankesave janë deklaruar të papranueshme), numri i rasteve të hapura (rastet që janë hetuar dhe veprimet që janë marrë) dhe numri i rekomandimeve dhe raporteve nga vitit 2008 gjer në vitin 2011:

Tabela 6: Ankesat e pranuar, rastet e papranueshme, rastet e hapura (hetohen), Raportet dhe rekomandimet (Specifike)

<u>Viti</u>	<u>2011</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2008</u>
Ankesat e pranuar	1453	1233	1318	1277
Rastet e papranueshme	907	819	800	780
Rastet e hapura (hetohen)	546	414	518	497
Raportet dhe rekomandimet (Specifike)	11	22	5	16

- Ju lutem specifikoni numrin e veprimeve të ndërmarra zyrtarisht nga ana e Avokatit të popullit. Avokati i Popullit pushtet për të hapur zyrtarisht hetimet për akuzat për shkeljen e të drejtave të njeriut pa ankesë individuale. Neni 15.3 i Ligjit nr. 03/L-195 mbi Avokatin e Popullit ofron si në vijim: “Avokati i Popullit pushtet të hetojë për t’iu përgjigjur ankesës ose me iniciativën e vet (zyrtare), nëse nga gjetjet, dëshmitë dhe provat e paraqitura nga paraqitja apo nga njohurit e fituara në ndonjë mënyrë tjetër, ekziston një bazë dhe kjo rezulton se Institucionet e Republikës së Kosovës kanë shkelur të drejtat dhe liritë e njeriut.” Në total prej 97 veprime janë ndërmarr me procedurë zyrtare (Ex-officio) në mes periudhës 2008-2012.

-Çfarë sisteme ekzistojnë për të monitoruar zbatimin e politikave dhe ligjeve dhe për të marrë informata kthyesë? A ka inspektim të administratës publike dhe si funksionon ajo? (Në sistemet e monitorimit dhe zbatimit të politikave dhe ligjeve, ju lutem referohuni në pyetjen “Çfarë sisteme ekzistojnë për të monitoruar zbatimin e politikave dhe ligjeve dhe për të marrë informata kthyesë?”)

Sa i përket inspektimit të administratës publike, kapitulli VII i Ligjit mbi Administratën Publike përcakton se mbikëqyrja e administratës publike i takon. Më konkretisht, Neni 63 i Ligjit përcakton se mbikëqyrja e ligjshmërisë dhe përshtatshmërisë së aktiviteteve administrative të organit përkatës administrativ që ushtrohen nga organi i lartë administrativ brenda Qeverisë. Gjithashtu, artikulli i njëjtë përcakton se për organet qeveritare administrative të MAP-së është i ngarkuar me mbikëqyrjen e zbatimit të rregullave të menaxhimit dhe procedurave të brendshme. Gjithashtu, në lidhje me zbatimin e rekrutimit, promovimin dhe shkarkimin e procedurave brenda shërbimit civil, Këshilli i Pavarur Mbikëqyrës mund të ushtrojë inspektime në përputhje me Ligjin 03/L-192, duke themeluar institucionin e tillë.

Me qëllim të mbikëqyrjes së organeve të pavarura, Ligji për Administratë Shtetërore përcakton nevojën për krijimin e organeve të pavarur mbikëqyrës përmes Ligjit të ri, i cili mbetet për t’u zhvilluar.

Sa i përket komunave, mbikëqyrja bëhet nga Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal, në përputhje me Ligjin 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale

Kjo vlen të përmendet se plani i veprimit i miratuar kohët e fundit për zbatimin e strategjisë së reformës së administratës publike, parasheh zhvillimin e një mekanizmi të qartë ligjor dhe institucional për inspektim brenda administratës publike (Neni 9.1.3), ndërsa përgatitjet janë në procedim e sipër sa i përket zhvillimit të aktit nën-ligjor përkatës në pajtim me ligjin mbi Administratën Shtetërore.

Megjithatë, siç përshkruhet në përgjigjen e pyetjes *“Cilat janë procedurat që garantojnë të drejtat e qytetarëve për ankim kundër veprimeve të shërbimeve publike? Përshkruani këto (p.sh. komisionet parlamentare, zyra e avokatit të popullit, auditimi i brendshëm dhe i jashtëm, inspektoratet, autoritetet për vendosjen e standardeve). Deri në çfarë shkalle janë formuluar rekomandimet nga këto organe (veçanërisht zyra e Avokatit të Popullit) të marra në konsideratë nga Qeveria? Ju lutem siguroni të dhëna konkrete. A ekziston gjykata e veçantë administrative?”*, ekziston një numër i mekanizmave të brendshëm dhe të jashtëm, qëllimi i të cilëve është për të siguruar përgjegjshmërinë nga ana e organeve të administratës publike.

- Çfarë është bërë për të siguruar që shërbimi publik është i hapur dhe transparent? A mundet çdo qytetar i prekur nga një veprim administrativ të gjen bazën për veprim?

Ligji nr. 03/L-215 mbi Qasjen në Dokumente Publike dhe rregullore që janë lëshuar në mënyrë që të zbatojnë këtë Ligj, Rregullorja nr. 04/2012 mbi Provat Zyrtare të Kërkesave për qasje në dokumente publike të Qeverisë paraqesin bazën kryesore për të ofruar një shërbim publik të hapur dhe transparent, e drejta e çdo personi fizik ose juridik, pa diskriminim në çfarëdo baze, të kenë qasje, sipas kërkesës, dokumenteve zyrtare të mbajtura, përgatitura ose të marra nga institucioni publik.

Në lidhje me të drejtën e qasjes në dokumente zyrtare të Ligjit nr. 03/L-215 mbi Qasjen në Dokumente Publike Neni 4 (E drejta e qasjes në dokumente) ofron: ‘Çdo aplikant i dokumentit të ketë të drejtën në qasje të dokumenteve të institucioneve publike, në përputhje me parimet, kushtet dhe kufizimet e përcaktuara sipas Ligjit’.

Rregullorja nr. 03/2011 mbi Shërbimin e Komunikimit Publik të Qeverisë përcakton detyrat dhe përgjegjësit e zyrave të komunikimit publik në mënyrë që të garantojnë transparencën e administratës publike.

Ligji nr. 03/L-215 Qasjen në Dokumente Publike Neni 10 (Dështimin nga ana e institucioneve publike të përgjigjen) përcakton se refuzimi i kërkesës së aplikantit si dhe dështimi nga ana e autoritetit publik të përgjigjen brenda afatit të caktuar kohor do të konsiderohet si përgjigje negative dhe i jep të drejtën parashtruesit që të nisë procedurë para Institucionit të Avokatit të Popullit, institucionet tjera publike, gjykatës kompetente, në pajtim me ligjin në fuqi.

Aktet nën-ligjore që janë të miratuar për zbatimin e Ligjit nr. 03/L-215 mbi Qasjen në Dokumente Publike përmban anekse të publikuara në ueb faqen zyrtare të Zyrës së Kryeministrit me qëllim të krijimit të një sistemi më të lehtë për qasje në dokumente publike nga qytetarët.

Institucionet kanë zhvilluar sistem transparent të shërbimeve që ofrojnë mundësi për realizimin e së drejtës për qasje në dokumente publike dhe për të marrë një përgjigje brenda 7 ditëve, siç kërkohet me Ligjin mbi Qasjen në Dokumente Publike.

Që nga viti 2008, të gjitha takimet e Qeverisë janë plotësisht të hapura për media. Takimet e kabinetit janë regjistruar dhe transmetuar në sallën e shtypit në ndërtesën e qeverisë, ku gazetaret mund të marrin regjistrimet e takimeve në audio dhe video. Të gjitha vendimet e Qeverisë së Republikës së Kosovës janë të publikuara në faqen zyrtare të Zyrës së Kryeministrit. Përveç lajmeve dhe komunikimet në lidhje me aktivitetet e kryeministrit dhe zëvendëskryeministrave, gjithashtu portali publikon edhe të gjitha shpalljet e konkursit, njoftime të ndryshme të prokurimit, udhëzimet administrative, rregulloret projektligjet e miratuara nga Qeveria dhe urdhëresat administrative.

Kjo e drejtë i jepet të gjithë të interesuarve pavarësisht profilit të tyre të punës. Çdo institucion është e nevojshme që të ketë zyrtarin ose njësinë për trajtimin të kërkesave për qasje në dokumente publike.

Që nga vitit i kaluar, institucionet publike kanë përmirësuar paraqitjen e kërkesave zyrtare për qasje në dokumente publike. Për herë të parë këtë vit Qeveria ka dërguar në kuvend një raport të plot për të drejtën e qasjes në dokumente publike, të cilat u botuan më vonë.

Edhe pse ka ende punë për t'u bërë për të përmirësuar këtë sistem, Zyra e Komunikimit Publik në Zyrën e Kryeministrit rregullisht mbikëqyr zbatimin e këtij Ligji, bën rekomandime për të gjitha institucionet, duke i kërkuar nga ato për më shumë transparencë dhe që i mundëson zyrtarëve pjesëmarrjen në takime të ndryshme dhe synojnë ngritjen e kapaciteteve.

Për më tepër, komunat kanë miratuar rregulloret për transparencë, në përputhje me Nenin 68 (Informimi Publik dhe Konsultimet) të Ligjit Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisje Lokale dhe duke themeluar zyrat pritëse për qytetarë, ofrimin e shërbimeve lidhur me kërkesën e institucioneve komunale.

- Cilat janë procedurat që garantojnë të drejtat e qytetarëve për ankim kundër veprimeve të shërbimeve publike? Përkthuesi këto (p.sh. komisionet parlamentare, zyra e avokatit të popullit, auditimi i brendshëm dhe i jashtëm, inspektoratet, autoritetet për vendosjen e standardeve). Deri në çfarë shkalle janë formuluar rekomandimet nga këto organe (veçanërisht zyra e Avokatit të Popullit) të marra në konsideratë nga Qeveria? Ju lutem siguroni të dhëna konkrete. A ekziston gjykata e veçantë administrative?)

Neni 32 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës parasheh që 'Çdo person ka të drejtën mbrojtjen juridike kundër vendimeve gjyqësore dhe administrative që shkelin të drejtat apo interesat e tij/saj, në mënyrë e përcaktuar me Ligj'.

Neni 127 i Ligjit 02/L-28 mbi Procedurën Administrative përcakton se çdo palë e interesuar ka të drejtë të ankohet kundër një akti administrativ ose kundër refuzimit të paligjshëm për të nxjerr një akt administrativ dhe se organi administrativ i ankesave i drejtohet që do të shqyrtoj ligjshmërinë dhe pajtueshmërinë e aktit të kontestuar'.

Nëse, pas marrjes së përgjigjes nga organi më i lartë administrativ, personi ende nuk është i kënaqur me rezultatin, ai/ajo mund të kthehet në gjykata, në mënyrë që të filloj një kontest administrativ.

Nga ana tjetër, në Republikën e Kosovës ka struktura në fuqi për mbikëqyrjen e veprimtarisë së administratës publike, përgjegjëse për të kontrolluar ligjshmërinë e akteve të nxjerra nga organet administrative.

Komisionet Parlamentare janë themeluar nga Kuvendi, dhe paraqesin një instrument të rëndësishëm me synim për të kontrolluar ligjshmërinë e veprimeve të marra nga organet

administrative. Një strukturë e tillë është Komiteti i Përhershëm për të Drejtat e Njeriut, Barazia Gjinore, Personat e Pagjetur dhe peticioni brenda kuvendit, i cili merret me të gjitha çështjet që lidhen me të drejtat e njeriut, dhe ai gjithashtu mund të pranojë ankesa të drejtpërdrejta nga personat juridik dhe fizik të pakënaqur nga veprimet e organeve të administratës publike, kryesisht përmes peticionit. Duke marr parasysh autoritetin e komitetit të inicij ligjet dhe të mbikëqyr zbatimin e legjislacionit nga ana e ekzekutivit, kjo mund të ndërhyjë në zbatimin e tij, kryesisht nëpërmjet rekomandimeve.

Për më tepër, Ligji 03/L-195 për Institucionin e Avokatit të Popullit 'çdo person, i cili pretendon se liria e tij ose e saj ose u janë shkelur të drejtat nga Ligji, veprimi ose dështimi për të vepruar, keq menaxhimi nga ana e organeve të autoriteti publik, organet tjera ose organizatat që ushtrojnë autoritet publik, mund të kërkojë që institucioni i Avokatit të Popullit inicion procedurën e nevojshme'. Për veç kësaj në bazë të Nenit 16, të gjitha organet e administratës publike janë të detyruara t'u përgjigjen kërkesave të Avokatit të Popullit dhe të sigurojë qasje në dokumente.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka të drejtë të kryejë hetime zyrtare (ex officio), të dal me raporte dhe do të ofrojë këshilla dhe shërbime ligjore për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të njeriut. Nëse Avokatit i Popullit konstaton se një praktik e caktuar ose situatë që ka një efekt mbi publikun e gjerë dhe që është në kundërshtim me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, ai/ajo mund të lëshoj një raport të veçantë për rekomandime drejtuar Kuvendit dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës.

Përveç mekanizmave të përmendur, Ligji 03/L-128 për Auditim të Brendshëm, është bazë për themelimin e Njësisë Qendrore Harmonizuese për Auditimi të Brendshëm, përgjegjës i drejtpërdrejt është Ministria e Financave dhe Njësia e Auditimit të Brendshëm në të gjitha organet e administratës publike (Neni 7 - 10). Funksioni i mekanizmave të konsiston në kryerjen e auditimit të brendshëm, ndër të tjera, përputhshmëria me ligjet, rregulloret, rregullat e brendshme dhe kontratat.

Përveç kësaj, Ligji 03/L-075 i Auditorit të Përgjithshëm siguron funksionimin e Zyrës së Auditorit të Përgjithshëm, si një organ i pavarur, përgjegjës për të kryer:

- a. Raporti vjetor i rregullsisë si vërtetim i përgjegjësisë financiare që përfshin ekzaminimin dhe vlerësimin e deklaratave financiare dhe të dhënave tjera financiare si dhe shprehjen e opinioneve mbi, ndër të tjerash, korrektësinë dhe drejtësinë e vendimeve administrative të ndërmarra brenda institucionit apo subjektit të audituar;
- b. Auditimi i Performancës në çdo kohë në të organet e administratës publike si një auditim i mënyrës ekonomike, efikasiteti dhe efektiviteti me të cilin institucioni apo subjekti i auditimit përdor dhe i menaxhon resurset e saj në kryerjen e përgjegjësisë të saj.

Sa i përket gjykatave administrative, Ligji 03/L-199 për Gjykatat, përcakton krijimin e mekanizmave të tillë, pasi që Ligji të hyn në fuqi në Janar të vitit 2013. Aktualisht, funksioni i gjykatave administrative është kryer nga ana e Kolegjiut Special për çështje administrative, e cila është pjese e Gjykatës Supreme

1.1.4. Reformat e Sektorit të Sigurisë

- Ju lutem ofroni informata për statusin dhe strukturën e forcave të sigurisë, atyre civile dhe ushtarake, dhe kompetencat e tyre përkatëse lidhur me sigurinë e brendshme. Cilët janë mekanizmat e kontrollit dhe si zbatohen? Ju lutem përfshini informata për burimet njerëzore.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës rregullon forcat kryesore të sigurisë duke siguruar kontrollin civil dhe demokratik të institucioneve të sigurisë (Kapitulli XI i Kushtetutës). Në pajtim me Kushtetutën dhe Ligjin Nr. 03/L-045 për Ministrinë e Forcës së Sigurisë së Kosovës dhe Ligjin Nr.

03/L-046 për Forcën e Sigurisë së Kosovës, Kuvendi, Presidenti, Kryeministri dhe Ministri i Forcës së Sigurisë përbëjnë zinxhirin e mbikëqyrjes civile të Forcës së Sigurisë së Kosovës. Komandanti i FSK-së i përgjigjet Ministrit të FSK-së, ndërsa Kryeministri ka kompetencë të ushtrojë mbikëqyrje efektive dhe kontroll të Forcës së Sigurisë përmes Ministrit të FSK-së. Presidenti i Republikës së Kosovës është Komandanti Suprem i Forcës së Sigurisë së Kosovës.

Mbikëqyrja demokratike e Forcës së Sigurisë sigurohet përmes Komitetit Parlamentar për Çështje të Brendshme, Siguri dhe Mbikëqyrje të Forcës së Sigurisë së Kosovës (neni 4 i Ligjit Nr. 03/L-045; neni 4 i Ligjit Nr. 03/L-046).

Bazuar në ligjet përkatëse, FSK-ja është e autorizuar të shërbejë brenda territorit të Republikës së Kosovës dhe mund të dërgohet jashtë për operacione vetëm kur mandatohet nga Kuvendi dhe në pajtim me vendin pranues, ose sipas ftesës së organizatave ndërkombëtare. Sipas Nenit 10 “Misionet dhe Detyrat”, të Ligjit për FSK-në, parasheh se detyrat e Forcës së Sigurisë së Kosovës janë: të marrë pjesë në operacione-përgjigje ndaj krizave, përfshirë operacionet e përkrahjes paqësore, kjo do të përfshijë operacionet jashtë territorit të Republikës së Kosovës kur ftohet të veprëjë kështu; t’i ndihmojë autoritetet civile për t’u përgjigjur fatkeqësive apo emergjencave natyrore apo tjera, të përfshirë si pjesë e përpjekjes së reagimit rajonal apo ndërkombëtar; të kryejë shpërthime të kontrolluara artilerike; t’i ndihmojë autoritetet civile përmes operacioneve të mbrojtjes civile.

Ligji për FSK-në siguron paanësinë politike the integritetin, neni 11 i Ligjit parasheh se FSK-ja nuk mund të përdoret për qëllime politike ose aktivitete politike. Misioni i FSK-së, si instrument i sigurisë, është të mbështesë Qeverinë e Republikës së Kosovës.

Forca e Sigurisë së Kosovës përbëhet nga komponenta aktive me personel maksimum prej 2500 vetash dhe komponenta rezervë me personel maksimum prej 800 vetash. FSK-ja fillimisht përbëhet nga Komanda e Forcës Tokësore e përbërë prej personelit të uniformuar prej 245 vetash, Brigadës së Reagimit të Shpejtë me personel të uniformuar prej 1122 vetash, Brigada Mbështetëse e Operacioneve me personel të unifromuar prej 808 vetash, dhe Komanda e Trajnimit dhe Doktrinës me personel prej 192 vetash.

Ligji Nr. 04/L-076 për Policinë rregullon autorizimet, detyrat dhe organizimin si dhe çështje tjera të ndërlidhura me aktivitetet dhe veprimet e Policisë së Kosovës. Policia e Kosovës funksionon nën autoritetin e Ministrit të Punëve të Brendshme dhe Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë. Në pajtim me Kushtetutën, Kryeministri, sipas rekomandimit të Qeverisë, ka autoritetin të emërojë Drejtorin e Përgjithshëm të Policisë. Mbikëqyrja demokratike e Policisë së Kosovës sigurohet përmes Komitetit Parlamentar për Punë të Brendshme, Siguri dhe Mbikëqyrje të Forcës së Sigurisë së Kosovës.

Policia e Kosovës ka pushtet dhe detyrë të mbrojë jetën e njerëzve, pronën dhe sigurinë e tyre, të ruajë rendin dhe sigurinë publike, të hetojë, të zbulojë dhe parandalojë aktet kriminale dhe veprat penale, të mbikëqyrë dhe kontrollojë sigurinë e trafikut, ta menaxhojë dhe kontrollojë kufirin shtetëror, dhe të ofrojë ndihmë gjatë fatkeqësive natyrore dhe emergjencave tjera.

Policia e Kosovës është e organizuar në nivel qendror dhe lokal. Drejtoria e Përgjithshëm e Policisë përbën nivelin qendror, ndërsa drejtorit rajonale, stacionet e policisë, dhe nën-stacionet e policisë, përbëjnë nivelin lokal. Policia e Kosovës përbëhet prej personelit me numër të përgjithshëm prej 8436, nga të cilët 7294 janë të uniformuar dhe 1142 janë personel civil.

Agjencioni Kosovar i Inteligjencës (tutje AKI) është themeluar me Ligjin Nr. 03/L-063 për Agjencionin e Kosovës për Inteligjencë. Neni themelues për themelimin dhe kompetencat kyçe po ashtu reflektohen brenda nenit 129 të Kushtetutës.

AKI është themeluar si Agjencion i sigurisë dhe inteligjencës përgjegjës për zbulim, vlerësim, hetim dhe mbikëqyrje të kërcënimeve ndaj sovranitetit të Kosovës, integritetit territorial, stabilitetit shoqëror-politik, kimit të organizuar, terrorizmit dhe kërcënimeve tjera të brendshme ose të jashtme. Udhëhequr nga Kushtetuta, Ligji i saj i veçantë për institucionin e inteligjencës, AKI-ja është institucion inteligjence profesionale, e paanshme politikisht, dhe shumetnike e mbikëqyrur nga organi parlamentar. Mandati i organit mbikëqyrës përcaktohet nga Ligji për AKI-në. Ndërveprimet mes AKI-së dhe organi mbikëqyrës janë të mbyllura për publikun përderisa nuk përcaktohet ndryshe nga Kryesuesi i organit. Drejtori i AKI-së i raporton organit mbikëqyrës parlamentar, bazuar në kërkesat e këtij të fundit, lidhur me aktivitetet e AKI-së. Gjatë vitit 2011 kanë qenë gjashtë takime raportuese nga Drejtori dhe Inspektori i Përgjithshëm i AKI-së si dhe gjatë vitit 2012 vazhdon me të njëjtën dinamikë. AKI-ja menaxhohet nga Drejtori i Agjencisë e që ndihmohet nga Zëvendës-Drejtori. Procedura e emërimit të Drejtorit, Zëvendës-Drejtorit dhe Inspektorit të Përgjithshëm rregullohet nga Ligji për AKI-në dhe reflekton pajtimin e përbashkët ndërmjet Kryeministrit dhe Presidentit të Republikës. Përgjegjësitë e tyre parashihen në Ligjin për AKI-në, Rregulloren për Organizimin e Brendshëm dhe Ligje tjera të aplikueshme. Drejtori i përgjigjet drejtpërdrejtë Kryeministrit të Kosovës.

Inspektori i Përgjithshëm i AKI-së i raporton drejtpërdrejtë Kryeministrit dhe çdo 6 muaj organit mbikëqyrës parlamentar. Përgjegjësitë kryesore të Zyrës së Inspektori të Përgjithshëm parashihen brenda Ligjit për AKI-në dhe Rregulloren e brendshme për masat disiplinore në AKI. Inspektori i Përgjithshëm është përgjegjës të inspektojë aktivitetet e AKI-së dhe përmes rekomandimeve e komenteve ta ndihmojë Drejtorin e AKI-së lidhur me problemet e mundshme të identifikuara në aktivitetet e AKI-së. Në përgjithësi, Inspektori i Përgjithshëm i AKI-së fillon inspektime, auditime dhe hetime, duke hetuar ankesat lidhur me aktivitetet e AKI-së ose të kryera nga personat në Kosovë.

AKI-ja ka prioritete strategjike që janë paraparë brenda Platformave të Politikave Vjetore të Sigurisë së Inteligjencës e cila përmban udhëzime të përgjithshme për punën e AKI-së. Platforma e Politikave Vjetore të Sigurisë së Inteligjencës është dokument që ka nevojë të aprovohet nga Qeveria e Kosovës në baza vjetore.

AKI-ja gjatë përmbushjes së mandatit të saj gjithmonë vepron në pajtim me të drejtat njerëzore, të drejtat e komuniteteve tjera dhe gjithmonë respekton të drejtat e qytetarëve pa diskriminim në bazë të seksit, racës, ngjyrës, gjuhës, fesë, mendimit politik ose tjetër, origjinës kombëtare ose shoqërore, përkatësisë kombëtare, të pakicës, pronës ose statusit tjetër.

Ajo i respekton parimet dhe kryen aktivitete në pajtim me Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut, Konventën Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike, Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Fundamentale, dhe parime tjera të rëndësishme që reflektohen në instrumente juridike të njohura ndërkombëtarisht.

AKI-ja nuk ka funksione ekzekutive dhe nuk ka të drejtë të përdorë forcë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë. Nuk ka pushtet për arrestim dhe, bazuar në kornizën ligjore, struktura e saj operative nuk ka mundësi të nisë procedime penale dhe nuk ka pushtet t'i detyrojë personat ose kompanitë të bashkëpunojnë bazuar në kërkesat e AKI-së. Qytetarët dhe kompanitë mund të bashkëpunojnë me AKI-në vetëm në bazë vullnetare.

AKI-ja nuk mbledhë inteligjencë duke përdorur mekanizma dhe metoda të fshehta lidhur me palët e treta që gëzojnë imunitete dhe privilegje diplomatike të cilat janë paraparë me ligjet përkatëse të Kosovës, përveç me qëllim të parandalimit të kërcënimeve ndaj organizatave ose trupave të tillë.

AKI-ja bashkëpunon me institucione tjera të sigurisë të Qeverisë së Kosovës me qëllim të mbrojtjes së zyrtarëve, objekteve dhe informatave të AKI-së. AKI-ja mund të ofrojë mbështetje të inteligjencës, përfshirë ndihmë ekspertësh, për institucione tjera qeveritare që është e nevojshme për sigurinë e Kosovës.

Individët, institucionet dhe palët e treta kanë të drejtë ankese kundër AKI-së. Ankesat mund të adresohen tek Institucioni i Ombudspersonit në Kosovë (IOK). AKI-ja është e autorizuar të mbledhë informata, t'i ruajë dhe t'i shpërndajë për qëllime të ligjshme qeveritare, aktivitet i cili është i rregulluar nga procedura strikte në pajtim me parimet e ligjshmërisë, proporcionalitetit, dhe nevojës, dhe vetëm për përparimin e sigurisë shtetërore. Të gjitha informatat e mbledhura në këtë mënyrë, klasifikohen në mënyrën që Drejtori i AKI-së e sheh të nevojshme dhe në pajtim me legjislacionin e zbatueshëm përkatës për mbrojtjen dhe klasifikimin e informatave.

Drejtori i AKI-së ose i caktuari i tij miratojnë shpërndarjen e informatave, siç është e përshtatshme, tek institucionet tjera qeveritare të rezultateve të analizave të AKI-së me kohë dhe në pajtim me mbrojtjen e informatave të klasifikuara.

Mbrojtja e sekretit, mbledhja e informatave dhe mbrojtja e burimeve janë elemente që personifikojnë punën e institucioneve të inteligjencës. AKI-ja do të vazhdojë ta përmbushë mandatin e saj bazuar në këto parime, Kushtetutën dhe ligjin pozitiv.

Informatat lidhur me numrin e të punësuarve dhe strukturën e saj të brendshme duhet të trajtohen si informata konfidenciale, bazuar në rregulloret e brendshme dhe aktet tjera juridike të AKI-së.

1.1.5. Sistemi gjyqësor

- Ju lutem ofroni pasqyrën e sistemi gjyqësor (përfshirë kornizën organizative të sistemit gjyqësor, si dhe institucionet gjyqësore), e që po ashtu mbulon burimet njerëzore dhe financiare (përfshirë gjyqtarët, prokurorët por edhe stafin civil), kompetencat dhe detyrat, procedurat e përzgjedhjes, reformat e kaluara dhe të planifikuara, trajnimet, infrastrukturën.

Sistemi gjyqësor i Kosovës është i rregulluar nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës (Kapitulli 7 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës) dhe nga ligje tjera përkatëse (Ligji Nr. 03/L-199 për Gjykatat dhe Ligji Nr. 03/L-233 për Këshillin Gjyqësor të Kosovës).

Kushtetuta e Republikës së Kosovës dhe Ligji për Gjykatat theksojnë se pushteti gjyqësor i takon gjykatave, ndërsa Kushtetuta mandaton Gjykatën Supreme si autoritetin më të lartë gjyqësor që ka juridiksion territorial mbi tërë territorin e Republikës së Kosovës. Gjykata Supreme përfshinë Panelin e Ankesave të Agjencisë së Pronave të Kosovës dhe Dhomën e Veçantë të Gjykatës Supreme, gjyqtarët e së cilës janë pjesë e asaj Supreme. Sipas Kushtetutës gjykatat e specializuara mund të themelohen me Ligj kur është e nevojshme, por gjykata të jashtëzakonshme nuk mund të krijohen kurrë. Kryetari i Gjykatës Supreme emërohet dhe shkarkohet nga Presidenti i Republikës së Kosovës për mandatat të papërsëritshëm prej 7 vjetësh.

Kushtetuta e përcakton Këshillin Gjyqësor të Kosovës (tutje KGJK) si organin përgjegjës për sigurimin e pavarësisë dhe paanësisë së sistemit gjyqësor përderisa reflekton plotësisht natyrën shumetnike të Kosovës dhe ndjekë parimet e barazisë gjinore. Në pajtim me Kushtetutën, sipas

propozimit të Këshillit Gjyqësor të Kosovës, Presidenti ka të drejtë t'i emërojë, riemërojë dhe shkarkojë gjyqtarët.

KGJK menaxhon në mënyrë të pavarur buxhetin vjetor të Këshillit dhe gjykatave dhe është përgjegjës për mbikëqyrjen e shpenzimeve, ndarjen e fondeve dhe mbajtjen e saktë dhe aktuale të llogarive dhe kryerjen e auditimeve financiare. Këshilli, siç parashihet me ligj, i propozon buxhetin drejtpërdrejtë Qeverisë. Sidoqoftë, nëse Ministri i Financave dërgon propozim-buxhetin për Këshillin dhe gjykatat që ndryshon nga ai i propozuar nga Këshilli, Ministri është i detyruar sipas ligjit që t'ia dërgoj për shqyrtim Kuvendit buxhetin e rekomanduar fillimisht nga Këshilli (neni 15 i Ligjit për KGJK-në). Buxheti vjetor për 2012 për gjyqësinë është 19.464.842 euro dhe sipas buxhetit të ndarë janë 392 pozita të caktuara për gjyqtarë, prej të cilave 252 pozita janë të zëna. KGJK-ja menaxhon 60 gjykata e përdorë 33 objekte nga të cilat 3 janë me qira.

Sistemi aktual gjyqësor i Kosovës përbëhet nga Gjykata Supreme e Kosovës, Gjykata e Lartë për Kundërvajtje, Gjykata Ekonomike, 5 Gjykata të Qarkut, 26 Gjykata Komunale, dhe 25 Gjykata Komunale për Kundërvajtje. Sidoqoftë, me Ligjin për Gjykatat i cili hyn në fuqi në janar 2013, sistemi gjyqësor i Kosovës do të ristrukturohet dhe reformohet thelbësisht. Kapitulli 3 i Ligjit për Gjykatat thekson se sistemi gjyqësor i Kosovës do të përbëhet nga Gjykatat Themelore, Gjykatat e Apelit, dhe Gjykata Supreme, ndërsa do të themelohen degë brenda juridiksionit të Gjykatës Themelore. Brenda Gjykatës së Apelit dhe Gjykatave Themelore, mund të themelohen Departamente dhe Divizione për veprime më efikase të gjykatës përkatëse. Sipas nenit 9 të Ligjit, Gjykatat Themelore do të jenë Gjykata të Shkallës së Parë. Do të themelohen 7 Gjykata Themelore në qendrat kryesore të Kosovës me degë që e mbulojnë tërë territorin e Kosovës; Gjykatat Themelore do të themelohen në Prishtinë, Gjiçan, Prizren, Gjakovë, Pejë, Ferizaj, dhe Mitrovicë. Sipas nenit 12 të Ligjit brenda Gjykatave Themelore do të themelohen Departamente me qëllim të caktimit të rasteve sipas lëndëve. Do të jenë 5 Departamente: Departamenti për Çështje Ekonomike që vepron në Gjykatën Themelore të Prishtinës për tërë territorin e Republikës së Kosovës; Departamenti për Raste Administrative që vepron në Gjykatën Themelore të Prishtinës për tërë territorin e Kosovës; Departamenti për Krime të Rënda me qendër kryesore të secilës degë të Gjykatës Themelore; Departamenti i Përgjithshëm që vepron në secilën Gjykatë Themelore dhe në secilën degë të Gjykatës Themelore; dhe Departamenti i të Miturve që vepron brenda Gjykatave Themelore. Gjykata e Apelit do të themelohet si Gjykatë e Shkallës së Dytë me juridiksion territorial në tërë territorin e Republikës së Kosovës dhe do të organizohet në Departamentin e Përgjithshëm, Departamentin e Krimeve të Rënda, Departamentin e Çështjeve Ekonomike, Departamentin e Çështjeve Administrative, dhe Departamentin e të Miturve.

Funksionet dhe përgjegjësitë e Prokurorisë Shtetërore dhe Këshillit Prokurorial të Kosovës parashihen në Kushtetutën e Republikës së Kosovës, Ligjin Nr. 03/L-224 për Këshillin Prokurorial të Kosovës, dhe Ligjin Nr. 03/L-225 për Prokurorinë Shtetërore, i cili hyn në fuqi në janar 2013. Kushtetuta thekson se Prokuroria Shtetërore është institucion i pavarur me autoritet dhe përgjegjësi për ndjekjen e personave që akuzohen të kenë kryer vepra penale dhe vepra tjera të përcaktuara me ligj. Kryeprokurori Shtetëror emërohet dhe shkarkohet nga Presidenti i Republikës së Kosovës, sipas propozimit të Këshillit Prokurorial të Kosovës. Mandati i Kryeprokurorit Shtetëror është 7 vjet pa të drejtë riemërimi.

KPK-ja ka mandat me ligj që të sigurojë pavarësinë, profesionalizmin, dhe paanësinë e sistemit të prokurorisë, që reflekton natyrën shumetnike të Republikës së Kosovës si dhe parimet e njohura ndërkombëtarisht të barazisë gjinore. Ndër përgjegjësitë tjera që KPK-ja ka, janë edhe themelimi i komisioneve, paneleve, dhe zyrave kur konsiderohet e nevojshme. KPK-ja është e organizuar si më

poshtë: Paneli Vlerësues për Emërimin e Prokurorëve; Paneli i Rishqyrtimit; Komisioni Disiplinor; Zyra Disiplinore e Prokurorisë; Njësia për Vlerësimin e Performancës së Prokurorëve.

Bazuar në legjislacionin aktual, Prokuroria Shtetërore organizohet si më poshtë: Prokuroria Shtetërore, Prokuroria e Veçantë, 5 Prokurori të Qarkut (Prishtinë, Pejë, Mitrovicë, Gjiilan, Prizren); dhe 7 Prokurori Komunale (Prishtinë, Pejë, Mitrovicë, Gjiilan, Prizren, Gjakovë, dhe Ferizaj). Sidoqoftë, sipas Ligjit për Prokurorinë Shtetërore, që hyn në fuqi në janar 2013, Prokuroria Shtetërore do të ristrukturohet në Prokurorinë Themelore e cila do të shërbejë si Prokurori e Shkallës së Parë, dhe Prokuroria e Apelit si Prokurori e Shkallës së Dytë. Prokuroria Themelore do të organizohet në Departamentin e Krimeve të Rënda, Departamentin e Çështjeve të Përgjithshme, dhe Departamentin e të Miturve. Do të jenë 7 Prokurori Themelore (Prishtinë, Gjiilan, Prizren, Gjakovë, Pejë, Ferizaj, dhe Mitrovicë). Prokuroria e Apelit do të organizohet në Departamentin e Krimeve të Rënda dhe Departamentin e Çështjeve të Përgjithshme.

KPK-ja, siç parashihet me ligj, përgatit buxhetin vjetor për Këshillin dhe Prokuroritë dhe ia dërgon Qeverisë. Nëse Ministri i Financave dërgon buxhetin për Këshillin dhe Prokuroritë të ndryshëm nga ai që është propozuar nga Këshilli, atëherë Ministri i Financave do t'ia dërgojë Kuvendit të Kosovës për shqyrtim buxhetin e rekomanduar fillimisht nga Këshilli. Buxheti i përgjithshëm për vitin 2012 për Prokurorinë Shtetërore është 5.187.409 euro. Në pajtim me Ligjin Nr. 04/L-079 për Buxhetin, Prokuroria Shtetërore ka të parashikuara 524 pozita, 146 për prokurorë dhe 378 për stafin mbështetës. Nga 146 pozitat e parashikuara për prokurorë 105 janë të zëna, ndërsa 29 kandidatë janë në proces të riemërimit. Pritet të shpallen vendet e lira edhe për 12 pozita. Nga 378 pozitat e parapara për stafin mbështetës, 313 janë të zëna, 21 pozita janë aktualisht në proces të rekrutimit, ndërsa pritet që deri nga fundi i këtij viti do të zihen edhe 44 pozitat e mbetura.

Bazuar në Ligjin Nr. 02/L-25 për Themelimin e Institutit Gjyqësor të Kosovës, IGJK-ja organi kryesor i pavarur dhe profesional përgjegjës për ofrimin e trajnimeve për gjyqtarët dhe prokurorët, kandidatët për gjyqtarë dhe prokurorë, gjyqtarët laikë, dhe profesionistë tjerë të identifikuar nga IGJK-ja. IGJK-ja vepron në bashkëpunim me KGJK-në dhe KPK-në për bashkërendimin e nevojave për trajnim profesional për gjyqtarët dhe prokurorët dhe për çështje tjera të ndërlidhura me sistemin gjyqësor. Rol i rëndësishëm që luhet nga IGJK-ja është edhe procesi i hartimit, vlerësimit dhe organizimit të provimit përgatitor për kandidatët për gjyqtarë dhe prokurorë, trajnimin e kandidatëve për Programin Arsimor Juridik Fillestar dhe në përgatitjen dhe ofrimin e kurseve trajnuese për promovimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve.

IGJK-ja financohet nga buxheti i konsoliduar i Kosovës që miratohet nga Kuvendi. Sidoqoftë, të hyrat e IGJK-së mund të plotësohen nga donatorët dhe nga entitete tjera vendore ose ndërkombëtare. Buxheti vjetor për IGJK-në për vitin 2012 është 512,515 euro. IGJK-ja ka staf prej 22 vetash, përfshirë stafin menaxhues. IGJK-ja po ashtu i kryen aktivitetet e saj me ndihmën e gjyqtarëve, prokurorëve, juristëve dhe profesionistëve tjerë të angazhuar në cilësinë e trajnuesve të përkohshëm.

- Në të dhëna, ju lutem tregoni se si Kosova siguron pavarësinë, paanshmërinë, llogaridhënien dhe profesionalizmin e gjyqësisë, sipas ligjit dhe në praktikë.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës siguron ndarjen e pushteteve ndërmjet legjislativit, ekzekutivit, dhe gjyqësorit. Kapitulli 7 i Kushtetutës përcakton pushtetin gjyqësor si unik, të pavarur, të drejtë, jopolitik, dhe paanshëm. Këshilli Gjyqësor i Kosovës është organi përgjegjës, i mandatuar me ligj, që të sigurojë pavarësinë dhe paanshinë e gjykatave. KGJK-ja ka kompetencën dhe përgjegjësinë për rekrutimin dhe propozimin e kandidatëve për emërim dhe riemërim të gjyqtarëve, përfshirë kandidatët që nuk janë shumicë në Kosovë, ndërsa i përcakton politikat, standardet dhe udhëzimet

e ndërlihdura me trajnimin e gjyqtarëve. Presidenti i Republikës së Kosovës, sipas propozimit të KGJK-së, ka të drejtë të emërojë dhe riemërojë gjyqtarët.

Këshilli përbëhet nga 13 anëtarë, ndërsa Ligji ndalon anëtarësinë në Këshill të anëtarëve të Qeverisë, Kryetarëve të Komunave ose ndonjë anëtar të Kuvendit. Anëtarët e Këshillit zgjedhën nga gjyqtarët bashkëpunëtorë; sidoqoftë, shumica e gjyqtarëve zgjedhën nga Kuvendi, 8 zgjedhën nga Kuvendi dhe 5 anëtarë zgjedhën nga gjyqësia. Sipas propozimit dhe rekomandimit të KGJK-së, me amendamentimin e Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe amendamentimin e Ligjit për Gjykatën, KGJK-ja do ta ketë pushtetin t'i emërojë dhe riemërojë shumicën e gjyqtarëve.

KGJK-ja, bazuar në Rregulloren për Vlerësimin e Performancës e cila vendos kushtet dhe rregullat e procedurës lidhur me vlerësimin e performancës së gjyqtarëve në të gjitha gjykatat, siguron llogaridhënien dhe profesionalizimin e gjyqtarëve. Rregullorja parimisht vendos kushtet e vlerësimit dhe burimet e informatave që do të përdoren gjatë vlerësimit të gjyqtarëve. Bazuar në nenin të Rregullores, gjyqtarët do të vlerësohen së paku çdo 18 muaj derisa të nxirret vendim për punësimin e tyre të përhershëm. Ndërsa vlerësimi i rregullt i gjyqtarëve me mandat të përhershëm do të kryhet çdo 2 vjet. Rregullorja parasheh themelimin e Komitetit Vlerësues i cili përbëhet nga 7 gjyqtarë, ndërsa Kryetari i Komitetit Vlerësues është gjyqtar i Gjykatës Supreme i emëruar nga KGJK-ja.

- Ju lutem ofroni informata për zbatimin e vendimeve gjyqësore, shkallën e sanksioneve që mund të zbatohen, dhe sistemin e burgjeve?

Ekzekutimi i vendimeve gjyqësore kryhet në bazë të Ligjit Nr. 03/L-008 për Procedurën Ekzekutuese. Ligji ka rëndësi parësore pas nxjerrjes së dënimit përfundimtar dhe në fazën e zbatimit të dënimit. Ligji përcakton se gjatë procedurës ekzekutuese gjykata ka për detyrë që të veprojë me urgjencë dhe ka për detyrë t'i pranojë rastet për procedim sipas rendit të ardhjes së propozimeve për ekzekutim, përveç nëse natyra e besimit ose rrethana tjera të veçanta kërkojnë që gjykata të veprojë ndryshe.

Kodi Penal përcakton sanksionet e mëposhtme penale: dënimet kryesore, dënimet alternative, dënimet plotësuese, dhe qortimin gjyqësor. Dënimet kryesore përfshijnë burgimin afatgjatë, dënimin me burgim, dënimin me gjobë. Masat alternative përfshijnë dënimin e pezulluar (me kusht) dhe gjysmë-lirinë. Kur shqiptohet dënimi i pezulluar, gjykata po ashtu mund të shqiptojë urdhër për trajtim të detyruar rehabilitues, urdhër për mbikëqyrje nga shërbimi sprovues, dhe urdhër për punë në bashkësi. Dënimet plotësuese përfshijnë gjobat, privimin nga e drejta për t'u zgjedhur, ndalimin e ushtrimit të profesionit, veprimtarisë, ose detyrës, ndalimin e ngasjes së automjetit, konfiskimin e objektit, urdhër për publikimin e Aktgjykimit, dhe dëbimin e të huajit nga territori i Kosovës. Qëllimi i qortimit gjyqësor është që t'ia tërheq vërejtjen kryesit kur qortimi është i mjaftueshëm që të arrihet qëllimi i dënimit.

Rregullorja Nr. 02/2012 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive ofron bazën për Ministrinë e Drejtësisë në ushtrimin e mbikëqyrjes ekzekutive të Shërbimit Korrektues dhe Shërbimit Sprovues. Ministria është përgjegjëse për funksionimin më efektiv të sistemit të burgjeve në Kosovë.

Bazuar në Ligjin Nr. 03/L-191 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale dhe Kodin e Drejtësisë për të Mitur Nr. 03/L-193, SHKK dhe SHSK janë organet e mandatuara për ekzekutimin e sanksioneve penale dhe masave tjera që parashihen me ligj. Ligji parasheh që sanksionet penale dhe masat tjera ekzekutohen në mënyrë të atillë që janë në pajtim me parimet e të drejtave të njeriut dhe standardeve evropiane e ndërkombëtare.

Shërbimi Korrektues i Kosovës është autoriteti përgjegjës për ekzekutimin e burimit dhe burimit afatgjatë. SHKK-ja ka staf administrativ dhe personelin e uniformuar e të armatosur përgjegjës për zbatimin dhe mbikëqyrjen e ekzekutimit të burgimit dhe burgimit afatgjatë. SHKK-ja përbëhet nga 3 Qendra Korrektuese dhe 6 Qendra të Mbajtjes. Burgu i Sigurisë së Lartë, që është duke u ndërtuar, do ta rrisë nivelin e sigurisë në menaxhimin e të burgosurve me rrezikshmëri të lartë.

Buxheti vjetor për vitin 2012 për SHKK-në është 15.080.911 euro; numri i stafit të SHKK-së është 1608 veta, nga të cilët 1257 janë staf të korrektimit, 236 staf administrativ dhe 115 personel mjekësor.

Shërbimi Sprovues i Kosovës është organi përgjegjës për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore për të miturit dhe të rinjtë e dënuar me masa alternative. Vendimet gjyqësore që ekzekutohen nga SHSK-ja bazohen në Kodin Penal (nenet 41, 49, 50, 51, 52) dhe në dispozitat e Kodit të Drejtësisë për të Mitur që i detajon masat alternative (nenet 8, 18, 23, 24, 31, 83, 84, 91, 94). Buxheti vjetor për vitin 2012 për SHSK-në është 384,751 euro; SHSK-ja ka 67 anëtarë të stafit.

- Ju lutem po ashtu të ofroni informata për kohëzgjatjen e procedurave dhe numrin e përgjithshëm të rasteve të pazgjidhura gjyqësore.

Kohëzgjatja e procedurave gjyqësore varet nga rasti që trajtohet sipas procedurave gjyqësore, nuk ka dispozita të veçanta ligjore për ta përcaktuar kohëzgjatjen e procedurave gjyqësore.

Numri i përgjithshëm i rasteve në gjykatat e rregullta të Republikës së Kosovës është 295.842, nga të cilat 82.805 raste janë zgjidhur, ndërsa numri i përgjithshëm i rasteve të pazgjidhura gjyqësore është 213.037.

- Ju lutem ofroni informata për bashkëpunimin dhe bashkërendimin ndër-institucional?

Këshilli Prokurorial i Kosovës ka marrë nismën kryesore dhe ka themeluar Komisionin për hartimin e strategjisë me qëllim të rritjes së bashkëpunimit dhe bashkërendimit ndërmjet Prokurorisë, Gjykatave dhe agjencive tjera ligj-zbatuese në luftimin e krimit të organizuar dhe korrupsionit. Synimi i Planit Strategjik është që të identifikohen fushat e bashkëpunimit të ndërsjellë me qëllim të përmirësimit të mbajtjes së shënimeve në luftën kundër krimit të organizuar dhe korrupsionit. Projekt-Strategjia pritet të miratohet nga mesi i qershorit 2012.

Sa i përket bashkëpunimit ndërmjet KGJK-së dhe institucioneve tjera, KGJK-ja ka nënshkruar disa Memorandume Mirëkuptimi, si me Policinë e Kosovës, Këshillin Prokurorial të Kosovës, Rrjetin Ballkanik të Gazetarisë Hulumtuese-RrBGH, Ministrinë e Drejtësisë, Ministrinë e Financave, Administratën Tatimore të Kosovës, Institutin Gjyqësor, Njësinë Qendrore të Harmonizimit për Auditim të Brendshëm.

Me qëllim të forcimit të bashkëpunimit ndërmjet Prokurorisë Shtetërore me agjencitë dhe institucionet vendore dhe ndërkombëtare, KPK-ja dhe Kryeprokurori Shtetëror ka nënshkruar MM-të e mëposhtme:

- MM ndërmjet Kryeprokurorit Shtetëror dhe EULEX-it për bashkëpunim;
- MM ndërmjet Kryeprokurorit Shtetëror, Ministrisë së Drejtësisë, Ministrisë së Punëve të Brendshme, Ministrisë së Financave, për bashkërendim dhe mbështetje ndaj Njësisë Bashkërenduese të Kosovës për Zbatimin e së Drejtës Ndërkombëtare (NjBKZDN);
- MM ndërmjet Kryeprokurorit Shtetëror dhe Agjencionit të Kosovës për Inteligjencë;
- MM ndërmjet KPK-së dhe KGJK-së lidhur me Zyrën për Vlerësim dhe Verifikim Gjyqësor dhe Prokurorial;
- MM ndërmjet KPK-së dhe KGJK-së lidhur me transferimin e aseteve dhe personelit nga KGJK-ja tek KPK-ja;

- f. MM ndërmjet KPK-së dhe MD-së lidhur me transferimin e kompetencave nga MD-ja tek KPK-ja sa i përket personelit;
- g. MM ndërmjet KPK-së dhe RrBGH-së.

Prokuroria Shtetërore nënshkroi MM të dyanshme për bashkëpunim në shkëmbimin e informatave në luftimin e krimit të organizuar, krimet ndërshtetërore, trafikimin e qenieve njerëzore, me prokuroritë shtetërore të vendeve të mëposhtme si me: Kroacinë, Turqinë, Italinë, Francën, Shqipërinë, dhe Malin i Zi.

1.1.6. Lufta kundër korrupsionit

- Ju lutem ofroni pasqyrën e përpjekjeve të bëra për adresimin e praktikave korruptive. Ju lutem përfshini pasqyrën e institucioneve, autoriteteve, strukturave dhe mekanizmave dhe ofroni përshkrimin e fushëveprimit dhe detyrave të tyre përkatëse, si dhe skemat organizative, dhe pasqyrën e burimeve njerëzore dhe financiare.

Një nga përparësitë e institucioneve të Republikës së Kosovës është lufta kundër korrupsionit dhe praktikave korruptive. Qeveria ka krijuar kornizën e nevojshme të politikave dhe asaj ligjore kundër korrupsionit dhe ka themeluar institucionet e nevojshme me qëllim të zbatimit të legjislacionit dhe politikave kundër korrupsionit. Qeveria e Kosovës ka miratuar Strategjinë dhe Planin e Veprimit Kundër Korrupsionit 2012-2016, Strategjia pritet të miratohet po ashtu nga Kuvendi. Korniza ligjore kundër korrupsionit përfshin ligjet e mëposhtme: Ligji Nr. 2004/34 Kundër Korrupsionit, Ligji Nr. 03/L-159 për Agjencinë Kundër Korrupsionit, Ligji Nr. 03/L-151 për Deklarimin dhe Origjinën e Pronës dhe Dhuratave për Zyrtarët e Lartë Publikë, Ligji Nr. 04/L-043 për Mbrojtjen e Informatorëve, Ligji Nr. 04/L-051 për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e Funksionit Publik, Ligji Nr. 04/L-050 për Deklarimin, Origjinën, dhe Kontrollin e Pronës së Zyrtarëve të Lartë Publikë dhe Deklarimin, Origjinën, dhe Kontrollin e Dhuratave të të gjithë Zyrtarëve Publikë.

Agjencia Kundër Korrupsionit është organ i pavarur dhe i specializuar përgjegjës për zbatimin e politikave shtetërore për luftimin dhe parandalimin e korrupsionit. Struktura dhe kompetencat e Agjencisë dalin nga Ligji Nr. 03/L-159 për Agjencinë kundër Korrupsionit. Neni 1 i Ligjit rregullon statusin dhe përgjegjësitë në fushën e luftimit dhe parandalimit të korrupsionit, veçanërisht në fushën e raportimit, zbulimit dhe hetimit të korrupsionit, si dhe zbatimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit kundër korrupsioni.

Puna e Agjencisë mbikëqyret nga Komiteti për Legjislacion, kompetencat e të cilit përfshijnë shqyrtimin e raporteve të Agjencisë, mbikëqyrjen dhe vlerësimin periodik të performancës së Drejtorit të Agjencisë dhe nisjen e procedurave për përzgjedhjen dhe shkarkimin e Drejtorit të Agjencisë. Me propozimin e Agjencisë, Kuvendi i Kosovës miraton buxhetin vjetor të Agjencisë, ndërsa Agjencia është e pavarur në ekzekutimin e buxhetit të saj. Agjencia ka 35 të punësuar, ndërsa 10 pozita janë të parapara me ligj. Buxheti vjetor i Agjencisë është rreth 500.000 euro.

Më 14 shkurt 2012 Presidentja e Republikës së Kosovës ka themeluar Këshillin Kombëtar Kundër Korrupsionit. Vendimi dhe Rregullorja e Punës e Këshillit Kombëtar Kundër Korrupsionit (KKKK) përcaktojnë detyrat dhe përgjegjësitë e institucioneve që janë pjesë e Këshillit. Objektivi i KKKK-së është t'i ravigëzojë dhe bashkërendojë aktivitetet e institucioneve në zbatimin e strategjisë kundër korrupsionit, dhe t'i përcaktojë përparësitë dhe politikat për zbatimin e legjislacionit kundër korrupsionit. Që nga themelimi, Këshilli është mbledhur dy herë. Përfundimet dhe rekomandimet e Këshillit do ta marrin formën e Planit të Veprimit për t'u zbatuar nga autoritetet shtetërore dhe agjencitë tjera.

Për më tepër, më 26 shkurt 2010 Qeveria ka nxjerrë Vendimin Nr. 02/110 për Themelimin e Task-Forcës kundër Korrupsionit brenda Prokurorisë së Veçantë të Republikës së Kosovës. Kjo task forcë përbëhet nga 8 prokurorë, 5 vendorë e 3 ndërkombëtarë, 30 policë hetues dhe 5 ekspertë kundër korrupsionit. Detyrat dhe përgjegjësitë e Task-Forcës janë t'i hetojë rastet e pastrimit të parave dhe korrupsionit, përfshirë rastet e krimit të organizuar si kompetencë ekskluzive e Task-Forcës. Buxheti i përgjithshëm i PVRK-së është 701.792 euro. Më 4 maj 2011 Qeveria e Kosovës ka nxjerrë Vendimin Nr. 05/14 për ndarjen e buxhetit shtesë për PVRK-në në shumë prej 130.000 euro; ky buxhet shtesë është ndarë vetëm për vitin 2011. Për më tepër, Prokuroria Shtetërore ka caktuar Koordinatorin Kombëtar Kundër Korrupsionit brenda Prokurorisë së Qarkut të Prishtinës, si dhe në çdo prokurori të qarkut është caktuar një prokuror për rastet e korrupsionit. Detyrat dhe përgjegjësitë e Koordinatorit Kombëtar janë që t'i ravijëzojë dhe bashkërendojë më mirë aktivitetet e përndjekjes në nivel kombëtar.

- Ju lutem ofroni pasqyrën e bashkëpunimit & bashkërendimit ndër-institucional në luftën kundër korrupsionit?

Presidentja e Republikës së Kosovës ka themeluar Këshillin Kombëtar Kundër Korrupsionit me qëllim të përmirësimit të bashkërendimit dhe bashkëpunimit të institucioneve përgjegjëse në luftimin e korrupsionit. Prokuroria Shtetërore ka caktuar Koordinatorin Kombëtar Kundër Korrupsionit brenda Prokurorisë së Qarkut të Prishtinës, e gjithashtu në çdo Prokurori të Qarkut është emëruar një prokuror për rastet e korrupsionit. Ju lutem referojuni pyetjes së mëparshme për më shumë detaje.

- Ju lutem ofroni informata dhe analiza për zbatimin e strategjive të mëparshme, politikave, planeve të veprimit dhe legjislacionit lidhur me luftën kundër korrupsionit.

Agjencia Kundër Korrupsionit ka kryer vlerësimin e zbatimit të Strategjisë dhe Planit të Veprimit Kundër Korrupsionit 2009-2011; bazuar në gjetjet e vlerësimit, është hartuar dhe miratuar nga Qeveria Strategjia e re dhe Plani i Veprimit 2012-2016. Përfundimet dhe rekomandimet që dalin nga vlerësimi i Strategjisë sugjeruan planifikim më të mirë të veprimit, përmirësimin e lidhjes së objektivave strategjikë me planin e veprimit, ndërsa përmirësimin e mekanizmave raportues për zbatimin e planit të veprimit.

Marrëdhëniet me bashkësinë ndërkombëtare

- Ju lutem ofroni pasqyrën e bashkëpunimit me Tribunalin Penal Ndërkombëtar për ish Jugosllavinë?

Kuvendi ka miratuar Ligjin Nr. 04/L-031 për Bashkëpunimin Juridik Ndërkombëtar në Çështjet Penale, i cili mandaton Ministrinë e Drejtësisë si autoriteti kompetent në çështjet e bashkëpunimit juridik ndërkombëtar. Ministria e Drejtësisë, në pajtim me nenin 29 të Statutit të Tribunalit Penal për ish Jugosllavinë i cili përcakton bashkëpunimin e shteteve me tribunalin në hetimin dhe përndjekjen e personave të akuzuar për vepra penale kundër njerëzimit, i ka proceduar me kohë dhe në mënyrë efektive të gjitha kërkesat.

Për më tepër, sipas Ligjit Nr. 03/L-052 për Prokurorinë e Veçantë të Republikës së Kosovës, PVRK-ja ka kompetencë ekskluzive t'i përndjekë dhe hetojë krimet e luftës, përfshirë format e ndryshme të përpjekjeve për bashkëpunim ndaj krimeve, që organet e tribunaleve ndërkombëtare, si Tribunali Penal Ndërkombëtar për ish Jugosllavinë, mund t'u referohen autoriteteve të Kosovës për hetim dhe përndjekje, sipas procedurave të përcaktuara në ligjin e zbatueshëm. Kapitulli III i Ligjit përcakton se krimet e luftës për shkelje të rënda të Konventave të Gjenevës (neni 118, KPK), krimet e luftës për shkeljet e rënda të ligjeve dhe zakoneve të zbatueshme në konfliktin e armatosur ndërkombëtar (neni 119, KPK), krimet e luftës për shkeljet e rënda në shkelje të nenit 3 i përbashkët për Konventat e Gjenevës (neni 120, KPK), krimet e luftës në shkeljen e rëndë të ligjeve dhe

zakoneve të zbatueshme në konfliktin e armatosur të karakterit jo ndërkombëtar (neni 121, KPK) bien nën kompetencën ekskluzive të PVRK-së.

- Ju lutem përshkruani bazën ligjore për bashkëpunim me KFOR-in dhe EULEX-in. Ju lutem përshkruani bashkëpunimin praktik me këto dyja?

Prania ushtarake ndërkombëtare përcaktohet nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës dhe Deklarata e Pavarësisë e Republikës së Kosovës. Neni 153 i Kushtetutës thekson se prania ushtarake ndërkombëtare ka mandatin dhe pushtetin e përcaktuar në instrumentet ndërkombëtare përkatëse, përfshirë Rezolutën 12 të KSOKB-së dhe Propozimin Gjithëpërfshirës për Zgjidhjen e Statusit të Kosovës. Sipas Deklaratës së Pavarësisë institucionet e Republikës së Kosovës mirëpritën praninë civile ndërkombëtare për mbikëqyrjen e Planit të Ahtisarit dhe misionin e BE-së për Sundimin e së Drejtës.

Qeveria e Kosovës ka ftuar EULEX-in dhe Zyrën e Bashkimit Evropian që ta themelojnë Bordin e Përbashkët Bashkërendues për Sundimin e së Drejtës (BPBSD) për bashkëpunim të përgjithshëm strategjik të përpjekjeve të tyre të përbashkëta për reforma në fushën më të gjerë të Sundimit të së Drejtës në Kosovë. Bordi ofron mbikëqyrje të nivelit të lartë të përparimit dhe bashkërendimit të zbatimit të përpjekjeve të përbashkëta për reformën e Sundimit të së Drejtës. Këto reforma bazohen në qasjen programatike të EULEX-it për mentorim, monitorim, dhe këshillim nga personeli i EULEX-it si dhe Procesi i Stabilizim-Asocimit. Në punën e tij, BPBSD-ja udhëhiqet nga objektivat e mëposhtëm strategjike: kontributi për zhvillimin e institucioneve efektive, të qëndrueshme, dhe demokratike në fushën më të gjerë të Sundimit të së Drejtës; ta forcojë aftësinë e institucioneve të Kosovës që të rreshtohet me standardet evropiane dhe praktikat më të mira si dhe *acquis communautaire* në fushën e Sundimit të së Drejtës; të zhvillojë autoritete gjyqësore, policore, dhe të doganave të pavarura dhe shumetnike dhe të sigurojë se këto institucione janë të lira nga ndërhyrja politike, promovojnë të drejtat e njeriut dhe janë në pajtim me standardet e njohura evropiane dhe praktikat më të mira.

Në qershor 2008, NATO-ja u pajtua që ta fillojë zbatimin e detyrave të saj të reja në Kosovë, që të ndihmojë daljen nga gjendjes e jashtëzakonshme Trupave Mbrojtëse të Kosovës dhe në themelimin e Forcës së Sigurisë së Kosovës dhe strukturës civile që e mbikëqyrë FSK-në. Këto detyra zbatohen në bashkëpunim dhe këshillim të ngushtë me autoritetet përkatëse vendore dhe ndërkombëtare. Kjo forcë profesionale, krejt vullnetare po trajnohet sipas standardeve të NATO-s dhe është vendosur nën udhëheqje civile e kontroll demokratik. NATO-ja vazhdon të ndihmojë në themelimin e organizatës nën udhëheqje civile që ushtron kontroll civil mbi FSK-në. Përgjegjësia kryesore për këtë detyrë qëndron në Shtabin Qendror të NATO-së në Bruksel; KFOR-i ka për detyrë ta mbështesë ekipin këshillimor të NATO-s që është themeluar në Prishtinë.

- Ju lutem tregoni organizatat ndërkombëtare në të cilat Kosova është anëtare ose vëzhguese?

Tabela 7: Lista e anëtarësisë në organizata ndërkombëtare

Organizata Ndërkombëtare	Përfaqësimi	Data e Pranimit
<u>Marrëveshja e Evropës Qendrore për Tregti të Lirë (MEQTL)</u>	Kosovë/ <u>UNMIK</u>	26 korrik 2007
<u>Unioni Ndërkombëtar i Rrugëve dhe Transportit (UNIRT)</u>	Shoqatë e Transportit Rrugor	29 korrik 2008
<u>Traktati i Bashkësisë Energjetike i Evropës Jug-Lindore (TBEEJL)</u>	Kosovë/ <u>UNMIK</u>	1 korrik 2006
<u>Zona e Përbashkët Evropiane e Aviacionit (ZPEA)</u>	Kosovë/ <u>UNMIK</u>	30 nëntor 2006
<u>Organizata Transportuese e Evropës Jug-Lindore (OTEJL)</u>	Kosovë/ <u>UNMIK</u>	11 qershor 2004

<u>Shoqata Ndërkombëtare e Avokaturës</u>	Kosovë	28 maj 2009
<u>Fondi Monetar Ndërkombëtar</u>	Kosovë	29 qershor 2009
<u>Banka Botërore</u>	Kosovë	29 qershor 2009
<u>Forumi Ekonomik i Vjenës</u>	Kosovë	25 mars 2009
Këshilli Rajonal i Bashkëpunimit		

1.2. Të drejtat e njeriut dhe mbrojtja e pakicave

- A janë Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Liritë Themelore si dhe Protokollet e saj të zbatueshme në Kosovë? Nëse po, ju lutem ofroni referencë për zbatimin e KEDNJ ose praktikën e saj/jurisprudencën në ndonjë rast të veçantë?

Parimet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe liritë themelore janë të rrënjosura në Kushtetutën e Republikës së Kosovës. Nenin 22 i Kushtetutës siguron zbatim të drejtpërdrejtë të marrëveshjeve ndërkombëtare dhe, në rast konflikti, garanton përparësinë mbi dispozitat ligjore dhe aktet tjera të institucioneve publike. Për më tepër, nenin 53 i Kushtetutës obligon autoritetet e Kosovës t'i interpretojnë dispozitat lidhur me të Drejtat e Njeriut dhe Liritë në pajtim me jurisprudencën e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut. Gjykata Kushtetuese si autoriteti më i lartë për interpretimin e Kushtetutës i referohet rasteve gjyqësore të GjEDNJ-së, shumica e vendimeve dhe gjykimeve të Gjykatës Kushtetuese bazohen në praktikën e GjEDNJ-së. Në rastin Nr. KI 41/09, Universiteti AAB-RIINVEST SH.P.K., Prishtinë kundër Qeverisë së Republikës së Kosovës, me qëllim të interpretimit të karakterit subsidiar të Kushtetutës, Gjykata Kushtetuese iu referua rastit të GjEDNJ-së-Selmouoni k. Francës Nr. 25803/94, (vendimit të datës 28 korrik 1999). Në të njëjtin rast, me qëllim të interpretimit të kërkesës për shterjen e mjeteve juridike, Gjykata Kushtetuese iu referua GjEDNJ-së, rasti Cinar k. Turqisë Nr. 28602/95 – Vendimi i datës 13 nëntor 2003. Në një rast tjetër, në rastin Nr. KI40/09 Imer Ibrahim i dhe 48 ish nëpunës tjerë të Korporatës Energjetike të Kosovës kundër 49 aktgjykimeve individuale të Gjykatës Supreme të Republikës së Kosovës, Gjykata Kushtetuese erdhi në përfundim se ka shkelje të Nenit 46 të Kushtetutës i ndërlidhur me Nenin 1 të Protokollit 1 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Marrëveshjet ndërkombëtare dhe instrumentet e mëposhtme garantohen nga Kushtetuta: Deklarata e Përgjithshme për të Drejtat e Njeriut; Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore dhe Protokollet e saj; Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike dhe Protokollet e saj; Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racor; Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Femrës; Konventa për të Drejtat e Fëmijës; Konventa kundër Torturës dhe Dënimeve tjera Mizore, Jonjerëzore ose Trajtimit Poshtëruar.

- A është Konventa Ndërkombëtare e OKB-së për të Drejtat Civile dhe Politike e zbatueshme në Kosovë?

Konventa Ndërkombëtare e OKB-së për të Drejtat Civile dhe Politike është e paraparë në Kushtetutë prandaj zbatohet drejtpërsëdrejti.

- Cilat janë sfidat/veprimet e ndërmarra për ta rritur vetëdijen për dy dokumentet e lartpërmendura dhe për Kartën Evropiane të të Drejtave Themelore në mesin e juristëve të tashëm dhe të ardhshëm si dhe avokatëve nëpër Kosovë?

Zyra e Kryeministrit është institucioni i mandatuar përgjegjës për ruajtjen dhe promovimin e parimeve të të drejtave të njeriut dhe lirive themelore duke siguruar që këto parime dhe vlera të reflektohen në legjislacionin e Kosovës dhe të zbatohen në pajtim me to. ZQM/ZKM në bashkëpunim me mekanizmat ndërkombëtarë që veprojnë në Kosovë ka ofruar trajnime për Njësitë Komunale të të Drejtave të Njeriut për rëndësinë e zbatimit praktik të Konventës Evropiane për të

Drejtat e Njeriut dhe Liritë Themelore, Konventën Kundër Torturës, dhe Konventën për të Drejtat Civile dhe Politike. Për më tepër, Instituti Gjyqësor i Kosovës ofron trajnim të vazhdueshëm juridik dhe arsimim për gjyqtarët, prokurorët, juristët e ardhshëm dhe avokatët, përfshirë module trajnimi për Konventën për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore. Gjatë vitit 2011 janë mbajtur tri sesione trajnimi për temat e lidhura me: të Drejtën për Liri dhe Siguri (neni 5 i KEDNj); të Drejtën për Gjykim të Drejtë (neni 6 i KEDNj); të Drejtën për Respektim të Jetës Private dhe Familjare (neni 8 i KEDNj). Përfshirja e këtyre temave dhe përfshirja e tyre në modulet e trajnimit theksohen në rritjen e aftësive praktike të gjyqtarëve dhe prokurorëve në zbatimin e dispozitave të KEDNj-së dhe rastet gjyqësore nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

- A garantohet me ligj barazia e trajtimit ndërmjet meshkujve dhe femrave?

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, neni 7, garanton barazinë gjinore si vlerë themelore për zhvillim demokratik të shoqërisë, duke ofruar mundësi të barabarta si për femra ashtu edhe për meshkuj të pjesëmarrjes në fushat politike, ekonomike, shoqërore, kulturore dhe fusha tjera të jetës shoqërore. Për më tepër, vlerat e barazisë gjinore ruhen dhe reflektohen në legjislacion dhe dokumente tjera juridike si Ligji për Barazi Gjinore Nr. 2004/2, Ligji Kundër Diskriminimit Nr. 2004/3, Ligji i Punës Nr. 03/L-212, Ligji për Trashëgimi Nr. 2004/26, Ligji i Familjes Nr. 2004/32, Ligji për Shërbyesit Civilë Nr. 03/L-149, Ligji për Shëndetin Riprodhues Nr. 02/L-76, Ligji për Ndërprerjen e Shtatzënisë Nr. 03/L-110, Ligji për Zgjedhjet Nr. 03/L-073, dhe Ligji për Mbrojtjen nga Dhuna Familjare Nr. 03/L-182.

- Cilat janë konventat ndërkombëtare për të drejtat e njeriut të ratifikuara nga Kosova?

Duke pasur parasysh se Kosova nuk është anëtare e OKB-së dhe mekanizmave tjerë, ajo nuk ka përgjegjësi të ratifikojë konventa ndërkombëtare për të drejtat e njeriut. Sidoqoftë, Republika e Kosovës i ka futur në Kushtetutën e saj (Kapitulli II Të Drejtat dhe Liritë Themelore) marrëveshjet ndërkombëtare dhe instrumentet që garantojnë parimet dhe vlerat e të Drejtave të Njeriut dhe Liritë Themelore.

- Si funksionon raportimi ndaj mekanizmave raportues ndërkombëtar?

Zyra për Qeverisje të Mirë, të Drejta të Njeriut dhe Mundësi të Barabarta brenda Zyrës së Kryeministrit, është mekanizmi kryesor i mandatuar në përgatitjen e raporteve për zbatimin e konventave ndërkombëtare. ZQM/ZKM bashkë me njësitë për të drejtat e njeriut në nivelin qendror dhe lokal, ka hartuar raportet e para për zbatimin e konventave ndërkombëtare në bashkëpunim të ngushtë me Agjencitë e OKB-së, KLDNj, UNICEF, OSBE dhe mekanizma tjerë ndërkombëtarë dhe i ka dërguar këto raporte në OKB. Qeveria e Republikës së Kosovës deri tani ka dërguar tri raporte: Raportin për Zbatimin e Konventës-Kornizë për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare (2005); Raportin për Zbatimin e Konventës për të Drejta Ekonomike, Shoqërore dhe Kulturore (2008); Raportin për Zbatimin e Konventës për të Drejtat e Fëmijëve (2010).

- Cilat janë marrëdhëniet mes Kosovës dhe Këshillit të Evropës?

Qeveria e Republikës së Kosovës po punon vazhdimisht me institucione, agjenci, donatorë, organizata ndërkombëtare dhe OJQ vendore për ta lehtësuar dhe përparuar procesin e zbatimit të të drejtave të njeriut. Këshilli i Evropës ka qenë dhe mbetet një nga partnerët më seriozë për bashkëpunimin e tillë. Duke iu falënderuar këtij partneriteti dhe bashkëpunimi, është arritur përparim domethënës në formësimin, harmonizimin dhe kompletimin e legjislacionit të Kosovës me standardet e Bashkimit Evropian. Zyra për Qeverisje të Mirë/ZKM bashkë me Këshillin e Evropës ka punuar së bashku, veçanërisht në zbatimin e projekteve të përbashkëta si:

- a. Projekti ka adresuar rekomandimet e pranuar nga KE-ja, që dolën pas raportit të dërguar nga Kosova lidhur me zbatimin e Konventës Kornizë për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare; është zbatuar nga ZQM në bashkëpunim me Ministrinë për Kthim dhe Komunitete dhe Këshillin e Evropës gjatë viteve 2008-2009;

- b. Projekti për përmirësimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut në Kosovë: ky projekt synon përmirësimin e kornizës institucionale si dhe asaj rregullatore në pajtim me standardet evropiane, t'i rrisin kapacitetet për raportimin ndaj kërkesave të Institucionit të Avokatit të Popullit, Zyra për Qeverisje të Mirë, institucione tjera përkatëse që merren me të drejtat e njeriut në nivelin qendror dhe lokal si dhe organizatat e shoqërisë civile. Ky Projekt do të zbatohet gjatë viteve 2012-2013.

Projekti kundër Krimit Ekonomik në Kosovë: projekt i zbatuar nga Këshilli i Evropës (2010) me qëllim forcimin e kapaciteteve institucionale për ta luftuar korrupsionin, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit. Si rezultat, do të bëhet vlerësimi i detajuar i situatës aktuale si dhe rekomandimet do të përcillen për përmirësimin dhe njësimin e reformave të nevojshme në luftimin e krimit ekonomik dhe korrupsionit.

- A ka dispozita për dënimin me vdekje në sistemin juridik të Kosovës?

Në sistemin juridik të Republikës së Kosovës nuk ka dispozita juridike për dënimin me vdekje.

1.2.1. Të drejtat civile dhe politike

- Si po trajtohen abuzimet e të drejtave të njeriut të kohës së luftës (Zhdukjet/personat e humbur, krimet e luftës, refugjatët, përdorimi i tokës dhe prona e paluajtshme)?

Një nga pasojat më të rënda të periudhës së kohës së luftës është çështja e personave të zhdukur. Zhdukja e personave është rezultat i shkeljeve të rënda të të drejtave të njeriut, duke shkelur të gjitha konventat ndërkombëtare, ligjet dhe zakonet e luftës. Familjet e personave të zhdukur i kanë paraqitur ankesat e tyre dhe kërkesat tek Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq në Kosovë ishin në numër të përgjithshëm prej 6.020 personave të zhdukur. Që nga prilli 2012 sipas listës së përkohshme të KNKK-së, e cila bazohet në punën e Grupit Punues për Persona të Zhdukur (grup i themeluar si forum për dialog ndërmjet Prishtinës dhe Beogradit, kryesuar nga KNKK-ja) numri i personave të zhdukur është 1.780. Që nga lufta më 1999, UNMIK-u ishte i ngarkuar për personat e zhdukur dhe kishte pushtetin ekzekutiv në çështjen e vendndodhjes, nxjerrjes dhe identifikimit, deri në shpalljen e pavarësisë. Deri më 2012 TPNJ-ja ishte përfshirë në fazën identifikuese dhe në mbledhjen e dëshmive për krimet e luftës të kryera në Kosovë. Ndërsa gjatë procesit të zgjidhjes së fatit të personave të zhdukur, ishin përfshirë organe dhe mekanizma tjerë si Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq, Komisioni Ndërkombëtar i Personave të Zhdukur, KFOR-i, OSBE-ja, dhe, nga viti 2008, EULEX-i. Që nga viti 2003 i tërë identifikimi bëhet përmes analizave të ADN-së (themeluar nga Memorandumi i Mirëkuptimit ndërmjet UNMIK-ut dhe KNPZH-së), prandaj numri i saktë i identifikimeve të bëra para asaj date është vështirë të përcaktohet për shkak të modaliteteve të ndryshme të përdorura në procesin e identifikimit. Bazuar në informatat e mbledhura në dispozicion, përafërsisht 2.000 persona janë identifikuar gjatë periudhës 1999-2002. Për ta mundësuar bashkërendimin e aktiviteteve në fjalë, me ndihmën dhe sugjerimin e partnerëve ndërkombëtarë, Qeveria e Kosovës ka themeluar Komisionin Qeveritar për Persona të Zhdukur. Stafi i tij administrativ është transferuar drejtpërdrejtë nga Zyra e mëparshme për persona të zhdukur. Mandati i Komisionit rregullohet me Ligjin për Persona të Zhdukur Nr. 04/L-023.

Të Drejtat Pronësore: Agjencia Kosovare e Pronës është themeluar nga UNMIK-u me Rregulloren 2006/10 për Zgjidhjen e Kërkesave Lidhur me Pronën e Paluajtshme Private, përfshirë pronën bujqësore dhe tregtare, e plotësuar me Rregulloren 2006/50 dhe Ligjin Nr. 03/L-079, si Agjenci e pavarur. Mandati kryesor i AKP-së është t'i zgjidhë kërkesat, që kanë të drejtë ankese në Gjykatën Supreme të Kosovës, lidhur me pronën e paluajtshme private, përfshirë pronën bujqësore dhe tregtare, që rezultojnë nga konflikti i armatosur që ka ndodhur ndërmjet 27 shkurtit 1998 dhe 20 qershorit 1999. Agjencia gjithashtu kishte mandat të merret me numër të kufizuar veprimesh të cilat binin brenda mandatit të Drejtoratit të Strehimit dhe Pronës (DSP) domethënë zbatimin e

vendimeve të Komisionit të Ankesave të Strehimit dhe Pronës (KASP), nga të cilat varej zbatimi, menaxhimi i pronave nën administrimin e DSP-së dhe zbatimi i skemës së qerasë.

Në këtë aspekt, Agjencia ka mbledhur mbi 41.958 ankesa nga të cilat afërsisht 90% janë dërguar në zyrat e Agjencisë të vendosura në Serbi, Mal të Zi ose Maqedoni nga personat që jetojnë jashtë Kosovës. Nga numri i përgjithshëm i ankesave, 88.8% lidhen me pronën bujqësore (janë kërkuar 221.225 hektarë tokë), 8.9% të pronës strehuese, dhe 2.3% të pronës tregtare.

Deri më tani janë 29.797 ankesa të shqyrtuara ndërsa ato të mbetura janë në proces të përgatitjes për shqyrtim. Bashkë me shqyrtimin e ankesave, Agjencia është e angazhuar në zbatimin e vendimeve. Ankuesit e suksesshëm kanë mundësi t'i përzgjedhin mjetet për zbatimin e vendimit përfshirë riposelimin e pronës, vendosjen e pronës në administrim dhe skemën e qerasë, ose mbylljes së rastit. Sapo të nxirren vendimet e Komisionit, Agjencia i zbaton ato dhe pronari i pronës mund ta riposedojë pronën e tij.

Nën administrim janë 5.542 prona e nga të cilat 1.032 janë në skemën e qerasë. Shuma e qerasë është transferuar tek pronarët e pronës, përveç 5% e cila mbahet nga Agjencia për shërbimet e saj.

1.2.1.1. E drejta për gjykim të drejtë/Qasja në drejtësi

- Ju lutem përshkruani situatën lidhur me 'të drejtën për gjykim të drejtë' dhe 'qasje në drejtësi'?

E drejta për gjykim të drejtë parashihet nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Neni 31 "E drejta për gjykim të drejtë dhe të paanshëm" si dhe në Kodin e Procedurës Penale Neni 2 dhe Neni 5 të cilët parashohin se vetëm gjykata e pavarur dhe e paanshme mund të shqiptojë sanksione penale përderisa çdo person i dyshuar ose akuzuar ka të drejtë të kërkojë procedurë të paanshme dhe të drejtë dhe që ajo të përfundohet në kohë të arsyeshme. Këto parime kanë ofruar bazë të mjaftueshme që qytetarët të gjykohen drejtë nga organe/gjykata të pavarura.

Qasja në drejtësi u ofrohet dhe garantohet të gjithë qytetarëve të Republikës së Kosovës nga legjislacioni në fuqi. Veç kësaj, me qëllim që të sigurohet më mirë kjo qasje, ekziston edhe Ligji për Ndihmën Juridike Nr. 04/L-017 me njësitë e tij përkatëse për mbrojtjen e viktimave dhe integrimin në gjyqësi, duke pasur si qëllim krijimin e kushteve më të mira të mundshme për qasje në drejtësi.

Strukturat përkatëse për mbrojtjen e viktimave dhe integrimin në gjyqësi, më herët brenda Ministrisë së Drejtësisë, janë transferuar tek institucionet përkatëse si Këshilli Prokurorial i Kosovës dhe Këshilli Gjyqësor i Kosovës, duke pasur për qëllim ofrimin e të gjitha parakushteve për gjykim të drejtë dhe qasje në drejtësi, duke marrë parasysh fushëveprimin dhe kompetencën e KPK-së dhe KGJK-së.

Vlen të përmendet kontributi i madh që ka dhënë Gjykata Kushtetuese e Kosovës në garantimin e gjykimit të drejtë dhe qasjes në drejtësi me rastet që ajo i ka gjykuar në këtë fushë, gjithmonë duke respektuar dhe zbatuar standardet dhe praktikatat më të mira evropiane.

1.2.1.2. Liria e shprehjes

- Ju lutem përshkruani kornizën ligjore që garanton dhe mbron lirinë e mediave he lirinë e shprehjes.

Mbrojtja e lirisë së medieve dhe lirisë së shprehjes garantohet nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Neni 40 dhe Neni 42 si dhe me ligje tjera përkatëse. Kushtetuta, më saktë neni 40, e thekson lirinë e shprehjes si e drejtë e garantuar për t'u shprehur, shpërndarë dhe Pranuar Informatave, Mendime dhe Porosi pa pengesë. Më tej, neni 42 garanton lirinë dhe shumësinë e medieve, ndalon censurën dhe shpërndarja e informatave ose ideve përmes medieve nuk mund të

parandalohet, përveç rasteve kur paraqitet nevoja nga parandalimi i nxitjes së dhunës, armiqësisë ose urrejtjes bazuar në baza racore, kombëtare, etnike ose fetare.

Korniza ligjore në fuqi garanton dhe mbron lirinë e medieeve dhe lirinë e shprehjes si më poshtë:

- a. Ligji për Komisionin e Pavarur të Medieeve Nr. 04/L-44, synon promovimin dhe zhvillimin e shërbimeve në mediet audio-vizuele që u shërbejnë të gjithë qytetarëve të Republikës së Kosovës;
- b. Ligji për Radio Televizionin e Kosovës Nr. 04/L-046, synon vendosjen e bazës ligjore në ofrimin qytetarëve të Republikës së Kosovës informata të sakta dhe të shpejta, pa marrë parasysh origjinën e tyre etnike, gjuhësore ose fetare;
- c. Ligji kundër Shpifjes dhe Fyerjes Nr. 02/L-65, synon promovimin e shoqërisë tolerante dhe demokratike në pajtim me standardet ndërkombëtare dhe respektimin e të drejtave të njeriut.

- A është shpifja vepër penale në Kosovë? Nëse po, kur synon Kosova ta heqë shpifjen nga Kodi Penal?

Pasiguria juridike për shpifjen është eliminuar me Kodin e ri Penal i cili do të miratohet nga Kuvendi gjatë vitit 2012 si dhe dispozitat brenda Kodit Penal pas eliminimit do të rregullohen vetëm me Ligjin për Shpifjet dhe Fyerjet.

Kodi Penal i Kosovës i vitit 2004, neni 188, thekson se 'shpifja' është vepër penale; sidoqoftë në fazën e mëvonshme çështja është rregulluar nga Ligji Civil kundër Shpifjes dhe Fyerjes Nr. 02/L-65 i cili është në fuqi që nga viti 2007. Për më tepër, më 20 shkurt 2012, Gjykata Supreme e Kosovës lëshoi qëndrimin Nr. AG.K.94/2012 duke qartësuar se që nga hyrja në fuqi e Ligjit Civil për Shpifjen dhe Fyerjen, neni 188 dhe neni 187 brenda Kodit Penal që parashohin shpifjen dhe fyerjen si vepra penale nuk do të zbatohen dhe këto akte si të tilla janë dekriminalizuar, prandaj të gjitha rastet lidhur me këto çështje do të gjykohen sipas Ligjit Civil për Shpifje dhe Fyerje.

Janë raportuar raste nga gjyqësia lidhur me akuzat kundër gazetarëve ku në shumicën e rasteve, pa marrë parasysh nëse procedimet ishin ndërprerë ose përfunduar, kurrë nuk është raportuar se gjykatat u janë referuar neneve nga Kodi Penal ose që kanë shqiptuar sanksione penale për këto raste.

1.2.1.3. Liria e mbledhjes dhe organizimit

- Duke pasur parasysh Ligjin për Lirinë e Asocimit në OJQ të miratuar së fundmi, ju lutem paraqitni planet dhe veprimet e autoriteteve për t'i strukturuar marrëdhëniet e saj me sektorin e OJQ-ve?

Duke ditur rëndësinë e bashkëpunimit me shoqërinë civile dhe pjesëmarrjen e saj në jetën politike në përgjithësi dhe procesin e vendim-marrjes në veçanti, Qeveria ofron qasje dhe pjesëmarrje në politikë-bërje dhe strategjitë qeveritare. Vëmendje dhe hapësirë e veçantë i kushtohet sektorit joqeveritar në procesin e këshillimit publik si dhe rolit të tyre në përcaktimin dhe monitorimin e zbatimit të dokumenteve strategjike dhe politikave. Me qëllim të përparimit të mëtejshëm të procesit, ZKM-ja ka botuar Udhëzuesin për Këshillim Publik i cili mundëson përfaqësimin e shoqërisë civile në mekanizma të ndryshëm ndër-qeveritarë si komitetet e përhershme, komitete dhe grupe punuese. Për më tepër, në pajtim me dhe në vazhdimësi të zbatimit të Ligjit për Lirinë e Asocimit Nr. 04/L-57, është përgatitur projekt-strategjia fillestare për vendosjen e komunikimit të rregullt ndërmjet Qeverisë dhe shoqërisë civile, e cila do të miratohet pas përfundimit të saj.

- Si kontribuon Kosova në forcimin e kapaciteteve të OJQ-ve? A ka themeluar Kosova fond për qëllimet e shoqërisë civile?

Projekt-strategjia për bashkëpunim ndërmjet Qeverisë dhe Shoqërisë Civile parasheh krijimin e skemës kombëtare të grandeve për zhvillimin e shoqërisë civile. Deri tani Qeveria ka mbështetur e bashkë-financuar projekte të ndryshme por nuk ka pasur kornizë gjithëpërfshirëse ligjore që parasheh financimin e Organizatave të Shoqërisë Civile. Mungesa e përcaktimit të qartë dhe rregullave për financim si dhe përzgjedhjen e Organizatave të Shoqërisë Civile në vendim-marrje dhe ofrimin e shërbimeve e ka bërë mese të nevojshme fillimin e hartimit të Strategjisë për Bashkëpunim ndërmjet Qeverisë dhe Shoqërisë Civile.

1.2.1.4. Liria e mendimit, ndërgjegjes dhe fesë

- Cilat janë karakteristikat kryesore të Ligjit të ri/Projekt-Ligjit për Lirinë e Fesë?

Karakteristikat kryesore të Projekt/Ligjit të ri për lirinë e fesë kanë të bëjnë me eliminimin e mangësive ligjore, domethënë dispozitave për procedurën dhe kushtet e kërkuara për regjistrimin e bashkësive fetare, statusin e tyre juridik, organin përgjegjës për regjistrim dhe taksa në të hyra (klerin dhe stafin administrativ) të këtyre bashkësive.

- Cilat janë kërkesat ligjore për bashkësitë fetare që të themelohen në Kosovë?

Me Projekt/Ligjin e ri për lirinë e fesë, themelimi i bashkësisë fetare në Republikën e Kosovës duhet t'i plotësojë kushtet e mëposhtme:

- a. Kërkesën për regjistrim që paraqitet nga përfaqësuesi i autorizuar;
- b. Pas themelimit, duhet të jenë së paku pesëdhjetë (50) anëtarë të bashkësisë, qytetarë të Republikës së Kosovës me liri të plotë juridike;
- c. Statutin/Rregulloren që paraqet qartë hierarkinë organizative;
- d. Qëllimi ose ritualet duhet të jenë në pajtim me ligjet e zbatueshme dhe rendin publik të vendit;
- e. Ofrimi i informatave për pronën/pronat që zotërohen ose menaxhohen nga bashkësia, me qëllim të likuidimit;
- f. Veprimtaria e bashkësisë nuk i shkelë të drejtat e njeriut dhe liritë ose rendin publik;

Emri i bashkësisë nuk duhet të jetë identik me bashkësinë tashmë ekzistuese dhe të njohur që përdor emër të tillë në Republikën e Kosovës

- A i financon Kosova bashkësitë fetare?

Projekt/Ligji i ri për lirinë e fesë thekson se shteti nuk e financon asnjë bashkësi fetare. Sidoqoftë, ka fonde vjetore në dispozicion për ruajtjen e monumenteve kulturore ku bashkësitë fetare mund të kërkojnë fonde të tilla kur këto monumente kulturore administrohen nga vetë bashkësitë. Veç kësaj, bashkësitë fetare, individualisht ose përmes organizatave të tyre bamirëse, mund po ashtu të kërkojnë fonde shtetërore që ta mbulojnë zbatimin e programeve të veçanta bamirëse.

- A lejon Ligji arsimim fetar në shkolla publike?

Në Republikën e Kosovës, Ligji për Shkollimin Parauniversitar Nr. 04/L-032 nuk lejon arsimimin fetar në shkollat publike. Sipas nenit 3, paragrafi 7, të këtij Ligji, "institucionet arsimore publike përmbahen nga udhëzimet fetare ose çfarëdo aktiviteti tjetër që propagandon fe të caktuar".

- Cili është institucioni përgjegjës për zbatimin e Ligjit të lartpërmendur?

Sipas Projekt/Ligjit për lirinë e fesë, institucioni përgjegjës për zbatimin e Ligjit do të jetë Ministria e Drejtësisë. Pas miratimit të Ligjit, brenda periudhës 3 mujore MD-ja duhet ta themelojë Zyrën për Regjistrimin e Bashkësive Fetare e që, brenda gjashtë muajsh, pason nga kompletimi i legjislacionit dytësor i cili mbulon procedurat e regjistrimit.

- Si i siguron Kosova të drejtat e pakicave (përfshirë lirinë e fesë) përderisa ajo pohon në Kushtetutën e saj të jetë entitet laik?

Sipas Kushtetutës së Republikës së Kosovës, Neni 8, Kosova është shtet laik. Në anën tjetër të Drejtat dhe Liritë Themelore garantohen nga Kushtetuta, Kapitulli II dhe neni 38.1 i cili thekson se “Garantohet liria e besimit, ndërgjegjes dhe fesë”. Për më tepër, Ligji për Lirinë e Fesë Nr. 02/L-31 Neni 3, thekson se ‘Barazia ligjore e të gjithë personave, pa marrë parasysh fenë ose besimin e tyre, bashkimin me ndonjë bashkësi fetare ose pjesëmarrjen në rituale, janë të barabarta para ligjit dhe gëzojnë të drejta të barabarta civile, politike, ekonomike, shoqërore dhe kulturore’. Të gjithë personat juridikë dhe fizikë gëzojnë të drejta të barabarta sipas këtij Ligji.

1.2.1.5. Mbrojtja e të dhënave personale

- Ju lutem ofroni pasqyrën e situatës në Kosovë lidhur me strategjitë, politikat, legjislacionin dhe pavarësinë e autoritetit për mbrojtjen e të dhënave, si dhe vendosjen e institucioneve dhe agjencive përkatëse dhe fushëveprimin/detyrat e tyre.

Agjencia Kombëtare për Mbrojtjen e të Dhënave Personale është themeluar nga Kuvendi si agjenci e pavarur përgjegjëse për monitorimin e ligjshmërisë së trajtimit të të dhënave personale. Funkzioni, detyrat dhe përgjegjësitë e Agjencisë rregullohen me Ligjin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale Nr. 03/L-172. Sipas autoritetit dhe kompetencave që dalin nga ky ligj, mbikëqyrja e procedimit të të dhënave kryhet përmes mekanizmit të Agjencisë, si inspektimet dhe kontrollet e organeve publike dhe private.

Për ta siguruar zbatimin e Ligjit dhe procedimi e duhur të të dhënave personale, janë miratuar akte të brendshme juridike si: Rregullorja e Punës, Kodi i Etikës, Rregullorja e Inspektimit, Udhëzimi Administrativ për Zyrtarin në Detyrë për Mbrojtjen e të Dhënave Personale, Udhëzimi Administrativ për Kartelat Identifikuese për Mbikëqyrësit Shtetërorë, Formulari për Transferimin Ndërkombëtar të të Dhënave Personale, dhe Listën e Kontrollit për organet publike dhe private që procedojnë të dhëna. Me qëllim që të sigurohet më mirë mbrojtja e të dhënave personale, Agjencia ka kërkuar nga organet përkatëse që t’i harmonizojnë aktet e tyre të brendshme me Ligjin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale e ku, sipas këtij Ligji, Agjencia po ashtu kishte caktuar afatin (31 dhjetor 2011) për caktimin e zyrtarëve për mbrojtjen e të dhënave brenda secilit institucion publik. Për më tepër, po ashtu është dërguar kërkesa tek institucionet që para se të miratojnë legjislacion të ri dhe ato që përfshijnë të dhëna personale, duhet ta presin mendimin e Agjencisë.

Janë mbajtur takime të rregullta ndërmjet Agjencisë dhe Institucionit të Ombudspersonit, Komisionit të Pavarur të Medieve, Komisionit të Pavarur të Medieve të Shkruara, dhe Autoritetit Rregullator të Telekomunikacionit e nga kjo ky bashkëpunim do të formalizohet duke nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi.

Si institucion përkatës në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale është edhe Institucioni i Ombudspersonit ku, sipas Ligjit që themelon Institucionin e Ombudspersonit Nr. 03/L-195, fushëveprimi dhe përgjegjësia e tij bien në mbrojtjen, mbikëqyrjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore të personave juridikë ose fizikë nga aktet ose lëshimet e paligjshme nga autoritetet publike dhe organe/organizata tjera që ushtrojnë pushtet publik.

Sa i përket bashkëpunimit rajonal, Agjencia Kombëtare për Mbrojtjen e të Dhënave Personale, ka arritur marrëveshje bashkëpunimi me institucionet përkatëse të Republikës së Maqedonisë, Republikës së Shqipërisë, Republikës së Sllovenisë, dhe Republikës së Malit të Zi, për shkëmbimin e praktikave më të mira për funksionimin më të mirë të Agjencisë. Hapat e ardhshëm të Agjencisë përfshijnë: mundësinë për anëtarësim në organizata ndërkombëtare që merren me mbrojtjen e të dhënave personale; fushata për ngritjen e vetëdijes për qytetarët rreth të drejtave të tyre dhe mbrojtjes së të dhënave personale, duke synuar shpërndarjen e informatave për Regjistrimin e të Dhënave, mbikëqyrjen e Video-Regjistrimeve dhe fletëpalosjeve informative..

1.2.2. *Të drejtat ekonomike dhe sociale*

- Ju lutem përshkruani kornizën ligjore dhe implementimin praktik të të drejtave të mëposhtme: të drejtat e grave dhe barazia gjinore, të drejtat e fëmijëve, personave të pambrojtur nga shoqëria dhe personave me aftësi të kufizuara, politikat kundër diskriminimit duke përfshirë LGBT, të drejtat e fuqisë punëtore, sindikatave të punës, tregtisë dhe të drejtat e pronësisë.

Korniza ligjore për të drejtat e grave dhe barazisë gjinore është hartuar tërësisht në përputhje me konventat ndërkombëtare dhe të gjitha dokumentet ligjore (Projekt-ligji dhe legjislacioni sekondar) para miratimit të tyre nga ana e Qeverisë, ato janë dorëzuar për konsultim në Agjencinë për Barazi Gjinore e cila siguron perspektivat gjinore është reflektuar në projektligj

Ligji mbi Barazinë Gjinore Nr. 2004/2: siguron mbrojtjen; ndërsa trajton dhe përcakton barazinë gjinore si vlerë themelore të zhvillimit demokratik të shoqërisë Kosovare, duke ofruar mundësi të barabarta për gratë dhe burrat, pjesëmarrjen e tyre në jetën politike, ekonomike, sociale dhe kulturore.

Ligji Kundër Diskriminimit Nr. 2004/3: siguron parandalimin si dhe luftimin e diskriminimit, promovon barazinë gjinore dhe realizimin e parimit të trajtimit të barabartë të të gjithë qytetarëve të Republikës së Kosovës, prandaj ndalon dhe i mbron nga çdo lloj diskriminimi të drejtpërdrejtë apo të tërthortë në gjini.

Ligji i Punës Nr. 03/L-212: siguron të drejtat e gruas sipas kontratës së punësimit nëpërmjet dispozitave të tij të veçanta si pushimit të lindjes, ruajtjen e punësimit dhe mbrojtjen e shëndetit të grave gjatë shtatzënisë, si dhe të drejtën për kujdes të veçantë të fëmijës.

Ligji mbi Trashëgiminë Nr. 2004/26: mbron të drejtat e grave për trashëgimi dhe dispozitat gjinore të tij janë të paanshme dhe pa diskriminim.

Ligji mbi Familjen Nr. 2004/32: rregullon fejesën, martesën, marrëdhënien Prindër dhe Fëmijë, adoptimin, kujdestarinë, mbrojtjen e fëmijëve pa kujdes prindëror, të drejtat pronësore brenda anëtarëve të familjes dhe procedurave të veçanta gjyqësore për mosmarrëveshjet që mund të lindin ndërmjet anëtarëve të familjes. Kur bëhet fjalë për të drejtat dhe detyrimet, ajo garanton trajtim të barabartë për të dy gjinitë dhe ndalon diskriminimin e drejtpërdrejtë ose të tërthortë në bazë të gjinisë.

Ligji mbi Shërbimin Civil Nr. 03/L-149: shërbyesit civil kanë trajtim të barabartë në të gjitha aspektet si në menaxhimin e personelit, zhvillimit të karrierës, shpërblime, kompensim dhe mbrojtje ligjore, pa marrë parasysh gjininë. Ligji ofron një dispozitë specifike me referencë në teknologjinë e përdorur në të që nuk përmban paragjykitime për gjini.

Ligji për Shëndetin Riprodhues Nr. 02/L-76: siguron dhe garanton të drejtat e secilit individ, pa marrë parasysh gjininë, ideologjinë, fenë apo kulturën që i përket, për informim dhe edukim në shëndetin seksual dhe riprodhues. Ligji gjithashtu garanton të drejtat e grave për të vendosur lirshëm në kohën, numrin, dhe intervalet e lindjes si dhe i mbron nga shtatzënia e detyruar dhe garanton amësi të sigurt.

Ligji për Ndërprerjen e Shtatzënisë Nr. 03/L-110: siguron bazën ligjore për dhe rregullon ndërprerjen e shtatzënisë. Për më shumë, qëllimi i këtij ligji është të marrë të gjitha masat e duhura për të mbrojtur dhe eliminuar rrezikun e mortalitetit si rezultat nga abortimet ilegale.

Ligji mbi Zgjedhjet Nr. 03/L-073: përmes nenit 27 është e garantuar e drejta për të votuar dhe zgjedhur pa diskriminim në bazë të racës, etnicitetit, ngjyrës, gjuhës, gjinisë, fesë apo pikëpamjeve

politike, edukimit, statusit social apo ndonjë kriter tjetër të ngjashëm, për të gjithë qytetarët e Republikës së Kosovës. Gjithashtu, kuota e garantuar me Ligj për femrat përfaqësuese është 30%.

Ligji për Masa ndaj Dhunës në Marrëdhëniet Familjare Nr. 03/L-182: synon mbrojtjen nga të gjitha format e dhunës në familje për anëtarët e familjes që janë viktimë e një dhune të tillë, përmes masave të përshtatshme ligjore. Zbatimi praktik të kornizës ligjor dhe të drejtave kushtetuese është siguruar përmes mekanizmave institucional dhe politikave publike, të renditura si më poshtë:

- a. Agjencia për Barazi Gjinore, Zyra e Kryeministrit;
- b. Zyrtarët e Barazisë Gjinore në Ministritë përkatëse;
- c. Zyrtarët e Barazisë Gjinore në Komuna;
- d. Grupi i Grave Deputete në Parlamentin e Republikës së Kosovës;
- e. Komisioni Parlamentar për të Drejtat e Njeriut, Barazisë Gjinore, Personave të Humbur dhe Peticioneve;
- f. Institucioni i Ombudspersonit në sektorin e Barazisë Gjinore.

Dokumentet strategjike qeveritare për barazinë gjinore të miratuara deri më tani:

- a. Programi i Kosovës për Barazi Gjinore (PKBGJ), i miratuar më 24.04.2008;
- b. Programi i Kosovës Kundër Dhunës në Familje, i miratuar më 25.08.2011;
- c. Plani i Veprimit për Fuqizimin Ekonomik të Grave 2011-2013;
- d. Dokumentet strategjike sektoriale dhe ndër-sektoriale që sigurojnë zhvillimin socio-ekonomik, garantojnë të drejtat e njeriut si dhe parashikojnë treguesit gjinor të detyrueshëm dhe reflektojnë perspektivën gjinore.

Në legjislaturën e katërt ka një total prej 40 deputetëve femra që përbëjnë 33.3% të numrit të përgjithshëm të deputetëve, ndërsa në Qeveri, përfaqësimi i përgjithshëm brenda shërbimit civil më post të vendim-marrjes është rreth 13%.

Personat e pambrojtur dhe personat me aftësi të kufizuara: Në lidhje me të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, brenda sektorit social, mbron të drejtat e personave me aftësi të kufizuara, si dhe ofron shërbime sociale përmes institucioneve-rezidenciale të kujdesit. Kornizat ligjore në fuqi, që rregullojnë mbrojtjen sociale janë si më poshtë: Ligji për Shërbimet Sociale dhe Familjare, Ligji mbi ndihmën Financiare të familjeve me fëmijë me Aftësi të Kufizuara nga moshë 01-18 vjeçare, Ligji për personat me aftësi të kufizuara prej moshës 16-64 vjeç, Ligji për Skemën Sociale, Ligji mbi Trajnimin Profesional dhe Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuara.

Ligji mbi Shërbimet Sociale dhe Familjare Nr. 02/L-17 dhe udhëzimi administrativ Nr. 06/2011, jep udhëzime të qarta për mbrojtjen e personave me aftësi të kufizuara, kritere të qarta për kushtet që duhet të plotësojë një fëmijë apo i rritur që kërkon 24h shërbime në Institutin bazë të Shtimes ose në një nga shtatë (7) Shtëpitë e Komunitetit. Për momentin, 24 orë kujdes dhe shërbim i ofrohet 130 personave me aftësi të kufizuara mendore në Institutin e Shtimes dhe në dy Shtëpi të Komunitetit që po ashtu janë në Shtime, një në Ferizaj, një në Vushtrri, një në Graçanicë, një në Kamenice dhe një në Deçan.

Ligji mbi Ndihmën Financiare të Familjeve me Fëmijë me Aftësi të Kufizuara Nr. 03/L-022 ofron ndihmë konkrete financiare për familjet ku numri i përgjithshëm i përfituesve është 2,941 fëmijë me aftësi të kufizuara permanente dhe shuma mujorë për fëmijë është 100€.

Ligji mbi Pensionet e Personave me Aftësi të Kufizuara Nr. 2003/23, personat me aftësi të kufizuara me moshë 18-64, rregullon skemën e pensionit për personat me aftësi të kufizuara me pamundësi

për të punuar. Për momentin, përfituesit nga kjo skemë mbërrijnë numrin prej 18,121 personash dhe shuma mujore është 45 € (kategoria e parë).

Familjet të cilat plotësojnë kritere të tjera përfitojnë nga skema sociale, ku numri i personave me aftësi të kufizuara mund të jetë një apo më shumë dhe numri i përfitimeve arrin në 13,853 persona (kategoria e parë).

Ligji mbi Aftësimin Profesional dhe Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuara, Nr. 03/L-019, ofron shërbime të trajnimeve, aftësimin profesional dhe punësim të personave me aftësi të kufizuara. Sipas Nenit 12, paragrafit 1 të këtij Ligji, të gjithë punëdhënësit, për çdo të 50-in punëtor duhet të punësojnë një person me aftësi të kufizuara. Gjithashtu, sipas Ligjit të njëjtë, janë disa procedura të tjera të detyrueshme dhe kritere për përfshirjen e personave me aftësi të kufizuara, përkatësisht në punësim dhe aftësimin profesional.

Njerëzit që jetojnë në varfëri (grupet e pambrojtura), sipas Ligjit mbi Skemën e Ndihmës Sociale, Nr. 2003/15, duhet të marrin asistencë dhe/ose përfitojnë në kesh në momentin kur ata hyjnë në grupin e familjeve të cilat jetojnë në varfëri dhe plotësojnë kriteret e klasifikimit për kategoritë e skemës së asistencës sociale.

- a. Kategoria I: Familjet ku të gjithë anëtarët janë të varur dhe asnjë të punësuar;
- b. Kategoria II: Familjet me një anëtarë që mund të punoj, me më së paku një fëmijë më të vogël se 5 vjeç apo kujdesen për një jetim deri në moshën 15 vjeçare;

Në të dy kategoritë janë të përfshirë personat e pambrojtur brenda familjes, përkatësisht: fëmijët prej 0-5 vjeç, fëmijët prej 6-18 vjeç që vijnë edukim të rregullt, personat 18-65 me 80% paaftësi për të punuar, i vetmi anëtar i familjes që mund të punoj por i papunësuar, kujdestar permanent brenda familjes, prind i vetëm si mbajtës i vetëm i familjes. Asistenca sociale mujore për familje shumëzohet me numrin e anëtarëve të familjes (min. 40€ dhe max. 80€). Skema e asistencës sociale gjithashtu ofron përfitime të tjera si: kujdesin primar mjekësor, subvencionimi i një sasive të caktuar të energjisë elektrike së konsumuar, dhe përjashtimet nga tarifat e shkollimit në arsimin e nivelit të lartë dhe universitet.

Të Drejtat e Fëmijëve: Një përparim i përgjithshëm është bërë në vënien në vend të legjislacionit për mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve, ku gjatë procesit të hartimit të Konventës për të Drejtat e Fëmijëve është duke u diskutuar dhe parimet e saj përfshirëse janë: jo-diskriminimi, participimi i fëmijëve, zhvillimi i potencialit të plotë të fëmijës dhe interesi më i mirë i fëmijës; Konventa 182 e cila trajton format më të këqija të Punës së Fëmijëve; instrumente të tjera dhe standardet ndërkombëtare.

Me qëllim të zbatimit të kornizës ligjor në praktikë, dokumente strategjike janë krijuar dhe janë në proces të implementimit, si:

- a. Strategjia dhe Plani i Veprimit për të Drejtat e Fëmijëve 2009-2013;
- b. Strategjia dhe Plani i Veprimit për Parandalimin dhe Eliminimin e Punës së Fëmijëve;

Këto dokumente strategjike identifikon çështjet më të rëndësishme që kanë nevojë për intervenim të menjëhershëm për të siguruar mbrojtjen e fëmijëve, kujdesin e nevojshëm për zhvillimin dhe mirëqenien e një fëmije.

Mirëqenia Sociale: Sipas Ligjit mbi Shërbimet Sociale dhe Familjare si dhe aktet e tjera ligjore, format e mbrojtjes dhe shërbimeve për fëmijë përfshijnë: kujdestarinë, kujdesin birësues, miratimin, strehimin rezidencial, mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve të abuzuar, mbrojtjen e të drejtave të

fëmijëve të trafikuar, duke përfshirë viktimat e krimeve seksuale, mbrojtjen e fëmijës nga veprat e rënda dhe mbrojtjen e fëmijëve me nevoja të veçanta.

Kundër -Diskriminimi: Promovimi i barazisë dhe ndalimi i diskriminimit kanë arritur deri në nivelin më të lartë të kornizës ligjore të shtetit. Prandaj, parimet kundër diskriminimit janë përcaktuar në Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe Ligjin Kundër Diskriminimit Nr. 2004/3. Principet e trajtimit të barabartë përcaktojnë që aty nuk duhet të ketë asnjë diskriminim të drejtpërdrejtë apo të tërthortë në bazë të gjinisë, moshës, statusit martesor, të meta fizike ose mendore, orientimit seksual, nacionalitetit, pikëpamjeve politike, fesë apo besimit, origjinës etnike apo sociale, pronës, ditëlindjes apo ndonjë statusi tjetër, prandaj të gjithë kanë të drejtën e mbrojtjes së barabartë ligjore. Zyra për Qeverisje të Mirë, në përputhje me detyrimin që rrjedhin nga Ligji Kundër Diskriminimit, në Nenin. 12, paragrafi 12.3, ka adoptuar një Plan Veprimi për qëllim të zbatimit të Ligjit.

Të Drejtat e Punëtorëve dhe Sindikatave: E drejta mbi punësim është e rregulluar me Ligjin e Punës, Nr. 03/L-212, ndërsa e drejta për shoqata në sindikata është e rregulluar me Ligjin për Sindikata, Nr. 04/L-11:

- a. Ligji i Punës rregullon të drejtat dhe detyrimet që rrjedhin nga punësimi, apo në mes të punësuarve dhe punëdhënësve. Kushtet e këtij Ligji duhet të aplikohen nga të punësuarit dhe punëdhënësit publik dhe ata të sektorit privat. Çështjet kryesore të cilat janë të garantuara nga dispozitat e Ligjit të punës janë: ndalimi i të gjitha llojeve të diskriminimit, krijimi i marrëdhënieve të punësimit, kontrata e punësimit, përmbajtja e një kontrate të tillë, vendosja e të punësuarve në vendin e punës, orarin e punës, të pushimeve dhe mungesave në punë, mbrojtja dhe siguria e të punësuarve, pagat dhe përfitimet e të punësuarve, ndërprerja e punësimit, procedurat për realizimin e marrëdhënieve dhe të drejtave të punës, dialogu social, si dhe çështje të tjera të rëndësishme në lidhje me punëdhënësit dhe punëmarrësit. Për të siguruar zbatimin e Ligjit të Punës plotësisht, 11 rregullore janë lëshuar.
- b. Ligji për Sindikata synon rregullimin dhe përcakton të drejtat dhe liritë e të punësuarve për të krijuar dhe organizuar lirshëm dhe vullnetarisht sindikata shoqërore në mënyrë që të mbrojnë interesat ekonomike, sociale dhe profesionale. Çështjet e rregulluara dhe të drejtat e garantuara me këtë Ligj janë: e drejta për anëtarësim në sindikatë dhe organizim, anëtarësim në sindikata të punës, zgjedhjet e sindikatave, shuarjen e sindikatave, kriteret dhe kushtet për regjistrimin e sindikatave të tregtisë, strukturën e sindikatës, resurset e financimit dhe të drejtat për të organizuar federatat dhe konfederatat e sindikatës, si dhe çështje të tjera lidhur me këtë fushë. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka lëshuar një akt legjislativ sekondar më qëllim që ky Ligj të zbatohet.

Të Drejtat Pronësore: Agjencia Kosovare e Pronës është themeluar sipas kornizës ligjore të mëposhtme:

- a. Rregullorja e UNMIK-ut Nr. 2006/10, e datës 04.03.20 mbi Zgjidhjen e Kërkesave Lidhur me Pronën e Paluajtshme Private, duke përfshirë Pronën Bujqësore dhe atë Komerciale të ndryshuar me Rregulloren e UNMIK-ut Nr. 2006/50, të datës 16.10. 2006;
- b. Urdhëresa Administrative Nr. 2007/50;
- c. Ligji i miratuar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës Nr. 03/L-079 me ndryshimin e Rregullores së UNMIK-ut 2006/50 mbi Zgjidhjen e Kërkesave Lidhur me Pronën e Paluajtshme Private, duke përfshirë pronën bujqësore dhe atë komerciale të datës 15 Qershor 2008;
- d. Projektligji i ri për ndryshimin e Ligjit të Agjencisë Kosovare të Pronës (në proces)

Legjislacioni i lartpërmendur është zbatuar plotësisht nga Agjencia Kosovare e Pronës. Nga 41.958 kërkesa të pranuar, deri më tani, 29.797 kërkesa janë shqyrtuar dhe pjesa e mbetur është në pritje të gjykimit. Paralelisht me kërkesat për gjykim, Agjencia është e angazhuar në vendime përmes rriposedimit, administratës apo mbylljes së rastit. Numri i përgjithshëm i pronave ndër administrim është 5.542, nga të cilat 1.032 janë sipas marrëveshjeve me qira.

- Cilat janë situatat /sfidat kryesore/ veprimet (duke përfshirë bashkëpunimin me autoritetet rajonale dhe lokale dhe OJQ-të, financimi), sa i përket, diskriminimit seksual (grupet LGBT) në Kosovë, në aspektin e diskriminimit, tolerancës nga shoqëria, njohjen e të drejtave?

Sipas Planit të Veprimit (2013-2015) për shkak të zbatimit të Ligjit Kundër Diskriminimit, objektivat e tij kryesore përfshijnë organizimin e fushatave publike, informacionin që i përket shpërndarjes së Ligjit Kundër Diskriminimit, promovimin e zbatimit të tij si dhe organizimin e debateve dhe tryezave të rrumbullakëta. Më 3 Nëntor 2011, u organizua një takim formal me përfaqësuesit e komunitetit të LGBT (Lesbikëve, Homoseksualëve, Biseksualëve dhe komuniteti trans-seksual), me qëllim të mbrojtjes efektive dhe promovimin e të drejtave të komunitetit LGBT të cilat janë të garantuara me Kushtetutë, Ligj Kundër Diskriminimit dhe politikat dhe strategjitë e ndryshme që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut dhe anti-diskriminim. Ky ishte takimi i parë i këtij lloji, në mes të institucioneve dhe komunitetit me participim të 9 përfaqësuesve. Qëllimi përfundimtar i këtij takimi ishte forma e eksplorimit dhe modalitetet e bashkëpunimit të mirë si dhe kërkimi i mënyrave për aktivitete të përbashkëta dhe projekte për një shoqëri demokratike, të barabartë dhe pa diskriminim në bazë të orientimit seksual. Zyra për Qeverisje të Mirë, të Drejta të Njeriut dhe Mundësive të Barabarta kanë ftuar anëtarët e LGBT të jenë pjesë e grupit punues për hartimin e Planit të Veprimit për zbatimin e Ligjit Kundër Diskriminimit si dhe pjesëmarrës në fushatat e ngritjes së informimit të përcaktuara për të drejtat e njeriut dhe mos diskriminimit në bazë të orientimit seksual. Në mënyrë që të bashkëpunojnë dhe me efikasitet të promovojnë të drejtat e komunitetit, Zyra për Qeverisje të Mirë do të zhvillojë takime të rregullta me komunitetin LGBT, duke marrë në bord shqetësimet e tyre dhe për të adresuar rekomandimet specifike të institucioneve përkatëse me mandat në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të tyre në përputhje me legjislacionin në fuqi.

1.2.3. Respekti për të drejtat kulturore dhe mbrojtja e minoriteteve

- Cila është situata/ sfidat kryesore/ veprimet e ndërmarra (duke përfshirë bashkëpunimin me autoritetet regjionale dhe lokale, duke përfshirë OJQ-të, financimi) i popullatës Rome (duke përfshirë ashkalitë dhe egjiptianët) në fushën e arsimit, punësimit, strehimit, shëndetit dhe diskriminimit.

Zyra për Çështje të Komuniteteve në Zyrën e Kryeministrit në bashkëpunim me të gjitha komunat e Kosovës është duke e përkrahur projektet e infrastrukturës, të tilla si ndërtimin e rrugëve, shtëpive, furnizimin me ujë dhe ujërave të zeza. Këto projekte janë më së shumti të dedikuara për komunitetin RAE. Për më tepër, ZÇK-ja e financon dhe organizon aktivitetet për ditën e Komunitetit RAE. Gjatë vitit 2012, 6 shtëpi janë ndërtuar, ndërsa 4 rastet sociale që i përkasin komunitetit RAE dhe 8 shtëpi të tjera janë duke u ndërtuar aktualisht për komunitetin e minoriteteve.

Gjithashtu ZÇK-ja çdo vit shpall thirrje për propozime (bursë) duke u fokusuar në të drejtat e komuniteteve, duke përfshirë arsimimin, punësimin, ngritjen e ndërgjegjësimit lidhur me çështjen shëndetësore dhe anti-diskriminim. Përveç kësaj, rrjeti i furnizimit me ujë është duke u ndërtuar në Gërmaqare fshat në komunën e Prizrenit banuar nga komuniteti Boshnjak dhe në komunën e Parteshit të banuar me komunitet Serb. Gjatë vitit 2012, një shkollë në Bostan, fshat në Novobërdë është rinovuar, për nxënësit e komunitetit Romë dhe Serb. ZÇK-ja me fondet e saj mbështetë studentët e komunitetit të minoriteteve për të studiuar në Universitetin Amerikan në Kosovë. ZÇK mbështet projekte të ndryshme edukative për rininë, sportin, kulturën dhe trashëgiminë kulturore (së fundi ka mbështetur klubin e futbollit në Pasjan dhe OJQ-në "Future without Fear" në Shtërpce).

Për më shumë, faza e parë e një projekti në vazhdim 'Ali Ibra' është kompletuar ku 29 familje të RAE-së janë vendosur në shtëpi të reja. ZÇK-ja ka ndarë fondet e saj dhe ka mbështetur familjet e RAE-së duke iu ndërtuar shtëpi në Obiliq.

Bashkëpunimi me autoritetet lokale dhe OJQ-të: ZK-ja ka organizuar 5 takime regjionale me qëllim të ngritjes së nivelit të bashkëpunimit në mes të qeverisjes qendrore dhe lokale për zbatimin e strategjisë së RAE-së.

Edukimi: Qeveria e Kosovës i jep rëndësi të veçantë edukimit të fëmijëve të komunitetit RAE. MASHT-i shpërndan libra falas për nxënësit e komunitetit RAE nga klasa e 1-ë deri në të 9-ën. MASHT ka formuluar programin dhe nga Tetori 2011 ka filluar të organizoj dhe ofroj lëndë zgjedhore për nxënësit e klasës së 2-të në 5 shkolla fillore në komunën e Prizrenit. Më shumë, MASHT-i ka organizuar kurse me qëllim që të zvogëloj nivelin e analfabetizmit në komunitetin RAE, për 120 femra.

MASHT-i në bashkëpunim të ngushtë me Drejtoritë komunale për arsim dhe OJQ-të lokale dhe ndërkombëtare ka ndërmarrë aktivitete që synojnë zvogëlimin e braktisjes së shkollës dhe përfshirjen e nxënësve të rritur në shkolla nëpër komunat e banuara nga komuniteti RAE. Shembulli konkret është që gjatë vitit 2012 numri i nxënësve që janë përfshirë në edukim është 14% më i lartë, krahasuar me atë të vitit 2009-2010.

Situata aktuale në shkolla është:

- a. Fëmijët e komunitetit Roman të përfshirë në edukimin para-shkollor - 57
- b. Fëmijët e komunitetit Ashkali të përfshirë në edukimin para-shkollor - 2
- c. Fëmijët e komunitetit Egjiptian të përfshirë në edukimin para-shkollor - 0
- d. Gjithsej: 59

- a. Fëmijët e komunitetit Roman të përfshirë në edukimin para-fillor - 79
- b. Fëmijët e komunitetit Ashkali të përfshirë në edukimin para-fillor - 159
- c. Fëmijët e komunitetit Egjiptian të përfshirë në edukimin para-fillor - 52
- d. Gjithsej: 290

- a. Fëmijët e komunitetit Roman të përfshirë në edukimin fillor - 1566
- b. Fëmijët e komunitetit Ashkali të përfshirë në edukimin fillor - 3541
- c. Fëmijët e komunitetit Egjiptian të përfshirë në edukimin fillor - 1378
- d. Gjithsej: 6485

- a. Fëmijët e komunitetit Roman të përfshirë në edukimin sekondar - 70
- b. Fëmijët e komunitetit Ashkali të përfshirë në edukimin sekondar - 243
- c. Fëmijët e komunitetit Egjiptian të përfshirë në edukimin sekondar - 213
- d. Gjithsej: 526

Shëndetësia: Ministria e Shëndetësisë ka identifikuar rëndësinë e participimit aktiv të komunitetit RAE në procesin e kampanjave rreth ngritjes së ndërgjegjësimit në lidhje me menaxhimin e mbeturinave dhe higjienës personale. Kjo komponentë e komunitetit RAE është parashikuar gjithashtu për vitet në vazhdim.

Gjatë viteve 2010-2011, MSH ka organizuar 6 sesione të trajnimeve në Fushë Kosovë, Lipjan, Hallaq dhe Medvegj ku kanë marrë pjesë 90 femra nga moshë 15 deri në 50 vjeçare. Temat të cilat janë

diskutuar në këto sesione janë: edukimi seksual, perspektiva gjinore, dhuna ndaj grave, shëndetësia ri-prodhuese dhe planifikimi familjar, metodat dhe mjetet kontraceptive, infeksionet seksuale dhe sjelljet e rrezikshme për ITS (infeksionet që transmetohen seksualisht) dhe HIV/AIDS.

Për më shumë, në bashkëpunim me OJQ-në "Health for All" "Shëndet për të gjithë", kanë organizuar trajnime të ndryshme për të rinjtë me qëllim që ti njoftojnë sa më shumë në edukimin shëndetësor dhe parandalimin e HIV/AIDS, duke përfshirë 12 pjesëmarrës nga mosha 17 deri në 34 vjeçare. Gjithashtu, AFH (Akti Final i Helsinkit) me mbështetjen e OJQ-së ARTPOLIS ka organizuar një ekspozitë dramatike në lidhje me HIV/AIDS.

Strehimi: Qeveria e Kosovës ka përfunduar një projekt me kamp 'Osterode' në komunën e Mitrovicës, ku 4 strehimore janë përfunduar; duke mbuluar 20 apartamente dhe 48 familje të komunitetit RAE janë vendosur dhe familjet të tjera janë vendosur në 40 strehimore. Në përputhje me marrëveshjen e arritur me Ministrinë për Komunitete dhe Kthim, me programet RESTART dhe EU-MRSI, 119 familje RAE janë zhvendosur nga kampi Osterode, kurse 19 familje të tjera janë duke pritur për përfundimin e ndërtimit të strehimores, që më në fund të largohen nga kampi. Kampi Osterode do të mbyllet më 30 Qershor 2012, ndërsa Cesmin Lug u mbyll zyrtarisht më 4 Tetor 2010.

- Cila është situata/ sfidat kryesore/ veprimet e ndërmarra (duke përfshirë bashkëpunimin me autoritetet regjionale dhe lokale, duke përfshirë OJQ-të, financimi) e minoritetit Serb në fushën e lirisë dhe fesë (veçanërisht në kishën Ortodokse-Serbe), dhuna, mbrojtja e gjuhës serbe, mbrojtja e simboleve dhe hapësirave fetare (për shembull, kishat Ortodokse dhe manastiret) mbrojtja e simboleve dhe hapësirave fetare (për shembull, kishat Ortodokse dhe manastiret) dhe diskriminimi në përgjithësi?

Neni 9 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe Ligji 02/L-88 në Trashëgiminë Kulturore siguron ruajtjen dhe mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe fetare. Ligji Nr. 03/L-035 për Policinë, përkatësisht neni 11.5 përcakton që Policia të ofrojë sigurim dhe mbrojtje për pjesët e trashëgimisë fetare dhe kulturore në Republikën e Kosovës.

Vëmendje e veçantë i kushtohet objekteve dhe pajisjeve të cilat i përkasin bashkësive fetare dhe që janë të dedikuara për ritualet fetare. Pra, këto objekte dhe pajisje konsiderohen si të padëmtuara në lidhje me intervenimin e autoriteteve Qeveritare, vetëm atëherë nëse një urdhër është lëshuar për shkak të aktiviteteve ilegale dhe/ose në rastet e rrezikut të jetës apo shëndetit.

Sa i përket financimit, bashkësitë fetare gëzojnë privilegje doganore dhe tatimore për aktivitetet ekonomike që janë specifike për qëndrueshmërinë financiare. Këto privilegje përfshijnë importin dhe blerjen e produkteve themelore për prodhim, materialet, pajisjet dhe bagëtitë si dhe eksportimin e këtyre produkteve (Kodi Doganor dhe Akcizave i Republikës së Kosovës, nr. 03/L-109 Aneksi D).

Sa i përket përdorimit të gjuhës, Rregulla nr. 07/2012 në Zyrën e Komisionarit për gjuhë u miratua më 4 Prill 2012, që paraqet përparim në aspektin e përdorimit të gjuhëve nga Zyra e Komisionarit të Gjuhëve. ZKGJ ka mbajtur 4 takime të grupit punues për themelimin e Zyrës së Komunikimit për Gjuhë

- Çfarë mekanizmi ka Kosova për të vënë në vend zbatimin dhe raportimin e implementimit të kornizës së KE-së (Këshilli i Evropës) në Konventën për të Drejtat e Minoriteteve?

Zyra për Qeverisje të Mirë në bashkëpunim me Ministrinë për Komunitete dhe Kthim, OSBE dhe Këshillin të Evropës në 2008-ën ka themeluar një Grup Punues që ka monitoruar zbatimin e rekomandimeve të shfaqura pas raportimit në Kornizën e KE-së në Konventën për të Drejtat e Minoriteteve. ZQM-ja gjatë vitit 2010 ka zhvilluar dhe publikuar planin e veprimit për zbatimin e

rekomandimeve të dhëna nga KE-ja dhe plani është dorëzuar tek Sekretari i KE-së. Ky plan kanë qenë një ndihmë e madhe për zbatimin e kornizës së konventës për mbrojtjen e minoriteteve.

- Cilat janë rekomandimet kryesore të KE-së në implementimin e kësaj Konvente?

Rekomandimet kryesore të KE-së në zbatimin e Konventës janë si më poshtë:

- a. Përmirësimi i kushteve shëndetësore të komunitetit RAE në kampe;
- b. Mbrojtje institucionale për objektet dhe qendrat fetare;
- c. Amendamenti i Ligjit të Gjuhës;
- d. Për të ngritur përpjekjet për t'iu mundësuar personave që u përkasin të gjitha komuniteteve të jenë aktiv në pjesëmarrje të jetës ekonomike dhe sociale në Kosovë;
- e. Sigurimi i mësimdhënies në gjuhët e pakicave.

- Si i ka adresuar Kosova këto rekomandime?

Disa nga rekomandimet që Kosova i ka adresuar janë si më poshtë:

- a. Të gjithë fëmijët RAE janë të vaksinuar dhe të pajisur me karta, nuk ka raste të regjistruara të tetanozit. Ministria e Shëndetësisë në bashkëpunim me Organizatën Botërore të Shëndetësisë bën matjet periodike të gjakut të kontaminuar me plumb dhe trajton rastet individuale;
- b. Në pajtueshmëri me marrëveshjen e arritur me Ministrinë për Komunitete dhe Kthim, programet RESTART dhe EU-MRSI, 119 familje RAE janë zhvendosur në kampin Osterode, ndërsa 19 të tjera janë duke pritur për përfundimin e ndërtimit të strehimoreve që më fund të lëshojnë kampin. Kampi Osterode do të mbyllet më 30 Qershor 2012, kurse Cesmin Lug është mbyllur zyrtarisht më 4 Tetor 2010;
- c. Ministria e Kulturës, Rinisë, dhe Sporteve gjatë vitit 2011 ka themeluar një grup punues për të studiuar dhe regjistruar trashëgiminë kulturore shpirtërore të komunitetit RAE;
- d. Ligji në Përdorimin e Gjuhëve Nr. 02/L-37, u miratua më 27 Korrik 2006. Rregulli Nr. 07/2012 në Zyrën e Komisionarit të Gjuhëve u aprovua më 4 Prill 2012;
- e. Shumica e komunave tashmë kanë adoptuar rregullat lokale për implementimin e Ligjit për Gjuhë;
- f. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka ofruar ndihmë emergjente prej €36.500, pra rreth 7% e këtij totali iu është dedikuar komunitetit RAE;
- g. Ministria e Edukimit, Shkencës dhe Teknologjisë ka zhvilluar programet në gjuhën Rome dhe deri më tani ka trajnuar dhe punësuar 3 mësues. MASHT gjithashtu ka siguruar transportin e nxënësve që udhëtojnë më shumë se 2km.

1.2.3.1. Institucionet/Përfaqësimi

- Cilat dispozita ligjore ekzistojnë?

Dispozitat të cilat zënë vend në mënyrë të drejtpërdrejtë ose tërthorazi lidhur me pakicat janë konventat ndërkombëtare të cilat zbatohen drejtpërdrejtë në Republikën e Kosovës në përputhshmëri me Kushtetutën:

- a. Akti Ndërkombëtar mbi të Drejtat Civile dhe Politike (veçanërisht Neni 27);
- b. Këshilli i Evropës – Konventa për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare;
- c. Konventa Ndërkombëtare mbi Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor;
- d. Konventa Ndërkombëtare për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Grave

Marrëveshjet e tjera ndërkombëtare të detyrueshme në Republikën e Kosovës, në përputhje me Kushtetutën:

- a. Propozimi Gjithëpërfshirës për Zgjidhjen e Statusit të Kosovës;
- b. Përfshirja e dispozitave të përgjithshme; Aneksi I mbi dispozitat kushtetuese; Aneksi II mbi të drejtat e komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre; Aneksi III mbi decentralizimin; dhe Aneksi V mbi trashëgiminë fetare dhe kulturore.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës

- a. Duke përfshirë Kapitullin III për të drejtat e komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre;

Legjislacioni që lidhet me të drejtat e komuniteteve:

- a. 03/1-047 Ligji për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Komuniteteve dhe Pjesëtarëve të tyre në Republikën e Kosovës;
- b. 2008/03-L068 Ligji për Arsimin në Komunitet në Republikën e Kosovës;
- c. 2006/02-L37 Ligji për Përdorimin e Gjuhëve;
- d. 2008/03-L040 Ligji për Qeverisjen Lokale;
- e. 2008/03-L041 Ligji për Kufijtë Administrativ të Komunave;
- f. 2006/02-L88 Ligji për Trashëgiminë Kulturore;
- g. 2008/03-L39 Ligji për Zonat e Veçanta të Mbrojtura;
- h. 2006/02-L31 Ligji për Liritë Fetare në Kosovë;
- i. 2008/03-L064 Ligji për Festat Zyrtare në Republikën e Kosovës;
- j. 2010/03-L237 Ligji për Regjistrimin e Popullsisë dhe Banesave.

Legjislacioni Sekondar:

- a. Rregullorja e Qeverisë Nr. 02/2010 mbi Zyrrat Komunale për Komunitete dhe Kthim

Rregullorja e MPA-së mbi procedurat e përfaqësimit të drejtë dhe proporcional të komuniteteve pakicë në shërbimin civil: Termat e Referencës për Zyrrat Komunale për Komunitete dhe Kthim (ZKKK) të miratuara nga Grupi Punues ndër-ministror më 21 Prill 2011 Aneksi 8.1 (c).

Legjislacioni tjetër përkatës mbi komunitete, anti-diskriminim dhe qasje në shërbimet publike

- a. 2004/3 Ligji Kundër Diskriminimit; 2004/2 Ligji për Barazi Gjinore në Kosovë; 2010/03-L-172 Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Personale;
- b. Shëndeti: 2004/4 Ligji mbi Shëndetin, 2008/03-L-124 Ligji për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për Shëndetësi;
- c. Edukimi: 2006/02-L-52 Ligji mbi Edukimin Parashkollor; 2002/2 Ligji mbi Edukimin Fillor dhe të Mesëm; 2002/3 Ligji mbi Edukimin e Lartë në Kosovë; 2005/02-L-24 Ligji për Arsimimin dhe Aftësimin e të Rriturve;
- d. Mirëqenia Sociale: 2003/15 Ligji për Skemën e Ndihmës Sociale në Kosovë; 2005/02-L-17 Ligji për Shërbimet Sociale dhe Familjare; 2004/32 Ligji mbi Familjen; 2003/23 Ligji për Pensionet e Aftësisë së Kufizuar në Kosovë; 2008/03-L-019 Ligji për Aftësimin, Riaftësimin Professional dhe Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuara;
- e. Punësimi: 2010/03-L-212 Ligji i Punës; 2006/02-L42 Ligji për Arsim dhe Aftësim Profesional
- f. Shtetësia, Regjistrimi Civil, Dokumentet Personale, Regjistrimi i Vendqëndrimit: 2000/13 UNMIK Rregullorja mbi Regjistrimin Civil Qendror; 2008/03-L034 Ligji për Shtetësinë e Kosovës; 2007/02-L118 Ligji për Emrin Personal; 2004/46 Ligji mbi Regjistrat Civil; 2007/02-L126 Ligji për Ndryshimin e Ligjit nr. 2004/46 mbi Regjistrat e Gjendjes Civile; 2008/03-L037 Ligji për Dokumentet e Udhëtimit; 2008/3-L099 Ligji për Letërnjoftimin; 2007/02-L121 Ligji për Vendbanim dhe Vendqëndrim, Shërbimet Civile: 2010/03-L-149 Ligji për Shërbimet Civile në Republikën e Kosovës; 2010/03-L-147 Ligji mbi Pagat e Shërbyesve Publik; 2010/03-L-192 Ligji për Këshillin e Pavarur Mbikëqyrës të Shërbimit Civil të Kosovës; 2010/03-L-215 Ligji për Qasje në Dokumente Publike; "Termat e Referencës për Zyrrat Komunale për Komunitete dhe Kthim (ZKKK) të miratuara nga Grupi Punues ndër-ministror më 21 Prill 2011 Aneksi 8.1 (c).
- g. Çështjet e Pronës: 2008/03-L067 Ligji mbi Agjencinë Kosovare të Privatizimit; 2009/03-L-154 Ligji për pronësinë dhe të drejtat tjera sendore; 2008/03-L079 Ligji për ndryshimin e

rregullores së UNMIK-ut 2006/50 për zgjidhjen e kërkesave, lidhur me pronën e paluajtshme private, duke përfshirë pronën bujqësore dhe atë komerciale; 2009/03-L-139 Ligji për Shpronësimin e Pronës së Paluajtshme; 2003/25 Ligji për Kadastrën; 2003/14 Ligji për Planifikim Hapësinor:

- h. Ankesat administrative në lidhje me performancën e shërbimeve publike: 2005/02-L28 Ligji për Procedurat Administrative; 2010/03-L-195 Ligji për Avokatin e Popullit;
- i. Ri-pranimi: 2010/03-L-208 Ligji për Ri-pranim; 2010/03-L-172.

1.2.3.2. Qasja në Edukim

- A janë shkollat fillore dhe të mesme publike në dispozicion të nxënësve minoritar? Nëse është relevante, sa nxënës prej komuniteteve minoritare janë edukuar në shkolla publike? A studiojnë nxënësit minoritar në gjuhën e tyre amtare? A janë plan-programet në gjuhën e tyre amtare (Ju lutem tregoni saktë cila kurrikulë në cilën gjuhë)?

Nxënësit që i përkasin komuniteteve pakicë siç janë Serbët, Boshnjakët, dhe Turqit studiojnë në gjuhën e tyre amtare. Sa i përket gjuhës Rome, një program i gjuhës Rome, kulturës dhe historisë është zhvilluar, kështu që përgjatë vitit shkollor 2011-2012 është testuar si pilot-projekt në komunën e Prizrenit me mbështetjen e një mësimdhënësi në gjuhën rome i punësuar për këtë projekt. Librat e Edukimit Fillor dhe Edukimit të Mesëm të Ulët në gjuhën turke, boshnjake, dhe rome janë dhënë pa pagesë për nxënësit e këtyre tre komuniteteve. Nuk ka libra sa i përket sistemit të Edukimit Sekondar të lartë në gjuhën boshnjake dhe turke. Librat e Sistemit Sekondar të Lartë janë dhënë nga një OJQ e Bosnjës në Kosovë me mbështetjen e kantonit të Tuzllës për vitin e ardhshëm akademik 2012-2013, kurse librat e të njëjtës natyrë në gjuhën turke janë dhënë nga Ambasada Turke në Kosovë për 2012, 2013, dhe 2014 (për më shumë informata ju lutem referohuni pyetjes: **“A i gëzojnë nxënësit minoritarë të njëjtat të drejta si nxënësit e tjerë në aspektin e dispozitave të teksteve shkollore dhe të transportit me autobus deri në lokalet e shkollës?”**)

Për më shumë, programi në gjuhën Serbe është zhvilluar që të mbulojë klasat 1 deri në 9, por është duke u refuzuar nga komuniteti serb. Megjithatë, në përputhje me dispozitat ligjore, komuniteti Serb është i kualifikuar në përdorimin e programit dhe librave nga Serbia. Prandaj, MASHT-i ka themeluar një komision në përbërje të 3 Shqiptarëve, 3 Serbëve dhe 1 Ndërkombëtarë që kanë rishikuar gjithë programin dhe librat në gjuhën Serbe dhe po ashtu kanë lëshuar një raport me rekomandime (shiko ueb faqen e MASHT-it për më shumë detale).

Programi për komunitetin boshnjak dhe turk është në dispozicion për Edukimin Parashkollor, Edukimin Fillor, Edukimin e Ulët Sekondar, Edukimin e Lartë Sekondar, Shkollimin Profesional dhe Edukimin Joformal. Gjithashtu, programi në gjuhën Shqipe për komunitetet jo-shqiptare është në dispozicion për klasat 1 deri në 9.

- A i gëzojnë nxënësit minoritar të njëjtat të drejta si të tjerët në aspektin e dispozitave të teksteve shkollore dhe transportit me autobus ne lokalet e shkollave.

Bazuar në statistika, në shkollat publike në territorin e Republikës së Kosovës janë rreth 17.500 nxënës të komunitetit Serb (të dhënat nuk janë të plota) 5289 nxënës të komunitetit boshnjak, 3050 të komunitetit turk, 1772 nxënës të komunitetit Romë, Ashkali 3945, Egjiptian 1643, Kroat 34 dhe Goranë 81. Nxënësit që u përkasin grupeve minoritare studiojnë në gjuhën e tyre amtare. Edukimi për minoritete në shkolla publike ofrohet në të gjitha nivelet duke filluar nga niveli para-shkollor deri në nivelin universitar që ofrohet në gjuhën Serbe, Boshnjake, dhe Turke. Nxënësit e komunitetit RAE mësojnë po ashtu në gjuhën shqipe.

Ministria e Edukimit, Shkencës dhe Teknologjisë ka zhvilluar plan programe në gjuhët e komuniteteve pakicë:

Në gjuhën boshnjake, plan programet në vijim janë zhvilluar:

- a. Plan programi për arsimin para shkollor;
- b. Standardet për arsimin parashkollor;
- c. Plan programi në gjuhën boshnjake nga klasa e 1-rë deri në klasën e 9-të;
- d. Plan programi për shkollat e mesme;
- e. Plan programi për arsimin profesional për profile të ndryshme;
- f. Plan programi për arsimin jo formal, nga klasa e 1-rë deri në klasën e 9-të.

Në gjuhën turke, plan programet në vijim janë zhvilluar:

- a. Standardet për arsimin parashkollor;
- b. Plan programi në gjuhën turke nga klasa e 1-rë deri në klasën e 9-të;
- c. Plan programi për shkollat e mesme;
- d. Plan programi për arsimin profesional për profile të ndryshme;
- e. Plan programi për arsimin jo formal, nga klasa e 1-rë deri në klasën e 9-të.

Në gjuhën rome, plan programet në vijim janë zhvilluar:

- a. Plan programi në gjuhën rome përmban elemente të historisë dhe kulturës.

Në gjuhën serbe, plan programet në vijim janë zhvilluar:

- a. Plan programi në gjuhën serbe nga klasa e 1-rë deri në klasën e 12-të.
- b. është përpiluar dhe miratuar Korniza e plan programit të edukimit para-universitar në gjuhën serbe në Republikën e Kosovës

Nxënësit nga komunitete e ndryshme që jetojnë në Kosovë gëzojnë të njëjtat të drejta me nxënësit që i përkasin grupeve shumicë. Nxënësit e të gjitha komuniteteve janë të pajisur me tekste shkollore falas çdo vit duke filluar nga klasa e 1-rë deri në klasën e 9-të në gjuhën e tyre përkatëse. Të gjitha tekstet shkollore në gjuhën e komuniteteve janë të financuara nga buxheti i Republikës së Kosovës. Transporti i nxënësve nga shkolla deri në shtëpi dhe anasjelltas, deri në distancën 5 km bëhet me autobus, falas. Transporti ofrohet dhe financohet nga drejtoria komunale për edukim.

1.2.3.3. Gjuhët Zyrtare

- Çfarë në lidhje me amendamentimin e planifikuar të ligjit për përdorimin e gjuhëve zyrtare?

Ka pasur disa mangësi në zbatimin e Ligjit aktual mbi Përdorimin e Gjuhëve. Në këtë drejtim Kryeministri i Republikës së Kosovës, më 4 Prill e ka nënshkruar Rregulloren Nr. 07/2012 në Zyrën e Komisionarit për Gjuhët që ka për qëllim mbrojtjen dhe promovimin e gjuhëve zyrtare dhe statusin e tyre të barabartë në Republikën e Kosovës dhe në të gjitha komunat, si dhe të sigurojë mbrojtjen e gjuhëve të komuniteteve që nuk janë në mesin e gjuhëve zyrtare.

Një grup punues për reformimin e Zyrës së Komisionarit për gjuhët është themeluar dhe deri më tani ka mbajtur 4 takime që janë kryesuar nga ZÇK-ja. Në këtë drejtim, duke e pasur parasysh që Qeveria ka miratuar Rregulloren Nr. 07/2012 që mbulon fushën e përdorimit të gjuhëve zyrtare dhe ka bërë përparim në adresimin e mangësive, është konstatuar se nuk ka nevojë për amendamentimin e Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve.

- Cilat janë objektivat e Projekt-Ligjit të amendamentuar?

Duke e pasur parasysh që Qeveria e Republikës së Kosovës ka miratuar Rregulloren Nr. 07/2012 në themelimin e Zyrës së Komisionarit për Gjuhët dhe ka si qëllim themelimin e Bordit për politikat gjuhësore dhe që përfaqësohet nga institucione të ndryshme të Republikës së Kosovës dhe gjithashtu krijimit të një rrjeti të politikave gjuhësore. Një plan punues i këtij grupi punues është

miratuar. ZÇK-ja ka koordinuar një proces të përzgjedhjes së përfaqësuesve të Bordit për politikat gjuhësore.

- Cilat janë gjuhët zyrtare në Kosovë?

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, në nenin 5 paragrafi 1 thotë se: 'Gjuhë zyrtare në Republikën e Kosovës janë Gjuha Shqipe dhe Gjuha Serbe', dhe vazhdon në paragrafin 2 të po të njëjtit nen: 'Gjuha Turke, Boshnjake dhe ajo Rome kanë statusin e gjuhëve zyrtare në nivel komune ose do të jenë në përdorim zyrtar në cilindo nivel në pajtim me ligj që është, me Ligjin për Gjuhët Nr. 02/L-37.

Ligji për Gjuhët ka për qëllim të rregullojë:

- a. Përdorimin e gjuhëve zyrtare dhe gjuhëve të komuniteteve, gjuha amtare e të cilëve nuk është gjuhë zyrtare në institucionet e Kosovës, ndërmarrjeve publike dhe organizatave të tjera që ofrojnë shërbime ose kanë funksione publike;
- b. Të drejtën e komuniteteve në Kosovë për të ruajtur, mbrojtur dhe promovuar identitetin e tyre gjuhësor;
- c. Karakterin shumë gjuhësor të shoqërisë kosovare në tërësi në përfaqësimin e identitetit shpirtëror unik, intelektual, historik dhe kulturor.

Gjuhët zyrtare në Republikën e Kosovës kanë një status të barabartë në institucionet e saj. Kurse në nivelin lokal, në qoftë se të paktën 5% e banorëve të komunës kanë si gjuhë amtare një gjuhë tjetër përveç asaj që cilësohet si gjuhë zyrtare atëherë gjuha amtare gëzon të drejtën të jetë gjuhë zyrtare në nivel komunal dhe të ketë status të barabartë të përdorimit si gjuhë zyrtare. Për më tepër, nëse së paku 3% e banorëve të komunës kanë si gjuhë amtare një gjuhë tjetër që nuk cilësohet të jetë zyrtare, atëherë gjuha amtare gëzon statusin e gjuhës zyrtare në nivel komunal, përveç kësaj, i njëjti trajtim i jepet gjuhëve që fliten tradicionalisht në një komunë të caktuar.

- A është zbatimi i Ligjit aktual për përdorimin e gjuhëve zyrtare i kënaqshëm? Pse?

Më 4 Prill 2012 ka hyrë në fuqi Rregullorja e Qeverisë Nr. 07/2012 për Zyrën e Komisionarit për Gjuhët. Si rezultat:

- a. Komisioni ka pezulluar funksionim e tij;
- b. Do të zëvendësohet me një Zyrë të re të Komisionarit për Gjuhët; pra mandati i tij është rregulluar me Rregulloren nr. 07/2012.

Përderisa Zyra e Komisionarit të jetë plotësisht funksionale, nëse një ankesë dorëzohet në lidhje me shkeljet e supozuara të të drejtave gjuhësore në bazë të ligjit për gjuhët, hapat e mëposhtëm do të ndërmerren:

- a. Shërbimi Arkivues në Zyrën e Kryeministrit do të regjistrojë ankesën;
- b. Një kopje e ankesës së aplikuesit mbahet;
- c. Zyra e Kryeministrit / Zyra për Çështje të Komuniteteve do të bëjë regjistrimin dhe ruajtjen e ankesës;

Pasi që Zyra e Komisionarit për gjuhë të hyjë në funksion, ajo do të shqyrtojë dhe përpunojë ankesat në pajtim me Rregulloren e Qeverisë Nr. 07/2012.

1.2.3.4. Mediat e Minoriteteve

- A ka themeluar Kosova një fond për mediat e minoriteteve? Nëse është relevante, sa është buxheti vjetor i këtij fondi?

Fondi për mbështetjen e Minoriteve, grupeve shumë-etnike dhe Mediave jo të favorizuara është krijuar në bazë të Strategjisë Politike për Mediat e Komuniteteve Pakicë në Kosovë që është miratuar nga Qeveria më 19 Prill 2005. Qeveria me vendimin e saj të marrë më 6 Maj 2005 ka ndarë €50.000 për këtë Fond dhe ka aprovuar vendimin për themelimin e Komisionit për menaxhimin e këtij Fondi. Ligji për RTK-në ka vendosur të ndajë 5% prej fondit të mbledhur nga taksa e transmetimit publik për Fondin në Mbështetje të Minoriteteve, grupeve shumë-etnike dhe Mediave jo të favorizuara. Përveç kësaj, Qeveria ka miratuar Rregulloren për Funksionimin e Fondit, procedurat e tij, dhe gjithashtu rregullat e procedurave për fondin brenda Zyrës për Komunikim Publik (ZKM). Fondi menaxhohet nga Komisioni që përbehet nga 7 anëtarë nga rregullatorët për media të pavarura dhe shoqërisë civile. Deri më tani, Fondi ka shpallur katër thirrje për propozime dhe ka ndarë 43 grande, me një shumë të përgjithshme prej €310.882.

Mediat transmetuese në gjuhët e minoriteteve, multi-etnike apo mediat në shërbim të komuniteteve me nevoja të veçanta kanë përfituar nga këto grande (32 transmetues) dhe deri me sot, 425,902 € kanë qarkulluar duke përfshirë shumën që Fondi mban aktualisht në llogari (106.246 € për vitin 2012). Komisioni është duke punuar në procesin e përzgjedhjes nga 56 media që kanë aplikuar për grande, duke e pasur parasysh që thirrja e hapur është mbyllur në fillim të Majit. Ligji i ri për RTK-në që ka hyrë në fuqi më 9 Maj 2012 ka hequr dispozitën që më parë ka autorizuar ndarjen e 5% të Fondeve që bëhen përmes para-pagesës për RTK-në. Qeveria ka premtuar që në të ardhmen do të bëjë financimin e qëndrueshëm të fondit.

- Cila është përqindja e programeve televizive të transmetuara në gjuhët e minoriteteve në TV-të publike në vitin 2011, si pjesë e përgjithshme e kohës së transmetimit ?

Sa i përket të dhënave statistikore për programet e transmetimit të minoriteteve, duke u bazuar në raportin vjetor të RTK-së, transmetuesi ka përmbushur 15% të skemës së paraparë programore të RTK-së dedikuar minoriteteve.

-Implementimi i Ligjit të ri për transmetuesin publik, kur Kosova është duke planifikuar të vejë në operim kanalin publik në gjuhën serbe?

Sipas Ligjit për Radio Televizionin e Kosovës Nr. 04/L-46 i miratuar nga Kuvendi më 29 Mars 2012, Neni. 8 (Përbërja, skema e RTK-së) Paragrafi 7 parashikon si më poshtë: 'Menaxhmenti dhe bordi i RTK-së duhet të marrë të gjithë hapat e nevojshëm për të siguruar funksionimin operacional të kanalit RTK 2 në gjuhën serbe si ofrues i përmbajtjes jo më vonë së dymbëdhjetë (12) muaj nga miratimi i këtij ligj.

1.2.3.5. Romë, Ashkali dhe Egjiptian

- Cili është statusi i zbatimit të Strategjisë dhe Planit të Veprimit për të adresuar çështjet e RAE-së?

Sipas Planit të Veprimit për implementimin e Strategjisë RAE dhe indikatorëve të saj, është vënë re një progres mesatar në përmirësimin e jetës së këtyre komuniteteve si në fushën e arsimit, shëndetit, strehimit, zhvendosjes nga kampet, dhe përfshirjen në jetën e përgjithshme shoqërore dhe kulturore.

Është me rëndësi që të përmendet që Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, në bashkëpunim me Drejtoritë Komunale të Arsimit dhe po ashtu OJQ-të ka ndërmarrë disa aktivitete që të ulë nivelin e braktisjes së shkollave dhe të rritë numrin e fëmijëve të regjistruar në shkollë. Është vërejtur një tendencë pozitive sepse numri i fëmijëve të regjistruar në shkollë është rritur 14% në krahasim me periudhën kohore 2009-2010. Përveç kësaj, programi në gjuhën romë është zhvilluar.

Për më tepër, Qeveria ka zbatuar një projekt për zhvendosjen nga Kampi 'Osterode' në Komunën e Mitrovicës ku banesat e banimit janë ndërtuar dhe 48 RAE janë vendosur, dhe 40 të tjera janë vendosur nëpër shtëpi.

Sa i përket fushës së kujdesit shëndetësor, fëmijët e komunitetit RAE janë vaksinuar dhe po ashtu janë pajisur me karta të shëndetit, dhe asnjë rast i tetanusit nuk është regjistruar. Ministria e Shëndetësisë në bashkëpunim me Organizatën Botërore të Shëndetësisë siguron ekzaminime periodike të gjakut të kontaminuar me plumb dhe ofron trajtim për raste individuale, atëherë kur kontaminimi i tillë ndodh.

Sa i përket fushës së mirëqenies sociale, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka ndarë një fond për ndihmë emergjente në vlerë prej € 36,500 nga të cilat 7% i dedikohen komunitetit RAE. Raporti i plotë në zbatimin e Strategjisë për RAE-në do të publikohet në Qershor 2012.

- Sa është shuma e ndarë e buxhetit publik për vitin 2012 për këtë qëllim ?

Qeveria e Republikës së Kosovës nuk ka përcaktuar ndonjë fond të veçantë për këtë qëllim, mirëpo ministritë e linjës kanë ndërmarrë aktivitete dhe ndarë buxhetin në bazë të projekteve dhe qëllimeve që janë nxjerrë nga Plani i Veprimit në Implementimin e Strategjisë për Integrimin e Komunitetit RAE, për vitin 2012 ndarja e buxhetit nga ministritë linjë është si vijon:

- a. Zyra për Çështje të Komuniteteve (ZÇK), € 338,112.11;
- b. Ministria për Kthim dhe Komunitete, € 445,936.68;
- c. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Komuniteteve, € 183,000.00;
- d. Ministria e Shëndetësisë, € 93,000;
- e. Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, € 67,000.00;
- f. Ministria për Zhvillim Ekonomik, € 4,000.00;
- g. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, € 2,834,522.00;
- h. Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal, € 9,500.00.

- Cilat janë sfidat kryesore që Kosova po përballlet për të përmirësuar gjendjen/ integrimin e këtyre tri komuniteteve në nevojë?

Planifikimi adekuat buxhetor dhe menaxhimi i tij efektiv: Ndarja e saktë e buxhetit ka qenë një nga sfidat kryesore deri më sot, gjë që nënkupton se nuk ka linjë të veçantë të ndarë nga buxheti siç është e paraparë me Planin e Veprimit për integrimin e komuniteteve RAE.

Koordinimi ndër-institucional në nivel lokal: Bashkëpunimi në nivel qendror të Qeverisë është vlerësuar si më efikas, ndërsa në nivel komunal komunikimi është kanalizuar përmes Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal. ZQM/ZKM është në proces të shqyrtimit të formave të tjera të bashkëpunimit në nivel lokal, si dhe në përmirësimin e komunikimit dhe koordinimit me komunat tjera përkatëse.

Punësimi dhe Mirëqenia Sociale: cilësohen të jetë një nga sfidat më të mëdha për komunitetet RAE. Mundësitë e punësimit janë të kushtëzuara mbi kualifikimet e nevojshme dhe arsimimin. Shërbimet sociale iu ofrohen në mënyrë të barabartë të gjithë atyre që kanë nevojë pa dallim, mirëpo duke pasur parasysh që këto shërbime mbulojnë vetëm shpenzimet e jetesës dhe janë shumë larg përmirësimit të situatës ekonomike për anëtarët e të tri komuniteteve.

Ri-integrimi dhe riatdhesimi: mbetet një sfidë, veçanërisht në edukim, punësim dhe strehim. Fëmijët e komunitetit RAE, pas procesit të riatdhesimit zakonisht nuk posedojnë njohuri të ndonjë gjuhe zyrtare. Për të ndihmuar këtë proces MASHT-i ka filluar të ofrojë kurse të gjuhëve në mënyrë që të mundësojë kyçjen e fëmijëve të komunitetit RAE në sistemin arsimor. Për më tepër, sa i përket

strehimit, MKK-ja bashkë me ZÇK/ZKM dhe në bashkëpunim të ngushtë me komunat janë duke bërë përpjekje të mëdha në akomodimin dhe zgjidhjen e çështjeve të banimit për familjet e këtyre komuniteteve.

1.2.3.6. Refugjatët dhe të Zhvendosurit Brenda Vendit

- A ka zhvilluar Kosova ndonjë politikë për krijimin e kushteve për kthimin dhe ri-integrimin e refugjatëve dhe personave të zhvendosur brenda vendit në Kosovë?

Qeveria e Republikës së Kosovës, përmes Ministrisë për Kthim dhe Komunitete ka zhvilluar dhe miratuar Strategjinë për Komunitete dhe Kthim 2009-2013, ndërsa politikat për të krijuar kushte të qëndrueshme për kthim dhe ri-integrim të refugjatëve dhe të zhvendosurve brenda vendit janë zhvilluar në bazë të kësaj strategjie. Këto politika trajtojnë vizionin e përgjithshëm për kontribut drejt zhvillimit të një shoqërie shumë-etnike, të begatë dhe demokratike me të drejta të barabarta.

Për të arritur këtë vizion, kjo strategji fokusohet në tri objektiva kryesore siç është një komunitet i qëndrueshëm, kthim i qëndrueshëm dhe ri-integrim i personave të zhvendosur brenda vendit, si dhe ri-integrimin ekonomik të komuniteteve. Si rezultat, përmirësimet e mëposhtme janë bërë në fusha të tilla si:

I. Fuqizimi dhe Stabilizimi i Komuniteteve në Kosovë

- a. Fuqizimi i të drejtave të komuniteteve dhe sigurimi i implementimit të Ligjit aktual për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Komuniteteve dhe Pjesëtarëve të tyre në Republikën e Kosovës;
- b. Sigurimi i pjesëmarrjes shoqërore dhe qasjes së komuniteteve në të gjitha shërbimet publike

II. Kthimi i qëndrueshëm i personave të zhvendosur nga Kosova

- a. Të ofrojnë mbështetje për të gjithë të kthyerit në Kosovë;
- b. Të sigurohet që personat e zhvendosur dhe të kthyerit potencial të kenë informacion të mjaftueshëm mbi kushtet e kthimit dhe të drejtat e tyre;
- c. Të ofrohen kushte adekuate në vend për kthim të qëndrueshëm dhe ri-integrim të të kthyerve.

III. Mbështetje për zhvillimin ekonomik të komuniteteve në Kosovë, si parakusht kryesor për stabilizimin dhe kthimin e qëndrueshëm të komuniteteve

- a. Sigurimi i mundësive të barabarta për zhvillimin e të gjitha komuniteteve;
- b. Sigurimi i ndarjes së fondeve për projektet që i plotësojnë kushtet për stabilizimin dhe integrimin e komuniteteve.

Qëllimi i tretë fokusohet në përmirësimin e kushteve ekonomike dhe integrimin e përgjithshëm të komuniteteve, duke përfshirë të kthyerit në mënyrë që të promovojnë një shoqëri të qëndrueshme, të begatë dhe shumë-etnike në Kosovë.

Bazuar në Strategjinë, Ministria për Kthim dhe Komunitete ka lëshuar Udhëzime në zbatimin e procesit për të kthyerit, Nr. 711 më 27 Mars 2012. Në përgjithësi Qeveria e Republikës së Kosovës nga aktivitetet e saj nga Strategjia për Komunitete dhe Kthim 2009-2013 ka shënuar arritje në procesin e kthimit dhe krijimit të një jete më të mirë për të gjitha komunitetet që jetojnë në Republikën e Kosovës.

- Cila është shuma mesatare e ndarë nga buxheti publik në pesë vitet e fundit?

Qeveria e Kosovës, me qëllim të krijimit të kushteve për kthim dhe ri-integrim të refugjatëve dhe personave të zhvendosur brenda vendit dhe po ashtu integrimin e të gjitha komuniteteve në Kosovë, në 6 vitet e fundit ka ndarë një vlerë prej € 41,385,346.00.

Ndarja e të dhënave të buxhetit vjetor të përcaktuar për 6 vitet e fundit:

- a. 2007, € 5,200,000.00;
- b. 2008, € 8,058,433.00;
- c. 2009, € 7,800,000.00;
- d. 2010, € 7,726,913.00;
- e. 2011, € 6,300,000.00;
- f. 2012, € 6,300,000.00.

11.2.3.7. Të drejtat kulturore duke përfshirë trashëgiminë kulturore

- A e ka ratifikuar Kosova Konventën e UNESCO-s 2005 mbi Mbrojtjen dhe Zhvillimin e Larmisë së Shprehjes Kulturore?

Republika e Kosovës nuk e ka ratifikuar Konventën e UNESCO-s 2005 mbi Mbrojtjen dhe Zhvillimin e Larmisë së Shprehjeve Kulturore, edhe pse vullneti dhe gatishmëria është shprehur gjithmonë nga pala kosovare për të ratifikuar Konventën. Dispozitat për ratifikim dhe njohje të Konventës parashikojnë që ratifikimi mund të bëhet nga vendet anëtare të UNESCO-s, të vendeve anëtare të OKB-së, por edhe nga shtete dhe territore që janë anëtarë të një agjencie të specializuar të OKB-së, me kusht që ata të marrin një ftesë nga Konferenca e Përgjithshme e UNESCO-s (Neni 26 dhe 27 i Konventës). Republika e Kosovës është anëtare e Fondit Monetar Ndërkombëtar dhe Bankës Botërore, por deri më tani nuk ka marrë asnjë ftesë nga UNESCO.

- Cili është korniza ligjor që garanton mbrojtjen e të drejtave kulturore në Kosovë?

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, në nenin 58 paragrafi 5, parasheh që: 'Republika e Kosovës do të promovoj ruajtjen e trashëgimisë fetare dhe kulturore të të gjitha komuniteteve, si pjesë përbërëse e trashëgimisë së Kosovës. Republika e Kosovës do të ketë detyrë të posaçme për të siguruar mbrojtjen efektive të tërësisë së objekteve dhe monumenteve të rëndësishme kulturore dhe fetare për komunitetet. ' Më tej, po i njëjti nen paragrafi 6 thotë se: 'Republika e Kosovës ndërmerr veprime efektive kundër të gjithë atyre që pengojnë gëzimin e të drejtave të pjesëtarëve të komuniteteve. Republika e Kosovës do të përmbahet nga politikat ose praktikrat që kanë për qëllim asimilimin, kundër vullnetit të tyre, të personave që u përkasin komuniteteve, dhe do t'i mbrojë ata persona nga çfarëdo veprimi që ka për qëllim një asimilim të tillë.' Për më tepër, neni. 59 paragrafi 12, garanton se: 'të gëzojnë kontakte të papenguara ndërmjet tyre përbrenda Republikës së Kosovës, dhe të themelojnë e të mbajnë kontakte të lira dhe paqësore me personat në cilindo shtet, sidomos me ata që kanë të përbashkët identitetin etnik, kulturor, gjuhësor a fetar, ose trashëgiminë e përbashkët kulturore, në pajtim me ligjin dhe standardet ndërkombëtare;'

Korniza ligjore që garanton mbrojtjen e të drejtave kulturore në Kosovë është si në vijim:

- a. Ligji për Institucionet Kulturore Nr. 02/L-57 është miratuar nga Kuvendi më 06 Prill 2006. Ligji parashtet kushtet kryesore, kriteret dhe procedurat për themelimin e institucioneve kulturore, karakterin e tyre, organizimin dhe strukturën menaxheriale, detyrat dhe aktivitete, obligimet dhe përgjegjësitë dhe gjithashtu çështjet që kanë të bëjnë me aktivitete dhe funksionimin e institucioneve kulturore;
- b. Ligji për Teatrin Nr. 02/L-12 është miratuar nga Kuvendi më 23 Mars 2005. Ky Ligj rregullon funksionimin e aktiviteteve të teatrit, duke përfshirë themelimin, menaxhimin dhe financimin e teatrove publike dhe private. Për shkak të kërkesave të vazhdueshme të komunitetit të artistëve, Ministria e Kulturës, Rinisë, dhe Sportit ka përpiluar Ligjin e ri për Teatrin dhe tani është në pritje të aprovohet nga Kuvendi;
- c. Ligji për Filarmoninë, Operën, dhe Baletin në Kosovë, Nr. 02/L-59 është miratuar nga Kuvendi më 01 Qershor 2006. Ligji garanton themelimin, punën, organizimin, operimin, dhe funksionimin e institucioneve siç janë: Filarmonia, Opera dhe Baleti në Kosovë. Ky Ligj pritet të amendamentohet përgjatë vitit 2012;

- d. Ligji për Ansamblin Kombëtar Shtetëror të Këngëve dhe të Valleve “Shota” dhe për ansamblet e tjera, Nr. 03/L-56 është miratuar nga Kuvendi më 06 Nëntor 2008. Ky Ligj rregullon funksionimin dhe aktivitet e Ansamblit Kombëtar Shtetëror të Këngëve dhe Valleve “ Shota” e po ashtu ansamblet tjera kulturore dhe artistike, themelimin, drejtimin, menaxhimin, financat, pozicionimin e artistëve dhe çështje të tjera të rëndësishme në këtë fushë. Ligji pritet të ndryshohet përgjatë vitit 2012.
- e. Ligji për Veprimtarinë Botuese dhe Librin, Nr. 02/L-51 është miratuar nga Kuvendi më 16 Mars 2006. Ky Ligj rregullon principet dhe praktikat themelore për zhvillimin e veprimtarisë botuese, zhvillimin e literaturës, artit, shkencës, krijimit profesional dhe kulturor në Republikën e Kosovës;
- f. Ligji për të drejtën e autorit dhe të drejtat tjera të përafërta, Nr. 04/L-065. Ky Ligj rregullon të drejtat mbi pronën dhe aspektin moral të së drejtës së autorit, duke u fokusuar në realizimin dhe mbrojtjen e mbrojtjes së autorit;
- g. Ligji për Libraritë, Nr. 04/L-097 është miratuar nga Kuvendi më 6 Prill 2012. Ky Ligj definon principet bazike për themelimin dhe funksionimin e librarive kombëtare, akademike, komunale, shkollore, me nevoja speciale dhe private.
- h. Rregullorja Nr .05/2011 për gradimin dhe pagat e krijuesve dhe performuesve të kulturës dhe punonjësve profesional të trashëgimisë kulturore, rregullon sistemin për gradimin dhe rrogat e krijuesve dhe performuesve të kulturës dhe punonjësve profesional të trashëgimisë kulturore, që punojnë në Kulturë dhe Institucione të Trashëgimisë Kulturore.

- Cili është legjislacioni që bën mbrojtjen e trashëgimisë kulturore të prekshme dhe të paprekshme?

Legjislacioni për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore të prekshme dhe të paprekshme përfshinë:

- a. Ligji për trashëgiminë kulturore Nr. 02/L-88, miratuar nga Kuvendi më 9 Tetor 2006. Qëllimi i këtij ligji është ruajtja, mbrojtja, dhe promovimi i trashëgimisë kulturore. Ligji synon të shqyrtojë masat ligjore për mbrojtjen e të gjitha llojeve të trashëgimisë kulturore siç janë: Trashëgimia Arkeologjike Arkitekturale, Të luajtshme dhe shpirtërore (Ligji mbi Trashëgiminë Kulturore Nr. 02/L-88, Neni 1). Po ashtu rregullon lidhjet në mes të pronave, poseduesve dhe shfrytëzuesve të trashëgimisë kulturore, kështu duke krijuar përgjegjësi institucionale për trashëgiminë kulturore. Përveç kësaj, Ligji për Trashëgiminë Kulturore përcakton termat e përdorur për Trashëgiminë Kulturore të tilla si Inventarin me qëllim të regjistrimit, identifikimit, dhe dokumentimit të Trashëgimisë Kulturore, masat ligjore për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe përpunimi i procedurave paraprahe për caktimin e listës së monumenteve me mbrojtje të përhershme dhe të përkohshme si dhe themelimin e mekanizmave institucional për vlerësimin e trashëgimisë kulturore. Ky ligj është në proces të amandamentimit me qëllim të përmbushjes së kriterëve ndërkombëtare dhe standardet e eliminimit të përplasjeve ligjore, duke përcaktuar përgjegjësitë institucionale, unifikimin e terminologjisë dhe harmonizimin e tij me legjislacionin në fuqi;
- b. Ligji për mbrojtjen e zonave speciale Nr. 03/L-039 është miratuar nga Kuvendi më 20 Shkurt 2008. Ky ligj ka për qëllim përcaktimin e zonave të mbrojtura dhe sigurimin e Manastireve dhe Kishave Ortodokse dhe Serbe, vendeve të tjera fetare, dhe vendeve historike dhe kulturore me rëndësi të veçantë për komunitetin Serb dhe komunitetet tjera në Republikën e Kosovës;
- c. Ligji për Qendrën Historike të Prizrenit Nr. 04/L-066 është miratuar nga Kuvendi më 20 Prill 2012. Qëllimi i këtij ligji është mbrojtja, ruajtja dhe promovimi i vlerave të trashëgimisë kulturore të Prizrenit, si dhe zonave nën mbrojtje të veçantë, si dhe përcaktimin e rregullave dhe mekanizmave për mbrojtje, ruajtje, administrim dhe zhvillim të qëndrueshëm të Qendrës Historike të Prizrenit;

- d. Ligji për Hoqën e Madhe Nr. 04/L-62 është miratuar nga Kuvendi më 20 Prill 2012. Ky ligj ka për qëllim mbrojtjen, ruajtjen, dhe promovimin e vlerave të trashëgimisë kulturore në fshatin Hoqa e Madhe, si një zonë me mbrojtje të veçantë, si dhe përcaktimin e rregullave dhe mekanizmave për mbrojtje, ruajtje, administrim dhe zhvillim të qëndrueshëm të fshatit Hoqa e Madhe;
- e. Ligji për Planifikim Hapësinor Nr. 2003/14 është miratuar nga Kuvendi më 03 Korrik 2003. Ky ligj ka për qëllim kryesor rregullimin dhe planifikimin hapësinor në territorin e Republikës së Kosovës. Ky ligj është amendamentuar më 01 Nëntor 2008 në mënyrë që të sigurojë harmonizimin e plotë me Ligjin për Mbrojtjen e Zonave të Veçanta;
- f. Ligji për Mbrojtjen e Ambientit Nr. 03/L-025 është miratuar nga Kuvendi më 26 Shkurt 2009. Ky Ligj ka për qëllim themelimin e një ambienti të shëndetshëm për popullin e Kosovës duke i sjellë ngadalë Standardet e Këshillit Evropian për Ambientin;
- g. Ligji për Arkivat e Shtetit Nr. 2011/04-L-088 është miratuar nga Kuvendi më 15 Shkurt 2012. Ky Ligj përcakton rregullat bazike për organizimin dhe operimin e Arkivave të Shtetit në të gjitha institucionet e Republikës së Kosovës.

Për më shumë, në 2011, Qeveria e Republikës së Kosovës ka miratuar dokumentin strategjik që paraprin Strategjinë e Integruar të Ruajtjes. Në procesin e hartimit ekzistojnë shtatë udhëzime në Trashëgiminë Kulturore:

- a. Udhëzimi për Inventarin e Pasurisë për Trashëgiminë Kulturore
- b. Udhëzimi për Hulumtime Arkeologjike;
- c. Udhëzimi për Licencimin e Hulumtimeve Arkeologjike;
- d. Udhëzimi mbi kriteret dhe kushtet e vlerësimit të pasurisë së trashëgimisë kulturore;
- e. Udhëzimi për zhvillimin e projekteve të ruajtjes;
- f. Udhëzimi mbi masat e ruajtjes dhe mirëmbajtjes së pasurisë së luajtshme të trashëgimisë kulturore.

- Çfarë mekanizma ekzistojnë për të siguruar fuqizimin dhe implementimin e këtyre ligjeve?

Mekanizmat që sigurojnë fuqizimin dhe zbatimin e këtyre Ligjeve janë si në vijim:

- a. Ministria e Kulturës, Rinisë, dhe Sportit;
- b. Muzeu i Kosovës dhe rrjetet e tij;
- c. Instituti Arkeologjik i Kosovës;
- d. Instituti i Kosovës për Mbrojtjen e Monumenteve;
- e. Qendra Regjionale për Trashëgimi Kulturore në Prishtinë, Mitrovicë, Pejë, Prizren, Gjakovë, Ferizaj dhe Gjiilan;
- f. Ministria e Ambientit dhe Planifikimit Hapësinor;
- g. Këshilli i Kosovës për Trashëgimi Kulturore;
- h. Ministria e Tregtisë dhe Industrisë;
- i. Agjencia Kadastrale e Kosovës;
- j. Instituti i Historisë;
- k. Instituti i Albanologjisë;
- l. Komunat – Drejtoria për Kulturë, dhe Drejtoria për Urbanizëm dhe Planifikim Hapësinor.

- Cilat janë vendet dhe objektet e mbrojtura ligjërisht në Kosovë?

Në përputhshmëri me Nenet 3.5, 3.6, 3.7 dhe 3.8 Ligji për Trashëgimi Kulturore, Ministria e Kulturës, Rinisë, dhe Sportit ka miratuar Listën e Trashëgimisë Kulturore në Mbrojtje të Përkohshme, në Shtator 2011 dhe që përmban 930 monumente nën mbrojtje të përkohshme dhe është e ndarë në dy kategori:

- a. Kategoria për trashëgimi arkeologjike dhe nën kategoritë: monumentet/emblemat dhe lokacionet arkeologjike;
- b. Kategoria për trashëgimi arkitekturale dhe nën-kategoritë: monumentet/emblemat.

Lista për Mbrojtje të Përkohshme të Trashëgimisë Kulturore është e listuar në Aneksin 2, në të cilin janë prezantuar 930 objekte dhe lokacionet e tyre. Ministria e Kulturës, Rinisë, dhe Sporteve është në proces të vlerësimit gjithëpërfshirës të trashëgimisë kulturore dhe të zhvillimit të Listës në Mbrojtje të Përhershme të Trashëgimisë Kulturore.

2. KRITERET POLITIKE

2.1. Të dhënat makro-ekonomike

Ju lutëm shkurtimisht komentoni mbi trendët kryesore makro-ekonomike për 5 vitet e fundit për:

a) Rritja reale e PBB-së dhe ndarjen e saj me shpenzime

Gjatë pesë viteve të fundit, ekonomia ka menaxhuar me sukses efektet e krizës ekonomike globale, duke arritur një rritje mesatare vjetore prej 5%. Rritja e Produktit të Brendshëm Bruto (PBB) është duke ndikuar shumë sipas konsumit, edhe pse pjesa e saj në PBB ka rënë prej 112.3% në 2007 në 108.2 në 2011.

Investimet publike kanë kontribuar në masë të madhe për rritje të shpejtë ekonomike me pjesëmarrjeje të shtuar në PBB nga 5% në 2007 në 11% në 2011. Investimi privat vazhdon të kontribuojë me 22% në rritjen e PBB-së.

Rritja e shpejtë në importimin e produkteve ka pasur një efekt kështu që net eksportet kanë mbetur konstant, si një pjesë e PBB-së rreth 40%. Eksportimi i produkteve ka shënuar një rritje, veçanërisht në vitin 2010. Pjesëmarrja e saj në PBB gjatë periudhës u rrit nga 5% në 2007 në 7% në 2011. Ngjashëm, eksporti i shërbimeve ka treguar një rritje pozitive të vazhdueshme nga 10% të PBB në 2007 në 12% në 2011.

Në anën tjetër, importi i produkteve është rritur nga 46% e PBB-së në 52%. Kjo rritje u bë më së shumti nga investimet e mëdha publike. Në të kundërtën, importet e shërbimeve kanë mbetur kryesisht konstante me rreth 9% në aspektin e pjesëmarrjes në PBB, për më shumë detaje shih Aneksin 3a.

b) Inflacionin (duke përfshirë inflacionin bazë)

Inflacioni i periudhës 2007-2011 mesatarisht ishte 4,44%. Në 2008, mesatarja vjetore e shkallës së inflacionit ishte 9.4%. Pas uljes së nivelit të çmimit në 2009 kur Indeksi i Çmimeve të Konsumit (IÇK) regjistroi një rritje vjetore prej -2.4%, lëvizja e çmimeve ndërkombëtare (kryesisht ushqimore dhe të naftës), gjithashtu ka shkaktuar presione tek inflacioni në Kosovë. Pra, në 2010 niveli i çmimit u rrit me një mesatare prej 3.5%, duke arritur kulmin prej 7.3% në 2011. Gjatë tre muajve të parë të vitit 2012, në krahasim me vitin e kaluar, një rritje më e ngadaltë në kursin e çmimit ishte vënë re. Duke marrë parasysh që importet përbëjnë një përqindje të rëndësishme të PBB-së në Kosovë, çfarëdo lëvizje në çmimet internacionale do të kenë efekt të drejtpërdrejt në nivelin e çmimit në Kosovë. Ushqimi është përbërësi kryesor i shportës së konsumimit dhe prandaj, lëvizjet e çmimeve në tregun botëror kanë ndikuar në çmimet e ushqimit në Kosovë, kështu ka ndikuar në lëvizjen e përgjithshme të çmimeve.

c) Deficiti dhe borxhi i përgjithshëm i Qeverisë dhe ndarjen e tij në nivel Qeveritar

Tre bilancet e Qeverisë së Përgjithshme janë paraqitur në tabelën e më poshtë. Bilanci aktual, paraqet dallimin në mes të hyrave dhe shpenzimeve gjatë kësaj periudhe, ka mbetur pozitivë, duke reflektuar politikat e ndërgjegjshme të Qeverisë në lidhje me këtë kategori të shpenzimeve. Në anën tjetër, rritja e shpenzimeve të kapitalit ka ndikuar në bilancin e përgjithshëm primar, që të jetë negativ edhe pse ishte nën nivelin e rekomanduar nga Traktati i Maastricht-it. Gjatë pesë viteve të fundit Qeveria e Kosovës ka vepruar me një suficit të përgjithshëm buxhetor. Shuma totale e borxhit publik (i brendshëm/i jashtëm) është përafërsisht €282.8 milion. Prej kësaj shume totale, €253.1 milion janë borxh i jashtëm dhe €29.7 milion janë letra me vlerë në formë të bonove të Thesarit të lëshuara nga MF-ja.

Tabela 8: Bilanci i Përgjithshëm Qeveritar, në % të PBB

Përshkrimi	2007	2008	2009	2010	2011
Bilanci aktual	13.7%	8.7%	10.0%	9.1%	10.0%
Bilanci Primar	9.1%	-0.3%	-0.6%	-2.3%	-1.5%
Bilanci i përgjithshëm (Duke përfshirë pagesat e interesit)	9.3%	-0.5%	-1.1%	-2.5%	-1.7%

Burimi: MF-ja

d) Shpenzimet dhe të hyrat e përgjithshme të Qeverisë dhe ndarja e tyre nëpër kategori;

Bazuar në të dhënat gjatë viteve 2007-2011, të hyrat totale kanë vazhduar të rriten me një mesatare vjetore rreth 10%. Të hyrat nga kufiri gjatë kësaj periudhe janë rritur me një mesatare vjetore rreth 11.7% apo rreth 55% në krahasim me vitin 2007. Vetëm në vitin 2011, këto të hyra u rritën për 18% në krahasim me vitin 2010. Të hyrat e brendshme gjatë periudhës së njëjtë u rritën me një mesatare vjetore prej 8.5%, apo rreth 36.1% në krahasim me vitin 2007.

Të hyrat jo-tatimore janë zvogëluar, ndërsa të ardhurat vetanake, në të dyja nivelet, qendrore dhe lokale, janë dyfishuar gjatë kësaj periudhe. Në mënyrë specifike, të hyrat vetanake të komunave janë rritur me një mesatare prej 18.5% kurse të hyrat vetanake të nivelit qendror janë rritur me një mesatare prej 25.5%.

Në 5 vitet e fundit, Qeveria e Kosovës ka marrë dividendë nga Posta dhe Telekom i Kosovës (PTK) dhe nga Aeroporti Ndërkombëtar i Prishtinës (ANP) në vlerë totale prej €375.8 milion. Në vitin 2010 Qeveria e Kosovës ka marrë ndihmë të drejtpërdrejta në buxhet me një shumë prej €30milion nga Komisioni Evropian (KE) dhe në vitin 2011 ka marrë €19.2 milion nga Banka Botërore (BB).

Rritja e vazhdueshme ekonomike, e regjistruar gjatë viteve 2007-2011, ishte lidhur me një ngritje në shpenzimet e përgjithshme buxhetore si pjesë e PBB-së. Shpenzimet totale të buxhetit, si pjesë e PBB-së u rritën nga 19.5% në 2007, në 30.1% në 2011, kryesisht si rezultat i rritjes së shpenzimeve të kapitalit. Ndërsa kategoritë e tjera të shpenzimeve, duke përjashtuar shpenzimet kapitale, pjesa e mëdijëve dhe pagave është zvogëluar si pjesë e PBB-së, për më shumë detaje shiko Aneksin 3a.

Kategoria e *pagave dhe mëdijëve*, si pjesë e PBB-së ka filluar të rritet gjatë vitit 2009, rreth 0.6% në krahasim me vitin 2007, si rezultat i rritjes së pagave për disa kategori të caktuara të nëpunësve civil, dhe transferimi i kompetencave nga ndërkombëtarët në institucione vendore. Gjithashtu, rritja e kësaj kategorie të shpenzimeve ka vazhduar në vitin 2011, si rezultat i rritjes së pagave të nëpunësve publikë, sektorit të nëpunësve të shëndetësisë dhe edukimit.

Kategoria e **mallrave dhe shërbimeve**, si pjesë e PBB-së ka mbetur gati në të njëjtin nivel gjatë kësaj periudhe, përafërsisht 3.6% e PBB-së. Megjithatë, në terma nominal, produktet dhe shërbimet kanë vazhduar të rriten deri në vitin 2010. Gjatë vitit 2011, kjo kategori ka pësuar ulje.

Kategoria e **subvencioneve dhe transfereve**, pas një ngritjeje në 2009 për shkak të rritjes rreth 11% të të gjitha përfitimeve sociale, gjatë 2010-2011 ka mbetur konstante në 5.6% si pjesë e PBB-së.

Kategoria me ngritje më të madhe gjatë 2007-2011 ishte ajo e shpenzimeve kapitale. Duke filluar në vitin 2008, kur Qeveria e Kosovës rriti nivelin e shpenzimeve kapitale për afërsisht 120% dhe pjesa e

këtyre shpenzimeve në PBB u rrit nga 4.6% në 9%. Nga viti 2009 e tutje, pjesëmarrja e saj qëndroi në mes të 10% - 11.5%, për më shumë detaje shiko Aneksin 3a.

e) Përzgjedhja e treguesve monetar dhe financiar;

Veprimtaria financiare e ndërmjetësimit vazhdoi të rritej në vitin 2011. Kreditë e lëshuara nga sistemi bankar shënuan një ngritje vjetore prej 16.4%, ndërsa depozitat u rritën për 8.5% gjatë 5 viteve të fundit, dhe rritja mesatare vjetore e kredisë ishte 22.3%. Rritja më e lartë e normave u regjistrua gjatë viteve 2007 dhe 2008 kur kreditë patën një rritje vjetore prej 40.1% dhe 32.7%, përkatësisht. Normat e rritjes më të ulëta ishin në vitin 2009 kur kreditë u rritën për 8.9%. Sa i përket depozitave, mesatarja e normave të rritjes gjatë 5 viteve të fundit është 18.1%. Rritja më e lartë e normave të depozitave ka ndodhur në vitin 2008 ku depozitat u rritën për 26.3%, ndërsa normat e rritjes më të ulëta janë regjistruar në vitin 2011 kur depozitat u rritën për 8.5%.

Norma e interesit e shpërndarë në vitin 2011 ishte 10.63 përqind. Mesatarja pesë vjeçare e këtij indikatorit për periudhën 2007-2011 është 10.7 përqind. Në pesë vitet e fundit, norma e interesit më e lartë e shpërndarë ishte në vitin 2007 me normë prej 11.3 përqind, ndërsa niveli më i ulët ishte në vitin 2009 me normë prej 10.01 përqind.

Në vitin 2011, sistemi bankar në Kosovë ishte përfitues me një Kthim Mesatar në Asete (KMA) prej 1.5%. Mesatarisht, KMA në pesë vitet e fundit qëndroi në 1.7%. Shkalla më e lartë e KMA-së gjatë kësaj periudhe ishte në vitin 2007 (2.6%) dhe më e ulëta në vitin 2009 (1.4%).

Treguesi i Mjaftueshmërisë së Kapitalit (TMK) në vitin 2011 ishte 17.5%, e cila në mënyrë të konsiderueshme e kalon normën minimale prej 12% të kërkuar nga Banka Qendrore. Shkalla e lartë e kapitalit të ishte një karakteristikë e sistemit bankar në Kosovë gjatë gjithë ekzistencës së saj. Gjatë pesë viteve të fundit, sistemi bankar kishte PMK prej 17.7%. Shkalla më e lartë e TMK-së ishte evidencuar në vitin 2010 (18.7%), dhe shkalla më e ulët ishte në vitin 2008 (16.7%), e cila prapë se prapë është më e madhe se niveli i kërkuar nga Banka Qendrore.

f) Bilanci i pagesave, duke përfshirë tregtinë dhe llogarinë rrjedhëse, kapitalin dhe llogarinë financiare

Llogaria rrjedhëse gjatë pesë viteve të fundit ishte e karakterizuar me një deficit të vazhdueshëm që shtrihet në mes të 11% dhe 16% e PBB. Deficiti ishte 672.9 milion euro në vitin 2011 (përafërsisht 15% e PBB). Kjo e reflekton deficitin e lartë të tregtisë në produkte (2.1 bilion euro) që është pjesërisht e zvogëluar nga suficiti i transferëve aktual (990.4 milion euro), shërbimeve (281.3 milion euro), dhe transfereve të të ardhurave (113.8 milion euro). Ekonomia e Kosovës është e karakterizuar me deficit të lartë në tregun ndërkombëtare të mallrave , ku përqindja mesatare e mbulimit të importeve gjatë pesë viteve të fundit qëndroi në 14%.

Llogaria financiare shënoi një bilanc pozitiv prej 377.5 milion euro, kryesisht si rezultat i të ardhurave neto nga investimet e huaja të drejtpërdrejta (379.9 milion euro) dhe asetet rezervë (61.2 milion euro), ndërsa bilanci i portofolit të investimeve (57 milion euro) dhe investimeve të tjera (5.7 milion euro) ra nën shifrat negative kryesisht për shkak të rritjes së investimeve jashtë shtetit. Bilanci pozitiv i investimeve të jashtme të drejtpërdrejta ishte kryesisht në formën e investimeve të kapitalit dhe fitimeve të ri-investuara (329.5 milion euro). Vitin e kaluar, asetet rezervë pësuan një bilanc pozitiv si rezultat i uljes së investimeve nga BQK-ja në asetet e jashtme (depozitat e letrave me vlerë). Në fund të vitit 2011, asetet rezervë ishin 547.7 milion euro, duke shënuar një ulje prej 60 milion euro nga viti i kaluar. Kjo ndodhi për shkak të uljes së investimeve të jashtme nga BQK-ja. Asetet rezervë mesatarisht ishin afër 620 milion euro gjatë pesë viteve të fundit.

Më 5 Maj 2012, Banka Qendrore për herë të parë ka publikuar të dhënat mbi Pozicionin e Investimeve Ndërkombëtare dhe Borxhin e Jashtëm të Kosovës, duke bërë një hap tjetër të rëndësishëm në zhvillimin e sistemit statistikor të vendit. Statistikat e tilla janë të publikuara në sekuenca kohore në faqet e internetit të BQK-së, FMN-së, IFS-së dhe të Bankës Botërore. Në fund të vitit 2011, pozicioni neto i investimeve ndërkombëtare ishte 104.5 milion euro. Kjo përfaqëson një rënie prej 340 milion euro në krahasim me periudhën e njëjtë të vitit 2010.

Gjatë periudhës 2007-2011, teprica e aseteve ndaj detyrimeve të jashtme ka përjetuar një rënie të vazhdueshme. Në fund të vitit 2011, qytetarët e Kosovës kanë zotëruar asete të jashtme me vlerë prej 3.3 bilion euro, duke shënuar një rritje prej 2.4% në krahasim me vitin e kaluar. Drejtuesit kryesorë të një rritjeje të këtillë ishin institucionet financiare të Kosovës të cilat kanë investuar në vendet e jashtme në formë të investimeve me portofoli (letrat me vlere dhe instrumente të borxhit) dhe depozitat në bankat jo-rezidente. Një tjetër kontribuues ishte rritja e qarkullimit të parasë. Kosova është një ekonomi e “eurodizuar”, ku pjesëmarrja e qarkullimit të parave në totalin e aseteve të jashtme është rreth 27%.

Bilanci i detyrimeve të banorëve të Kosovës në fund të vitit 2011 qëndroi në 3.2 bilion euro, duke shënuar një rritje prej 15%. Rritja ndodhi më së shumti për shkak të rritjes së investimeve të huaja direkte në Kosovë, që deri në fund të vitit 2011 ishte €2.4 bilion apo 20.3% më e madhe se në fund të vitit 2010

g) Çfarë është volumi dhe natyra e investimeve të huaja direkte?

Investimet e Huaja Direkte (IHD) vazhdojnë të ndikohen nga zhvillimet ekonomike në vendet anëtare të euro-zonës, e cila gjithashtu përfaqëson burimin kryesor të të ardhurave. IHD-ja ka regjistruar një rritje të vazhdueshme gjatë kësaj periudhe përveç viteve 2008 dhe 2009, kur niveli i tyre, edhe pse në një shkallë të vogël, ishte ndikuar nga kriza globale ekonomike.

Shuma neto e akumuluar e investimeve të huaja direkte (IHD) në Kosovë në fund të vitit 2001 ishte 2.3 bilion euro apo 20.5% më e madhe se në fund të vitit 2010. Investimet e jashtme të Kosovës ishin 102 milion euro një rritje prej 18%. Shumica e këtyre investimeve janë në formë të pasurive të patundshme. Në vitin 2011, IHD-të e brendshme në Kosovë ishin 394.6 milion euro, duke shënuar një rritje prej 7.9% në krahasim me vitin 2010. Ndërsa investimet e jashtme të qytetarëve të Kosovës ishin 15.7 milion euro apo 55% më pak se në vitin 2010, për më shumë shikojeni Aneksin 3a. Investimet e jashtme në formën e kapitalit dhe fitimeve të pashpërndara janë kategoritë kryesore të IHD-ve në Kosovë, të ndjekura nga kategoria e investimeve të tjera. Investimet kapitale të cilat përbëjnë deri në 70.5% të totalit të IHD-ve, në vitin 2010 arritën një total prej 211.8 milion euro (211.1 milion euro në vitin 2009).

Në vitin 2011, struktura e aktivitetet ekonomike të IHD-ve pësuan disa ndryshime. Sektori i ndërtimit ka gëzuar një rritje (si përqindje) në investimet e huaja direkte në Kosovë, të ndjekura nga investimet e pronës së patundshme. Përfshirja e sektorit të prodhimit në totalin e IHD-ve është zvogëluar në krahasim me vitin e kaluar. Pjesëmarrja e sektorit financiar në investime totale, ka qenë mesatarisht 12% e totalit të IHD-ve në vitin 2011.

Tabela 9: Të hyrat dhe volumi i IHD-ve, të paraqitura si % e PBB-së, për periudhën 2007-2011

Viti	2007	2008	2009	2010	2011
IHD	440,7	366,5	287,4	365,8	394,6
PBB	3,393.7	3,851.4	3,912.4	4,215.6	4,700 (Vlerësimi)

IHD si % e PBB	12,99%	9,52%	7,35%	8,68%	8,40%

Burimi: BQK-ja

Origjina e investimeve të huaja është kryesisht nga vendet Evropiane. Sllovenia, Gjermania, dhe Britania e Madhe janë vendet udhëheqëse të IHD me investime në Kosovë.

2.2. Të dhënat ekonomike-sociale

-- Ju lutem jepni dhe komentoni shkurtimisht mbi të dhënat në vazhdim për 5 vitet e fundit

a) PBB-ja për kokë banori në Standardet e Fuqisë Blerëse (në % të mesatares EU-27)

Enti Statistikor i Kosovës në vitin 2009 për herë të parë ka filluar një hulumtim pilot në Paritetin e Fuqisë Blerëse, pjesë e Programit Krahases Evropian. Ky projekt është momentalisht në vazhdim. Indeksi i Nivelit të Çmimeve (INÇ) për ushqim, pije, dhe duhan për 2009 është përpiluar. Për këtë kategori të konsumimit, INÇ në Kosovë është më e madhe se në Ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë, por më e vogël se në pjesën tjetër të vendeve të Ballkanit Perëndimor. Sa i përket PBB-së për kokë banori në Standardet e Fuqisë Blerëse, enti ende nuk ka prodhuar të dhëna të tilla.

b) Popullsia sipas gjinisë, grupmoshës, dhe shpërndarjes rajonale

Kosova është zyrtarisht e ndarë vetëm në dy nivele, lokalitete dhe komuna, prandaj ne kemi përpiluar të dhëna në nivelin komunal. Të dhënat e paraqitura në tabelë përfaqësojnë gjendjen deri në fund të vitit 2011 dhe vetëm për vitin 2011. Ky numër i popullsisë është nxjerrë nga të dhënat nga statistikat vitale për 9 muaj të vitit 2011 (nga Prilli deri në Dhjetor 2011) ku rritja natyrore del nga bashkëngjitja e mesatares sipas gjinisë dhe grupmoshave të bazuara në të dhënat mesatare të regjistrimit të popullsisë së vitit 2011. Për më shume informacione rreth popullsisë dhe të dhënave në bazë të grupmoshës apo gjinisë në nivelin komunal shiko Aneksin 3b.

Tabela 10: Tabela e Popullsisë sipas grupmoshës dhe gjinisë 2011, ESK

Grupmosha	Totali	Meshkuj	Femra
0-14	492.452	254.951	237.501
15-29	482.541	249.687	232.855
30-49	462.803	225.318	237.485
50-64	201.093	99.013	102.080
65-84	112.408	53.133	59.275
> 85	5.453	1.958	3.495
Total	1.756.751	884.060	872.691

Burimi: ESK-Regjistrimi i popullsisë 2011-rezultatet paraprake (data baza)

Statistikat Jetësore të Kosovës për vitin 2011 (data baza)

Shënim: Të dhënat në këtë tabelë prezantojnë situatën në fund të vitit 2011

Zyra e regjistrimeve (ZR) dhe ESK-ja nuk posedojnë të dhëna mbi grup moshat, gjininë, dhe shpërndarjen regjionale për 5 vitet e fundit, për shkak që deri në vitin 2011 një metodë tjetër e cila i përfshin edhe jo-rezidentët e Kosovës është përdorur. Prandaj, të dhënat nuk përputhen me standardin dhe të dhënat e regjistrimeve të vitit 2011. Gjithashtu, ESK në anketimet e mëparshme (2007-2011) nuk ka përpiluar statistika të popullsisë sipas grupmoshës apo gjinisë në nivelin komunal.

a) Treguesit e tregut të punës: normat e aktivitetit ekonomik, normat e punësimit dhe normat e papunësisë, normat e papunësisë afat-gjate, trajnimi në bazë të edukimit, gjinisë, moshës, gjithashtu në drejtim të divergjencave rajonale.

Shkalla e Aktivitetit (kontingjenti i fuqisë punëtore aktive, paraqet përqindjen e fuqisë punëtore në grupmoshën punuese të popullatës, e cila në Kosovë sipas Sondazhit të Fuqisë Punëtore të fundit në vitin 2009, arrin në 48.1%)

Tabela 10: Shkalla e Aktivitetit Ekonomik

Viti	2005	2006	2007	2008	2009
Totali	49.2	52.3	46.8	46.2	48.1
Meshkuj	69	70.8	65.7	66.2	67.5
Femra	29.9	33.7	28.4	26.1	28.8

Burimi: Enti Statistikor i Kosovës

Tabela tregon që shkalla e aktivitetit në Kosovë është shumë e ulët, variacionet në ndryshime janë për shkak të përkufizimeve.

Shkalla e punësimit (paraqet përqindjen popullsisë së punësuar në moshën punuese në Kosovë, që sipas të dhënave të fundit të Hulumtimit mbi Fuqinë Punëtore (AFP), në vitin 2009 arrin 26.4%).

Tabela 11: Shkalla e punësimit

Viti	2005	2006	2007	2008	2009
Totali	28.9	29	26.5	24.3	26.4
Meshkuj	46.4	46.5	40.6	38	40.2
Femra	11.9	11.9	12.7	10.6	12.6

Burimi: Enti Statistikor i Kosovës

Shkalla e papunësisë (paraqet përqindjen e personave të papunësuar në fuqinë punëtore, dhe kjo përqindje sipas AFP-së, në vitin 2009 arrin 45.4%)

Tabela 12: Shkalla e Papunësisë

Viti	2005	2006	2007	2008	2009
Totali	41.4	44.9	43.6	47.5	45.4
Meshkuj	32.9	34.6	38.5	42.7	40.7
Femra	60.5	61.6	55.2	59.6	56.4

Burimi: Enti Statistikor i Kosovës

Papunësia afat-gjate (është e definuar me kohëzgjatje prej një viti apo më shumë, që në Kosovë, sipas rezultateve të AFP-së, në vitin 2009, është 81.7%).

Tabela 13: Papunësia Afat-gjate

Viti	2005	2006	2007	2008	2009
Totali	83.7	91.5	85	81.8	81.7
Meshkuj	83.5	91.7	84.8	83.2	82.8
Femra	84	91	85.4	79.3	79.8

Burimi: Enti Statistikor i Kosovës

Shënim: Pas publikimit të raportit final të regjistrimit të popullsisë në Shtator, do të jep një mundësi për të mbushur të dhënat e fuqisë punëtore për vitin 2011. Sa i përket vitit 2012, AFP-ja aktualisht është në terren duke realizuar; rezultatet do të publikohen në Mars të vitit 2013.

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka të dhënat e veta rreth shkallës së aktiviteteve, punësimit dhe papunësisë, për vitin 2010 dhe 2011 të cilat janë në dispozicion por nuk janë të përfshira këtu me qëllim që paraqitja e këtyre statistikave të jetë sa më e qëndrueshme.

Tabela 14: Trajnimi sipas gjinisë dhe moshës i organizuar nga Shërbimi i Punësimit (MPMS), 2007-2011

Viti	Numri total i personave	Gjinia		Mosha			
		Femër	Mashkull	15 - 24	25 - 39	40 - 54	Mbi 55
2007	3,047	1,057	1,990	1,363	1,337	341	6
2008	3,240	1,276	1,964	1,633	1,282	311	14
2009	2,977	1,138	1,839	1,503	1,155	310	9
2010	3,306	1,511	1,795	1,632	1,309	347	18
2011	3,449	1,602	1,847	1,787	1,295	316	51

Burimi: Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale

Si shihet qartë nga tabela, ka pasur një rritje të vazhdueshme në përfshirjen e personave në trajnime profesionale, duke e përjashtuar vitin 2009 ku kishte një numër më të vogël të pjesëmarrësve. Një rritje më e madhe është e dukshme në dy vitet e fundit për shkak të ngritjes së kapaciteteve dhe të kushteve të përmirësuar për trajnime nga Qendrat Rajonale për Trajnim Profesional. Pjesëmarrja e grave dhe rinisë kishte një trend pozitiv në trajnimet profesionale; gjë që tregon se ata janë kategoritë primare për ministrinë. Për të krahasuar, pjesëmarrja e grave në vitin 2007 ishte 34.69% që në vitin 2011 u rrit në 46.45%.

Tabela 15: Trajnimi sipas nivelit të edukimit të organizuar nga Shërbimi i Punësimit, 2007-2011

Viti	Numri total i personave	Niveli i Edukimit					
		Jo të kualifikuar	Gjysmë të kualifikuar	Të kualifikuar	Shkolla fillore	Shkolla e mesme	Universiteti
2007	3,047	846	41	132	1,807	73	148
2008	3,240	763	59	131	2,004	46	237
2009	2,977	654	27	89	1,885	50	272
2010	3,306	853	16	77	1,898	52	410
2011	3,449	898	19	60	1,953	29	490

Burimi: Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale

Tabela e paraqitur me lartë tregon se kategoritë dominuese të trajnuarve janë jo të kualifikuarit, dhe shkollës të mesme, që përbëjnë numrin më të madh të papunësuarve të regjistruar dhe kanë mungesë të aftësive themelore për punë.

Tabela 16: Trajnimi sipas regjionit e organizuar nga Shërbimi i Punësimit, 2007-2011

Regjioni	2007	2008	2009	2010	2011
Ferizaj	245	215	230	287	221
Gjakova	568	543	456	668	708
Gjilan	325	290	411	270	255
Mitrovica	348	521	327	444	625
Peja	365	283	288	330	436
Prishtina	618	846	788	664	618
Prizren	553	542	477	643	586
Total	3,047	3,240	2,977	3,306	3,449

Burimi: Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale

Tabela e paraqitur më lart tregon që pjesëmarrja në trajnime ka ndryshuar duke u bazuar në kërkesat dhe kushtet e tregut për trajnimin e ofruar. Për shembull, ndërtimi i një qendre të re moderne në Prishtinë në vitin 2008, ka rezultuar në një ngritje të numrit. Ngjashëm, ndërtimi i një qendre të re në Pejë në vitin 2011 ka rezultuar në një rritje të numrit të personave të trajnuar.

Paralelisht me trajnimin e organizuar nga Departamenti i Arsimit Profesional, MPMS-ja ka blerë shërbimet e trajnimit për profilet që nuk janë në dispozicion në qendrat e saj. Në vitin 2009/10, gjithsej 279 punë - kërkues janë trajnuar në Prishtinë (50 kandidatë janë trajnuar për kontabilitet, 40 në administrim biznesi, 43 në menaxhim të biznesit, 96 në IT, dhe 50 në ndërmarrësi).

Në vitin 2010, 235 kandidatë nga regjioni i Prishtinës, Gjakovës, dhe Ferizajit kanë përfunduar trajnimin për ECDL dhe kontabilitet. Në vitin 2011, me mbështetje të Lux-Development, një fond për trajnim profesional është krijuar e cila është menaxhuar nga MPMS-ja. Numri total i përfituesve të trajnuar në vitin 2011 është 330 (ECDL, etj avancuara të kontabilitetit).

Gjithashtu, në vitin 2010, 60 punëkërkues të verbër dhe 15 persona shurdh memec u trajnuan. Në vitin 2011, 60 punëkërkues të verbër u trajnuan dhe 10 prej tyre janë punësuar për një periudhë tremujore.

2.1. Treguesit Strukturore

- Ju lutem ofroni dhe komentoni shkurtimisht në treguesit e mëposhtëm gjatë 5 viteve të fundit

a) Strukturën ekonomike sektoriale (si pjesë e PBB-së dhe punësimit)

Tabela 17: Produkti i Brendshëm Bruto (PBB) sipas aktiviteteve ekonomike, çmimeve aktuale 2005-2009 (të dhënat për vitin 2008 dhe 2009 nuk janë publikuar ende zyrtarisht)

Aktivitetet Ekonomike NACE Rev, 1	2005	2006	2007	2008	2009
Agrikultura, gjuetia, pylltaria dhe peshkimi	11,3	11,7	12,8	13,3	15,1
Industria e Minierave	0,6	0,6	0,5	0,8	0,7
Industria përpunuese,	9,5	9,7	8,3	10,6	11,7
Furnizimi me energji elektrike, gaz dhe ujë	3,6	3,1	3,9	3,8	4,3
Ndërtimtaria	8,4	8,9	9,9	8,3	4,8

Tregtia me shumicë dhe pakicë, mirëmbajtja e makinave dhe motoçikleta dhe produkteve për shfrytëzim personal dhe në shtëpi	10,6	10,8	11,2	14,0	13,1
Hotelet dhe restorantet	0,7	0,8	0,7	0,6	0,6
Transport, depo dhe trafik	4,2	4,6	3,5	3,6	3,7
Ndërmjetësim Financiar	2,5	3,0	4,3	4,2	4,8
Biznese me patundshmëri, qira dhe shërbime të biznesit	12,8	12,8	12,2	9,8	9,6
Administrimi i mbrojtjes publike (duke përfshirë Edukimin dhe Shëndetësinë)	20,0	17,3	15,5	13,9	13,7
Aktivitete të tjera sociale dhe shoqërore të shërbimeve personale	2,1	2,6	2,2	2,7	3,2
Taksat në produkte	13,5	14,1	14,9	14,4	14,7
Produkti i Brendshëm Bruto (PBB)	100	100	100	100	100

b) Struktura e pronësisë së ndërmarrjeve, duke përfshirë vlerësimin e aksioneve të kapitalit, duke bërë dallimin midis kapitalit publik dhe privat;

Sipas të dhënave të mbledhura nga regjistrimi i bizneseve dhe kapitalit nga ndërmarrjet private, 77,85% e aksioneve janë në pronësi të brendshme dhe 22,15% të aksioneve janë në pronësi të huaj.

Tabela 18: Investimet publike dhe private në vlera minimale dhe si përqindje e PBB-së

Në vlerë nominale					
Përshkrimi	2007	2008	2009	2010	2011 Vlera
Në miliona Euro					
Investimet	893	1,094	1,166	1,369	1,540
Investimet Private	737	747	766	914	1,012
Investimet Publike	155	347	400	455	528
PBB	3,394	3,851	3,912	4,190	4,606
Përqindja e PBB-së					
Përshkrimi	2007	2008	2009	2010	2011 Vlera
Në miliona Euro					
Investimet	26%	28%	30%	33%	33%
Investimet Private	22%	19%	20%	22%	22%
Investimet Publike	5%	9%	10%	11%	11%

Burimi: Ministria e Financave

c) Produktiviteti i punës; evolucioni nga sektorët e ekonomikë; shumë i detajuar

Të dhënat e produktivitetit të punës nuk janë në dispozicion.

- d) Kostot e punës për njësi, duke përfshirë treguesit e konkurrencës ndërkombëtare (ndryshimet në kostot relative të punës për njësi, niveli dhe ndryshimet në të ardhurat mesatare bruto, etj;

Tabela 19: Mesatarja e Kostos Mujore sipas Aktiviteteve Ekonomike si dhe Kostot Shtesë.

Kodi	Aktiviteti Ekonomik	Mesatarja Mujore e Kostos së Punës	Pagat dhe Rrogat	Pensioni dhe kontributet sociale	Kontributi i sigurimeve shoqërore me të cilat punëdhënësit	Kostoja e trajnimit profesional të paguar nga punëdhënësi	Kostot Tjera	Taksat e paguara nga Punëdhënësi	Kodi
A	Agrikulture, gjueti, pylltari dhe peshkim	357.6	345.4	7.6	-	-	3.7	0.8	-
C	Minierat dhe Guroret	491.3	445.1	16.7	13.3	-	4.0	12.9	0.8
D	Prodhimi	339.9	306.5	10.4	1.4	1.5	7.2	13.5	0.6
E	Furnizimi me gaz, energji elektrike dhe ujë	349.5	326.4	14.6	5.5	0.1	0.1	5.4	2.7
F	Ndërtimtaria	363.8	316.4	13.8	3.0	0.5	18.9	11.8	0.6
G	Shtija me shumicë dhe pakicë, riparimi i pajisjeve motorike	447.7	293.2	33.1	2.9	1.2	111.1	6.6	0.4
H	Hotelet dhe restorantet	269.5	301.9	9.7	1.6	0.4	59.4	4.9	108.4
I	Transporti, magazina dhe trafiku	587.6	407.9	22.9	2.9	0.4	141.3	12.5	0.2
J	Ndërmjetësimi financiar	470.7	448.6	23.0	-	-	-	-	0.9
K	Aktivitetet e biznesit të patundshmërisë dhe bizneset me qira	327.6	228.5	16.3	0.1	0.5	67.1	15.3	0.3
L	Administrimi i mbrojtjes publike	276.9	232.8	33.5	0.0	1.7	7.5	1.3	-
M	Arsimimi	631.1	437.4	16.7	2.7	2.4	157.3	14.8	0.2
N	Shëndetësia	470.4	399.3	27.3	11.9	0.7	10.7	20.5	-
O A	Pastrimi i mbeturinave dhe ujërave të zeza	293.3	266.4	17.8	0.3	2.0	0.8	6.0	-
O C	Sport, Rekreacion dhe aktivitetet kulturore	442.3	313.3	18.5	3.8	0.3	78.7	39.1	11.5
O D	Aktivitete të tjera të shërbimeve (larje dhe pastrim kimik, sallan bukurie, aktivitetet e varrimit, aktivitetet e kujdesit të trupit dhe të tjera aktivitete që shërbejnë	265.1	252.4	10.0	0.1	1.8	0.8	-	-

Totali	383.7	313.6	18.6	2.7	0.9	48.3	10.1	10.1

Burimi: Hulumtimi i Kostos së Punës 2010 / Aleanca Kosovare e Biznesit / nën kujdesin e MPMS-së

- h) Përqindja e personave të punësuar që marrin trajnim; numri i përgjithshëm i atyre që vetëm janë trajnuar dhe pjesa e tyre në numrin e përgjithshëm të të punësuarve, nëse është e mundur nga dega e veprimtarisë; numri i kompanive që kanë ofruar trajnime për punonjësit e tyre dhe pjesa e tyre në numrin e përgjithshëm të kompanive.

Oda Ekonomike e Kosovës ka programin e saj për trajnimin e bizneseve. Nga viti 2009, ata kanë ofruar trajnime në menaxhim për 300 menaxherë të kompanive. Në transport, OEK-ja ka ofruar trajnim për 600 kandidat. OEK-ja ka filluar një program trajnimi të përbashkët për zëjtari me Odën e Tregtisë së Zejtariisë të Dortmundit për të ofruar një trajnim në auto mekanikë. Gjithashtu gjatë vitit 2006, 1100 punëtorë nga kompani të ndryshme janë trajnuar për materiale të rrezikshme. OEK gjithashtu ofron trajnime për gastronomi.

2.4. Procesi i diskutimit të pagave dhe sistemi i sigurimeve shoqërore

Procesi i diskutimit të pagave dhe sistemi i sigurimeve shoqërore

Ju lutem jepni informacione kualitative dhe/apo kuantitative për 5 vjetët e fundit për çështjet në vijim:

- a) Zhvillimi i pagës mesatare bruto dhe neto në sektorin publik dhe privat, përkatësisht;

Tabela 20: Mesatarja e pagës në sektorin privat dhe publik, 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Paga Mesatare (Euro)</i>	242	248	-	292 ⁷	327 ⁸
<i>Publike</i>	208	237	270	268	368 ⁹
<i>Private</i>	241	258	-	303	327

Burimi:

- Hulumtimi mbi nevojat e tregut të Punës 2010, KBA / MPMS
- Hulumtimi mbi nevojat e tregut të Punës 2011, KBA / MPMS
- <http://esk.rks-gov.net/dmdocuments/Kosova> në numra

b) Rregullimet për pagat dhe punësimin në sektorin publik;

Ligji i Punës Nr. 2010/03-L-212 është akti kryesor ligjor që përcakton principet bazë për pagesën dhe kriteret mbi punësimin, duke përfshirë të drejtat dhe mbrojtjen e punëtorëve.

Ligji Nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë përcakton rregullat e përgjithshme në menaxhimin e financave publike duke përfshirë rregullat e thesarit të financave, procedurat, afatet dhe ndarjen e propozimeve buxhetore, duke përfshirë agjencitë e pavarura. Për më tepër, Ligji vjetor i cili përcakton ndarjet buxhetore për të gjitha institucionet publike dhe definon procedurat e mëtutjeshme rreth shpenzimeve buxhetore për kategoritë e veçanta duke u bazuar në dispozitat ligjore të Ligjeve në fuqi dhe në dispozitat e kushtetutës kur flitet për institucione të pavarura, si dhe rregullon procedurat për menaxhimin e të hyrave vetanake të institucioneve buxhetore.

Ligji për Ndërmarrjet Publike Nr. 03/L-087 rregullon tarifat bazë dhe bën aranzhimin dhe nxitjen e performancës së drejtorive dhe zyrave të Ndërmarrjeve Publike (NP). Neni 20 përcakton: “Komiteti i Auditimit do të zhvillojë dhe publikojë politikën e kompensimit që mbulon drejtoritë dhe zyrat e NP-ve. Dispozita e Neni 21 të Ligjit mbi Ndërmarrjet Publike përcakton përzgjedhjen dhe emërimin e zyrtarëve.

Për më tepër, punësimi dhe pagat në sektorin publik janë të rregulluara me Ligje të veçanta dhe/ose akte të legjislacionit sekondar për disa sektorë ose institucione publike.

Ju lutem gjeni të bashkangjitur listën kryesore për institucionet e sektorit publik:

- a. Ligji për Gjykatat Nr. 03/L-199;
- b. Ligji për Prokurorin e Shtetit Nr. 03/L-225;
- c. Ligji për Avokatin e Popullit Nr. 03/L-195;
- d. Ligji për Policinë Nr. 04/L-076;
- e. Ligji për Bankën Qendrore të Kosovës Nr. 03/L-074;
- f. Ligji për Themelimin e Zyrës së Auditorit të Përgjithshëm dhe Zyrës së Auditimit të Kosovës Nr. 03/L-075;
- g. Ligji për Agjencinë Kundër Korrupsionit Nr. 03/L-159;
- h. Ligji për Gjykatën Kushtetuese Nr. 03/L-121;
- i. Ligji për Komisionin e Pavarur të Mediave Nr. 04/L

Pagat e personelit të gjykatave janë definuar dhe përcaktuar me Ligjin mbi Gjykatat, Neni 29 , “Pagat dhe Kompensimi Gjyqësor” sipas të cilit:

- a. Kryetari i Gjykatës Supreme do të pranojë një pagë ekuivalente me atë të Kryeministrit të Republikës së Kosovës.
- b. të gjithë gjyqtarët e Gjykatës Supreme do të pranojnë një pagë ekuivalente me atë të një ministri në Qeveri.
- c. Kryetari i Gjykatës së Apelit do të pranojë një pagë ekuivalente me atë të gjyqtarëve të Gjykatës Supreme të Kosovës.
- d. të gjithë gjyqtarët e Gjykatës së Apelit do të pranojnë një pagë ekuivalente prej nëntëdhjetë (90) % të Kryetarit të Gjykatës së Apelit.
- e. Kryetari i Gjykatës Themelore do të pranojë një pagë ekuivalente me atë të gjyqtarit të Gjykatës së Apelit.
- f. Gjyqtari mbikëqyrës i një dege të Gjykatës themelore do të pranojë një pagë ekuivalente me nëntëdhjetepesë (95) % të Kryetarit të Gjykatës Themelore.
- g. Çdo gjyqtar i Gjykatës Themelore do të pranojë një pagë bazë jo më pak se shtatëdhjetë (70)% të pagës së Kryetarit të Gjykatës Themelore. Këshilli Gjyqësor i Kosovës do të shpallë një plan për kompensime shtesë të cilat njohin përgjegjësinë unike të gjyqtarëve të cilët shërbejnë në departamentet për krimet e rënda, Çështjet Ekonomike apo Administrative;

por shuma e pagës bazë dhe kompensimeve shtesë në asnjë rast nuk do të tejkalojë nëntëdhjetë (90) % të pagës së Kryetarit të Gjykatës Themelore.

- h. Paga e një gjyqtari nuk do të zvogëlohet gjatë mandatit në të cilin gjyqtari është emëruar, përveç sanksionimit disiplinor të vendosur nën autoritetin e Këshillit Gjyqësor të Kosovës.
- i. Gjyqtarët gëzojnë të drejtën e pushimit vjetor prej (20) ditë pune, me pagesë.

Gjithashtu pagat e personelit të Prokurorëve janë të përcaktuara dhe definuara qartë me Ligjin për Prokurorin e Shtetit, respektivisht Neni 21 “Kompensimi i prokurorëve të shtetit” i cili thotë se:

- a. Kryeprokurori i Shtetit pranon pagë ekuivalente me atë të Kryetarit të Gjykatës Supreme.
- b. Prokurorët me mandat të përhershëm në Zyrën e Kryeprokurorit të Shtetit pranojnë pagë ekuivalente në shkallë nëntëdhjetë për qind (90%) me pagën e Kryeprokurorit të Shtetit.
- c. Kryeprokurori i Prokurorisë Speciale pranon pagë ekuivalente në shkallë nëntëdhjetë e pesë (95) % me pagën e Kryeprokurorit të Shtetit.
- d. Prokurorët me mandat të përhershëm në Prokurorinë Speciale marrin pagë ekuivalente me pagën e prokurorëve në Zyrën e Kryeprokurorit të Shtetit;
- e. Kryeprokurori i Prokurorisë së Apelit merr pagë ekuivalente me pagën e kryetarit të Gjykatës së Apelit;
- f. Prokurorët me mandat të përhershëm në Prokurorinë e Apelit pranojnë pagë ekuivalente në shkallë nëntëdhjetë për qind (90%) me pagën e Kryeprokurorit të Prokurorisë së Apelit.
- g. Kryeprokurorët e prokurorive themelore marrin pagë ekuivalente me kryetarët e gjykatave themelore. Secili prokuror me mandat të përhershëm në Prokurorinë Themelore pranon pagë jo më pak se shtatëdhjetë për qind (70%) e pagës së Kryeprokurorit të Prokurorisë Themelore. Këshilli do të nxjerr skemën për kompensime shtesë që pasqyron përgjegjësitë e veçanta të prokurorit që paraqitet para Departamentit të Krimeve të rënda pranë Gjykatës Themelore, por në asnjë rast shuma e pagës bazë 11 dhe pagesës shtesë nuk do të kalojë nëntëdhjetë për qind (90%) të pagës së Kryeprokurorit të Prokurorisë Themelore;
- h. Përpos pagës së tyre bazë, secili prokuror gëzon të drejtën për kompensim shtesë për shërbime tjera siç ceket me ligj apo rregulla të nxjerra nga Këshilli Prokurorial i Kosovës.
- i. Pavarësisht nga ndonjë dispozitë tjetër e ligjit, paga e prokurorëve të shtetit nuk do të zvogëlohet gjatë periudhës së shërbimit të tyre përpos nëse kjo caktohet si sanksion nga Këshilli Prokurorial apo Komisioni Disiplinor i Këshillit bazuar në përcaktimin se prokurori i shtetit ka kryer sjellje të pahijshme apo ndonjë vepër penale. Prokurorët e shtetit kanë të drejtë në pushim vjetor në masë të barabartë me shërbyesit civilë, por në asnjë rast më pak se njëzet (20) ditë pushimi vjetor;

c) Marrëveshjet për pagat dhe punësimin e administratës publike;

Përveç Ligjit të Punës i cili siguron principet dhe të drejtat themelore në fushën e punësimit, pagat dhe punësimi në administratën publike janë të rregulluara me Ligjin për Shërbimin Civil të Republikës së Kosovës Nr. 03/L-149 dhe me Ligjin mbi Pagat e Nëpunësve Civil Nr. 03/L-147.

Ligji për Shërbimin Civil në fillim definon shërbimin civil dhe kategoritë të cilat nuk janë pjesë e shërbimit civil. Sa i përket punësimit, ky Ligj rregullon skemën e kategorive të punësimit në shërbimin civil, kërkesat e përgjithshme për pranim në fushën e shërbimit civil, limitimet në përzgjedhjen e mbajtësve të zyrave publike në shërbimin civil, emërtimin në pozita të larta të menaxhimit, transferimin e zyrtarëve menaxhuese brenda shërbimit civil, nëpunësit civil të emërtuar apo zgjedhur në një funksion publik jashtë shërbimit civil, kriteret themelore për pranim në shërbim civil, marrëdhëniet e punës në shërbim civil, periudhën e provës, gradimin dhe avancimin, etj.

Bazuar në Nenin 4 “Kategoritë e punonjësve publikë që nuk janë pjesë e Shërbimit Civil” në Ligjin për Shërbimin Civil, statusi i nëpunësit civil nuk aplikohet për kategoritë e mëposhtme: stafi mësimor i sistemit mësimor, stafi mjekësor i sistemit shëndetësor, krijuesit dhe përformuesit e artit, zyrtarët policor të Policisë së Kosovës, zyrtarët doganor të Doganave të Kosovës, zyrtarët korrektues të Shërbimit Korrektues të Kosovës dhe pjesëtarët e Forcës së Sigurisë së Kosovës, të emëruarit politikë dhe anëtarët e kabinetëve të tyre, – që nga kabineti i Presidentit, Presidentit të Kuvendit, Kryeministrit dhe kabinetëve të Ministrave. Marrëdhënia e tyre e punës rregullohet me Ligjin e Punës, ligje të veçanta, me marrëveshje kolektive ose me rregullore sektoriale.

Zyrtarët e zgjedhur nëpër poste të institucioneve të administratës publike dhe zyrtarët e emëruar nëpër pozita të caktuara nuk janë punonjës civilë. Të gjithë punonjësit e punësuar në kabinetet bartëse publike nuk janë punonjës civilë.

Personeli i punësuar në institucionet e administratës publike në nivel lokal dhe qendror të Qeverisë, përgjegjës për të kryer funksionet e mbështetjes dhe mirëmbajtjes, nuk janë nëpunës civil.

Ligji për pagat e nëpunësve civil parashikon bazën ligjore për pagat e nëpunësve civil, duke përfshirë pagën themelore dhe llogaritjen e saj, mënyrën e pagesës, klasifikimin e pozicioneve dhe gradimin e pagave në shërbimin civil, detyrat dhe përgjegjësitë e secilit pozicion, vendosjen e koeficienteve, pagat shtesë duke përfshirë punën jashtë orarit dhe pagat shtesë në përputhje me kualifikimet. Aspekte të veçanta të këtij ligji rregullohen me akte të veçanta të legjislacionit dytësor civil.

- d) c) Pjesa e taksave në faturën e përgjithshme të pagave , duke përfshirë edhe kontributet shoqërore të paguara nga punëdhënësit dhe të punësuarit, si dhe struktura e grupimeve të tatimeve mbi të hyrat.

Tabela 21: Pjesa e taksave dhe kontributeve shoqërore duke përfshirë grupimet tatimore

Taksa mbi të hyrat personale dhe shkalla tatimore, në %, duke përfshirë kontributet e detyrueshme në skemën e pensioneve							
Grupimet e të hyrave mujore, in €		Shkalla Tatimore %		Kontributet e detyrueshme pensionale në pagën bruto			
Mujor	Vjetor	Deri më 2008	Që nga Janari 2009	Nga punëdhënësi	Nga punëmarrësi	Totali deri më 2008	Totali që nga Janari 2009
Mbi to 80 €	960	0	0	5	5	10	10
80 – 250 €	960€ – 3000€	5	4	5	5	15	14
250 – 450 €	3.000€ – 5.400€	10	8	5	5	20	18
Mbi 450 €	Mbi 5.400€	20	10	5	5	30	20

Burimi: Administrata Tatimore e Kosovës

2.5. Zhvillimi dhe reformat strukturale dhe ekonomike

- Ju lutem sqaroni shkurtimisht pikat e mëposhtme:

Si është siguruar konsensusi i brendshëm mbi bazat e politikave ekonomike? Ju lutem jepni informacione të plota mbi adoptimin e politikave ekonomike në Kosovë.

Konsensusi i brendshëm mbi bazat e politikave ekonomike është siguruar përbrenda institucioneve Qeveritare përmes përfshirjes aktive, hyrjes, dhe konsultimeve intensive të ministrive linjë që janë përgjegjëse për sektorin e zhvillimit ekonomik, hartimin e Vizionit të Zhvillimit Ekonomik 2011-2014, hartimin e Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve (KASH) si një mekanizëm afatmesëm të planifikimit strategjik, dhe të buxhetit. I gjithë ky mekanizëm funksionon si në vijim:

- a) Politikat dhe prioritet kryesore të ekonomisë janë të përcaktuara në planin e Vizionit të Zhvillimit Ekonomik 2011-2014 që është aprovuar më 23 Prill, 2011 (vendimi nr. 01/10). Ky dokument është rezultat i një procesi me pjesëmarrje të të gjitha ministrive përgjegjëse për zhvillimin e sektorit ekonomik, duke përfshirë Ministrinë e Zhvillimit Ekonomik, Ministrinë e Industrisë dhe Tregtisë, Ministrinë e Agrikulturës, Ministrinë e Infrastrukturës, Ministrinë e Integritetit Evropian, Ministrinë e Arsimit, Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale, etj. Si rezultat, Plani i Zbatimit të Vizionit të Zhvillimit Ekonomik 2011-2014 është hartuar. Plani është koordinuar nga një grup koordinues i përbërë nga përfaqësues të çdo ministrie dhe janë udhëhequr nga Zyra e Kryeministrit, ndërsa procesi është mbikëqyrur dhe miratuar nga ministrat për Zhvillimit Ekonomik;
- b) Sektori i Ministrave të departamentit ekonomik në fillim të vitit 2012 kanë vendosur që vizioni i zhvillimit ekonomik të avancohet në Platformën e Zhvillimit Ekonomik dhe kanë hartuar një draft të kësaj Platforme. Në Prill të vitit 2012, qeveria ka vendosur (vendimi nr. 02/67) për themelimin e Këshillit Kombëtar të Zhvillimit Ekonomik të përbërë nga të gjithë ministrat e të gjithë sektorëve të departamentit ekonomik, Aleancën Kosovare të Biznesit, Oda Ekonomike e Kosovës dhe Oda Ekonomike Amerikane. Këshilli është i udhëhequr nga Zëvendës Kryeministri, përgjegjës për zhvillim ekonomik dhe monitorim në zbatimin e platformës për zhvillimin ekonomik dhe iniciativave për reforma ekonomike;
- c) Bazuar në prioritetet e Vizionit të Zhvillimit Ekonomik, një Plan i Veprimit për Zhvillim Ekonomik (PVZHE) ishte hartuar. Plani i Veprimit paraqet një platformë për zbatimin e reformave politike dhe zhvillimin ekonomik të Kosovës për një periudhë afatmesme. PVZHE 2011-2014 është dokument bazë për hartimin dhe përcaktimin e prioritetëve të Qeverisë për këtë periudhë;
- d) Në pajtim me Ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë (LAS-LMFPP), Nr. 03/L-221, Qeveria dërgoi Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve në Kuvend para 30 Prill-it (siç kërkohet me ligj). KASH tashmë është një nga dokumentet i avancuara për planifikim strategjik që lidh strategjitë sektoriale në buxhetin vjetor. KASH 2013-2015 reflekton prioritetet sektoriale të paraqitura në PVZHE. KASH-i përmban: a) Prioritetet e Qeverisë për 3 vitet e ardhshme (në përputhje me PVZHE-në); b) kornizën makro-fiskale që definon shpenzimet e përgjithshme për secilën kategori të shpenzimeve; c) segmentet sektoriale që përshkruajnë kufijtë tregues për secilën kategori të shpenzimeve; d) pjesën e financave komunale, ku burimi i financimit komunal është i definuar (grandet e Qeverisë dhe të hyrat vetanake) dhe kufijtë tregues të shpenzimeve për secilën kategori të shpenzimeve;
- e) Buxheti vjetor është i hartuar në bazë të limiteve të vëna në KASH, një dokument që përcakton shpenzimet për secilën kategori. Kështu që, konsensusi i brendshëm për çështjet themelore të politikave ekonomike është siguruar në nivel të Qeverisë, ndërsa politikat e tilla janë diskutuar gjithashtu edhe në Kuvend.

- Sipas mendimit tuaj cilat janë sfidat e veçanta/prioritetet për politikat ekonomike të Kosovës, duke përfshirë edhe kontekstin e rimëkëmbjes të post-krizës globale, dhe si mendoni se do t'i trajtoni ato ?

Vizioni i Planit Ekonomik 2011 ka theksuar prioritet kryesore në fushën e zhvillimit ekonomik. Prioritetet e shënuara në këtë plan janë të përfshira në Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve 2013-2014 janë si më poshtë:

- a) Ruajtja e Qëndrueshmërisë Makro-Fiskale;
- b) Rritja e investimeve, përmirësimi mjedisit të investimeve dhe mbështetja e sektorit privat;
- c) Modernizimi dhe zhvillimi i infrastrukturës publike;
- d) Rigjallërimi i sektorit të agrikulturës;
- e) Zhvillimi burimeve njerëzore.

Kriza ekonomike nëpër të cilën ekonomia globale është duke kaluar, veçanërisht disa ekonomi Evropiane nuk kanë pasur ndikim të konsiderueshëm në ekonomi, për shkak të integritetit të pjesshëm të sektorit financiar të Kosovës, baza e ulët e eksportit dhe nivel shumë i ulët i borxhit publik. Banka Qendrore e Kosovës (BQK) ka marrë urdhrin të mbikëqyr sektorin financiar. Me qëllim për të forcuar më tej sektorin financiar dhe për ta ruajtur stabilitetin dhe besueshmërinë e saj, Qeveria e Kosovës, së bashku me BQK-në kanë krijuar Fondin për Mbështetje të Likuiditetit dhe Emergjencave (FMLE) që do të shërbej si një fond në rast të ndonjë goditjeje financiare.

Në pikëpamje të përgjithshëm, masat politike që do të merren për trajtimin e sfidave/ prioritetëve përfshijnë:

- a. Në mungesë të politikës monetare, politika fiskale do të jetë e vetmja vegël për të siguruar dhe mirëmbajtur stabilitetin makroekonomik. Në këtë kontekst Qeveria është përkushtuar për: të mbajtur bilancin bankar në shkallën e rekomanduar prej 3-4% të PBB-së, të limitoj rritjen e shpenzimeve gati deri në 60% të shpenzimeve totale, zhvillimin e politikave fiskale në periudhën 2013 - 2015, dhe për të rritur të hyrat lokale si % e PBB-së. Gjithashtu, me qëllim të mirëmbajtjes së qëndrueshme së nivelit të deficitit dhe borxhit publik, Ligji mbi Borxhet Publike (LBP) Nr. 03/L-175 tregon se niveli i borxhit publik nuk duhet të kalojë 40% të PBB-së. Për t'u siguruar që politika fiskale mbetet në një rrugë të qëndrueshme, Ministria e Financave ka në plan të miratojë një rregull fiskal ligjorisht të detyrueshëm, në lidhje me qëndrueshmërinë e bilancit buxhetor i cili do të shërbejë si udhëzim për politikë-bërësit dhe publikun.
- b. Masat që pritet të krijojnë një mjedis më të favorshëm për zhvillimin e sektorit privat dhe investimeve përfshijnë: përmirësimin e Kornizës Ligjore duke përfshirë Ligjet, ri-organizimin e procesit të lejeve të ndërtimit (duke përfshirë zvogëlimin e numrit të dokumenteve dhe kohës së kërkuar për të marrë një leje ndërtimi), miratimin e 'konceptit të ombrellës' për lejet që synojnë eliminimin deri në 50% të licencave ekzistuese deri në vitin 2014. Në fund të vitit 2011, bilanci tregtar arriti në rreth -40% të PBB-së, një nivel i cili konsiderohet të jetë mjaft i madh. Pavarësisht rritjes së vazhdueshme të eksporteve, struktura e saj mbetet bazuar kryesisht në metalet bazë (rreth 60%), në krahasim me importet të cilat janë të ndryshme. Për të ndërtuar një themel të fortë të eksporteve, synimet e Qeverisë janë krijimi i një mjedisi më të favorshëm për investime, zhvillimi i sektorit privat dhe hartimi i politikave fiskale që do të mbështesin sektorët që konsiderohen se kanë potencial dhe të jenë konkurrues në tregun ndërkombëtar.
- c. Modernizimi dhe zhvillimi i infrastrukturës publike përfshinë objektivat për ndërtimin dhe zhvillimin e infrastrukturës rrugorë deri në vitin 2014, transformimin e aseteve publike, rritjen dhe zgjerimin e furnizimit me energji, zhvillimin e projekteve të partneritetit publiko-privat (PPP).
- d. Rigjallërimi i sektorit të agrikulturës është një prioritet tjetër. Masat që synojnë të merren janë: rritja e prodhimit bujqësor dhe blegtoral nëpërmjet masave të mbështetjes direkte, qasja më e mirë për kredi bujqësore, lehtësimi i trajnimit profesional, rritja e konkurrencës së kapitalit njerëzor dhe zhvillimi i infrastrukturës agro-rurale.

- e. Zhvillimi i burimeve njerëzore - shkalla e papunësisë në Kosovë ka qenë gjithmonë e lartë; prandaj, mbetet një prioritet i vazhdueshëm që ka nevojë të trajtohen ashtu siç duhet. Në afat të shkurtër kjo sfidë duhet të vihet në shënjestër duke krijuar kushte të përshtatshme për investimet private vendase (NVM) dhe investimet e jashtme. Masat të cilat janë parashikuar të merren për zhvillimin e burimeve njerëzore të cilat gjithashtu do të kenë një ndikim në uljen e shkallës së papunësisë janë: ristrukturimi dhe zhvillimi i sistemit edukativ dhe profesional në mënyrë që të plotësojnë kërkesat e tregut të punës, krijimin e një sistemi të besueshëm të informacionit të tregut të punës, si dhe rritjen e kapaciteteve për aftësi profesionale për punëkërkuesit/papunët për rreth 20% deri në vitin 2014.

- Si ka qenë koordinimi mes palëve të ndryshme (p.sh. ministritë e linjës, Ministria e Financave dhe/ose Banka Qendrore) për formulimin e politikave ekonomike dhe zbatimin e tyre, dhe si janë realizuar? Cilat janë organet konsultative të përfshira në procesin e vendimmarrjes? Deri në çfarë mase janë të përfshirë partnerët socialë? Nëse është e rëndësishme, cila është koha për partnerët socialë dhe organet tjera konsultative për të dhënë mendimin e tyre?

Koordinimi i hartimit të politikave ekonomike është realizuar në nivel politik përmes Grupit të Ministrave të Departamenteve Qeveritare të lidhura me fushën ekonomike. Në nivelin teknik, koordinimi bëhet përmes një grupi të këshilltarëve dhe nëpunësve civil të cilët koordinojnë formulimin dhe hartimin e politikave ekonomike për Vizionin e Zhvillimit Ekonomik 2011-2014. Puna e koordinimit u zhvillua midis muajit Prill dhe Korrik 2011. Grupet e nivelit teknik dhe politik kanë punuar në rishkrimin e politikave gjatë muajve Janar 2012 dhe Prill 2012. Drafti i Vizionit të Planit Ekonomik, për qasje nga publiku, është publikuar në faqe të internetit të Zyrës së Kryeministrit. Takimet dhe konsultimet me organizatat e bizneseve, shoqërinë civile, dhe komunitetin e donatorëve, u mbajtën në Tetor 2011.

Ndërsa procesi konsultativ për hartimin e KASH-it, bazuar në prioritetet e përcaktuara nga mekanizmat e lartpërmendur, është udhëhequr nga MF-ja në pajtim me Ligjin mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë Nr 03/L-221 përmes mekanizmave të mëposhtëm:

- a. MF-ja inicion mekanizmat e hartimit të KASH-it duke e informuar Kryeministrin dhe kabinetin e tij me aktivitetet, kohëzgjatjen, dhe përgjegjësitë e institucioneve/ ministrive në këtë proces. Pastaj ajo lëshon udhëzime për përgatitjen e KASH-it. Ky dokument është i bazuar në Deklaratën e prioritetëve dhe përmban udhëzime të qarta për përgjegjësitë e organizatave buxhetore (OB) në këtë proces, orarin e dorëzimit të dokumenteve nga OB-të dhe një shembull konkret ilustrues i materialeve të nevojshme që duhet të dorëzohen në MF-ve.
- b. Kabinete qeveritare, sekretarët gjeneral dhe nëpunësit civilë janë të përfshirë në procesin e hartimit të KASH-it në bazë të udhëzimit të MF-ve. Kontributi i tyre përfshin deklaratën e misionit të tyre, pasqyrën e gjendjes aktuale, objektiva të matshme për t'u arritur, tabelat që përmbajnë prirjet historike dhe ndarjet e propozuara buxhetore brenda limiteve të burimeve dhe kufizimeve buxhetore. Rezultati i këtij procesi është KASH Drafti i cili është dorëzuar për aprovim në Kabinetin Qeveritar të Ministrave.
- c. Paralelisht me këtë proces konsultues në hartimin e KASH-it, që ndodh në nivel të institucioneve Qeveritare, Qeveria e Kosovës në Mars të vitit 2012 me synim të rritjes së kualitetit të politikë-bërësve ekonomik morën vendimin nr. 02/67 për krijimin e Këshillit Kombëtar për Zhvillimin Ekonomik të Kosovës (KKZHEK). KKZHEK është një organ konsultues, me pjesëmarrës nga organizatat e bizneseve së bashku me institucionet Qeveritare. KKZHEK përfshin Ministrinë e Financave (MF), Ministrinë e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR), Ministrinë e Industrisë dhe Tregtisë (MIT), Ministrinë e Integritetit Evropian (MIE), Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS), Ministrinë e Arsimit, Shkencës, dhe Teknologjisë (MASHT), Odën Ekonomike të Kosovës (OEK), Aleancën Kosovare të Biznesit

(AKB), dhe Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë (OEAK). KKZHEK është kryesuar nga Zëvendës - Kryeministri përgjegjës për sektorin ekonomik, i cili gjithashtu është Ministër i Tregtisë dhe Industrisë. Sipas projekt rregullores xx/2012 për funksionimin e Këshillit, mbledhjet duhen të mbahen më së paku çdo dy muaj, apo më shpesh me kërkim të kryetarit apo të paktën nga 3 anëtarë.

Në bazë të Vendimit të Qeverisë nr. 02/67, ndër të tjera, KKZHEK organizon dhe strukturon aktivitetet e institucioneve shtetërore me qëllim që të përmirësojë mjedisin e bizneseve dhe investimeve, aprovon planet operative, dhe inicion diskutimet dhe bashkëpunimin me investitorët potencial. Një nga detyrat dhe përgjegjësitë e këtij Këshilli është gjithashtu të monitoroj zbatimin e PVZHE (2011-2014), që është një prioritet me rëndësi shumë të madhe.

Përfshirja e partnerëve socialë në procesin ekonomik të krijimit të politikave është kryer nëpërmjet Këshillit Ekonomik dhe Social (KES) në pajtim me Ligjin për Këshillin Ekonomiko-Social nr. 04/L-008. Këshilli është formuar me synim që të krijoj dhe zhvilloj dialogë social në Kosovë për punëtorët dhe punëdhënësit në çështje me rëndësi të lartë për përmbushjen e të drejtave ekonomike, sociale dhe profesionale të tyre, të cilat janë të realizuara përmes marrëveshjeve bilaterale dhe trepalëshe të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve. KES përbëhet nga pesë (5) përfaqësues të emëruar nga organizatat e punëtorëve, pesë (5) përfaqësues të emëruar nga organizatat e punëdhënësve dhe pesë (5) përfaqësues të emëruar nga Qeveria. Sipas Ligjit për Këshillin Ekonomiko-Social nr. 04/L-008, bordi takohet më së paku një herë në dy muaj.

- Financat Publike: Cili është qëllimi i sistemit të financave publike? Si është konceptuar kjo? Si janë zhvilluar shpenzimet dhe të hyrat e Qeverisë si pjesë PBB-së përgjatë 5 viteve të fundit, si një tërësi gjithashtu edhe në lidhje me kategoritë?

Financat Publike ndikojnë në zhvillimin ekonomik të Kosovës. Rrjedhimisht, në një mënyrë është konceptuar që financat e kategorive funksionale përputhen me prioritet kombëtare dhe tendencat e të të ardhurave, bazuar në legjislacionin përkatës.

Planifikimi dhe hartimi i buxhetit kombëtar është kryer në bazë të prioriteteve të Qeverisë, me qëllim të realizimit të planeve afatmesme dhe përmbushjen e vizionit të qëndrueshëm rreth zhvillimit ekonomik. Një proces i tillë kërkon përfshirjen e të gjitha OB-ve të cilat janë përgjegjëse për hartimin e kërkesave buxhetore në linje me stabilitetin makro-fiskal të vendit.

Zbatimi i politikave fiskale të hartuara nga Qeveria e Kosovës përgjatë periudhës 2007-2011 është kryer në përputhje me objektivat për zgjerim të vazhdueshëm ekonomik, ruajtjen e qëndrueshmërisë makro-fiskale, bazuar në një sistem tatimor të thjeshtë me një bazë më të gjerë dhe një normë më të ulët të taksave. Një qasje e tillë ka lejuar që Kosova të ketë një nga normat më të ulëta tatimore për bizneset, për më shumë detale shih Aneksin 3a.

Bazuar në të dhënat gjatë viteve 2007-2011, të hyrat totale kanë vazhduar të rriten në një mesatare vjetore prej rreth 14 %. Të hyrat nga doganat përgjatë kësaj periudhe janë rritur me një mesatare vjetore për 13% ose rreth 55% krahasuar me vitin 2017, në terme nominale. Vetëm përgjatë vitit 2011, të hyrat e tilla janë rritur për 18% krahasuar me vitin 2010. Të hyrat e brendshme gjatë të njëjtës periudhë janë rritur me një mesatare vjetore rreth 10.3% ose 40.7% krahasuar me vitin 2007. Vetëm në vitin 2011, të hyrat janë rritur për 18% në krahasim me vitin 2010. Në tabelën e mëposhtme janë paraqitur të ardhurat si % e PBB-së. Në total, të ardhurat qeveritare janë rritur në mënyrë të vazhdueshme përgjatë 5 viteve të fundit. Të hyrat e përgjithshme në 2007 kanë qëndruar tek shuma €898 milion, duke arritur shumën prej € 1,303 në vitin 2011, për më shumë detale shih Aneksin 3a.

Tabela 22: Të hyrat si % e PBB-së

Përshkrimi	2007	2008	2009	2010	2011
Të Hyrat Doganore	15.7%	15.7%	16.2%	16.7%	18.0%
Të Hyrat Lokale	5.7%	5.8%	5.3%	5.3%	5.7%
Të Hyrat Jo-Tatimore	5.4%	3.6%	3.3%	3.5%	3.5%
Te Hyra të tjera	0.5%	1.2%	5.5%	3.7%	2.1%
Totali	28.6%	24.2%	29.3%	26.5%	27.8%

Burimi: MF

Rritja e vazhdueshme ekonomike e shënuar gjatë viteve 2007-2011, është shoqëruar me rritje të vazhdueshme të shpenzimeve të buxhetit të përgjithshëm, si pjesë e PBB-së. Shpenzimet e përgjithshme për periudhën 2007 - 2011 janë rritur me një mesatare prej 9.2%. Si një pjesë e PBB-së, shpenzimet janë rritur prej 19.5% në 2007 në 29.9% në 2011, kryesisht si rezultat i rritjes së shpenzimeve kapitale. Ndërsa kategoritë e tjera të shpenzimeve, me përjashtim të kategorive të shpenzimeve kapitale, pagave, dhe mëditjeve, kanë ulur pjesëmarrjen e tyre në PBB. Sa i përket vitit 2008, Qeveria e Kosovës është fokusuar në rritjen e investimeve kapitale, që është rritur për 120% vetëm në vitin 2008. Kjo politikë nuk është shoqëruar me rritje të konsiderueshme të deficitit primar gjatë viteve 2007-2011, kryesisht si rezultat i rritjes së vazhdueshme të të hyrave buxhetore. Zbatimi i politikave fiskale ka rezultuar në një buxhet pothuajse të balancuar për gjatë viteve 2008-2009. Gjatë vitit 2010, bilanci primar ka arritur -2.3% të PBB-së kurse në vitin 2011 është ulur edhe më tej për -1.5%.

Tabela 23: Shpenzimet e Përgjithshme në % të PBB-së

Përshkrimi	2007	2008	2009	2010	2011
Të Hyrat	28.6%	24.2%	29.3%	26.5%	27.8%
Shpenzimet Primare	27.8%	28.8%	29.0%	28.7%	29.2%
<i>Nga të cilat: Shpenzimet Kapitale dhe Net Kredi-të</i>	4.6%	9.0%	10.2%	10.9%	11.5%
Bilanci Aktual	13.7%	8.7%	10.0%	9.1%	10.0%
Bilanci Primar	9.1%	-0.3%	-0.6%	-2.3%	-1.5%
Bilanci Total (duke përfshirë pagesat e interesit)	9.3%	-0.5%	-1.1%	-2.5%	-1.7%

Burimi: MF

Në tërësi, shpenzimet e përgjithshme të Qeverisë në vitin 2007 kanë mbërritur shumën prej €661.2 milion, në vitin 2008 kanë mbërritur shumën prej €950.5, si dhe në vitin 2009 kanë mbërritur shumën prej €1,232. Ky trend pozitiv ka vazhduar edhe përgjatë viteve 2010 dhe 2011 me një total të shpenzimeve prej €1,272 milion, respektivisht €1,388 milion për vitin 2011.

- Sistemi buxhetor: ju lutem përshkruani karakteristikat e procesit, planifikimit dhe ekzekutimit të programit rreth buxhetit të Qeverisë. Ju lutem tregoni qëllimet politike, zhvillimet dhe të arriturat sa i përket politikave buxhetore. A janë konsultuar me partnerët sociale në fazën e planifikimit/programimit të ciklit buxhetor. Sa është efikasiteti dhe efektiviteti që sigurohet rreth shpenzimeve të Qeverisë?

Plani Buxhetor: Procesi i buxhetimit është paraprirë nga dokumenti i KASH-it që është përgatitur për tre vitet e ardhshme. Ky dokument ofron objektiva të matshme specifike të cilat lehtësojnë përmbushjen e vizionit dhe programit Qeveritar. Po ashtu ky dokument ndihmon në procesin e buxhetimit duke pasur parasysh që këto objektiva përkthehen në aktivitete dhe projekte përgjatë përpilimit të buxhetit nëpërmjet programeve buxhetore.

Procesi i përpilimit të buxhetit fillon me lëshimin e qarkoreve buxhetore duke filluar nga 15 Maji për secilin vit kalendarik. Në mes të muajit gusht dhe shtator, dëgjimet buxhetore me të gjitha OB-të në nivel qendror organizohen çdo vit për të shqyrtuar kërkesat e tyre për ndarjet buxhetore. Institucionet e ftuara për gjatë dëgjimeve buxhetore janë: Komiteti për Buxhet dhe Financa, Zyra e Kryeministrit, Ministria e Ekonomisë dhe Financave, dhe institucionet që shprehin interesimin e tyre, duke përfshirë shoqërinë civile.

Sa i përket buxhetit të komunave, forume me autoritete lokale organizohen përgjatë muajve Qershor – Shtator me qëllim të zhvillimit të ciklit buxhetor komunal, duke u fokusuar në përfshirjen e plotë të principeve themelore të stafit komunal, transparencën, konkurrencën, dhe demokracinë. Dëgjime publike me qytetarët janë mbajtur ku prioritet komunale janë përpunuar në detale, dhe pastaj Kuvendi i Komunës ka aprovuar dhe paraqitur buxhetin në Ministrinë e Financave (MF).

Në parashikimet buxhetore që përdorin sistemet elektronike të BDMS (Zhvillimi i Buxhetit dhe Sistemi i Menaxhimit) dhe Programi për Investime Publike (PIP) janë mjete të përdorura për planifikimin e buxhetit. Ndarjet në bazë të Ligjit të Buxhetit, ndarjet buxhetore ndahen në tri kategori:

- a. Ndarjet buxhetore nga OB-të (Ministritë, Komunitat, programet dhe nën-programet);
- b. Ndarjet sipas funksionit dhe ndarjet sipas kategorive ekonomike.

Zbatimi i Buxhetit: Pas miratimit të ndarjeve buxhetore në Kuvendin e Kosovës, procesi për ekzekutimin e procesit fillon përmes Sistemit Informativ për Menaxhim Financiar (SIMF), kryesisht nën përgjegjësinë e OB-ve dhe Departamentit të Thesarit. Departamentet buxhetore vetëm ndjekin ndryshimet në ndarjet buxhetore që janë në pajtim me dispozitat e Ligjit për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësi (LMFPP) Nr. 03/L-048, Ligji për Financat e Pushtetit Lokal (LFPL) Nr. 03 / L-049 dhe ligjet vjetore për buxhet. Sipas Ligjit për Buxhet nr. 04-L-079, të paktën dy herë në vit, gjatë ri-shikimit të raportit gjysmë vjetor për mbylljen e vitit fiskal, Ministri do të raportojë në kabinetin e Qeverisë dhe/ose në Kuvend për ndryshimet dhe rregullimet në buxhet që ndodhën gjatë vitit fiskal.

Transferimet/Rishpërndarja në mes kategorive ekonomike, siç janë subvencionet në kapital, si dhe transferimet/rishpërndarja në mesin e ministrive janë të rregulluara me ligj.

Transferimet/Rishpërndarja në mes kategorive janë të rregulluara në pajtim me Ligjin mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë Nr. 04/L-048, Neni 30 dhe 31 në pajtim me Ligjin për Buxhetin e Republikës së Kosovës Nr. 04/L-079, Neni 13-14.

- a. Deri në një përqindje të caktuar, transferimet dhe rishpërndarja e programeve brenda organizatës buxhetore mund të miratohet nga ministri (deri në 15%), Qeveria (deri në 25%) të ndarjeve të prekura negativisht;
- b. Asnjë transferim ndërmjet organizatës buxhetore nuk mund të bëhet pa miratimin e Kuvendit;
- c. Kurdo që një organizatë buxhetore qendrore ka nën kaluar shpenzimet në përputhje me planin rrjedhës të parasë së dorëzuar në Thesar, Ministri me miratimin e Qeverisë mund të

autorizojë një reduktim në ndarjet, por vlera e përgjithshme e të gjithat transferimeve nuk duhet të kalojë shumën prej pesë për qind (5%) të vlerës totale të të gjitha ndarjeve buxhetore;

- d. Kur përvetësimi ndërlidhet me një përgjegjësi të veçantë të një organizate buxhetore, një përgjegjësi e tillë është transferuar në mënyrë të ligjshme ose i delegohet një organizate tjetër buxhetore, Ministri mund të transferojë, siç mund të kërkohej në bazë të rrethanave, të gjitha apo një pjesë e përvetësimeve të tilla nga buxheti i organizatës së fundit;
- e. Të gjitha ndryshimet për shkak të transferimeve dhe ri-shpërndarjes janë evidente në sistemin e Free – Bilancit (SIMFK) Zhvillimi i Buxhetit dhe Sistemi i Menaxhimit (SZHMB) dhe Sistemi i Programit të Investimeve Publike (PIP).

Partnerët shoqëror konsultohen në nivelin e vendimmarrjes, dhe jo në fazën e konsultimeve rreth ciklit buxhetor sepse në këtë fazë konsultimet kryhen vetëm me OB-të, të cilët do të transmetojnë angazhimin dhe qëndrimet e tyre në Këshillin Ekonomik Social.

Raportet tremujore dhe vjetore të progresit fizik dhe financiar rreth zbatimit të projekteve kapitale janë përgatitur përmes sistemit të PIP-it me qëllim të monitorimit të efikasitetit të shpenzimeve. Me qëllim të rritjes së efikasitetit dhe efektivitetit, përmes qarkoreve buxhetore, OB-të janë të detyruara të paraqesin treguesit e performancës për kërkesat e tyre buxhetor.

- Politika dhe Struktura e Shpenzimeve: Ju lutem jepni një përshkrim të shkurtër për Strukturën e Shpenzimeve të Qeverisë bazuar në elementet dhe funksionet ekonomike gjatë pesë viteve të fundit. Cilat janë prioritetet kryesore të Qeverisë rreth shpenzimeve dhe si janë të lidhura me zhvillimin e politikave të përgjithshme ekonomike?

Bazuar në Ligjin për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësi (LMFPP), Nr. 03/L-048 dhe Ligjin për Buxhetin Vjetor, struktura e shpenzimeve sipas klasifikimit funksional është e ndarë në kategoritë e mëposhtme:

- a. Shërbimet e Përgjithshme;
- b. Mbrojtjes;
- c. Zbatimi i Ligjit dhe Sigurisë Publike;
- d. Çështjet ekonomike;
- e. Mbrojtjes së Mjedisit;
- f. Çështja e komuniteteve dhe banimit;
- g. Shëndetësi;
- h. Rekreacion, kulturë, dhe fe;
- i. Arsimit;
- j. Mbrojtje Sociale.

Gjatë periudhës 2008-2011, Qeveria e Kosovës ka orientuar shpenzimet financiare në drejtim të financimit të çështjeve ekonomike, ku theks i veçantë i është dhënë përmirësimit të infrastrukturës rrugore. Qeveria e Kosovës ka drejtuar shpenzimet financiare kundrejt financimit të çështjeve ekonomike, ku rol i veçantë i është dhënë përmirësimit të infrastrukturës. Shpenzimet në këtë kategori kanë pësuar një trend në rritje prej 18.6 të shpenzimeve totale në vitin 2007 në 31.2% në vitin 2011. Kategoria e mbrojtjes sociale ka pësuar një ulje prej 17.9% të shpenzimeve totale në 2007 në 12.9% në vitin 2011. Kategoritë e tjera kanë kaluar nëpër një prirje pak a shumë lineare gjatë kësaj periudhe, për më shumë hollësi shih Aneksi 3a.

Struktura e shpenzimeve nga natyra ekonomike, përfshirë kategoritë e mëposhtme:

- a. Pagat dhe kontributet;
- b. Produktet dhe shërbimet;
- c. Shpenzimet komunale;
- d. Subvencionet dhe transferet;

- e. Shpenzimet kapitale;
- f. Shpenzimet tjera.

Shpenzimet e Përgjithshme sipas kategorive ekonomike si pjesë e PBB-së, janë ngritur nga 19.5% në vitin 2007 në 29.9% në vitin 2011, kryesisht për shkak të rritjes së shpenzimeve kapitale. Gjithashtu, kategoria e pagave dhe kontributeve është rritur nga 6.1% (si pjesë e PBB-së) në vitin 2007, në 8.4% në vitin 2011, ndërsa kategoria e shpenzimeve tjera si pjesë e PBB-së ka rënë.

Procesi buxhetor është paraprirë nga ana e Planit të Zhvillimit Ekonomik (PZHE) dhe KASH-i. KASH 2013-2015 përmban Deklaratën e Prioriteteve të Qeverisë së Kosovës për periudhën afatmesme. Me qëllim të një zhvillimi të përgjithshëm ekonomik, kjo deklaratë përmban katër shtylla kryesore:

- a. Rritje dhe zhvillim të qëndrueshëm ekonomik;
- b. Qeverisje të mirë dhe forcimin e sundimit të Ligjit;
- c. Zhvillimin e burimeve njerëzore;
- d. Ngritjen e mirëqenies sociale për të gjithë qytetarët.

Këto janë shtyllat kryesore për zhvillim ekonomik. Për më shumë, përmes strategjive sektoriale dhe OB-ve këto prioritete janë të ndara në objektiva specifike dhe të transmetuara në shpërndarje të veçanta buxhetore. Objektivat konkrete janë të zhvilluara në projekte dhe aktivitete individuale përmes procesit buxhetor, për më shumë shiko Aneksin 3a.

- Politika tatimore: Cilat janë autoritetet përgjegjëse për mbledhjen e taksave në nivelin Qeverisës qendrore? Cilat taksa i mbledhin? Cilat janë përgjegjësitë fiskale të autoriteteve të ndryshme (lloji i taksave të mbledhura)? Si ka ndryshuar regjimi i taksave gjatë pesë viteve të fundit (ndryshimet e normave tatimore, paraqitja e taksave të reja dhe kontributet etj)? A ka ndonjë rrjedhje të përshtatshme të të ardhurave për komunat në mënyrë që të financojë kompetencat e tyre? A ka ndonjë mekanizëm për rishpërndarjen e burimeve ndërmjet komunave? A pritet që buxheti qendror t'i financoj komunat?

Mbledhja e taksave në nivelin Qeverisës qendrore është e mbajtur nga Dogana e Kosovës (DK) dhe Administrata Tatimore e Kosovës (ATK).

Llojet e taksave të mbledhura në nivelin qendror nga Dogana janë:

- a. Taksa doganore;
- b. Tatimi mbi Vlerën e Shtuar (TVSH);
- c. Akciza

Ndërsa llojet e taksave të mbledhura në nivel qendror nga Administrata Tatimore janë:

- a. Tatimi mbi vlerën e shtuar (VAT)
- b. Tatimi mbi të ardhurat
- c. Tatimin mbi të ardhurat personale, që në bazë të Ligjit për Tatimin në të Ardhurat Personale nr. 03/L-161 përfshin të ardhurat nga pagat, qiraja, interesi, përdorimi i aseteve të paluajtshme të pronës, shtimi kapitalit, fitimi në lotari dhe lojërat e fatit, dhe të ardhurat nga bizneset me qarkullim vjetor bruto prej € 50.000 apo më pak.

Që nga viti 2011 e deri më tani, disa ndryshime kanë ndodhur në politikat taksore të Kosovës. Më 1 Janar 2009, Ligji për Tatimin në të Ardhurat Personale ka hyrë në fuqi, i cili ka ofruar një reduktim të normës së tatimit prej 0%, 5%, 10%, dhe 20% në 0% për të ardhura deri në €960, 4% për grupim të të ardhurave vjetore nga €960 deri në €3,000, 8% për grupim të të ardhurave vjetore në mes të €3,000 dhe €5,400, dhe 10% për të ardhurat vjetore më shumë se €5,400. Gjithashtu, sipas këtij ligji, norma e taksës ishte zvogëluar nga 20% në 10% për të ardhurat nga qiratë, interesi, dividendët, shtimit të kapitalit, lotari dhe kumari, pensionet dhe të ardhurat tjera. Pastaj Ligji mbi të Ardhurat Nr. 03/L-

115 ishte shfuqizuar nga Ligji mbi të Ardhurat Nr. 03/L-161 e cila përjashtoi taksat mbi të ardhurat nga dividendët.

Gjithashtu, me hyrjen në fuqi të Ligjit mbi të Ardhurat Nr. 03/L -113 më 1 Janar 2009, norma e taksës ishte ulur nga 20% në 10%. Pastaj, më 1 Janar 2010, hyrja në fuqi e ligjit të ri mbi të Ardhurat Nr. 03/ L-162 ka pasur ndryshime të tjera në taksa. Ndryshime të tilla përfshijnë zvogëlimin e normës të taksave për kompanitë e sigurimeve nga 7% në 5%, përjashtim nga tatimi mbi të ardhurat e dividendit për personat rezidentë dhe jo-rezident, interesi i instrumenteve financiare të lëshuara nga autoritetet publike në Kosovë dhe aktivitetet ekonomike të institucioneve fetare për qëllime të vetë-qëndrueshmërisë.

Me qëllim të një efekti neutral në reformën fiskale në të ardhurat buxhetore, norma e TVSH-së është rritur nga 15% në 16% sipas Ligjit mbi Tatimin në Vlerën e Shtuar Nr. 03/L - 114. Me hyrjen në fuqi të ligjit të ri të TVSH-së Nr. 03/L-146 më 1 Janar 2010, Ministri i Financave ka dhënë leje për, nëse është e nevojshme, të nxjerrë aktet nën-ligjore për futjen e një norme më të ulët (deri në 5%) dhe më të lartë (deri në 21%) të TVSH-së, për furnizimet të caktuara të mallrave dhe shërbimeve që përmban Aneksi III i këtij ligji.

Më 11 Nëntor 2008, Ligji për Kodin Doganor dhe të Akcizave Nr. 03/L-109 ka hyrë në fuqi duke zëvendësuar Rregulloren e UNMIK-ut 2004/1 dhe 2005/32 dhe Udhëzimin Administrative 2004/24.

Gjithashtu, disa ndryshime janë zbatuar edhe në normat e akcizave, e cila në bazë të Ligjit të Ndryshimit dhe Plotësimit, Ligji për Tatimin e Normës së Akcizës Nr. 03/L - 220, gazet e naftës dhe hidrokarburet e tjera të naftës (kodi tarifar 2711) që përdoren për qëllime të prodhimit janë të përjashtuara nga pagesat e akcizës. Nga mesi i vitit 2011, Qeveria mori një vendim për të ndryshuar normën e akcizës në produktet e duhanit, automjetet motorike dhe miratoi aplikimin e akcizës në kumar. Akciza në produktet e duhanit u rrit nga 25 € në 27€ për 1000 njësi të produkteve të duhanit, ndërsa akciza për veturat ishte rritur nga 500€ dhe u klasifikua në bazë të fuqisë së motorit dhe vitit të prodhimit.

Sipas Ligjit për Tatimin në Pronë të Paluajtshme Nr. 03/L-204, Komunitat janë përgjegjëse për mbledhjen e taksave të pronës. Pas ndryshimit dhe miratimit nga Kuvendi i Kosovës, normat e reja me prag minimal janë rritur nga 0.05% në 0.15% që në pajtim me këtë Ligj do të hyjë në fuqi nga 1 janari 2013.

Tabela 24: Tatimi mbi të Ardhurat Personale dhe Normat tatimore në %

Grupimi i të ardhurave, monedha Euro		Normat tatimore, në %	
Mujore	Vjetore	Deri 2008	Nga Janari 2009
Deri në 80 €	960	0	0
80 – 250 €	960€ – 3000€	5	4
250 – 450 €	3.000€ – 5.400€	10	8
përmbi 450 €	përmbi 5.400€	20	10

Tabela 25: Të ardhurat e korporatave dhe normat Tatimore të TVSH-së, në %

	Deri në fund të vitit 2008	Nga viti 2009

Të ardhurat e korporatave	20	10
TVSH-ja	15	16

Burimi: Administrata Tatimore e Kosovës

Parimet e financimit komunal dhe pjesëmarrja e buxhetit komunal në Buxhetin e Kosovës (Grandet qeveritare për komunat) janë të strukturuar në përputhje me Ligjin për Financat e Pushtetit Lokal (LFPL) Nr. 03/L-049 dhe legjislacioneve të tjera në fuqi.

Ministritë nga viti në vit kanë pasur një rritje të shkallës së decentralizimit fiskal dhe transparencës në planifikimin, regjistrimin/ekzekutimin dhe raportimin e buxhetit të komunës.

Përcaktimi i shumave totale të grandeve të Qeverisë dhe shpërndarja e tyre nëpër komuna individuale kryhet nga Komisioni i Grandeve (KG) në bazë të nenit 33 të LFPL duke marrë parasysh kriteret e mëposhtme:

- Zbatimi i parimeve, kriterëve dhe formulës së përgjithshme të vendosur nga LFPL
- Analiza e standardeve sektoriale e dhënë nga ministritë e linjës MASHT, MSH, MAPL
- Caktimi i Formulës për grande të veçanta në arsimin para-universitar dhe kujdesin shëndetësor primar
- Kornizën makro-fiskale si bazë e KASH-it

Një marrëveshje e tillë institucionale është zhvilluar nga Sekretariati i Komisionit të Grandeve në MF në pajtim me nenin 32 pika 5 të Ligjit për Financat e Pushtetit Lokal në konsultim dhe koordinim me: a) Ministritë e linjës MASHT, MSH, dhe MAPL-ja, duke përfshirë fondet për kujdesin shëndetësor sekondar si një kompetencë e shtuar, b) komunat duke përfshirë harmonizimin ndërmjet komunave amë me komunat e reja të përshkruara në memorandumet e mirëkuptimit, c) Departamentit Makroekonomik dhe Departamentit të Buxhetit Qendror të Ministrisë së Financave, dhe në bashkëpunim me partnerët ndërkombëtar (FMN, BB, KE, AAZHN, OSBE-së, etj.).

Sistemi komunal financiar aktualisht përbëhet nga një decentralizim fiskal i avancuar, ku komunat kanë kompetenca të konsiderueshme të shpenzimeve, autoritet për të ofruar shërbime publike, autoritet për të mbledhur të ardhurat, dhe autoritet mjaft të lartë në menaxhimin e financave publike. Sipas rekomandimeve të Misionit të FMN-së për vitin 2013, komunat do të kenë fleksibilitet në ndarjen e të hyrave vetanake komunale në strukturën e shpenzimeve sipas kategorive ekonomike për vitin 2013, duke përjashtuar kategorinë e pagave dhe kontributeve.

Burimet e Financimit Komunal përfshijnë: të hyrat vetanake komunale, grandet specifike operative dhe grandet për kompetencat shtesë, transferet për kompetencat e deleguara, grandet e jashtëzakonshme dhe ndihma të huaja financiare.

Në bazë të LFPL, nenit 23, komunat marrin grande operative nga buxheti i Kosovës si: grandin e përgjithshëm, siç përcaktohet në LFPL në nenin 24, Grand Specifik për Arsim dhe Grand Specifik për shërbimet shëndetësore, duke përfshirë financimin për shëndetin sekondar në pajtim me nenin 25 të LFPL.

Në bazë të Ligjit për Kufijtë Administrativ Komunal nr 03/L-041, neni 9, pas themelimit të një komune të re si një organizatë buxhetore, Ministria e Financave në bashkëpunim me MAPL-së dhe kryetarët e saj, i transferon një shpërndarje të mjaftueshme buxhetore nga OB-të ekzistuese në komuna të reja, në përputhje me shpërndarjen e grandeve të miratuara nga Komisioni i Grandeve.

- Borxhi Publik: Si është siguruar financimi i buxhetit për 5 vitet e fundit (instrumentet kryesore)? Ju lutem jepni informacione të detajuara për aksionet aktuale të Borxhit publik (kreditorët e huaj /vendas, të monedhës, instrumentet, etj), garancitë dhe vonesat.

Për pesë vitet e fundit, Qeveria e Kosovës ka operuar me një suficit të buxhetit të përgjithshëm. Aksionet e përgjithshme të borxhit publik (i brendshëm dhe jashtëm) arrijnë shumën përafërsisht 282.8 milion€. Nga kjo shumë 253.1 milion €, janë borxh i jashtëm, dhe €29.7 milion € janë letra me vlerë të lëshuara nga Ministria e Financave në formë të Bonove të Thesarit. Borxhi i jashtëm duhet ti paguhet kreditorëve si në vazhdim:

- Bankës Ndërkombëtare për Zhvillim dhe Rindërtim (Banka Botërore) - 220.7 milion €
- Fondit Monetar Ndërkombëtar - rreth 27.3 milion € (SHKO) 23 milion
- Shoqatës Ndërkombëtare për Zhvillim (Banka Botërore) - rreth €5.1 milion (SHKO 4.3 milion)

Borxhi i brendshëm prej 29.7 milion € është huazuar nga bankat komerciale që operojnë në Kosovë. Deri më tani, Ministria e Financave nuk ka lëshuar garanci të kredisë për asnjë institucion. Megjithatë, përmes marrëveshjeve nën-huamarrje, Ministria e Financave ka një marrëveshje detyruese për nën-huamarrje nga institucionet e ndryshme publike të tilla si; Operator Sistemi, Transmisioni dhe Tregu (KOSTT), Kompania Rajonale të Ujësjetës "Prishtina". Nuk ka vonesë të borxhit

Tregu i punës:

a.Papunësia: Si është zhvilluar papunësia dhe sektorët e saj me kalimin e kohës? Sa i përket papunësisë cilat janë kategoritë kryesore? Sa është përqindja e punësimit afat-gjatë? Të lutem listoni faktorët themelor.

Tabela 26: Papunësia me kalimin e kohës, 2007-2011

Viti	2007	2008	2009	2010	2011
Të papunësuarit e regjistruar	334,595	335,942	338,895	335,260	325,261

Burimi: Raporti i punës dhe punësimit 2011, MPMS

Kategoritë kryesore të papunësisë janë papunësia afat-gjate, rinia, gratë, dhe minoritetet.

Tabela 27: Papunësia afat-gjate e rinisë, grave, personave me aftësi të kufizuara, dhe minoriteteve

	2007	2008	2009	2010	2011
Kategoria					
Papunësia afat-gjate	93.00%	93.50%	94.20%	94.00%	93.80%
Rinia (15-24)	98,695	101,658	103,896	106,342	107,122
Gratë e papunësuar	156,679	158,120	161,131	160,856	157,922
Personat me aftësi të kufizuara	1,726	1,814	1,903	1,937	2,030
Minoritetet	30,133	30,509	30,695	29,860	29,711

Burimi: Raporti i punës dhe punësimit 2011, MPM

a. Punësimi: Çfarë është ndarja e punës në mes të sektorit publik dhe privat? Cilat kanë qenë sektorët kryesorë të krijimit të vendeve të punës? Si i vlerësoni marrëdhëniet në mes të rritjes ekonomike dhe punësimit?

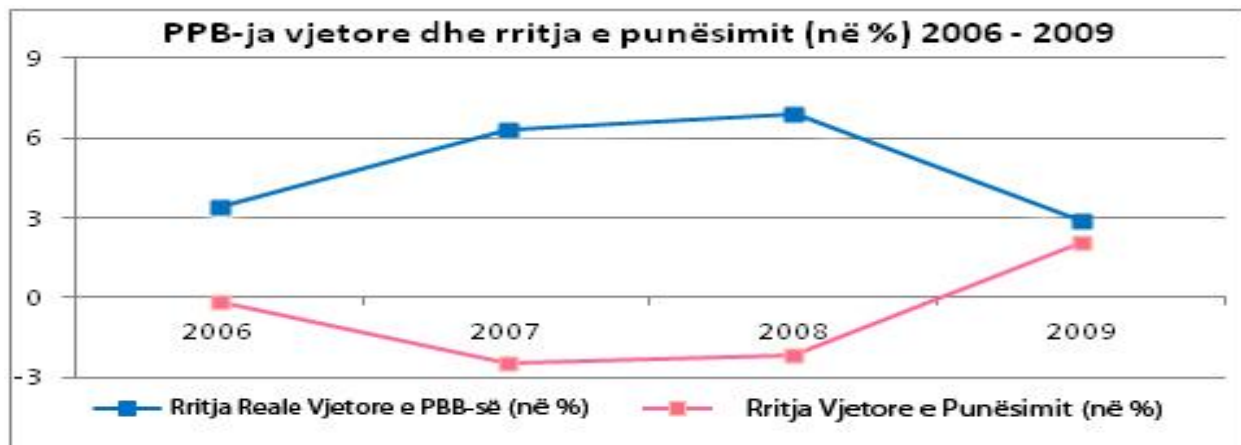
Tabela 28: Ndarja e punësimit në mes të sektorit publik dhe privat, 2007-2011

Viti	2007	2008	2009	2010	2011

Punësimi	225,037	218,231	233,338	245,502	251,510
Publik	74,366	74,701	74,190	77,164	78,068
Privat	150,671	143,530	159,148	168,338	173,442

Burimi: KAS & Fondi i Kursimeve Pensionale

Grafiku 1: Lidhja në mes të rritjes vjetore të PBB-së dhe rritjes së punësimit

E ndërtuar me të dhënat nga Enti Statistikor i Kosovës

- b. Të lutem përshkruaj karakteristikat kryesore të politikave Qeveritare të tregut të punës. Cilat janë hapat kryesorë që janë ndërmarrë/do të ndërmerren për të përmirësuar kushtet e tregut të punës dhe/ apo mospërputhjen në mes të kërkesës dhe ofertës së tregut?

Plani i Veprimit të Kosovës Vizioni Ekonomik 2011-2014 thekson prioritetet dhe sektorët kryesorë të zhvillimit ekonomik. Ndër të tjera prioritetet e këtij dokumenti përfshijnë:

- Përmirësimin e mjedisit të investimeve dhe mbështetjen e sektorit privat: Rritja e investimeve dhe mbështetja për zhvillimin e sektorit privat janë themeli i një rritjeje të qëndrueshme ekonomike. Ndryshimi dhe plotësimi i legjislacionit thelbësor që krijojnë kushte për tërheqjen e investimeve në Kosovë dhe heqjen e barrierave të tepërta administrative lehtëson funksionimin e sektorit privat dhe kontribuon në rritjen ekonomike të vendit. Kjo kërkon që reforma gjithëpërfshirëse të eliminoj 50% të licencave të tepërta dhe të kërkesave për leje. Një aspekt tjetër në drejtim të zhvillimit të këtij sektori është intensifikimi i aktiviteteve për tërheqjen e investimeve të huaja dhe integrimin në institucionet financiare ndërkombëtare.
- Zhvillimin e Kapitalit Njerëzor: Aktivitetet në kuadër të strategjisë prioritare kanë për qëllim rritjen e kualitetit të kapitalit njerëzor, me qëllim që të ofrojnë një fuqi punëtore me kualitet më të lartë në tregun e punës. Sa i përket kësaj çështjeje, një theksim do ti jepet edukimit dhe zhvillimit profesional në drejtim të zhvillimit të kapitalit njerëzor në të gjithë sektorët.

Strategia e punësimit 2010-2012 është njëra ndër dokumentet kryesore Qeveritare për politikën e punësimit. Në pikëpamjen e pengesave për rritjen e punësimit, strategjia afat-gjatë më e përshtatshme është ndarë në tre shtylla kryesore:

- Përmirësimi i mjedisit të investimeve dhe ulja e kostos për të bërë biznes, me qëllim që të rrisim krijimin e vendeve të punës duke e nxitur hyrjen e ndërmarrjeve në treg dhe zgjerimin e aktiviteteve më të vlefshme;
- Promovimi i një baze të fortë të aftësive dhe shkallë më të lartë të zhvillimit të kapitalit njerëzor përmes edukimit formal dhe sistemeve të formimit profesional;

- c. Përmirësimin e funksionimit të tregut të punës përmes institucioneve, politikave dhe rregulloreve më të mira të tregut të punës.

Në mënyrë që të arrihet një përmirësim i shpejtë në kushtet e tregut të punës, Qeveria ndërmori masa afat-shkurtra për të adresuar nevojën urgjente për punë duke zgjeruar investimet publike dhe programet për punë publike duke ndjekur objektivat afatmesme dhe afatgjata për një rrugë më të qëndrueshme në krijimin e punëve.

Strategjia Sektoriale 2009-2013 përcakton objektiva të mëtejshme në lidhje me politikat e punësimit dhe përputhjes së kërkesës dhe ofertës së tregut të punës. Shiko qëllimet e mëposhtme:

- a. Objektiva 1: Rritja e shkallës së punësimit dhe forcimi i kualifikimit profesional, sipas kërkesës së tregut të punës;
- b. Objektiva 4: Përmirësimi i bashkëpunimit me shtetet rajonale (anëtarët e BE-së dhe shtetet jo-anëtare të BE-së) për ngritjen e mundësisë së punësimit në tregun Kosovar të punës.

Për të përmbushur qëllimin e parë, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale është duke planifikuar rritjen e efikasitetit dhe efektivitetit të shërbimeve në tregut e punës, përmirësimin e informimit, ndërmjetësimit dhe kualifikimit profesional, infrastrukturën fizike dhe teknologjinë informative, rishikimin dhe ndryshimin e plan-programit aktual të formimit profesional dhe zhvillimeve të reja dhe rritjen e kapaciteteve profesionale të trajnimit, QAP profesional dhe trajnimin e menaxhimit të personelit, ulja e papunësisë së rinisë, gratë dhe papunësia afatgjate, rishikimin dhe zgjerimin e masave të politikave aktive të tregut të punës për mbrojtjen e punësimit të kategorive të tilla, bilancit të dialogut social, etj.

Sipas Qëllimit të 4, MPMS-ja është duke planifikuar forcimin e zbatimit të standardeve të BE-së dhe të bashkëpunojë në përmirësimin e kapaciteteve teknike, financiare, dhe njerëzore, nëpërmjet marrëveshjeve teknike të binjakëzimit që do të ndihmonin procesin e bashkëpunimit dhe zhvillimin e politikave, legjislacionit si dhe përmirësimin e partneriteteve për tërheqjen e investimeve dhe financimin e projekteve për krijim e vendeve të punës, duke siguruar mbështetje për sektorin privat nëpërmjet krijimit të shoqërive të përbashkëta.

Gjithashtu, Sektori i Planit Zhvillimor 2012 - 2014 parashikon vazhdimin e procesit të reformimit drejt kapaciteteve për zhvillimin e politikave në nivel të Departamentit të Punës dhe Punësimit, duke krijuar Ndarjet për zhvillimin dhe zbatimin e politikave, krijimin e Shërbimit Kombëtar të Punësimit, forcimin e kapaciteteve të shërbimeve publike për punësim, zhvillimin e sistemit të informimit të tregut të punës, etj

- Regjimi i çmimeve: Në cilat sektore janë çmimet e administruara (p.sh. të vëna në mënyrë të qartë nga Qeveria) apo të rregulluara (p.sh. të aprovuara nga një rregullator i pavarur)? Ju lutem tregoni kategoritë e gjera të çmimeve të cilat janë të administruara /rregulluara dhe pjesën e çmimeve të administruara /rregulluara në total, duke përfshirë treguesit sasiore.

Sektorët me çmim të rregulluar janë sektorët që ofrojnë shërbime publike. Rregullimi i çmimeve bëhet nga agjencitë e pavarura që funksionojnë si një rregullator ekonomik dhe raportojnë direkt në Kuvendin e Kosovës. Sektorët e mëposhtëm kanë çmime të rregulluara:

- a. Energjia (duke përfshirë edhe ngrohjen qendrore)
- b. Furnizimi me ujë dhe mbeturina
- c. Post-telekomunikacioni
- d. Hekurudhat
- e. Shëndetësia
- f. Arsimimi

Energjia: Zyra e Rregullatorit të Energjisë (ZRE) funksionon sipas Ligjit nr. 03/L-185 për Rregullim të Energjisë.

ZRE-ja ka mandat ligjor për rregullimin ekonomik në lidhje me sektorin e energjisë, që do të thotë se ka rol të vendosjes së çmimit për shfrytëzimin e infrastrukturës së energjisë në Kosovë si dhe për shfrytëzimin e energjisë elektrike dhe termale. ZRE-ja është e obliguar të vendosë tarifën për konsumatorët vendas. Në rastet kur, sipas kriterëve të vendosura nga ZRE-ja, është vendosur që konkurrenca në tregun e energjisë elektrike nuk është efektive, ZRE-ja ka autoritetin e duhur për të vendosur tarifën e energjisë edhe për konsumatorët e tjerë.

Në vendimin e fundit nga ZRE-ja në lidhje me tarifën për energji elektrike është vendosur që konkurrenca brenda sektorit të energjisë elektrike nuk është efektive. Si pasojë, u vendos që të gjithë konsumatorët në Kosovë do të kenë mundësinë të blejnë energjinë elektrike me tarifën e rregulluar. Tarifën e rregulluar me energji elektrike janë: Tarifën për Shtet të Energjisë Elektrike tek Furnizuesit Publik; Tarifën për Shtet të Energjisë Elektrike nga Furnizuesi Publik; Tarifën e Transmisionit (Transmetim), dhe Tarifën e Shpërndarjes (Shpërndarja).

Tarifën për ngrohje qendrore janë vendosur në bazë të Ligjit Nr. 03/L-116, në bazë të cilës ZRE-ja vendos çmimet dhe tarifën sipas propozimit vjetor të distributorit.

Shëndetësia: Shërbimet e shëndetësisë në sektorin privat janë krejtësisht të pavarura, ndërsa çmimet në sektorin publik janë të njëjta në tërë Kosovën. Në mungesë të ndonjë Ligji apo udhëzimi administrativ, Ministria e Shëndetësisë (MSH) ka hartuar "Listën e çmimeve të përkohshme për shërbime shëndetësore" në konsultim me ofruesit e shërbimeve shëndetësore në sektorin publik.

Aktualisht MSH-ja është duke hartuar Listën e shërbimeve shëndetësore bazike; metodologjinë e vendosjes së çmimeve, si dhe Listën e Çmimeve për shërbime shëndetësore në sektorin publik. Këto dokumente pritet të përfundohen deri më 1 Korrik, 2012.

Administrimi i çmimeve zë vend vetëm në sektorin publik, për dy kategori në banorëve: i) banorët që nuk janë qytetarë të Kosovës, dhe ii) qytetarët e Kosovës që kanë sigurim shëndetësor. Qytetarëve të Kosovës të cilët nuk kanë sigurim shëndetësor, iu është aplikuar një pako bazë me shërbime shëndetësore pa pagesë (në një tarifë minimale pjesëmarrjeje).

Edukimi: Tarifën në institucionet private për edukim më të lartë janë të vendosura nga institucionet private të cilat ofrojnë shërbime arsimore.

Sipas nenit 30 të Ligjit Nr. 04/L-037 për Edukim të Lartë (linku: <http://www.masht.gov.net/advCms/>), Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT), vendos në baza vjetore maksimumin e tarifave të shkollimit që studentët duhet të paguajnë në institucionet publike për arsimin të lartë. Niveli i pagesës vendoset në bazë të qëndrimit të studentit (në Kosovë apo jashtë Kosovës), natyra dhe kostoja e programit të studimit.

Institucionet publike për edukim të lartë vendosin tarifën dhe pagesën si: pagesa për pranim/dorëzim, pagesa për ri-provim, dhe pagesa për kartën studentore. Këto tarifa janë të aprovuara nga trupi qeverisës i institucionit përkatës dhe janë të konfirmuara nga MASHT.

Furnizimi me ujë dhe mbeturina: Çmimi i ujit dhe mbeturinave është i rregulluar nga Zyra Rregullative për Ujë dhe Mbeturina (ZRRUM) sipas Ligjit 03/L-086 (link: <http://gazetazyrtare.rks-gov.net/GZ2008.aspx>), dhe Rregullat R-02/U&K/2008 në vendosjen e tarifave për shërbimet e

furnizimit me ujë, kanalizim, furnizim me ujë të pijshëm, dhe R-02/M/2008 në vendosjen e tarifave për shërbimin e mbledhjes dhe hedhjes së mbeturinave në Kosovë (link: http://www.wwro-ks.org/Tariffs_rregullat_tarifore.html)

ZRRUM rregullon të gjitha çmimet të lidhura me:

- a. ndërmarrjet qendrore për jo-trajtimin për furnizim me ujë të pijshëm
- b. ndërmarrjet qendrore për menaxhimin e deponive të përhershme në Kosovë;
- c. 7 ndërmarrjet rajonale në fushën e furnizimit me ujë dhe ujëra të zeza;
- d. 7 ndërmarrjet rajonale për grumbullimin e mbeturinave.

Ekzistojnë tri lloje të çmimeve për shërbimet e ujit dhe ujërave të zeza: i) çmimet fikse mujore - EUR/muaj, ii) çmimet vëllimore për furnizimin me ujë - EUR/m³, iii) çmimet vëllimore për shërbimet e ujërave të zeza - EUR/m³, dhe iv) çmimet për furnizimin me ujë të pijshëm dhe të jo të pijshëm. Ky sistem i çmimeve i adreson tri kategori të konsumatorëve: i) familjet, ii) tregtare - industriale, dhe iii) institucionale. Për asgjësimin e përhershëm të deponive të mbeturinave ekziston vetëm një çmim. Pjesëmarrja /përqindja e çmimeve të rregulluara nga ZRRUM:

- a. ZRRUM menaxhon 100% të çmimeve nga kompanitë regjionale dhe korporatat që bëjnë furnizimin me ujë dhe ujëra të zeza si dhe ato të cilat merren me mbledhjen dhe menaxhimin e fushave të përhershme të tokës sanitare;
- b. 71% e popullsisë është e furnizuar me ujë të pijshëm, ndërsa 48% e popullsisë në nivel shtetëror janë të furnizuar me shërbime të ujërave të zeza
- c. Sa i përket grumbullimit të mbeturinave të ngurta komunale, 47% e popullsisë së përgjithshme marrin shërbime të tilla (të dhëna të tilla janë të bazuara në numrin e përgjithshëm të popullsisë që kanë marrë këto shërbime dhe numrin e përgjithshëm të popullsisë së vendit).

Posta dhe Telekomunikacioni: Çmimet e shërbimeve të telekomunikimit janë të vendosura nga Autoriteti Rregullativ i Telekomunikacionit (ART) nën autorizimin e garantuar me Ligjin e Telekomunikacionit Nr. 2002/7, të ndryshuar me Ligjin nr. 03/L-85 (link: <http://www.art-ks.org/?cid=1.8>).

Sipas analizave të tregut së telefonisë fikse, ART-ja ka krijuar detyrime të kontrollit të çmimeve për Operatorët me Fuqi të Rëndësishme të Tregut (OFRT). ART-ja ka vendosur çmime të detyrueshme drejt dy (2) operatorëve (PTK Sh.A. dhe IPKO Sh.P.K.) për ndarjen e llogarive dhe modelin e llogaritjes së kostos për shpërndarjen e plotë të shpenzimeve (Shpërndarja e Plotë Kostos- SHPK) në bazë të asaj se OFRT duhet të vlerësojnë çmimet e tyre të shërbimit.

Në tregun e telefonisë mobile, ART-ja ka bërë ndërprerjen çmimit thirrjes (MTR), pas dështimit të operatorëve për të arritur marrëveshje të përbashkët, pra për të përcaktuar MTR-në.

Autoriteti Rregullativ i Telekomunikacionit është në proces të analizimit të tregut në lidhje me përfundimin e thirrjeve zanore në rrjetin individual publik mobil dhe në varësi të rezultateve të imponojnë çmime obliguese kontrolluese. Për më tepër, deri në fund të vitit ART do të përfundojë procesin e analizës së tregut për linjat me qira dhe shërbimet e internetit kështu që në përpjesëtim me rezultatet do të bëjë rregullimet e çmimeve për OFNT.

Hekurudhat: Sipas Ligjit Nr. 04/L-63 në lidhje me hekurudhat e Kosovës, kompania publike TRAINKOS Sh.A. ka mundësinë e përcaktimit të tarifave të tyre.

Privatizimi:

Ju lutem jepni një pasqyrë të procesit të privatizimit gjatë 5 viteve të fundit për ndërmarrjet shoqërore dhe shtetërore respektivisht. Cilat kanë qenë metodat kryesore të privatizimit? Sa ndërmarrje janë privatizuar/ likuiduar/ dhe dërguar në procedurat e falimentimit? Ju lutem jepni informata rreth madhësisë, punësimit, dhe aktiviteteve të këtyre ndërmarrjeve. Cili është statusi i tanishëm dhe portofoli i agjencisë në krye të privatizimit. Cilat janë perspektivat për mos investime të mëtutjeshme dhe përfundimit të aktiviteteve të së njëjtës agjenci?

Privatizimi i Ndërmarrjeve Shoqërore

Vështirësi dhe metodat e privatizimit: Procesi i Privatizimit në Kosovë ka filluar me themelimin e Agjencisë Kosovare të Mirëbesimit (AKM) në vitin 2002. Metodatat e përdorura për privatizimin e Ndërmarrjeve Shoqërore (NSH) dhe asetëve të tyre ishin: i) Spin Off i zakonshëm, ii) Spin Off i kushtëzuar, dhe iii) Spin Off special. Spin Off – i zakonshëm nuk përfshin kushte të tjera përveç çmimit të lartë në një raund të tenderimit. Fituesi nën Spin Off-in e kushtëzuar dhe Spin Off-in special, përveç çmimit më të lartë (50% të pikëve), ofertuesi fitues përcaktohet gjithashtu në angazhimin rreth punësimit (25% të pikëve) dhe angazhimin e investimeve (25% të pikëve) të ofruara nga ofertuesi. Për më tepër, kjo metodë përbëhet nga dy raunde të ofertave, ku në raundin e dytë vetëm tre ofertuesit me çmimin më të lartë nga raundi i parë mund të marrin pjesë.

Administrata e UNMIK-ut e cila është themeluar më 1999, ka aranzhuar dhënien me qira të disa NSH-ve me strategji të rëndësishme deri në 10 vite (komercializimi). Deri më sot, prej 18 marrëveshjeve për qira dhënie vetëm 1 është ende me qira kurse 8 prej tyre janë privatizuar. Për shkak të shkëlqes së marrëveshjes për 9 NSH-të e tjera kontrata e qirasë është ndërprerë. Nga nëntë (9) NSH-ë, pesë (5) janë privatizuar, një (1) është nën likuidim dhe tri (3) duhet të privatizohen në të ardhmen.

Në përputhje me Ligjin Nr. 04/L-034 mbi Agjencinë Kosovare të Privatizimit (AKP), metoda e Spin Off-it special, e trashëguar nga AKM-ja, nuk praktikohet nga AKP pasi që është dëshmuar të jetë jashtëzakonisht komplekse për Menaxhimentin dhe Bordin e AKP-së, sepse disa nga ndërmarrjet e privatizuara përmes kësaj metode e kanë stërzgatur përmbushjen e standardeve rreth punësimit dhe investimeve. Komplikimet janë rritur për shkak të lidhjes së kontratave bazuar në legjislacionin anglez i cili nuk përputhet me ligjet e aplikueshme në Kosovë. NP-të nuk janë nën mandatin e AKP-së. NP-të dikur kanë qenë nën mandatin e AKP-së, e cila gjithashtu është kryesuar nga Bordi dhe ka kryer korporatizimin e këtyre ndërmarrjeve duke i transformuar në Shoqëri Aksionare, aksionar të të cilave është Qeveria e Kosovës. Privatizimi tani bëhet përmes dy metodave kryesore: Metodës së Spin-Off-it dhe Shitjes së Pasurive të ndërmarrjeve të vendosura në procesin e likuidimit..

Ndërmarrjet e Privatizuara, madhësia e tyre, punësimi dhe aktivitetet: Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve shoqërore (NSH-ve), prej të cilave Kompanitë e Reja janë krijuar dhe tenderuar që nga fillimi i privatizimit dhe deri më tani është 313, kurse numri i Kompanive të Reja të tenderuara nga këto NSH është 696. Numri i nënshkruar i kontratave të shitjes është 675, ndërsa numri i ndërmarrjeve të likuiduara është 3. Numri i ndërmarrjeve të reja të tenderuara nuk do të thotë që është numri i Ndërmarrjeve të Reja të Shitura, një Kompani e Re mund të tenderohet por jo edhe të shitet për shkak të arsyeve të ndryshme siç janë: mos dorëzimi i asnjë oferte, dokumentacioni i ofertuesve i plotësuar në mënyrë të pasaktë dhe tenderi është anuluar, tërheqja e ofertuesve etj.

Agjencia Kosovare e Privatizimit në përputhje me Ligjin Nr. 04/L-034 nuk e ka mandatin të monitorojë punësimin dhe aktivitetet e ndërmarrjeve të privatizuara pjesërisht ose tërësisht përmes Spin Off-it të zakonshëm (pa asnjë kusht). Aktivitetet dhe punësimi nga ndërmarrjet e privatizuara përmes Spin Off –it special dhe me kushte, monitorohet nga mekanizmat e AKP-së për periudhë të caktuar kohore. Periudha e monitorimit varet dhe ndryshon nga kontrata dhe angazhimet. Spin

Off- et special kanë dy (2) vite të përmbushin angazhimet kurse sa i përket periudhës së monitorimit të ndërmarrjeve që privatizohen përmes Spin Off-it me kusht është prej tre (3) vite deri në pesë (5) vite. Prej 25 ndërmarrjeve të privatizuara përmes Spin Off-it special, ku punësimi ishte një nga kushtet, numri i angazhuar i punëtorëve ishte 8,340 kurse numri i raportuar për punësim është 7,108 punonjës. Prej shtatë (7) ndërmarrjeve që janë duke u monitoruar, gjashtë (6) prej tyre sipas kriterëve të KKRF-së (Këshilli Kombëtar për Raportim Financiar) janë të klasifikuara si ndërmarrje të mëdha kurse një (1) është e klasifikuar si ndërmarrje e mesme. Veprimtaria e këtyre ndërmarrjeve është: tre (3) janë Industri Përpunuese (ushqim, duhan dhe industri e lehtë), dy (2) janë hotele dhe akomodime, një (1) e minierave dhe përpunimit mineral, dhe një (1) i përket industrisë Agrare. Numri i përgjithshëm i të punësuarve aktual është 1295.

Statusi/Portofoli: Neni 5 i Ligjit 04/L-034 përcakton se AKP-ja është një organ i pavarur publik që kryen funksionet dhe përgjegjësitë me autonomi të plotë. Agjencia ka individualitet të plotë ligjor dhe në veçanti ka kapacitet për të hyrë në kontrata, të marrë, mbajë, ose shes pronën, si dhe ka të gjitha kompetencat e vetëkuptueshme për përmbushjen në tërësi të detyrave dhe kompetencave të përcaktuara me Ligjin Nr. 04/L-034; edhe të padisë dhe të paditet në emër të saj. Agjencia është pasardhës i AKM-së që është themeluar dhe rregulluar me Rregulloren e UNMIK-ut 2002/12 “Mbi Themelimin e Agjencisë Kosovare të Mirëbesimit” si dhe të gjitha asetet dhe përgjegjësitë e saj do të jenë nën veprimtarinë dhe detyrimet e Agjencisë.

Numri aktual i NSH-ve në portofolin e Agjencisë është 595. Përgjatë vitit 2011 tre ndërmarrje janë larguar nga administrata direkte e AKP-së pas përcaktimit të statusit të tyre. Deri tani, nga i gjithë portofoli i Agjencisë, 306 NSH janë tërësisht ose pjesërisht të privatizuara me shitjen prej 689 Kompanive të Reja.

Perspektiva dhe Mungesa e Investimeve: Investimet e pritura të kapitalit të AKP-së për tre vitet e ardhshme janë si në tabelën Nr. 1, ndërsa shuma e fondeve të miratuara nga MF janë paraqitur në tabelën Nr. 2.

Tabela 30: Limitet e shpenzimeve të dorëzuara nga AKP-ja për KASH-in 2013-2015.

AKP	2012	2013	2014	2015
Shpenzimet Kapitale	170,000.00	173,000.00	170,000.00	30,000.00

Tabela 31: Kufijtë e aprovuar të shpenzimeve, KASH 2013-2015

	2013	2014	2015	Total
Shpenzimet Kapitale	170,000	125,000	80,000	375,000

Bazuar në nenin 6 (të ardhurat e dedikuara të agjencive të pavarura) të Ligjit Nr. 04/L079 për buxhetin e vitit 2012, AKP-ja është e lejuar të nënshkruajë një memorandum mirëkuptimi (MM) me Ministrinë e Financave (MF) për ndarjen e të ardhurave dedikuara Agjencisë. Kjo nënkupton se pas nënshkrimit të MM-së, barra e buxhetit të Kosovës deri në fund të vitit 2012 do të jetë 0, pasi që Agjencia do të përfshijë investimet kapitale të grumbulluara nga kompania. Ligji për AKP-në Nr. 04/L-034 Neni 21, paragrafi 2 thotë: “Të gjitha të ardhurat e Agjencisë do të jenë të ardhura të dedikuara për Agjencinë sipas nenit 64 të LMFP-së. Përveç kësaj, pesë përqind (5%) e të gjitha të hyrave të pranura si rrjedhojë e çfarëdo shetjeje në të kaluarën apo të ardhmen, transferimit, privatizimit, likuidimit apo dispozitave të tjera me cilëndo ndërmarrje apo aset, pavarësisht nëse është bërë nga agjencia apo paraardhësja e saj, do të jetë tarifë administrative e Agjencisë për të mbuluar shpenzimet e veta të përgjithshme administrative dhe operative; dhe ajo tarifë do të jetë

pjesë e të ardhurave të dedikuara të Agjencisë. Agjencia menjëherë duhet të transferoj dhe depoziton të gjitha ato të ardhura nga tarifa në Fondin e Konsoliduar të Kosovës në pajtim me rregullat në fuqi të LMFP-së; Thesarin dhe Ministria e Financave të cilat sigurojnë që fondet të vendosen dhe mbahen në llogarinë e dedikuar të të ardhurave të Agjencisë”

Në përputhshmëri me Ligjin Nr. 04/L-034, dhe Aneksin 1, Agjencia do të angazhojë një kontraktues i cili do të themelojë një Autoritet Likuidimi për secilën NSH të vendosur në likuidim. Autoriteti Likuidues do të jetë përgjegjës për mbledhjen, vlerësimin, gjykimin e kërkesave, trajtimin e çdo veprimi ligjor që ndërmerret gjatë procesit, propozimin e planit kreditor për pagesë të jashtme dhe të administrojë atë nëse aprovohet; trajtimin e të gjitha aspekteve administrative gjatë procesit të likuidimit deri sa NSH-ja të shpërbëhet zyrtarisht; mbajtjen e arkivave dhe regjistrave të duhur etj. Kontraktuesit nuk do t'i kërkohej të shesë pasurinë, përveç në rrethana të jashtëzakonshme dhe me pëlqimin paraprak të AKP-së. Ky Autoritet i Likuidimit pritet të angazhohet gjatë vitit 2012. Me kalimin e kohës, Agjencia do të zvogëlohet me një mandat të qartë për të përfunduar detyrën e saj. Procesi i Privatizimit (Tenderimi i Ndërmarrjeve të Reja) pritet që të përfundojë në dy vitet e ardhshme. Por, procesi do të vazhdojë të vendosë të gjitha NSH-të në likuidim, dhe më pas AKP-ja do të vazhdojë vetëm me shitjen e aseteve, kurse kontraktuesi për Autoritetin Likuidues, sa i përket termave të referencës, do të jetë i angazhuar për katër (4) vite, dhe autoriteti pritet të fillojë me likuidimin e portofolit dhe përgjegjësitë e tjera gjatë vitit të dytë.

b) Ju lutem përcaktoni sasinë e privatizimit duke u bazuar në të ardhurat rreth shitjes dhe taksave gjatë 5 viteve të fundit. Si përdorën autoritetet faturat e privatizimit? Si do të përdoren në të ardhmen fondet që rezultojnë nga privatizimi?

Të hyrat e përgjithshme nga procesi i privatizimit të pranuar dhe depozituara: 566,927,733 €, ndërsa të ardhurat nga shitjet e privatizimit për pesë (5) vitet e fundit janë 299,142,966€ dhe të ardhurat nga procesi i likuidimit janë 53,164,712€. Në përputhshmëri me nenin 6 dhe 19 të Ligjit Nr. 04/L-034 mbi Agjencinë Kosovare të Privatizimit, të ardhurat nga Privatizimi dhe likuidimi mbahen në fondin e mirëbesimit në Bankën Qendrore të Kosovës, dhe 75% e këtyre të ardhurave mbahen në mirëbesim për kreditorët dhe pronarët e ligjshëm, pretendimet dhe kërkesat e të cilëve janë vlerësuar dhe zgjidhur gjatë procesit të likuidimit. Fondet e mbetura barten në buxhetin e Kosovës. Pasi që procesi i likuidimit ka stagnuar për shkak të kornizës së ndërlikuar legislative dhe afateve të zgjeruara, pagesa e kreditorëve të mundshëm dhe pronarët nuk kanë marrë statusin e tyre ende, siç është paraparë në dinamikën e zgjeruar. Deri më tani vetëm 45,139.89€ iu janë shpërndarë kreditorëve të pranueshëm/pronarëve të tre ndërmarrjeve, procesi i likuidimit i cili ka përfunduar në AKP. Tani një total prej 179 Ndërmarrjeve Shoqërore janë në proces të likuidimit.

Në përputhshmëri me ligjin mbi AKP-në, punëtorët e përshtatshëm të ndërmarrjeve përkatëse kanë të drejtë të marrin deri në 20% të të ardhurave të gjitha shitjeve. Në këtë drejtim, shuma prej €49,159,274 i është shpërndarë punëtorëve të pranueshëm që është 20% nga të ardhurat e procesit.

a) A ka pasur përmirësim në qeverisjen e korporatave si pasojë e privatizimit?

Agjencia kosovare e Privatizimit ka trashëguar 23 ndërmarrje që janë shitur përmes metodës së Spin Off-it special dhe të cilat ishin nën monitorimin e AKP-së në mënyrë që të sigurohet përmbushja e angazhimeve të bëra nga blerësit e këtyre ndërmarrjeve.

Në këtë drejtim, si rezultat i përpjekjeve të AKP-së - Angazhimet janë plotësuar nga ana e 15-të blerësve të ndërmarrjeve që janë shitur përmes Spin Off-it special. Shumë prej këtyre ndërmarrjeve mund të konsiderohen si histori suksesi duke pasur parasysh që po e zbatojnë veprimtarinë e tyre me sukses dhe eksportojnë produktet e tyre në tregun e jashtëm duke përfshirë kompanitë e mëposhtme: Ferronikel, M&Sillo, Kosovatek, Ballkani, Verëtaria Rahoveci, etj.

Rast i veçantë është Privatizimi i SharrCem-it, i cili është ende nën monitorim dhe operon me sukses në tregun e brendshëm duke pasur parasysh që mbulon rreth 70% të tregut Kosovar dhe mban numrin e të punësuarve në përputhje me detyrimet e kontratës.

- Sektori Publik: Cila është pjesëmarrja e sektorit publik në ekonomi? Cilët sektorë janë ende nën kontrollin dhe/ose pronësinë e Qeverisë dhe në deri në çfarë mase?

Qeveria e Kosovës është nën procesin e privatizimit të ndërmarrjeve publike, me qëllim të kalimit gradual drejt një ekonomie të tregut të lirë për të gjithë sektorët e ekonomisë. Bazuar në këto parime, Qeveria e Kosovës si pronar ligjor ka vendosur të privatizojë shumicën e aksioneve (75%) të kompanisë që ofron shërbime publike mobile dhe fikse – PTK-së. Në bazë të autoritetit të dhënë nga ligjet e Kosovës dhe po ashtu në bazë të vendimit të Qeverisë së Kosovës Nr. 02/4, projekti i privatizimit prej 75% të aksioneve të telefonisë mobile dhe fikse të PTK-së, është e menaxhuar nga Komiteti Ndërmnistror për privatizimin e PTK-së.

Korporata Energjetike e Kosovës (KEK) është po ashtu ndërmarrje publike, si një sektor për prodhimin e energjisë elektrike, si dhe shpërndarjes dhe furnizimit. Në vitin 2008, Qeveria e Kosovës përmes vendimit Nr. 08/09 ka miratuar çmontimin e rrjetit të shpërndarjes lokale dhe furnizimin me energji elektrike në mënyrë që të formojë një kompani të re për privatizim përmes një tenderi të hapur dhe me konkurrence ndërkombëtare. KEK-u ka përparuar në procesin e shkrirjes së biznesit të tij në lidhje me kërkesat e BE-së, duke filluar me ndarjen e KOSTT-it si operator i sistemit të transmetimit, dhe duke vazhduar me themelimin e një kompanie e cila merr përsipër shpërndarjen dhe furnizimin të cilat po i nënshtrohen procesit të privatizimit, proces ky në të cilin Korporata Financiare Ndërkombëtare (KFN) është duke vepruar si këshilltar i transaksionit për Qeverinë e Kosovës konkretisht për Komitetin Qeveritar të Privatizimit.

Në pajtim me Ligjin për Ndërmarrjet Publike (LNP) (Ligji nr. 03/L-087), përveç KEK-ut, PTK-së dhe KOSTT-it në pronësi të Qeverisë Qendrore janë gjithashtu këto kompani: Hekurudhat e Kosovës, Kompania për Menaxhimin e Deponive, Ibër Lepenci PHE, dhe Radio Televizioni i Kosovës (RTK). Ndërsa nën menaxhimin e pushtetit lokal janë shërbimet publike për mbeturina dhe ujë.

Tabela 32: Pjesa e Sektorit Publik në Ekonomi

Përshkimi	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Si % e PBB-së</i>					
Të hyrat e përgjithshme	29.0%	24.2%	29.3%	27.8%	28.4%
Të Hyrat Tatimore	21.2%	20.6%	20.8%	21.3%	23.0%
Shpenzimet Totale	19.5%	24.5%	29.0%	30.1%	29.9%
Shpenzimet Aktuale	14.9%	15.4%	18.4%	17.8%	17.8%
Shpenzimet Kapitale	4.6%	9.0%	10.2%	10.9%	11.5%
Konsumimi Publik	9.6%	9.7%	10.5%	11.5%	12.2%

Burimi: Ministria e Financave

- Sektorët e mbrojtur (shërbimet, transportit, strehimi...): Cilët sektorë janë subjekt i mbrojtjes së caktuar (hyrjes në treg, vendosjes së çmimeve...). Ju lutem përshkruani zhvillimet e fundit në

këtë drejtim, siç janë masat e veçanta të liberalizimit apo tregut jo të rregullt. Cilët janë sektorët që mbeten nën mbrojtje të veçantë?

Në pajtim me Ligjin Nr. 03/L-086, Ndryshimi e Rregullores së UNMIK-ut 2004/49 mbi aktivitetet e Ujërave, Ofruesve të Shërbimeve të Ujërave të zeza dhe Mbeturinave, daton nga 15 Qershori 2008, sektori i ujit dhe i shërbimeve solide jo të rrezikshme komunale ka situatën si në vazhdim;

Shërbimet e Ujit:

- a) Sektori i shërbimeve të ujit është tërësisht i rregulluar në nivelin e 7 kompanive rajonale;
- b) ZRRUM ka licencuar të gjitha kompanitë publike që ofrojnë shërbime të furnizimit me ujë dhe aktualisht asnjë operator privat nuk ka qasje të shërbimeve në këtë sektor, edhe pse Ligji për Partneritetin Publiko-Privat është miratuar nga Kuvendi.

Shërbimet e Mbeturinave;

- a) Sektori regional i kompanisë publike i cili menaxhon mbeturinat e ngurta komunale është rregulluar nga ZRRUM, dhe rregullatori aktualisht nuk ka licencuar asnjë operator privat;
- b) Në sektorin e grumbullimit të mbeturinave, operatorët publikë kanë mundësinë ligjore të nënkontraktjnë operatorë privat, dhe disa raste të tilla ekzistojnë;
- c) Në shërbimet e grumbullimit të mbeturinave, ka shumë operatorë privatë të licencuar nga institucione të tjera, të cilët kryejnë shërbime të grumbullimit të mbeturinave në disa teritore urbane dhe rurale të cilat nuk janë të rregulluara ekonomikisht nga ZRRUM.

Deponitë sanitare të mbeturinave janë tërësisht në pronësi publike; megjithatë, Qeveria është duke e shqyrtuar mundësinë për të futur kapitalin privat në këtë sektor.

Mundësitë e investimit për themelimin dhe modernizimin e deponive të Kosovës (4 deponi dhe 1 pikë transferimi) me një kapacitet të deponive mbi 180,000 ton mbeturina janë shqyrtuar.

Ligji për Shërbime Postare Nr. 03/L – 173, Neni 3.1.3 parasheh:

Shërbimet e Rezervuara që kryhen ekskluzivisht nga Operatori Publik Postar – Posta e Kosovës janë: pranimi, transporti dhe shpërndarja e dërgesave të thjeshta me peshë deri në një (1) kg; pranimi, transportimi dhe shpërndarja e dërgesave përmes gjykatës, procedurat administrative dhe të kundërvajtjes; prodhimin, emetimin, vënien në qarkullim dhe heqjen nga qarkullimi të pullave postare; vendosjen e kutive postare, zbrazjen dhe mirëmbajtjen e tyre.

Shërbimet e pranimi, shpërndarja e dërgesave të zakonshme nuk duhet të konsiderohen si shërbime të rezervuara nëse ato kryhen me një tarifë tri herë më të lartë se çmimi bazë. Në pajtim me Ligjin mbi Hekurudhat e Kosovës Nr. 03/L-076 dhe të Vendimit të Qeverisë 05/110, Hekurudhat e Kosovës SH.A. çrregullimi i transportit hekurudhor ka filluar me ndarjen e kompanisë në dy kompani, një për operacione (Trainkos SH.A.) dhe një për infrastrukturë (Infrakos SH.A.). Autoriteti Rregullativ Hekurudhor dhe Ministria e Infrastrukturës janë përgjegjëse për lëshimin e rregulloreve për kriteret e licencimit, certifikatat e sigurisë dhe lejet.

- Ristrukturimi i ndërmarrjeve: Sa ndërmarrje me pronësi shtetërore (apo më parë në pronësi të shtetit) dhe ndërmarrje shoqërore janë ristrukturuar deri më tani? Sa ndërmarrje janë duke u ristrukturuar ose parashikohet të ristrukturohen? Ju lutem identifikoni sektorët e mbetur të ndërmarrjeve shoqërore që kanë nevojë të ristrukturohen? Ju lutem jepni informata në lidhje me fitimin/humbjet totale vjetore të ndërmarrjeve gjatë 5 viteve të fundit. Deri në masën përkatëse, ju lutem shkurtimisht përshkruani strategjinë e privatizimit për ndërmarrjet shoqërore kryesore dhe ndërmarrjet e mbetura në pronësi shoqërore.

Ristrukturimet më të mëdha të ndërmarrjeve publike që kanë zënë vend gjatë 5 viteve të fundit përfshirë: Hekurudhat e Kosovës, Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës, KEK dhe PTK.

Bazuar në Ligjin mbi Hekurudhat e Kosovës nr 03/L-076 dhe Vendimit të Qeverisë 05/110, Hekurudhat e Kosovës SH.A. është ndarë në dy kompani, një për operime (Trainkos SH.A.) dhe një për infrastrukturë (Infrakos SH.A.).

Aeroporti Ndërkombëtar i Prishtinës "Adem Jashari" është ndarë në dy kompani. Një kompani merret me funksionimin e fluturimeve ajrore dhe shërbimeve të pasagjerëve që mbështet PPP-në në Ligjin nr. 04/L-045 në koncesion me Lion Limak për 20 vjet. Kompania tjetër merret me kontrollimin e ajrit dhe mbetet pronë shtetërore.

Shpërndarja dhe furnizimi me energji elektrike ka qenë e ndarë si një kompani e pavarur nga KEK-u dhe është në proces të privatizimit, kurse pjesa tjetër mbetet në sektorin publik.

PTK-ja është në fazën e fundit të ndarjes në dy kompani: Posta e Kosovës, e cila do të mbetet në pronësi publike, dhe Telekomunikacionit që përfshin shërbimin e telefonisë fikse, mobile, dhe internetit, dhe është në proces të privatizimit. Kjo ndarje pritet të finalizohet deri në qershor/korrik të vitit 2012, dhe në mënyrë që të sigurohet qëndrueshmëria e Postës ajo do të mbajë 1/3 e punëtorëve të tanishëm dhe të gjitha asetet e paluajtshme.

Dy ndërmarrje të rëndësishme shtetërore kanë hyrë në procesin e privatizimit në vitet e fundit, PTK-ja dhe KEK-u.

Baza ligjore për privatizimin e ndërmarrjeve publike është e garantuar me nenin 160 të Kushtetutës së Kosovës dhe është e përcaktuar me nenin 9 të Ligjit Nr. 03/L-087 për Ndërmarrjet Publike.

Posta dhe Telekomunikacioni i Kosovës Sh.A ("PTK"): bazuar në parimin e ristrukturimit të pronës publike dhe politikat për sektorin e komunikacionit, Qeveria e Kosovës ka vendosur të privatizojë shumicën e aksioneve të kompanive publike që ofrojnë shërbime të telefonisë fikse dhe mobile-PTK. Ky projekt është hartuar dhe bazuar në standardet më të larta ndërkombëtare për transaksione të tilla. Sipas OBZHE-së (Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik) për të gjitha aspektet e transaksioneve, një këshilltar profesional ka qenë i angazhuar. Përveç kësaj në lidhje me këshillat strategjike për këtë projekt, një këshilltar strategjik ndërkombëtar ka qenë gjithashtu i angazhuar.

Vështrim i përgjithshëm mbi procesin e privatizimit të PTK-së: Bazuar në strategjinë e gjerë të Qeverisë së Kosovës, në lidhje me pjesëmarrjen e sektorit privat në ndërmarrjet me pronësi publike, më 23 Dhjetor 2008, Qeveria e Republikës së Kosovës (QeK) mori vendimin (02/41) që të themelojë Komitetin Ndërmnistror (KN) i cili do të analizojë të gjitha mundësitë e mundshme për pjesëmarrjen e sektorit privat në PTK SH.A, duke përfshirë privatizimin eventuale të të gjitha ose disa subjekteve të biznesit pas përfundimit të të gjitha analizave dhe studimeve, Komiteti Ndërmnistror i ka propozuar Qeverisë së Republikës së Kosovës, vendimin për privatizimin e PTK-së. Pasi vetë qeveria miratoi këtë vendim, ata e dërguan të njëjtin dokument, së bashku me disa të tjerë mbështetës për miratim në Kuvendin e Kosovës. Më 15 Korrik 2010, Komiteti Ndërmnistror i themeluar për të rishikuar të gjitha mundësitë e pjesëmarrjes së sektorit privat në PTK, i ka rekomanduar Qeverisë mundësinë e privatizimit të PTK-së.

Në fazën e hershme të operimit, Komisioni ka miratuar strukturat e menaxhimit dhe implementimit të projektit. Komisioni në përputhje me strukturat e miratuara për këtë projekt, ka emëruar si Këshilltar për Transaksione (KT) konsorciumin e kompanive: Telco Ag dhe Wolf Theiss. Aktivitet kryesorë të kryera në fazën fillestare të projektit nga Nëntori 2009 dhe përgjatë gjashtë (6) muajve të vitit 2012 kanë përfshirë Ekzaminimin/Shqyrtimin e të gjitha aspekteve të PTK-së duke përfshirë edhe tregun potencial.

Pas përfundimit të të gjitha analizave dhe studimeve, Komiteti Ndërmënor i ka propozuar Qeverisë së Republikës së Kosovës vendimin për privatizimin e PTK-së. Pasi vetë Qeveria miratoi këtë vendim, ata kanë dërguar të njëjtin dokument, së bashku me të tjerë mbështetës për miratim në Kuvendin e Kosovës.

Në Korrik, 2010, Komiteti Ndërmënor i themeluar për të rishikuar të gjitha mundësitë e pjesëmarrjes së sektorit privat në PTK, i ka rekomanduar Qeverisë mundësinë e privatizimit të PTK-së.

Bazuar në këtë rekomandim, në qershor 2010, Qeveria e Kosovës mori vendimin për të shitur 75% të aksioneve për themelimin e Komisionit Qeveritar për Privatizim (KQP) të PTK-së.

Në Korrik 2010 – diskutimi për privatizimin e PTK-së ka kaluar në Kuvendin e Kosovës dhe pas dy diskutimeve të Komitetit funksional të Kuvendit; në sesionin plenar vendimi për privatizimin e PTK-së është miratuar në parim.

Duke pasur parasysh rëndësinë e projektit, në mënyrë që të arrihet një performancë e suksesshme dhe proces i privatizimit të PTK-së sa më efektiv, në Gusht të vitit 2010 kompania “Hunton and Willaims LLP” është kontraktuar si Këshilltar Strategjik i cili do të japë mendime të pavarura për çdo hap të privatizimit të PTK-së.

Pas miratimit në parim në lidhje me privatizimin e PTK-së, në Korrik 2010, nga Kuvendi i Kosovës, Komisioni Qeveritar për Privatizim ka vendosur të bëjë përdorimin më racional të kohës, duke marrë parasysh projektet konkurruese në rajon, për të bërë shpalljen e thirrjeve për para-kualifikim të investitorëve (blerësit potencial të aksioneve) në PTK. Me këtë njoftim është sqaruar se vazhdimi i këtij projekti do të varet tërësisht nga vendimi përfundimtar i Kuvendit të Kosovës nëse do të privatizohet apo jo.

Në Shtator të vitit 2010, afati i fundit për mbledhje të dokumenteve ka përfunduar në lidhje me fazën e para-kualifikimit dhe kompanitë të cilat kanë paraqitur dokumentet për këtë fazë janë:

- a. AlbTelecom SH.A, Albania (Shumica e aksioneve janë në pronësi të Calik Group dhe Turk Telecom);
- b. Hrvatski Telekom d.d. (HT), Croatia (Shumica e aksioneve të HT janë në pronësi të Deutsche Telecom);
- c. Orascom Telecom Holding S.A.E., Egypt;
- d. Telekom Austria AG, Austria;
- e. Sabafon, Yeme;

Rinisja e procesit në vitin 2011: Në Mars të vitit 2011, Parlamenti i Kosovës ka miratuar vendimin për të shitur 75% të aksioneve të PTK-së. Pas miratimit të Kuvendit, Komisioni Qeveritar për Privatizim ka vazhduar me procesin e para-kualifikimit që ka filluar në vitin 2010 nën zgjedhjen e Qeverisë së Kosovës.

Në Qershor 2011, dy kompani janë para-kualifikuar të marrin pjesë në procesin e tenderimit të PTK-së: Hrvatski Telekom (HT) dhe Telekom Austria.

Pas përzgjedhjes së dy (2) blerësve potencial, gjatë muajit Korrik 2011, Komisioni Qeveritar për Privatizim ka shqyrtuar raportet analitike për PTK-në (Ekzaminimin Financiar, Ekzaminimin Ligjor, Ekzaminimin Teknik dhe Biznesor, si dhe raportin për çështje rregullative në Kosovë),

përgatitur nga Këshilltari për Transaksione (KT), dhe ka miratuar planin për ndarjen e postit nga perspektiva e blerësit, me qëllim që të kthejë atë në ndërmarrje publike.

Pas kësaj, përgjatë muajve të verës 2011, e gjithë struktura e transaksioneve ka qenë e planifikuar si dhe dokumentet për transaksione janë përgatitur, duke përfshirë: Memorandum Informacioni për Kompanitë, Udhëzime për tenderim, Kontrata e Shitjes dhe e Blerjes, the statusi i ri i kompanisë me pronësi të përzier (25% publike, 75% private), Marrëveshjen së Aksionarëve, llogarinë bankare për transferimin e fondeve (Marrëveshja ESCROW)

Ndërkohë, pak ditë para hapjes së ofertave, Kompania Hrvatski Telecom ka shprehur rezervat e saj rreth vazhimit të procesit, duke kërkuar që të shtyhet. Komisioni Qeveritar për Privatizim, është përpjekur të mbajë këtë kompani në proces; mirëpo, në fund nuk pati sukses. Në Shtator, 2011 të gjitha kompanive që kanë marrë pjesë në fazën fillestare iu është dhënë një periudhë prej dy (2) javësh që edhe herë të shprehin interesimin e tyre rreth pjesëmarrjes në bazë të kriterëve të paracaktuara, por kjo kohë shtesë e dhënë nuk ka rezultuar në ndonjë kompani tjetër të para-kualifikuar.

Në Tetor 2011, Komisioni Qeveritar për Privatizim duke parë që Hrvatski Telecom nuk do të marrë pjesë në procesin e blerjes së aksioneve të PTK-së dhe se vetëm një kompani do të mbetet për të vazhduar procesin (Austrian Telecom) dhe me këtë kushtet për privatizim nuk do të plotësohen, ka vendosur të rifillojë procesin e privatizimit të aksioneve të PTK-së.

Në rrethanat e reja të krijuara, Komisioni Qeveritar për Privatizim ka analizuar rrjedhën e projektit dhe ka vendosur që të rifillojë procesin, të ndërmarrë disa reforma Brenda PTK-së të cilat synojnë rritjen e mëtejshme të vlerës së aksioneve të tilla si: ndarjen e postës, uljen e kostove operative, ndërlidhjen e shpenzimeve për personelin si dhe kostot rreth performancës së kompanisë, dhe kështu me radhë.

Më 14 Nëntor 2011, Komisioni Qeveritar për Privatizim bazuar në autoritetin që ka nga kuvendi si dhe Qeveria e Kosovës, ka vendosur të vazhdojë me ndarjen e postës nga njësitë e tjera të PTK-së. Më lejoni të ju rikujtoj, që ky vendim është veçanërisht i rëndësishëm, pasi që ky vendim bazohet në parimet e postës, e cila do të mbetet në pronësi publike, si dhe do të mbetet me të gjitha asetet e paluajtshme aktuale të PTK-së dhe do të krijojë kushte për funksionimin e duhur të shërbimeve postare nga zyra e re postare e kompanisë që do të krijohet në Kosovë. Kurse për shtije do të ofrohen 75% të aksioneve që kanë të bëjnë me sektorin e biznesit të telekomit (që përfshihen subjektet aktuale të telekomit dhe Vala Brenda PTK-së).

Procesi i ri-tenderimit të PTK-së ka filluar në mars të vitit 2012, me angazhimin e ri të Këshilltarit për Transaksione, nga konsorciumi i kompanive: Lazard Freres SAS, dhe Raiffeisen Investment AG. Përcaktimi i dy kompanive të njohura në mbarë botën për postin e këshilltarit të transaksioneve pritet të ndikojë pozitivisht në përfundimin e suksesshëm të procesit të transaksionit.

Planet për Zbatimin e Projektit: Aktualisht, Komisioni i Pavarur Qeveritar ka miratuar afatet për implementimin e procesit të privatizimit, në bazë të cilit, faza e para-kualifikimit pritet të hapet në fillim të qershorit, tenderi në fillim të korrikut, kurse përfundimi i transaksionit pritet të përfundojë në fund të tetorit 2012.

Po ashtu, me qëllim të testimit të tregut dhe promovimit të kompanisë, Komisioni Qeveritar për Privatizim ka autorizuar Këshilltarin e Transaksioneve (KT) që të organizojë dy (2) konferenca me

investitorët potencialë në dy (2) qendra të mëdha evropiane (Londër, më 22 Maj, dhe Stamboll më 28 Maj 2012.

Privatizimi i KEDS-it:

- a. Në Mars të vitit 2011, Qeveria ka marrë vendimin nr. 02/04 për ri-themelimin e Komisionit Qeveritar për shpërndarjen dhe furnizimin me Energji, për shkak të ndryshimeve strukturore të Qeverisë, ku e ka ndryshuar vendimin nr. 08/09 datë. 08 Tetor 2008;
- b. Në Janar 2011 – është shpallur “Ftesa për Para-kualifikime”;
- c. Në Prill 2011, pas rekomandimeve të marra nga Komisioni i Vlerësimit për para-kualifikime dhe Këshilltar të Transaksioneve IFC, Komisioni Qeveritar për Privatizimin e KEDS-së unanimisht ka vendosur, që kompanitë:
 - i. Limak,Yatirim Enerji üretim İşletme Hizmetleri ve İnşaat A.Ş”;
 - ii. Çalik Enerji Sanayi Ticaret A. .Ş.- Çalik Elektrik Dağıtım A.Ş”;
 - iii. TAIB Bank BSC & Yildizlar SSS Holding;
 - iv. Elsewedy Electric S.A.E”, shpall si të para-kualifikuar në procesin e privatizimit të KEDS-së dhe jep qasje në Dhomën e të Dhënave të Kompanisë.
- d. Në Maj të vitit 2011, Dhoma e të dhënave të Kompanisë ka qenë e hapur për investorët e para-kualifikuar në mënyrë që të u mundësojë atyre të zhvillojnë studimet dhe vlerësimet për të ashtuquajturën kompani;
- e. Në Qershor 2011 – Emërimi i Grupit Qeveritar për sa i përket projekteve të Energjisë (GQPE) me përfaqësues nga secila ministri, anëtar të Komisionit Qeveritar të Privatizimit dhe institucioneve kryesuese në sektorin e qeverisë: ERO, KEK, KOSTT, ICMM, dhe PATEL. Ky grup shërben si grup punues për shqyrtimin, analizimin dhe komentimin e të gjitha dokumenteve rreth projekteve të energjisë në mënyrë që të mbrojë interesat strategjike, financiare, si dhe sigurinë e dokumentacionit të detajuar në lidhje me transaksionet e KEDS-së;
- f. NjIP, në bashkëpunim me MZHE-në, ka themeluar Dhomën për Informim Publik, ku aktorët e interesuar nga shoqëria civile, sindikata të pavarura, kompani apo ndërmarrje mund të informohen rreth procesit, duke përfshirë zhvillimet e fundit në privatizimin e KEDS-së;
- g. GQPE ka shqyrtuar, komentuar dhe përfunduar disa nga dokumentet kryesore për privatizimin e KEDS-së, të cilat do të miratohen nga Komisioni Qeveritar për Privatizim, siç janë:
 - i. Memorandum Informativ (“MI”);
 - ii. Kërkesë për Propozim (“KP”);
 - iii. Marrëveshja për blerjen e energjisë elektrike me shumicë (“BSA”);
 - iv. Marrëveshja për Shitje dhe Blerje (“SPA”);
 - v. Marrëveshja mbi Importet;
 - vi. Marrëveshja e Zbatimit;
 - vii. Marrëveshja për Transferim nga KEK-u në KEDS-së;
- h. Më 30 Nëntor shpallja për “Ftesë për Oferta” për investorët e para-kualifikuar
- i. Miratimi i bankave që do të lëshojnë një Letër Garancie (Oferta për Bono) për KEDS-në
- j. Më 26 Maj, 2012, Komisioni Qeveritar për Privatizim bazuar në kërkesën e kompanive të para-kualifikuara Çalik & Limak ka miratuar Marrëveshjen për Konsorcium;
- k. Më 17 Prill, Komisioni Qeveritar për Privatizim bazuar në kërkesën e dy kompanive të para-kualifikuara: T.A.I.B.Bank and Elsewedy ka miratuar Marrëveshjen për Konsorcium si dhe miratimin e “Ofertave të Protokollit” si dhe “Listën Kontrolluese për Dorëzimin e Ofertave Përfundimtare” në procesin e ofertave për privatizimin e KEDS-së.

Plani i Zbatimit:

- a. 21 Maj 2012, afati i fundit për dorëzimin e ofertës për kompanitë e para-kualifikuara;
- b. Qershor 2012, zgjedhja e ofruesit të preferuar;
- c. Nënshkrimi i Marrëveshjes së Shitjes dhe Blerjes ("MSHB") - 90 ditë pune pas përzgjedhjes së fituesit, për më shumë detaje shih Aneksin 3a.

- Ju lutem përshkruani karakteristikat themelore të hyrjes në treg në sektorin e korporatave (regjistrimin e bizneseve, procedurat e licencimit, numrin e procedurave të ndara administrative, shumën mesatare të kohës për bashkëpunim) dhe daljes nga tregu (procedurat e falimentimit)? Sa kompani kanë deklaruar falimentimin e tyre gjatë pesë viteve të fundit? Sa kompani janë aktualisht nën procedurat e falimentimit?

Procedurat e regjistrimit janë thjeshtësuar. Ligji mbi Shoqëritë Tregtare Nr. 02/L-123 tregon që regjistrimi i bizneseve të reja është pa pagesë; kapitali fillestar për SH.P.K është eliminuar, për SH.A është zvogëluar nga 25.000€ në 10.000€. Ligji për Tregtinë e Brendshme Nr. 04/L-005 e miratuar në Qershor 2011 ka eliminuar lejet e punës dhe lejet e inspektimit sanitar. 6 licenca janë eliminuar për kompanitë e ndërtimit, të cilat janë: licenca për ndërtim, dizajn, rishikim, licenca e mbikëqyrjes, licenca e pranimi teknik, dhe leja të laboratorit. Koha për të regjistruar një biznes është zvogëluar nga 10 në 3 ditë. Numri i përgjithshëm i ditëve për të filluar një biznes është zvogëluar nga 59 ditë në 5 duke përfshirë edhe procedurën e regjistrimit të biznesit, marrjen e licencës, lejen e punës, certifikatën e inspektimit sanitar etj.

25 qendra të reja të bizneseve janë hapur në komuna. Sistemi i regjistrimit të biznesit është integruar me Administratën Tatimore dhe Doganore, përmes së cilës tash bizneset mundën, paralelisht me regjistrimin, të marrin edhe numrin fiskal, certifikatën e TVSH-së apo certifikatën e importit-eksportit në rast se janë importues të sasisë së ulët. Me fjalë të tjera, bizneset tani mund të regjistrohen me një procedurë në një vend, apo "Zyra pritëse". "Qendra e Shërbimeve të Biznesit" në Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë është hapur, dhe përveç regjistrimit të biznesit ajo ofron edhe shërbime të tjera si: Lëshimin e licencave për derivate të naftës, markën tregtare, licencat për turizëm dhe licencat për duhan.

Procedurat e licencimit për ushtrimin e veprimtarisë në sektorin e karburantit janë të përcaktuara nga UA Nr. 07/2010 në përputhje me Ligjin Nr. 03/L-138 për Tregti me Naftë dhe Derivate të Naftës në Kosovë. Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, përmes Zyrës së Licencave duhet të lëshoj Licencën pas paraqitjes së aplikimit dhe dorëzimit të dokumenteve të kërkuar dhe pagesën e taksës. Licenca do të lëshohet për secilin aktivitet dhe ruajtjes, përkatësisht për secilën pikë të shitjes veç e veç, dhe ajo ka një vlefshmëri prej 2 vjetësh.

Procedurat e licencimit për subjektet që ushtrojnë veprimtari tregtare të duhanit janë të përcaktuara nga UA Nr. 04/2012, në përputhje me nenin 17 të Ligjit Nr. 04/ L-041 për Prodhimin, Grumbullimin, Përpunimin dhe Tregtimin e Duhanit. Për të marrë një licencë, aplikuesi duhet të dorëzojë të gjithë dokumentet përkatëse për ushtrimin e aktiviteteve të biznesit (regjistrimin e biznesit, certifikatën e TVSH-së etj) duke përfshirë një vërtetim se subjekti ka hapësirë dhe mjete të mjaftueshme për të ruajtur duhan në minimum prej 10 ton. Për të marrë licencën për eksport/import dhe për shitjen me shumicë të duhanit, një tarifë duhet të paguhet. Një komision i formuar nga Sekretari i Përgjithshëm i Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë vendos për lëshimin, vazhdimin, refuzimin dhe heqjen e licencave. Vlefshmëria e licencës është 5 vjet me mundësi të vazhdimi.

Licencat për aktivitet e agjencive turistike është e rregulluar me UA Nr. 12/2010, në përputhje me Ligjin për Turizëm dhe Shërbimeve Turistike, Nr. 03/L -168. Komisioni i licencave i formuar nga Sekretari i Përgjithshëm vendos për lëshimin, vazhdimin, refuzimin, dhe shfuqizimin e licencave.

Komisioni ka mandat tre vjeçar. Licenca për ushtrimin e aktiviteteve nga agjencitë është e vlefshme për një periudhë 3 vjeçare.

Një kompani mund të jetë themeluar dhe regjistruar në Kosovë, për çfarëdo qëllimi të ligjshëm dhe mund të kryejë çdo aktivitet të ligjshëm specifikuar në kodet e nomenklaturës së veprimtarive. Procedurat dhe lista për dokumentet mbështetëse për regjistrimin e kompanisë me përgjegjësi të kufizuara (SHPK) janë:

- a. Kompletimi i formës A0 (A zero);
- b. Marrëveshja e kompanisë në bazë të nenit 86 të Ligjit nr. 02/ L -123;
- c. Statusi, në pajtim me nenin 33 të Ligjit nr. 0/ L-123;
- d. Dokumenti i identifikimit (letërnjoftimi, pasaporta) e pronarit, personave të autorizuar të kompanisë ;
- e. Pëlqimi i agentit të regjistruar (lokal) në pajtim me nenin 33.2 të Ligjit nr. 02/L-123.

Koha e nevojshme për kompletimin dhe regjistrimin e një kompanie me përgjegjësi të kufizuara dhe shoqërive aksionare në Agjencinë e Regjistrimit të Bizneseve në Kosovë (ARBK) është 3 ditë. ARBK-ja nuk ka procedura të falimentimit. Ajo siguron ndalimin e operacioneve të shërbimeve. Procedurat dhe dokumentet e nevojshme për ndërprerjen e punës së korporatave janë:

- a. Kompletimi i formës D;
- b. Shpallja e likuidimit në ½ e faqes së gazetës ditore në tri gjuhë;
- c. Vërtetimi nga Administrata tatimore për ndërprerje të biznesit
- d. Vërtetimi nga Gjykata Ekonomike;
- e. Kopja e letërnjoftimit të pronarit, pasaporta nëse pronari është i huaj;
- f. Vendimi i Likuiditetit të Korporatës;
- g. Vendimi për emërimin likuidues;
- h. Raportimi i pasurive kapitale. Tre të fundit janë në pajtim me Ligjin për Shoqëritë Tregtare, seksioni 229.

Pagesa për pro formën do të merret në ARBK dhe të paguhet në bankë me një shumë prej €10.

Gjatë periudhës 2007 - 2011 numri total i kompanive të cilat janë ndalur së funksionuari është 5,882. Për periudhën nga 01.01.2012 deri më 22.05.2012 një total prej 337 kompanive kanë ndërprerë funksionimin.

- Ju lutem tregoni atë që ju e konsideroni se janë prioritetet kryesore të agjendës së reformave strukturore /mikroekonomike.

Prioritetet kryesore (për periudhën 2010-2013) është përmirësimi i reformave të tregut të lirë për heqjen e pengesave për të bërë biznes (duke përfshirë krijimin dhe funksionimin e bizneseve) në mënyrë që të zvogëlohen pengesat Qeveritare për ndërmarrësit potencial dhe ekzistues.

Brenda kornizës së reformës së Vizionit për Zhvillim Ekonomik 2011-2014 dhe Strategjinë për Zhvillimin e NVM-ve 2012-2016, prioritetet kryesore makroekonomike në agjendën e reformës janë:

Reforma e Kornizës Ligjore për të bërë biznes: Përmirësimi i rregullave dhe rregulloreve përmes: thjeshtësimit dhe përmirësimit të kornizës ligjore në aktivitetet e biznesit në mënyrë që të krijohet një mjedis i qartë dhe i qëndrueshëm ligjor për të bërë biznes, me ndërhyrje minimale në biznese, zbatimin e praktikave më të mira në Qeverinë e prokurimit, me qëllim që të ngritë qasjen në informatat e biznesit dhe ngritjen e efikasitetit në procedurat e tenderimit. Strategjia e Zhvillimit të NVM-ve në Kosovë me vizion për vitin 2020, qëllimi i parë strategjik 1) përcakton veprimet që duhen ndërmarrë për forcimin e kornizës ligjor dhe rregullator për krijimin dhe zhvillimin e NVM. Veçanërisht, qëllimi 1.1) shqetësohet për thjeshtësimin e kornizës ligjore dhe rregulloret ekzistuese.

Reduktimi i barrierave për bizneset: Reduktimi i barrierave në tregti përmes: përmirësimit të politikave, qasjes në informata dhe kapacitetit të ndërtimit. Programi i Qeverisë së Kosovës 2011-2014 është i bazuar në parimet e ekonomisë së tregut dhe konkurrencës së lirë. Strategjia e Zhvillimit të NVM-ve në Kosovë me vizion për vitin 2020, qëllimi i katërt strategjik 4) Forcimi i konkurrencës vendase dhe ndërkombëtare të NVM, përcakton veprimet që duhet ndërmarrë për të lehtësuar qasjen e NVM-ve në tregjet rajonale dhe ndërkombëtare, veçanërisht qëllimi 4.6.3. kanë të bëjnë me zgjidhjen e mosmarrëveshjeve dhe eliminimin e barrierave të tregtisë.

Përmirësimi i qasjes së bizneseve për tu financuar: Zvogëlimi i rrezikut të kreditimit është prioritet kryesor për sektorin financiar, përkatësisht përmes masave të tilla si: ngritjen e sasinë dhe cilësinë së informacioneve në dispozicion për regjistrin e kredive, me qëllim të forcimit të analizave të kredit dhënies, zvogëlimin e rrezikut dhe koston e huamarrjes. Strategjia e Zhvillimit të NVM-ve në Kosovë me vizion për vitin 2020, qëllimi i dytë strategjik, 2) përcakton veprimet që duhet ndërmarrë për të përmirësuar qasjen e financimit të NVM-ve. Veçanërisht, qëllimi 2.1) merret me zhvillimin dhe zgjerimin e llojeve të instrumenteve financiare për NVM-të.

-Ju lutem jepni informacione në numrin e kompanive të grupuara në bazë të madhësisë gjatë 5 viteve të fundit. Ju lutem përshkruani pengesat kryesore për rritjen dhe krijimin e vendeve të punës për kompanitë vendore.

Tabela 33: Ndërmarrjet në bazë të madhësisë, 2007 - 2011

Numri i ndërmarrjeve të grupuara në bazë të madhësisë për 5 vitet e fundit (2007, 2008, 2009, 2010, 2011)										
Ndërmarrjet në bazë të madhësisë	Numri i ndërmarrjeve për vit									
	2007		2008		2009		2010		2011	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Mikro- ndërmarrjet (1 – 9) punëtorë	6 744	96.79	8 242	97.50	9 798	97.48	9 420	98.00	9 919	98.40
Ndërmarrjet e vogla (10-49) punëtorë	178	2.55	160	1.89	215	2.14	165	1.72	139	1.38
Ndërmarrjet e mesme (50 – 249) punëtorë	40	0.57	43	0.51	31	0.31	21	0.22	19	0.19
Ndërmarrjet e mëdha (përmbi 250 punëtorë)	6	0.09	8	0.09	7	0.07	6	0.06	3	0.03
Totali	6 968	100.00	8 453	100.00	10 051	100.00	9 612	100.00	10 080	100.00

Burimi: Agjencia e Regjistrimit të Bizneseve në Kosovë, e përgatitur nga Agjencia për mbështetje të NVM-ve

Disa hulumtime të zhvilluara me ndërmarrje të mikro, të vogla dhe të mesme, përfshirë hulumtimin e 800 NVM-ve i realizuar në fund të vitit 2010 dhe në fillim të vitit 2011), tregon se pengesat kryesore për rritjen e NVM-ve lidhur me krijimin e vendeve të punës janë:

- Qasja në financa (kredi, interesi, kredi afatgjatë)
- Situata e përgjithshme ekonomike
- Furnizimi me energji elektrike
- Konkurrenca informale (në mes të ndërmarrjeve lokale)
- Kushtet e tregtisë së jashtme etj.

- Ju lutem shpjegoni se si niveli (në % të PBB-së), struktura (lloji, për çdo sektor ekonomik), dhe burimi (publik/privat) i formimit të bruto kapitalit fiks janë zhvilluar në pesë vitet e fundit. Të

lutem trego pjesën e lidhur me investimet në infrastrukturë duke përfshirë ndryshimet në rrugë, hekurudhë dhe linja telefonike. Ju lutemi siguroni një vlerësim sintetik të cilësisë së infrastrukturave të mëdha (transport, telekomunikacion, energji), që tregon fushat ku nevojat për investime janë të rëndësishme.

Tabela 35: Investimet Publike dhe Private në terma nominal dhe si % e PPB-së, 2007-2011

Në vlerë nominale					
Përshkrimi	2007	2008	2009	2010	2011 Vlera.
Në milion Euro					
Investimet	893	1,094	1,166	1,369	1,540
Investimet Private	737	747	766	914	1,012
Investimet Publike	155	347	400	455	528
PBB	3,394	3,851	3,912	4,190	4,606
Përqindje e PBB-së					
Përshkrimi	2007	2008	2009	2010	2011 Vlera
Në milion Euro					
Investimet	26%	28%	30%	33%	33%
Investimet Private	22%	19%	20%	22%	22%
Investimet Publike	5%	9%	10%	11%	11%

Burimi: Ministria e Financave

Tabela 36. Investimet në infrastrukturën rrugore, 2007-2011

Viti	2007	2008	2009	2010	2011
Investimet kapitale*	12.9	114.3	123.5	189.1	264.1
si % totali i investimeve publike	8.30%	32.90%	30.90%	41.60%	26.10%

*duke përfshirë riparimet e rrugëve, ndërtimi i rrugëve të reja dhe urave, sinjalizimin e infrastrukturës

Shënim: Shifrat e investimeve të kapitalit rrugor janë planifikuar nga buxheti i Ministrisë së Financave dhe KASH-i. Mesatarisht, shkalla e ekzekutimit lidhur me projektet rrugore gjatë periudhës 2007-2011 ka qenë përmbi 90%.

Tabela 37. Infrastruktura, vlerësimi i kualitetit të rrugës

Lloji	Gjendja e tanishme e rrugës					
Rrugës kombëtare (km)	A1	A2	A3	A4	B1	TOTALI
	105.2	286.4	245.4		4	641
Rrugët rajonale (km)	A1	A2	A3	A4	B1	
	291	334.3	265.6	282.1	107	1280

	TOTALI	1921

Legjenda: A1-Kualitet shumë i lartë; A2-Kualitet i mire; A3-Kualitet minimal; A4-Kualitet i ulët; B1-Rruga e pa-asfaltuar.

Infrastruktura ujore: Është relativisht e mirë, por kërkon investime shtesë në mënyrë që të siguroj dhe menaxhoj ujin dhe rrjetin e furnizimit me ujë në mënyrë që të siguroj furnizimin me ujë për 24 orë, sepse shumica e rajonit nuk kanë furnizim të qëndrueshëm; nuk ka trajtim të ujërave të zeza, por një projekt pilot me financimin e Komisionit Evropian u zbatua në Skenderaj dhe u bë funksional në tremujorin e fundit të vitit të kaluar.

Infrastruktura e administrimit të mbeturinave në sektorin publik: Shërbimi komunal i mbeturinave të ngurta të parrezikshme është i mirë në zonat ku shërbimi i ofruar dhe kryerja e punës bëhet në bazë të licencës së lëshuar nga Zyra Rregullative e Ujit dhe Mbeturinave. Infrastruktura operative është relativisht e mirë, ata nuk kanë fonde financiare për përditësimin e parkut makinerisë, ajo gjithashtu kërkon ristrukturim të brendshëm dhe të ardhurat e mbledhura përfshijnë vetëm shpenzimet e thjeshta operuese.

Deponitë e përhershme të infrastrukturës sanitare: Nga fondet e BE-së, katër deponi të përhershme sanitare janë ndërtuar në katër qendra rajonale. Infrastruktura e tyre tani është shkatërruar në masë të madhe; operatorët publik të mbledhjes së mbeturinave paguajnë vetëm një pjesë të borxhit nga faturat e marra. Investime të tjera janë të nevojshme për ruajtjen dhe riprodhimin e deponive me funksion të njëjtë, në të kundërtën perspektiva e tyre nuk është e ndritshme.

Infrastruktura hekurudhore: Infrastruktura hekurudhore është e shpërndarë në tërë territorin e Kosovës me gjatësi prej 333,451 km të linjës hekurudhore të hapur, 105,784 km në stacione të trenit dhe 103,4 km linjë industriale. Hekurudha e Kosovës përmes Leshakut dhe Podujevës, në veri lindje përkatësisht është e lidhur me Serbinë, ndërsa përmes Hanit të Elezit me jugun e Maqedonisë.

Momentalisht, një pjesë e linjës (Nga Prishtina në Podujevë dhe në kufi me Serbinë, si dhe vija jug-perëndimore nga Xërxa në Prizren) nuk është funksionale për shkak të dëmtimeve të mëdha dhe kostos së lartë të riparimit. Vijat e tjera janë funksionale por niveli i tyre nuk është i kënaqshëm për shkak të nevojës së madhe për investime. Aktualisht, sinjalet e sigurimit janë të instaluar vetëm në linjën e stacionit hekurudhor 10 (Leshak - Mitrovicë - Hani i Elezit), ndërsa të gjitha linjat tjera nuk posedojnë pajisje të tilla. Kushtet për ndërtimin e stacioneve hekurudhore nuk janë ende në nivelin e dëshiruar pavarësisht punës së riparimit të kryer në baza vjetore. Pajisje të lëvizshme dhe makineritë për mirëmbajtjen e infrastrukturës hekurudhore janë shumë të vjetra dhe me efikasitetit të ulët dhe këto kërkojnë riparime të përditshme të cilat kanë një kosto të lartë.

Prioritet kyç i INFRAKOS-it është linja hekurudhore 10 që lidh Kosovën me Serbinë dhe Maqedoninë, si dhe nëpërmjet të cilës bëhet shumica e transportit hekurudhor. Studimi i fizibilitetit në vitin 2010 theksoi nevojën për investime të mëdha për modernizimin e kësaj linje hekurudhore.

Fushat kryesore të infrastrukturës hekurudhore të cilat kërkojnë investime janë si më poshtë:

- Riparimi i linjës hekurudhore 10 me një shpejtësi prej 100 km/h në 120 km/h, një projekt që llogaritet të kushtoj rreth €174 milion;
- Blerja e pajisjeve të nevojshme për mirëmbajtjen e infrastrukturës hekurudhore; një projekt që llogaritet të kushtoj rreth €3 milion;
- Riparimin e linjave të tjera hekurudhore, duke përfshirë pajisjet e sinjaleve të sigurimit, telekomunikimit dhe energjisë; një projekt që llogaritet të kushtoj rreth €200 milion

Infrastruktura e Telekomunikacionit

Telefonia fikse: Zgjerimi i telefonisë fikse është rreth 5%. Ka tre operatorë të licencuar që ofrojnë shërbime të telefonisë fikse:

- a. PTK është ndërmarrja e vetme që ofron qasje në telefoni fikse dhe thirrje përmes kabllorit telefonik (PSTN). Në dekadën e fundit, ky është një rrjet operator i ndërtuar që fokusohet kryesisht në rrjetin NGN, dhe bën lidhjen e të gjitha qendrave urbane me në rrjet të kapacitetit të lartë (fibra optike) e po ashtu bën digjitalizimin e rrjetit qendror. Ndërsa qasja në rrjet është e bazuar kryesisht në kabllo bakri;
- b. IPKO Telecommunications SH.P.K ofron shërbime të telefonisë fikse nëpërmes rrjetit kabllor dhe mbulon pothuajse shumicën e qendrave urbane të Kosovës. Kjo infrastrukturë është e bazuar në qasje hibride, d.m.th lidhja me vendndodhjen e klientit është e kombinuar duke filluar me kabllo optike, bosht të përbashkët dhe më në fund pas instalimit me CPE, klienti është i pajisur me kabllo bakri ose në raste të veçanta me telefona IP;
- c. KONET është operatori i tretë i cili nuk ofron shërbime telefonike fikse, por vetëm atë të linjave me qira.

Niveli i mbulimit të territorit dhe popullatës me shërbimin e telefonisë fikse është shumë i vogël për shkak të delikatesës së punës, dhe nevojës së madhe për investime në rrjetin e qasjes.

Telefonia Mobile: Aktualisht, në Kosovë ka dy operatorë të licencuar mobil (Standard GSM 900/1800). Mbulimi ka arritur të përfshijë 99% të popullatës dhe 88% të territorit. Numri i stacioneve transmetuese ka arritur në 721. Teknologjia e përdorur është EDGE, e cila mundëson ofrimin e shërbimeve në internet përveç zërit, MMS, dhe SMS.

Shërbimet e Internetit: Qasja në internet ofrohet përmes 37 ndërmarrjeve të licencuara, 5 nga të cilat kanë qasje të drejtpërdrejtë në porta ndërkombëtare dhe sigurojnë qasje në rrjete më të vogla të ISP-ve që operojnë në regjione të ndryshme të Kosovës.

Lidhja e internetit për përdoruesit e modemit kabllor cilësohet si një teknologji e përhapur, me rreth 98,000 përdorues. Qasja në internet me teknologjinë ADSL deri në fund të vitit 2011, kishte 36,500 përdorues, nga të cilët 94% janë përdorues individual dhe pjesa e mbetur prej 6% janë biznese. Të dhënat tregojnë një rritje në mesin e përdoruesve të internetit përmes ADSL, ku në krahasim me vitin 2010 është 7.34%.

Teknologjia pa tela (wireless) kryesisht dominon në zonat rurale dhe shtrirjen e frekuencave të palicencuara prej 2.5 GHz dhe 5 GHz janë përdorur. Këto shërbime ofrohen nga ofruesit e vegjël të interneteve dhe kanë një shpejtësi mesatare prej 256 kbps.

Një numër i konsiderueshëm i lidhjeve kabllore ofrohet përmes boshtit të përbashkët kabllor – linjë të bakrit. Teknologjia kryesore vazhdon të jetë me modem kabllor me rreth 67.6% ndërsa, 27.7% e përdoruesve përdorin teknologjinë ADSL. Ofruesit kryesorë të rrjetit të internetit me bosht të përbashkët janë IPKO dhe Kujtesa kurse PTK – TiK është operatori i vetëm i cili ofron qasje në internet për përdoruesit përfundimtar përmes teknologjisë ADLS. Diagramet vijuese përmbajnë përqindje të teknologjisë së përdorur për ofrimin e shërbimeve të internetit.

Investimet nga ana e operatorit të shërbimeve të telekomunikacionit për vitin 2011 arrijnë shumën prej 38,266,377.33€ dhe kjo është një rritje e konsiderueshme krahasuar me vitin 2010 kur investimet kanë arritur shumën prej 30,777,237.11€.

Shifrat e mëposhtme paraqesin investimet e bëra për kategori të ndryshme të shërbimeve. Në 2011, një pjesë e madhe investimeve janë bërë në fushën e telefonisë mobile me 67.40%. Sektori i telekomunikacionit, nevoja për investime në rrjetin e telefonisë fikse është e dukshme. Përveç kësaj, duke ndjekur trendët më të reja në teknologji, është identifikuar nevoja për zëvendësimin e kabllave me fibra optike si dhe zgjerimi i rrjetit në lidhje me gjeneratën e ardhshme të qasjes (NGA).

Infrastruktura e rrjetit shpërndarës të energjisë: Rrjeti i shpërndarjes përfshin 110/x kV dhe nënstacionet e mëposhtme, si dhe linjën prej 35kV dhe më poshtë. Tabelat e mëposhtme paraqesin të dhënat bazë të linjës në përputhje me gjatësinë dhe nënstacionet e tyre që bazohen në nivelin e tensionit dhe sistemin e shpërndarjes.

Tabela 38. Linjat dhe Stacionet e Transformimit

kV	Numri i TS-ve	Numri i Transformatorëve	Ngarkesa(MVA)
220/35/10(20)	1	1	40
220/10(20)		1	40
110/35/10(20)	6	10	312
110/35	6	13	438
110/10(20)	2	4	143
110/10	10	15	512.5
35/10	48	100	640.8
35/0.4	1	1	0.63
10(20)0.4	1675	1718	603.35
10/0.4	5225	5353	1520.24
6/0.4	37	37	7.130

Rehabilitimi dhe fuqizimi i përgjithshëm i rrjetit është i përbërë nga zëvendësimi i linjave dhe poleve 0.4 kV dhe 10 kV dhe transformatorëve 10/0.4 kV. Nevojat specifike për investime janë të bazuara në gjendjen e aseteve të rrjeteve dhe në nivelin e performancës në lidhje me tensionin dhe ngarkesën, duke përfshirë zëvendësimin dhe izolimin e seksionit dirigjues, dhe izolimin për të mbështetur operacionet në nivel prej 20 kV, zgjerim të rrjetit prej 10 kV dhe rritje të kapacitetit të transformatorëve në TS 10/0.4 kV. Këto ndryshime do të përmirësojnë qëndrueshmërinë e furnizimit, performancën e tensionit dhe zvogëlimin e uljeve teknike.

Investimet e nevojshme janë përshkruar më poshtë:

- Zgjerimi i mundshëm i rrjetit 110kV duke zëvendësuar rrjetin 35 kV në mënyrë që të adresohen rrjedhjet e mbingarkesës, të rritet niveli i furnizimit dhe zvogëlimi i humbjeve; të rritet numri i transformatorëve dhe i rezultateve në mënyrë që të lehtësojë kufizimet në menaxhimin e rrjedhjes së mbingarkesës;
- Ndërrimi i përcuesve, shtyllat dhe transformatorët e dëmtuar prej 10/0,4 kV në mënyrë që të përputhen me standardet dhe të garantojnë sigurinë publike;
- Kryerja e studimeve në mënyrë që lejojnë shqyrtimin e mundësive për rehabilitimin e përgjithshëm të sistemit (duke përfshirë qëndrueshmërinë e objekteve, gjendjen e riparimeve dhe uljen e performancës) në mënyrë që të vendosen standardet për të ardhmen dhe të rriten kapacitetet (për shembull, ndryshimi i nivelit të tensionit të rrjetit prej 0 kV deri në 20 kV), dhe zvogëlimi i humbjeve teknike në sistem;
- Operimi i Sistemit të Shpërndarjes SCADA, qendra e qarkut dhe operacionet e lidhura dhe proceset komerciale për monitorimin dhe kontrollimin e rrjetit të shpërndarjes;
- Analizimi i modelit të rrjetit të - Fabrika e Fuqisë

Infrastruktura e rrjetit të transmetimit

Të dhënat mbi cilësinë e infrastrukturës bazë të sistemit të transmetimit janë:

Infrastruktura e transmetuesve fizikë:

- a. Kapaciteti i transmetimit - $K_i=1550$ MW;
- b. Mbingarkesa e paraparë gjatë orëve të pikut (kulminante) 2012 - $N_p=1190$ MW;
- c. Diferenca e sigurisë (kapaciteti i rrjetit mbështet kriterin N)- $K_r=360$ MW;
- d. Përmbushja e kriterëve N-1 - ~ 90% të rasteve;
- e. Kapaciteti ndërlidhës NTC - ~1700 MW;
- f. Kapaciteti i transformatorëve pa transformuesit shpërndarës - $K_{trans}=3150$ MW;
- g. Kapaciteti i transformatorëve me transformuesit shpërndarës 110/x - $K_{trans}=4970$ MW

Infrastruktura për operim të sigurtë të sistemit të transmetimit:

- a. Sistemi SCADA/EMS (Kontrolli Mbikëqyrës dhe and Blerja e të dhënave/Menaxhimi i Sistemit të Energjisë);
- b. Sistemi i Telekomunikacionit (OPGW);
- c. Sistemi i Matjes nga Larg;

Fushat të cilat kanë nevojë për investime:

- a. Rritja e kapaciteteve të transmetimit:
 - i. për ndërlidhje të linjave Linja 400 kV Kosovë – Shqipëri;
 - ii. Linja 400 kV Kosovë – Maqedoni.

Rritja e kapaciteteve të transmetimit dhe transformuesve:

- a. Në nivelin e konsumit lokal – rritja e kapaciteteve në nivelin shpërndarës, në mënyrë që të mbështetet rritja e konsumit;
- b. Infrastruktura e Kontrolluese e Frekuencës së Ngarkesës – me Shqipërinë.

Sektori i Gazit Natyror: Kosova ka një gaz nëntokësor natyror që është ndërtuar në vitin 1970 dhe veprimi deri në vitin 1988 dhe që ka furnizuar një fabrikë në Shkup, Ferronikel-in, Trepçën, Llamkos-in dhe ish kazemat ushtarake në Prishtinë, Ngrohjen Qendrore në Qarkun e Prishtinës “TERMOKOS” dhe disa objekte industriale. Furnizimi me gaz është bazuar në procesin e gazifikimit të linjës në kuadër të ish kompanisë Elektro-Ekonomia e Kosovës përkatësisht organizata e punës “Energji dhe Kimi”. Presioni i projektuar operativ i tubacioneve të këtij gazi ishte 25 bare me një kapacitet vjetor prej 480 milion NM³. Tubacioni i gazit është i dëmtuar rëndë në disa pjesë dhe është jashtë funksionit.

Sipas studimit të ESTAP-it, linja ekzistuese nuk ka një kosto të arsyeshme të riparimit prandaj është rekomanduar një linjë e re e tubacioneve me parametra të tjerë operacional. Megjithatë ky është një fakt pozitiv duke pasur parasysh që Qeveria zotëron të drejtat pronësore të aksit rrugor Hanit i Elezit - Mitrovicë dhe kjo do të merret parasysh përgjatë shqyrtimit për përdorimin e asete aktuale.

Përveç kësaj, një studim mbi gazifikimin në Evropën Juglindore është kryer nga Banka Botërore dhe KfW (Tetor 2007), e cila shtjellon mundësitë ekonomike rreth transportimit të gazit në Kosovë. Raporti arriti në përfundim që furnizimi me ngarkesa tregtare dhe industriale dhe ndërtimin e rrjeteve të shpërndarjes së gazit në Prishtinë dhe Mitrovicë.

Megjithatë deri më sot nuk është kryer asnjë studim i cili tregon mundësitë, kostot e instalimit dhe zgjerimit të një sistemi të gazit në të gjithë Republikën e Kosovës. Prandaj, kostot reale të investimeve për instalimin dhe zgjerimin e gazit natyror, si dhe rrjetit të transmetimit dhe shpërndarjes në Kosovë, do të vlerësohen me një studim që do të përfundojë në vitin 2013.

Nuk është bërë asnjë studim për Kosovën sa i përket zhvillimit të rrjetit për transmetim rajonal, rrjetit të brendshëm si dhe rrjetit të shpërndarjes. Megjithatë studimet e bëra për rajonin, veçanërisht Studimi i Gazifikimit për Rajonin e Evropës Juglindore i vitit 2007, përmban detale të shumta për zhvillimin e gazit natyror në Kosovë si pjesë e Unazës së Gazit në Evropën Juglindore; një koncept i propozuar dhe i pranuar nga SEE TKE. Në do t'i referohemi këtij studimi për specifikimin e nevojave kryesore rreth investimeve në gazin natyror të Kosovës.

Në këtë mënyrë, faza e parë dhe kryesore për zhvillimin e sektorit të gazit natyror do të jenë investimet në segmentin e tubacioneve të gazit në Kosovë- linja transmetuese si pjesë e Unazës së Gazit për EJT:

- a. Linja Transmetuese: Zona kufitare e Maqedonisë/Kosovë-Prishtinë; gjatësia e linjës: 63 km, diametri i tubacionit të gazit: 24 inç;
- b. Linja Transmetuese: Prishtinë -zona kufitare Kosovë/Serbi; gjatësia e linjës: 33 km, diametri i tubacionit të gazit: 24 inç.

Sistemi i Shpërndarjes së Ngrohjes Qendrore: Sektori i ngrohjes qendrore është i përbërë nga katër pjesë që furnizojnë me ngrohje zonat urbane të komunave në vijim: Prishtinë, Gjakovë, Mitrovicë dhe Zveçan. Ky sektor mbulon rreth 5% të kërkesës së përgjithshme për ngrohje në Kosovë.

Rrjeti kryesor i shpërndarjes është Ndërmarrja Qendrore Termokos, Prishtinë me gjatësi prej 63 km, me një kapacitet të instaluar në rrethe prej 2x7 MW, 2x7MW është kapaciteti i instaluar në Spitalin e Prishtinës (rezervë) dhe 1x4MW kapacitet ky i instaluar në ngrohjen qendrore për vetë nevojat e saj dhe 2x0.8 MW kapacitet i instaluar në Fushë Kosovë (jashtë përdorimit). Kapaciteti i përgjithshëm është: 135.6 MW. Një pjesë integrale e sistemit të shpërndarjes është stacioni i pompës dhe shkëmbimit të ngrohjes, me 323 nënstacione (312 aktiv), të cilat po ashtu luajnë rolin e pikave ndarëse ndërmjet rrjeteve primare dhe dytësore. Burimi kryesor për prodhimin e energjisë termike është karburanti i vajit industrial.

Rrjeti kryesor i shpërndarjes në Gjakovë është zgjeruar në gjatësi prej 23.5 km me një kapacitet të ngrohjes prej 38 MW. 275 nënstacione aktive janë pjesë integruese e këtij rrjeti. Burimi kryesor për prodhimin e energjisë termike është karburanti i vajit industrial.

Sistemi i ngrohjes në Mitrovicë përbëhet nga dy rrjete të ndara: rrjeti i shpërndarjes nga Ndërmarrja Qendrore Termomit, Mitrovica, dhe rrjeti i shpërndarjes në Zveçan. Duke u bazuar në Strategjinë për Ngrohje nga Republika e Kosovës 2011-2018, rrethi i ngrohjes Termomit furnizon 160 konsumator të sektorit familjar me një sipërfaqe të ngrohur prej 8500m². Gjatësia totale e shpërndarjes së rrjetit është 6 km me një kapacitet të instaluar prej 1x83 MW.

Sistemi i ngrohjes qendrore në Zveçan ka një rrjet më të vogël të shpërndarjes, me gjatësi prej 0.8 km.

2.6. Tregjet Financiare

2.6.1. Pasqyra e Përgjithshme

- Ju lutem tregoni se si janë të vendosura normat e interesit

Normat e interesit në sektorin bankar të Kosovës janë të përcaktuara nga bankat përkatëse. Për shkak të euroizimit, Banka Qendrore e Kosovës (BQK) nuk mund të ketë ndikim të drejtpërdrejtë në normat e interesit. Përcaktimi rreth normave të interesit në Kosovë është dalluar kryesisht nga ndryshimi i kërkesës dhe ofertës për kredi dhe depozita, rrezikimi i zhvillimit të bankës, si dhe nga kostoja e përgjithshme e financimit të bankës.

- A ekzistojnë kufijtë kuantitativë në zgjerimin e kredisë? Cilat instrumente janë në dispozicion për të parandaluar rritjen e tepërt të kreditit dhe prishjen e cilësisë së dosjeve të huadhënësve?

Limitet e ekspozimit të produkteve kreditore bankare të rrezikshme janë të vendosura nga rregulloret e BQK-së, si në vijim:

- a. Asnjë bankë nuk duhet të lejoj ekspozimin e riskut të kreditit tek një person apo grup i personave që kalojnë 10% të kapitalit të Klasës së I-rë, deri sa ekspozimet e para të jenë miratuar në mbledhjet e rregullta të Bordit të Drejtorëve, në të cilën kuorumi ishte i pranishëm dhe ka votuar, dhe miratimi i tillë është shënuar në procesverbalin e asaj mbledhjeje;
- b. Asnjë bankë nuk duhet të lejoj ekspozimin e riskut të kreditit tek një person apo grup i personave që kalojnë 10% e kapitalit të Klasës së I-rë, dhe totali i ekspozimeve aktive të mbledhura që kalojnë 300% të totalit të Klasës së I-rë të bankës;
- c. Asnjë bankë nuk duhet të lejoj ekspozimin e riskut të kreditit tek një person apo grup i personave që kalojnë 20% e kapitalit të Klasës së I-rë, siç është përcaktuar në Rregulloren për Kapital;
- d. Niveli i rekomanduar i raportit kredi/depozita prej 80%.

Nga perspektiva rregullative, rritja e portofolit kreditor matet kryesisht në bazë të kapitalit kapitali, përkatësisht aftësia për të absorbuar humbjet e kapitalit të tepërt bankar, dhe BQK-ja mund të kërkoj zvogëlimin apo ndaljen e ngritjes së normës kreditore të bankës, e cila tregon një tendencë për përqekësimin e gjendjes financiare.

Nga aspekti mbikëqyrës, Departamenti Mbikëqyrës Bankar brenda BQK-së, vlerëson dhe monitoron përshtatshmërinë e portofolit të rritjes së kredisë së banës kundrejt profilit të rrezikut të bankës, kapacitetin e menaxhimit të mjaftueshmërisë së rrezikut kreditor, sistemin e paralajmërimit të hershëm dhe testin e stresit.

- Jep një vlerësim të qasjes në tregjet financiare ndërkombëtare nga Kosova dhe nga sektori privat.

Kosova është anëtare e BB-së dhe FMN-së, dhe ka qasje në kreditë që janë të garantuara në marrëveshjet financiare bilaterale. Momentalisht, Kosova përfiton nga kreditë e vogla prej bankës KfW, Bankës Botërore, FMN-së dhe pritet që në të ardhmen të përfitoj një kredi tjetër nga Qeveria Austriake.

Lidhur me investimet financiare, BQK-ja ka qasje në tregjet financiare në veçanti në Euro-zonën dhe shtetet anëtare të BE. Një qasje e tillë është e konsideruar si mjaft e matur dhe në përputhje me kriteret e politikave të investimeve të BQK-së. Sektori financiar i Kosovës nuk ka pengesa ligjore për qasjen në tregjet ndërkombëtare financiare. Qasja e sektorit bankar në tregjet ndërkombëtare financiare bëhet përmes letrave me vlerë dhe rregullimit të tregut të parave. Fusha e sigurimeve shëndetësore përmes kontratave të ri-sigurimit e realizon një qasje të tillë.

-Cilat janë karakteristikat kryesore të pastrimit ndër-bankar dhe sistemit të shlyerjes? Ju lutem vlerësoni funksionimin e këtyre sistemeve. A ka ndryshime të parashikuara në sistemin e pagesave?

Pastrimi dhe rregullimi i sistemit ndër-bankar të pagesave në BQK, është një sistem i zgjidhjes në kohë reale bruto për pagesat kryesore/urgjente dhe shlyerjes neto të pagesave të tjera. Të gjitha pagesat e vogla dhe të mëdha ndër-bankare janë të procesuara nga ky sistem (Pagesat KOS-xhiro, tërheqje automatike, pagesat e shumta/UNIREF; pagesat e rregullta, pagesat prioritare/urgjente, dhe pagesat e letrave me vlerë). Sistemi bazohet në rrjetin lokal të komunikimit, si linja me qira/PRK dhe fibër optik/ IPKO. Pjesëmarrësit e drejtpërdrejtë në sistem aktualisht janë tetë banka

komerciale që janë anëtare të IECS, se bashku me Thesarin për të hyrat e pagesave, dhe BQK-në për pagesat dhe urdhërpagesat në emër të Thesarit.

Funksionimi i këtij sistemi konsiderohet të jetë shumë efektiv (99.9%) pa asnjë ditë të vetme të ndërprerjes që nga krijimi i saj (Maj, 2001). Është e karakterizuar më një ngritje cilësore dhe sasiore (në kohë, shpejtësi, dhe siguri) më një mesatare prej 16 mijë transaksione nominale në ditë, me një vlerë prej 20 milion€. Sistemi është përmirësuar dhe avancuar vazhdimisht për pagesat ndër-bankare në përgjithësi, në skemën KOS-xhiro, tërheqjet automatike, pagat dhe pagesat, moduli UNIREF, moduli i letrave me vlerë, etj.

Sipas Strategjisë së Zhvillimit të Pagesave Kombëtare, janë paraparë ndryshime dhe zhvillime¹ të reja, të kategorizuara në nëntë shtylla, disa prej të cilave janë finalizuar. Shtyllat e tjera siç është shtylla e dytë janë shumë të rëndësishme, janë të dizajnuara për krijimin dhe zhvillimin e sistemit të pagesave me shumë të lartë dhe pagesave urgjente, SHGBKR (Shlyerja bruto në kohë reale), është në fazën fillestare duke pritur aprovimin nga Banka Botërore për emërimin e një eksperti për asistim gjatë fazës së zbatimit të projektit. Lista e kandidatëve është përzgjedhur nga një komision i BQK-së (në Mars, 2012). Pastaj shtylla e III-të për Qendrën e Procesimit të Kartave Kombëtare, ku BQK-ja parashihet të udhëheqë rrugën si një katalizator në kryerjen e procesimit të qendrës së kartave ndër-bankare në vend.

Projekti "Regjistri i mbajtësve të llogarive bankare" është zbatuar dhe ende funksionon në BQK që nga 2 Maji 2012, dhe në këtë kontekst, të gjitha bankat kanë filluar të raportojnë për të gjitha llogaritë e klientëve në regjistrin e llogarive të Bankës Qendrore.

2.6.2. Sektori Bankar

- Sa banka ekzistojnë në Kosovë? Sa institucione të tjera të kreditit janë në Kosovë? Ju lutem listoni ato.

Në Kosovë janë 8 (tetë) banka komerciale dhe 20 institucione kreditore në përgjithësi (duke përfshirë institucionet mikro-financiare dhe institucionet jo-bankare) që operojnë në Kosovë.

Bankat komerciale janë:

- a. ProCredit Bank;
- b. Raiffeisen Bank Kosova SH.A;
- c. NLB Prishtina SH.A;
- d. Banka për Biznes;
- e. Banka Ekonomike;
- f. TEB SH.A;
- g. Banka Kombëtare Tregtare - dega në Kosovë;
- h. Komercijalna Banka - dega në Mitrovicë.

Institucionet mikro-financiare dhe jo-bankare janë:

- a. Finca;
- b. KEP;
- c. KGMAMF-Grameen;
- d. AFK;
- e. Besëlidhja;
- f. KRK;
- g. Mështekna;
- h. Qelim Kosovo;
- i. KosInvest;
- j. Start;

- k. Perspektiva 4;
- l. KAD;
- m. ACP;;
- n. Agro Invest;
- o. Timi Invest;
- p. Crimson Finance Fund;
- q. Lesna;
- r. Raiffeisen Leasing;
- s. Factor Leasing;
- t. Fundway Mortgage.

- Asetet e sistemit bankar dhe institucionet tjera kredituese?

Që nga fillimi i operimit të sistemit financiar në Kosovë, sistemi bankar dhe institucionet e tjera kredituese janë rritur vazhdimisht. Në fund të vitit 2011, asetet totale bankare kanë arritur vlerën prej €2.66 bilion (56.6% e PBB-së). Rritja vjetore e aseteve bankare gjatë vitit 2011 ishte 8.3%, ndërsa norma mesatare e rritjes gjatë pesë viteve të fundit ishte 18.2%. Asetet e sistemit bankar në Kosovë dominohen nga kreditë, që në vitin 2011 kanë arritur një vlerë prej €1.7 bilion (36.2% e PBB-së). Në vitin 2011, sistemi kreditues bankar ka regjistruar një rritje vjetore prej 16.4%, ndërsa norma mesatare e rritjes gjatë pesë viteve të fundit ishte 22.3%.

Kredidhënia në ekonominë e Kosovës është e mbështetur edhe nga institucionet mikro-financiare. Asetet e këtij sektori në vitin 2011 kanë arritur një vlerë prej €127.5 milion (2.7% e PBB-së). Në krahasim me vitin 2010, asetet e institucioneve mikro-financiare kishin një rënie prej 8.8%, ndërsa norma mesatare e rritjes për pesë vitet e fundit ishte 15.9%. Struktura e aseteve të institucioneve mikro-financiare është e dominuar nga kreditë, të cilat në vitin 2011 arritën një shumë prej €104.7 milion (2.2% e PBB-së). Në krahasim me vitin e kaluar, kjo prezanton një rënie vjetore prej 9.8%. Gjatë pesë viteve të fundit, kreditë e lëshuara nga institucionet mikro-financiare kanë shënuar një rritje prej 13.6%.

- Depozitat e përgjithshme (nëse është e mundur, sipas llojit të institucionit të kreditit - bankat, kursimet bankare, institucionet e kreditit hipotekar, të tjera).

Sistemi bankar në Kosovë është i përbërë vetëm prej bankave, si institucion financiar i vetëm që mund të pranojë depozita (duke e përjashtuar BQK-në). Në vitin 2011, vlera e të gjitha depozitave në sistem bankar në Kosovë qëndroi në €2.1 bilion. Kjo tregon një rritje vjetore prej 8.5%. Burimet kryesore të depozitave në sistemin bankar janë depozitat familjare të cilat përbëjnë përafërsisht 70% të të gjitha depozitave.

- Përqendrimi i tregut (përkatësisht si pjesë e aseteve totale, të kredive dhe depozitave totale të mbajtura nga institucionet e mëdha)

Që nga fillimi, sistemi bankar i Kosovës është karakterizuar me një shkallë relativisht të lartë të përqendrimit të tregut. Në fund të vitit 2011, tri bankat më të mëdha të shtetit menaxhonin gati 73% të aseteve totale të sistemit. Shkalla e lartë e përqendrimit në treg tregohet edhe me Indeksin Herfindahl Hirschman i cila në vitin 2011 arriti 20990 pika. Indeksi i lartë Herfindahl Hirschman ishte i ngjashëm edhe me tregjet për kredi dhe depozita, që do të thotë se shkalla e përqendrimit të tregjeve është e ngjashme me asetet, kreditë, dhe depozitat e sistemit bankar. Megjithatë, shkalla e përqendrimit në tregun bankar në Kosovë është zvogëluar vazhdimisht gjatë viteve të fundit. Për shembull, në vitin 2008 Indeksi Herfindahl Hirschman i aseteve të sistemit bankar ka arritur një nivel prej 2842 pikë, ndërsa për depozita dhe kredi, indeksi përkatësisht ka arritur 2934 dhe 3009 pika. Për më shumë, në vitin 2008, tri bankat më të mëdha kishin nën menaxhimin e tyre rreth 80% të aseteve të sistemit bankar.

- Ju lutem shpjegoni situatën aktuale në lidhje me qasjen e kompanive private në kredi bankare

Shumica e kredive të lëshuara nga sistemi bankar i Kosovës gjatë pesë viteve të fundit është marrë nga ndërmarrjet private (rreth 70% të kredive totale në vitin 2011), e cila tregon një përparësi të madhe për ndërmarrjet ndaj ekonomive familjare në lidhje me qasjen e kredive në bankë. Në terma nominal, në fund të vitit 2011, bizneset në Kosovë kanë marrë një total prej 1,089,146€ kredi nga bankat, krahasuar me 470.283€ kredi që iu janë lëshuar ekonomive familjare.

Varësisht nga madhësia e biznesit dhe aktivitetet e tyre, produktet bankare dhe financiare janë të strukturuar. Llojet e kredive aktualisht të arritshme nga kompanitë në Kosovë janë: Kreditë komerciale, Bio Kreditë, Kreditë e ri-financimit, Kreditë për agrikulturë, kreditë e pasiguruara, kreditë hipotekare, kreditë e lizingut dhe lloje të tjera të kredive të cilat i përshtaten aktivitetëve të biznesit. Përveç kredive të përmendura më sipër, kompanitë private kanë qasje në tregtinë për prodhimet financiare të vëna në dispozicion nga sektori bankar. Produktet financiare tregtare të lëshuara në Kosova janë: letër garancion, mbledhje dokumentare, letër kredi, etj.

Varësisht nga lloji i kreditit për të cilin është aplikuar dhe kapaciteti i kompanisë, bankat lëshojnë kredi duke rregulluar shumën e kredisë në bazë të kapacitetit të pagesës. Kriteret për aplikim të kredisë ndryshojnë, por më të rëndësishme janë: certifikata e biznesit, certifikata e TVSH-së (nëse është e aplikueshme), pasqyra financiare e kompanisë, lista e aksioneve të kompanisë, lista e pajisjeve, biznes plani, një kopje e planit, lista poseduese për hipotekë dhe disa dokumente tjera varësisht nga specifikat e aplikacionit të kredisë për kompaninë.

Bankat në Kosovë kanë qenë përgjithësisht konservatore në procesin e dhënies së kredive, duke marrë parasysh krizën ekonomike aktuale në Bashkimin Evropian. Sipas Shoqatës së Bankave të Kosovës kjo ka bërë që bankat të jenë më të kujdesshme, duke rezultuar në një sektor më të fortë dhe të qëndrueshëm financiar, pavarësisht goditjeve të jashtme që mund të ketë ndikuar në ekonominë e Kosovës.

-Ju lutem vlerësoni shkallën e konkurrencës në sektorin bankar (konkurrenca në çmim, produkte të reja, ndryshimet në pjesëmarrje të tregut, dhe indikatorët tjerë). A ka ndonjë shqetësim të veçantë lidhur me pjesën e tregut të bankave më të mëdha?

Pavarësisht shkallës së lartë, rënia e vazhdueshme e përqendrimit të tregut mund të tregojë një rritje të konkurrencës në sistemin bankar. Shkalla e rënies së përqendrimit në sistemin bankar u bë më e dukshme nga viti 2008, një periudhë e lidhur me hyrjen e tri grupeve të jashtme bankare NLB, TEB, BKT në tregun e sistemit bankar të Kosovës. Në vitin 2008, Indeksi Herfindahl Hirschman për asetet e bankës ka arritur një nivel prej 2,742 pikave, ndërsa në vitin 2011, indeksi ka pësuar rënie në 2,090 pika. Gjatë kësaj periudhe, një reduktim i konsiderueshëm i përhapjes së normës së interesit është vërejtur. Kjo mund të ketë ndodhur për shkak të konkurrencës më të madhe në sistemin bankar. Në vitin 2011, norma e përhapur e interesit ishte 10.65 përqind, në krahasim me 11.32 përqind në vitin 2007. Sidoqoftë, konkurrenca më e madhe është manifestuar më së shumti me zgjerim të shpejtë, POS terminale, dhe produkte të reja në sistem në vend se me norma të interesit më të ulëta. Duke marrë parasysh sjelljet e mëparshme të bankave dhe zvogëlimin e vazhdueshëm të trendit të shkallës së përqendrimit, mund të konkludohet se konkurrenca në sistemin bankar është rritur. Si pasojë e kësaj, aksionet e larta të tre bankave kryesore nuk tregojnë ndonjë problem serioz në konkurrencën e sistemit bankar.

- Cila është mesatarja e normave të interesit (normat e kredive/depozitave) në sistemin bankar gjatë pesë viteve të fundit? Ju lutemi jepni të dhëna mbi përfitimin e bankave gjatë viteve të fundit dhe jepni komente mbi zhvillimet.

Norma e interesit e shpërndarë në vitin 2011 ishte 10.65 pikë përqindjeje, në krahasim me 11.32 përqind në vitin 2007. Gjatë pesë viteve të fundit, ky indikator ka arritur nivelin më të ulët në vitin

2009 duke qëndruar në 10.01 përqind, por zhvillimi i krizave gjatë kësaj periudhe e solli atë përsëri në nivelet më të larta.

Sistemi bankar i Kosovës është vazhdimisht i karakterizuar me një nivel të lartë të përfitimit gjë që ka përfaqësuar një shtyllë të rëndësishme të stabilitetit të saj. Kthimi në Asetet Mesatare (KAM) në vitin 2011 ishte 1.5%. Megjithatë, në krahasim me vitin 2007, KAM ishte 2.6%, një rënie e përfitimit në sistemin bankar është vënë re. Rënia e përfitimit ishte rezultat i rritjes së shpejtë të aseteve në krahasim me rritjen në fitimin neto. Norma më të ulëta të rritjes së fitimit neto gjatë kësaj periudhe, më së pari ishin rezultat nga ngadalësimi në rritjen e të ardhurave të bankave komerciale, duke pasur ndikim në ngadalësim të kredive nga fillimi i krizës globale. Pavarësisht nga rënia e përfitimit, sistemi bankar vazhdon të ketë mjaft fitim.

- Cila është pjekuria mesatare e kredive bankare për sektorin privat gjatë pesë viteve të fundit? Cila është pesha e kredive me afat të pjekurisë deri në një vit?

Mesatarja e pjekurisë së kredisë bankare për sektorin privat (biznese dhe ekonomi familjare) në vitin 2011 ishte më një pjekuri kreditore deri në dy vjet (52% e të gjitha kredive apo 74% e shumës së kredive). Kreditë deri në një vit përfaqësojnë 28% të kredive dhe 69% të shumës nominale. Një situatë e ngjashme e përqendrimit kreditor duket në vitin 2010, kur kreditë me pjekuri deri në një vit përfaqësojnë 26% të numrit të kredive dhe 62% të shumës nominale të kredive. Kreditë me pjekuri më të madhe se një vit dhe ato më të madhe se dy vite përfaqësojnë 29% të numrit të kredive dhe 8% të shumës së përgjithshme të kredive.

Kreditë me pjekuri deri në një vit në Dhjetor të vitit 2011 përbëjnë 21.4% të kredive të bankave komerciale të lëshuara për bizneset dhe ekonomitë familjare (apo €351.9 milion). Kjo përqindje e kredive nuk ka vuajtur nga luhatjet e mëdha gjatë pesë viteve të fundit. Për më shumë, që nga viti 2007 ajo paraqet një figurë me përqindje më të vogël kreditore me pjekuri deri në një vit (rreth 18% të kredive për bizneset dhe ekonomitë familjare). Në këtë kontekst, kategoria kryesore e kredive me pjekuri nga dy deri në pesë vjet, përbën 42.6% të kredive.

- Si e vlerësoni stabilitetin e sektorit bankar? Cila është situata aktuale dhe trendi sa i përket kapitalit, strukturës së kapitalit, kapitali rregullator, asetet me rrezikshmëri? Si është ndikuar sektori bankar nga kriza financiare globale?

Sistemi bankar i Kosovës vazhdon të gëzojë një nivel të lartë të qëndrueshmërisë, të karakterizuar me një nivel të lartë të shkallës së kapitalit, kualitet të mirë të portofolit të kreditit dhe një nivel të kënaqshëm të likuiditetit. Në vitin 2011, Treguesi i Mjaftueshmërisë së Kapitalit qëndroi në 17.5% e cila jashtëzakonisht e kalon minimumin prej 12% të kërkuar nga rregullatori. Kërkesa e BQK-së për të mbajtur këtë indikator në 12% vazhdon të plotësohet nga të gjitha bankat që operojnë në Kosovë. Struktura kapitale e sistemit bankar në Kosovë është e karakterizuar me një kualitet të mirë, duke pasur parasysh që shumica e kapitalit (59% e kapitalit total) përbëhet nga kapitali aksionar. Në krahasim me vitin 2010, Treguesi i Mjaftueshmërisë së Kapitalit për sektorin bankar të Kosovës u zvogëlua për 1.2 pika përqindjeje. Rënia e treguesit të kapitalit është shkaktuar kryesisht nga normat e larta të aktiviteve të rrezikshme në krahasim me normën e rritjes së kapitalit. Rritja më e shpejtë e aseteve me potencial rrezikshmërie në vitin 2011 ishte për shkak të normës më të lartë të rritjes së kredive. Struktura e aseteve me rrezikshmëri është e dominuar nga asetet me rrezikshmëri prej 100%, të cilat përbëjnë 76.9% të aseteve totale. Sistemi bankar i Kosovës është vazhdimisht i karakterizuar me një pozicion të kënaqshëm të likuiditetit. Raporti kredi-depozita mbetet përafërsisht në 80% e cila është në përputhshmëri me rekomandimet e BQK-së.

Kriza financiare globale ka pasur ndikim të kufizuar mbi sistemin bankar në Kosovë. Kryesisht, ky është rezultat i strukturës së aktiveve bankare që kanë një nivel mjaft të ulët të ekspozimit në sektorin e jashtëm. Aktivitetet e bankave që operojnë në Kosovë kryesisht mbështeten në

kreditimin e ekonomisë lokale, kurse burim kryesor financiar konsiderohen të jenë depozitat e mbledhura brenda vendit. Mirëmbajtja e vazhdueshme e kapitalit dhe kualitetit të mirë të portofolit së kredive në nivel të lartë ka shërbyer në ndërtimin e imunitetit të sistemit bankar kundër efekteve negative që mund të paraqiten nga kriza globale.

Efektet e krizës globale në sistemin bankar kanë kontribuar kryesisht në ngadalësimin e rritjes së kredive në vitin 2009, kështu duke ngadalësuar të ardhurat nga normat e interesit dhe përfitimin e sistemit bankar. Megjithatë, në vitin 2010 dhe 2011 sistemi kreditor ka përshpejtuar trendin e rritjes duke shkaktuar rritje të fitimit në sistemin bankar. Kriza globale gjithashtu ka shkaktuar një ngadalësim të rritjes ekonomike në vend gjë që ka reflektuar në një rritje të vogël të kredive të këqija. Megjithatë, pavarësisht këtyre efekteve, sistemi bankar i Kosovës ka mbajtur nivel të lartë të qëndrueshmërisë, e cila tregohet edhe nga rezultatet e analizës së stres-testit për sistemin bankar të Kosovës i zhvilluar në baza të rregullta nga BQK-ja. Shkalla e lartë e sistemit bankar është ilustruar po ashtu edhe nga vetë fakti se gjatë kësaj periudhe Kosova ka qenë ndër vendet me rritjen më të lartë të kredive dhe depozitave.

- Ju lutem ofroni një analizë dhe vlerësim (si një sasi absolute, si % e aseteve totale) të kredive joperformuese (NPLs) në banka.

Në vitin 2011, kreditë joperformuese kanë arritur vlerën prej 96.2 milion € (rreth 83€ milion në 2010) që përfaqëson rreth 5.7% të portofolit total të kredive në sistemin bankar. Kreditë me probleme në sistemin bankar në Kosovë përbëhen nga kredi të kualifikuara si "kredi të dyshimta" dhe "kredi të humbura". Struktura e kredive me probleme është e dominuar nga kreditë e klasifikuara si "kredi të humbura" të cilat përfaqësojnë 64.5% të totalit të kredive me probleme. Kreditë joperformuese vazhdimisht janë mbuluar nga dispozitat për humbje nga huat. Në vitin 2011, mbulimi i kredive me probleme është rritur edhe më tej për të arritur 116.7% nga 114.4% në 2010.

- Në çfarë shkalle ka arritur zhvillim i kredive joperformuese në pesë vitet e fundit?

Gjatë periudhës 2007-2009, përqindja e kredive me probleme në totalin e kredive ka arritur rreth 4%, ndërsa në tremujorin e katërt të vitit 2011 ka arritur vlerën prej 5.9%. Pjesa e kredive joperformuese vazhdon të rritet përgjatë tremujorit të parë të vitit 2012 duke arritur 6.2%. Megjithatë, në fund të vitit 2011, kreditë joperformuese janë zvogëluar në 5.7% si pjesë e totalit të kredive, duke shënuar një rënie vjetore prej 0.2% të pikëve.

- A ka pasur ndryshime në legjislacionin e falimentimit? A janë parashikuar rregullime (të mëtutjeshme)? Ju lutem komentoni mbi praktikën dhe kornizën ligjore. Sa lehtë mund të mobilizojnë bankat kërkesat e tyre përmes procedurave të tilla?

Në bazë të Ligjit të ri për Bankat, Institucionet Mikro-Financiare dhe Institucionet Jo-Bankare Nr. 04/L-093, dispozitat për procedurat për "Rezolutën e bankave problematike dhe strategjive dalëse" janë korrigjuar dhe plotësuar krejtësisht me:

- a. Lejen për regjim nga Administrata e Përkohshme për bankat e dobëta;
- b. Përshkrime të detajuara rreth procedurave të likuidimit që janë të aplikueshme për bankat të cilave iu revokohet licenca
- c. Përcaktimin e qartë të procedurave me të cilat bankat mund të paraqesin likuidimin vullnetar.

Me ligjin e ri, pretendimet e bankave mund të realizohen shume më lehtë për shkak të dispozitave të shtuara për administrimin e përkohshëm të bankave të dobëta. Kjo nuk është e dhënë në legjislacionin e mëparshëm.

Nuk ka pasur ndonjë praktikë të administratës apo falimentimit, përveç rastit të rastit të likuidimit të një banke në vitin 2006 i cili është kryer me sukses. Procesi i likuidimit është në vazhdim e sipër në përputhshmëri me kornizën ligjore në fuqi

2.6.3. Sektori Jo-bankar

- Sa institucione të sigurimeve veprojnë në Kosovë?

Numri i kompanive të sigurimit që veprojnë në Kosovë është trembëdhjetë (13) ku dhjetë prej tyre ofrojnë sigurime jo-jetësore, dhe tre (3) kompani të sigurimeve operojnë në tregun e produkteve të sigurimit jetësor.

Nga numri i përgjithshme i kompanive të sigurimeve që operojnë në Kosovë shtatë (7) prej tyre janë në pronësi të të huajve, dy (2) kompani me pronësi të përzier, tre (3) prej tyre me pronësi të plotë vendore dhe një (1) është kompani vartëse.

- Përqendrimi i tregjeve përkatëse të jetës dhe jo-jetës (lidhur me premitë bruto të mbajtura nga ndërmarrjet më të mëdha).

Industria e sigurimeve është kryesisht e përqendruar në sigurimet jo-jetësore, ku pjesa më e madhe është sigurimi i detyrueshëm nga auto-përgjegjësia ndaj palës së tretë. Pa marr parasysh faktin se deri në mesin e vitit 2011 ka qenë vetëm një kompani që ka operuar në tregun e sigurimeve jetësore, premitë e sigurimeve jetësore janë ngritur dhe nga 31 dhjetori 2011 aksioni i premive të sigurimeve jetësore ishte 0.15% të totalit të portofolit të premive. Nga fundi i vitit 2011, dy kompani të tjera janë shtuar në tregun e sigurimeve jetësore. Pa marrë parasysh këtë, industria e sigurimeve vazhdon të jetë e dominuar nga sigurimet jo-jetësore, veçanërisht nga sigurimi i detyrueshëm i auto-përgjegjësive ndaj palës së tretë. Dy kompanitë e reja në tregun e sigurimit të jetës duhet të stimulojnë konkurrencë më të madhe mes kompanive dhe të ndryshojnë strukturën e premive të sigurimeve të jetës dhe jo-jetës.

- Ju lutemi të vlerësoni shkallën e konkurrencës në sektor.

Shkalla e konkurrencës zhvillohet kryesisht në produktet jo-jetësore, posaçërisht në sigurimin e auto-përgjegjësive së detyrueshme ndaj palës së tretë, sigurimi Kasko i pronës në mënyrë të vullnetshme, sigurimet nga zjarret dhe aksidentet personale. Tani që numri i kompanive të sigurimeve është rritur, pritet një shkallë më e lartë e konkurrencës.

- Cila është gjendja lidhur me tregjet financiare dhe instrumentet, për shembull kompanitë me kapital të madh investues, prodhimet, lizingut, etj? A ekziston korniza ligjore për operacione të tilla? Ju lutem ofroni çdo informacion mbi zhvillimet e tregut.

Ekzistojnë dy institucione jo bankare të cilat kryejnë aktivitete financiare dhe lizing: Raiffeisen Leasing dhe Leasing Factor. Ekziston korniza ligjore, të tillë si Ligji për Bankat, Institucionet mikrofinanciare, dhe institucionet jo bankare financiare Nr. 04/L- 093 i cili rregullon ushtrimin e aktiviteteve financiare jo bankare.

- Ju lutem ofroni informacione për sistemin e kapitalizuar pensional. Cilat janë sfidat kryesore për zhvillimin e tij. Cilët janë hapat e planifikuar?

Sistemi pensional i Kosovës është i organizuar në tre shtylla:

- a. Shtylla e parë – pensioni bazë;
- b. Shtylla e dytë – pensionet individuale që janë të siguruara nga Fondi i kursimeve pensionale të Kosovës;
- c. Shtylla e tretë – fondet vullnetare plotësuese.

Nuk nevojitet kapital fillestar për licencimin e fondit pensional. Pjesa më e madhe e Fondit për kursime pensionale të Kosovës është i investuar jashtë vendit; një pjesë e vogël gjendet në sistemet vendore bankare. Me hapjen e tregjeve të letrave me vlerë dhe hyrjes në fuqi të ligjit për fondet pensionale të Kosovës Nr. 04/L-101, ka krijuar mundësin e investimit të 30% të këtyre fondeve në Letrat me Vlerë të Qeverisë së Kosovës. Sfidat kryesore janë; përfshirja e të gjithë punëtorëve në

skemën pensionale dhe orientimin strategjik për liberalizimin e shtyllës së dytë. Hapat e planifikuar përfshirë edhe standardizimin e legjislaturës (përafrimi i legjislaturës me direktivat e EU-së dhe standardet ndërkombëtare), rrisin konkurrencën në shtyllën III, dhe liberalizimin e shtyllës II.

3. AFTËSIA PËR TË PËRBALLUAR DETYRIMET QË RRJEDHIN NGA MSA-JA

3.1. Dialogu politik

Ju lutem përshkruani shtrirjen e marrëdhënieve dhe politikave të jashtme të Kosovës me politiken e BE-së.

Kosova është partner besnik i BE-së në një sërë çështjesh ndërkombëtare dhe rajonale të cilat fillojnë nga kontributi në dialog rajonal dhe në procese të zgjerimit deri te kontributi i dhënë në ruajtjen e paqes dhe stabilitetit në botë duke ofruar ndihmë në kuadër të mjeteve buxhetore të Republikës së Kosovës.

Kosova kontribuon në paqen dhe stabilitetin rajonal duke u angazhuar seriozisht dhe në mënyrë të plotë në bashkëpunimin rajonal. Qeveria e Kosovës ka qenë e angazhuar aktivisht në dialogun teknik me Serbinë që ishte nisur në bazë të një rezolute të sponsorizuar nga BE-ja në Asamblenë e Përgjithshme të OKB-së në shtator të vitit 2010. Republika e Kosovës ka emëruar një negociator të nivel të lartë (Zëvendës Kryeministër) për të udhëhequr dialogun dhe ka marrë vendime në koordinim të plotë me Shërbimin e Veprimit të Jashtëm të BE-së. Qeveria e Kosovës gjithashtu ka mbështetur marrëveshjet me vendime të duhura në nivelin lokal për të zbatuar marrëveshjet. Duke ndjekur marrëveshjen e arritur në Bruksel në mes Kosovës dhe Serbisë në përfaqësimin rajonal të Kosovës, Qeveria e Kosovës ka aplikuar në 27 organizata rajonale dhe iniciativa, dhe është pjesëmarrëse aktive në 9 prej tyre në formate të ndryshme, duke kontribuar kështu në përparimin e bashkëpunimit rajonal.

BE-ja është partner kyç i Kosovës në çështje ndërkombëtare duke filluar nga ngrohja globale deri tek ngjarjet që kanë pasuar në "Pranverën Arabe". Bazë për politikë të jashtme dhe të sigurisë në Kosovë mbetet përdorim i diplomacisë dhe dialogut për të zgjedhur çështje rajonale që rrjedhin nga luftërat jugosllave, por edhe në kontekst më të gjerë global.

3.2. Bashkëpunimi rajonal

- Ju lutem përshkruani pjesëmarrjen e Kosovës në bashkëpunimin rajonal. Ju lutem cekni organizatat në të cilat Kosova është anëtare apo vëzhguese.

Kosova kontribuon në paqen dhe stabilitetin rajonal duke u angazhuar seriozisht dhe në bashkëpunimin të plotë rajonal, Kosova merr pjesë në nismat për bashkëpunim rajonal si dhe është anëtare e Këshillit për Bashkëpunim Rajonal që nga viti 2008. Kosova kryen detyrën e saj ndaj Këshillit duke kontribuar me 4% në shumën totale të buxhetit të vendeve të Evropës Juglindore. Kosova merr pjesë rregullisht në takimet vjetore; Takimet e Bordit Koordinues Kombëtar dhe në takime tjera sektoriale të Këshillit. Për më tepër, Kosova merr pjesë në iniciativat e KBR-së: Iniciativa elektronike Juglindore dhe Iniciativa Kabllore e Evropës juglindore. Kosova gjithashtu merr pjesë në projektin e Komisionit Evropian për Qendrën për Zhvillimi të Qeverisjes dhe projektin për Monitorimin e Sektorit të Komunikimit dhe Shërbimeve të Shoqërisë Informative. Ministria e Zhvillimit Ekonomik është anëtare e Traktatit të Komunitetit të Energjisë dhe rregullisht merr pjesë në mbledhjet e organizuara nga sekretariati i Komunitetit, siç janë: Këshilli ndërministror, Forumi Permanent i Nivelit të Lartë, Task Forca e EE-së, Task Forca për Mjedisin, Task Forca për Strategjinë Rajonale për Energji dhe forume tjera të organizuara nga sekretariati.

Megjithatë KOSTT-i vazhdimisht përballet me pengesa të imponuara nga Serbia në lidhje me anëtarësimin në organizata ndërkombëtare dhe pagesa për përdorimin e ndërlidhjeve për transmetim të energjisë. Sekretariati i Komunitetit të Energjisë i ka dorëzuar një letër të hapur

Serbisë në lidhje me shkeljet e dispozitave të Traktatit, megjithatë deri tani situata mbetet e pandryshuar. Serbia është duke shkaktuar pengesa në anëtarësimin e Kosovës në Grupin Rajonal EJL-ë për çështje tregtare dhe në RRESOT-E, KOSTT-i megjithatë ka arritur të jetë anëtare e Rajonit 8, anëtare e CAO-IG (Zyra për Alokim të Resurseve) dhe anëtare në IBEJ (Iniciativa Bashkëpunuese e Evropës Juglindore) derisa ajo rezervon një rol të vëzhguesit në Grupin Rajonal të EJL-së për çështje tregtare.

Zyra e Rregullatorit për Energji është anëtare e Shoqatës Rajonale e Rregullatorit të Energjisë (SHRRE) që nga viti 2005, dhe ka përfaqësuesit e saj në Komisionin për licencim dhe konkurrencë, Komisionin për tarifa dhe në Grupin Punues Ligjor në SHRRE

Tabela 40. Lista e Organizatave Rajonale ku Kosova është anëtare/vëzhguese

Organizata Rajonale	Përfaqësues	Data e pranimit
Kompakti i Investimeve	Kosova	24.04.2012
Qendra Evropiane Juglindore për Mësime Sipërmarrëse	Kosova	23.03.2012
Gjendja e Zhvillimit Rajonal Rural Grupi Punues në EJL	Kosova	26.03.2012
Marrëveshja e Përbashkët Evropiane e Aviacionit	Kosova	23.03.2012
Rrjeti Regional Ambiental për Anëtarësim	Kosova	19.03.2010
Iniciativa Elektronike e Evropës Juglindore + Iniciativa e kabllorit e Evropës Juglindore – Pozitiv	Kosova	20.04.2012
Rrjeti i Asociacioneve të Autoriteteve Lokale të EJL-së	Kosova	11.05.2012
Sekretariatit i Programi ISIS	Kosova	23.03.2012
Këshilli për Bashkëpunim Rajonal	UNMIK/Kosova	Shkurt 2008
CEFTA dhe Marrëveshjet Bilaterale të Tregtisë së Lirë	UNMIK/Kosova	Korrik 2007
Transporti Vëzhgues Juglindor Evropian (TVJLE)	UNMIK/Kosova	11.06.2004

Tabela 41. Lista e Organizatave Rajonale, ku anëtarësimi është në proces të rregullt

Organizata Rajonale	Përfaqësues	Data e pranimit
Iniciativa Rajonale Antikorrupsion	Kosova	Në proces
Qendra Rajonale e Mjedisit për Evropën Qendrore dhe Jugore	Kosova	Në proces
Këshillimi i Prokurorëve i Evropës Juglindore	Kosova	Në proces
Migracioni Azil, Iniciativa Rajonale e Refugjatëve	Kosova	Në proces
Konventa e Bashkëpunimit Policor (PCCSESECR)	Kosova	Në proces
Task forca për Nxitjen dhe Ngritjen e kapitalit njerëzor	Kosova	Në proces
Iniciativa për gatishmërinë dhe Parandalimi e fatkeqësisë	Kosova	Në proces
Qendra e Punëtorëve të Regjionit të Adriatikut	Kosova	Në proces

Qendra për Bashkëpunim të Sigurisë (RACVIAC)	Kosova	Në proces
Rrjeti i Shëndetësisë	Kosova	Në proces
Qendra për zhvillim e e-qeverisjeje	Kosova	Në proces
Shkolla Rajonale për Administratë Publike (SHRAP)	Kosova	Në proces
Grupi Visegrad	Kosova	Në proces
Forumi i Odave Ekonomike të Adriatikut dhe Jonit	Kosova	Në proces
Human Dynamics - Positive	Kosova	Në proces

- Ju lutem përshkruani marrëdhëniet dhe bashkëpunimin me fqinjët e Kosovës, si ne aspektin e marrëveshjeve që ekzistojnë ashtu edhe në bashkëpunim praktik.

Një nga prioritetet e politikës së jashtme të Kosovës është bashkëpunimi rajonal dhe krijimi i marrëdhënieve të mira fqinjësore duke krijuar marrëveshje dypalëshe dhe shumëpalëshe. Objektivi strategjik i Kosovës është duke promovuar Kosovën si një faktor paqeje dhe stabiliteti në rajon. Kosova synon të integrohet plotësisht në iniciativat rajonale, si anëtare me të drejta të plota dhe përgjegjësi të kontribuojnë në nxitjen e marrëdhënieve të mira, të paqes dhe stabilitetit. Bashkëpunimi rajonal dhe marrëdhëniet e mira fqinjësore në bazë të respektimit të barazisë dhe reciprocitetit janë me interes vital për Kosovën në stabilizimin e Evropës Juglindore dhe në zgjidhjen e çështjeve të hapura të mbetura pas shpërbërjes së Jugosllavisë. Sa i përket bashkëpunimit me Serbinë ju lutem referojuni pyetjes 3.1 për Dialogun politik.

Marrëveshjet e mëposhtme me vendet fqinje janë nënshkruar:

Marrëveshjet me Shqipërinë:

- Marrëveshja për bashkëpunim në fushën e përfaqësisë konsullore, në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë, nënshkruar më 13 janar 2012;
- Protokoll bashkëpunimi në mes Ministrisë së Punëve të Jashtme të Republikës së Kosovës dhe Ministrisë së Punëve të Jashtme të Republikës së Shqipërisë, nënshkruar më 25 nëntor 2009;
- Marrëveshja për Bashkëpunimin policor-kufitar ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë, nënshkruar më 6 tetor 2009;
- Marrëveshja për bashkëpunim në arsim dhe shkencë, arritur midis Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë, nënshkruar më 6 tetor 2010;
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë në bashkëpunim dhe asistencë të ndërsjellët në çështjet doganore, nënshkruar më 6 tetor 2010;
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për ri-pranimin e personave që qëndrojnë pa autorizim, të nënshkruar më 6 tetor 2009;
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë mbi bashkëpunimin ndërkufitar, të nënshkruar më 6 tetor 2009;
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për lëvizjen e ndërsjellët të shtetasve, të nënshkruar më 6 tetor 2009;

- i. Marrëveshja për kryerjen e procedurave të përbashkëta për të kontrolluar hyrjen/daljen në mes të kalimit kufitar Qafë Prush (Gjakova) - Qafë Prush (Has, Shqipëri);
- j. Marrëveshja për kryerjen e procedurave të përbashkëta për të kontrolluar hyrjen/daljen në mes të kalimit kufitar Qafë Morinë- (Gjakovë) - Qafë Morinë (Tropojë, Shqipëri);
- k. Marrëveshja për kryerjen e procedurave të përbashkëta për të kontrolluar hyrjen/daljen në mes të vendkalimit kufitar Vërmicë (Prizren) - Morinë (Kukës, Shqipëri);
- l. Marrëveshja për bashkëpunim në fushat e transportit rrugor ndërkombëtar të udhëtarëve dhe mallrave, ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë.

Marrëveshjet me Malin e Zi:

- a. Marrëveshja për bashkëpunim dhe Ndihmën e Ndërsjellët në Çështjet doganore ka arritur në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Malit të Zi, të nënshkruar në Mal të Zi më 17 mars 2010;
- b. Marrëveshja mbi ri-pranimin e personave që qëndrojnë pa autorizim, dhe Protokollin përkatës ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Republikës së Malit të Zi, të nënshkruar në Mal të Zi më 30 qershor 2011;
- c. Marrëveshja për regjistrim të vonuar të personave të zhvendosur që jetojnë në Mal të Zi në Regjistrat Themeltar dhe në Regjistrat e shtetasve të Republikës së Kosovës, nënshkruar në mes të Republikës së Kosovës dhe Republikës së Malit të Zi, më 30 qershor 2011.

Marrëveshjet me Maqedoninë:

- a. Marrëveshja për demarkacion fizik të kufirit në mes të Republikës së Kosovës dhe Republikës së Maqedonisë, marrëveshja u miratua më 17 tetor 2009;
- b. Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë për bashkëpunim policor, të nënshkruar më 3 tetor 2009 dhe miratuar më 21 janar 2010;
- c. Marrëveshja për Bashkëpunim Ekonomik në mes të Qeverisë së Kosovës dhe Qeverisë së Maqedonisë në Shkup më 16 dhjetor 2009;
- d. Marrëveshja për Shëndetësi dhe Mjekësi në mes të Qeverisë së Kosovës dhe Qeverisë së Maqedonisë, nënshkruar më 16 dhjetor 2009;
- e. Protokollin për Bashkëpunim midis Ministrisë së Punëve të Jashtme të Republikës së Kosovës dhe Ministrisë së Punëve të Jashtme të Republikës së Maqedonisë;
- f. Marrëveshja për të shmangur tatimin e dyfishtë dhe parandalimin e evazionit fiskal në lidhje me tatimin mbi të ardhurat dhe mbi kapitalin, në mes të Republikës së Kosovës dhe Republikës së Maqedonisë, të nënshkruar më 6 prill 2011;
- g. Marrëveshja për ndihmë të ndërsjellët juridike për çështje penale, mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Republikës së Maqedonisë, e nënshkruar më 8 prill 2011 në Prishtinë;
- h. Marrëveshja për transferim të personave të dënuar, mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, e nënshkruar më 8 prill 2011 në Prishtinë;
- i. Marrëveshja për ekstradim, në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, e nënshkruar më 8 prill 2011 në Prishtinë;
- j. Marrëveshja për bashkëpunim dhe asistencë të ndërsjellët në dogana dhe çështje, në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë;
- k. Marrëveshja për trafikun hekurudhor kufitar, në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, të nënshkruar më 15 qershor 2011 në Shkup.

Marrëveshjet e trashëguara në periudhën gjatë pranisë së UNMIK-ut:

- a. Marrëveshja për bashkëpunim në fushën e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, ndërmjet Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve dhe Ministria e Turizmit, Kulturës Rinisë dhe Sporteve të Republikës së Shqipërisë, nënshkruar më 13 gusht të vitit 2002;
- b. Marrëveshja për politika të tregtisë së lirë, ndërmjet Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe UNMIK-ut, që veprojnë në emër të Ministrisë për Tregti dhe Industri, të nënshkruar më 17 korrik 2003;
- c. Marrëveshja për transportimin e personave të dënuar, mes Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe UNMIK-ut, nënshkruar më 2 nëntor 2005;
- d. Marrëveshja për mbrojtjen reciproke dhe nxitjen e investimeve, ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe UNMIK-ut, nënshkruar më 19 shkurt 2004;
- e. Marrëveshja për të shmangur tatimin e dyfishtë mbi të ardhurat e pagave dhe kapitalit, si dhe mbrojtjen kundër evazionit fiskal, ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe UNMIK-ut, nënshkruar më 28 shtator;
- f. Marrëveshja për bashkëpunim në fushën e turizmit, ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe UNMIK-ut, nënshkruar më 9 maj 2006;
- g. Marrëveshja për bashkëpunim në fushën e energjisë, ndërmjet Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë e Republikës së Shqipërisë dhe UNMIK-ut në emër të Kosovës, nënshkruar më 17 tetor 2006;
- h. Memorandumi i Mirëkuptimit për koordinimin dhe ndërtimin e linjës së 400kw të energjisë ndërmjet Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë e Republikës së Shqipërisë dhe UNMIK-ut, në emër të Kosovës, nënshkruar më 17 tetor 2006
- i. Memorandumi i Mirëkuptimit në fushën e akreditimit dhe standardizimit, në mes Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë e Republikës së Shqipërisë dhe UNMIK-ut, në emër të Kosovës, nënshkruar më 6 shkurt 2007

3.3. Lëvizja e lirë e mallrave

3.3.1. Mbikëqyrja e Tregut

-A ekzistojnë struktura të pavarura administrative dhe kompetenca të zbatimit që e monitorojnë tregun për mallra të konsumit, për të zbuluar shkeljet e rregullave të sigurisë së produktit dhe për të siguruar që ato janë korrigjuar? Ju lutem komentoni mbi strategjinë tuaj për vëzhgimin e tregut, duke theksuar aspektet e rëndësishme të ndarjes së përgjegjësi, të infrastrukturës në dispozicion dhe metodologjinë e përdorur.

Inspektorati Qendror i Tregut brenda MTI-së fillimisht u krijua më 2005, në pajtim me ligjin nr. 02/L-01 për inspektim të tregut, që nga viti 2005 është në fuqi, ndërsa aktualisht ushtron mandatin e tij bazuar në ligjin e ri nr. 03/L-181 për inspektim të tregut, i cila hyri në fuqi më 9 gusht 2010 dhe është në pajtim me Rregulloren nr. 765/2008/EC. Në bazë të këtij ligji Inspektorati Qendror i Tregut është organ ekzekutiv i Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë, që vepron në mënyrë të pavarur me alokimin të veçantë buxhetor dhe përgjegjës tek Sekretari i Përhershëm i MTI-së. Në bazë të këtij ligji Inspektorati menaxhohet në mënyrë të pavarur nga kryeinspektori, i cili është përgjegjës për organizimin dhe koordinimin e punës, duke ngritur strukturën dhe metodat për kryerjen e inspektimit të tregut nëpërmjet programit punues vjetor të Inspektoratit.

Misioni i Inspektoratit është zbatimi i politikave, sikurse edhe inspektimi dhe rregullimi i tregut me synimin që të siguroj funksionimin e një tregu të hapur ekonomik dhe të krijoj një mjedis të qëndrueshëm dhe konkurrues për lëvizjen e lirë të mallrave, shërbimeve dhe kapitalit. Ky ligj parashikon organizimin e Inspektoratit Qendror të Tregut si një strukturë e veçantë ekzekutive në kuadër të MTI-së me synimin që të shtoj efikasitetin e mbikëqyrjes së tregut duke trajtuar tregun e Kosovës si një të vetme dhe gjithashtu të eliminoj paqartësitë e kompetencave ndërmjet nivelit qendror dhe lokal. Ky ligj gjithashtu përcakton parimet dhe mekanizmat në mënyrë që të siguroj pavarësinë operative të këtij organi, duke përfshirë edhe ato të transparencës publike, kujdesit ndaj konsumatorit dhe proporcionalitetin.

Ligji i ri gjithashtu kërkon reformimin, respektivisht centralizimin e sistemit të mbikëqyrjes së tregut në të gjithë vendin sipas Inspektoratit Qendror të Tregut brenda MTI-së dhe në shtatë (7) Zyra Rajonale (duke mbuluar të gjitha komunat). Funkcionalizimi i Zyrave Rajonale është aktualisht në vazhdim, çfarë ka mbetur është vetëm transferimi i buxhetit nga komunat tek Inspektorati Qendror i Tregut. Numri aktual i personelit të Inspektoratit të Tregut është 92, e cila përfshin si vijon: Kryeinspektorin (1), një (1) Zyrtar administrativ, dhe inspektorë të tregut (90, nga të cilat 16 janë të punësuar në kuadër të Zyrës Qendrore dhe 74 në Zyrat Rajonale në Prishtinë, Prizren, Pejë, Gjakovë, Gjiilan dhe Ferizaj). Sa i përket strukturës së saj organizative, Zyra Qendrore përbëhet nga tri (3) seksione:

- a. Seksioni Juridik dhe Administrativ - i përbërë nga 4 zyrtarë (një shef i seksionit, një zyrtar i përgjithshëm dhe administrativ, një zyrtar financiar dhe një zyrtar administrativ);
- b. Seksioni i Sigurisë së Produktit - i përbërë nga 9 zyrtar (një shef i seksionit dhe 8 inspektorë të tregut);
- c. Seksioni i Planifikimit dhe Inspektimit - përbërë nga 3 zyrtar (një shef i seksionit, një zyrtar bashkëpunimi dhe një zyrtar i TI-së).

Të gjithë anëtarë e stafit të Zyrës Qendrore kanë diploma universitare në fusha të ndryshme. Sa i përket inspektorëve të tregut në Zyrat Rajonale, 19 prej tyre janë me arsim të mesëm, ndërsa pjesa tjetër e tyre mbajnë diploma universitare. Me qëllim të përmirësimit të mëtejshëm të kapaciteteve institucionale për inspektim të tregut dhe mbrojtjes së konsumatorit, MTI-ja aktualisht është duke bërë dialog me komunat për të përfshirë të gjithë inspektorë komunal të tregut nën një ombrellë të vetme. Strategjia e mbikëqyrjes së tregut do të jetë pjesë e sektorit të strategjisë së MTI-së (nën fushën e lëvizjes së lirë të mallrave), i cili është duke u hartuar dhe pritet të finalizohet në fillim të muajit qershor 2012. Gjatë vitit 2011 Inspektorati i Tregut ka kryer mbi 3.000 inspektime, të cilat përfshijnë sigurinë e përgjithshme të produktit (sigurinë e lodrave, pajisjeve të makinerisë, pajisjeve elektronike shtëpiake, materialeve të ndërtimit etj.), karburante, inspektim i tregut të përgjithshëm, turizmi dhe shërbime turistike.

3.3.2. Mbrojtja e Konsumatorit

-A ka planifikuar Qeveria strategjinë e ardhshme në fushën e mbrojtjes së konsumatorit për të vitit 2014? Nëse po, ju lutem jepni detajet dhe oraret.

Kohëzgjatja e zbatimit të Programit për Mbrojtjen e Konsumatorit 2010 - 2014 përfundon në vitin 2014. Strategjia e ardhshme në këtë fushë, e zbatueshme pas vitit 2014 mbulon vitet 2015 - 2019 një afat kohor pesë-vjeçar, e cila do të hartohet më vonë.

- Çfarë masash po merren nga qeveria në mënyrë që të përforcojë kapacitetin administrativ sa i përket mbrojtjes së konsumatorit? Ju lutem jepni detajet duke përfshirë shpërndarjen e burimeve njerëzore dhe financiare, së bashku me aktivitetet e trajnimit

Kosova ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm në fushën e mbrojtjes së konsumatorit. Më 31 gusht 2011 ka hyrë në fuqi Ligji për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të përputhshmërisë, e cili mbron dhe avancohet të drejtat e konsumatorëve, ndërsa më 30 dhjetor 2011 ka hyrë në fuqi Ligji për Sigurinë e Përgjithshme të Produkteve i cili garanton cilësi më të lartë të produkteve në Kosovë. Këshilli i Mbrojtjes së Konsumatorit të Kosovës ka vazhduar të monitorojë implementimin e Programit për Mbrojtjen e Konsumatorit 2010 - 2014. Masat më të rëndësishme të ndërmarra deri më tani përfshijnë themelimin e Këshillit për Masat Mbrojtëse për importe dhe intensifikimin e fushatave ndërgjegjësimit publike. Në këtë kontekst janë organizuar katër tryeza. Ligji për Mbrojtjen e Konsumatorit është aktualisht në procesin e ndryshimit dhe pritet të hyjë në fuqi në korrik 2012. Pas miratimit të strukturës së re organizative të saj, e cila pritet të ndodhë së shpejti, Zyra e Mbrojtjes së Konsumatorit do të ngrihet drejtpërdrejt në nivelin e zyrës së përgjegjshme të Sekretarit të Përgjithshëm.

Zyra për Mbrojtjen e Konsumatorit është themeluar në fillim të vitit 2012. Kompetencat dhe përgjegjësitë e saj janë të bazuara në Ligjin për Mbrojtjen e Konsumatorit, ndërsa përgatitja e pikave të referencës si dhe përshkrimet e punës janë ende në proces. Kjo zyrë ka aktualisht dy zyrtarë (udhëheqësin dhe një zyrtar përgjegjës për mbrojtjen e konsumatorit), ndërsa rekrutimi i stafit shtesë është në proces: brenda këtij viti planifikohet të rritet numri i stafit në katër. Buxheti i kësaj zyre për vitin aktual është €15,926. Sa i përket trajnimit, një sesion trajnimi mbi "*Misioni për Mbrojtjen e Konsumatorit*" u mbajt në nëntor 2010 nga ekspertët e Evropës nëpërmjet TAIEX-it. Ky trajnim është ndjekur nga 20 pjesëmarrës (staf i MTI-së përgjegjës për mbikëqyrjen e tregut, metrologjisë, standardizimit, akreditimit, të drejtave të pronësisë industriale dhe turizmit, si dhe stafi i Bankës Qendrore të Kosovës dhe tri nga organizatat e shoqërisë civile që merren me mbrojtjen e konsumatorit). Gjatë vitit 2011, zyra ka organizuar edhe fushata për ndërgjegjësimin e popullatës në këtë drejtim, respektivisht gjashtë (6) punëtori me shkolla të mesme dhe student të universitetit.

-A ekzistojnë përditësime sa i përket organizimit institucional dhe kornizës ligjore për çështje të konsumatorëve në Kosovë?

Projektligji i ri për Mbrojtjen e Konsumatorit (i cili do të shfuqizojë ligjin aktual nr. 2004/17 për Mbrojtjen e Konsumatorit, duke përfshirë Ligjin e amendamentuar nr. 03/L-131), u miratua nga Qeveria nëpërmjet vendimit nr. 01/73 i datës 7 maj 2012, u dërgua për procedurë parlamentare dhe pritet të hyjë në fuqi në qershor 2012.

-A i përfaqësojnë organizatat jo-qeveritare që ekzistojnë në Kosovë interesat e konsumatorit? Nëse po, ju lutem përshkruani gjendjen e tyre:

- a. Sa janë ato?
- b. Kur u krijuan ato?
- c. Si përbëhet anëtarësimi i tyre?
- d. A janë ata përfaqësues të interesave të konsumatorit në nivel kombëtar?
- e. A është qeveria duke promovuar dhe ndihmuar zhvillimin e tyre?
- f. Cilat janë objektivat e tyre?
- g. Cilën lloj të veprimtarive kryejnë ata?
- h. Cilat janë burimet e tyre kryesore të financimit?
- i. Sa staf punësojnë ato?

Ekzistojnë disa organizata të shoqërisë civile që i fokusojnë aktivitetet e tyre në mbrojtjen e konsumatorit. Aktualisht ka vetëm dy organizata të specializuara në këtë fushë: Organizata "Konsumatori" (OK) dhe Shoqata Kosovare për Mbrojtjen e Konsumatorit. OK-ja përfaqësohet në Këshillin e Mbrojtjes së Konsumatorit dhe gjithashtu ka marrë pjesë në mënyrë aktive në hartimin e ligjeve në këtë fushë, Programi i Mbrojtjes së Konsumatorit, ka marrë pjesë gjithashtu në tryezat e rrumbullakëta dhe fushatat për ndërgjegjësim publik të organizuara nga Zyra për Mbrojtjen e Konsumatorit dhe Këshilli. Gjithashtu ka edhe organizata të tjera të shoqërisë civile të cilat në mënyrë aktive ose herë pas here janë të përfshirë në këto aktivitete, që përfshijnë Qendrën për Hulumtime Strategjike Sociale (QHSS), Instituti i Politikave të Ballkanit (IPB) dhe Universiteti për Biznes dhe Teknologji (UBT). OK-ja është themeluar në vitin 2005, Shoqata e Mbrojtjes së Konsumatorit të Kosovës në vitin 2004, IPOL-i në vitin 2005, UBT-ja në vitin 2001 dhe STRAS-i në vitin 2011.

Anëtarësimi i këtyre organizatave është kryesisht i bazuar në projekte me një numër të kufizuar të personelit (zakonisht 2-3 prej tyre) të punës në zbatimin e tyre. Ata as nuk janë të organizuar në formën e përfaqësimit të specializuar të interesave dhe as në formë të federatave, të konfederatave ose sipas sektorëve të aktivitetit ekonomik. Këto organizata përfaqësojnë konsumatorë e nivelit kombëtar, mirëpo ky përfaqësim ende nuk është i plotë dhe sistematik, pasi që aktivitetet e tyre nuk mbulojnë gjithë territorin e vendit. Njëri prej tyre përfaqësohet në Këshillin për Mbrojtjen e

Konsumatorit, ndërsa Shoqata për Mbrojtjen e Konsumatorit të Kosovës përfaqësohet në Këshillin Profesional të Agjencisë së Veterinës dhe Ushqimit e Kosovës (AVUK).

Sigurimi profesional, mbështetja materiale dhe institucionale për shoqatat e shoqërisë civile dhe ofruesit e këshillimit të konsumit: është një nga prioritetet e Programit për Mbrojtjen e Konsumatorit 2010 - 2014. Përveç kësaj, ky program gjithashtu parashikon mbështetje për OSHK-të që merren me këtë fushë dhe pjesëmarrjen e tyre në zhvillimin e politikave dhe monitorimit, informimin publik dhe ndërgjegjësimi, si dhe ndarjen e një fondi prej € 80,000 gjatë afatit pesë-vjeçar si mbështetje financiare për OJQ-të duke i fokusuar aktivitetet e tyre në këtë fushë. Megjithatë, kjo shumë ende nuk është ndarë për shkak të kufizimeve buxhetore. Këto organizata janë financuar kryesisht nga donatorët.

Duke u nxitur nga projekti, këto organizata ende nuk kanë arritur që të zhvillojnë një grup gjithëpërfshirës dhe koherent të objektivave që mbulojnë fushën e mbrojtjes së konsumatorit. Ata kryejnë aktivitete të ndryshme në këtë fushë, të tilla si; debate me qytetarë, fushata për medie, artikuj të botuar, lëshimi i komunikatave për shtyp, hulumtime, publikime, tryeza të rrumbullakëta dhe seminare. Publikimet më të rëndësishme përfshijnë kërkime mbi: *të Drejtat e Konsumatorit, Dije dhe Besueshmëri në produktet e konsumuara dhe Cilësia e Shërbimeve publike të ofruara nga komuna e Prishtinës, (botuar më 15 mars 2012 nga STRAS), si dhe Mbrojtja e Konsumatorit: Korniza ligjore, Sfidat në Kosovë dhe standardet e BE-së (botuar më 8 qershor 2010 nga IPOL-i).*

-A janë themeluar struktura konsultative ose procedura, në mënyrë që të lejojnë interesat e konsumatorëve (përfshirë nëpërmjet OJQ-ve të konsumatorit) të përfaqësohen në diskutimet mbi politikat e konsumatorit, gjatë hartimit dhe zbatimit të legjislacionit?

Baza ligjore ekzistuese në fushën e mbrojtjes së konsumatorit parashikon përfaqësimin e interesave të konsumatorit (të përfshirë përmes OJQ-ve) në institucionet shtetërore përgjegjëse për këtë zonë dhe në legjislacion dhe zhvillim të politikave në këtë fushë. Ligji nr. 03/L-131 që ka amendamentuar ligjin nr. 2004/17 për Mbrojtjen e Konsumatorit (Neni i saj 33A) ofron përfaqësimin e shoqatave për mbrojtjen e konsumatorëve, përfaqësuesve të biznesit dhe ekspertëve të fushave përkatëse në kuadër të Këshillit për Mbrojtjen e Konsumatorit, ndërsa neni 32 i ligjit nr. 2004/17 për Mbrojtjen e Konsumatorit parashikon përfshirjen e organizatave të shoqërisë civile që merren me mbrojtjen e konsumatorit në hartimin e këtij programi në kuadër të Këshillit për Mbrojtjen e Konsumatorit. Për në tepër, udhëzimi i Qeverisë nr. 062/2011, më 26.09.2011, mbi procesin publik të konsultimeve përcakton procedura duke i obliguar institucionet që të konsultohen dhe t'i marrin parasysh shqetësimet dhe të dhënat e OJQ-ve në hartimin e legjislacionit.

Në këtë kontekst OJQ-të kanë rolin kyç në mbështetje të interesave të konsumatorit. Kur behët fjalë për struktura të konsultimit, Këshilli i Mbrojtjes së Konsumatorit është struktura më e lartë, e cila siguron përfaqësime të rregullta të interesave të konsumatorit në zhvillimin e legjislacionit dhe politikave në këtë fushë. Deri më tani, ky këshill ka siguruar përfaqësime të këtyre interesave brenda aktiviteteve, ka qenë e mundur të zbatohen (gjithashtu janë dhënë resurse të limituara), derisa Zyra për Mbrojtje të Konsumatorit ka demonstruar vullnet dhe bashkëpunim përballë kërkesave të organizatave të shoqërisë civile që kanë të bëjnë me mbrojtjen e konsumatorit.

3.3.3. Tregtia

- A mund Kosova të demonstroj se ka miratuar (ose do të miratoj së shpejti) ngritjen e drejtë institucionale dhe se a ekziston (apo do ta ketë së shpejti) kapacitetin adekuat administrativ për negociata, zbatime dhe ndjekje të pjesës së tregut të MSA-së?

Institucioni qendror që është përgjegjës për zonën e tregut është Ministria e Tregut dhe Industrisë, posaçërisht departamenti i saj i Tregut. Ky departament, nga përveç të tjerave ka edhe këto përgjegjësi:

- a. Zhvillimin e politikave shtetërore tregtare (në favor të zhvillimit ekonomik), kryerjen e reformave të nevojshme legislative, politike dhe institucionale në zonën e tregut (duke përfshirë përputhshmërinë me *Acquis* të BE-së);
- b. Zhvillimin e udhëzimeve dhe sigurimin e informacioneve për marrëveshjet tregtare, në mënyrë që të përmirësohet qasja e Kosovës në konkurrencën e tregjeve;
- c. Bashkëpunimi dhe koordinimi me palët relevante (brenda MTI-së, ministrive dhe palëve të interesuara, duke përfshirë donatorët dhe organizata ndërkombëtare) në zhvillimin dhe promovimin e politikave tregtare të Kosovës dhe pozita negociues, dhe më gjerësisht në lidhje me kërkesat që rrjedhin nga procesi i integritimit Evropian;
- d. Organizimi i punë dhe mbështetjes profesionale për Grupin Punues të Politikave Tregtare dhe nëngrupet e saj, si edhe të ekipit i cili do të negocioj pjesën tregtare të MSA-së.

Ky departament përbëhet prej 3 sektorëve: Divizioni i politikave tregtare, Divizioni i Marrëveshjeve Tregtare dhe Divizioni i Rregullim të Tregut (ky i fundit me kapacitete të kufizuara, me qëllim të zgjerimit, sipas nevojës).

Divizioni i Politikave Tregtare është përgjegjës për:

- a. Fillimi për negociata të tregut;
- b. Formulimi, monitorimi dhe vlerësimi i politikës tregtare (duke përfshirë objektivat dhe instrumente për implementimin dhe vlerësimin e tyre të implementimit);
- c. Mbledhja dhe analizimi i të dhënave statistikore dhe informatave në sektorin e tregut (që të identifikoj fuqitë dhe dobësitë);
- d. Kryerja e studimeve dhe analizave mbi politikat tregtare (duke përfshirë raportet në rrjedhën dhe bilancin e tregtisë);
- e. Identifikimi i çështjeve lidhur me politikat dhe mundësitë e tregut;
- f. Kërkimi i tregjeve të reja dhe identifikimi i mundësive të tregut në regjione të ndryshme; dhe
- g. Informimi i palëve të interesit mbi politikën e tregut.

Divizioni i Marrëveshjeve Tregtare është përgjegjëse për:

- a. Çështje të harmonizimit të legjislacionit kombëtar me BE *Acquis*;
- b. Çështje të hyrjes në tregje dhe në negociata (duke përfshirë sigurimin mbështetës për negociata);
- c. Vlerësimi i ndikimit të politikave tregtare dhe balancimi, kryerja e analizave, projekt propozimet dhe udhëzimet lidhur me çështjen e negociatave;
- d. Fillimi i ndryshimeve ligjore që nevojiten për marrëveshje tregtare;
- e. Kryerja e analizave dhe hartimi i projekt propozimeve në përputhje me qëndrueshmërinë e ligjeve të Kosovës në fushën e politikës tregtare dhe të ligjeve të partnerëve të tregut në lidhje me detyrat ndërkombëtare në këtë fushë;
- f. Monitorimi i implementimit dhe zhvillimit të marrëveshjeve tregtare;
- g. Identifikimi i mundësive në tregun e Kosovës;
- h. Përgatitja e marrëveshjeve për qasje në tregje të ndryshme dhe informimi i sektorëve privat në këto sektorë;
- i. Vlerësimi i ndikimit të marrëveshjeve tregtare aktuale dhe të siguroj rekomandime për shfrytëzim sa më të mirë të këtyre marrëveshjeve; dhe
- j. Përgatitja e propozimeve, fletushkave dhe raporteve që nevojiten për punën e Divizionit të Politikave Tregtare.

Divizioni i Rregullimit të Tregut është përgjegjës për:

- a. Pranimin e ankesave nga komuniteti i biznesit dhe palët tjera të interesuara mbi praktika eventuale të pa padrejta, të cilat janë kundërshtim me ligjet për mbrojtjen e tregut;
- b. Hetimet e inicuar (duke përfshirë procedurat për mbledhjen dhe analizimin e të dhënave në këtë drejtim; dhe
- c. Kryerja e hulumtimeve mbi zhvillimet e fundit në fushën e mbrojtjes së tregut në mënyrë që të shfrytëzohen praktikat më të mira ndërkombëtare.

Përshkrimet e punës për stafin e këtij departamenti bazohen me ligjin nr. 03/L-149 të Shërbimit Civil të Kosovës dhe rekomandimeve të KE-së *Zhvillimi i mëtejshëm i politikave tregtare të Kosovës*. Ata janë gjithashtu pjesë e draft- rregullores së re të brendshme të MTI-së, e cila është duke u përfunduar, dhe së shpejti do të paraqitet për miratim në Qeveri. Departamenti i Tregtisë aktualisht punëson njëmbëdhjetë (11) punëtorë: dhjetë (10) prej tyre janë në Divizionin e Politikës Tregtare dhe një (1) në Divizionin e Rregullimit të Tregut.

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë aktualisht është duke hartuar një plan gjithëpërfshirës për ristrukturimin e Departamentit të Tregtisë në veçanti dhe politikës tregtare në përgjithësi. Plani është duke u hartuar në bashkëpunim të plotë dhe me mbështetjen e BE-së. Procesi i ristrukturimit pritet të përfundoj gjatë javëve të ardhshme dhe do të rezultojë në krijimin e një strukture më të mirë të këtij departamenti, dhe departamente tjera relevante për fusha të veçanta të politikës tregtare, sikurse të një kornize e cila do të mundësoj përmirësim të mëtutjeshëm të kapaciteteve të këtyre departamenteve për kryerjen e detyrave që dalin nga Marrëveshja Stabilizim-Asocimit (MSA).

Kur bëhet fjalë për themelimin e funksionimit të strukturave ndërministrore në fushën e tregtisë, Qeveria e Kosovës më 2009 ka themeluar Këshillin ndërministror të Politikës Tregtare, funksioni i të cilit do të përmirësohet në javët e ardhshme dhe do të shërbej si organ më i lartë politik për marrje të vendimeve, ku të gjitha ministritë relevante (Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e Financave, Ministria për Integritet Evropian, Ministria e Agrikulturës, Ministria e Infrastrukturës dhe Ministria e Punëve të Jashtme) do të përfaqësohen në nivele të ministrisë. Ky organ kryesisht ka karakter politik i cili u krijua të koordinojë zbatimin e politikave tregtare të brendshme dhe ndërkombëtare. Shtrirja e funksionit të tij ka të bëjë me mbështetje sugjerime, lehtësim të koordinimit dhe marrjen e vendimeve kryesore mbi tregun e jashtëm. Në nivelin teknik, Qeveria e Kosovës, përmes Vendimit nr. 3/127, më 1 Korrik 2010, ka themeluar Grupin Punues të Politikës së Tregtisë (GPPT). Ky mekanizëm bashkon zyrtar nga institucionet përkatëse qeveritare, sikurse përfaqësues të komuniteteve të biznesit dhe shoqërisë civile. Funksioni kyçës i këtij grupi punues është që t'i koordinoj të gjitha aktivitetet lidhur me tregtinë dhe zhvillimin në përgjithësi. Në shtator 2011 janë themeluar pesë nën-punuese brenda GPPT-së: GPP-ja për Agrikulturë, GPP-ja për Rregullim të Tregut, GPP për Shërbime, GPP për Industri dhe GPP për Marrëveshje të Tregut. Ata duhet t'i kryejnë koordinimin e të gjitha aktiviteteve që dalin nga konteksti i politikës tregtare (në veçanti sigurimin e mbështetjes institucionale në biznes, sikurse adresimi i pengesave të ndryshme ligjore, teknike dhe administrative) dhe rregullisht i raporton GPPT-së.

Sa i përket negociatave mbi pjesën e tregtisë së PSA-së, është parashikuar që këto negociata ti udhëheq Departamenti i Tregtisë. Varësisht prej fushave specifike që do të negociohen, ekipi negociues do të organizohet në grupe, përgjegjës për nëngrupe të veçanta, të cilat do të përbehen nga institucione përkatëse (sikur Ministria e Agrikulturës, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Financave, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, Dogana e Kosovës, Banka Qendrore e Kosovës, Enti Statistikor i Kosovës, Agjencia e Veterinarisë dhe e Ushqimit dhe institucionet tjera relevante). Për më tepër, departamenti i Tregtisë do të ketë për detyrë koordinimin e punëve

analitike në bashkëpunim me institucione tjera përkatëse. Në nivelin më të lartë politik, pozitat negociuese do të formulohen dhe të pranohen nga Këshilli ndërmintor i Politikës Tregtare.

Në nivelin e politikave, një studim i plotë gjithëpërfshirës mbi lëvizjen e lirë të mallrave është në proces, i cili gjithashtu do të kontribuoj në përmirësimin e koordinimit dhe ndarjes së përgjegjësiave përmes departamenteve të MTI-së. Lidhur me rritjen e kapaciteteve dhe ekspertizës të departamentit të tregtisë dhe institucione tjera relevante, MTI-ja ka vazhduar me rekrutim të stafit me kualifikim dhe përvojë të përshtatshme, kryesisht përmes transferimeve prej ministrive tjera, të cilët ishin pjesë e bursës *Young Cell Scheme* të BE-së. Përveç ristrukturimit dhe përmirësimeve të rëndësishme, cilësore dhe sasiore, MTI-ja ka vazhduar me ofrim të vazhdueshëm të trajnimit, përmes asistencës teknike të BE-së. Shumica e trajnimeve të rëndësishme fokusoheshin në: Politikat Tregtare të BE-së, marrëveshje tregtare të BE-së, politika tregtare ndërkombëtare, analiza tregtare dhe analiza statistikore e indikatorëve të tregut.

Kosova gjithashtu ka arrit progres të rëndësishëm në përafrimin e standardeve evropiane në fushat që lidhen me atë të tregtisë, përkatësisht të atyre të akreditimit, standardizimit dhe metrologjisë. Seksioni në vijim parashikon një përmbledhje të progresit më të rëndësishëm në këto fusha.

Akreditimi: Drejtoria e Akreditimit të Kosovës (DAK) brenda MTI-së deri më tani ka arritur progres të dukshëm. Ligji mbi Akreditim ka ndryshuar në korrik 2011 dhe tani është në përputhje me kërkesat e Rregullores 765/2008 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit. Në nëntor 2011, KAD-ja ka nënshkruar në Warsaw kontratën e Anëtarit të Shoqatës së Bashkëpunimit Evropian për Akreditim (EA). Për më tepër, ministria e Tregtisë dhe Industrisë ka miratuar Rregulloren për Këshillin e Akreditimit (më 9 shkurt 2011) dhe Rregulloren mbi Këshillin Profesional KAD (më 14 tetor 2011) të cilët janë në proces të hartimit. Për më tepër, dokumentacioni i KAD-së është rishikuar (për herë të tretë), harmonizuar me kërkesat e dala nga standardi ISO/IEC 17011, dhe pranuar më 8 mars 2011. Ky dokumentacion përfshin si në vijim:

- a. Manuali i Kualitetit DAK-MC-001;
- b. Politikat e Kualitetit DAK-PO-001
- c. Politikat e Vlerësimit DAK-PO-002;
- d. Vlerësimi i Politikave Grupore DAK-PO-003;
- e. Politikat për ndryshime në kriteret e akreditimit dhe zgjerimin e DAK-ut dhe fushëveprimit të aktiviteteve të DAK-PO-004;
- f. Politika për përdorimin e simbolit të Akreditimit DAK-PO-005;
- g. Politika për vlerësimet nënkontraktuese DAK-PO-006;
- h. Politika për pjesëmarrje në krahasimet ndër-laboratorike DAK-PO-007
- i. Politika mbi gjurmueshmërinë e matjeve DAK-PO-008;
- j. Politika në paanshmëri, Konflikt i Interesit dhe përfshirje të palëve të interesuara DAK-PO-009;
- k. Politika për pjesëmarrje në Trajnimet e DAK-ut DAK-PO-010;
- l. Politika për Organizimin e krahasimeve Inter-laboratorike dhe teste të kompetencës DAK-PO-011;
- m. Politika në "Witness Audit", Vlerësimi DAK- PO-012;
- n. Politika në vlerësimin ndërkufitar DAK-PO-013;
- o. Procedurat e menaxhimit DAK-PM-001 në DAK-PM-016;
- p. Procedurat teknike DAK-PT-001 në DAK-PT-010.

Për më tepër, ligji i ndryshuar për Kërkesa Teknike për Produkte dhe Vlerësime të Konformitetit ka hyrë në fuqi në gusht më 2011, e cila është në harmoni me Rregulloret 765/2008/EC dhe 768/2008/EC, sikurse me EC rregullime tjera dhe kërkesa relevante të Direktivës së përgjithshme të

Sigurisë së Produktit dhe Rregullimi i përgjithshëm i Sigurisë së Produktit. KAD-ja ka nënshkruar Memorandumin e Mirëkuptimit me institucione homologe të vendeve tjera: Instituti i Akreditimit i Republikës së Maqedonisë (më 14 maj 2009), Direktiva e Përgjithshme e Akreditimit e Republikës së Shqipërisë (më 27 mars 2008), Agjencia e Akreditimit e Republikës së Turqisë (TURKAK, më 19 nëntor 2009) dhe Agjencia e Akreditimit e Republikës së Kroacisë (më 17 qershor 2010), derisa një memorandum me organin e akreditimit të Republikës së Malit të Zi së shpejti do të nënshkruhet.

KAD-ja deri më tani ka akredituar 20 organe vlerësuese të konformitetit, 19 laboratorë testues dhe një inspektor.

Standardizimi: Numri i përgjithshëm i standardeve të miratuara deri më tani është 4.000. Agjencia e Standardizimit të Kosovës (ASK), përmes komiteve teknike ka rritur numrin e standardeve të reja, që janë miratuar si Standarde të Kosovës (SK) në 850. Standardet e miratuara përfshijnë ato të sektorit të ndërtimit, të naftës dhe gazit, menaxhimit të sistemeve të cilësisë, transportit dhe shërbimeve postare, elektronikës, metrologjisë, kujdesit shëndetësor, të energjisë, të përpunimit të ushqimit, makinerisë, lodrës, bujqësisë, minierave dhe minerale, tekstile dhe këpucë të lëkurës, mjedisit, pajisjet personale të mbrojtjes, metaleve, plastikes dhe teknologjisë informative.

Për më tepër, standardet e miratuara evropiane si KS janë promovuar dhe botuar në katalog me të gjitha standardet e SK-së. KSA-ja ka parashikuar biznese dhe palë tjera të interesuara me kërkesën e këtyre të fundit, me listën e këtyre standardeve, të cilat janë ruajtur në arkivin e KSA-së. 18 komitete teknike janë krijuar deri tani. Udhëzimi Administrativ për organizimin dhe funksionimin e komiteve teknike kanë hyrë në fuqi në qershor 2011, ndërsa Udhëzimi Administrativ për themelimin e Këshillit Profesional të Standardizimit hyri në fuqi në shkurt të vitit 2011. Një Memorandum i Bashkëpunimit me Institutin për Standardizim të Republikës së Maqedonisë (ISRM) gjithashtu është nënshkruar. Hartimi i Strategjisë së Sektorit për Standardizim është në proces, si pjesë përbërëse e Strategjisë së përgjithshme të MTI-së, brenda kapitullit mbi infrastrukturën e cilësisë. Zhvendosja e Direktivës 98/34/EC në Informacionet mbi standardet dhe rregullave teknike gjithashtu ka filluar. Standardet e re të të dhënave gjithashtu është duke u futur në funksion.

Metrologjia: MTI-ja është në proces të reformimit dhe ristrukturimit të politikës dhe të Departamentit të Metrologjisë, duke përfshirë ndarje të dukshme mes bërjes së politikave dhe zbatimit të politikave në fushën e metrologjisë. Sa i përket legjislacionit, Ligji për Metrologji është finalizuar dhe pritet të miratohet nga Qeveria gjatë muajit maj të vitit 2012, ndërsa projektligji për metale të çmuara është në fazën e finalizimit dhe pritet të miratohet së shpejti. Deri më tani shtatë (7) udhëzime administrative që rregullojnë procedurat dhe kushtet për njësi metrike në termometri, njehsor elektronik të energjisë reaktive, njehsor elektronik, njehsor elektronike të energjisë reaktive, rrjedhjen e lëngjeve përveç ujit dhe instrumente jo-automatike për peshim janë miratuar. Këto UA janë si më poshtë:

- a. UA nr. 2011/15 mbi kërkesa tekniko-meteorologjike dhe procedurat e vlerësimit të konformitetit për pesha jo-automatike;
- b. UA nr. 2011/14 mbi kërkesa meteorologjike për pajisjet me cilindra për matjen e forcës së frenimit;
- c. UA nr. 2011/09 mbi kërkesat tekniko-meteorologjike për termometra elektrike mjekësore për matje të vazhdueshme të temperaturës;
- d. UA nr. 2011/06 mbi testimin e peshave elektronike të energjisë elektrike aktive 1 dhe 2 klasa saktësi;
- e. UA nr. 2011/05 mbi kërkesa tekniko-meteorologjike për matje elektronike të energjisë reaktive elektrike të 2 dhe 3 glasa saktësi;

- f. UA nr. 2011/04 mbi kërkesa tekniko-meteorologjike për termometra klinike për matje të temperaturës së trupit; dhe
- g. UA nr. 2011/03 mbi kërkesa tekniko-meteorologjike për rrjedhje ushqyer termometra qelqi.

Këto akte nënligjore shtesë bazohen në ligjin nr. 03/L-203 mbi metrologjinë, e cila gjithashtu mundëson miratimin e Direktivave të reja të Përafrimit (NAWI dhe MID). Për më tepër, Direktiva 90/384 mbi instrumentet e peshuara jo-automatike është zhvendosur në korrik 2011, ndërsa hartimi i Direktivës 2004/22/EC mbi mjetet matëse është ende në proces.

Kalibrimi i etalonëve të metrologjisë në Kosovë është bërë e mundur për herë të parë. Përpjekje të vazhdueshme janë bërë edhe në drejtim të funksionalizimit të plotë të Institutit të Metrologjisë në Prizren. Laboratori Qendror i Metrologjisë së Kosovës u inaugurua në mars 2010, ndërsa Instituti i Metrologjisë në Prizren vepron që nga viti 1947. Laboratori Qendror i Metrologjisë ka funksionalizuar laboratorë të matjes, masa elektrike, rrjedhje dhe vëllim si dhe kontrollin e cilësisë së punimeve nga metalet e çmuara, ndërsa laboratori i forcës dhe termometria është plotësisht i pajisur dhe zyrtaret e saj janë në fazën e procesit të certifikimit (me mbështetjen e programit të TAIEX), i cili pritët përfundojë deri në shtator 2012. Laboratori elektrik është përfunduar me sistemin e matjes dhe në krahasime të klasës së saktësisë së lartë (0.01) për kalibrimin e etalonëve filllore dhe të mesme. Lidhur me ngritjen e kapaciteteve, departamenti i metrologjisë po përfiton nga programi TAIEX duke u fokusuar në trajnimin përmes trajnimit për përdorimin e pajisjeve të laboratorit të metrologjisë dhe certifikimin e personelit të saj në fushat e vëllimit dhe rrjedhjes, termometrisë, forcës dhe njësive elektrike. Deri më tani janë certifikuar shtatë (7) zyrtarë që janë duke kryer shërbime meteorologjike, derisa dy (2) zyrtarë tjerë do të certifikohen deri në fund të programit. Autorizimet për tri kompanitë që janë përgjegjëse për kontrollin dhe verifikimin e instrumenteve meteorologjike janë mbyllur gjatë vitit 2012, pasi që nuk i kanë plotësuar kushtet për autorizim.

- **Ju lutem jepni informacion mbi partnerët kryesorë tregtarë (për të dy mallra, të importit dhe eksportit), dhe strukturën e përgjithshme të tregtisë nga sektori.**

Partneret tregtare të Kosovës: Kosova ka marrëdhënie tregtare me shumë vende evropiane dhe botërore. Këta partnerë mund të ndahen në tri grupe: CEFTA, BE dhe vende të tjera të botës.

Tabela 42. Eksporti i Kosovës në vendet e CEFTA-së gjatë viteve 2009 - 2011 (paraqitur në milion Euro dhe në përqindje)

Afati kohor	2009		2010		2011	
Vlera	mil €	%	mil €	%	mil €	%
Shqipëria	26.2	49%	32.3	46%	33.2	40%
Bosnja dhe Hercegovina	1.2	2%	1.9	3%	0.6	1%
Kroacia	2.2	4%	2.7	4%	2.7	3%
Maqedonia	17.4	32%	26.3	37%	30.7	37%
Mali i Zi	3.1	6%	3.9	6%	6.9	8%
Serbia	3.5	7%	3.8	5%	8.3	10%
Gjithsej	53.6		70.9		82.4	

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës dhe Agjencioni i Statistikave të Kosovës

Siç tregohet në tabelën e mësipërme, destinacioni i mallrave të Kosovës gjatë këtyre tre viteve ka qenë në Shqipëri dhe Maqedoni. Nga ana tjetër, nivel i ulët i marrëdhënieve dhe rritja e ngadaltë e tregtisë me Serbinë ka vazhduar. Siç dihet, ky ndryshim ka ndodhur për shkak të arsyeve politike, pikërisht për shkak të embargos së njëanshëm të imponuar nga Serbia në Kosovë prej shpalljes së pavarësisë së Kosovës, në shkurt 2008.

Tabela 43. Importi i Kosovës nga vendet e CEFTA gjatë viteve 2009 - 2011 (paraqitur në milion Euro dhe në përqindje)

Afati kohor	2009		2010		2011	
Vlera	mil €	%	mil €	%	mil €	%
Shqipëria	58.4	8%	69.1	9%	96.2	11%
Bosnja dhe Hercegovina	59.7	9%	83	10%	79.8	9%
Kroacia	58.5	8%	59.3	7%	64	7%
Maqedonia	291.9	42%	316.1	40%	364	41%
Mali i Zi	13.1	2%	11.4	1%	12.2	1%
Serbia	210.9	30%	260.1	33%	270.9	31%
Gjithsej	692.5		799		887.1	

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës dhe Agjencioni i Statistikave të Kosovës

Siç mund të vërehet, sa i përket importeve nga vendet e CEFTA-së, Maqedonia (41% gjatë vitit 2011) dhe Serbia (31% gjatë të njëjtit vit) kanë qenë partnerët kryesorë, ndjekur nga Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Kroacia dhe Mali i Zi. Në përgjithësi, partnerët kryesorë tregtarë të Kosovës në mesin e vendeve të CEFTA-së (eksport dhe import) janë Maqedonia, Shqipëria dhe Serbia.

Tabela 44. Eksporti i Kosovës në tregun e BE-së gjatë viteve 2009 - 2011 (paraqitur në milion Euro dhe në përqindje)

Afati kohor	2009		2010		2011	
Vlera	mil €	%	mil €	%	mil €	%
Austria	2	3%	5.6	4%	5.7	4%
Belgjika	5.2	7%	11.5	9%	5.1	4%
Franca	0.6	1%	1	1%	1.2	1%
Gjermania	7.6	11%	15.4	12%	23.4	17%
Greqia	0.2	0%	0.2	0%	0.2	0%
Italia	46.2	65%	80.1	61%	83.7	61%
Holanda	1.5	2%	1	1%	2.9	2%
Mbretëria e Madhe	0.2	0%	0.7	1%	1.3	1%
Republika Çeke	0.5	1%	0.3	0%	0.8	1%
Polonia	0.1	0%	0.1	0%	0.6	0%
Hungaria	0.4	1%	0	0%	0.1	0%
Sllovakia	0.4	1%	0.9	1%	2.4	2%
Sllovenia	2.9	4%	6.2	5%	6	4%
Bullgaria	2.7	4%	6.8	5%	1.2	1%
Rumania	0.2	0%	0.3	0%	1	1%
Të tjerë	0.6	1%	1.4	1%	0.8	1%
Gjithsej	71.3		131.5		136.4	

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës dhe Agjencioni i Statistikave të Kosovës

Siç tregohet në tabelën e mësipërme, Italia (83.700.000 € gjatë vitit 2011) dhe Gjermania (23.400.000 € gjatë të njëjtës periudhë) janë partnerët më të mëdhenj tregtar të Kosovës brenda tregut të BE-së. Gjithashtu vlen të theksohet se, përveç Italisë dhe Gjermanisë, Belgjika gjithashtu ka qenë destinacion i madh i eksportit gjatë vitit 2008, por një rritje e eksportit të këtyre vendeve nuk ka qenë e mundur për shkak të krizës financiare. E njëjta gjë ishte rasti me Greqinë, i cili ishte një nga partnerët më të rëndësishëm të eksportit të Kosovës, por eksportet në këtë vend gjatë vitit 2009 kanë rënë dukshëm (një rënie prej €0.2 milion gjatë vitit 2011).

Tabela 45. Importi i Kosovës nga tregu i BE-së gjatë viteve 2009 - 2011 (paraqitur në milion Euro dhe në përqindje)

Afati kohor	2009		2010		2011	
Vlera	mil €	%	mil €	%	mil €	%
Austria	38.9	5%	32.7	4%	38.6	4%
Franca	27.2	4%	26.5	3%	34.7	4%
Gjermania	246.1	33%	275.3	34%	292.4	31%
Greqia	79.1	10%	103.7	13%	103	11%
Italia	87.6	12%	100.5	12%	157.1	17%
Holanda	30.9	4%	14.7	2%	18.2	2%
Mbretëria e Madhe	14.1	2%	13.5	2%	17.1	2%
Republika Çeke	17.1	2%	20.5	2%	19.3	2%
Polonia	24.1	3%	39.6	5%	32.9	3%
Hungaria	26.9	4%	28.6	3%	34.9	4%
Sllovakia	5.2	1%	5.7	1%	5.7	1%
Sllovenia	66.2	9%	68.2	8%	71.4	8%
Bullgaria	44.5	6%	35	4%	50.2	5%
Rumania	9.5	1%	17.3	2%	19.8	2%
Të tjerë	37.6	5%	39.5	5%	46.4	5%
Gjithsej	755		821.3		941.7	

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës dhe Agjencioni i Statistikave të Kosovës

Shihet qartë se situata në lidhje me importet nga tregu i BE-së nuk ka ndryshuar shumë: Kosova ka vazhduar të importoj kryesisht nga Gjermania dhe Italia gjatë kësaj periudhe tre-vjeçare (më herët 292.400.000 € dhe kjo e fundit me 157.100.000 € gjatë vitit 2011), ndjekur nga Greqia dhe Sllovenia (me € 103 dhe € 71.4 milion, respektivisht gjatë vitit 2011). Në drejtim të importit dhe eksportit, Gjermania dhe Italia mbetën partnerët kryesorë tregtare të BE-së me Kosovën gjatë kësaj periudhe. Tabela 46. Eksporti i Kosovës me pjesën tjetër të botës gjatë viteve 2009 - 2011 (paraqitur në milion Euro dhe në përqindje)

Afati kohor	2009		2010		2011	
Vlera	mil €	%	mil €	%	mil €	%
Turqia	6.5	19%	9.3	11%	7.8	11%
Zvicra	10.5	31%	17.7	21%	21.6	30%
Kina	1.6	5%	14.8	17%	28.2	40%
India	15.5	45%	44	51%	13.3	19%
Gjithsej	34.1		85.5		70.9	

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës dhe Agjencioni i Statistikave të Kosovës

Kina dhe Zvicra kanë qenë dy partnerët më të rëndësishëm të eksportit gjatë vitit 2009 - 2011, ndjekur nga India dhe Turqia. Gjithsej, eksportet në Kinë kanë pasur rritje më të madhe (prej 14.8 milion euro gjatë vitit 2010 në 28.2 milion euro gjatë vitit 2011).

Tabela 47. Importi i Kosovës nga pjesa tjetër e botës gjatë viteve 2009 - 2011 (paraqitur në milion Euro dhe në përqindje)

Afati kohor	2009		2010		2011	
Vlera	mil €	%	mil €	%	mil €	%
Turqia	141.5	40%	149.4	41%	183.6	39%
Zvicra	21.9	6%	20.5	6%	35.5	8%
Kina	128.3	36%	134.8	37%	169.6	36%
Brazili	37.9	11%	26.9	7%	40.8	9%
SHBA	26.7	7%	33.8	9%	38.2	8%
Totali	356.3		365.4		467.7	

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës dhe Agjencioni i Statistikave të Kosovës

Sa përket importit, Turqia (e cila është në krye, me 183.6 milion euro gjatë vitit 2011) dhe Kina (me 169.600.000 € gjatë të njëjtës periudhë) janë partnerët më të mëdhenj gjatë kësaj periudhe, ndjekur nga Brazili (me 40.8 milionë dollarë gjatë vitit 2011), SHBA-ja (me 38.200.000 € gjatë vitit 2011) dhe Zvicra (me € 35.500.000 gjatë vitit 2011).

Tabela 48. Eksporti i Kosovës në vendet e BE-së gjatë viteve 2010 - 2011 (sipas kategorive të mallrave, bazuar në Sistemin e Harmonizuar të BE-së)

Kategoria e mallrave	Eksporti (2010)	Eksporti (2011)	Trendi (në vlerë absolute)	Trendi (në%)
01 Bagëtia dhe produkte shtazore	0	0	0	0
02 Produkte bimore	1,671,953	1,517,330	-154,623	-9.2
03 Vajra ushqimore	0	0	0	0
04 Ushqime të përgjithshme, pije dhe duhan	1,562,674	2,225,766	663,092	42.4
05 Produkte minerale	7,134,516	842,707	-6,291,809	-88.2
06 Produkte të industrisë kimike	393,406	126,844	-266,563	-67.8
07 Plastikë, gomë dhe produktet e tyre	3,767,900	5,778,344	2,010,444	53.4
08 Lëkurë dhe produktet e tyre	7,047,860	6,789,126	-258,735	-3.7
09 Lëndë druri dhe produktet e tyre	400,867	796,376	395,508	98.7
10 Letra dhe produktet e tyre	301,133	166,869	-134,264	-44.6
11 Tekstile dhe produktet e tyre	3,686,981	6,371,143	2,684,161	72.8
12 Këpucë	389	4,082	3,693	950.0
13 Guri, allçie, produkte qeramike dhe qelqi	424,311	109,954	-314,356	-74.1
14 P Earls, gurë të çmuar dhe metale etj.	9,893	1,378	-8,515	-86.1
15 Metale bazë dhe produktet e tyre	100,873,942	98,954,337	-1,919,605	-1.9
16 Makineri, pajisje dhe materiale elektrike	2,305,094	10,305,852	8,000,757	347.1
17 Mjetet e transportit	964,020	325,450	-638,570	-66.2
18 Optike, mjekësore, instrumente muzikore -aparate etj.	376,902	218,708	-158,193	-42.0
19 Armët dhe municionet	0	496	496	0

20 Artikujt e ndryshme të prodhuara	875,097	669,311	-205,785	-23.5
21 Vepra e arti	13,914	99,351	85,437	614.0
Totali	131,810,852	135,303,423	3,492,571	2.6

Lidhur me strukturën e eksporteve në tregun e BE-së të paraqitur në tabelën e mësipërme, ajo mbeti në të njëjtin nivel gjatë vitit 2011, e përbërë kryesisht me lënde të para, në formë të metaleve bazë, të cilat përbëjnë 73% të eksporteve të përgjithshme.

Zhvillimi i importit gjatë vitit 2011, në bazë të nën-grupeve të mallrave dhe kapitujve sipas Sistemit të Harmonizuar (SH), ka qenë si më poshtë:

- a. Sa i përket produkteve ushqimore, të cilat përfshijnë produkte bujqësore-blegtorale dhe ato të industrisë ushqimore (kapitujt 1-24 të SH), përqindja ishte 8.3% e totalit të eksporteve (një shumë prej 25.000.000 €). Kjo kategori ka qenë e dominuar nga drithërat, pije, pijeve alkoolike dhe uthull, produkteve të industrisë (perime, fruta apo artikuj të tjerë), etj.
- b. Sa i përket produkteve jo-ushqimore (produkte industriale, kapitujt 25 - 99 nga SH), përqindja ishte 91,7% e totalit të eksporteve (një shumë prej € 287,000,000). Kjo kategori ka qenë e dominuar nga çeliku, minerale, zgjyra, bakri dhe produkte të saj etj. Kur flasim për shifra atëherë produktet e mëposhtme e dominojnë këtë kategori:
 - i. Skorje dhe çelik, me 82.900.000 € ose 61% e totalit të eksporteve (një rënie prej 5.7% në krahasim me vitin 2010). Të dhënat mbi eksportet sipas produkteve 6-shifror të SH-së tregojnë se hekuri dhe nikeli përbëjnë 60.3% të totalit të eksporteve (një rënie prej 3.8% në krahasim me vitin e kaluar);
 - ii. Bakri dhe produktet e saj, me 12 milion € ose 9.4% e totalit të eksporteve (një rënie prej 26% në krahasim me vitin e kaluar);
 - iii. Pjesët e makinerive dhe makinat, me 1.600.000€ apo 7.3% e totalit të eksporteve (një rritje prej 347.1% nga viti 2010);
 - iv. Antilopë dhe lëkure (të tjerët nga rrobat e leshtë), me 6.7 milion euro ose 5% e totalit të eksporteve (një rënie prej 3.5% në krahasim me vitin 2010) dhe
 - v. Gome dhe produkte të gomës, me 2.2 milionë euro ose 3.4% e totalit të eksporteve (një rritje prej 105.9% në krahasim me vitin 2010).

Sa i përket të dhënave që prezantohen në këtë sektor, mund të përfundojmë se partneret tregtar të Kosovës mund të ndahen në 3 kategori: Tregu i CEFTA, Tregu i BE-së dhe vende jashtë CEFTA dhe të BE-së. Shkurt mund të themi se partnerët tregtar të Kosovës (të eksportit dhe importit) brenda këtyre tri kategorive janë: Maqedonia, Shqipëria dhe Serbia (CEFTA), Italia dhe Gjermania (BE), Kina, Turqia dhe Zvicra (jashtë CEFTA dhe BE). Për sa i përket bilancit tregtar, edhe pse ka mbetur negative gjatë periudhës së raportimit, ajo është duke u përmirësuar (megjithëse ngadalë), dhe tregon që shteti është duke bërë hapa të mira drejt strategjisë tregtare duke u orientuar më shumë në eksport sesa import. Në të njëjtën kohë, të dhënat që paraqiten këtu tregojnë se derisa Kosova po i përmirëson marrëdhëniet e saj tregtare me partnerët e saj aktual, gjithashtu po krijon marrëdhënie tregtare me partnerë të rinj.

- Si është zhvilluar integrimi i tregut me BE-në kohë pas kohe? Cilët janë partnerët dhe produkte e tregut të BE-së? Si ka ndryshuar struktura e eksportit?

Marrëdhëniet tregtare të Kosovës: Një hap i madhë që është marrë së fundmi, ka qenë miratimi i Politikës Tregtare të KS-së më 2009. Ky dokument strategjik përmban një sërë masash me qëllim të përmirësimit të performancës së eksporteve. Në fillim të saj, ajo thekson hyrje të prodhuesve të Kosovës në tregjet rajonale dhe përtej.

Përveç kësaj, Komisioni për Vlerësimin e Masave të Anti-Dumpingut dhe Grupi Koordinues për harmonizimin e legjislacionit në fushën e lëvizjes së lirë të mallrave (e cila luan rolin kyçës në koordinimin e aktiviteteve që rezultojnë nga CEFTA dhe Rregullave dhe Direktivave të BE-së në lidhje me shërbimet) janë themeluar. Objektivat e dala nga liberalizimi i tregut në shërbime përmbajnë rëndësi në eliminimin e barrierave në shërbimet e tregut duke hapur atë në linjë me Organizatën Botërore të Tregtisë dhe rregullave të BE-së, sikurse modalitetet e negociatave për liberalizimin e shërbimeve të tregut.

Kosova është në fazën e finalizimit të legjislacionit tregtar. Ligji i ri për Tregtinë e Jashtme (ligji kryesor që përcakton parimet udhëzuese të tregtisë së jashtme të Kosovës) është miratuar më 2011. Vitin e kaluar Kosova ka përmbushur infrastrukturën ligjore mbi masa mbrojtëse (me miratimin e Ligjit për masa mbrojtëse në importe). Megjithatë ligji për anti-dumping dhe masave kundër balancuese nuk është në përputhje të plotë me praktikën më të mira ndërkombëtare, prandaj do të ndryshohen gjatë vitit 2012. Gjatë vitit 2011 Kosova ka kryesuar Marrëveshjen e CEFTA-së. Të gjitha objektivat e propozuara në programin përkatës janë arritur në vitin 2011.

Tregu në produkte industriale: Metalet bazë më së shumti janë produkte industriale eksportuese, që me eksportin kanë shënuar një rritje të rëndësishme prej 26.6% më 2011, krahasuar me vitin 2006, kurse eksportet në produkte minerale janë rritur për 38.6% më 2011, krahasuar me vitin 2006. Megjithatë, viti 2008 ka shënuar një ndryshim të rëndësishëm në lidhje me destinacionin e këtyre eksporteve. Gjithashtu është shënuar një rritje në kategorinë e pajisjeve, makineri dhe pajisje elektrike, të cilat përmbajnë kategorinë e tretë të mallrave më të rëndësishëm në Kosovë, ndërsa ekziston ende një numër i mallrave tjera që përmbajnë një shumë të rëndësishme të importeve, edhe pse jo aq me rëndësi sa eksporti me metale bazë që përbëjnë përqindjen më të madhe të eksporteve. Një situatë e ngjashme sikur me produkte minerale është edhe me kategorinë e makinerisë dhe pajisjeve, e cila është rritur për 18.7% gjatë vitit 2011, krahasuar me vitin 2006.

Tabela 49. Bilanci tregtar i mallrave industriale gjatë viteve 2010 - 2011 (në milion Euro)

Afati kohor	2010	2011
Importet	269.4	286.6
Eksportet	1668.5	1919.2
Bilanci tregtar	-1399.1	1632.6

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës

Një rigjenerim i ekonomisë botërore në vitin 2010 ka nxjerr një kërkesë në rritje për tregti të jashtme në metale bazë. Si rezultat, rritja e çmimeve të tregut për metale bazë gjatë të njëjtit vit ka pasur një ndikim pozitiv në nivelin e prodhimit, e shoqëruar nga rritja e nivelit të shitjes. Duke pasur parasysh se 90% e metaleve të eksportit nga Kosova përmbahen prej nikelit, janë rritur eksportet për 77.8% duke arritur një vlerë prej €294.0 milion gjatë vitit 2010. Rritja e kërkesave të jashtme në çmime e industrisë së metalit në tregje ndërkombëtare kanë pasur një ndikim pozitiv në krijimin e një rritjeje të rëndësishme të eksporteve të metaleve bazë, e cila arriti vlerën prej €185.2 milion më 2010 (€88.4 milion në dhjetor 2009), duke kontribuar me 58.6% në rritjen e përgjithshme të eksporteve të Kosovës. Rritja e përgjithshme e eksportit gjatë vitit 2010 u shkaktua nga një rritje prej 55.3% e eksporteve të produkteve minerale, e cila përbën 13.2.% të eksportit të përgjithshëm.

Eksportet e makinerive dhe pajisjeve (kryesisht me përmbajtje të eksporteve të elektricitetit) përbëjnë 3.6% të eksporteve totale.

Tregtia në produkte bujqësore dhe të peshkimit: Para viteve 90-ta, agrikultura në Kosovë ka qenë e dominuar nga ndërmarrjet të pronësive shoqërore, të cilat kanë importuar një pjesë të

konsiderueshme të materialeve të papërpunuara. Këto ndërmarrje shoqërore nuk janë më aktive dhe në vend tyre kanë filluar të operojnë ndërmarrje të reja private. Sidoqoftë, numri i fermerëve është ende relativisht i vogël, ndërsa janë të aftë për të siguruar vetëm një pjesë të vogël të kërkesës për ushqime të përpunuara. Si pasojë, kërkesa për produkte të përpunuara dhe të papërpunuara të agrikulturës mbulohet vetëm nga importet.

Tabela 50. Eksporti i produkteve të agrikulturës gjatë viteve 2010-2011 (në milion Euro)

Afati kohor	2010	2011
Kafshë të gjalla dhe produkte shtazore	0.9	0.4
Produkte perimore	12.1	12.6
Kafshë ose perime, dhe vaje ushqimore	0.1	0.1
Ushqime të përpunuara, pije dhe duhan	11.4	12.8

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës

Kjo sasi e e importeve të produkteve të agrikulturës në Kosovë e tejkalon atë të eksporteve, e cila rezulton në deficit të tregut. Një rritje të importit të produkteve të agrikulturës ka qenë gjatë viteve 2010-2011. Eksporti i produkteve të agrikulturës gjatë viteve 2009-2010 është zvogëluar, ndërsa një rritje e lehtë në eksport të këtyre mallrave mund të vërehet gjatë vitit 2011. Produktet perimore përbëjnë sasinë më të madhe të eksporteve në produkte të agrikulturës (një vlerë prej €13.9 milion), ndjekur nga ushqime të përpunuara, pije dhe duhan (€14.3 milion). Këto produkte janë eksportuar kryesisht në Shqipëri, Maqedoni, Serbi dhe Gjermani.

Tabela 51. Importe në produkte të agrikulturës gjatë viteve 2010 – 2011 (në milion Euro)

Afati kohor	2010	2011
Kafshë të gjalla dhe produkte shtazore	87	97.4
Produkte perimore	108.5	136.8
Kafshë ose perime, dhe vaje ushqimore	19.3	22
Ushqime të përpunuara, pije dhe duhan	261.7	303.9

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës

Sa i përket importeve të produkteve të agrikulturës, Kosova kryesisht importon ushqime të përpunuara, pije dhe duhan, të ndjekur nga kafshë të gjalla dhe produkte shtazore.

- Cilat janë marrëveshjet e tregtisë së tanishme të Kosovës (regjimet autonome si dhe marrëveshje tregtare: dypalëshe/ rajonale)?

Kosova aktualisht udhëheq tregun e vet brenda një kornize prej 3 kategorive të marrëveshjeve tregtare:

- Masa të tregtisë autonome të BE-së (MTA),
- Zona e Tregtisë së Lirë e zgjeruar Qendrore Evropiane (CEFTA) si një kornizë shumëpalëshe,
- Marrëveshje dypalëshe.

Kosova përfiton nga Masa e preferuar e tregtisë autonome të BE-së (MTA) që nga viti 2000, e cila skadon me 31 dhjetor 2010. Pas një vonese prej gati një vit, këto masa janë votuar nga parlamenti evropian në tetor 2011 dhe nga këshilli evropian më 24 nëntor 2011, të cilat përmirësojnë marrëdhëniet tregtare të Kosovës dhe BE-së. Si pasojë, Kosova përfiton në mënyrë retro-aktive nga kjo marrëveshje preferuese me BE-në si i 1 janarit 2012. Rregullorja e re e Parlamentit Evropian dhe

Këshillit Evropian për ndryshimin e Rregullores së Këshillit, e miratuar nga Këshilli i BE-së me 25 nëntor 2011, kanë rikthyer të drejtën për qasje të pakufizuar në tregun e BE-së për të gjitha produktet me origjinë nga Kosova deri në fund të vitit 2015. Gjithashtu ka ndikim retro-aktiv, që do të thotë se eksportuesit e Kosovës, të cilët kanë paguar obligimet doganore në vendet e BE-së në mes 1 janarit 2011, ndërsa nga data kur kjo rregullore do të hyrë në fuqi do të rimbursohen. Pasi që BE-ja është partneri tregtar më i madh i Kosovës, rivendosja e masave tregtare autonome do të nxis tregun dhe do të rrit eksportin e Kosovës në BE-në.

Për më tepër, Konkluzioni Përfundimtar i BE-së me 6 dhjetor 2011, përveç që ia ka dhënë dritën e gjelbër udhërrëfyesin për dhënien e liberalizimit të vizave, në mënyrë të qartë BE-ja shpreh njohjen e progresit, i cili ka arritur përmes përmirësimit të politikave tregtare dhe marrëdhënieve me Kosovën, duke theksuar faktin se Kosova ka arrit progres të rëndësishëm në nisjen e negociatave të lira tregtare.

Kosova është anëtare e CEFTA-së që nga themelimi i tij më 2007. Më parë ajo ka nënshkruar katër (4) marrëveshje të lira tregtare me vendet fqinje, të cilat tani pjesë e CEFTA-së. Pas nënshkrimit të marrëveshjes CEFTA, këto marrëveshje dypalëshe janë bërë pjesë e marrëveshjes CEFTA. Kështu që, aktualisht nuk ekziston ndonjë marrëveshje dypalëshe. Gjatë vitit 2011 Kosova ka kryesuar CEFTA-në dhe ka marrë të gjitha obligimet të dala nga programi punues vjetor.

Së fundmi, Kosova gjithashtu ka përfutur nga Sistemi i përgjithësuar i preferencave (SPP) me BE-në, Norvegjinë dhe Zvicrën, i cili ofron eksport të lirë në këto vende të një numër të konsiderueshëm të produkteve të Kosovës. Kjo lloj marrëveshje me Japoninë gjithashtu është në përfundim dhe pritet që të miratohet së shpejti.

Marrëveshja e ardhshme e tregtisë së lirë e Kosovës me BE-në: Përveç marrëveshje të tanishme të tregtisë të përmblendhura më lartë, papasur progres të rëndësishëm drejt një marrëveshje të tregtisë së lirë mes Kosovës dhe BE-së qysh në fillim të këtij procesi të vitin 2010. Si hap i parë, KE-ja i ka dërguar Qeverisë së Kosovës një pyetësor, me qëllim që të shqyrtohet situata aktuale e disa institucioneve që janë të lidhura me çështjet tregtare (duke përfshirë MTI-në dhe organet e saj, doganat e Kosovës, agjencitë e prokurorisë, Agjencia Statistikore e Kosovës etj.). Si vazhdim i pyetësorit, KE-ja ka dërguar një mision fakt-gjetës në korrik të viti 2010. Ky mision vlerësoi gatishmërinë e Kosovës për të negociuar dhe për të zbatuar marrëveshjen tregtare dhe masat identifikuese që Kosova duhet të marrë përsipër me qëllim të përparësisë së vazhdueshme drejt kësaj marrëveshje. Kosova ka bërë progres të rëndësishëm në drejtim të fillimit të këtyre negociatave për këtë marrëveshje. Në Raportin e Progresit të viti 2011 për Kosovën, BE-ja në mënyrë të qartë pranoi përmirësimin e pozitës së Kosovës në fushën e lëvizjes së lirë të mallrave, duke përfshirë cilësisë e infrastrukturës, të drejtat e pronësisë industriale dhe politikën tregtare. Një dokument për monitorimin e kriterëve të MTL-së është hartuar në fund të vitit 2011, siç kërkohej nga komisionari De Gucht, që synonte shqyrtimin e gjendjes aktuale të disa institucioneve të përfshira në çështjet tregtare.

3.4. Lëvizja e njerëzve, shërbimet dhe e drejta e themelimit

3.4.1. Lëvizja e Njerëzve

A ka nënshkruar Kosova ndonjë marrëveshje bilaterale për rregullimin e të drejtave për lëvizjen e lirë të personave?

Kosova nuk ka nënshkruar ende ndonjë marrëveshje sa i përket lëvizjes së lirë të njerëzve.

- Sa leje pune për të huajt ka lëshuar Kosova gjatë 5 viteve të fundit?

Pajisja me leje pune e të huajve të cilët gjenden në marrëdhënie pune në territorin e Kosovës ka filluar në mars 2010, pas hyrjes në fuqi të Ligjit nr. 03/L-136 mbi Dhënien e Lejes së Punës dhe Punësimin e Shtetasve të Huaj në Republikën e Kosovës. Deri më tani janë lëshuar 3,290 leje të tilla.

Tabela 52. Numri i lejeve të punës të lëshuara për shtetasit e huaj në territorin e Kosovës gjatë viteve 2010-2011

Kohëzgjatja	2007	2008	2009	2010	2011	Total
Numri i lejeve të punës	0	0	0	1,339	1,951	3,290

Burimi: Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale

- A ekzistojnë dispozita për të parandaluar diskriminimin e drejtpërdrejtë ose të tërthortë në bazë të shtetësisë së shtetasve të BE-së që punojnë në Kosovë për sa i përket kushteve të punës, shpërblimit apo shkarkimit nga puna?

Në Kosovë, aplikohet ligji me nr. 03/L-136 për dhënien e lejes së punës dhe punësimin të shtetasve të huaj. Qytetarët e BE-së posedojnë të drejtat e barabartë me të punësuarit vendore sa i përket punësimin, kushtet e punës, pagesat dhe të drejtat tjera të punësimin. Në Kosovë zbatohet ligji kundër diskriminimit (nr. 2004/3) që aplikohet për të gjithë punonjësit.

Qëllimi i ligjit nr. 2004/3 kundër diskriminimit është të parandaloj dhe luftoj diskriminimin, promovimin e barazisë efektive dhe realizimin e parimit të trajtimit të barabartë të qytetarëve. Çështjet që kanë të bëjnë me diskriminimin janë të rregulluara në bazë të parimeve:

- Parimi për trajtim të barabartë do të thotë se nuk do të ketë diskriminim direkt apo indirekt, kundër një personi në bazë të gjinisë, moshës, gjendjes martesore, paaftësisë fizike apo mendore, orientimit seksual, kombësisë, mendimit politik ose besimit, fesë, grupit etnik ose prejardhjes shoqërore, pasurisë, lindjes ose statuseve tjera;
- Parimi për përfaqësim të drejtë për të gjithë personat dhe të gjithë anëtarët e komuniteteve, në punësim brenda institucioneve publike në të gjitha nivelet.
- Gjithashtu Ligji i Punës nr. 03/L-212 Neni 5 ndalon të gjitha format e diskriminimit;
- Gjithashtu, ligji nr. 2004/3 kundër diskriminimit, paraqet dispozitat do të aplikohen ku bëhet fjalë për punësimin lidhur me punonjësit dhe punëdhënësit.

Gjithashtu, ligji nr. 03/L-136 për lëshimin e lejeve të punës për shtetasit e huaj rregullon kushtet dhe procedurat për dhënien e lejes të punës për shtetasit e huaj në Kosovë, sipas kushteve të përcaktuara me ligj, Konventat ndërkombëtare të punës dhe Marrëveshjet Bilaterale

3.4.2. Lëvizja e Shërbimeve

-Si kanë përparuar negociatat dhe konkluzionet e autoriteteve të Kosovës me vendet e rajonit në marrëveshjet dypalëshe për koordinimin e skemave të sigurimeve shoqërore?

Në bazë të konventave ndërkombëtare për sigurimet shoqërore, Republika e Kosovës ka trashëguar marrëveshje dypalëshe të nënshkruara nga ish RSFJ-së me Shtetet Anëtare të BE's dhe shtetet tjera evropiane (Gjermania, Austria, Zvicra, Franca, Italia, Belgjika, Holanda, Norvegjia, Danimarka, Polonia, Sllovakia, Republika Çeke, Bullgaria, Britania e Madhe, Rumania, Hungaria dhe Luksemburgu). Këto marrëveshje janë duke u implementuar në disa fusha (dalja në pension, pensionet e familjes dhe pjesërisht pensionet për persona me aftësi të kufizuar). Republika e Kosovës synon të negociojë me shumicën e këtyre vendeve, veçanërisht Zvicren, Austrinë dhe Gjermaninë, për ripërtëritjen e këtyre marrëveshjeve të sigurimeve shoqërore, si dhe për nënshkrimin e marrëveshjeve të reja me shtetet që kanë dalë nga ish RSFJ-së.

Më 1 Prill 2010, Këshilli Federal Zviceranë ka vendosur në mënyrë të njëanshme të përfundoj marrëveshjen me ish RSFJ-së. Marrëveshja për sigurimet shoqërore me Austrinë është duke u zbatuar pjesërisht. Më 23 - 26 Maj 2011, bisedimet midis zyrtarëve të Republikës së Austrisë dhe

Republikës së Kosovës në fushën e sigurimeve shoqërore janë mbajtur në Vjenë, të cilat vazhduan edhe me 27 Shkurt - 2 Mars 2012, kjo rezultoi në një marrëveshje dypalëshe sa i përket fushës së sigurimeve shoqërore (me finalizimin e projekt-marrëveshjes), e cila fokusohet në fushën e daljes në pension dhe personave me aftësi të kufizuara. Marrëveshja për sigurimet shoqërore me Gjermaninë është duke u zbatuar siç duhet në disa fusha (dalja në pension, pensionet për familje dhe kujdesi ndaj personave me aftësi të kufizuara). Më 17 Tetor 2011, është nënshkruar Protokoli për Bashkëpunim midis Kosovës dhe Gjermanisë në fushën e sigurimit shoqëror sa i përket daljes në pension dhe personave me aftësi të kufizuara. Për më tepër, u zhvilluan disa takime ndërmjet Ministrisë së Punës dhe Sigurimeve Shoqërore të Maqedonisë. Në mbledhjen e mbajtur më 27 prill 2011, palët shkëmbyen informacione në lidhje me rregullimin e sistemit pensional dhe invalidor, gjithashtu u diskutua edhe për çështjet dhe problemet që mund të lindin në realizimin e të drejtës së sigurimit pensional dhe invalidor për qytetarët e të dy vendeve të cilat plotësojnë kriteret për sigurim pensional në shtetet përkatëse.

-A do të funksionalizohet plotësisht Organi Koordinues për harmonizimin e legjislacionit?

Trupi koordinues për harmonizimin legjislacionit në fushën e shërbimeve është krijuar në shtator të vitit 2010. Ky trup koordinues deri më tani është takuar dy herë, dhe si rezultat i kësaj, në qershor të vitit 2011 ka hyrë në funksion një bazë e të dhënave. Kjo bazë e të dhënave do shqyrtojë dhe shikojë të gjitha ndryshimet legale që bëhen në fushën e shërbimeve.

- A janë zhvilluar marrëveshjet e njohjes reciproke (MNR) në harmonizim me standardet e BE-së?

Republika e Kosovës ende nuk ka arritur ndonjë marrëveshje reciproke të njohjes formale me vendet e tjera në lidhje me kualifikimet e arsimit. E vetmja marrëveshje në këtë fushë e arritur deri më tani ishte ajo me Serbinë në kuadër të dialogut teknik ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Serbisë. Zbatimi i kësaj marrëveshje ka filluar në shkurt të vitit 2012. Sipas kësaj marrëveshjeje Shoqata Evropiane e Universiteteve (SHEU) është organi i vetëm i cili do të vërtetojë diplomat universitare nga të dyja palët, në mënyrë që procesi të kryhet në përputhje me procesin e integritetit evropian, e në veçanti në përputhje me Sistemin e Bolonjës dhe Njohjes së Konventës të Lisbonës. SHEU do të kryejë këtë proces në bashkëpunim me SPARK, një Organizatë Holandeze, e cila është aktive në Kosovë që nga viti 2000. Të paktën dy herë në vit SHEU do të mbledhet në një komitet për njohjen e kualifikimeve të arsimit të lartë.

Megjithatë, në vend ekzistojnë Udhëzime Administrative (UA) me nr. 8/2012 mbi "*Parimet dhe procedurat për njohjen e diplomave të shkollave të larta profesionale dhe diplomave universitare të fituara jashtë vendit*", i cili rregullon parimet dhe përgjegjësitë që do të aplikohen në procedurën për njohjen dhe vlerësimin e diplomave të shkollave të larta profesionale dhe diplomave universitare të fituara në institucionet e akredituara të arsimit të lartë në vendet e tjera. Përveç kësaj, shkollat e larta profesionale dhe ato që nuk i përkasin nivelit universitar (nën nivelin Bachelor), do të shqyrtohen në bazë të këtij UA, duke iu referuar Standardeve Ndërkombëtare për Klasifikimin e Arsimit (SNKA) dhe EQF. Neni 3 i këtij UA përcakton parimet kryesore për vlerësimin dhe njohjen e këtyre kualifikimeve. Me përjashtim të Serbisë, bashkëpunimi si në lidhje me njohjen reciproke të kualifikimeve të arsimit me BE-në dhe vendet e tjera është shumë i mirë, edhe pse nuk eksiton ndonjë marrëveshje formale e nënshkruar.

Sipas Udhëzimit Administrativ, Ministria e Arsimit Shkencor dhe Teknologjisë ka krijuar Këshillin Kombëtar për Njohje e cila vendos mbi kërkesat për njohje në bazë të mendimit të Komisionit të Ekspertëve, përkatësisht Qendrës Kombëtare për Njohje dhe Informim Akademik Nacional (QKNIA), e cila vepron në përputhje me praktikat evropiane për njohjen e diplomave e bazuar në Konventën e Lisbonës për Njohjen e Arsimit të Lartë në Zonat Evropiane.

- A i nënshtrohet ushtrimi ose qasja në një veprimtari shërbimesh ndonjë licencimi ose autorizimi?

Ushtrimi i aktivitetit në shërbime (bankat, letrat me vlerë, fondet e investimeve, sigurimet, pensionet, shërbimet financiare me pakicë për konsumatorë individualë dhe shërbimet e pagesave) është i kushtëzuar vetëm me posedimin e licencës. Për aktivitetet bankare dhe disa nga aktivitetet të cilat mund të kryhen nga Institucionet Mikrofinanciare (IMF) dhe Institucionet Financiare Jo-Banka (IFJB) kërkohet Licenca për Banka apo regjistrimi për IMF/IFJB, të cilat lëshohen nga Banka Qendrore e Kosovës në bazë të Ligjit nr. 04/L-093 për Bankat, Institucionet Mikrofinanciare dhe Jo-bankare, për aktivitetet e përshkruara në Nenet 44, 93 dhe 94 të këtij Ligji. Më tej, aktivitetet e fondeve pensionale dhe sigurimeve rregullohen me ligjet përkatëse (Ligjin nr. 04/L-101 mbi Fondin Pensional të Kosovës, Ligjin nr. 04/L-018 mbi për Sigurimin e Detyrueshëm nga Auto-përgjegjësia dhe Rregulloren e UNMIK-ut nr. 2001/25 mbi Licencimin, Mbikëqyrjen dhe Rregullimin e Kompanive dhe Ndërmjetësuesve të Sigurimit, e cila është në proces të zëvendësimit me një ligjin për licencimin, mbikëqyrjen dhe rregullimin e kompanive të sigurimit (i cili është në hartim e sipër). Të gjitha aktivitetet e lartpërmendura aktualisht rregullohen dhe mbikëqyren nga departamentet përkatëse të mbikëqyrjes financiare, si funksion i Bankës Qendrore të Kosovës. Sa u përket letrave me vlerë, në Kosovë aktualisht ka vetëm letra me vlerë afatshkurta (bono të thesarit), të cilat lëshohen nga Qeveria dhe rregullohen me rregulloret përkatëse për tregjet primare dhe sekondare dhe me Ligjin për Borxhet Publike.

- A ekziston ndonjë normë referente për kredi me normë interesi afatgjatë?

Normat referente për kredi nuk aplikohen në Kosovë. Një nga objektivat e BQK është përmirësimi i transparencës dhe inkurajimi i rritjes të aktiviteteve ndër-bankare. BQK'ja nuk mund të prezantoj një normë referente sepse ende nuk e ka të pavarur politiken monetare, nga e cila kalkullohet norma referente.

- A ka filluar Kosova në nëntor 2011 lëshimin e letrave me vlerë për zhvillimin e tregjeve financiare?

Emetimi i Letrave me Vlerë të Qeverisë ka filluar, sipas planit të paraparë nga Qeveria e Kosovës, në janar 2012. Ankandi i parë i Letrave me Vlerë është mbajtur më 17 janar 2012.

- A është miratuar dhe zbatuar Ligji mbi Fondet Pensionale?

Po, Ligji nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale të Kosovës ka hyrë në fuqi më 31 mars 2012, dhe zbatohet në vazhdimësi.

- A është vënë në funksion Platforma Elektronike Tregtare për Funksionimin e Tregut të Hapur?

Platforma Elektronike Tregtare për Funksionimin e Tregut të Letrave me Vlerë është vënë në funksion prej janarit 2012.

- Cilat janë rregullat sa i përket sistemit të pagesave?

Rregullat në të cilat bazohet sistemi i pagesave në Kosovë janë:

- a. Rregulla dhe Procedura Operuese të Sistemit të Kliringut Ndër-bankar (2001);
- b. Rregullorja e UNMIK-ut për Transaksione të Pagesave (2001/26);
- c. Rregulla XIX e BQK-së për Sistemin Standard të Llogarive Bankare në Kosovë (iban);
- d. Rregulla XVIII e BQK-së për Kliring dhe Llogari të Shlyerjeve;
- e. Rregulla XVII e BQK-së, e përshtatur (mars 2012) në Rregullore mbi Minimumin e Rezervës së Detyrues;
- f. Rregulla XXXI e BQK-së për Skemën e Debitimit Direkt;
- g. Rregullorja për Regjistrin e Poseduesve të Llogarive Bankare; dhe
- h. Procedura dhe udhëzime të brendshme dhe të jashtme për operime të sistemit të kliringut dhe shlyerjeve dhe për mbikëqyrje të sistemit ndër-bankar.

Në kuadër të ngritjes dhe avancimeve të bazës ligjore për sistem të pagesave, të paraparë edhe me strategji të sistemit kombëtar të pagesave (*Shtylla 1. Baza Ligjore*), është finalizuar projektligji mbi sistemin e pagesave. Më tej, në proces të ndryshimeve dhe përshtatjeve janë një sërë rregulloresh dhe udhëzimesh për sistem të pagesave, si:

- a. Rregullorja dhe udhëzimi për pagesa ndërkombëtare;
- b. Rregullorja e minimumit të rezervës së detyrueshme për bankat ;
- c. Rregullorja e instrumenteve elektronike të pagesave;
- d. Rregullorja e mbikëqyrjes së sistemit të pagesave, debitimit direkt, kos giro-s;

Rregullorja e operimit të sistemit elektronik të kliringut ndër-bankar, etj.

- Ju lutemi paraqisni të dhënat kyçe mbi sektorin e shërbimeve financiare në Kosovë (p.sh. numri i të punësuarve, kontributi në PBB, numri i bankave, kompanitë e sigurimit, ndërmjetësuesit financiarë, qarkullimi [‘present’], hisja në treg [‘market share’], likuiditeti...)

Vlera e gjithëmbarshme e sektorit financiar në Kosovë në fund të vitit 2011 ka arritur në €3.5 miliardë euro (74.5% të PBB-së), gjë që paraqet një rritje vjetore prej 9.3%. Struktura e aseteve të sektorit financiar të Kosovës dominohet nga asetet e sistemit bankar (76.3%), pasuar nga asetet e sistemit pensional (17%), asetet e institucioneve mikrofinanciare (3.7%), asetet e kompanive të sigurimit (3%) dhe ato të ndihmësve financiarë (0.02%). Numri i të punësuarve në sistemin bankar në vitin 2011 ka qenë 3,728 punëtorë. Aktualisht në Kosovë operojnë 8 banka komerciale, 13 kompani të sigurimit dhe 57 ndërmjetësues financiarë (15 institucione mikrofinanciare, 5 institucione financiare jo-bankare (që merren me aktivitete të kredidhënies, 4 si zyra për transferim të parave, 30 zyra të këmbimit dhe 3 ndërmjetësues të sigurimeve).

- A ka pasur progres në implementimin e rregullave të kujdesshme për menaxhimin e rrezikut dhe të kapitalit në kuadër të ‘Bazel II’?

Bazuar në Ligjin nr. 04/L-093 për Bankat, Institucionet Mikro-financiare dhe Institucionet Financiare Jo-bankare, janë hartuar rregulloret sekondare për menaxhimin e rrezikut të kapitalit dhe likuiditetit, të cilat përbëjnë komponentë të ‘Bazel II’ dhe ‘Bazel III’, të cilat pritet të finalizohen së shpejti.

- Ju lutem jepni informacione për sigurimin shoqëror dhe sistemin shëndetësor të Kosovës. A ekziston një sistemi i vetëm për sigurimin e bazuar në punës apo në vendbanime për sigurim social të cilat mbulojnë sigurimin e personave ndaj rreziqeve siç janë invaliditetet apo aksidentet në punë, dhe pensionet e të moshuarve?

Duke u bazuar në Rregulloren e UNMIK-ut 2001/35, Rregulloren 2005/20 dhe Ligjin me nr. 2001/1 të Republikës së Kosovës, Pensioni Bazë (mosha e vjetër) është i paguar, për të gjithë personat që banojnë në Kosovë dhe kanë arritur moshën e pensionit, mosha 65 vjeçare. Ky pension ka karakter universal, dhe ka një normë të ulët të vlerës.

Duke u bazuar në Rregulloren e UNMIK 2001/35, Rregulloren 2005/20 dhe Ligjin 03/L-084 të gjithë personat ekonomikisht aktive (punëtorë dhe të vetëpunësuar) janë të obliguar të marrin pjesë në Skema Individuale të Kursimeve Pensionale, e cila është një skemë kontribuuese në bashkëpunim me punëdhënësit dhe të punësuarit (ata që banojnë dhe punojnë në Kosovë) ku secili duhet të kontribuojë një minimum prej 5%(për qind) të pagave në një llogari individuale. Kjo shtyllë e pensioneve kohëve të fundit është rregulluar me Ligjin mbi fondin pensional në Kosovë i cili është miratuar nga Kuvendi në prill të vitit 2012.

Në bazë të Ligjit (Nr. 2003/23, për Fondin Pensional për persona me aftësi të kufizuara), e cila ju ofron përfitime njerëzve të cilët janë plotësisht dhe përherë me aftësi të kufizuara. Kjo skemë mbulon personat nga mosha 18 deri 65 vjeç.

- Ngjashëm, a ekziston ndonjë sistem publik i sigurimit shëndetësor, i cili mbulon punëtorët dhe/ose banorët për kujdes shëndetësor?

Republika e Kosovës ende nuk ka ndonjë sistem publik për sigurim shëndetësor. Shërbimet për shëndetësi janë të mbuluara nga buxheti ekzistues për të gjithë banorët. Ministria e Shëndetësisë ka hartuar Projektligjin për sigurim shëndetësor të harmonizuar me Bankën Botërore dhe Fondin Monetar, i cili do të hyjë në fuqi pas zbatimit të suksesshëm të fazës së parë të reformës sistematike me zbatimin e Ligjit për Shëndetësi.

- A ka nënshkruar Kosova ndonjë marrëveshje bilaterale mbi sigurimin shoqëror me palët e treta?

Kosova ka trashëguar marrëveshjen bilaterale, e cila ishte e nënshkruar nga ish-RSFJ-së me vende të ndryshme Evropiane, si Gjermania, Austria, Zvicra, Franca, Italia, Belgjika, Holanda, Norvegjia, Danimarka, Polonia, Sllovakia, Republika Çeke, Bullgaria, Britania e Madhe, të Rumania, Luksemburgu, Hungaria.

Këto marrëveshje zbatohen në disa fusha (pensionet, pensionet familjare dhe pensionet e pjesshme për persona me aftësi të kufizuara), me përjashtim të marrëveshjes me shtetin e Zvicrës i cili është duke u zbatuar.

Kosova është duke negociuar me shtetin e Zvicrës, Austrisë dhe Gjermanisë, si dhe Maqedonisë për rinovimin e këtyre marrëveshjeve për sigurimet shoqërore, gjithashtu është duke bërë përpjekje për të nënshkruar marrëveshje të reja me Shtetet e rajonit dhe vendeve të BE-së

3.4.2.1. Kontrolli Financiar

- Sa auditorë të brendshëm janë në Kosovë?

Në bazë të Ligjit të Auditimit të Brendshëm me nr 03/L-128, Auditimi në Kosovë është i decentralizuar. Në sektorin publik, aktualisht janë 65 Njësi të Pavarura të Auditimit (NJPA) me nga 135 auditorë të brendshëm të cilët janë të trajnuar për të kryer auditime të brendshme.

- Si ka ecur/evoluar zbatimi në praktikë i kontrollit të brendshëm të financave publike?

Auditimi i Brendshëm në Kosovë ka filluar së funksionuari nga viti 2000 në kuadër të Autoritetit Qendror Fiskal (AQF), bazuar në Rregulloren nr. 1999/16 të datës 6 nëntor 1999. Me themelimin e Ministrisë së Ekonomisë dhe Financave (MEF), sipas Rregullores nr. 2001/19, roli i auditorit të brendshëm është përfshirë në aneksin 11. Pastaj, çështja e auditimit të brendshëm është rregulluar me Nenin 8 të LMFPF. Më 16 nëntor 2006 është miratuar Ligji nr. 02/L-74 për Auditim të Brendshëm (LAB). Më 26 shtator 2007 është miratuar Strategjia për Funksionin e Sistemit të Auditimit të Brendshëm në Republikën e Kosovës 2008 – 2012 (e hartuar në bashkëpunim me ekspertë ndërkombëtarë). Si kërkesë e kësaj strategjie dhe rekomandimeve të KE-së është edhe rishikimi i LAB-it. Ligji i ri nr. 03/L-128, i miratuar më 17 shtator 2009, kishte dy kërkesa kryesore:

- a. Krijimin e Njësisë Qendrore për Harmonizimin e Auditimit të Brendshëm (NJQHAB), e cila është krijuar më 1 prill 2008 si strukturë e veçantë në kuadër të MF-së. Kjo njësi përgatit raport vjetor për funksionimin e sistemit të Auditimit të Brendshëm, i cili i dërgohet Ministrit të Financave, e pastaj në Qeveri dhe Kuvend. Në vitin 2012 është dërguar dhe diskutuar raporti i katërt vjetor; dhe
- b. Decentralizimin e auditimit të brendshëm. Aktualisht funksionojnë 65 Njësi të pavarura të Auditimit të Brendshëm, me 135 auditorë të brendshëm.

Përveç LAB, MF ka nxjerrë edhe këto udhëzime administrative:

- a. UA nr. 22/2009 për Përcaktimin e Kriteve dhe Procedurën e Pajisjes me Licencë të Përkohshme të Auditorëve të Brendshëm të Sektorit Publik (dhjetor 2009);
- b. UA nr. 23/2009 për Themelimin dhe Funksionimin e Njësive të Auditimit të Brendshëm në Sektorin Publik (dhjetor 2009); dhe
- c. UA nr. 11/2010 për Themelimin dhe Funksionimin e Komiteteve të Auditimit në Subjektet e Sektorit Publik (gusht 2010).

Gjatë periudhës 2010 – 2011 është zhvilluar Programi për Trajnim dhe Certifikim Ndërkombëtar (TIAPS), i financuar nga BE-ja, ku janë përfshirë 54 auditorë të brendshëm, dhe me sukses janë certifikuar 32 të tillë. Me qëllim të vazhdimit të programit për certifikim, gjatë viti 2011 janë trajnuar dhe certifikuar 12 trajnerë vendorë. Më 2004 është nxjerrë Doracaku i parë për Auditim të Brendshëm, i cili është rishikuar më 2008 dhe së fundi më 2011.

Kontrolli i brendshëm i financave publike në Kosovë bazohet në dispozitat primare dhe sekondare ligjore. Menaxhimi i Kontrollit të Brendshëm fillimisht është i rregulluar me Udhëzimin Administrativ 1/1999, i cili ka përcaktuar kontrollin ex-ante të shpenzimeve. Ky udhëzim administrativ ka qenë nën autoritetin e AQF-së. Ndërsa LMFPP ka filluar të zbatohet nga Institucionet e Përkohshme (IPVQ), të nënshkruar më 12 maj 2003 nga Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm (PSSP). Ky ligj është miratuar në përputhje me Rregulloren e UNMIK nr. 2003/17. Ndërsa, në qershor të vitit 2008 ajo u amendamentua dhe u plotësua në bazë të Ligjit mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë nr. 03/L-221.

Për herë të parë në janar të vitit 2005, Qeveria e Kosovës miratoi Politikën mbi Auditimin e Brendshëm të Financave Publike (Vendimi 4/130). Ky dokument e krijoi bazën për themelimin e dy njësive, Njësia Qendrore e Harmonizimit / Njësia Qendrore Harmonizuese për Menaxhimin e Financave dhe Kontrollin (NJQH/MFK, nën autoritetin e Thesarit), dhe Njësia Qendrore Harmonizuese e Auditimit të Brendshëm (NJQH/AB, nën autoritetin e Ministrit të Financave). Me mbështetje teknike nga KE është përgatitur dhe miratuar, në korrik 2010, Rregulla Financiare 01 (për Menaxhim Financiar dhe Kontroll), e cila përbën bazën për përgatitjen e procedurave për menaxhim financiar dhe kontroll.

Në prill të vitit 2011, Dokumenti i Politikave për Kontrollin e Brendshëm të Financave Publike u rishikua dhe u miratuar nga Qeveria e Kosovës. Përveç këtij dokumenti, Manuali i Procedurave për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollim janë përgatitur dhe promovuar nga Ministria e Financave.

Në vitin 2012, NJQH / NJQHMFK kanë përgatitur për herë të parë një Raport vjetor për menaxhimin dhe kontrollin financiar, i cili është shqyrtuar nga Qeveria. Raporti është i bazuar në tabelën përmbledhëse për vetë-vlerësimin që është e plotësuar nga organizatat buxhetore.

Struktura menaxhuese e reformave të KBFP-së: Kosova ka zgjedhur që të ketë dy Njësi Qendrore e Harmonizimit (NJQH) të KBFP: e para për Menaxhimin Financiar dhe Sistemet e Kontrollit (MFK) dhe e dyta për Auditimin e Brendshëm (ABNJQH-ja për Auditim të Brendshëm i raporton drejtpërdrejt Ministrit të Financave dhe i cili udhëhiqet nga një drejtor. Kjo i jep NJQH-së për AB autoritet të mjaftueshëm politikë dhe besueshmëri në punën e tij. Megjithatë, NJQH për MFK aktualisht gjendet nën një nga katër departamente brenda Thesarit dhe raporton tek Zëvendës Drejtori. Gjatë misionit buxhetor të DGJ-së në Kosovë në vitin 2011, DGJ-ja e Buxhetit sugjeroi se gjendja e tanishme e organizative si NJQH-ja për MFK-në nuk është optimale.

Përveç kësaj, DGJ-ja i buxhetit avokon për një strukturë më të përshtatshme sa i përket koordinimit dhe strukturave të ndryshme të menaxhimit, në nivel të lartë, për të mbuluar të gjitha reformat e menaxhimit financiar. Me një qasje të tillë, NJQH-ja mund të përfitojë vizibilitet më të lartë politik dhe legjitimitet e cila do të jetë më se e nevojshme për procesin e reformës. Mbi reflektimin e këtyre pikave Kosovës i është kërkuar një update. E njëjta vlen edhe për struktura organizative si NJQH / MFK.

Menaxhimi i reformave të KBFP: Në këtë rast NJQH-ja është menduar të udhëheq për reformën e KBFP-së. Gjatë misionit të DGJ-ve buxhetore për vitin 2011, DGJ -ja e Buxhet sugjeroi që NJQH për MFK duhet të luajë një rol më të fuqishëm dhe më aktiv sa i përket menaxhimit të reformave të KBFP dhe trajnimit të organizatave buxhetore. Ndërsa Kosovës i është kërkuar të komentojë mbi aspektet e mëposhtme të NJQH për performancën e MFK.

-A është NJQH për MFK përgjegjëse për mbarëvajtjen e progresit të MFK sa i përket programit të implementimit? A ekziston ndonjë objektivë strategjike në këtë drejtim nga NJQH për MFK, si dhe ndonjë strategji dhe plan operues për ta zbatuar atë? Cilat janë elementet kyçe të metodës së menaxhimit të KBFP? Cila është natyra e këshillave dhe trajnimeve që NJQH për MFK ka ofruar dhe synon të ofrojë gjatë 12 muajve të ardhshëm? Cila është sfida kryesore e NJQH për MFK për zbatimin e MFK në të gjithë sektorin publik?

NJQH / MFK është përgjegjëse për ecurinë e implementimit të KMF. Në mënyrë që të arrihet kjo, duhet të aplikohen objektivat strategjike dhe operative. Pra, në planet strategjike, ne kemi:

- a. Identifikimi dhe shqyrtimi i nismave legislative (të tilla si ligjet dhe rregulloret për planifikim strategjik, buxhetim shumë vjetor, menaxhimin e burimeve njerëzore dhe prokurimin publik,
- b. Koordinimi i projekteve me donatorë të ndryshëm,
- c. Monitorimi dhe raportimi mbi aktivitetet e zbatimit të KBFP
- d. Krijimi i grupeve punuese për krijimin e projektligjeve për procedurat e kontrollit të brendshëm të bazuara në njësitë pilote dhe gjithashtu trajnimet të mbështetur nga KE.
- e. Planet operative
- f. Koordinim sistematik i shkëmbimit të informacionit ndërmjet organizatave buxhetore në lidhje me angazhimin e tyre për zbatimin e MFK
- g. Formalizimi i të dhënave nga lista e modifikuara për vetë-vlerësim dhe caktimi i afateve në mënyrë që të përgatitet raporti vjetor i implementimit të QMF në Organizatat Buxhetore (OB),
- h. Krijimi i një rrjeti të zyrtarëve kryesorë financiarë për të identifikuar problemet e zbatimit të MFK-së dhe shkëmbimit të eksperiencave me organizatat tjera buxhetore.

Trajnimet: Deri më tani simpoziumet janë mbështetur nga një projekt i financuar nga BE-ja për Ministrat, Kryetarët dhe Sekretarët e Përgjithshëm. Këto simpoziume u mbajtën gjatë vitit 2011. Gjatë këtij viti dy pilot njësi ishin organizuar: Komuna e Fushë Kosovës dhe Departamentit i Thesarit. Në periudhën që vjen ne do të organizojmë një takim me Zyrtarë Kryesor Financiar të OB-të.

NJQH / MFK do të bëjë shpërndarjen e modifikuar për listat e vetë-vlerësimit për KMF, dhe do të organizoj takime me zyrtarët kryesorë financiarë mbi mënyrën e plotësimit të tyre, mënyrën e raportimit dhe fazat e paraqitjes.

Trajnimet për Zyrtarët Financiar dhe mirëmbajtësit e buxhetit nga secila organizatë buxhetore janë paraparë të mbështeten nga BE-ja. Numri i pjesëmarrësve dhe koha e trajnimeve do të varet prej projektit të mbështetur nga BE-ja.

- a. Ne kemi bërë rishpërndarjen e Dokumentit të Politikave KBFP.

- b. Organizimi i takimeve në qershor të vitit 2012 për zyrtarët kryesorë financiarë dhe për organizatat buxhetore;
- c. Promovimi i objektivave dhe roli i NJQH / MFK;
- d. Roli dhe përgjegjësia e zyrtarëve kryesorë financiarë për zbatimin e MFK;
- e. Mungesa e trajnimit për rrezikun e menaxhimit dhe modulet tjera të MFK

-Mbështetja vetëm në rregullat dhe rregulloret do të kufizojë miratimin e sistemit të Kontrollit Financiar të Menaxhmentit, të cilat në mënyrë që të korrë sukses varet vetëm nga menaxhimi i fuqizimit dhe llogaridhënies, në vend se të varet nga sistemi ligjor. Cilat janë përpjekjet e vazhdueshme për të përmirësuar klimën për njohjen dhe pranimin e përgjegjësisë më të madhe menaxheriale brenda sektorit publik?

Në këtë rast ka aktivitete të ndërmarra për ngritjen e dijes në zbatimin e procedurave të delegimit dhe e përgjegjësisë dhe pranimin e përgjegjësive nga përformanca.

Kështu, NJQH / MFK i kanë bërë vizitë organizatës buxhetore (OB), komunave të rajonit të Prishtinës, në mënyrë që të jepen këshilla mbi rëndësinë e përfundimit të listës për vetë-vlerësim për MFK. Gjatë vitit 2012 të gjitha OB do të vizitohen për tu dhuruar ndihmë në implementimin e PIFC, që ka të bëjë me MFK. Gjatë vitit 2013 është paraparë që të ketë trajnime për CFO dhe bartësit buxhetore për procedurat e zbatimit të MFK.

- Çfarë përpjekjesh janë duke u zhvilluar për të bërë një ndarje në mes të vendimmarrjes administrative dhe kornizat e delegacionit?

Përshkrim më adekuat për vendet e punës dhe njoftimin e personelit për përgjegjësitë e tyre.

- Çfarë reforma të tjera të ngjashme janë duke vazhduar; p.sh. për përmirësimin e kapaciteteve për planifikimin e politikave, përmirësimin e proceseve buxhetore dhe kontabilitetit?

Reformat në vazhdim e sipër janë:

- a. Reforma e administratës publike;
- b. Menaxhimi i burimeve njerëzore;
- c. Rregullat për përcaktimin e notave dhe përshkrimet e pozicionit të punës
- d. Reforma e procesi të buxhetit;
- e. Buxheti i bazuar në performancën dhe hartimin shumë vjeçar të buxhetit dhe monitorimi i tyre gjatë implementimit.

Rishikimi i politikave të kontabilitetit:

Menaxhimi i pronës dhe zhvillimi i sistemeve të integruara të kontabilitetit:

Sfidat e identifikuar janë:

- a. Trajnimi i stafit;
- b. Mungesa e fondeve buxhetore;
- c. Ndryshimet e stafit të trajnuar.

Zbatimi i PIFC nga Përdoruesit e Buxhetit: Të gjithë përdoruesit e buxhetit janë të detyruar të zbatojnë legjislacionin e PIFC. Kosovës i është kërkuar të komentojë mbi aspektet e mëposhtme të zbatimit të PIFC-së në organizatat buxhetore.

- A kanë përdoruesit e buxhetit të PIFC-së plane të implementimit? Çfarë përmbajnë këto plane? A është NJQH e përfshirë në trajnimin e zhvillimit të këtyre planeve? A kanë përdoruesit e buxhetit të PIFC-së plane të implementimit? Çfarë përmbajnë këto plane? A është NJQH e përfshirë në trajnimin e zhvillimit të këtyre planeve?

Të gjitha CAO dhe CFO i kanë në dispozicion manualet dhe Dokumentet e Politikave të PIFC-së dhe MFK, ku në bazë të këtyre dokumenteve ata duhet të përgatisin planet e zhvillimit të PIFC-së.

NjQH / MFK nuk është e përfshirë në zhvillimin e këtyre planeve. Plani i saj është ti bëjë ato nëpërmjet trajnimeve që do të mbahen në sesione trajnuese të ardhshme të mbështetura nga KE. Planet e zbatimit përbëhen nga:

- a. Shpenzimet e Kornizave Afatmesme;
- b. Planifikimi i buxhetit;
- c. Orari i angazhimeve dhe rrjedhja e parasë;
- d. Plani vjetor i punës;
- e. Plani për projektet kapitale;

Raporte financiare periodike dhe ato vjetore.

-Cilat janë elementët e tjerë kyç të këtyre planeve (me referencë të veçantë për rolin e Njësive Financiare)?

- a. Koordinimi i objektivave dhe aktiviteteve me njësit tjera të menaxhimit të organizatave buxhetore;
- b. Bashkëpunimi me mbajtësit e buxhetit për përgatitjen e Buxhetit tre-vjeçar duke përcaktuar prioritetet në përputhje me objektivat e vendosur nga ana e organizatës buxhetore;
- c. Shkëmbimi i informacionit mbi performancën e arritur për objektivat dhe prioritet e përcaktuara gjatë procesit buxhetor;
- d. Harmonizimi i vendimmarrjes në përputhje me buxhetin e miratuar;

- Si është duke u monitoruar progresi i implementimit (duke përfshirë efikasitetin praktik të masave të ndërmarra)? A është NJQH duke e përgatitur raportin vjetor mbi progresin e Qeverisë sa i përket zbatimit të MFK? Cili ka qenë reagimi i Qeverisë?

Raporti Vjetor për MFK është përgatitur në bazë të modifikimit të listave të vetë-vlerësimit të marra nga organizatat buxhetore. Raporti u shqyrtua nga qeveria dhe pritet të shqyrtohet edhe në Kuvend.

-Auditimi i Brendshëm Kosova ka një numër të konsiderueshëm të personave prej 1-2 Njësive të Auditimit të brendshëm. Njësi të tilla të vogla nuk janë konsideruar ti përkasin praktikave të mira. Çfarë rëndësie i ka dhënë Kosova krijimit të një modeli gjysmë të decentralizuar të Auditimit të Brendshëm, ku këto organizata të vogla buxhetore janë shërbyer nga një grup i pavarur i auditorëve të brendshëm?

Në mënyrë që të krijojë një sistem efektiv të auditimit të brendshëm kemi lëshuar udhëzimin administrativ, ku kriteret për krijimin e njësive të auditimit të brendshëm janë përcaktuar. Për çdo vit numri i auditorëve është duke u rritur në njësitë e auditimit të brendshëm dhe në këtë mënyrë kriteret e udhëzimit administrativ janë duke u plotësuar. Por, për shkak të kufizimeve buxhetore në numrin e punëtorëve, ky proces është duke shkuar më ngadalë krahas nevojave të organizatave buxhetore për auditor.

Për zbatimin dhe funksionimin e auditimit të brendshëm të organizatave buxhetore të vogla në nivelin qendror, për shkak të kosto / përfitim, është diskutuar edhe me Kuvendin e Kosovës për të rritur numrin e auditorëve të brendshëm në njësinë e auditimit të brendshëm në Kuvend, ku kjo njësi për auditimin është edhe të organizatat të vogla buxhetore të cilat raportojnë drejtpërdrejt në Kuvend.

Për shkak të specifikave në nivelin lokal në disa komuna ne jemi duke shqyrtuar mundësinë se si të krijohet një njësi e përbashkët e kontrollit të brendshëm i cila do ti mbulojë këto organizatat buxhetore me auditim.

Projektet e mëparshme për asistencë teknike kanë ndihmuar me trajnimin dhe certifikimin e auditorëve të brendshëm. A ka Kosova ndonjë plan për zhvillimin e një programi trajnues të qëndrueshëm për trajnerët e ardhëm të Auditimit dhe trajnim të vazhdueshëm profesional për auditorët e certifikuar?

Ne kemi një plan për të vazhduar programin për certifikimin dhe edukimin e vazhdueshëm profesional. Në gjysmën e dytë të këtij viti, ne planifikojmë të fillojmë me trajnimin e grupit të dytë të auditorëve të brendshëm në Programin e Trajnimit dhe Certifikimit. Trajnimi do të mbahet nga trajnerët lokal dhe do të mbështetet nga një projekti i financuar prej KE.

Sa i përket zhvillimit të dijes për zbatimin e procedurës për delegimin e përgjegjësiave dhe pranimin e përgjegjësisë nga performanca janë marrë disa hapa në këtë drejtim. NJQH-IA ka qenë i angazhuar edhe në krijimin e sistemit për edukim të vazhdueshëm profesional. Aktualisht është duke e finalizuar Udhëzimin Administrativ për licencimin e profesionistëve të auditimit të brendshëm ku është i përfshirë edukimi i vazhdueshëm profesional. Në këtë udhëzim janë përcaktuar oraret dhe zonat adekuate për edukimin e vazhdueshëm profesional. Udhëzim pritet të miratohet nga Ministri i Financave.

Komitetet e Auditimit të Brendshëm

Një karakteristikë e veçantë në Kosovë është obligimi i të gjitha organizatave buxhetore të mëdha për të formuar komitetet e auditimit.

Kosova është pyetur për të komentuar mbi efektivitetin e këtyre komisioneve, duke përfshirë, vështirësitë e hasura për të rekrutuar anëtarë të kualifikuar, frekuenca e takimeve, pavarësia e anëtarëve dhe rezistenca e mundshme e këtyre komisioneve nga menaxhimi.

Në shumicën e organizatave buxhetore, nëse njësitë e auditimit të brendshëm janë krijuar atëherë komitetet e auditimit gjithashtu janë krijuar. Anëtarët e komisionit të auditimit janë zgjedhur nga ana e menaxhimit, për këto kualifikime adekuate duhet të takohet çdo tre muaj zakonisht. Për anëtarët e komiteteve të auditimit gjatë vitit 2011 kemi organizuar trajnime me temën, roli dhe përgjegjësia e auditimit. Trajnimi i anëtarëve të komisionit të auditimit është planifikuar të mbahet gjatë këtij viti.

Gjatë takimeve me komitetet e auditimit, raportet e auditorit të brendshëm dhe të jashtëm janë diskutuar. Pas konkluzioneve, diskutimet janë tërhequr, dhe nëpërmjet rekomandimeve të menaxhmentit është këshilluar për hapat që duhen ndërmarrë për zbatimin e rekomandimeve. Një vështirësi që komitetet e auditimit do të përballen gjatë funksionimit është kërkesa e anëtarëve për pagesë shtesë. Për shkak të mungesës së fondeve buxhetore dhe dispozitat e aplikueshme anëtarët e komisionit nuk mund të paguhet për takime të tilla. Kjo nuk ndikon në organizimin buxhetore që të themelojë komisionin e auditimit.

Auditimi i jashtëm:

- Kosova është pyetur për të komentuar mbi efektivitetin e bashkëpunimit në mes të OAG dhe Parlamentit, në veçanti, në lidhje me shqyrtimin e raporteve të auditimit të OAG-së nga Parlamenti.

Homologu kryesor i OAG-së në Kuvend është Komisioni për Mbikëqyrjen e Financave Publike (KMFP). Ky komitet u krijua disa vjet më parë. Përgjegjësi e komisioneve është të mbikëqyrë ekzekutimin buxhetit qeveritarë. Një nga mënyrat për të bërë këtë është të analizohet zbatimi i buxhetit në bazë të raporteve të auditimit nga Auditorët e Përgjithshëm dhe të caktohet personi përgjegjës për mbikëqyrjen e buxhetit. Dëgjimet publike është një nga format për këtë.

Të përfshira në këtë është edhe caktimi i Auditorit Përgjithshëm për mbikëqyrjen e buxhetit. Baza për këtë është Raporti Vjetor i Performancës së AG-së.

Pavarësisht seancës së shkurtër në 2011 (për shkak të problemeve me zgjedhjet) Komiteti i ri pothuajse trajtoi 26 raporte individuale të auditimit. Gjetjet dhe rekomandimet janë diskutuar në seancat ku përfaqësuesit e organeve të auditimit ishin të ftuar. Gjatë vitit 2011 KMFP gjithashtu ka shqyrtuar Raportin Vjetor të Performancës dhe Raportin Vjetor të Auditimit (dy raportet u miratuan në seancë plenare). Në një dëgjim publik rekomandimet e dhëna në Raportin Vjetor të Auditimit për vitin 2010 u diskutuan me përfaqësues nga OAG, MF, KRPP, Media, OJQ-ët dhe shoqëritë civile. Regjistrimi i aseteve, prokurimet publike dhe kontrollimet e brendshëm ishin zonat më të rëndësishme për tu përmirësuar të cilat edhe janë trajtuar me një interes të veçantë.

Komiteti mbajti tridhjetë e tre (33) mbledhje të rregullta dhe një dëgjim publik. Përfaqësuesit e OAG-it ishin të pranishëm në takimet ku kontribuan me këshilla profesionale.

Ky është një progres i mirë. Mirëpo, në të njëjtën kohë duhet të zhvillohet kuptimi i rolit të formave të Komitetit dhe punës: prapë disa sfida mbeten:

- a. Vendet për përmirësim ekzistojnë ende, kur është fjala për të qenë jo-partiake;
- b. Perceptimi mbi rolin e Auditorit të Përgjithshëm të pavarur ndryshon. Në disa raste, ne ende duhet trajtuar pikëpamje mbi auditimin si inspektime financiare apo kontrole dhe të kuptohet roli i auditimit të performancës i cili ndryshon thelbësisht;
- c. Kuptimi i thelbit dhe përmbajtja e konceptit modern publik ndryshon;
- d. Nevoja për "checks and balances" dhe qeverisjen e mirë në organizimin e përgjithshëm të sektorit publik lënë hapësirë për përmirësim;
- e. Të kuptuarit e rolit të Kuvendit dhe mbikëqyrjes nga Kuvendi në lidhje me Qeverinë në një shoqëri demokratike duhet të zhvillohet;
- f. Mekanizmi i shkarkimit ende mungon dhe rekomandimet e dhëna nga Komisioni në Kuvend janë shpesh të paqarta;
- g. Ndarja e përgjegjësisë në mes të Komisioneve të Kuvendit të ndryshme në procesin e buxhetit është jo e qartë dhe jo efektive; dhe
- h. Format e bashkëpunimit mes KMFP dhe komisioneve faktike në raportet e auditimit të duhet të zhvillohet.

Në përgjithësi planifikimi i punës gjithashtu lë hapësirë për përmirësim. Disa mangësi në kryerjen e përgjegjësisë janë të lidhura drejtpërdrejt me këtë. Të gjitha këto sfida kanë një ndikim të përbashkët në mes të KMFP-së dhe OAG-së. Por, edhe sfidat e OAG-së mund të kontribuojnë në këtë. Për shembull mënyra se si janë të shkruara dhe të paraqitura raportet që ende duhet të forcohet.

- Gjithashtu, Kosova është pyetur për të komentuar mbi progresin e saj në lidhje me zbatimin e standardeve të auditimit financiar dhe ati të performancës. Gjithashtu, Kosova është pyetur për të komentuar mbi progresin e saj në lidhje me zbatimin e standardeve të auditimit financiar dhe ati të performancës.

Në lidhje me auditimin e rregullsisë një manual i ri i auditimit u hartua në vitin 2009 si bazë për auditimin tonë. Në të gjitha pjesët materiale ky doracak është në përputhje me ISSAI-në e mëhershëm. Pas rishikimit të fundit nga ISSAI po bëhet ndryshimi i manualit tonë dhe skemën e certifikimit, të cilën ne jemi duke e përdorur si standard më moderne të auditimit të sektorit publik.

Ne jemi një nga institucionet e auditimit të pakta që kemi një skemë formale të certifikimit të siguruar nga një burim i jashtëm në pajtim me mbikëqyrje nga IFAC. Kur do të jetë përmirësuar kjo

skemë, nëse nuk do të jemi të parët, ne do të jemi në mesin e të parëve që do të ketë bërë këtë në të gjithë botën. Thuhet të gjithë auditorët tanë janë të përfshirë në këtë skemë certifikimi. Në disa raste ne kemi gjetur zgjidhje të tjera në lidhje me çështjet e komuniteteve. Përveç kontrollit të cilësisë "në përputhje profesionale" ne kemi një sistem për monitorimin e cilësisë. Sigurisht që ekzistojnë sfidat nëse shikohen standardet në mënyrë absolute, por në përgjithësi puna është avancuar mjaft. Numri i këtyre auditimeve është rritur nga 25 në sezonin e auditimit 2008/09 të 91 në sezonin aktual.

Në lidhje me auditimin e performancës, ka një udhëzues që nga viti 2009 dhe është ndërtuar mbi ISSAIs. Prezantimi i auditimit të performancës të duhur në ambientin e Kosovës është një vështirësi që mund të merr disa vite. Qasja analitike nuk është vendosur tërësisht në mendim dhe ky është një profesion i ndarë nga qasjet e tjera të auditimit. Për shkak të kësaj ne kemi shkuar në një bashkëpunim afatgjatë dypalësh me NAO suedeze duke adresuar këtë zonë në një mënyrë të përbashkët. Katër prej tyre janë në tubacion këtë sezon, në krahasim me tre në sezonin e kaluar (vetëm një e raportuar).

Duke na bërë të aftë për të prodhuar rezultate që nuk janë të lidhura vetëm me qasjen e auditimit të rregullsisë: cilësia e informacionit dhe rregullsinë në buxhet, ne kemi zhvilluar diçka që ne e quajmë auditimin e menaxhimit. Kjo është një formë e lehtë e auditimit të performancës e fokusuar në cilësinë e menaxhimit të një mandati apo detyrë. Dhjetë prej këtyre auditimeve janë në tubacion tani, ndërsa katër janë raportuar sezonin e kaluar dhe dy në sezonin para asaj. Në përgjithësi 105 raportet të auditimit janë në tubacion. Ata do të jenë në kohë relevante dhe do të sjellin një cilësi më të mirë se në tre vitet më parë.

Standardet e auditimit nuk janë vetëm në lidhje me cilësinë në detyrat individuale të auditimit të kryera. ISSAIs janë gjithashtu të lidhura edhe me menaxhimin e korporatave në përmbushjen e mandatit të Institucionit Suprem të Auditimit modern. Kjo natyrisht përfshin aspekte për marrjen e rezultateve në formë të ndryshimeve aktuale në administratë, duke shtuar vlerën në ndërtimin e mirë të qeverisjes, etj. Duke vlerësuar qasjen tonë dhe rezultatet në këtë partneritet ndërkombëtar, janë vlerësuar lartë të arriturat deri më tani. Kjo nuk është e njohur plotësisht nga disa partnerë lokalë. Sfidat janë më të mëdha është sigurimi i qëndrueshmërisë, duke nxitur organizimin tonë dhe ngritjen e vetëdijes në mesin e akterëve tanë.

3.4.3. Ligji i Kompanive

- A ka përmirësime lidhur me stafin dhe objektin, me funksionalizimin e Agjencisë Kosovare për Regjistrimin e Bizneseve?

Numri i punonjësve që punojnë në ARBK-ë është 14. Me strukturën e re organizative të aprovuar, numri i të punësuarve do të rritet me 5 të zyrarë të ri. Buxheti i ARBK-së për vitin 2012 është 101,440.071 euro.

Reformat në këtë fushë janë intensifikuar gjatë dy viteve të fundit, dhe kanë qenë kryesisht të fokusuara në përsheptimin dhe rritjen e efikasitetit të implementimit. Deri më tani është bërë integrimi i sistemit të regjistrimit të bizneseve, gjë që ka bërë të mundur që të gjitha procedurat të kryhen në një vend të vetëm (dhënia e certifikatës së biznesit, certifikatës së TVSH-së, certifikatës së import-eksportit dhe numrit fiskal) në një procedurë dhe një vend të vetëm, dhe Qendra për Shërbime të Bizneseve gjithashtu ofron shërbime të tjera, si pajisja me marka tregtare, si dhe licenca të derivateve të naftës, turizmit dhe duhanit. Aktualisht janë duke u zhvilluar procedurat për për zgjedhjen e një banke për ofrimin e shërbimeve të pagesave për klientë. Qendra në fjalë është rinovuar dhe është inauguruar së voni, me përkrahjen e Bankës Botërore. Më tej, është rritur numri i stafit që merren me pranimin e aplikacioneve (nga një në tre zyrtarë) dhe janë duke u organizuar trajnime për përdorimin e sistemit për zyrtarët e rinj dhe këto trajnime do të mbahen së shpejti.

- A është i hapur regjistrimi Online për të gjitha Komunitet të përfshira në fazën e dytë të projektit të QRBK-së?

Regjistri i ARBK-se është modern dhe kompatibil me standardet e BE-së. Të gjitha Komunitet janë të kyçura në sistemin qendror të bazës së të dhënave, kanë mundësi të pajisen me certifikata në një vend (*'One Stop Shop'*), ndërsa aplikimi online ende nuk është funksional.

- Deri ku janë zbatuar në praktikë dy ligjet për Kontabilitet dhe Auditim? Ndonjë vështirësi e veçanta në zbatimin e tij që duhet të raportohet?

Në gusht 2011 ka hyrë në fuqi Ligji nr. 04/L-014 për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim (LKRFA), i cili është në harmoni me Direktivën 4 të Këshillit Evropian 78/660/EEC për Llogaritë Vjetore të disa llojeve të Kompanive, Direktivën 7 të Këshillit Evropian 83/349/EEC për Llogaritë e Konsoliduara dhe Direktivën 8 të Këshillit Evropian 84/253/EEC për Miratimin e Personave Përgjegjës për të Kryer Auditimin Statusor.

Konform ligjit, është themeluar dhe janë emëruar shtatë anëtarë të rinj të Këshillit të Kosovës për Raportim Financiar (KKRF) dhe në bazë të nenit 15, paragrafi 2 të tij janë themeluar komisionet e parapara: Komisioni i Standardeve të Kontabilitetit dhe Auditimit, Komisioni për Standarde Profesionale dhe Sigurimin e Cilësisë, Komisioni për Licencim dhe Komisioni për Hetim dhe Disiplinë.

Më tej, për zbatimin e ligjit janë nxjerrë dhe harmonizuar me ligjin e ri një numër udhëzimesh administrative. Këtu hyn UA 2012/4 për Zbatimin e Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit, Standardeve Ndërkombëtare të Raportimit Financiar, Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit dhe kërkesave të tjera për përgatitjen dhe auditimin e pasqyrave financiare, konform kërkesave dhe obligimeve që dalin nga ligji i ri dhe në harmoni me Direktivën 8 të Këshillit Evropian si dhe Standardin 8 Ndërkombëtar të Edukimit "Kërkesat për Kompetencë për Profesionistët e Auditimit", të publikuara nga Bordi për Standarde Ndërkombëtare të Edukimit për Kontabilitet (BSNK/IAESB). Ky UA është miratuar nga Këshilli i Kosovës për Raportim Financiar. Gjithashtu ka hyrë në fuqi UA 2012/1 për Njohjen e Auditorëve të Jashtëm dhe Firmave të Jashtme të Auditimit (i cili ka zëvendësuar UA 2008/2), UA 2012/2 për Licencimin e Auditorëve Ligjorë Vendorë (i cili ka zëvendësuar UA 2008/3 dhe UA 2012/3 mbi Kriteret për Miratim të Firmave Kosovare të Auditimit (i cili ka zëvendësuar UA 2008/4).

Neni 11 i Ligjit kërkon që nga 30 prill, pasqyrat financiare të këtij viti duhet të plotësohet dhe dorëzohet në QKRF. Nuk ka vështirësi të veçanta për zbatimin e Ligjit që nga hyrja e tij në fuqi në shtator të vitit 2011.

3.4.4. Tregtia e Shërbimeve

- Cila është gjendja aktuale në lidhje me statistikën mbi shërbimet?

Llogaria e tregtisë së shërbimeve në vitin 2011 karakterizohet me një bilanc pozitiv, që shënoi një vlerë prej €634 milionë (krahasuar me €530 milionë gjatë vitit 2010. Më konkretisht, bilanci pozitiv në tregtinë e shërbimeve gjatë periudhës 2009 – 2011 reflekton të ashtuquajturat 'eksportet virtuale', përkatësisht shitjet e brendshme të emigrantëve. Përveç kësaj, bilanci pozitiv karakterizohet me rritje të të ardhurave nga shërbimet e komunikimit dhe shërbimeve të tjera të biznesit, më së shumti ato të ndërtimit. Gjatë vitit 2010, llogaria e shërbimeve realizoi të hyra në vlerë prej €515.0 milionë, një rritje vjetore prej 20.1%. Në të njëjtën kohë, pagesat për shërbimet e blera nga jashtë arritën vlerën prej gjithsej €477.9 milionë (rritje vjetore prej 55.2%).

Rritja e pagesave për shërbimet e ndërtimit, më konkretisht shërbimeve për ndërtimin e segmentit të parë të autostradës Morinë – Merdarë, ishin shkak kryesor për zvogëlimin e bilanci të shërbimeve gjatë kësaj periudhe. Të hyrat nga shërbimet e ndërtimit arritën vlerën prej €52.0

milione gjatë vitin 2010 (€15.7 milionë gjatë vitit 2009), përderisa pagesat për 8 shërbimet e ndërtimit arritën vlerën €100.3 milionë (€5.0 milionë në vitin 2009). Deri në dhjetor 2010, të hyrat nga shërbimet e udhëtimit shënuan rritje vjetore prej 18.2%, duke përfaqësuar gjithsej rreth 43.2% të të hyrave nga shërbimet. Sidoqoftë, rritja e pagesave për shërbimet e udhëtimit (kryesisht udhëtime për pushime verore) për 28.1% ndikoi që bilanci i përgjithshëm i shërbimeve të udhëtimit të rritej për rreth 10.4%. Përveç shërbimeve të udhëtimit, komunikimit dhe shërbimeve qeveritare (shërbimet e ofruara për ambasada dhe praninë ushtarake të NATO-s), të gjitha shërbimet e tjera shënuan bilanc negativ në vitin 2010.

Tabela 53. Shërbimet tregtare (në milion EURO)

Periudha kohore	2009	2010	2011
Transporti	-39.1	-44.1	-53.4
Udhëtimi	157.6	179.2	251.2
Shërbimet e komunikimit	58.3	49.0	77.0
Shërbimet e ndërtimit	10.7	-20.2	-5.3
Shërbimet e sigurimit	-9.6	-12.8	-17.1
Shërbimet Financiare	3.5	3.2	-0.8
Shërbimet informative kompjuterike	-1.5	-3.7	-0.3
Taksat, lejet dhe tarifat	-3.0	-2.1	-0.4
Shërbimet e bizneseve tjera	-62.9	-60.6	-22.0
Shërbimet, personale, kulturore dhe rekreative	0.7	0.2	0.7
Shërbimet qeveritare	79.7	56.4	51.6

Burimi: Banka qendrore e Kosovës

3.4.4.1. Shërbimet postare

- Sa është numri i stafit që punojnë në mbikëqyrjen e shërbimeve postare dhe çfarë trajnimesh u ofrohen atyre?

MZHE-ja dhe ART-ja janë përgjegjës për sektorin postar. MZHE-ja është përgjegjës për hartimin e legjislacionit dhe politikave, ndërsa ART-është përgjegjës për rregullimin e sektorit të shërbimeve postare. Ka 2 punonjës në MZHE dhe ART përkatësisht, dhe të cilët janë përgjegjës për shërbimet postare. Deri më sot, stafi MZHE-së dhe ART-së iu nënshtruan trajnimeve të përgjithshëm dhe kanë nevojë për më shumë trajnime të specializuara në lidhje me sektorin postar.

Janë të angazhuar 132 punonjës në procesin e mbikëqyrjes në postat e Kosovës; 48 në cilësinë e inspektimit të përgjithshëm; 21 në cilësinë e inspektimit të zyrave postare; 10 në cilësinë e inspektorëve operativ në terren, dhe 53 në cilësinë e zyrtarëve kyç të postave komunale. Stafi i Postës së Kosovës ka përfunduar trajnimin në qendër për trajnim dhe zhvillim në kuadër të PTK-së, duke përfshirë kodin e mirësjelljes ndaj konsumatorëve, si dhe zbatimi i udhëzimeve për shërbimet e ofruara nëpër degë.

3.5. Konkurrenca

- Si janë zhvilluar subvencionet dhe garancitë gjatë pesë viteve të fundit? Në bazë të cilave kriterëve ekonomike jepen ndihmat shtetërore? Ju lutem ofroni të dhëna në subvencione drejtpërdrejta për 5 vitet e fundit. Ju lutemi ofroni raportet vjetore për ndihmës shtetërore.

Në të kaluarën, nuk ka pasur legjislacion specifik që ka rregulluar kriteret për dhënien e ndihmës shtetërore. Subvencionet për ndërmarrjet publike janë dhënë në pajtim me ligjet për buxhetin vjetor, të cilat ofrojnë një rregullim të tillë për qëllime të interesit publik. Në janar të vitit 2012, ka hyrë në fuqi Ligji për Ndihmës Shtetërore Nr. 04/L-024 . Ky ligj ka rregulluar detajet, kriteret dhe procedurat e sigurimit të ndihmës shtetërore. Aktet nënligjore për zbatimin e këtij ligji pritet të përfundojnë deri në fund të qershorit të vitit 2012, ndërsa një Komision Ndërministror për Ndihmën Shtetërore do të themelohet deri në këtë kohë.

Tabela më poshtë jep të dhëna të hollësishme mbi shumën e subvencioneve shtetërore të dhëna për ndërmarrjet publike gjatë pesë viteve të fundit (2007-2011).

Tabela 54. Subvencionet për ndërmarrjet me pronësi publike

Përshkrimi	Shpenzimet 2011	Shpenzimet 2010	Shpenzimet 2009	Shpenzimet 2008	Shpenzime t 2007
Energjia – KEK-u	27,350,000	29,035,995	64,221,073	23,000,000	11,451,000
Importi i Energjisë- rastet sociale	4,483,494	4,499,979	4,499,764	-	4,500,000
Hekurudhat e Kosovës	500,000	500,000	500,000	-	45,581
Nxehja Qendrore	1,947,996	1,403,289	1,933,000	999,962	2,486,904
Ujë dhe mbeturina	1,266,111	587,896	780,892	651,335	1,862,057
Miniera e Trepçës	1,911,380	3,082,870	4,739,431	984,058	3,089,431
Total	37,458,981	39,110,029	76,674,161	25,635,355	23,434,973

Burimi: Ministria e Financave

- Cila është korniza ligjore për dhënien e ndihmës shtetërore? Cilat janë tiparet kryesore të kësaj kornize? Si janë zhvilluar subvencionet dhe garancitë publike përgjatë pesë viteve të kaluara? Në bazë të cilave kriterë ekonomike jepet ndihma shtetërore? Ju lutemi jepni të dhëna mbi subvencionet e drejtpërdrejta të dhëna gjatë 5 viteve të fundit. Ju lutemi siguroni/dërgoni raportet vjetore mbi ndihmën shtetërore.

Deri në fillim të vitit 2012, zona e ndihmës shtetërore nuk është rregulluar me ligj të veçantë. Në janar të vitit 2012, Ligji nr. 04/L-024 për Ndihmën Shtetërore ka hyrë në fuqi. Ky ligj përcakton në detaje kriteret dhe procedurat për sigurimin e ndihmës shtetërore. Legjislacioni shtesë për zbatimin e këtij ligji dhe Komisioni Ministror për Ndihmën Shtetërore pritet të përfundojë, përkatësisht të vendosur, deri në fund të qershorit 2012.

3.6. Pronësia intelektuale, industriale dhe komerciale

- Sa raste të shkeljes së të drejtave të pronësisë intelektuale janë regjistruar?

Tabela 55. Statistikat e shkeljeve të së të drejtave të pronësisë intelektuale (DPI) gjatë Janar- Dhjetor 2010

Llojet e shkeljeve	Rastet nën Hetim	Rastet dërguar në prokurori me autorë të njohur	Rastet e dërguara në prokurori pa Autor të njohur	Rastet e dërguara me raport në prokurori	Numri i personave të Arrestuar	Numri i kallëzimeve penale

Ceni i të drejtave të patentës						
Përdorimi i paautorizuar i firmës, markës apo modelit të huaj	4	3				3
Mashtrimet e konsumatorëve	2	4		1	2	8
Prodhimi dhe përdorimi i shenjave të etiketave, masat dhe peshat e rreme		1				1
Total	6	8	0	1	2	12

Burimi: Policia e Kosovës

Tabela 56. Statistikat e shkeljeve të së të drejtave të pronësisë intelektuale (DPI) gjatë Janar- Dhjetor 2011

Llojet e shkeljeve	Rastet nën Hetim	Rastet dërguar në prokurori me autorë të njohur	Rastet e dërguara në prokurori pa Autor të njohur	Rastet e dërguara me raport në prokurori	Numri i personave të Arrestuar	Numri i kallëzimeve e penale
Ceni i të drejtave të patentës						
Përdorimi i paautorizuar i firmës, markës apo modelit të huaj	1	4		1	4	5
Mashtrimet e konsumatorëve	5	4			1	1
Prodhimi dhe përdorimi i shenjave të etiketave, masat dhe peshat e rreme						
Total	6	8	0	1	5	6

Burimi: Policia e Kosovës

Tabela 57. Statistikat e shkeljeve të së të drejtave të pronësisë intelektuale (DPI) gjatë vitit 2012

Llojet e	Rastet	Rastet	Rastet e	Rastet e	Numri i	Numri i

shkeljeve	nën Hetim	dërguar në prokurori me autorë të njohur	dërguara në prokurori pa Autor të njohur	dërguara me raport në prokurori	personave të Arrestuar	kallëzime ve penale
Ceni i të drejtave të patentës						
Përdorimi i paautorizuar i firmës, markës apo modelit të huaj		1				2
Mashtimet e konsumatorëve	1	1				1
Prodhimi dhe përdorimi i shenjave të etiketave, masat dhe peshat e rreme						
Total	1	2	0	0	0	3

Burimi: Policia e Kosovës

Tabela 58. Statistikat e shkeljeve të së të drejtave të pronësisë intelektuale (DPI) gjatë vitit - Mars 2012

Periudha kohore	2008	2009	2010	2011	2012	Total
Numri i rasteve	2	4	1	8	2	17

Burimi: Gjykata Ekonomike e Prishtinës

Të gjitha rastet e paraqitura në Gjykatën Ekonomike në Prishtinë janë të zgjidhur, përveç një rasti, i cili është paraqitur në Gjykatë më 3 maj 2012 (i cili është në procedurë). Prandaj mund të përfundohet se ato raste të shkeljeve të drejtave pronësore intelektuale për të cilat është kompetente gjykata ekonomike zgjidhen shpejt dhe me efektivitet.

- A janë plotësuar boshllëqet në kornizën legislative? A paguajnë gjoba kriminelët/shkelësit? Çfarë ndodh nëse nuk paguajnë?

Sa i përket kornizës ligjore në fushën e *së drejtës së autorit*, më 21 tetor 2011 është miratuar Ligji i ri nr. 04/L-065 për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta (i cili zëvendëson ligji paraprak nr. 2004/45). Ligji i ri rregullon aspektet pasurore dhe etike të së drejtës së autorit, duke u fokusuar në pjesën e realizimit dhe mbrojtjes së të drejtës së autorit. Administrimi i të drejtave është i garantuar dhe i shprehur qartë dhe saktë dhe në harmoni me praktikat evropiane. Ai parasheh dy forma të administrimit të të drejtave: kolektiv dhe individual. Pas hyrjes në fuqi të ligjit, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit ka hartuar Rregulloren për Dhënie Përkatesisht Marrjen e Lejes Shoqatave për Administrim Kolektiv të të Drejtave. Përveç këtij ligji, të drejtat pronësore intelektuale dhe industriale mbrohen edhe me tri ligje të tjera: Ligjin nr. L-029 për Patenta, Ligjin nr. L-026 për Marka Tregtare dhe Ligji nr. L-028 për Dizajnin Industrial (të tre të miratuar më 29 korrik 2011 dhe

dekretuar më 9 gusht 2011). Më tej, janë bërë përgatitjet përfundimtare për fillimin e hartimit të një ligji mbi treguesit gjeografikë (drafti fillestar i këtij projektligji do të hartohet në gusht 2012 dhe të dërgohet për miratim në Kuvend në nëntor 2012).

Sa i përket legjislacionit sekondar, në fuqi janë shtatë udhëzime administrative:

- a. UA për aplikimet e patentave, markave tregtare, dizajnëve industriale, patentave të lëshuara, markave tregtare dhe dizajnëve industriale të njohura para hyrjes në fuqi të këtij Udhëzimi Administrativ (miratuar në shtator 2007);
- b. UA mbi ekzaminimin e parakohshëm të Markave Tregtare (miratuar në janar 2012);
- c. UA mbi Përfaqësimin e të Drejtave të Pronësisë Industriale (miratuar në shtator 2008);
- d. UA nr. 2007/10 mbi Procedurat e Regjistrimit të Patentave (miratuar në shtator 2007);
- e. UA nr. 2007/12 mbi Procedurat e Regjistrimit të Dizajnit Industrial (miratuar në shtator 2007);
- f. UA nr. 2007/13 mbi Procedurat e Regjistrimit të Markave Tregtare (miratuar në shtator 2007);
- g. UA nr. 2009/19 mbi Taksat Administrative për Objektet e Pronës Industriale (miratuar në shtator 2009))

Më tej, pesë UA të tjerë janë në hartim e sipër (pritet të hyjnë në fuqi në shtator 2012):

- a. UA mbi Tarifat Administrative të Regjistrimit të Objekteve të Pronësisë Industriale;
- b. UA për Procedurat e Regjistrimit të Patentave;
- c. UA për Procedurat e Regjistrimit të Markave Tregtare;
- d. UA për Procedurat e Regjistrimit të Dizajnit; dhe
- e. UA për Komisionin e Ankesave në Zyrën për Pronësi Industriale

Infrastruktura ligjore parasheh dispozitat ndëshkuese me të cilat parashihet dënimi i kryesve të këtyre veprave në rastin e cenimit të drejtave pronësore intelektuale. *Ligji për Patenta* përcakton se varësisht prej shkelësit (person fizik apo juridik) dënimi me gjobë mund të jetë nga €200 deri në €5,000. *Ligji për Markat Tregtare* përcakton dënime nga €500 deri në €15,000. *Ligji mbi Dizajnin Industrial* parasheh dënimin me gjobë nga €2,000 deri në €8,000 për shkelësit e kësaj të drejte. Së fundi, të drejtat pronësore intelektuale dhe industriale gjithashtu mbrohen me dispozita të legjislacionit penal. Projekt-Kodi e ri Penal të Kosovës (i cili pritet të hyjë në fuqi së shpejti) i përfshin shkeljet e këtyre të drejtave si vepra penale. Ky projekt-kod përmban të hollësishme për dënimin e llojeve të ndryshme të shkeljes së DPI-së (si gjoba deri në €50,000, ashtu edhe dënime me burgim prej 3 muaj deri në 8 vjet), siç është falsifikimi, pirateria dhe forma të tjera të cenimit të së drejtës së autorit. Ky kod gjithashtu do të plotësojë boshllëqet ekzistuese sa u përket markave tregtare.

Pra mund të përfundohet se nuk ka boshllëqe juridike në legjislacionin në fuqi. Sa u përket procedurave, aktgjykimet duhet detyrimisht të ekzekutohen brenda 15 ditësh pas marrjes së tyre, përfshirë pagesën për kompensim. Në rastet kur nuk kryhet pagesa, gjykata ka autoritetin dhe fuqinë juridike që të kërkoj nga Banka të bëjë bllokimin e xhirollogarisë së personit fizik apo juridik të dënuar në mënyrë që të sigurohet kompensimi i dëmit. Rasti më ekstrem mund të jetë kur i dënuari nuk mund ta mbulojë kompensimin e dëmit, për shkak të mungesës së mjeteve mjete të mjaftueshme në xhirollogari. Në raste të tilla gjykata urdhëron marrjen e pronës së pronarit, shitjen e saj në ankand, dhe më pas siguron që kompensimi i dëmit është bërë në pronësi. Të gjitha këto janë të rregulluara me Ligjin për Procedurën Kontestimore (miratuar më 30 qershor 2008 dhe dekretuar më 29 korrik 2008) dhe Ligjin për Procedurën Përmbartimore (miratuar më 2 qershor 2008 dhe dekretuar më 24 qershor 2008).

Sa i përket legjislacionit doganor mbi DPI-në, Ligji nr. 03/L-170 mbi Masat Doganore për Mbrojtjen e Pronësisë Intelektuale (LMDMPI) nuk parasheh aplikimin e gjobave administrative për shkelësit, por parasheh dy procedura:

- a. *Procedurën e thjeshtëzuar*, që nënkupton marrëveshjen me shkrim për shkatërrimin e mallit ndërmjet bartësit të së drejtës dhe deklaruesit të mallit, e cila procedurë (LMDMPI parasheh konfiskimin dhe shkatërrimin e mallit dhe
- b. *Procedurën e rregullt*, që nënkupton zgjidhjen e kontestit përmes gjykatës kompetente.

Sa u përket boshllëqeve në legjislacionin për DPI, dy janë kryesoret: heqja e takës (prej €100) të paraparë për regjistrimin e një kërkesë për veprim, dhe vendosja e gjobave administrative për kriminelët/shkelësit e pronësisë intelektuale.

- Në çfarë mënyre përpiqet që të tërheq profesionistë e rinj Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta (ZDADP)?

Që nga themelimi i saj, ZDA është forcuar dhe zhvilluar në aspektin profesional dhe ka rekrutuar profesionistë të rinj. Deri më tani kjo zyrë ka punësuar dhe zgjedhur Drejtorin e saj dhe një zyrtar për certifikim, të dy me kualifikime dhe përvojë profesionale adekuate (ky i fundit përfitues i programit të bursave Skema e Profesionistëve të Rinj, të financuar nga KE). Kjo Zyrë gjithashtu ka vendosur marrëdhënie bashkëpunimi me profesionistë dhe ekspertë të së drejtës së autorit, me të cilët mban takime të ndryshme dhe diskuton zhvillimet, të arriturat, sfidat dhe problemet në këtë fushë. Në bashkëpunim me Fakultetin Juridik të Universitetit të Prishtinës është në procesin e përzgjedhjes së dy praktikantëve të rinj.

3.6.1. Të drejtat e pronësisë industriale

A është vlerësuar përputhshmëria e Ligjeve mbi Markat Tregtare, Dizajni Industrial dhe Patentat, me Standardet e BE-së?

Meqenëse të gjitha ligjet që rregullojnë të drejtat pronësore industriale janë të rinj, gjatë përpilimit të tyre janë konsultuar të gjitha Rregulloret dhe Direktivat e nxjerra nga Institucionet e Bashkimit Evropian si dhe Konventat e ndryshme Ndërkombëtare.

Më poshtë është lista e Marrëveshjeve dhe Konventave Ndërkombëtare të cilat kanë qenë bazë juridike me të cilat ZPI është konsultuar gjatë përgatitjes së legjislacionit.

Ligji nr. L-029 për Patenta është në harmoni të plotë me:

- a. Direktivën 98/44/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi mbrojtjen ligjore të zbulimeve bio-teknologjike;
- b. Direktivën 2004/48/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi zbatimin e të drejtave pronësore intelektuale;
- c. Rregulloren 816/2006/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi licencat obligative të patentave në lidhje me prodhimin e produkteve farmaceutike për eksport në vendet me problemet e shëndetit publik;
- d. Rregulloren 469/2009/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi certifikimin e mbrojtjes shtesë të produkteve mjekësore; dhe
- e. Rregulloren 1610/96/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi krijimin e certifikimit mbrojtës për mbrojtjen e produkteve bimore.

Ligji nr. L-026 për Markat Tregtare është në harmoni të plotë me:

- a. Direktivën 2008/95/EC të Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian për përafrimin e ligjeve të shteteve anëtare lidhur me markat tregtare;
- b. Direktivën 2004/48/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian për zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale;

- c. Rregulloren 207/2009/EC të Këshillit për markat tregtare komunitare;
- d. Marrëveshjen e TRIPS;
- e. Traktati i Ligjit të Markave Tregtare të Singaporit ;
- f. Marrëveshja e Madridit për regjistrimin ndërkombëtarë të markave dhe protokollit lidhur me marrëveshjen e Madridit për regjistrimin ndërkombëtarë të markave.

Ligji për Dizajnin Industrial – nr. L – 028 është në harmoni të plotë me këto:

- a. Direktiva 98/71/EC e Parlamentit dhe e Këshillit Evropian e datës 13 tetor 1998 mbi mbrojtjen ligjore të dizajneve;
- b. Direktiva 2004/48/EC e Parlamentit dhe e Këshillit Evropian e datës 29 prill 2004 për Zbatimin e të Drejtave të Pronësisë Intelektuale;
- c. Rregulloren e Këshillit 6/2002/EC për dizajnët e komunitetit (e plotësuar dhe ndryshuar)
- d. Konventën e Parisit për Mbrojtjen e Pronësisë Industriale (të rishikuar);
- e. Marrëveshjen TRIPS-it; dhe
- f. Marrëveshjen e Hagës për Regjistrimin Ndërkombëtarë të Dizajneve Industriale.

Legjislacioni i mbrojtjes së pronës intelektuale është gjithashtu në linjë me rregulloren nr.. 2003/1383 të Këshillit Evropian dhe marrëveshjeve TRIPS.

- A ka vendosur Kosova bashkëpunim formal me institucionet lokale, komunitetin e biznesit dhe administratat doganore ndërkombëtare/të vendeve të tjera?

Në fushën e së drejtës së autorit dhe të drejtave të përafërta, Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta ka vendosur raporte dhe bashkëpunim formal me një numër institucioneve dhe partnerësh. Në kuadër të partnerëve vendorë, ajo ka vendosur raporte bashkëpunimi me institucionet kulturore me qëllim të sensibilizimit të opinionit kulturor dhe artistik për ekzistimin dhe hyrjen në fuqi të ligjit mbi të drejtat e autorit dhe të drejtat e përafërta, si dhe ka pranuar nga to inputet dhe vërejtjet për zbatueshmërinë e legjislacionit në këtë fushë. Më tej, është vendosur bashkëpunim formal me palë të tjera të interesuara në zbatueshmërinë e ligjit mbi të drejtën e autorit, përfshirë Komisionin e Pavarur të Mediave dhe Doganën e Kosovës, pastaj Odën Ekonomike të Kosovës dhe komunitetin e biznesit (producentë të muzikës, fotografë, shtëpi botuese, video-prodhues dhe kompani që ofrojnë shërbime kablore në treg), si dhe grupe përfaqësuese të interesit (respektivisht me Unionin e Artistëve të Filmit dhe Lidhjen e Shkrimtarëve të Kosovës), e fokusuar kjo në njoftimin e tyre për të drejtat dhe përgjegjësitë që dalin nga ligji, përfshirë në kuadër të përgatitjes së Strategjisë kundër Piraterisë dhe Falsifikimit, mandatin dhe detyrat e ZDA-së dhe obligimet e këtyre akterëve në fushën e DPI-së.

Zyra për Pronësi Industriale ka komunikim dhe bashkëpunim të ngushtë me Njësitin për Krime Ekonomike të Policisë së Kosovës, Gjykatën Ekonomike, Inspektoratin e Tregut dhe institucione të tjera relevante për zbatimin e të drejtave të pronësisë industriale. ZPI gjithashtu ka vendosur marrëdhënie të ngushta me komunitetin e biznesit (Odën Ekonomike të Kosovës dhe Aleancën Kosovare të Bizneseve), me fokus në shpërndarjen e informacioneve të biznesit dhe organizimin e aktiviteteve të përbashkëta në lidhje me pronësinë industriale. Më tej, me qëllim të rritjes së bashkëpunimit ndërinstitucional, në shtator 2011 është themeluar Këshilli Kombëtar për Pronësinë Intelektuale në Kosovë. Këshilli kryesohet nga Drejtori i ZPI-së dhe anëtarë të tija janë përfaqësues nga Gjykata Ekonomike, Dogana e Kosovës, Inspektorati i Tregut, Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta, Njësia e PK-së për Krime Ekonomike, Agjencia e Produkteve Medicinale, Agjencia e Veterinës dhe Ushqimit, si dhe në përfaqësues të komunitetit të biznesit.

Së fundi, në kuadër të bashkëpunimit me institucione partnere të vendeve të rajonit ZPI ka nënshkruar Memorandume Bashkëpunimi me: Zrën për Pronësi Intelektuale të Republikës së

Kroacisë (prill 2010), Zyrën për Pronësi Industriale të Republikës së Maqedonisë (gusht 2010) dhe me Drejtorinë e Përgjithshme të Markave dhe Patentave të Republikës së Shqipërisë (nëntor 2011).

Në kuadër të bashkëpunimit me institucionet brenda vendit, Dogana e Kosovës si objekt kryesor në përmbushjen e planit të saj të veprimit, ka paraparë ngritjen e nivelit të bashkëpunimit ndërmjet institucioneve, me komunitetin e biznesit dhe administratat Doganore ndërkombëtare. Me funksionalizimin e tij, Sektori i DPI-së në DK ka vendosur dhe po punon në vendosjen e bashkëpunimit me: ZPI (MTI, në korrik 2011), ZDA (MKRS, në proces të përcaktimit të arritjes). Më tej, në kuadër të pjesëmarrjes së vazhdueshme në 'Iniciativën e Venedikut', është krijuar bashkëpunim i mirëfilltë në mes të DK-së me doganat e rajonit, si dhe me ato të Turqisë dhe Italisë. Gjithashtu vlen të theksohet se është krijuar bazë e përbashkët të dhënash ku shkëmbehen informata të nevojshme ndërmjet doganave që janë pjesë e kësaj iniciative.

- A parasheh legjislacioni i Kosovës marrjen e vendimeve gjyqësore kundër ndërmjetësuesve, shërbimet e të cilëve përdoren nga një palë e tretë për të shkelur të drejtat pronësore intelektuale (ZPI), siç janë ato të drejta që rregullohen nga Direktiva 2001/29/EC?

Legjislacioni në fuqi i Republikës së Kosovës, përkatësisht Ligji mbi të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta, nuk parasheh nxjerrjen e vendimeve gjyqësore kundër ndërmjetësuesve (ofrueseve të shërbimeve digjitale-internetit) shërbimet e të cilëve shfrytëzohen nga personat e tretë dhe rezultojnë me shkelje të të drejtave pronësore intelektuale, të drejta këto të cilat rregullohen nga Direktiva e BE-së 2001/29, të cilat të drejta mbrohen edhe me legjislacionin në fuqi në Kosovë. Megjithatë, ky ligj është kryesisht i harmonizuar me Direktivën 2001/29. Janë të rregulluara në veçanti të drejtat ekskluzive të autorit si e drejta e riprodhimit, e drejta e komunikimit publik të veprave dhe vënia në dispozicion të publikut, dhe e drejta e shpërndarjes. Sipas ligjit, autori vendos për të drejtën e interpretimit publik, të drejtën e shfrytëzimit nga shërbyesit medial audiovizual, të drejtën e komunikimit publik me anë të fonogrameve dhe video programeve, të drejtën e shfaqjes publike, të drejtën e vënies së veprës në dispozicion të publikut. Ligji përcakton edhe masat kundër çdo veprimi për t'i shmangur masat teknologjike efektive dhe masat për mbrojtje të informacionit që siguron autorësinë. Shkelja e së drejtës së autorit nga organizata transmetuese apo ritransmetuese sanksionohet nga Komisioni i Pavarur për Media, ndërsa shkeljet tjera që konstatohen nga Gjykata, gjithsesi me vendime gjyqësore. Ky ligj gjithashtu rregullon mënyrën dhe formën e paraqitjes së kërkesë-padive në kuadër të mbrojtjes gjyqësore të DPI-së.

- Pasi që niveli i bashkëpunimit me Organizatën Botërore për të Drejtat Pronësore Intelektuale (WIPO/OBDPI) është rritur, kur do të jetë në gjendje Kosova që të nënshkruajë traktatet kryesore për DPI? A është arritur ndonjë përparim në këtë drejtim?

Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta, pasi që është përgjegjëse për zbatimin e legjislacionit për fushën e të drejtës së autorit, me punën e saj në teren, si stimulimin dhe krijimin e rrethanave dhe kushteve për themelimin e shoqatave për administrim kolektiv të të drejtave, është duke krijuar mundësi dhe rrethana afirmative për anëtarësimin në WIPO dhe mekanizma të tjerë rajonalë e ndërkombëtarë që merren me të drejtat e autorit, si dhe nënshkrimin e traktateve dhe konventave si ato për WIPO-së, Konventën e Bernës etj. Bazuar në kapacitetet dhe trendin pozitiv të punës së ZDA-së dhe mekanizmave të tjerë qeveritarë dhe joqeveritarë, dhe sipas vlerësimeve të ZDA-së, Kosova do të mund të fillojë nënshkrimin dhe aderimin në konventat dhe traktet ndërkombëtare në fushën e të drejtës së autorit gjatë vitit 2014.

Niveli i bashkëpunimit me WIPO është i kënaqshëm. Që nga themelimi i ZPI-së jemi në kontakt me këtë organizatë dhe kemi përfituar nga ky bashkëpunim. Për momentin mund të themi se ky bashkëpunim është më tepër teknik, nga i cili kemi ZPI ka përfituar në instalimin e Sistemit Automatik të Pronësisë Industriale (*Industrial Property Automation System – IPAS*). ZPI është e

angazhuar vazhdimisht në vendosjen e kontakteve dhe bashkëpunimit me zyrat e tjera ndërkombëtare dhe regjionale që kanë të bëjnë me të drejtat pronësore intelektuale.

3.7. Prokurimi Publik

-A është duke përgatitur Kosova rregulla të veçanta për prokurim në sektorin e ndërmarrjeve publike dhe shërbimeve?

Një kapitull i veçantë i Ligjit për Prokurim Publik nr. 04/L-042, i cili ka hy në fuqi më 5 tetor 2011, i kushtohet aktiviteteve të prokurimit të operatorëve të shërbimeve publike. Ky kapitull përbëhet prej 4 neneve dhe është i bazuar në Direktivën e Prokurimit KE-së nr. 17/2004. Implementimi i aktiviteteve të prokurimit për operatorët e shërbimeve publike në mënyrë të hollësishme janë të parapara në Rregulloren e Prokurimit Publik, e cila ka hy në fuqi më 1 shkurt 2012.

- Sa zyrtarë të prokurimit punojnë aktualisht në Kosovë?

Aktualisht në të gjitha autoritetet kontraktuese në Kosovë punojnë rreth 530 zyrtarë të prokurimit publik. (KRPP)

-Ju lutem shpjegoni çfarë trajnime ka pasur zyrtarët e prokurimit publik? A janë testua zyrtarët e prokurimit? Ju lutemi shpjegoni çfarë trajnimesh u ofrohen zyrtarëve të prokurimit? A u nënshtrohen zyrtarët e prokurimit testeve?

Në nenin 25 të Ligjit për Prokurimin Publik nr. 04/L-042 është i përfshirë Trajnimi i zyrtarëve të prokurimit. IKAP, në bashkëpunim me KRPP është përgjegjës për zhvillimin e moduleve të trajnimit dhe kurrikulës për kualifikimet në prokurim. Trajnimet klasifikohen në dy nivele: themelore dhe të avancuara. Të gjithë zyrtarët e prokurimit janë të obliguar t'i nënshtrohen testeve për certifikim. Deri më tani trajnimet i kanë ndjekur 579 zyrtarë të prokurimit, prej tyre 542 janë të certifikuar.

Trajnimet e nivelit të avancuar për prokurimit publik, sipas kërkesave të këtij ligji, kanë filluar të mbahen gjatë dhjetorit 2011. Të drejtën për vazhdimin e këtyre trajnimeve e kanë pasur të gjithë zyrtarët e prokurimit të cilët paraprakisht e kanë përfunduar trajnimin në nivelin themelor. Trajnimet në këtë nivel i kanë vazhduar 457 zyrtarë të prokurimit (në fund të vitit 2011 janë përfunduar dy modulet e para, ndërsa gjatë këtij viti është planifikuar të vazhdohet me modulet e tjera). Në vitin 2012 është mbajtur trajnimi i nivelit themelor për prokurim publik i cili tani ka përfunduar: nga 58 zyrtarë të prokurimit të cilët e kanë ndjekur këtë trajnim, 53 prej tyre kanë kaluar testin me sukses dhe janë certifikuar (ky numër është i përfshirë në numrin e përgjithshëm prej 542 zyrtarëve të certifikuar).

- Sa autoritete kontraktuese operojnë aktualisht në Kosovë?

Më 31 dhjetor 2011, në Kosovë kanë qenë të regjistruara 161 autoritete kontraktuese, të cilat përfshijnë autoritetet qendrore, lokale, kompanitë publike dhe të tjera.

- Cili është niveli i pagesave të ngarkuara nga KRPP-ja?

Në bazë të nenit 57, paragrafi 3, i LPP-së, Autoritetet Kontraktuese mund të kërkojnë sigurinë e tenderit 3% - 5% të vlerës së parashikuar të kontratës, por jo më pak se €1,000.00. Në bazë të nenit 63, paragrafi 2, të LPP-së, Autoritetet Kontraktuese mund të kërkojnë sigurinë e ekzekutimit të kontratës se paku 10% të vlerës së parashikuar. Në bazë të nenit 118, paragrafi 1, të LPP-së, të gjithë ankuesit duhet t'i paguajnë OSHP-së një tarifë të ankesave në vlerë prej €500, së bashku me dorëzimin e ankesës. Neni 118, paragrafi 4, parasheh se nëse paneli shqyrtues konstaton se cilado nga pretendimet e bëra në ankesë janë të rrejshme, OSHP mund të kërkojë nga parashtruesi i ankesës që të paguajë një gjobë shtesë deri në €5,000].

- Sa është numri i ankesave të zgjidhura?

Nga gjithsej 419 ankesa të pranuar, 386 ankesa janë parashtruar nga operatorët ekonomikë kundër vendimeve të Autoriteteve Kontraktuese për dhënien e kontratës, 30 ankesa janë të Autoriteteve Kontraktuese për shqyrtimin e vendimeve të APP-së, kurse 3 ankesa të Autoriteteve Kontraktuese kundër interpretimeve të KRPP-së.

Nga Organi Shqyrtues i Prokurimit:

- a. 8 ankesa nuk janë shqyrtuar në mungesë të dokumentacionit të kompletuar;
- b. 11 ankesa janë tërhequr nga ana e operatorëve ekonomikë;
- c. 3,167 ankesa të parashtruara nga operatorët ekonomikë, të cilat i kanë plotësuar kushtet ligjore për shqyrtim, në pajtim me nenet 105,106,113 dhe 114 të LPP-së, janë shqyrtuar dhe nga Paneli Shqyrtues janë marre këto vendime:
 - I. Në 106 raste është kërkuar që vendimi i Autoritetit Kontraktues të anulohet dhe bëhet ri-vlerësim i ofertave;
 - II. Në 71 raste vendimi i Autoriteteve Kontraktuese është anuluar dhe është kërkuar që të ri-tenderohen aktivitetet e prokurimit;

Në 190 raste janë aprovuar Vendimet e Autoriteteve Kontraktuese.

- A planifikon Kosova që të rrisë normat minimale të gjobave (nga €5,000)?

Kosova nuk planifikon shtimin e normës së gjobave, pasi që minimumi është €5,000, ndërsa maksimumi nuk është i kufizuar. Kështu që vlerësojmë se është një gjobë e mjaftueshme ndaj Autoriteteve Kontraktuese.

3.8. Drejtësia dhe çështjet e brendshme

3.8.1. Fuqizimi i institucioneve dhe sundimi i Ligjit

- Ju lutem, ofroni një pasqyrë se si është organizuar Policia e Kosovës; organogram, burimet njerëzore dhe financiare.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Kapitulli XI neni 128, i përcakton se Policia e Kosovës është përgjegjëse për ruajtjen e rendit dhe sigurisë publike në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

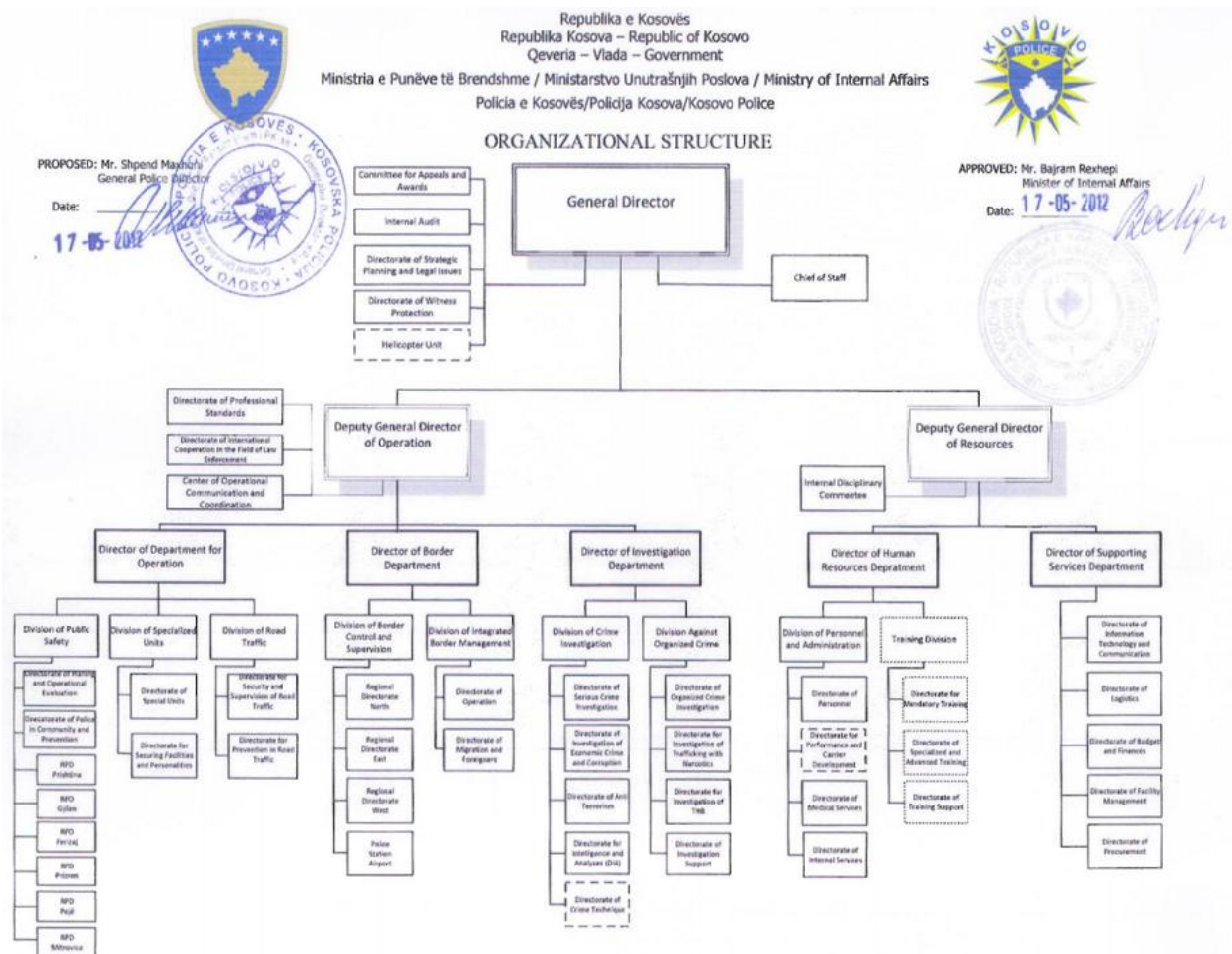
Sipas Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe Ligjit për Policinë Nr. 04/L-76, Policia është entitet Ligjor, policia e Kosovës operon në një zinxhir komandues të unifikuar nëpër tërë territorin e Republikës së Kosovës dhe udhëhiqet nga Drejtori Gjeneral i Policisë.

Policia e Kosovës është e organizuar në dy nivele: qendror dhe lokal. Sipas strukturës së fundit organizative të policisë, e miratuar me 17, maj 2012, niveli qendror është i përbërë nga Drejtori gjeneral, 2 zëvendësudrejtorë të përgjithshëm, njëri përgjegjës i operacioneve dhe tjetri i burimeve, 5 departamente, 9 divizione, dhe 36 drejtori. Departamentet që punojnë me PK-në janë: Operativa, hetuesia, policia kufitare, burimet njerëzore dhe shërbimet administrative/mbështetëse.

Struktura e divizioneve të Policisë së Kosovës është si në vijim: Siguria publike, Njësitë speciale, trafiku, kontrolli kufitare, Menaxhimi i integruar i kufijve, hetuesia, kundër krimit të organizuar, administrata dhe trajnimet.

Sa i përket strukturës së nivelit lokal të organizimit, lidhur me rendin publik dhe sigurinë ekzistojnë 6 Drejtori Regjionale (Prishtina, Gjilani, Ferizaj, Prizreni, Peja dhe Mitrovica) të udhëhequra nga Drejtorët Regjional. Brenda drejtorive regjionale janë stacionet e policisë dhe nën stacionet si dhe njësitë operative.

Tabela 2. Struktura organizative e Policisë së Kosovës

Policia e Kosovës ka një staf total prej 8436 persona prej të cilëve 1142 janë zyrtar civil. Ju lutem referohuni tek tabela 59. Statistikat e Policisë së Kosovës” më poshtë për më tepër detaje lidhur me kategorizimin e tyre në drejtori dhe departamente të ndryshme të Policisë së Kosovës:

Policia e Kosovës	Nr. Total i Policëve	Zyrtarët Civil	Stafi Total
Drejtoria e Përgjithshme e Policisë	78	28	106
Zëvendës drejtori për Operativë	9	1	10
Departamenti i Operativës	4		4
Vizioni i trafikut	25	3	28
Divizioni i njësisë speciale	664	23	687
Divizioni i sigurisë publike	12	2	14
Drejtoria Regjionale e Policisë – Prishtinë	1171	152	1323
Drejtoria Regjionale e Policisë – Mitrovicë	846	135	981
Drejtoria Regjionale e Policisë – Pejë	761	104	865
Drejtoria Regjionale e Policisë – Prizren	693	114	807
Drejtoria Regjionale e Policisë – Gjiilan	593	89	682
Drejtoria Regjionale e Policisë – Ferizaj	417	84	501
Departamenti i Policisë Kufitare	3	6	9
Divizioni i kontrollit kufitar	1212	40	1252
Divizioni i menaxhimit të integruar të kufijve	41	1	42
Departamenti i Hetimit	43	3	46
Divizioni i hetuesisë kundër krimit	217	11	228
Divizioni i krimit të organizuar	235	5	240
Zëvendës drejtori për menaxhimin e burimeve	15	2	17
Departamenti i Burimeve Njerzore	3		3
Divizioni i personelit dhe administrimit	12	39	51
Divizioni i trajnimit	198	8	206
Departamenti i Shërbimeve Mbështetëse	6	244	250
Divizioni ICT	11	31	42
Agjensioni laboratorik	25	17	42
Totali i përgjithshëm	7294	1142	8436

Përbërja etnike e Policisë së Kosovës reflekton diversitetin etnik të popullatës së Republikës së Kosovës dhe siguron barazinë gjinore. Ju lutem shihte tabelën në vijim, për statistikën e përbërjes etnike dhe gjinore të PK-së.

Tabela 60. Statistika e përbërjes etnike dhe gjinore të PK-së

Etnia							Polic dhe staf civil		Përfaqësimi gjinor	
Gjinia Etniciteti	Polic			Staf civil						
	Meshkuj	Femra	Total	Meshkuj	Femra	Total	Total	Total %	Meshkuj	85.60%
									Femra	14.40%
Shqiptarë	5565	735	6300	724	294	1018	7318	86.75%		
Serb	586	77	663	39	56	95	758	8.99%	Përfaqësimi komunitetit	
Turq	63	8	71	2	2	4	75	0.89%	Shqiptarë	86

										.7 5 %
									Të tjerë	13 .2 5 %
Boshnjak	149	27	176	11	5	16	192	2.28%		
Romë	8	2	10	0	1	1	11	0.13%		
Ashkali	20	1	21	1	0	1	22	0.26%		
Çerkez	2	0	2	0	0	0	2	0.02%		
Egjiptian	10	0	10	0	0	0	10	0.12%		
Goran	34	0	34	3	1	4	38	0.45%		
Malazez	0	3	3	1	0	1	4	0.05%		
Kroat	3	0	3	0	1	1	4	0.05%		
Maqedon	0	1	1	0	0	0	1	0.01%		
Slloven	0	0	0	0	1	1	1	0.01%		
Total	6440	854	7294	781	361	1142	8436	100.00 %		

Sa i përket burimeve financiare të PK-së, buxheti i përgjithshëm për vitin 2012 është €78,712,708, në të cila përfshin shpenzimet të tilla si; pagat dhe mëditjet, mallra dhe shërbime, shërbimet komunale, subvencionet dhe transferet dhe shpenzimet kapitale. Për më tepër detaje ju lutem referojuni tabelë në vijim.

Tabela 61. shpenzimet, pagat dhe mëditjet, mallra dhe shërbime, shërbimet komunale, subvencionet dhe transferet dhe shpenzimet kapitale

Nr.	Departamente t	Pagat dhe mëditjet	Mallra dhe shërbime	Shërbimet komunale	Subven cionet dhe transfer et	Shpenzimet kapitale	Total 2012
914	Menaxhmenti		221,072 €				221,072 €
300	Personeli	50,097,26 4 €	176,264 €		470,000 €		50,743,528 €
301	Operativa/ren di publik		264,249 €				264,249 €
302	Operacionet speciale		186,893 €			5,260,000 €	5,446,893 €
303	hetimet		169,841 €			2,715,000 €	2,884,841 €
304	Shërbimet mbështetëse		8,827,185 €	1,567,000 €		6,654,000 €	17,048,185 €
305	Departamenti i trajnimeve		339,494 €			150,000 €	489,494 €
306	Policia kufitare		248,446 €			1,126,000 €	1,374,446 €
307	Drejtoria për mbrojtjen e		240,000 €				240,000 €

	dëshmitarëve						
Buxheti total për PK-në in 2012	50,097,264 €	10,673,444 €	1,567,000 €	470,000 €	15,905,000 €		78,712,708 €

- Ju lutemi jepni informacione mbi atë se si është forma e bashkëpunimit të zbatimit të ligjit, në mes të drejtorive të ndryshme të PK-së, por edhe në mes të të PK-së dhe institucioneve të tjera (përfshirë ndër-kufitare), duke përfshirë doganat dhe policia kufitar / kufirit administrativ.

Sipas Kodit penal të Kosovës, Kodit të Procedurave penale dhe në veçanti të Ligjit për Policinë Nr. 04/L-76, Neni 6, Policia e Kosovës duhet të aplikoj urdhrat dhe instruksionet në pajtim me ligjin, të lëshuar nga Prokurori publik apo gjykatësi kompetent.

Bashkëpunimi mes drejtorive brenda Policisë së Kosovës është kryesisht i rregulluar dhe harmonizuar nëpërmjet Udhëzimeve administrative, doracakëve me parimet e punës dhe Procedurat Standarde të Operimit, dmth Sh-SOP- 1.12 Përpunimit dhe çështjeve të juridiksionit.

Sa i përket bashkëpunimit të Policisë së Kosovës dhe institucioneve tjera të zbatimit të ligjit, Policia e Kosovës ka nënshkruar një numër të Memorandumeve të Mirëkuptimit me agjensione të ndryshme, të tilla si Agjensioni Kundër Korrupsionit (MM e nënshkruar me 27.05.2010); Bankën Qendrore të Kosovës (MM e nënshkruar me 15.07.2009); Doganat e Kosovës (MM e nënshkruar me 22.10.2009); Agjensioni Kosovar i Pronës (MM e nënshkruar me 9.10.2009); Këshilli Gjyqësor i Kosovës- Prokuroria e Shtetit (MM e nënshkruar me 27.01.2010); Agjensioni Kosovar i Privatizimit (MM e nënshkruar me 22.12.2008) dhe Shërbimin korrektues të Kosovës (MM e nënshkruar në Maj 2012). Për më tepër, PSO-të në vijim janë hartuar dhe vendosur në vend në mënyrë që të fuqizoj bashkëpunimin me Doganat e Kosovës:

- PSO për Qendrën e përbashkët kombëtare për kontroll kufitar;
- PSO për përdorimin e pajisjeve të përbashkëta;
- PSO aktivitetet e përbashkëta.

Në praktikë, Policia e Kosovës bashkëpunon në baza ditore me gjykatësit dhe prokurorët për çështjet lidhura me lëndët. Për më tepër, zyrtarët e lartë policor mbajnë takime të rregullta mujore me gjyqtarët dhe prokurorët.

Ku bëhet fjalë për bashkëpunim në fushën e kontrollit dhe menaxhimit kufitar Policia kufitare e Kosovës bashkëpunon ngushtë me të gjitha agjensione të përfshira si dhe me të gjitha departamentet që operojnë nën Policinë e Kosovës. Ky bashkëpunim ka mundur një punë më efikase dhe ka rezultuar me 192 raste të dorëzuara tek Doganat e Kosovës, 172 raste tek Agjensioni Kosovar i ushqimit dhe veterinarisë, 355 raste tek Divizioni i Rendit Publik dhe Sigurisë i Departamentit të Operativës dhe 186 raste tek Departamenti i Hetuesisë në vitin 2011.

3.8.2. Azili, migracioni, kontrollimi i kufijve/kufijve administrativ dhe çështja e vizave

-Përveç një azhurnimit të inputeve të marra për takimet sektoriale të DPSA-së në DLS-në e 7-9 shkurtit 2012 (i cili përfshin, migrimi, regjistri civil, siguria e dokumenteve, menaxhimi i kufijve, si dhe ri-pranimin dhe ri-integrimin), përfshijnë përgjigjet në pyetje në vijim: Ju lutem ofroni informacione për legjislacionin apo dokumentet e tjera lidhur me politikat e vizave.

Sipas Kushtetutës së Republikës së Kosovës, Kapitulli II, neni 35 për Lirinë e Lëvizjes, e drejta e të huajve për të hyrë në Republikën e Kosovës dhe qëndrimin në vend duhet të definohet me ligj. Si i tillë, ligji i ri për të huajt Nr. 04/L-069, lejon hyrjen në territorin e Kosovës, largim si dhe qëndrimi i të huajve në Republikën e Kosovës. Kapitulli III i këtij ligji ka të bëjë me politikën e vizave dhe parashikon masat për çështjet e mëposhtme: Lëshimin e vizave, vlefshmëria e vizave, llojet e vizave,

procedura për lëshimin e vizave, shtyrja e vizës, jo-lëshimi i vizës, kompetencat e organit për kontrollin shtetëror kufitar dhe përgjegjësitë e bartësit.

Më tej, procedurat e lëshimit të vizave qeverisen nga dy Udhëzime Administrative, domethënë Udhëzimit Administrativ nr. 21/2010 mbi procedurën e lëshimit të vizave në pikat e kalimit kufitar dhe Udhëzim Administrativ nr. 04/2010 mbi procedurën e lëshimit të vizave nga zyrat konsullore të Republikës së Kosovës.

Më 16 maj 2012 Qeveria e Republikës së Kosovës ka marrë një vendimin nr 02/74, në lidhje me regjimin e vizave, që afektojnë 86 vende. Zbatimi i këtij vendimi do të pasojë më 1 janar 2013. Vendet, subjekt i këtij regjimi janë të shënuara në dy anekset. Aneksi I përmban një listë të 73 vendeve, qytetarët e të cilave, e para se hyjnë në Republikën e Kosovës, do të u jepet një vizë nga Republika e Kosovës zyrat konsullore, kur të aplikohet nga misioni diplomatik ose siç parashihet me procedurat e tjera të lëshimit të vizave. Aneksi II përfshin 14 vende të tjera, të cilave shtetasit duhet t'u jepet një vizë në pikat kufitare të Republikës së Kosovës. Regjimi e vizave nuk do të aplikohet për qytetarët e vendeve jo të listuara nën këto dy anekse, si dhe për mbajtësit e Dokumenteve të Udhëtimit të Kombeve të Bashkuara.

Qeveria e Republikës së Kosovës ka caktuar Ministrinë e Punëve të Jashtme dhe Ministria e Punëve të Brendshme me detyrën e miratimit brenda tre muajve nga hyrja në fuqi e vendimit, e nevojshme sipas akteve ligjore për zbatimin e tij.

Deri në hyrjen në fuqi të Vendimit Nr. 02/74, Ministria e Punëve të Brendshme (MPB), aplikon një procedurë hyrje / leje sipas të cilit të huajt, me anë të garancive të tyre, do të prezantojnë një numër të dokumenteve para se të hyjnë në Kosovë. Miratimi për hyrje do të lëshohet nga Divizioni për të Huajt, viza dhe leja e qëndrimit në DSHAM (Departamenti për Nënshitetësi, Azil dhe Migracion) të MPB-së. Kjo procedurë zbatohet për qytetarët e atyre vendeve që BE-ja aplikon regjimin e vizave, me përjashtim të vendeve që Republika e Kosovës ka arritur marrëveshje dypalëshe për lëvizjen e lirë.

- Në lidhje me azilin, ju lutem ofroni një pasqyrë të situatës, për sa i përket rolit të institucioneve / autoritetet, si dhe përshkruani legjislacionin, politikat dhe situatën aktuale.

Në pajtim me kapitullin 2, neni 22 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës, Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut është një nga instrumentet ndërkombëtare drejtpërdrejt e aplikueshme në Republikën e Kosovës dhe në rast konflikti, ka përparësi mbi dispozitat e ligjeve dhe të tjera akte të institucioneve publike. Kjo nënkupton se neni 14 i kësaj deklarate, duke përcaktuar të drejtën për të kërkuar azil nga ndjekjet, është parashikuar që të jetë e zbatueshme drejtpërdrejt nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës.

Më tej, në dhjetor 2011, Republika e Kosovës ka miratuar Ligjin e ri mbi azilin **nr 04/L-073**. Qëllimi i këtij ligji është të rregullojë dhënien e azilit dhe njohjen e statusit të refugjatit, dhënien e statusit të mbrojtjes shtesë ose të përkohshme për personat që kanë nevojë, si dhe kthimi i tyre në vendin e origjinës, të prejardhjes ose në një vend të tretë. Një numër i akteve nënligjore është hartuar dhe miratuar duke shtrirë në detaje procedurat e azilit, të tilla si: Udhëzimi Administrativ Nr. 04/2010, për procedurat dhe standardet për Pranim dhe trajtim fillestar të azil kërkuesve në Kosovë; Udhëzimi Administrativ Nr. 05/2010 – MPB për të drejtat dhe obligimet e azil kërkuesve; Procedurat standarde të punës (PSP) dhe Procedurat Standarde të Operimit (PSO) për azil kërkuesit në Drejtorinë e Migracion dhe të Huajt të PK-së.

Është themeluar grupi i punës për harmonizimin e akteve nënligjore të sipër përmendura me Ligjin e ri për Azil Nr. 04/L-073 . Ky grup punues do të vazhdojë të hartojë legjislacionin e mbetur varësisht nga nevoja për zbatimin e këtij ligji.

Sipas nenit 9 të Ligjit për Azil Nr. 04/L-073, Departamenti për Nënshetësi, Azil dhe Migracion është organi kompetent për të vendosur për dhënien ose refuzimin e azilit, si dhe për largimin e azilkërkuesit nga Kosova. Ky departament përbëhet nga Divizioni i Azilit dhe Qendrës për azilkërkuesit. Ndërkohë, Drejtorisë për të Huajt dhe Migrim të Policisë së Kosovës i është besuar disa detyrat specifike siç do të elaborohen më poshtë:

- a. Divizioni i azilit është përgjegjës për kryerjen e procedurës së azilit si trajtimi i kërkesave për azil, kryerjen e intervistave dhe vendimeve në shkallë të parë. Për më tepër, Qeveria e Kosovës me Vendimin nr 04/70 ka themeluar Komisionin Kombëtar për Refugjatët (KKR) si një trup që trajton kërkesën në shkallën e dytë. Së fundi, shqyrtimi gjyqësor mund të kërkohet nga Gjykata Supreme e Republikës së Kosovës, lidhur me ligjshmërinë e vendimeve të marra nga KKR-ja;
- b. Qendra për azilkërkuesit është vendi ku azilkërkuesit janë të pranuar dhe akomoduar;
- c. Drejtoria për Migrim dhe të Huajt në kuadër të Policisë së Kosovës, zhvillon procedurën paraprake, duke përfshirë: aplikimin intervistë paraprake, marrjen e shenjave të gishtërinjve dhe fotove. Palët e tjera të përfshira në çështjet e azilit janë: Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale dhe UNHCR-ja.

Baza e të dhënave e integruar për azil kërkuesit do të jetë funksionale në korrik të vitit 2012 dhe do të përmbajë të dhëna të integruara nga të gjitha institucioneve të përfshira në fushën e azilit.

- Ju lutemi ofroni një pasqyrë të migracionit të ligjshëm dhe të parregullt, në aspektin e roleve institucionale, legjislacionin, politikat dhe situatën aktuale.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës parasheh që instrumentet ndërkombëtare të tilla si: Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut, Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore dhe Protokollet e saj, Konventa Ndërkombëtare mbi të Drejtat Civile dhe të Drejtat Politike dhe Protokollet e saj, Konventa Kornizë për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare e Këshillit të Evropës, janë të gjitha drejtpërdrejt të zbatueshme dhe në rast konflikti kanë përparësi mbi dispozitat e ligjeve dhe akteve të tjera të institucioneve publike. Për këtë arsye është hartuar legjislacioni në fushën e migracionit në përputhje të plotë me instrumentet e lartpërmendura ndërkombëtare.

Marrëveshjet më të hollësishme në lidhje me rregullat dhe procedurat për të Huajt janë të vendosura nëpërmjet këtyre akteve nënligjore: Udhëzimi Administrativ Nr 02/2010 - MPB për përmbajtjen, formën, dhënien dhe procedurën e anulimit të lejes së qëndrimit; Udhëzimi Administrativ Nr 03/2010-MIA për ndalimin e hyrjes në Republikën e Kosovës, Udhëzimi Administrativ Nr 19/2010- MIA mbi procedurën për lajmërim të vendbanimit dhe qëndrimit; Udhëzimi Administrativ 20/2010 - MPB për formën e dhe përbërjen e regjistrit ABCD për regjistrin e shënimeve dhe regjistrin e mysafirëve.; Udhëzimi Administrativ Nr 22/2010 - MPB për lëshimin e dokumenteve të udhëtimit për të huajt; Udhëzimi Administrativ 23/2010 - MPB për ruajtjen dhe menaxhimin e shënimeve për të huajt; Udhëzimi Administrativ 31/2010 - MPB për kartat e identitetit për të huajt; Udhëzimi Administrativ Nr 01/2010 - MPB për themelimin e komisionit të shqyrtimit dhe të komisionit të apelit; Udhëzimi Administrativ 21/2010 - MPB për lëshimin e vizave në pikat e kalimit kufitar.

Pasi që ky ligj ka hyrë në fuqi në janar të vitit 2012, Qeveria e Kosovës ka ngritur grupin e punës për harmonizimin e aktet nënligjore të vjetra me Ligjin e ri për të Huajt Nr 04 L-069 dhe ka hartuar nën legjislacioni e mbetur që është i nevojshëm për zbatimin e të këtij Ligji.

Ligji për Ri-pranim Nr 03 / L 208 përcakton rregullat dhe procedurat për ri-pranimin e një personi i cili është ose një shtetas i Republikës së Kosovës apo i huaji, i cili nuk i plotëson ose i cili nuk plotëson më tej kushtet për hyrje apo qëndrim në territorin e shtetit kërkuar. Për zbatimin e këtij ligji ekziston Udhëzim Administrativ në vijim: Udhëzimi Administrativ Nr. 09/2011 për zbatimin e Ligjit për ri-pranimin.

Republika e Kosovës ka lidhur në total 16 Marrëveshje të Ri-pranimit me vendet e mëposhtme: Republikën e Shqipërisë, Republikën e Francës, Këshilli Federal Zviceran, Republikën Federale të Gjermanisë, Mbretërinë e Danimarkës, Republikën e Austrisë, Republikën e Norvegjisë, Republikën e Sllovenisë, vendet e Beneluksit, Republikën Çeke, Republikën e Malit të Zi, Mbretërinë e Suedisë, Republikën e Finlandës dhe Republikën e Hungarisë. Marrëveshjet me Republikën e Kroacisë, Republikën e Bullgarisë dhe Republikën e Maltës, janë finalizuar dhe nënshkrimi i tyre pritët të ndodhë së shpejti, ndërkohë që negociatat janë duke u zhvilluar me Republikën e Estonisë, Republikën e Italisë dhe Republikën e Letonisë. Lidhja e marrëveshjeve të tilla është propozuar me Republikën e Turqisë dhe Republikën e Maqedonisë, për më shumë detaje shih Shtojcën 4.

Ligji për Nënshtetësi Nr. 03/L-034 ndjekur nga Ligji Nr 04/L-05 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03-L-034 për Nënshtetësinë e Kosovës, përcakton rregullat dhe procedurat për blerjen dhe humbjen e Nënshtetësisë së Republikës së Kosovës dhe rregullon çështje të tjera që lidhen me shtetësinë e Republikës së Kosovës. Ekziston një numër i akteve nënligjore për zbatimin e këtij ligji, megjithatë një grup pune është ngritur për të harmonizuar aktet nënligjore të mëparshme dhe ka hartuar pjesën e mbetur të legjislacioni vartës të nevojshëm, siç kërkohet nga Ligji Nr. 04/L-05 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03-L-034 për Nënshtetësinë e Kosovës.

Sa për dokumentet e politikave në lidhje me migracionin, Qeveria e Kosovës ka miratuar Strategjinë e saj Kombëtare për Migracionin 2009-2012 dhe Planin e Veprimit. Kjo strategji synon parandalimin e migracionit të paligjshëm dhe nxitjen e migracionit të ligjshëm. Aktualisht kjo strategji dhe AP-ja janë duke u rishikuar.

Qeveria ka miratuar në maj të vitit 2010 Strategjinë e Rishikuar për ri-integrimin e personave të riatdhesuar që synon ri-integrimin e plotë të kësaj kategorie të qytetarëve, me fokus të veçantë në nevojat e tyre sociale dhe arsimore. Për këtë qëllim, Qeveria ka alokuar 3.170.000,00 euro dhe ka themeluar Bordin ekzekutiv për menaxhimin e këtij fondi dhe koordinimet e tjera dhe strukturat zbatuese.

Departamenti për Nënshtetësi, Azil dhe Migracion (DNAM) është organi kompetent për bërjen e politikave për të monitoruar migracionin legal dhe ilegal. Brenda kësaj departamenti, divizioni për të huajt, vizat dhe lejet e qëndrimit merret me regjistrimin dhe menaxhimin e rasteve lidhur me të huajt. Brenda MPB-së, dy komisione janë themeluar për të trajtuar kërkesat për lejet e qëndrimit në Republikën e Kosovës. Komisioni i shkallës së parë, përkatësisht Komisioni për shqyrtimin e aplikacioneve të huajve për qëndrim të përkohshëm dhe të përhershëm, dhe për pezullimin, refuzimin dhe revokimin e lejeve të qëndrimit, është i përbërë nga një zyrtar nga DNAM, një nga Departamenti Ligjor i MPB-së dhe një zyrtar nga Drejtoria për Migrim dhe të Huajt të Policisë së Kosovës. Kërkesat fillimisht trajtohen nga komisioni i shkallës së parë, ndërkohë që komisioni i shkallës së dytë, përkatësisht Komisionit për të shqyrtuar ankesat e të huajve, merret

me ankesat kundër vendimeve të komisionit të shkallës së parë. Ky komision, gjithashtu është i përbërë nga një përfaqësues nga DNAM, një nga MPB-Departamenti Ligjor dhe një përfaqësues nga Drejtoria për Migrim dhe të Huaj (Megjithatë jo të njëjtët persona si në komisionin e shkallës së parë). Drejtoria për Migrim dhe të Huaj siguron largimin e të huajit nga Kosova, në bazë të vendimit të gjykatës

Brenda DNAM-së, Divizioni për të kthyerit dhe Ri-pranimi ka të bëjë me kërkesat e ri-pranimit të marra nga shtetet që Republika e Kosovës ka lidhur marrëveshje ri-pranimi dhe në pajtim me Ligjin për Ri-pranimin. Ky divizion ndërmerr masat e duhura procedurale në bashkëpunim me Ministrinë e Punëve të Jashtme dhe Drejtorinë për Migrim dhe të Huaj (PK) për kthim (në parim të vendit të tij / saj të origjinës) të emigranti kur i u mohua statusi i azilit.

Në drejtim të parandalimit të emigracionit ilegal Kosova ka zhvilluar një fushatë për ngritjen e vetëdijes së gjerë. Si e tillë, ka pasur tre seri të reklamave të transmetuar që nga nëntori i vitit 2011, për të edukuar njerëzit në këtë temë dhe pasojat e migrimit të paligjshëm. Fletushka dhe broshura, në 5 gjuhë të ndryshme, kanë qenë të shpërndarë nëpër të gjithë Kosovën, përfshirë institucionet publike dhe private dhe zyra komunale për ri-integrim. Përveç kësaj, këto materiale mund të gjenden edhe në zyrat konsullore të së Republikës së Kosovës si në Bruksel, Berlin, Frankfurt, Shtutgart, Bern, Cyrih, Gjenevë, Paris, Vjenë, Stokholm, Londër, Romë, New York. Më tej, fletushka informative janë vendosur në seksionin e Vizave të Ambasadës Zvicerane e cila përfaqëson Austrinë dhe Francën në lëshimin e vizave për kosovarët..

Këtë vit do të ketë pamflete në të gjitha komunat e Kosovës si pjesë e fushatës sensibilizuese për migracionin e paligjshëm. Tre video spote në gjuhët e pakicave që trajtojnë parandalimin e migracionit të paligjshëm janë finalizuar dhe do të transmetohen në mediet publike. Ambada e Belgjikës është duke konsideruar financimin e transmetimin të spoteve në mediet private.

Në lidhje me luftimin e grupeve kriminale të përfshira në kontrabandimin e emigrantëve, PK-ja, gjatë vitit 2011 ka trajtuar 14 raste të kontrabandimit të emigrantëve, ku 19 persona janë arrestuar dhe janë identifikuar 42 viktima : 7 Kosovarë, 10 Afganë, 14 Turq dhe 11 Palestinezë.

3.8.3. *Luftimi i shpëlarjes së parave*

- Cilat janë rezultatet e hetimit të krimit për vitit 2011?

Gjatë vitit 2011, Drejtoria për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit (dhe Task Forca Anti-Korrupsion ka proceduar në total 17 raste të pastrimit të parave duke rezultuar në 6 akuza penale të ngritura kundër të dyshuarve.

Tabela 62. Statistikat e Drejtorisë për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit 2011

	DHKEK	TFAC
Rastet totale	14	3
Rastet e mbetura nën vëzhgim	4	3
Rastet e dërguara në prokurori me kryesit e ditur	3	0
Rastet e dërguara me raport në prokurori	7	0
Numri i të arrestuarve	1	0
Të dyshuarit kundër të cilëve janë ngritur kallëzime penale	6	0
Konfiskim i pasurisë	€164.000.00	0

Dogant e Kosovës punojnë për parandalimin e pastrimit të parave, duke siguruar se të hollat janë deklaruar në sektorin e hyrjes dhe largimit nga Aeroporti, si dhe në pikat rrugore kufitare të Kosovës. Si të tilla, gjatë vitit 2011 ata kanë zbuluar 30 raste të jo deklarimit të të hollave në pikat kufitare (22 raste në Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës, 4 raste në vendkalimin kufitar në Merdare, 2 raste në vendkalimin kufitar në Han të Elezit, 1 rasti në vendkalimin kufitar në Kullë dhe 1 rast në pikën kufitare në Vërmicë). Shuma e përgjithshme e parave jo të deklaruar ishte € 782, 794,00. Këto raste janë dorëzuar Policisë së Kosovës për hetime të mëtejshme.

Njësia e Inteligjencës Financiare (NJIF), e themeluar me Ligjin mbi Shpëlarjen të Parave dhe Financimit të Terrorizmit Nr 03 / L -196, vepron në kuadër të Ministrisë së Ekonomisë dhe Financave (MEF) si një institucion qendror i pavarur kombëtar përgjegjës për kërkimin, mbledhjen, analizimin dhe shpërndarjen tek autoritetet kompetente, shpalosjen e informacionit që ka të bëjë me pastrimin e mundshëm të parave dhe financimit të terrorizmit. Gjatë vitit 2011, NJIF ka dorëzuar 114 raste apo kërkesa për agjencitë kompetente të zbatimit të ligjit, të tilla si: Policia e Kosovës, Agjencia Kosovare e Inteligjencës, prokurori kompetent, Doganat e Kosovës, Administrata Tatimore Departamenti i Ministrisë së Ekonomisë dhe Financave dhe KFOR-i.

- A është tani Agjencia për menaxhimin e pasurive të konfiskuara dhe të sekuestruara me personel të plotë dhe të trajnuar?

Agjencia për Menaxhimin e pasurive të konfiskuara dhe të sekuestruara (AMPKS) është themeluar me Ligjin mbi Menaxhimin e Pasurive të Sekuestruara dhe të Konfiskuara Nr 03/L-141. Agjencia është operative, me personel dhe përbëhet nga 17 zyrtar. Sa për trajnime, gjatë vitit 2011 dhe 2012 ka pasur 22 trajnime që stafi i Agjencisë së ka marrë pjesë. Për më shumë detaje mbi temat e trajnimeve ju lutem referojuni listës së mëposhtme. Për më tepër, AMPKS-ja do të përfitojnë nga projekti IPA-së e vitit 2012 i cili synon mbështetjen dhe rritjen e kapaciteteve të kësaj agjencie, si dhe sigurimin e më shumë trajnimeve për stafin e saj.

- a. Konfiskimi i pasurisë", organizuar nga ILECU në Prishtinë;
- b. Konfiskimi i pasurisë ", organizuar nga EULEX-i, Prishtinë;
- c. Teknikat e avancuara të hetimit financiar," organizuar nga Departamenti Amerikan i Thesarit (SHBA.) në Prishtinë;
- d. Përafrimi i Legjislacionit kombëtarë me EU-në, Organizuar nga Projekti i twiningut në Prishtinë;
- e. Ligji i BE-së, zbatimi dhe interpretimi i tij;
- f. Ndihma Ligjore Ndërkombëtare – çështjet penale;
- g. Konfiskimi i pasurisë – standardet e BE-së;
- h. Zyrtat e BE-së për kthimin e pasurisë, Organizuar nga TAIEK – Komisioni Evropian në Prishtinë;
- i. Sistemi për menaxhimin e pagave, organizuar nga KIPA Prishtinë;
- j. Karakteristikat kyçe të Ligjit për shërbime civile Nr. 03/L-149 në Republikën e Kosovës;
- k. Komunikimi dhe hartimi i dokumenteve në administratën publike;
- l. Asistenca dhe instrumentet Financiare të BE-së;
- m. Vlerësimi dhe performanca e menaxhimit në institucionet e Shërbimeve Civile;
- n. Rregulloret e Shërbimeve Civile, të dala nga Ligji për Shërbime civile të Republikës së Kosovës;
- o. Planifikimi strategjik dhe menaxhimit;
- p. Moduli i blerjeve, organizuar nga Ministria e Financave, Prishtinë;
- q. Vlerësimi i ndikimit të Rregullatorit;
- r. Certifikim në menaxhimin Publik Financiar;
- s. Moduli i miratimeve – zotimet;
- t. Moduli i të hyrave;
- u. Vlerësimi doganor i mallrave; dhe

v. Moduli i shpenzimeve - certifikimi/miratimi.

- A është planifikuar një ligj që kërkon nga organizatat të raportojnë transaksionet e bazuara në para të gatshme për më shumë se 10,000 Euro?

Çështja e raportimit të transaksioneve me para nga Organizatat e Biznesit është e rregulluar me Ligjin për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit Nr 03 / L -196, Neni 16, i cili përcakton se çdo person ose mallra tregtare të entiteteve ligjore, gjatë marrjes së pagesës me para në dorë në vlerë prej € 10,000 ose më shumë duhet të raportojë atë në NJIF.

Përveç kësaj, Ligji mbi Administratën Tatimore dhe Procedurat Nr 03/L-222 thekson se çdo Organizatë e Biznesit duhet të raportojë një herë në vit të gjitha blerjet e saj që tejkalojnë prej € 500 në Administratën Tatimore të Kosovës. Ky ligj kërkon që çdo transaksion mbi 500 € është bërë nëpërmjet llogarisë bankare (neni 13).

- Si ka planifikuar Kosova luftën kundër transaksioneve financiare në llogaritë private lidhur me biznesit dhe numrin e madh të entiteteve që bëjnë biznes pa qenë të regjistruar?

Njësia e Inteligjencës Financiare e Kosovës është plotësisht operacional dhe monitoron të gjitha transaksionet në para me fokus të veçantë në transaksionet me para të dyshimta. Për më tepër, në prill të vitit të vitit 2012 Administrata Tatimore e Kosovës ka themeluar Njësinë e Hetimeve Tatimore të saj, në mënyrë që të përmirësojë luftën kundër evazionit fiskal. Në mars të vitit të vitit 2012 ATK-ja ka themeluar Njësinë e saj financiar dhe është duke punuar në ngritjen e kapaciteteve të saj. Këto njësi bashkëpunojnë ngushtë me NJIF-in, Drejtorinë për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit në kuadër të Policisë së Kosovës, Zyrën e Prokurorit dhe Doganat e Kosovës.

- OJQ-të a i përmbushin në mënyrë sistematike detyrimet e tyre të raportimit financiar në ndaj zyrës së regjistrimit të OJQ-ve në Ministrinë e Administratës Publike?

Në mbështetje të nenit 18, të Ligjit për Lirinë e Shoqatave dhe Organizatave Joqeveritare Nr. 04/L-57 çdo OJQ-je që i është dhënë statusi i përfituesit publik duhet të dorëzojë çdo vit një raport vjetor tek organi kompetent në lidhje me operacionet dhe aktivitetet e saj brenda Kosovës. Në total ka 243 OJQ që veprojnë nën status të përfituesit publik në Kosovë dhe 190 prej tyre kanë përmbushur detyrimet financiare të raportimit të tyre për vitin 2011. Kështu ne arrijmë në përfundimin se shumica e OJQ-ve të përmbushin detyrimin e tyre ndaj zyrës së regjistrimit të Ministrisë së Administratës Publike.

- Si ka planifikuar Kosova të rrisë kapacitetin e saj për të hetuar dhe ndjekur penalisht krimet ekonomike?

Një nga trupat kryesore që punojnë në fushën e luftimit të krimeve ekonomike është Drejtoria për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit i cili është i ndarë në këto seksione dhe punëson 113 policë dhe 7 civilë:

- a. Sektori për hetimin e krimeve ekonomike;
- b. Sektori i hetimeve financiare;
- c. Sektori për hetimin e korrupsionit;
- d. Sektori i njësive regjionale;
- e. Zyra për statistika dhe analizim;

Ekzistojnë trajnimet të vazhdueshme që zhvillohen në mënyrë që të rrisin më tej kapacitetet e Drejtorisë për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit. Sipas planit të trajnimit për të vitit 2012, 68 policë të Kosovës që punojnë në fushën e krimit ekonomik do të përfitojnë nga 8 trajnime për krime ekonomike.

Në lidhje me rritjen e kapaciteteve të rasteve të ndjekjes penale të krimeve ekonomike, Këshilli Prokurorial i Kosovës në bashkëpunim me palët e interesuara relevantë është duke planifikuar trajnime të specializuara për prokurorët që kanë të bëjnë me rastet e krimeve ekonomike.

- Si do të forcojë dhe adresoj Kosova në një fazë të hershme të hetimit konfiskimin e pasurisë në rastet e pastrimit të parave dhe krimit ekonomik?

Kodi Penal i Kosovës, Kapitulli VII, dispozitat e konfiskimit të përfitimeve materiale të fituara nga kryerja e veprave penale. Megjithatë, mbulimin që Kodi Penal ka ofruar për konfiskimin e aseteve është konsiderua si i pamjaftueshëm. Si rezultat i kësaj Kosova është në fazën përfundimtare të hartimit të Ligjit për konfiskimin e aseteve të blera përmes një veprave penale. Ky ligj pritet të miratohet nga Kuvendi i Kosovës në shtator të vitit 2012. Nga ana tjetër, Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit (Nr. 03 / L -196), neni 22 i përshkruan qëllimet e ngrirjes së aseteve të mundshme që në thelb është një ndalim i transferimit, konvertimit, dispozicionin ose lëvizjen e fondeve ose pronave të tjera në bazë të, dhe për kohëzgjatjen e vlefshmërisë së, një vendim të një autoriteti gjyqësor apo tjetër kompetent. Sipas këtij ligji, fondet e ngrira ose prona tjetër mbetet pronë e personave ose subjekteve që mbajnë një interes në fondet e caktuara apo pronës tjetër në kohën e ngrirjes, dhe mund të vazhdojnë të administrohen nga institucioni financiar.

- A ka lidhje identifikimi i veprimtarisë së paligjshme me importin dhe eksportin e sasive të madhe parash në aeroportin e Kosovës që janë inkorporuar në punën rutinë të doganave?

Obligimi për të deklaruar shumën monetare prej € 10 000 ose më shumë, kur hyjnë apo lënë Kosova është vendosur në nenin 29 të Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit Nr 03/L-196. Sipas këtij ligji, është përgjegjësi e zyrtarëve të Doganës të Kosovës për të marrë të gjitha masat e duhura për të parandaluar pastrimin e parave dhe financimit të terrorizmit dhe të raportojnë çdo transaksion të dyshimtë ose financimet e dyshimta terroriste për Njësinë e Inteligjencës Financiare. Në rrjedhën e detyrave të tyre zyrtarët doganore do të ndërlidhet me NJIF, prokurorët, policinë, Administrata Tatimore dhe organet e tjera relevante.

Kur një person dështon të deklarojë shumën monetare prej € 10.000 apo më shumë, në përputhje me Ligjin për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit Nr 03/L-196, ai / ajo do t'i nënshtrohet një gjobë prej 25 për qind të shumës totale në posedim të tij/saj.

Gjatë vitit 2011, Dogana e Kosovës kanë zbuluar 22 raste të jo deklarimit, sasia totale e parave të padeklaruar ka qenë 125.801.23€ nga Largimi, dhe 212.719.05€ arrijtjet e Aeroportit Ndërkombëtar të Prishtinës.

Për më tepër, ka pasur disa teste për vlerësimin e rrezikut për çështjen e mos-deklarimit. Kontrollat janë kryer nga zyrtarët e Doganës së Kosovës (DK) në Aeroportin së bashku me Drejtorinë për zbatimin e ligjit të DK-ve, komponent e Doganave e EULEX-it , Policia e Kosovës dhe K9 i Policisë së Kosovës dhe EULEX-it.

Në lidhje me pastrimin e parave, gjatë vitit 2011 personeli i doganave të Kosovës ka marrë pjesë në një trajnim të specializuar i cili ka hulumtuar format e mundshme të pastrimit të parave. pjesëmarrës në këtë trajnim ishin zyrtarët doganorë që punojnë në shtyllën doganore "aeroport" . që nga janari të vitit 2012, dk-ja ka krijuar strukturat e saj hetimore që do të hetojë aktivitetet ilegale të lidhura me importin dhe eksportin e shumës së tepruar të parave.

- Si do të e shëroj Kosova mungesën e përvojës dhe specializimit të prokurorëve dhe gjykatësve në pastrimit të parave?

Në mbështetje të nenit 3 të Ligjit mbi Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit, Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës është organi kompetent për të trajtuar raste të pastrimit të parave.

Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës do të emërojë prokurorë të veçantë në luftën kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit. Këshilli Prokurorial i Kosovës ka planifikuar trajnime të mëtejshme për këtë çështje, që do të organizohet në bashkëpunim të ngushtë me NJIF, ATK-ja, Anti-Korrupsionit, ekspertët e financave, dhe oficerë të policisë pjesë e Task-Forcës Anti Korrupsion e Prokurorisë Speciale. Këto trajnime janë zbatuar nga Instituti Gjyqësor i Kosovës në bashkëpunim me partnerët tjerë vendorë dhe ndërkombëtarë.

Që nga 2006 ka pasur 19 trajnime të zbatuara nga IGJK-ja me module të caktuara në luftën kundër pastrimit të parave. Për më tepër, IGJK do të vazhdojë të bashkëpunojnë jo vetëm me KPK-në dhe KGJK-në, por edhe vendet e rajonit në mënyrë që të hartojnë dhe zbatojnë programe më të avancuar në pastrimin e parave.

3.8.4. Parandalimi dhe luftimi i krimit të organizuar dhe aktivitetet tjera kriminale, duke përfshirë terrorizmin

- Ju lutem jepni një përmbledhje të strategjive , politikat, legjislacionin, si dhe autoritetet dhe institucionet relevante të përfshira (burimet, fushëveprimi, detyrat, bashkëpunimi dhe koordinimi).

Qeveria e Republikës së Kosovës ka miratuar kuadrin e nevojshëm ligjor dhe strategjik në parandalimin dhe luftimin e të gjitha formave të krimit të organizuar duke përfshirë terrorizmin. Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Kapitulli I, neni 7 thekson se një nga parimet kryesore të rendit kushtetues në vend, është parimi i sundimit të ligjit. Janë, Kodi Penal, Kodi i Procedurës Penale dhe ligjet e tjera që i referohen krimit të organizuar dhe aktiviteteve të tjera kriminale në më shumë hollësi. Neni 274 i Kodit Penal përcakton format kryesore dhe ndëshkimet për pjesëmarrje në një grup të organizuar kriminal, si dhe kryerjen e një krimi të rëndë si pjesë e grupit të organizuar kriminal, ndërsa nenet 109-113 të këtij Kodi siguron përkufizimin e terrorizmit , format dhe mjetet të saj si dhe dënimet për aktivitet të tillë kriminale.

Neni 213 i Kodit të Procedurës Penale parashikon ndalimin e arrestit të përkohshëm dhe paraburgimit kur një person është i dyshuar për terrorizëm ose krim të organizuar, ndërsa neni 257 i këtij Kodi përcakton procedurën për masat e fshehta dhe teknike të vëzhgimit dhe hetimit në mbështetje të terrorizmit ose i krimit të organizuar. Kosova ka miratuar Ligjin për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit në shtator të vitit 2010. Ky Ligj përcakton masat, autoritetet kompetente dhe procedurat për zbulimin dhe parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit. Për më shumë informacion mbi kornizën ligjor të Republikës së Kosovës për luftimin e krimit të organizuar dhe aktivitete të tjera kriminale, duke përfshirë terrorizmin ju lutem referojuni listës poshtë.

Korniza ligjore kundër krimit të organizuar dhe aktiviteteve të tjera kriminale, duke përfshirë terrorizmin:

- a. Kushtetuta e republikës së Kosovës;
- b. Kodi Penal i Kosovës;
- c. Kodi i Procedurës Penale të Kosovës;
- d. Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit Nr. 03/L- 196;
- e. Ligji për mbrojtjen e Dëshmitarëve Nr. 04/L-015;
- f. Ligji për Zyrën e Prokurorisë Speciale Nr. 03/L-052;
- g. Ligji për parandalimit dhe luftimin e krimeve kibernetike Nr. 03/L -16;
- h. Ligji për Deklarimi, Originën dhe Kontrollin e Pasurisë Nr. 03/L-15;

- i. Ligji për bashkëpunimin ndërkombëtar në çështjet penale Nr. 04/L-03;
- j. Ligji për mbrojtjen e informatorit Nr. 04/L-04;
- k. Ligji për Kontrollimin dhe mbikëqyrjen e kufijve shtetërore Nr. 04/L-072;
- l. Ligji për Policinë Nr. 04/L-076;
- m. Ligji për ekzekutimin e sanksioneve penale Nr. 03/L -19;
- n. Ligji për agjencinë e Kosovës për Inteligjencë Nr. 03/L-063;
- o. Ligji kundër korrupsionit Nr. 2004/34;
- p. Ligji për parandalimin e konfliktit të interesit Nr. 04/L-051;
- q. Ligji për prokurorinë e shtetit Nr. 03/L-22;
- r. Ligji për Gjykatat Nr. 03/L-19;
- s. Ligji penal për të mitur i Kosovës;
- t. Ligji për Doganat dhe kodin e akcizës së Kosovës Nr. 03/L-109;
- u. Ligji për narkotik, substanca psikoterapie dhe prekursorë Nr. 02/L-12;
- v. Ligji për Menaxhimin dhe Konfiskimin e Pasurisë nr. 03/L-141;
- w. Ligji për klasifikimin e informacionit dhe siguri Nr. 03/L -17;
- x. Ligji për mbrojtjen e të dhënave Personale nr. 03/L - 172;
- y. Draft ligji për përgjim ligjor;

Sa për strategjitë dhe politikat relevante, Kosova ka miratuar dokumentet e nevojshme strategjike për luftimin e krimit të organizuar dhe terrorizmit. Ju lutem referojuni listës së mëposhtme për dokumentet strategjike dhe të politikave në fushën e luftës kundër terrorizmit dhe krimit të organizuar.

- a. Strategjia e Sigurisë kombëtare (2011);
- b. Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit i Republikës së Kosovës kundër Krimit të Organizuar 2009-2012;
- c. Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës dhe Plani i Veprimit kundër Terrorizmit 2009-2012;
- d. Strategjia Kombëtare Anti Drogë dhe Plani i Veprimit i Republikës së Kosovës 2009-2012;
- e. Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit i Republikës së Kosovës për Parandalimin e Krimit 2009-2012;
- f. Strategjia Kombëtare për Menaxhimin e Integruar të Kufijve dhe plani i veprimit;
- g. Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për Migracionin dhe plani i veprimit 2009-2012;
- h. Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit kundër trafikimit me qenie njerëzore 2011-2014;
- i. Policia e udhëhequr nga intelijenca;
- j. Sistemi i integruar i menaxhimit të emergjencave;
- k. Plani Kombëtar i reagimit;
- l. Programi kombëtar i aviacionit civil i Republikës së Kosovës.

Çdo Strategji e miratuar e ka koordinatorin e vet Kombëtar mandati i të cilit është që të koordinojë, monitorojë dhe raportojë zbatimin e politikave, aktivitetet dhe veprimet e parapara me strategjinë përkatëse. Kështu, Qeveria e Kosovës ka emëruar institucionet e mëposhtme:

- a. Koordinatori Kombëtar kundër krimit të organizuar;
- b. Koordinatori Kombëtar kundër Terrorizmit;
- c. Koordinatori Kombëtar kundër trafikimit me qeniet njerëzore;
- d. Koordinatori Kombëtar anti drogë;
- e. Koordinatori Kombëtar Menaxhimin e integruar të kufijve;
- f. Koordinatori Kombëtar për migracion;
- g. Koordinatori Kombëtar i planit kombëtar për reagim në raste emergjente;
- h. Agjencioni Kosovar i Inteligjencës (AKI);

- i. Policia e Kosovës;
- j. Qendra e Inteligjencës Financiare;
- k. Forca e Sigurisë së Kosovës (FSK);
- l. Doganat e Kosovës;
- m. Zyrat e Prokurorisë Speciale dhe Gjykatat.

Përveç kësaj, secili nga këto organe dhe institucione luan një rol të veçantë në luftën kundër terrorizmit dhe krimit të organizuar:

- a. Sekretariteti e Koordinatorëve të strategjive kombëtare "- janë organe roli i të cilëve është që të mbledhë të gjitha informacionet dhe të dhënat nga institucionet e tjera në mënyrë që të analizojë dhe vlerësojë informacione të tilla dhe përgatitjen e raporteve analitike për koordinatorët Kombëtare;
- b. Ministria e Punëve të Brendshme - harton politika për parandalimin, mbrojtjen, gjurmimin dhe reagimin ndaj aktiviteteve të krimit të organizuar duke përfshirë terrorizmin;
- c. Këshilli i Sigurisë së Kosovës - është organi që analizon, vlerëson dhe rekomandon politika për parandalimin dhe luftimin e krimit të organizuar duke përfshirë terrorizmin, në përputhje me legjislacionin në fuqi;
- d. Agjensionit Kosovar për Inteligjencë - është organ që mbledh dhe përcjell informacion në lidhje me kërcënimet e aktiviteteve terroriste kundër sigurisë së Kosovës
- e. Ministria e Forcës së Sigurisë së Kosovës - mekanizëm i saj organizativ ndihmon në parandalimin dhe luftimin e krimit të organizuar duke përfshirë edhe terrorizmin;
- f. Ministria e Ekonomisë dhe Financave - nëpërmjet, të Doganave Njësisë së Inteligjencës Financiare dhe Administratës Tatimore ndihmon për të parandaluar lëvizjen ndërkufitare të mallrave dhe materialeve që kanë për qëllim aktivitete terroriste dhe ndihmon në identifikimin, raportimin dhe bllokimin e aktiviteteve kriminale financiare si dhe aktivitete terroriste;
- g. Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal - përmes mekanizmit të pushtetit vendor ndihmon në identifikimin e elementeve që mund të çojnë në aktivitete kriminale dhe terroriste dhe për të marrë pjesë aktive në parandalimin dhe përgatitjen ose reagimin ndaj aktiviteteve terroriste;
- h. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë - luan një rol të rëndësishëm në parandalimin e krimit dhe terrorizmit nëpërmjet edukimit, kurrikulave të bazuara në shkollë, qasje ndër- programore dhe aktiviteteve të ndryshme jashtë programit;
- i. Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit - përmes programeve për parandalimin e terrorizmit ofron trajnime dhe aktivitete ndërgjegjësuere për OJQ dhe grupe joformale;
- j. Qendra e Situatave - shërben si qendër operative për mbledhjen e informacionit, analizave bazë dhe mbështetje për menaxhimin e krizës;
- k. Prokuroritë dhe Gjykatat, janë institucionet përgjegjëse për ndjekjen penale të terroristëve dhe kryesve të krimit të organizuar, të ndëshkimit të tyre adekuat, konfiskimin e pronës dhe pasurive të fituara nëpërmjet veprimtarive kriminale dhe terroriste;

- Ju lutemi ofroni një pasqyrë të situatës lidhur me trafikimin e drogës dhe trafikimin e qenieve njerëzore, sidomos në lidhje me burimet, bashkëpunimin dhe koordinimin, duke përfshi vendkalimet kufitare. Përqendrohuni tek parandalimi, prokuroria dhe, në rastin e trafikimit të qenieve njerëzore, mbrojtjen e viktimave.

Në vitin 2009, Kosova ka miratuar Strategjinë e saj Kombëtare kundër Drogës 2009-2012. Qëllimet kryesore të kësaj strategjie janë reduktimi i kërkesës dhe minimizimi i dëmit të konsumimit të drogës, reduktimi i ofertës së drogës dhe furnizimit dhe rritjen e bashkëpunimit dhe koordinimit ndërmjet agjencive që punojnë në luftën kundër drogës. Kjo strategji përfshin shumë palë të tillë si: Ministrinë e Punëve të Brendshme, Policinë e Kosovës, Doganat e Kosovës, prokurorët, gjykatat, Ministrinë e Drejtësisë, Ministrinë e Shëndetësisë, Ministrinë e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë,

Ministrinë e Integrimit Evropian, Ministrinë e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve , OJQ të ndryshme dhe palët e tjera.

Gjatë vitit 2011, Dogana e Kosovës ka bashkëpunuar ngushtë me Policinë e Kosovës / Drejtorinë për Hetimin e Trafikimit të drogës. Sektorin e Inteligjencës dhe sektorin Anti-kontrabandë të Doganës së Kosovës (50 Zyrtar doganor) janë të pajisur me pajisje të posaçme për kontrollin e automjeteve, duke përfshirë Fibro SCOPES, busters dhe skaner me rreze X.

Gjatë vitit 2011, DK-ja dhe PK-ja kanë organizuar 25 operacione të përbashkëta kundër trafikimit të drogës ndërkohë DK-ja u ka ofruar ndihmë për Policinë e Kosovës në 20 raste, 3 prej të cilëve kishte rezultuar në 14.86 kg drogë të konfiskuar. Për më tepër, DK-ja ka zbuluar 7 raste të trafikimit të drogës dhe konfiskoi 58.74 kg drogë (marihuanë, heroin dhe kokainë).

Nga janari deri në maj 2012, 20 operacione të përbashkëta kundër trafikimit të drogës kanë ndodhur. Këto operacione kanë rezultuar në 4 raste të trafikimit të drogës dhe 21.048 kg drogë të konfiskuar. Drejtoria për Hetimin e Trafikimit të drogës (PK) përbëhet nga 85 zyrtarë, duke punuar në ekipe të ndryshme duke përfshirë parandalimin dhe Njësinë për Hetime. Kjo Drejtori është mbështetur nga departamentet tjera brenda PK si dhe nga agjenci të tjera (dogana, Agjensioni Kosovar për Inteligjencë, Inspektorët shëndetësor, Agjencioni i Kosovës për Produkte Medicinale etj). Është përgjegjësia e kësaj drejtorie për të kryer hetime lidhur me drogën.

Për të dhënat statistikore të vitit 2012 në lidhje me rastet e trafikimit të drogës dhe të dyshuarit ju lutem referohuni tabelës së më poshtme.

Tabela 63. Rastet e trafikimit të drogës dhe të dyshuarve për vitin 2012

2012	Raste t	Të dyshuarit	Arrestuar	Paraburg osur	Shqip	Serb	Të tjerë	M	Femra	Operacion e	Trafikim	Posedim	Vepra të tjera
Janar	37	76	55	41	71	0	5	73	3	14	15	30	0
Shkurt.	36	55	45	29	51	2	1	55	0	12	14	27	0
Mars	63	110	92	61	94	1	15	106	4	28	20	55	2
Prill	39	60	47	26	53	5	2	60	0	6	7	22	0
Total	175	301	239	156	269	8	23	284	7	60	56	139	2

Tabela 64. Llojet e drogave të konfiskuara gjatë vitit 2012

2012	Heroin	Marihuanë	Kokainë	Fara të Kanabisit	Bimë të Kanabisit	Ekstazë	Tjera	Armë	Para	Makina
Janar	23221.28	10287.74	0.4	1128		20	109	5	19,405 €	3
Shkurt	7111.4	27815.6	3013	228	6	60		1	75 €	3
Mars	687.1	82956	73	4607	32	1	131 bimë PS	4	2,450 €	
Prill	18363	20554	0	311	0	0	0	11	27,505 €	4
Total	49kg & 383g	141kg 613g	3kg 86.4 g	6274	38	81		21	49,435 €	10

Sa i përket bashkëpunimin ndërkufitar, ka pasur një bashkëpunim të frytshëm me Republikën e Shqipërisë dhe Maqedonisë në raste të gjetjes të trafikimit të drogës. Shkëmbimi i informacionit me Republikën e Shqipërisë ka rezultuar me konfiskimin e tipit drogës heroinë 18.363 kg dhe arrestimin e 3 të dyshuarve në shkurt të vitit 2012

Ndërkohë si pasojë e bashkëpunimit me Maqedoninë gjatë vitit 2011 në pika e kalimit kufitar Hani i Elezit janë sekuestruar 39 kg marihuanë dhe 14 persona u arrestuan. Në bashkëpunim ndërkufitar me Maqedoninë, në shkurt të vitit 2012 Policia e Kosovës ka arritur të arrestojë një person në Ferizaj dhe kanë konfiskuar 2 kg heroinë dhe 6 kg marihuanë.

Kur ka raste të dyshuarve duke qenë të huaj, vendet përkatëse janë njoftuar nëpërmjet një mesazhi ST nga Zyra për Bashkëpunim Ndërkombëtar e Policisë së Kosovës. Sipas statistikave të Këshillit Gjyqësor të Kosovës, në vitin 2011 gjykata e Kosovës ka zgjidhur 134 raste në lidhje me nenin 229 (Blerje, posedimi, shpërndarja dhe shitja e paautorizuar e barnave të rrezikshëm Narkotike dhe substancave të barnave psikotropike) dhe Nenit 230 (Prodhimi dhe përpunimi i paautorizuar i barnave të rrezikshëm Narkotike dhe substancave të barnave psikotropike) të Kodit Penal të Kosovës. Pra, ka pasur 61 raste të dënimit me burgosje, 29 raste të dënimit me gjobë, 22 rastet të dënimit me kusht, 1 rast të dënimit alternativ, 3 raste janë refuzuar dhe 18 raste janë zgjidhur në forma të tjera (p.sh. cedimi etj).

Trafikimit të Qenieve Njerëzore 2011 - 2014. Qëllimet kryesore të kësaj strategjie janë të parandalimit të trafikimit të qenieve njerëzore, mbrojtjen dhe ndihmën e viktimave dhe dëshmitarëve të trafikimit të qenieve njerëzore, hetimin, arrestimin dhe dënimin e autorëve të këtij krimi, dhe mbrojtja e fëmijëve. Zbatimi i kësaj strategjie përfshin Ministrinë e Punëve të Brendshme, Policinë e Kosovës, Doganat e Kosovës, Prokurorët, Gjykatat, Ministrinë e Drejtësisë, Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale, Ministrinë e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, Ministrinë e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë, Ministrinë e Shëndetësisë, OJQ ndryshme dhe palët e tjera.

Drejtoria për hetimin e trafikimit të qenieve njerëzore është një organ i specializuar brenda PK-së përgjegjës për të hetuar rastet e trafikimit të qenieve njerëzore. Kjo Drejtori shtrihet nën autoritetin e Divizionit kundër krimit të organizuar. Ajo përbëhet nga Njësia për Hetime Qendrore, Njësia për mbrojtjen dhe ndihmën e viktimave dhe 6 njësitë rajonale anti trafikimit të tilla si: Prishtinë, Mitrovicë, Pejë, Prizren, Ferizaj dhe Gjiçan. Punon sipas modelit të centralizuar dhe punëson 53 policë.

Një nga detyrat kryesore të DHTQNJ-së është për të ofruar mbrojtje dhe ndihmë për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore. Për më tepër ajo punon në procesin e rehabilitimit dhe ri-integritetit të viktimave, si dhe ndihmon kthimin e tyre vullnetar në vendin e origjinës. Kjo drejtori bashkëpunon ngushtë me vendet e tjera në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore.

Tabela 64. Luftimi i TQNJ-në:

Aktivitetet, rastet, hetimet, viktimat	2011	2012 janar - prill
Rastet e hapura	66	42
Rastet e dërguara në prokurori / gjykatë	65	39
Rastet nën hetim	47	51
Arrestimet lidhur me veprat kriminale nëpër vite	2011	2012
		janar - prill
Trafikimin i qenieve njerëzore	91	49
Ofrimi i prostitucionit	39	20
Prostitucioni	50	15
Veprat e tjera kriminale	4	
Paraburgimet e përgjithshme	183	84
Viktimat e identifikuar të trafikimit	2011	2012 janar - prill
Kosovë	35	20
Shqipëri	1	1
Moldavi	/	1
Serbi	3	/
Sllovaki	/	1
Numri i përgjithshëm i viktimave të identifikuar	39	23

Si rezultat i bashkëpunimit ndërkufitar me Republikën e Shqipërisë, në vitin 2011 PK-ja ka zbuluar 2 raste të cilat kanë rezultuar në arrestimin e 8 të dyshuarve. Nga ana tjetër, ka pasur 1 rast të zbuluar nga PK-ja si pasojë e bashkëpunimit ndërkufitar me Malin e Zi, ku 1 person është arrestuar.

Në vitin 2012 kishte 1 rast ndërkufitar me Republikën e Maqedonisë e cila rezultoi me arrestimin e 6 të dyshuarve.

Sipas statistikave të Këshillit Gjyqësor të Kosovës, gjatë vitit 2011 gjykatat e Kosovës ka zgjidhur në total 21 raste të përgjithshme në lidhje me nenin 139 (trafikim të qenieve njerëzore) të Kodit Penal të Kosovës. Kështu, në 19 raste është shqiptuar burgim, dhe 2 raste kanë përfunduar me verdiktin e shfajësimit.

Lidhur me mbrojtjen e viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore, Kosova është i vetmi vend në rajon që ka një strehimore të drejtuar nga shteti për viktimat. Ky strehim menaxhohet nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale. DHTQNJ-ë e PK-së bashkëpunon ngushtë me 8 strehimore joqeveritare të tjera që ofrojnë një mjedis të mirë dhe një program mirë të projektuar për viktimat. Për më tepër, Koordinatorin Kombëtar kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore ka krijuar Grupin e Asistencës së drejtpërdrejtë, një organ i përbërë nga përfaqësues nga 9 strehimore, DHTQNJ-ja, Ministria e Shëndetësisë, OJQ të ndryshme dhe agjensioneve të tjera. Ky grup punon për të siguruar një trajtim dhe rehabilitimin më të mirë të viktimave.

- Kur është fjala për përdorimin e drogës në Kosovë, ju lutem ofrojnë një pasqyrë të situatës aktuale, një pasqyrë të masave të marra në lidhje me reduktimin e kërkesës, dhe të identifikojnë llojet e programeve të disponueshme për parandalimin dhe reduktimin varësisë së drogës lidhur me shëndetin.

Paralelisht me Konventat e OKB-së për: narkotikët (1961), substancat psikotrope (1971) dhe Konventa kundër trafikimit ilegal të drogës dhe substancave psikotrope (1988) direkt e

aplikueshme në legjislacionin e brendshëm të Kosovës, shtrirja e përdorimit të drogës në Kosovë dhe keqpërdorimi i substancave psikoaktive rregullohet nga: Ligji për Shëndetësi nr 4/2004 (neni 23), Ligji për narkotikët dhe substancat psikotrope dhe Prekursorëve nr 02/L-128, Strategjia për Sektorin e Shëndetësisë 2010-2014, Strategjia e Shëndetit Mendor 2008-2013, Strategjia Kombëtare kundër Drogës dhe Plan i Veprimit 2009-2012, Udhëzimit Administrativ (UA) nr 10/2010 mbi Administratën dhe Përdorimin e Metadonit në Kornizën e zëvendësimit të drogave (programet e trajtimit

Udhëzimi Administrativ për masat mbrojtëse të trajtimit të detyrueshëm mjekësor për persona të varur nga substancat psikotrope dhe alkoolit është në procesin e hartimit. Ministria e Shëndetësisë (MSH) ka krijuar edhe grupin e punës për hartimin e "planit shtetëror për parandalimin e keqpërdorimit të substancave psiko-aktive dhe trajtimin e sëmundjes së varësisë".

Kosova ka krijuar strukturat e nevojshme institucionale dhe mekanizma që synojnë në mënyrë efektive të zbatojnë kornizën ligjore dhe politikat për parandalimi dhe zvogëlimin e varësisë nga droga si në vijim:

- a. Instituti Kombëtar i Shëndetit Publik (IKSHP);
- b. Qendra për trajtimin e sëmundjeve nga varësia në Klinikën Psikiatrike të Qendrës Klinike Universitare të Kosovës;
- c. Shërbimet profesionale të shëndetit mendor të mbështetura nga komunitetit.

IKSHP-ja është përgjegjëse për edukimin shëndetësor dhe parandalimin e përdorimit të drogave dhe shpërdorimeve të substancave psiko-aktive, arsim-shëndetësore aktivitetet për parandalimin e keqpërdorimit të drogave janë kryer në vazhdimësi nga IKSHPK-ja dhe shoqëria civile siç përcaktohet në Ligjin e Kosovës mbi Mjekësinë narkotike, substancat psikotrope dhe Prekursorët Nr 02/L-128, në nenin 32, paragrafi 32.3.

Klinika psikiatrike e Qendrës Klinike Universitare të Kosovës (QKUK) dhe Njësitë për trajtimin të varësisë në spitalet rajonale janë përgjegjës për diagnostifikim dhe trajtimin emergjent të përdoruesve, veçanërisht de-toksikimet në fazat akute të mbidozës.

Në vitin 2008, një njësi e veçantë në Klinikën psikiatrike brenda QKUK-së është themeluar (dy dhoma me gjashtë krevate) për trajtimin e varësisë sipas protokollit klinik të miratuar për këtë trajtim. Trajtimi në këtë njësi, gjithashtu në njësitë përkatëse në spitalet rajonale, të cilat kanë dy krevate, deri më tani ka qenë i bazuar kryesisht në programet e de-toksikimit gjatë fazës emergjente të varësisë.

Shërbimet profesionale për Shëndetin Mendor të mbështetura nga komunitetet e shtatë rajoneve janë përgjegjës për rehabilitimin dhe trajtimin psiko-social të përdoruesve të drogës në komunitetet ku ata jetojnë dhe veprojnë.

Në kuadër të Programit të mbështetur nga Fondi Global, në prill të vitit 2012, zbatimi i pilot projektit për trajtimin e një numri të kufizuar të pacientëve me Metadon ka filluar. Projekti përfshin Klinikat Psikiatrike në QKUK, dy spitalet rajonale, Shërbimin Korrektues Shëndetësor, dhe një institucion shëndetësor privat. Në mënyrë që të zbatojnë legjislacionin në fuqi dhe politikat përkatëse shëndetësore, MSH-ja bashkëpunon me "Labyrinth" institucion privat shëndetësor nga Prishtina, për të ofruar programe dhe shërbime si në vijim:

- a. Detox ambulant (shërbimi ditor për pastrimin ditor nga drogat;
- b. MTMZ (Metadon Terapia e Mbajtjes/Zëvendësimit), deri më tani 36 persona të përfshirë në program);

- c. Programet parandaluese për Reduktimin e demit e Shpërndarja e shiringave, këshillimin vullnetar dhe Testimi për HIV, Hepatiti, B dhe C prodhimi dhe shpërndarja e materialeve të informimit dhe edukimit (MIE), shërbimet në terren;
- d. Organizimi dhe kryerja e trajnimeve mbi drogat për profesionistë dhe jo-profesionistë;
- e. Shërbimet Psiko-sociale (individuale, grupe, këshillimin e familjes dhe mbajtjen e grupeve vetë-ndihmëse);
- f. Kontrollat mjekësore, të përgjithshme dhe psikiatrike;
- g. Testimi për të përcaktuar drogat në organizëm;

Në bashkëpunim me "Institutin Trimbos" nga Holanda dhe Fondacioni i Shëndetësisë Kosovare, OJQ "Labyrinth" ka kryer programin, Trajnimi i Trajnerëve për mjekët e mjekësisë familjare me temën "shpërdorimin I substancave" pra gjashtë (6) mjekët e mjekësisë familjare kanë qenë të certifikuar si trajnerë në këtë fushë.

Kapacitetet profesionale të angazhuara në fushën e parandalimit, trajtimit dhe rehabilitimit nga përdorimi i drogave dhe shpërdorimeve të substancave psiko-aktive janë: 24 profesionistë të shëndetit ku tetë (8) janë psikiatër, dy (2) psikologë, dhjetë (10) infermierë, dhe katër (4) mjek të përgjithshëm.

Ka rreth 80 klientët që trajtohen çdo vit në klinikën psikiatrike në Prishtinë, ndërsa OJQ- 'Labyrinth' ka ofruar kontrollat ambulatorie të tilla si shërbimet e këshillimit për më shumë se 700 përdoruesit e drogës, pasi që ajo filloi aktivitetet e saj (duke iu referuar raportit të QEMDVD-së të vitit 2011 për Kosovën).

Bazuar në raportet e Policisë së Kosovës, QEMDVD-së dhe raporteve të tjera, aktualisht marihuana mbetet si më e përdorur në Kosovë, e cila një pjesë vjen nga Shqipëria dhe në sasi të vogla është kultivuar në vend, e ndjekur nga heroina dhe më pak kokainë dhe droga sintetike.

Aktivitete të tjera institucionale janë duke vazhduar për të adresuar rritjen e përdorimit të drogës në Kosovë dhe masat e parandalimit të varësisë së drogës. Në këtë drejtim, Plan i Kombëtar për parandalimin e keqpërdorimit të substancave psiko-aktive dhe trajtimin e varësisë pritet të finalizohet deri në fund të vitit 2012. Korniza ideore e këtij plani synon rritjen e kapaciteteve dhe efikasitetit në trajtimin e kësaj çështjeje në një mënyrë shumë-disiplinore dhe shumë-sektoriale duke siguruar koordinimin optimal të shërbimeve shëndetësore familjare, shërbimet e mirëqenies sociale, shërbimet klinike-spitalore në të gjitha nivelet e kujdesit shëndetësor dhe shërbimet e OJQ në këtë fushë.

Në përputhje me këtë, Ministria e Shëndetësisë do të propozojë, krijimin e Observatorit Kombëtar për varësinë e drogës si një institucion në nivel të Qeverisë, përgjegjëse për monitorimin dhe zbatimin e legjislacionit përkatës dhe politikës në këtë fushë që do të mbajë komunikimin e rregullt me Qendrën Evropiane të Monitorimit për Drogën dhe varësisë së drogës (QEMDVD) përmes një pakete kombëtare për raportim që përmban raportin kombëtar, tabela statistikore, si dhe pyetësorë të strukturuar.

Nga ana tjetër, një grup ndërministror i punës i udhëhequr nga MPB-ja është themeluar me mandatin e rishikimit të Strategjisë aktuale dhe Planin e Veprimit kundër Drogës 2009-2012. Grupi punues tashmë ka ardhur me objektiva të reja të ndara në katër kapituj, të tilla si: përgjigjet e reduktimit të demit, reduktimin e ofertës dhe furnizimit, bashkëpunimin dhe koordinimin, monitorimin dhe vlerësimin. Strategjia e re ka parashikuar ngritjen e komiteteve dhe mekanizmave kërkimore që lidhen me drogat. Strategjia dhe Plan i Veprimit janë planifikuar të përfundojnë deri në fund të qershorit 2012 dhe i nënshtrohen procedurave të nevojshme për miratimin e qeverisë. Në

zhvillimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit kanë kontribuar ekspertë kombëtarë dhe ndërkombëtarë në këtë fushë, përvojat nga vendet anëtare të BE-së dhe BE-ja dhe organizatave ndërkombëtare si EUROPOL, Interpol, UNODC, QEMDVD, etj, janë përfshirja e shoqërisë civile për të kontribuar në zhvillimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit.

3.9. Politikat e bashkëpunimit

3.9.1. Statistikat

- Cila është gjendja e zbatimit të Ligjit të statistikave dhe përgatitjes së programit statistikor shumëvjeçar?

Ligji për Statistikat Zyrtare (Nr. 04/L-036) ka hyrë në fuqi në dhjetor 2011. Ligji vendos standardet për zhvillimin, prodhimin dhe publikimin e të dhënave në pajtim me standardet e BE-së.

Është bërë përparim i madh në zbatimin e Ligjit. Sa i përket strukturave organizative, Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK) ka emëruar Kryeshefin e ri Ekzekutiv për mandat tre vjeçar. Në mars 2012 Zyra e Kryeministrit (ZKM), me vendimin nr. 097/2012, themeloi Këshillin e Statistikave i cili zgjodhi Kryesuesin dhe Zëvendës-Kryesuesin e tij dhe miratoi rregulloret për funksionimin e tij.

Aktet nën-ligjore të mëposhtme (udhëzime administrative), që dalin nga Ligji për Statistikat Zyrtare, po përfundohen: a) ristrukturimi i ASK-it, b) kushtet dhe mënyra e ofrimit të të dhënave statistikore të marra nga procedimi i veçantë i statistikave zyrtare, c) ruajtja dhe përdorimi i të dhënave statistikore në fjalë, dhe d) procedurat për themelimin dhe mirëmbajtjen e regjistrave statistikore. Të gjitha këto akte nën-ligjore dërgohen në Qeveri dhe pritet të miratohen deri nga fundi i qershorit 2012.

Në pajtim me afatet e vendosura në Ligjin për Statistikat Zyrtare, projekt-plani vjetor i punës për vitin 2013 është përfunduar dhe dërguar në Qeveri më 31 maj 2012. Për më tepër, deri nga fundi i vitit 2012 pritet të përfundohet plani pesë vjeçar i Programit Statistikor.

- A mund të ofroni informata për statusin e përfundimit të rezultateve të regjistrimit të popullsisë dhe banesave që do të paraqiten në konferencën e fundit më 21 shtator 2012?

Bazuar në planin dhe dinamikën e tashme, baza e të dhënave do të pastrohet deri nga qershori 2012 dhe ASK-ja pritet t'i publikojë rezultatet përfundimtare të regjistrimit më 21 shtator 2012. Të dhënat do të jenë në dispozicion në kopje elektronike dhe të shtypur. Rezultati përfundimtar (kopja e shtypur) do të përfshijë treguesit kryesorë, si: kushtet e banimit, tipin (materialin) e banimit, furnizimin me ujë, qasjen në internet, strukturën (madhësinë) e ekonomive familjare, veprimtarinë kryesore të familjarëve, moshën, gjininë, statusin martesor, etninë, fenë, nivelin e edukimit, punësimin, vendbanimin, etj. Të dhënat po ashtu do të jenë në dispozicion në faqen e internetit të ASK-së në formatet Excel dhe PDF. Përdoruesit mund të krijojnë tabela të ndryshme me pothuajse të gjitha të dhënat e përfshira në regjistrim/formularët e regjistrimit.

- Cilat janë planet e Zyrës Statistikore të Kosovës (ZSK) për përmirësimin e statistikave të biznesit dhe atyre makro-ekonomike?

Janë ndërmarrë masat e mëposhtme për përafrimin e statistikave të biznesit me ato të standardeve evropiane: a) janë përmirësuar pyetësorët për Anketën e Strukturuar për Ndërmarrjet për vitin 2011 (sipas rekomandimeve të ekspertëve dhe rregulloreve për statistikën e strukturuar për ndërmarrjet), b) janë mbajtur takime me zyrat rajonale për përmirësimin e mbledhjes së të dhënave, c) janë vërejtur dykuptimësi të pyetësorëve dhe, si rezultat, janë përmirësuar pyetësorët për anketat tremujore për industrinë dhe ndërtimtarinë.

Mungesa e burimeve njerëzore dhe angazhimi i stafit në regjistrimin e popullsisë dhe ekonomive familjare të vitit 2011, ka shkaktuar vonesa në publikimin e disa statistikave makroekonomike. Sidoqoftë, gjatë vitit 2010 janë bërë përmirësime në statistika sa i përket formimit të bruto kapitalit

fiks, llogaritjes së zhvlerësimit të aseteve themelore të Qeverisë dhe OJQ-ve, krijimit të vlerës së shtuar në veprimtaritë e transportit dhe hotelierisë. Me qëllim që vazhdimisht të përmirësohen treguesit makro-ekonomikë, ka nevojë të përmirësohen burimet e të dhënave (anketat e bizneseve, anketat e ekonomive familjare, anketat e bujqësisë, dhe anketat e fuqisë punëtore, organizimi i anketave afat-shkurtra si dhe përmirësimi i burimeve administrative të të dhënave).

- Cilat janë planet statistikore të ZSK-së për përfshirjen e klasifikimit të veprimtarisë ekonomike në NACE Rev 2?

Përdorimi i klasifikimit të NACE Rev 2 për veprimtari ekonomike është ngushtë i lidhur me regjistrimin e bizneseve në Agjencionin për Regjistrimin e Bizneseve në Kosovë (ARBK). Është vendosur që kur bizneset e reja të fillojnë regjistrimin me NACE Rev 2 (i planifikuar të fillojë në fund të vitit 2013 dhe të vazhdojë në 2014), ASK-ja dhe ARBK-ja do t'i transferojnë tabelat përkatëse nga NACE Rev 1 në NACE Rev 1.1 e pastaj në NACE Rev 2. Për ndërmarrjet tjera që nuk mund t'i transferojnë tabelat përkatëse në mënyrë automatike nga NACE Rev 1 në NACE Rev 2, regjistrimi i bizneseve do të duhet të bëhet drejtpërdrejtë në vend. Që nga viti 2010, në anketën e biznesit për vitin 2009, ASK-ja filloi zbatimin e kodeve të dyfishta (NACE REV 1 dhe NACE Rev 2) dhe kjo ka vazhduar me anketat për vitet 2010 dhe 2011.

- Ju lutem ofroni informata për statusin e përgatitjes për regjistrimin e bujqësisë që do të mbahet në tetor 2013?

Përgatitjet për regjistrimin e bujqësisë po përparojnë:

- a. Është përgatitur dhe nënshkruar nga Kryeshefi Ekzekutiv i ASK-së projekt-propozimi për regjistrimin e bujqësisë;
- b. Është përgatitur projekt-plani për regjistrimin e bujqësisë;
- c. Është përgatitur dhe dërguar për shqyrtim përfundimtar nga MBPZHR-ja Projekt-Ligji për Regjistrimin e Bujqësisë, dhe pritet të dërgohet në Qeveri për miratim nga fillimi i qershorit 2012. Ligji për Regjistrimin e Bujqësisë e cakton ASK-në si autoritet i menaxhimit të projektit për regjistrim. Përkufizimet e përdorura në Eurostat përfshihen në Ligj. Regjistrimi bazohet në Rregulloren e Komisionit Evropian (KE) Nr. 1166/2008;
- d. Është përfunduar rreth 95% e projekt-pyetësorit;
- e. Është përgatitur skica e parë e doracakëve për numëruesit;
- f. Është planifikuar dhe siguruar buxheti sipas veprimtarive dhe viteve;
- g. Kanë filluar përgatitjet për regjistrimin pilot të bujqësisë; regjistrimi do të mbahet në nëntor 2012.

- Si zhvillohet bashkërendimi i gjeneruesve kryesorë të të dhënave statistikore (Zyra e Statistikave, Banka Qendrore, Ministria e Financave, etj.)? Cilat janë planet që të rritet besueshmëria, rregullsia dhe pajtueshmëria e ndërsjellë e të dhënave statistikore?

Bazuar në Ligjin për Statistikat Zyrtare, mbajtësit e statistikave zyrtare në Kosovë janë AKS-ja, Ministria e Financave, dhe Banka Qendrore e Kosovës. Ligji ka specifikuar qartë bashkërendimin e përgjegjësive, të cilat ndahen ndërmjet Këshillit të Statistikave (mekanizëm këshillimor) dhe ASK-së. Para lëshimit të ndonjë publikimi, ASK-ja verifikon të dhënat me institucionet përkatëse me qëllim të bashkërendimit dhe sigurimit të përputhjes së të dhënave.

Për bashkërendim më të mirë, gjatë procesit të ristrukturimit të ASK-së, do të themelohet një njësi që do t'i bashkërendojë gjeneruesit e statistikave zyrtare, përdoruesit e statistikave brenda Kosovës dhe mekanizmat jashtë Kosovës.

Planet për rritjen e besueshmërisë, rregullsisë dhe pajtueshmërisë së ndërsjellë të të dhënave statistikore bazohen në Ligjin për Statistikat Zyrtare, i cili përgjegjësinë kryesore ia ka caktuar ASK-së. Veç kësaj, Këshilli Statistikor do të luajë rol të madh në këtë drejtim duke ofruar rekomandime dhe këshilla, monitorim dhe vlerësim, si dhe përkrahjen e përputhjes dhe sigurimin e cilësisë.

Është themeluar Komiteti për Statistikat e Tregtisë së Jashtme ku drejtohen çështjet lidhur me statistikatat e eksport/importit. BQK-ja është bashkërenduesi shtetëror për Standardet e Përgjithshme të Shpërndarjes së të Dhënave (SPShDh) të FMN-së dhe BQK-ja përfaqësohet në Këshillin e Statistikave.

Statistikat e grumbulluara dhe publikuara nga Banka Qendrore e Kosovës janë në pajtueshmëri me standardet ndërkombëtare për statistikatat e FMN-së, Bankës Qendrore Evropiane, Eurostatit, etj. Zbatimi i standardeve të tilla siguron rregullsinë dhe pajtueshmërinë e ndërsjellë të statistikave brenda Kosovës dhe me vende tjera. Hapat konkretë të ndërmarrë nga BQK-ja për besueshmërinë, rregullsinë, dhe pajtueshmërinë e statistikave janë:

- a. Publikimi i metodologjisë statistikore;
- b. Kalendar i publikimeve dhe ndjekja e tij;
- c. Informatat përmes shënimeve teknike për rishikimin e statistikave;

Transparenca e publikimeve të statistikave.

3.8.5. Promovimi dhe mbrojtja e investimeve, bashkëpunimi industrial, ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM-të) dhe turizmi

3.9.2.1. Industria

- Nëse ekziston politika industriale/e konkurrencës, ju lutem përshkruani tiparet e saj kryesore dhe përparësitë.

Strategjia e Kosovës për Zhvillimin e NVM-ve 2012 – 2016 (me vizion deri më 2020), e miratuar më 13 korrik 2011, parasheh forcimin e konkurrueshmërisë së NVM-ve në tregjet vendore dhe ndërkombëtare (qëllimi strategjik 4). Përveç kësaj, Strategjia e Industrisë 2010 – 2013, e miratuar më 2010, përmban një numër prioritetesh, të cilat do të reflektohen në strategjinë e planifikuar sektoriale të MTI-së (e cila pritet të përfundohet gjatë qershorit 2012 dhe do të mbulojë periudhën pesëvjeçare 2012 – 2017). Këto prioritete janë: avancimi i bazës ligjore në pajtueshmëri me direktivat e qasjes së re, nxitja e zhvillimit industrial dhe ngritja e rolit të industrisë në krijimin e BPV-së, rritja e aftësisë konkurruese të ndërmarrjeve prodhuese dhe nxitja e aktiviteteve investuese në industri. Më tej, në mars 2012 ka filluar hartimi i Strategjisë së Inovacionit, bazuar edhe në mbështetjen financiare të BE-së. Së fundi, është në përfundim hulumtimi për nevojat e trajnimeve të NVM-ve, për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme.

- A janë ato konsistente/në përputhje me politikat e gjithëmbarshme ekonomike? A marrin parasysh politikat e industrisë/konkurrueshmërisë nevojën për të krijuar një mjedis të përshtatshëm për veprimin e bizneseve dhe investitorëve; për të promovuar zhvillimin e zotësive të duhura profesionale, krijimin e një sistemi të integruar të inovacionit dhe për zhvillimin e grupeve biznesore ('clusters')? Si e adresojnë ato konkurrueshmërinë?

Strategjia e Kosovës për Zhvillimin e NVM-ve 2012 – 2016 parasheh forcimin e konkurrueshmërisë së NVM-ve në tregjet vendore dhe ndërkombëtare përmes 6 qëllimeve dhe 25 objektivave. Qëllimet janë këto:

- a. Zhvillimi i aftësive teknike, inovative dhe menaxheriale të NVM-ve në harmoni me Programin e EU për përkrahje të politikave lidhur me Teknologjinë e informacionit dhe komunikimit;
- b. Inkorporimi i Standardeve Ndërkombëtare dhe Sistemit të Menaxhimit të Cilësisë tek NVM-të;
- c. Zhvillimi i Planit të Zëvendësimit të Importit për t'i ndihmuar NVM-të që të jenë me konkurrenca në tregun vendor;
- d. Identifikimi dhe Zhvillimi i Sektorëve Prioritarë për Përkrahje të NVM-ve;
- e. Zhvillimi dhe Themelimi i Qendrave të Biznesit dhe Inovacionit;
- f. Lehtësimi i qasjes së NVM-ve në tregjet rajonale dhe ndërkombëtare

Synimi i katërt strategjik përfshin parimet e Ligjit për BV-të: I. Krijimi i mjedisit në të cilin ndërmarrësit dhe bizneset familjare mund të lulëzojnë dhe ku ndërmarrësi shpaguhet; VII. Ndihma për NVM-të që të përfitojnë më shumë nga mundësitë që ofrohen nga tregu i vetëm. Programi veprues kornizë i KE-së në këtë aspekt është Programi i Konkurrencës dhe Inovacionit (PKI) i BE-së, të cilit Kosova synon t'i bashkohet në të ardhmen e afërt.

Zhvillimi i NVM-ve dhe ekonomisë tani shihet si përparësi nga të gjithë donatorët dhe institucionet e Kosovës; sidoqoftë, janë ca sugjerime praktike se si të veprohet që të arrihet rritja e NVM-ve si dhe nuk ka pikëpamje unanime se cila është përparësia konkurruese e Kosovës.

Supermarketi tipik në Kosovë është i mbushur me pjesë të mëdha të prodhimeve të ushqimit të importuar, shumë nga të cilat do të mund të prodhoheshin në Kosovë. Kosova është pjesë e ekonomisë rajonale dhe globale dhe, me qëllim që të kompletohet, ajo duhet të prodhojë mallra dhe shërbime në nivele të njëjta të cilësisë dhe performancës si prodhuesit e jashtëm. Prodhimet konkurruese ndërkombëtare aktualisht po e diskriminojnë kërkesën e konsumatorëve vendorë.

Synimi strategjik 4 adreson çështjet e rëndësishme përmes disa masave: rritja e aftësive teknike, inovative dhe menaxheriale; përfshirja e standardeve ndërkombëtare; zhvillimi i planit të zëvendësimit të importit; themelimi i Qendrës Inovative në Biznes; dhe lehtësimi i qasjes së NVM-ve në tregjet rajonale dhe tregje tjera të jashtme.

- Kush është i përfshirë në dizajnimin/zhvillimin e politikave të industrisë/konkurrueshmërisë (ministritë, agjencitë, sektori privat, palët e interesit) dhe si (përfshirë çfarë mekanizmesh konsultimi)?

Në kuadër të institucioneve qeveritare, strukturat e përfshira në zhvillimin e politikave të industrisë/konkurrueshmërisë janë Departamenti i Industrisë, Agjencia për Mbështetje NVM-ve dhe Agjencia për Promovimin e Investimeve. Përveç këtyre, në kuadër të Grupit Punues për Politika Tregtare funksionon Nëngrupi për Industri, ku janë të përfaqësuar këto palë të interesit: Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (Departamenti i Industrisë dhe Departamenti i Tregtisë), Ministria e Financave, Ministria e Punëve të Jashtme, Ministria e Integritit Evropian, Dogana e Kosovës, Agjencia e Ushqimit dhe Vetërinës, Administrata Tatimore e Kosovës, Oda Ekonomike e Kosovës, Aleanca Kosovare e Bizneseve, Oda e Avokatëve të Kosovës, Shoqata e Eksportuesve, përfaqësues të bizneseve dhe donatorë relevantë (UNDP, USAID, BB dhe ZBE/KE). Ky nëngrup funksionon nga marsi 2011, dhe mbledhet çdo tre muaj. Deri më tani ka shënuar këto të arritura:

- a. Miratimi i Procedurave Standarde të Operimit, të cilat përcaktojnë fushëveprimin e nëngrupit si në vijim:
 - i. Reformat e të bërit biznes dhe harmonizimi i legjislacionit me direktivat e BE-së për produkte industriale;
 - ii. Reformat në sektorin e ndërtimit në Kosovë; dhe
 - iii. Reforma në sistemin e rregullimit në ekonominë e tregut.
- b. Nënshkrimi i Memorandumit të bashkëpunimit me Odën Ekonomike të Kosovës (maj 2011), për organizimin e panairëve dhe punëtorive për sektorët e veçanet për produktet industriale.

- Cilat janë masat specifike që zbatohen për të promovuar investimet, dhe në veçanti për të tërhequr investimet e huaja të drejtpërdrejta? A posedoni studime që tregojnë mundësitë (fusha specifike të fokusit ['niches']) për sektorët tuaj të prodhimtarisë në kuadër të tregut të BE-së dhe atij global?

Me qëllim të promovimit të investimeve të huaja janë ndërmarrë një numër masash specifike në kuadër të secilës fushë përkatëse:

- a. Politikat fiskale:

- i. Zbritja e tatimit të korporatave prej 20% në 10%;
- ii. Zbritja e tatimit në të ardhurat personale deri në 10%;
- b. Përmirësimi i ambientit të të bërit biznes:
 - i. Regjistrimi i Biznesit në vetëm 3 ditë, falas;
 - ii. Kapitali fillestar për biznese të reja dhe të gjitha shpenzimet për ta regjistruar një biznes janë eliminuar;
 - iii. Të gjitha procedurat administrative dhe koha e pritjes për import është reduktuar nga 8 dokumente në 3 dhe për eksport prej 8 në 2 dokumente;
 - iv. Leja Komunale e Punës është eliminuar për të lejuar një fillim më të shpejtë të biznesit;
- c. Organizimi i konferencave brenda dhe jashtë shtetit për të tërhequr investitorë të huaj;
 - i. Targetimi i investitorëve potencial për sektorë me prioritet të përcaktuar në strategjinë e promovimit të investimeve të huaja;
 - ii. Promovimi i mundësive për investime në Kosovë në revista të ndryshme botërore;
 - iii. Promovimi i mundësive për investime në Kosovë përmes televizioneve prestigjioze botërore siç është CNN;
- d. Materialet promovuese:
 - i. Broshura *Investoni në Kosovë*;
 - ii. Broshura *Udhëzuesi Ligjor*;
 - iii. Filmi për promovimin e investimeve të huaja;
 - iv. Strategjia për tërheqjen e investimeve të huaja;
- e. Studime sektoriale për t'ju dhënë të gjithë investitorëve potencial që ata të njoftohen më në hollësi për një sektor që ata janë të interesuar të investojnë:
 - i. Studimi për sektorin e procesimit të drurit;
 - ii. Studimi për sektorin e bujqësisë dhe mundësitë që ofron ky sektor;
 - iii. Studimi për sektorin e procesimit të metaleve;
 - iv. Studimi për sektorin e gurëve dekorativë;
 - v. Studimi për sektorin hortikulturës;
 - vi. Studimi për sektorin e teknologjisë informative dhe të komunikimit;
 - vii. Studimi për sektorin e automobilistikës;
 - viii. Studimi për sektorin e tekstit.

- Ju lutem përshkruani politikat dhe të arriturat sa i përket realizimit të parqeve industriale ose iniciativave të ngjashme.

Ligji nr. 03/L-129 është miratuar më 30 prill 2009. Ky ligj rregullon krijimin, funksionimin, mbikëqyrjen dhe zhvillimin e zonave ekonomike, të drejtat dhe detyrimet e zhvilluesve, operatorëve menaxhues, shfrytëzuesve që veprojnë në to, llojet e veprimtarive që kryhen brenda tyre, si dhe mënyrën e përcaktimit të lokacionit për zonat ekonomike. Gjithashtu janë nxjerrë pesë akte nënligjore për zbatimin e këtij ligji:

- a. UA nr. 2009/14 për Themelimin e Divizionit për Zonat Ekonomike;
- b. UA nr. 2009/23 për Procedurën për Aplikim dhe Kriteret e Pajisjes me Vendim të Zhvilluesit;
- c. UA nr. 2009/24 për Marrëdhëniet Ndërmjet Institucionit Përgjegjës, Zhvilluesit të Zonës dhe Institucioneve të Tjera;
- d. UA nr. 2009/25 për Procedurat e Kontrollit të Zonave Ekonomike;
- e. UA nr. 2009/26 për Formën, Përmbajtjen, Vlefshmërinë dhe Taksën për Dhënien e Vendimit.

Pas kompletimit të infrastrukturës ligjore janë krijuar dy zona ekonomike: Parku i Biznesit në Drenas dhe Parku Teknologjik në Skenderaj. Në Parkun e Biznesit të Drenasit janë të vendosura 33 biznese, të cilat kanë deklaruar vlerë investimi prej €30,551,380 dhe numër të të punësuarve prej 920. TVSH-ja për bizneset prodhuese re-imbursohet pas fazës së prodhimit dhe shitjes së produkteve. Më tej, janë dorëzuar iniciativa për krijimin e zonave të tjera ekonomike nga Komunit

e Suharekës, Mitrovicës, Lipjanit, Shtimes dhe Vushtrrisë, si dhe nga Zinkunie Kosova Group sh.p.k. me seli në Prizren, të cilat janë duke bërë plotësimin e dokumentacionit.

Pushimet e përkohshme Tatimore për të gjitha kategoritë e bizneseve që vendosën në Zonat Ekonomike janë:

- Lirimi nga obligimet doganore për importimin e lëndës së parë (lënda e parë nuk i nënshtrohet taksave doganore deri në produktit, pra ato konsiderohen si depo doganore);
- Lirimi i pajisjeve të TI-së nga obligimet doganore;
- Lirimi i bizneset të vendosura në zonat ekonomike nga të gjitha llojet e tatimeve për një periudhë dyvjeçare prej fillimit të veprimtarisë së tyre;
- Mbështetja e bizneseve të vendosura në zonat ekonomike me shërbime këshilluese (mbi format e mira të menaxhimit të biznesit dhe që ndikojnë në rritjen dhe zhvillimin e bizneseve) pa kompensim për një periudhë dyvjeçare prej fillimit të veprimtarisë së tyre;
- Lirim total nga tatimi në fitim për shumën e ri-investuar për një periudhë dyvjeçare prej fillimit të veprimtarisë së tyre dhe lirimi nga tatimi në pronë për një periudhë 10-vjeçare.

Në fillim të vitit 2011, Agjencia për Mbështetjen e NVM-ve, me qëllim të krijimit të ambientit të favorshëm për zhvillimin e veprimtarive biznesore dhe mbështetjen e krijimit të zonave ekonomike, ka shpallur shprehjen e interesit për përkrahje Komunave në një studim fizibiliteti për krijimin e zonave ekonomike. Deri tani për këtë projekt kanë aplikuar 15 Komuna

3.9.2.2. NVM-të

-Ju lutemi jepni përkufizimin(et) zyrtar/-e që zbatohen aktualisht sa u përket NVM-ve.

Sipas Ligjit nr. 03/L-031 për plotësim-ndryshimin e Ligjit nr. 02/L-5 për Mbështetjen e Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme (Neni 3), NVM-të janë klasifikuar në tri kategori: mikro-ndërmarrje (deri në 9 të punësuar); ndërmarrje të vogla (10 – 49 të punësuar); dhe ndërmarrje të mesme (50 – 249 të punësuar).

-Cila është hisja/pjesa e përbërë nga ndërmarrje/kompani mikro (deri në 10 të punësuar), të vogla (deri në 50) dhe të mesme (deri në 250 të punësuar) në kuadër të ekonomisë kombëtare, në aspektin e PBB-së, punësimit dhe eksporteve?

Sipas të dhënave të Agjencisë për Regjistrim të Bizneseve në Kosovë, NVM-të në punësim marrin pjesë me 232,411 të punësuar (rreth 63% të totalit të të punësuarve), ndërsa prodhojnë 47.6% të totalit të eksportit. Sipas të dhënave të Administratës Tatimore, të vitit 2010, NVM-të marrin pjesë me 43.3% në GDP

Tabela 65. Statistikat për numrin e të punësuarve në NVM deri në dhjetor 2011

Kategoritë e NVM-ve	Numri i NVM-ve	Numri i të punësuarve në NVM
1 - 9	109 798	185 123
10 - 49	1 508	24 877
50 - 249	224	22 411
250 -	60	137 096
Përgjithshëm	111 590	369 507

Burimi: Ministria e Tregtisë dhe Industrisë

- A mund të jepni një përmbledhje dokumentin kornizë të politikave që përkufizon/përfshin qasjen dhe politikat e qeverisë ndaj ndërmarrjeve/NVM-ve?

Dokumenti kryesor sektorial i politikave në fushën e NVM-ve është Strategjia e Zhvillimit të Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme 2012 – 2016 përmban 7 qëllime strategjike, 34 qëllime dhe 138 objektiva strategjike. Kjo strategji është një komponent nën-sektorial në kuadër të Strategjisë për Zhvillimin Kombëtar të Kosovës. Strategjia për NVM është ndër-sektoriale dhe përfshin një numër

të agjencive qeveritare të cilat kanë përgjegjësi për disa pjesë të implementimit të saj. Implementimi i suksesshëm i saj do të ndihmojë në lehtësimin e shumë kufizimeve të rritjes ekonomike, do të rrisë aktivitetin e sektorit privat, rrisë investimet e brendshme dhe të jashtme dhe si rrjedhim do të jetë kontribuues i madh në krijimin e vendeve të reja të punës.

-Cilat janë mekanizmat/instrumentet, programet dhe financat për NVM-të? Ju lutemi jepni një vlerësim të shumës së fondeve që janë vënë në dispozicion për NVM-të përmes qeverisë kombëtare dhe donatorëve (BE-së, donatorëve ndërkombëtare/bilaterale

Pjesa më poshtë ofron një përmbledhje të të gjitha programeve mbështetëse të NVM-ve të jetësuar deri tani në Kosovë.

Ditët e Biznesit të Vogël është fushatë që synon ngritjen e vetëdijes qytetare për rolin e NVM-ve; zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik i NVM-ve dhe promovimi i dialogut publik-privat, pra politikat që duhet të zhvillohen për t'i mbështetur bizneset. Synimet tona vazhdojnë të jenë në harmonizim me synimet e Komisionit Evropian.

Gara Fillimi i Biznesit, ky projekt synon t'i inkurajojë dhe stimulojë të rinjtë me ide inovative biznesi të konkurrojnë për grande dhe t'i fillojnë bizneset e tyre.

Promovimi i Zhvillimit të NVM-ve – aktivitetet kryesore të programit janë si më poshtë:

- a. Ndërtimi i Kapaciteteve të Agjencisë së Kosovës për Mbështetjen e NVM-ve (AKMNVM);
- b. Ndërtimi i kapaciteteve të NVM-ve;
- c. Ndihma në lehtësimin e qasjes në financa.

Veprimet për ta përmbushur aktivitetin e parë janë si më poshtë:

- a. Forcimi i kapaciteteve të AKMNVM-së, promovimi dhe mbështetja e Agjencisë në përmirësimin e aftësive të dialogut publik-privat;
- b. Analizimi i vlerësimit të nevojave për trajnim;
- c. Mbështetja e AKMNVM-së në forcimin e kapaciteteve të bazës së të dhënave të NVM-ve dhe krijimi i mekanizmit për Treguesin Komunal të Konkurrencës;
- d. Mbështetja e AKMNVM-së për zbatimin e Sistemit të Menaxhimit të Marrëdhënieve me Klientë;
- e. Mbështetja e AKMNVM-së për stimulim në krijimin dhe zhvillimin e Shoqatës Kosovare të Ofruesve të Shërbimeve për Biznese dhe përmirësimi i njohurive të konsulentëve vendorë të biznesit.

Veprimet për ta përmbushur aktivitetin e dytë:

- a. Mbështetja e AKMNVM-së për rikrijimin dhe riorganizimin e Skemës së Tallonit Këshillimor;
- b. Mbështetja e AKMNVM-së në ofrimin e këshillave dhe shërbimeve të trajnimit për NVM-të vendore dhe të diasporës përmes SVB-së.

Veprimet për ta përmbushur aktivitetin e tretë:

- a. Kryerja e studimit të realizueshmërisë për t'i vlerësuar mekanizmat që ofrojnë qasje të përparuar në financa për NVM-të;
- b. Mbështetja e AKMNVM-së në krijimin e Skemës Garantuese Kreditore të orientuar nga tregu në mbështetje të sektorit të NVM-ve;
- c. Mbështetja e MTI-së/AKMNVMS-së për krijimin e strategjisë financuese për ofrimin e fondeve nga ofruesit e mundshëm të fondeve të Fondit të Garancisë dhe Skemës Garantuese Kreditore;
- d. Mbështetja e NVM-ve për ngritjen e vetëdijes për themelimin e Skemës Garantuese Kreditore.

Grandet për NVM-të: pasi të kryhet studimi, do të caktohen sektorët me përparësi që do të përfitojnë nga grandet.

Inkubatorët e Biznesit: synojnë të ofrojnë hapësira pune dhe shërbime për t'i filluar bizneset nga ndërmarrësit e rinj të mundshëm. Në vitin 2011, është themeluar OJQ-ja Inkubatorët e Biznesit (themeluesit: IB në Gjilan, IB në Deçan, dhe IB në Shtimje), me synim themelimin e entitetit për t'u bërë anëtar i Rrjetit Evropian të Inkubatorëve të Biznesit.

Parku i Biznesit në Drenas gjendet në kilometrin e 22-të të rrugës Prishtinë-Pejë, në fshatin Koreticë e Epërme. Me diametër prej 80 km, ai mbulon çdo kënd të Kosovës, me diametër prej 400 km ai ka qasje në rrugët kryesore mbarë-evropiane të korridoreve nr. 4, 5, 8, 9, dhe 10 si dhe në qytetet kryesore të rajonit: Selanik, Tiranë, Durrës, Shkup, Sofje, Beograd, Zagreb, Sarajevë, dhe Podgoricë.

Parku i Biznesit, me infrastrukturën e rregulluar, ofron vend ideal për vendosjen e biznesit. Ka zonë prej 24 ha dhe në të ardhmen e afërt mund të jetë pjesë e zonës industriale prej 130 ha. Ofron vende për biznese të llojeve dhe madhësive të ndryshme, kryesisht për sektorët e prodhimit, përpunimit, dhe shërbimeve. Çdo parcelë ka qasje të drejtpërdrejtë në rrugët kryesore të Parkut si dhe qasje individuale në rrjetet e infrastrukturës.

Tabela 66. Pasqyrë e fondeve të ndara nga Qeveria e Kosovës dhe donatorët për mbështetje NVM-ve, gjatë viteve 2010-2012 (në euro)

Projektet	2010	2011	2012 (të ndara)	Totali
Java Evropiane e NVM-ve Kosovare	9,550			9,550
Bizneset e Reja për Femra	25,000			25,000
Ditët e Biznesit të Vogël Forcimi i dialogut publik-privat dhe promovimi i ndërmarrësi			50,000	50,000
Promovimi i Zhvillimit të NVM-ve Ndërtimi i kapaciteteve të Agjencisë për Mbështetjen e NVM-ve - Skema e Tallonit për Këshillim dhe Trajnim - Qasja e NVM-ve në financa			150,000	150,000
Grandet për NVM-të (Bashkëfinancim me BE-në)			250,000	250,000
Inkubatorët e Biznesit - Programi për Menaxhimin e Inkubatorëve të Biznesit - Inventarizimi dhe riparimi i Bis			200,000	200,000
Parku i Biznesit në Drenas (Infrastruktura fizike)			2,000,000	2,000,000
Ditët e Biznesit të Vogël Forcimi i dialogut publik-privat dhe promovimi i ndërmarrësisë (donatorët: KE-ja, Zyra Zvicerane për Bashkëpunim, SPARK dhe Banka Raiffeisen)		113,000		113,000

Projekti BETA Themelimi i "One Stop Shop" dhe Qendrave të Biznesit (donatorët: Banka Botërore)		760,794		760,794
Projektet: KPEP, YEP, NOA dhe CFF ofrojnë ndihmë teknike, grande, hua dhe trajnim për NVM-të në Kosovë (donator: USAID)		10,000,000		10,000,000
EUred: mbështetje për zhvillimin e sektorit privat (trajnime dhe këshillime) (donator: BE)		2,500,000		2,500,000
Totali				16,058,344

Burimi: Ministria e Tregtisë dhe Industrisë

Për kundër programeve për zhvillimin e NVM-ve, ende ka sfida në financimin e tyre. Agjencia e NVM-ve, synon të zvogëlojë numrin e NVM-ve për të cilat qasja në burimet e financimit paraqet një pengesë ndaj rritjes dhe zhvillimit të tyre. Për të arritur këtë po punohet në katër aspekte:

- Formulimi i propozimeve për përmirësimin e qasjes së NVM-ve në financa, përfshirë mënyrat alternative që janë të mundshme (financiare dhe jofinanciare);
- Formulimin e propozimeve për përmirësimin e qasjes së NVM-ve në financim, përfshirë mjetet alternative të realizueshme financiare dhe jo-financiare;
- Dizajnimin dhe zbatimin e instrumenteve inovative për financimin e NVM-ve dhe ndërtimin e kapaciteteve të ndërmjetësuesve (përmes Skemës së Garantimit të Kredive për NVM-të);
- Krijimi i grupeve punuese me qëllim të përmirësimit të kualitetit dhe qasjes në këshilla profesionale, mbështetje dhe trajnime financiare; dhe
- Zhvillimi i programeve për krijimin e kredive, për nismat inovative të bizneseve.

3.8.6. *Bujqësia dhe sektori agro-industrial*

3.9.3.1. Çështjet Horizontale

Ju lutem ofroni përshkrim të përgjithshëm, me tregues të zhvillimeve të tashme dhe të pritshme në të ardhmen, të politikave shtetërore dhe rajonale të fermave për të hyrat, prodhimin dhe politikat strukturale (në veçanti politikat e zhvillimit struktural)

Sipërfaqja e përgjithshme e Kosovës është 1.1 milion hektarë, nga të cilat 53% është tokë bujqësore dhe 41% është tokë pyjore. Sektori i bujqësisë karakterizohet nga ferma të vogla. Sipas anketës së vitit 2009 për ekonominë bujqësore janë afër 180.000 ferma aktive në Kosovë. Kontributi i sektorit bujqësor në Bruto Prodhimin Kombëtar (BPK) është afër 12%, prodhimet bujqësore përbëjnë afër 16% të eksporteve totale dhe sektori i bujqësisë ofron gati 25% të punësimit të përgjithshëm, kryesisht në sektorin joformal.

Konsiderohet se 60% e popullsisë së Kosovës jeton në zonat rurale dhe sektori i bujqësisë luan rol të rëndësishëm në ofrimin e mundësive të punësimit dhe gjenerimin e të hyrave për banorët që jetojnë në këto zona. Veç kësaj, zhvillimi i qëndrueshëm agro-rural mund të arrihet edhe përmes promovimit të bujqësisë intensive dhe shumëllojshmërisë së aktiviteteve tjera ekonomike dhe rurale.

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural është e ngarkuar me zhvillimin dhe zbatimin e politikave shtetërore për bujqësi dhe zhvillimin rural që synojnë arritjen e zhvillimit të balancuar ekonomik në të gjitha fushat agro-bujqësore të vendit. Me qëllim të arritjes së kësaj, MBPZHR-ja ka përgatitur Planin e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural (PBZHR) 2007-2013, i miratuar nga Qeveria e

Kosovës në prill 2007, zbatimi i të cilit bazohet në Ligjin për Bujqësi dhe Zhvillim Rural Nr. 03/L-098.

Objektivi kryesor i PBZHR-së është ofrimi i kornizës që do ta ndihmojë Kosovën të: a) ristrukturojë sektorin e saj bujqësor në pajtim me atë të BE-së, përfshirë detyrimet që Kosova ka në këtë sektor derisa të bëhet anëtare e BE-së; dhe b) përmirësimi i standardit të jetesës të popullsisë rurale të Kosovës, duke ngushtuar shpërputhjet e pjesëve urbane dhe rurale, duke ofruar mbështetje të shtuar për zonat më pak të zhvilluara dhe duke ngushtuar shpërputhjet ndërmjet tyre dhe zonave rurale në BE.

Objektivat e përgjithshëm të PBZHR-së 2007-2013 për bujqësi dhe zhvillim rural në Kosovë janë:

- a. Të hyra shtesë për bujqit dhe banorët ruralë, që çon në standarde të përmirësuara të jetesës dhe kushteve të punës në zonat rurale;
- b. Konkurrencë dhe efikasitet i përmirësuar i prodhimeve bujqësore kryesore, me qëllim të zvogëlimit të importeve dhe shtimit të eksporteve;
- c. Përpunim dhe marketing i përmirësuar i bujqësisë dhe prodhimeve/nën-prodhimeve të pyllit;
- d. Përmirësimi i cilësisë në fermë dhe standardeve higjienike;
- e. Zhvillim i qëndrueshëm rural dhe cilësi e përmirësuar e jetës (përfshirë infrastrukturën) përmes promovimit dhe aktiviteteve tjera ekonomike që janë në harmoni me mjedisin;
- f. Krijimi i mundësive të punësimit në zonat rurale, veçanërisht përmes shumëllojshmërisë rurale.

PBZHR-ja bazohet në dy shtylla: a) shtylla e parë synon zhvillimin e bujqësisë, b) shtylla e dytë synon zhvillimin rural.

Për të arritur të hyra të shtuara për bujqit e që lejon zhvillimin e nevojshëm struktural dhe prodhim të shtuar të disa prodhimeve bujqësore, në PBZHR 2007-2013 janë përfshirë masa të drejtpërdrejta mbështetëse. Masat bazohen kryesisht në dispozitat e Rregullores së Këshillit 73/2009 që vendos rregulla të përbashkëta për skemat e drejtpërdrejta mbështetëse për bujqit dhe masa mbështetëse sipas shtyllës së parë të PPB-së (Politikave të Përbashkëta Bujqësore).

Strategjia e PBZHR-së 2007-2013 për zhvillimin rural bazohet në dispozitat e Rregullores së Këshillit për Mbështetje të Zhvillimit Rural 2007-2013 (Fondi Evropian i Bujqësisë për Zhvillimin Bujqësor (FEBZHB) – Rregullorja e Këshillit 1698/2005).

Për ta zbatuar këtë qasje strategjike për zgjidhjen e problemeve vendore dhe radhitjen e politikave bujqësore të Kosovës, janë miratuar masa të drejtpërdrejta mbështetëse dhe masa të zhvillimit bujqësor në të katër boshtet e BE-së. Këto përfshijnë si më poshtë:

Masat bujqësore/të mbështetjes së drejtpërdrejtë:

- a. Delet dhe dhitë (për kokë);
- b. Lopët qumështore (për kokë);
- c. Drithërat dhe bimët yndyrore (për hektar).

Projektet e zhvillimit rural:

Zbatimi i Planit të Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural 2007-13 bazohet në katër boshte dhe 8 masa.

Boshti 1 – Konkurrenca:

- a. Zhvillimi i trajnimit profesional për t'i përmbushur nevojat rurale (**Masa 1**);
- b. Ristrukturimi i potencialit fizik në sektorin agro-bujqësor (**Masa 2**);
- c. Menaxhimi i burimeve të ujit për bujqësi (**Masa 3**);

- d. Përmirësimi i përpunimit dhe marketingut të prodhimeve bujqësore **(Masa 4)**.

Boshti 2 – Mjedisi dhe përdorimi i përmirësuar i tokës:

- a. Përmirësimi i menaxhimit të burimeve natyrore **(Masa 5)**.

Boshti 3 – Shumëllojshmëria rurale dhe cilësia e jetës rurale:

- a. Shumëllojshmëria e fermave dhe aktivitetet alternative në zonat rurale **(Masa 6)**;
- b. Përmirësimi i infrastrukturës rurale dhe mirëmbajtja e trashëgimisë rurale **(Masa 7)**.

Boshti 4 – Zhvillimi i Bashkësisë Lokale:

- a. Mbështetja për zhvillimin e bashkësisë lokale **(Masa 8)**.

- Shërbimet këshillimore të fermës dhe regjistrat e fermerëve

Shërbimet këshillimore për bujqësi dhe zhvillim rural janë krijuar dhe janë operacionale që nga viti 2004. Organizimi i shërbimeve këshillimore është mbështetur nga Projekti për Forcimin e Shërbimeve Mbështetëse të Bujqësisë (FShMB) dhe projektet e saj pasuese FShMB2 dhe ShKR (Shërbimet Këshillimore Rurale) të financuara nga KE-ja dhe projekti “Zhvillimi i Zonave Rurale përmes Përparimit të Shërbimeve Këshillimore” të financuara nga Qeveria e Republikës së Kosovës.

Ligji Nr. 04/L-74 për Shërbimet Këshillimore për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, miratuar më 15 shkurt 2012, rregullon organizimin dhe zbatimin e aktiviteteve të shërbimeve këshillimore për bujqësi dhe zhvillim rural si dhe marrëdhëniet ndërmjet hisedarëve për zhvillimin e bujqësisë dhe zhvillimit rural. Shërbimi këshillimor është i organizuar në shërbime publike dhe private (neni 4) dhe në dy (2) nivele: niveli qendror dhe ai lokal (neni 5).

Shërbimet këshillimore për bujqësi dhe zhvillim rural në nivelin qendror veprojnë nën kornizën e Ministrisë së Bujqësisë dhe përfshijnë ekspertët e fushës përkatëse. Përgjegjësia kryesore e shërbimeve këshillimore në nivelin qendror është zhvillimi i sistemit të përgjithshëm këshillimor për bujqit dhe agro-bizneset dhe të planifikojë, bashkërendojë dhe monitorojë punën e zyrave komunale të cilat ofrojnë këshilla bujqësore. Veç kësaj, zyrtarët e shërbimeve këshillimore në nivelin qendror vlerësojnë nevojat për trajnim të këshilluesve dhe hartojnë programe trajnimi për bujqit e të cilat zbatohen nga këshilltarët rajonalë dhe komunalë.

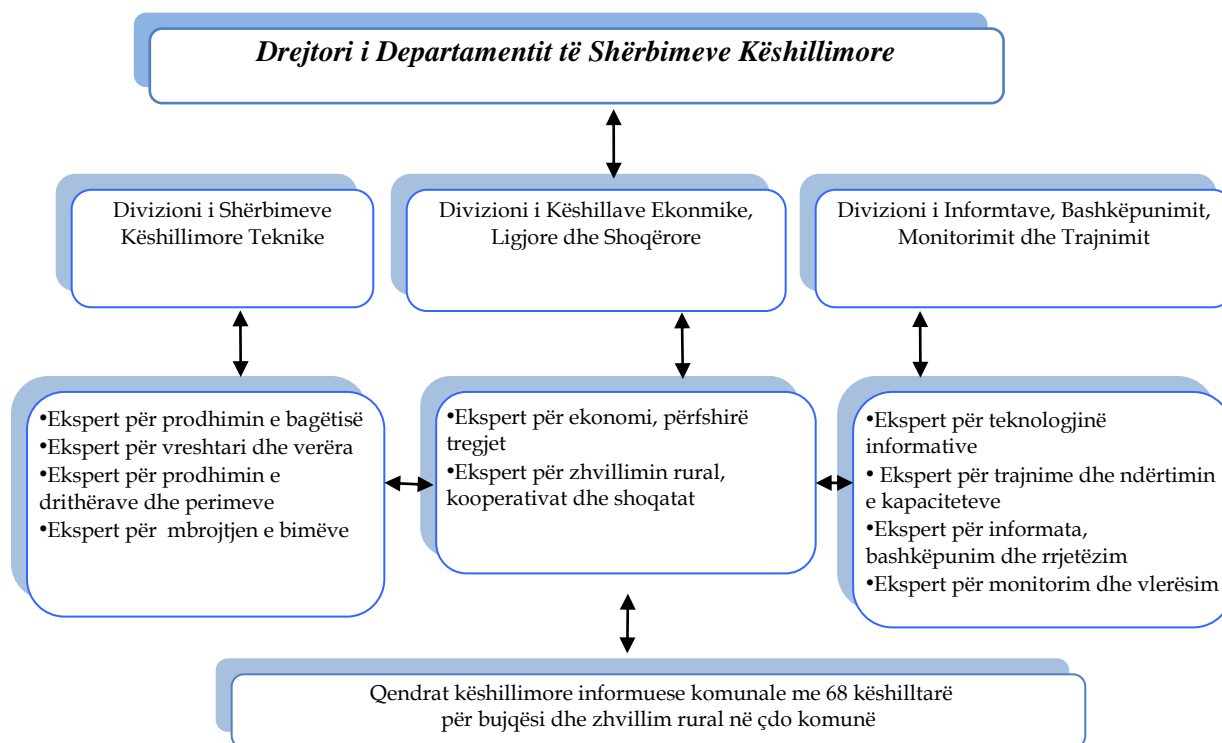
Shërbimet këshillimore në nivelin qendror janë vendosur në shtatë (7) zyra rajonale në vend të cilat, përmes këshillave të tyre profesionale, kryesisht përcjellin njohuri për prodhimin bujqësor, mënyrat për rritjen e prodhimit të të mbjellurave të ndryshme bujqësore që kultivohen në rajonet përkatëse si dhe ofrimin e trajnimit, ndihmës dhe këshillave për aktivitetet e ndërlidhura me shumëllojshmërinë bujqësore dhe zhvillimin e agrobiznesit. Zyrat rajonale të shërbimeve këshillimore ofrojnë ndihmë për përgatitjen dhe shpërndarjen e përhapjen e materialeve të shkruara profesionale.

Shërbimet këshillimore në nivelin lokal janë të vendosura në 30 komuna. Këto shërbime vlerësojnë nevojat e bujqve për këshilla dhe trajnim dhe i përcjellin kërkesat e bujqve në nivelin rajonal. Veç kësaj, shërbimet këshillimore në nivelin komunal shpërndajnë materiale të gjera, përcjellin informata tek bujqit për periudhat e konkurrimit në MBPZHR për mbështetje financiare që ofrohet përmes grandeve investive dhe pagesave të drejtpërdrejta si dhe ofrimin e ndihmës për bujqit që t'i mbushin aplikacionet.

Shërbimet këshillimore për bujqësi dhe zhvillim rural mund të ofrohen nga këshilltarët individualë, personat fizikë dhe juridikë, dhe përfshijnë të gjitha aktivitetet e përshkruara në nenin 3 të Ligjit Nr. 04/L-074 për Shërbimet Këshillimore për Bujqësi dhe Zhvillim Rural.

Brenda riorganizimit të njësive organizative të MBPZHR-së, shërbimet këshillimore në nivelin qendror do të transformohen në Departament të ndarë në tri (3) divizione (Divizioni i Këshillave Teknike – 4 zyrtarë, Divizioni i Këshillave Ekonomike, Ligjore dhe Shoqërore – 4 zyrtarë, si dhe Divizioni i Trajnimeve, Informatave dhe Bashkërendimit – 4 zyrtarë) dhe në përgjithësi përbëhet nga 15 ekspertë, përfshirë drejtorin. Shërbimet këshillimore komunale për bujqësi dhe zhvillim rural parashihen që të përbëhen nga 68 këshilltarë të cilët do t'i mbulojnë të gjitha komunat me shërbime këshillimore.

Grafika 3. Struktura Organizative e Departamentit të Shërbimeve Këshillimore

Shërbimet këshillimore në këtë vit përkrahen nga Projekti i Bankës Botërore për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, i cili veçanërisht përfshin shërbimet këshillimore për prodhimet e bagëtisë, agro-përpunimin dhe vreshtarinë.

Regjistri i bujqve: Themelimi i Regjistrit të Bujqve të Kosovës filloi me reformat e politikave bujqësore që të rreshtohen politikat e bujqësisë dhe zhvillimit rural me ato të BE-së. Në periudhë afatshkurtër, Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural synon ngritjen e sistemit të menaxhimit të informatave për administrimin dhe kontrollin e pagesave të drejtpërdrejta dhe programin e zhvillimit bujqësor në pajtim me nevojat e veçanta të Kosovës në pajtim me Sistemin e Integruar të Administrimit dhe Kontrollit (SIK) të BE-së siç është paraparë në Rregulloren e KE-së 73/20091.

Regjistri i bujqve në Kosovë është themeluar nga Udhëzimi Administrativ Nr. 7/2011 e që rrjedhë nga Ligji për Bujqësi dhe Zhvillim Rural Nr. 03/L-098, sipas të cilit bujqit mund të regjistrohen në regjistrin e bujqve në baza vullnetare, por janë të detyruar të regjistrohen para se të konkurrojnë për mbështetje financiare nga MBPZHR, përkatësisht para projekteve për pagesa të drejtpërdrejta dhe

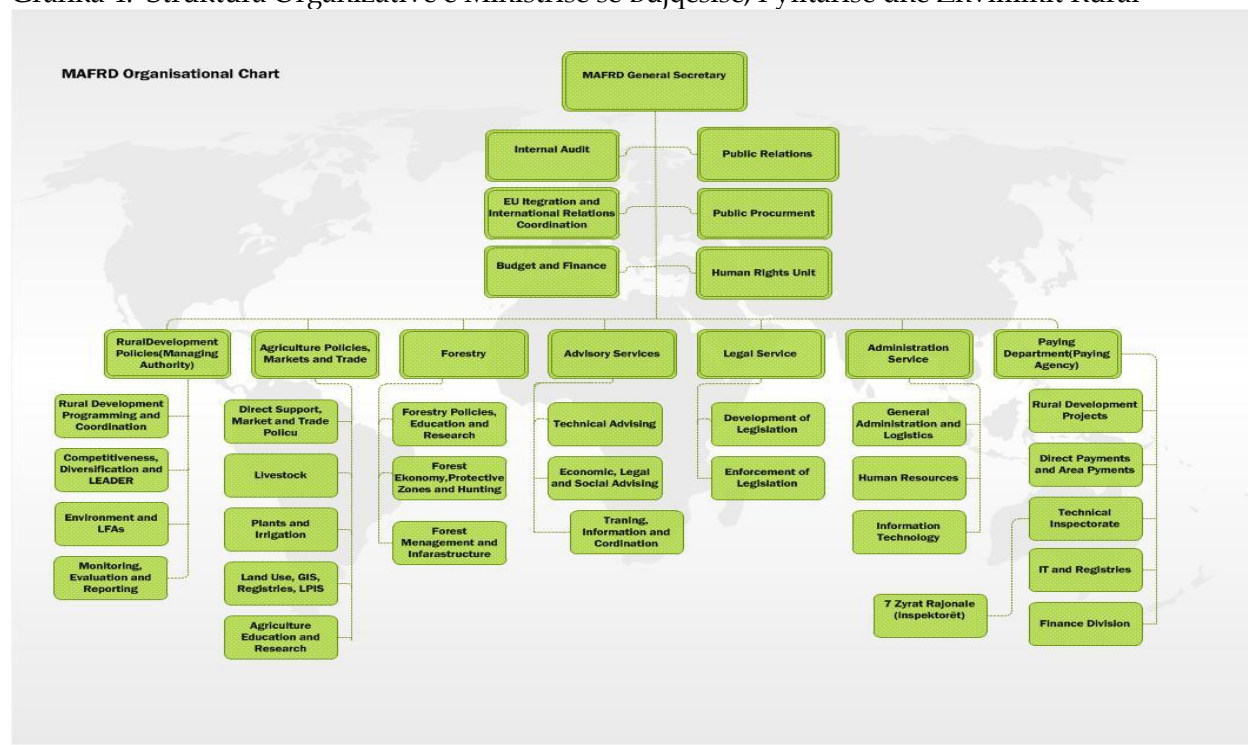
zhvillim rural. Pas çdo regjistrimi bujqit marrin numrin unik të regjistrimit (NUR) për t'u përdorur në të gjithë regjistrat tjerë të ndërlidhur me bujqësinë dhe zhvillimin rural.

Kur të përfundohet i tërë procesi i regjistrimit, fermat regjistrohen në regjistrin e fermave dhe certifikata e regjistrimit të bujqve procedohet në regjistrin e fermave me numrin identifikues (NUR). Deri më tani numri i përgjithshëm i bujqve të regjistruar është 16.560.

- Ju lutem ofroni informata për institucionin e ngarkuar për menaxhimin e politikave tuaja bujqësore (Ministria e Bujqësisë, zyrat rajonale, bordet e marketingut, etj.). Po ashtu duhet të ofrohen informata të strukturave të organizatave të përfshira.

Për t'i zbatuar politikat e saj në mënyrë efikase, Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR) e ka reformuar administratën e saj dhe ka themeluar struktura administrative kompetente që korrespondojnë me Politikën e Përbashkëta Bujqësore dhe procesin e hyrjes në BE, dhe që janë në pajtim me politikat e para-hyrjes të IPHZHR-së.

Grafika 4. Struktura Organizative e Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural

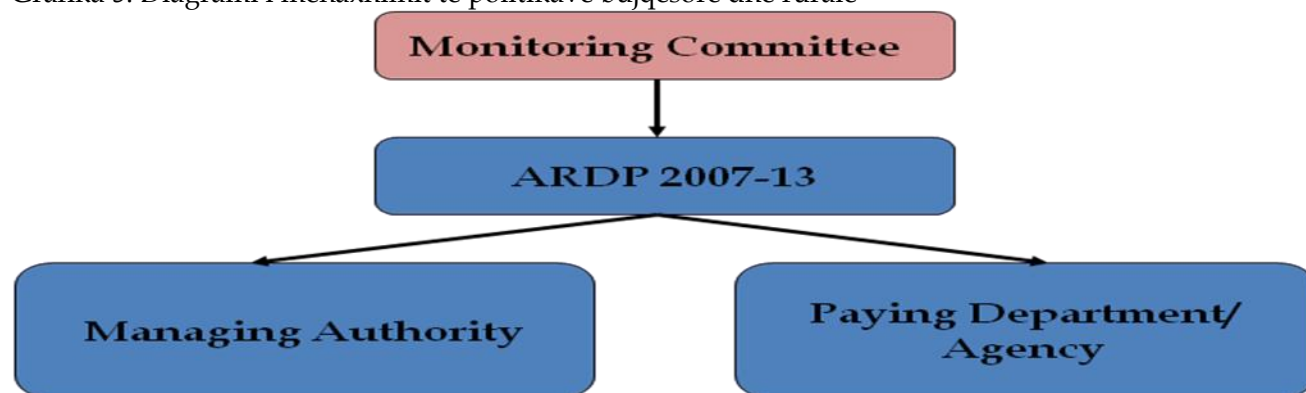

Agjensioni Pyjor i Kosovës (APK): Agjensioni Pyjor i Kosovës është themeluar bazuar në Ligjin Nr. 2003/3, neni 7, dhe është i ngarkuar me çështjet e ndërlidhura për rregullimin e pyjeve dhe tokës pyjore, administrimin dhe menaxhimin e tokave pyjore publike si dhe pyjeve në Parqet Kombëtare të Kosovës, përjashtuar çështjet që në mënyrë të veçantë i janë caktuar ndonjë autoriteti tjetër. Përgjegjësitë kryesore të Agjencionit Pyjor të Kosovës janë: zbatimi i legjislacionit pyjor; inventarizimi dhe zhvillimi i burimeve pyjore, lëshimin e lejeve për prerjen e drunjve ose masës jo drusore, transportin e drunjve dhe mbledhjen e prodhimeve jo-drunore. Veç kësaj, ai inspekton prerjen, ruajtjen dhe vendet e përpunimit si dhe transportin masiv të drunjve, mbikëqyrë dhe ndjekë prerjen dhe pylltarinë për t'u siguruar që përmbushen kërkesat e marrëveshjes në pajtim me lejet, planet operacionale vjetore të menaxhimit të pyjeve dhe standardet e punës.

Departamenti i Zhvillimit të Politikave Rurale/përfshirë Autoritetin Menaxhues (DZhPR): DZhPR është i ngarkuar për zhvillimin, zbatimin, monitorimin dhe vlerësimin e programit zhvillimor rural

vjetor dhe afatgjatë dhe ndryshimin/plotësimin e tij në pajtim me PPB Shtylla II të BE-së. DZHPR është përgjegjës që ta përshtatë legjislacionin në fushën e zhvillimit rural përfshirë ZPF-të, të zhvillojë Programin Kombëtar Agro-Mjedisor dhe të zbatojë skemat pilot agro-biznesore. Veç kësaj, ai është përgjegjës të zhvillojë skema të detajuara mbështetëse për zhvillim rural të tilla si skemat mbështetëse investuese dhe qasjen LEADER. Ky departament këshillohet dhe ka dialog me partnerët shoqëror-ekonomik, OJQ-të dhe hisedarët tjerë në procesin e programimit, monitorimit dhe vlerësimit të PZhRB-së, zhvillon planet e komunikimit dhe publicitetit të PZhRB-së dhe është përgjegjës për statistikën bujqësore përfshirë RrDhKB dhe SITB.

Grafika 5. Diagrami i menaxhimit të politikave bujqësore dhe rurale

Burimi: MBPZHR

Departamenti i Politikave Bujqësore dhe Tregjeve (DPBT): Funkcioni kryesor i këtij departamenti është të zhvillojë politika bujqësore dhe tregtare për prodhimet bujqësore dhe të hartojë dispozita të përshtatshme për zbatimin e tyre përmes kornizës ligjore dhe themelimit të skemës mbështetëse për bujqit dhe tregjet. Veç kësaj, ky departament është përgjegjës për të vendosë kornizën teknike për bagëtitë dhe prodhimin e bimëve dhe standardet e ndërlidhura të cilësisë. Për t'i zbatuar këto funksione, ky departament bashkëpunon ngushtë me institutet hulumtuese dhe universitetin, në veçanti për t'i integruar teknologjitë dhe përcjelljen e njohurive për teknikat e reja të zbatueshme. Zhvillimi i sistemit arsimor bujqësor po ashtu do të bashkërendohet nga departamenti me qëllim të arritjes së nivelit më të lartë arsimor në sektorin e bujqësisë në të ardhmen dhe për ta zgjeruar performancën e përgjithshme të këtij sektori. Përdorimi dhe regjistrimi i tokës është po ashtu me shumë rëndësi në aktivitetet e departamentit që të themelojë skemën mbështetëse bazuar në dëshmi (pagesat në terren) dhe tregun funksional të tokës.

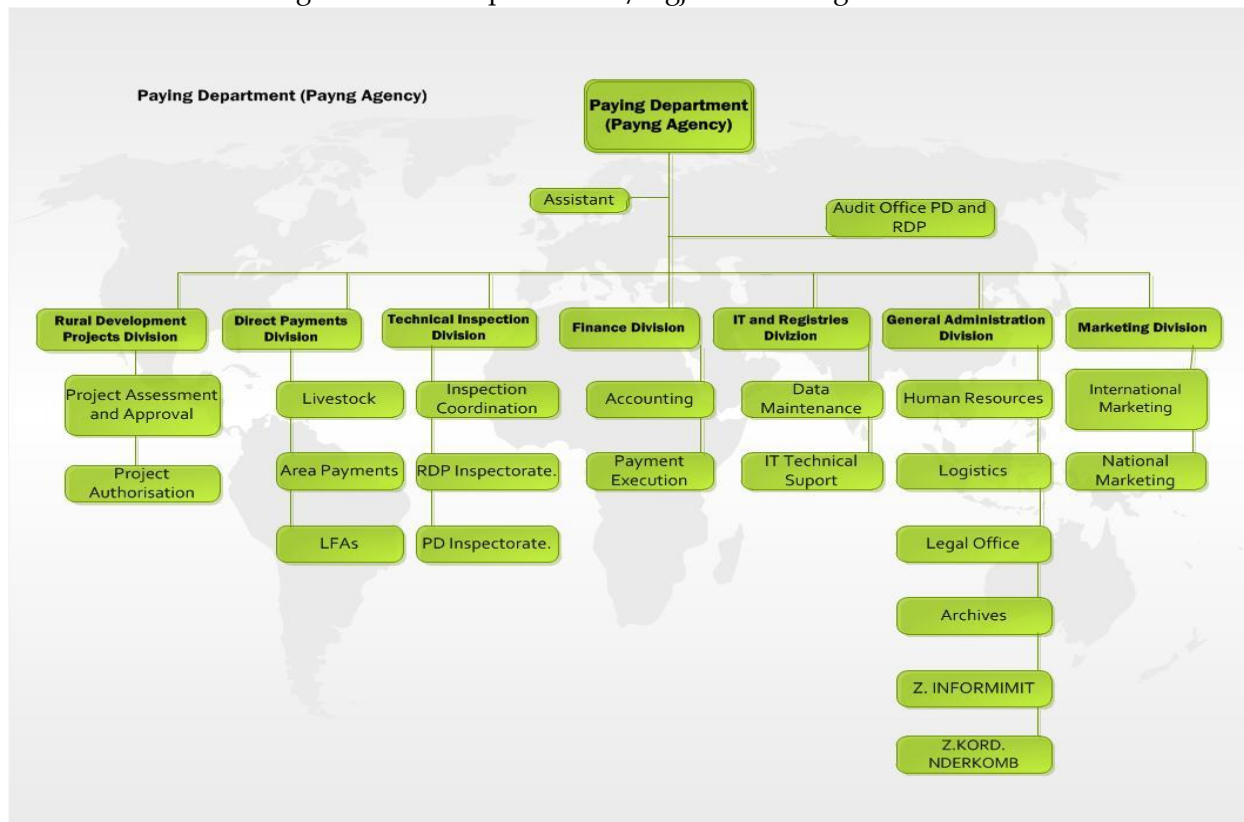
Departamenti i Pylltarisë: Fushëveprimi i aktiviteteve të Departamentit të Pylltarisë është zhvillimi i politikave të pylltarisë të lidhura me funksionet kryesore të fushave pyjore në Kosovë, hartimi i dispozitave përkatëse për t'i zbatuar politikat pyjore përmes futjes së sistemit menaxhues përkatës të pyjeve dhe përdorimin e tyre të qëndrueshëm ekonomik, përfshirë gjuetinë, mbrojtjen e kafshëve të egra dhe shumëllojshmërinë në pyjet e Kosovës. Veç kësaj, disa nga funksionet kryesore janë ofrimi i trajnimeve për menaxhimin e qëndrueshëm dhe ekonomik të pyjeve dhe paraqitjen e sistemit GIS për përditësim të vazhdueshëm të hartave pyjore, përfshirë ortofotot.

Departamenti i Shërbimeve Këshillimore: Funkcioni kryesor i Departamentit të Shërbimeve Këshillimore është zhvillimi i sistemit këshillimor për prodhuesit bujqësor duke ofruar këshilla teknike, ekonomike, ligjore dhe shoqërore. Departamenti është përgjegjës për planifikimin, bashkërendimin dhe monitorimin e punës së zyrave komunale për këshilla bujqësore dhe të zhvillojë analiza të rregullta për nevojat e trajnimit të bujqve dhe fushatat informuese. Në bashkëpunim me Departamentin e Zhvillimit Rural dhe Departamentin e Pagesave, ai zhvillon

materiale informuese dhe i ndihmon bujqit në procesin e konkurrimit për mbështetje të MBPZhR-së.

Departamenti i Pagesave (paraardhës i Agjencisë së Pagesave): Funksioni kryesor i Departamentit të Pagesave (DP) është zbatimi dhe ekzekutimi i skemës mbështetëse të financuar nga Buxheti i Konsoliduar i Kosovës, BE-ja dhe organizatat tjera donatore të hartuara nga Autoriteti Menaxhues. Kjo strukturë operative vepron në pajtueshmëri të plotë me rregullat dhe procedurat e IPARD-it. Rol i rëndësishëm në procesin e zbatimit po luhet nga drejtoritë komunale të bujqësisë. Këto drejtori pranojnë aplikacione për të gjitha masat në zbatim e sipër, ndërsa zyrtarë rajonale i kryejnë inspeksionet e nevojshme në terren.

Grafika 6. Struktura Organizative e Departamenti/ Agjencisë së Pagesave

Departamentet tjera të MBPZhR-së janë Departamenti i Shërbimeve Ligjore, Departamenti i Shërbimeve të Administratës dhe Departamenti i Integritetit Evropian dhe Bashkërendimit të Politikave.

Instituti Bujqësor i Pejës: Roli i Institutit Bujqësor është të ofrojë mbështetje teknike dhe shkencore për departamentet teknike të MBPZhR-së, të kontrollojë cilësinë e të dhënave bujqësore dhe ushqimit, të mbrojë mjedisin jetësor dhe t'i hulumtojë varietetet e mbjelljeve bujqësore (grurit, elbit, misrit, patates) sipas kushteve agro-ekologjike. Veç kësaj, është përgjegjës për punë hulumtuese në krijimin e kultivarëve të grurit dhe hibridëve të misrit, punë përgatitore për vendosjen e depozitave të gjeneve për mbjellje të ndryshme, vlerësimin e cilësive të prodhimit dhe produktivitetin e tokës (bonitetin) në Kosovë si dhe hulumtimin, identifikimin dhe inventarizimin e agjentëve dëmtes biologjikë (insektet, patogjenet, barishtat, etj.)

- Ju lutem ofroni informata të përgjithshme për politikën tregtare dhe mekanizmat e zbatuar në Kosovë lidhur me prodhimet bujqësore përfshirë marrëveshjet dypalëshe dhe shumëpalëshe,

skemat importuese/eksportuese, kuotat e tarifave, sistemet e licencave, dispozitat mbrojtëse etj., si dhe strukturën ekzistuese operacionale; po ashtu ju lutem specifikoni nëse zbatohet Nomenklatura e Kombinuar e BE-së?

Politikat tregtare të bujqësisë: Kosova ka tregje qarkulluese të liberalizuara të prodhimeve bujqësore që nga viti i parë i hyrjes në fuqi të CEFTA-s (2007), dhe ka eliminuar shkallën e tarifave prej 10% dhe kuotat e sasisë për të gjitha prodhimet bujqësore të shteteve anëtare të CEFTA-s.

Veç kësaj, është themeluar grupi punues brenda Ministrisë së Tregtisë për politika tregtare, i cili kryesisht, dhe me pjesëmarrjen e komunitetit të biznesit, merret me problemet agro-bujqësore si dhe masat mbrojtëse kundër-balancuese dhe kundër dampingut.

Mekanizmat e themeluar në fushën e politikës tregtare janë:

- a. Nën-komiteti për Bujqësi dhe Fito-sanitari (CEFTA). Nën-komiteti për CEFTA është themeluar me vendim nga Zyra e Sekretarit të Përgjithshëm të MBPZhR-së (të datës 05.04.2011, Ref. ZSP-157/11 Nr.63). Nën-komiteti merret me çështje bujqësore për masat e sanitaris dhe fito-sanitare. Ai vepron nën MBPZhR-në dhe përfshin të gjitha institucionet përkatëse;
- b. Komiteti për vlerësimin e masave të importit/komitet ndërministror. Komiteti për Vlerësimin e Masave të Importit është themeluar në pajtim me Ligjin Nr. 03/L-097 për Masat Antidamping dhe Masat Kundër-balancuese (neni 16 për Autoritetet Hetuese). Komiteti vepron nën Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë, ndërsa MBPZhR-ja merr pjesë me një anëtar;
- c. Nëngrupi punues për politika tregtare në bujqësi. Nëngrupi Punues për Politika Tregtare në Bujqësi është themeluar në vitin 2010 me Vendimin e Qeverisë 3/127 si mekanizmi konsultativ kyç për përfshirjen e grupeve të interesit nga sektori privat në zhvillimin dhe formulimin e politikave tregtare. Nëngrupi punues vepron nën Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë, ndërsa MBPZhR-ja e bashkë-kryeson grupin me një përfaqësues nga komuniteti i agrobiznesit.

Marrëveshjet tregtare: Kosova fillimisht ka arritur marrëveshje tregtare dypalëshe me vendet e rajonit, por në vitin 2006 këto marrëveshje dypalëshe janë zëvendësuar nga marrëveshja shumëpalëshe – CEFTA. Që nga 13 dhjetori 2011, Kosova ka përfutur nga Marrëveshja Nr. 1336/2011 për Masat Autonome Preferenciale Tregtare të BE-së.

Skemat import-eksport: Nuk ka skema të veçanta për import-eksport për prodhimet bujqësore, por që nga viti 2009 Ministria e Bujqësisë, duke përdorur sistemin standard të BE-së të të dhënave statistikore, po zhvillon standardizimin e të dhënave për shkëmbimin tregtar ndërmjet Kosovës dhe vendeve tjera.

Kuotat e tarifave dhe tarifat doganore: Ligji Nr. 03/L-114 për Taksën mbi Vlerën e Shtuar rregullon taksën për vlerën e shtuar që paguhet në 16% për vlerat e importuara të taksueshme, të hyrat tjera të taksueshme dhe pajisjet, duke përjashtuar pajisjet me shkallë zero. Neni 10 i këtij Ligji (Kapitulli IV) përshkruan shkallën zero të pajisjeve për: eksportet, ofrimin e mallrave dhe shërbimeve të lidhura me transportin ndërkombëtar të mallrave dhe pasagjerëve; ujitjen e tokës bujqësore si dhe importet dhe ofrimin e mallrave tjera bujqësore (bagëtinë, kopshtarinë, drithërat, makinerinë bujqësore dhe mekanizmin, etj.).

Sa i përket tarifës doganore prej 10%, Kodi Doganor dhe i Akcizave i Kosovës Nr. 03/L-109, liron nga detyrimet doganore prodhimet bujqësore, bagëtinë, zgjojë e bletëve, kopshtarinë dhe prodhimet e pyllit.

Shumica e ushqimit bujqësor dhe pajisjeve janë të liruar nga detyrimet doganore dhe TVSH-ja (Rregulloret Nr. 2004/13, 2004/35, 2006/4, 2007/12, dhe 2007/31, për më shumë detaje shih Shtojcën 5).

Ligji Nr. 03/L-112 për Tatimin e Normës së Akcizës në Kosovë (neni 1) rregullon tatimin e normës së akcizës për prodhimet bujqësore, për më shumë detaje shih Shtojcën 5.

Sistemi i licencimit: Ushtrimi i aktiviteteve bujqësore që kërkojnë licencim, është proces i rregulluar nga Ligji për Bagëtinë Nr. 204/33, Ligji për Materialin Fidanor Nr. 2004/13, Ligji për Farërat Nr. 2003/5, Ligji për Mbrojtjen e Prodhimeve të Bimëve Nr. 03/L-042 dhe Ligji për Pyjet e Kosovës Nr. 03/2003.

MBPZhR ka themeluar mekanizmat ligjorë dhe administrativë për t'i licencuar ndërmarrjet për tregtimin e produkteve bujqësore (shitje, eksporte, dhe importe) dhe aktivitete pyjore.

Në shumicën e rasteve koha e licencimit është 1 vit me mundësi zgjatjeje, si dhe procedurat dhe kushtet e licencimit për secilin aktivitet janë përkufizuar në udhëzime administrative.

Dispozitat mbrojtëse: Kosova është pjesë e marrëveshjes CEFTA dhe i zbaton rregullat e tregtisë së lirë duke praktikuar politika liberale tregtare pa kuota të sasisë dhe masa mbrojtëse. Vendi ynë ende nuk është pjesë e OBT-së dhe PPB-së, sidoqoftë të gjitha masat e ndërmarra dhe mekanizmat bazohen në kërkesat e këtyre të fundit.

Nomenklatura e Kombinuar e BE-së: Kodi i Doganave dhe Akcizës i Kosovës Nr. 03/L-109 përshkruan masat e parapara në legjislacionin e zbatueshëm e për t'u zbatuar për importet dhe eksportet në pajtim me klasifikimin tarifor të mallrave sipas TARIK (Tarifa e Integruar e Kosovës 2012) e cila përbëhet nga Nomenklatura e Mallrave e detyrueshme juridikisht bazuar në Sistemin e Harmonizuar të Organizatës Botërore të Tregtisë (OBT) dhe në Nomenklaturën e Kombinuar të Bashkësive Evropiane (neni 5 i Kodit).

- Ju lutem ofroni përshkrim, përfshirë detajet financiare, të masave (ndihmës shtetërore) ose ndonjë politike tjetër që veçanërisht zbatohet në sektorin e prodhimit bujqësor parësor, përpunimin dhe marketingun e prodhimeve bujqësore, si dhe në sektorin e pylltarisë (por që nuk janë mbuluar gjetiu në përgjigje të këtij pyetësi). Kjo duhet të përfshijë subvencionet në të hyra të drejtpërdrejta dhe jo të drejtpërdrejta; masat e politikave sociale në radhë të parë drejtuar sektorit të bujqësisë; politikat e drejtuara në privatizimin e tokës dhe faktorëve tjerë të prodhimit (përfshirë sektorin e përpunimit të ushqimit bujqësor); masat të cilat synojnë zhvillimin e tregut të tokës; subvencionet kreditore; mjetet për menaxhimin e rrezikut dhe të tjera?

Detajet financiare të masave: Mbështetja e Qeverisë së Kosovës për sektorin e bujqësisë dhe zhvillimin rural bazohet në PBZhR 2007-2013 dhe përfshin masat e drejtpërdrejta mbështetëse, të cilat korrespondojnë fuqishëm me masat e Shtyllë së I-rë të PPB-së. Përfshirja e kësaj pjese ishte e nevojshme me qëllim që PBZhR-ja 2007-2013 të bëhet kornizë e politikave gjithëpërfshirëse dhe komplete që i pasqyron masat mbështetëse nga Shtylla I dhe II e PPB-së.

Sa i përket detajeve financiare të masave (ndihmës shtetërore) dhe politikave tjera të zbatueshme në sektorin e prodhimeve kryesore bujqësore, përpunimit dhe marketingut të prodhimeve bujqësore si dhe sektorit të pylltarisë, ju lutem referojuni Shtojcës 5, tabela për programin e bujqësisë kombëtare dhe zhvillimit rural 2010-2012.

Masat sociale: MBPZhR-ja nuk ofron ndonjë bazë legislative për masa sociale. Sidoqoftë, kriteret e saj të përgjithshme përfshijnë masa afirmative për disa kategori sociale, duke u dhënë përparësi të veçantë të rinjve, femrave dhe banorëve të zonave të largëta rurale.

- Politikat lidhur me privatizimin e tokës dhe faktorët tjerë të prodhimit (përfshirë sektorin e përpunimit të ushqimit bujqësor)

Privatizimi i tokës bujqësore është nën autoritetin e Agjencisë Kosovare të Privatizimit (AKP), organ i pavarur publik i cili kryen funksionet e tij në mënyrë të pavarur. Sipas Ligjit Nr. 04/L-034 për Agjencinë Kosovare të Privatizimit, APK-ja i ka të gjitha kompetencat që t'i kryejë detyrat lidhur me procesin e privatizimit dhe ka autoritet t'i shesë, transferojë dhe/ose likuidojë ndërmarrjet dhe asetet në pronësi shoqërore, e cila përfshin tokën bujqësore.

Fusha e përgjithshme tokësore bujqësore për privatizim është 46.145ha, nga të cilat 28.842ha janë privatizuar dhe afër 17.303ha të tokës bujqësore është në proces të privatizimit.

Privatizimi i Ndërmarrjeve në Pronësi Publike dhe tokës bujqësore kryhet duke përdorur dy metoda kryesore: spin of dhe shitja e aseteve të ndërmarrjeve në likuidim. Në të kaluarën, janë përdorur metodat e spin ofit special dhe spin ofit të kushtëzuar (2.508ha janë privatizuar përmes spin ofit special dhe 25.334ha të tokës bujqësore janë privatizuar me spin of të rregullt).

Për ta shmangur mundësinë e privatizimit të tokës bujqësore për qëllime ndërtimi, të gjithë ofertuesit e mundshëm njoftohen gjatë procesit të tenderimit që përdorimi i tokës bujqësore duhet të jetë në pajtim me Ligjin për Tokën Bujqësore Nr. 03/L-26 dhe Ligjin për Planifikim Hapësinor Nr. 2003/14.

Agjencia Kosovare e Privatizimit ushtron aktivitetin e saj në pajtim me nenin 159 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe proceset dhe procedurat e përdorura gjatë privatizimit të tokës bujqësore reflektojnë praktikën më të mira ndërkombëtare, meqë ato ishin hartuar në bashkëpunim me ekspertët dhe këshilltarët ndërkombëtarë.

Masat e synuara për zhvillimin e tregut të tokës: Për ta lehtësuar tregun e tokës bujqësore, MBPZhR-ja, në pajtim me Ligjin për Tokë Bujqësore Nr. 02/L-26, nxori Shabllonin Standard të Qerasë për tokë bujqësore, i cili u është përcjellur të gjitha komunave në Kosovë në vitin 2009. Ky shabllon po përdoret nga të gjithë bujqit që qerazojnë tokë bujqësore. Veç kësaj, janë hartuar Hartat Themelore për Vlerësimin e Tokës për 7 komuna të Kosovës (Suharekë, Kaçanik, Graçanicë, Istog, Pejë, Viti, dhe Prishtinë). Shumica e komunave i kanë Planet Zhvillimore Komunale (PZhK) por, për shkak të faktit se këto plane kryesisht fokusohen në zonat urbane, e jo ato rurale, metodologjia për planifikimin hapësinor rural dhe zonat e ndërtimit bazuar në GIS po hartohet brenda reformës për zhvillim të tregut të tokës dhe bazohet në Ligjin për Planifikimi Hapësinor Nr. 2003/14, me qëllim që të ketë reflektim më të mirë të tokës bujqësore dhe caktimin e tokës ndërtimore (është themeluar baza e të dhënave, e cila do të ndihmojë në zhvillimin e tregut të tokës).

Në pajtim me Ligjin për Rregullimin e Tokës Nr. 04/L-40, masë tjetër e ndërmarrë për zhvillimin e tregut të tokës është zbatimi i projekteve konsoliduese të kaluara jo komplete të tokës në pesë komuna (1.350ha janë rregulluar në komunën e Gjakovës, 1.318ha në komunën e Rahovecit, 930ha në komunën e Prizrenit, 3.339ha në komunën e Vushtrrisë dhe 453ha në komunën e Obiliqit).

Në vendet në të cilat ka mbaruar konsolidimi i tokës, bujqit e kanë regjistruar pronën e tyre në Regjistrin e të Drejtave të Pronës së Paluajtshme (RDPP), i cili është një masë tjetër shumë e rëndësishme lehtësuese për zhvillimin e tregut të tokës.

Subvencionet kreditore: MBPZhR-ja nuk ka Fond Garantues për mbështetje të bujqve me hua të cilat ofrohen nga Bankat Tregtare.

Mjetet për menaxhimin e rrezikut: Menaxhimi i rrezikut nga sëmundjet e ndryshme veterinare dhe fito-sanitare është rregulluar nga Ligji për Ushqimin Nr. 03/L-016 dhe bazohet në dëshmi shkencore dhe dispozita ligjore. Veç kësaj, ky Ligj përcakton masat urgjente në rastet kur ushqimi paraqet rreziqe për shëndetin e njerëzve, kafshëve ose mjedisit. Cilësia e ushqimit, përfshirë ushqimin e kafshëve, shëndeti i kafshëve dhe mirëqenia e kafshëve si dhe cilësia dhe siguria e ushqimit me origjinë bimore dhe të kafshëve, janë rregulluar nga Ligji për Ushqimin (neni 37). Cilësia e prodhimeve të ushqimit dhe pajtueshmëria me standardet e vendosura për të siguruar zingjir ushqimor me cilësi të qëndrueshme rregullohet nga Ligji për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural Nr. 03/L-098 (neni 4).

Mbrojtja dhe shpëtimi nga fatkeqësitë natyrore dhe tjera rregullohet nga Ligji Nr. 02/L-68. Ky ligj përcakton kompetencat e qeverive qendrore dhe komunale për mbrojtjen nga fatkeqësitë dhe menaxhimin e dëmeve të shkaktuara, jo vetëm për fatkeqësitë natyrore por, po ashtu, edhe për shfaqjen e sëmundjeve veterinare dhe fitosanitare.

Në pajtim me Vendimin Nr. 401 të Sekretarit të Përgjithshëm të MBPZhR-së, Ministria themeloi komitetin për vlerësimin e dëmeve të shkaktuara nga vërshimet, breshëri dhe fatkeqësitë natyrore në bujqësi, e cili bën vlerësimin e rasteve. Përkundër faktit se mungon fondi i veçantë për kompensimin e dëmeve, vitin e kaluar Ministria, përmes Vendimit Nr. 572, filloi kompensimin e bujqve për dëmet e shkaktuara nga fatkeqësitë natyrore me 20-50%.

- Ju lutem përshkruani sistemin aktual kadastral të tokës dhe mekanizmin dhe, nëse ekziston, ndonjë sistem që përdoret për identifikimin e parcelave bujqësore.

Ligji për Kadastrën Nr. 04/L-013 përcakton rregullat për administrimin e kadastrës, i cili është regjistri zyrtar i parcelave, ndërtesave dhe pjesëve të ndërtesave në Kosovë (neni 1). Parcela e tokës është pronë e pandarë e tokës e formuar nga kufijtë dhe pikat kufitare, e vendosur brenda një zone kadastrale dhe e regjistruar në Kadastër si parcelë e tokës me numër të veçantë (neni 7).

Autorizimet dhe përgjegjësitë: Agjencia Kadastrale e Kosovës (AKK) është përgjegjëse për kadastrën dhe ka autoritetin që t'i caktojë dhe mirëmbajë dëshmitë e përgjithshme zyrtare për pronat e paluajtshme në pajtim me datat e regjistruara të regjistrimit dhe kadastrave të tokës, si dhe ka autoritetin për mbikëqyrjen e përgjithshme të aktivitetit kadastral si dhe lëshimin e akteve tjera nënligjore lidhur me aktivitetin kadastral.

Zyrat Komunale Kadastrale (ZKK) dhe gjeodetët e licencuar i kryejnë aktivitetet e tyre nën autoritetin e Agjencisë, Udhëzimeve Administrative dhe akteve tjera nënligjore nga Ministria e Administratës Publike. Ato janë përgjegjëse për procedurat dhe matjet kadastrale.

Në Kosovë ekziston Regjistri i të Drejtave të Pronës së Paluajtshme (RDPP) ku regjistrohen të gjitha njësitë kadastrale të pronës (parcelat e tokës, ndërtesat dhe pjesët e ndërtesave në disa qyteza) si dhe titujt pronësorë. E tërë sipërfaqja e tokës në Republikën e Kosovës regjistrohet në regjistrë. Ajo po ashtu përmban pengun dhe servitutet e tjera të pronës. Baza qendrore e të dhënave të këtij regjistri administrohet nga Agjencia Kadastrale e Kosovës që vepron nën Ministrinë e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor. Zyrat Komunale Kadastrale (ZKK) e mirëmbajnë regjistrin në pajtim me procedurat e përcaktuara nga Ligji për Kadastrën Nr. 2003/25 dhe Ligji për Themelimin e Regjistrit të të Drejtave në Pronën e Paluajtshme Nr. 2002/05.

Agjencia Kadastrale licencon kompanitë anketuese dhe gjeodetët që të kryejnë matje kadastrale. Për t'u licencuar këto kompani duhet të regjistrohen në Regjistrin e Shoqërive Tregtare në pajtim me Ligjin për Shoqëritë Tregtare Nr. 02/L-123.

Zyrat Komunale Kadastrale janë organe komunale dhe çdo pronë, përfshirë parcelat e tokës, identifikohen nga numra të veçantë. Nuk ka regjistër të veçantë për tokën bujqësore, por këto regjistrohen si parcela të tokës bujqësore për përdorim bujqësor. Statistikat e regjistrit tregojnë se 53% e territorit të Republikës së Kosovës është e regjistruar si tokë bujqësore. Po ashtu regjistrohen edhe klasa e tokës. Veç kësaj, Agjencia Kadastrale e Kosovës posedon ortofotot nga incizimet ajrore të viteve 2004 dhe 2009 të tërë territorit të vendit, nga ku mund të vëzhgohet gjendja e parcelave kadastrale të tokës bujqësore.

Sistemi i përdorur për identifikimin e parcelave bujqësore: Në Ministri ekzistojnë dy sisteme për identifikimin e parcelave të tokës bujqësore: Sistemi i Identifikimit të Parcelës së Tokës (SIPT) dhe Sistemi Kadastral për Menaxhimin e Vreshtave dhe Industrisë së Verës.

Sistemi Identifikues i Parcelës së Tokës (SIPT): Sistemi Identifikues i Parcelës së Tokës (SIPT) është një nga elementet e Sistemit të Kontrollit dhe Administrimit të Integruar (SKAI), e cila është mjet kyç për t'i kontrolluar subvencionet bujqësore të ofruara sipas Politikave të Përbashkëta Bujqësore (PPB) të BE-së. Softueri dhe sistemi i SIPT-it është përfunduar, testuar dhe plotësisht operacional. Aplikacioni i bazuar në faqe është instaluar në serverin e vendosur në Ministrinë e Bujqësisë dhe përkrahë 400 përdorues në të njëjtën kohë. SIPT-i mund të përdoret për aplikacione për grurë, misër dhe mbjellje tjera bujqësore nga 100 përdorues në të njëjtën kohë. Veç kësaj, SIPT-i përmban orto-imazhe për tërë territorin e Kosovës, e po ashtu faqe të reja, si për hartat e rrugëve të hapura dhe hartat topografike, dhe të gjitha parcelat me numra janë ruajtur në faqe të veçanta për çdo vit.

Sistemi Kadastral për Menaxhimin e Vreshtave të Kosovës dhe Industrisë së Verës: MBPZhR-ja ka themeluar sistemin kadastral për menaxhimin e vreshtave dhe industrisë së verës për t'i identifikuar parcelat, bujqit dhe të dhëna tjera të detajuara.

Sistemi integron të gjitha të dhënat në bazën unike të të dhënave në ORACLE dhe lejon paraqitjen e të dhënave tekstuale dhe grafike të shoqëruara nga formularët, raportet dhe statistika tjera. Aplikimi i tij i fundit KaveKO v1.2 mundëson menaxhim të lehtë dhe efikas të kadastrës së vreshtave në Kosovë. Po ashtu ky është shumëfunksionësh sa i përket ofrimit të mbështetjes për bujqit.

- Ju lutem ofroni informata për ekzistencën e ndonjë tipi të sistemeve të pajtueshmërisë së kryqëzuar (p.sh. zvogëlimi i mbështetjes bujqësore që u paguhet bujqve nëse nuk përmbushen standardet shëndetësore mjedisore, të mirëqenies së kafshëve, publikut ose bimëve).

Aktualisht Kosova nuk ka sistem të kryqëzuar të pajtueshmërisë; sidoqoftë po respektohen të gjitha kriteret për mirëqenien mjedisore, mirëqenien e kafshëve dhe shëndetin e bimëve. Këto kriterë janë vendosur për të gjitha masat e ndërmarra nga Ministria e Bujqësisë për t'i mbështetur bujqit financiarisht. Të gjithë përfituesit e masave duhet t'i plotësojnë këto kriterë që projektet e tyre të për zgjidhen për financim.

- Ju lutem ofroni informata për ekzistimin e instrumenteve mikroekonomike që ofrojnë pasqyrën e ekonomisë së fermave, në veçanti të hyrat për pronat bujqësore, analizat sektoriale dhe shpërndarjen e pagesave të drejtpërdrejta (e krahasueshme me Rrjetin e të Dhënave të Kontabiliteti Bujqësor të BE-së).

Institucioni i ngarkuar për mbledhjen, përpunimin, analizimin dhe publikimin e të dhënave të RrDhKB në Kosovë është MBPZhR-ja, përkatësisht Zyra e Statistikave që vepron sipas Udhëzimit Administrativ Nr. 06/2011 të Ministrisë i cili përcakton kriteret që fermat të përfshihen në sistemin

e kontabilitetit të fermave, për vendosjen e rrjetit të mbledhjes së të dhënave dhe kontabilitetin e ekonomive bujqësore si dhe për identifikimin e të hyrave vjetore. Në vitin 2005 mbledhja e të dhënave sipas RrDhKB-së filloi si projekt pilot. Mostrat e 159 fermave në vitin 2005 u rritën në 300 ferma në vitin 2008 (është planifikuar që në vitet e ardhshme të rritet në 350 ferma) dhe është zhvilluar baza e të dhënave në vitet 2009/2010 për ato ferma që përdorin MS Excelin si platforma kyçe për futjen e të dhënave.

Fermat e përfshira në RrDhKB kanë bashkëpunim afatgjatë me këshilltarët dhe madhësi të paracaktuar ekonomike. Fermat nën vlerën e Njesisë Evropiane të Madhësisë 1 (NjEM) nuk përfshihen. RrDhKB-ja është operacionale që katër vjet dhe lejon llogaritjen e Margjinave Bruto për lloje të ndryshme të bimëve dhe kafshëve. Raportet e përmbledhura të fermave paraqesin të dhëna nga niveli bazë i ndarë në kohën e prodhimit, tipin e shpenzimeve, vlerën e tokës dhe të ndërtimit, zhvlerësimin e aseteve, kapitalin punues dhe borxhin, etj. Veç kësaj, ajo përfshin të dhëna për treguesit e përgjithshëm si anëtarët e shoqatave, arsimimin, dhe moshën e bujqve. Sistemi informativ lejon ofrimin e të dhënave të bazuara në grupe të harmonizuara sipas kriterëve të ndryshme, për shembull llojin e prodhimit (kafshë/bimë), tipin e të hyrave dhe shpenzimet nga përpunimi përfundimtar i prodhimeve bujqësore (kafshët/bimët, etj.).

Të dhënat për RrDhKB-në janë mbledhur nga fermat private të cilat nuk detyrohen të kenë libra financiarë. Ndërmarrjet bujqësore dhe kooperativat detyrohen të kenë libra financiarë. Të dhënat e tilla të RrDhKB-së janë konfidenciale dhe përdoren vetëm për qëllime të hulumtimeve shkencore dhe zhvillimin e politikave bujqësore. Të dhënat e fermave individuale nuk publikohen.

Element themelor i RrDhKB-së është llogaritja e Margjinave Standarde Bruto dhe është detyrim i Ministrisë së Bujqësisë që t'i përditësojë këto llogaritje në baza vjetore. Përmes margjinave bruto, llogariten të hyrat e drejtpërdrejta dhe shpenzimet për secilën bimë ose kafshë të shprehura në hektarë ose kokë. Vlera e prodhimeve shprehet në kilogramë, hektolitra (100 litra për verë), litra ose pjesë/sasi për vezë dhe vlerat financiare shprehen në euro (€).

3.9.3.2. Politika Cilësore

- Ju lutem tregoni nëse një politikë e qartë e brendshme me mjete të ngjashme ekziston për njohje dhe mbrojtje të treguesve gjeografik dhe emrave tradicional për produkte të bujqësore dhe ushqimore. Nëse po, përshkruani mjetet për regjistrim dhe mbrojtje. Ju lutem detajoni ndonjë skemë cilësore në ekzistencë në drejtim të origjinës së produktit ose cilësi tjera karakteristike.

Brenda Strategjisë Legjislative të Qeverisë, Projektligji mbi Treguesit Gjeografikë është duke u hartuar. Projektligji përfshin rregulla dhe kriteret për prodhimin e produkteve karakteristike të dalluara nga origjina e vendit (plani është që të finalizohet ky ligj më 20 gusht 2012). Marka tregtare mbrohet nga ligji Nr. L-026/2011. Ky ligj përcakton kërkesat dhe procedurat për regjistrim të markës tregtare (neni 1). Një markë tregtare e drejtë fitohet nëpërmjet regjistrimit të markës tregtare në regjistrin e markës tregtare e cila ruhet nga Zyra për Pronësi Industriale (neni 4).

Origjina e mbrojtur gjeografike e verërave caktohet nga Ligji për Verërat Nr. 02/L-8 (neni 3) dhe Ligji Nr. 04/L-019 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për Verërat Nr. 02/L-8 (neni 3). Ligji Nr. 02/L-8 mbron verëra që prodhohen në një region të veçantë gjeografik. Ky ligj përcakton kushtet që duhet të përmbushen prej produkteve nga origjina e caktuar gjeografike, të cilën e autorizon MBPZHR-ja (Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural) nga ligjet e nxjerra duke i vendosur kushtet që duhet plotësuar për përcaktimin e verërave të origjinës së mbrojtur gjeografike dhe përcaktimin e lokaliteteve me treguesit e mbrojtur gjeografik.

MBPZHR-ja ka lëshuar Udhëzimin Administrativ Nr. 03/2009 në Marrëveshjen e Territorit Vineyard në Kosovë, e cila ndahet në rajone dhe nën-rajone, vreshta dhe lokalitete të vreshtave.

Sistemi i përfshin të dhënat në bazën e të dhënave në një orakull dhe lejon prezantimin e të dhënave tekstuale dhe grafike, e shoqëruar nga format, raporte dhe statistika tjera.

3.9.3.3. Statistikat Bujqësore

- Ju lutem jepni një përshkrim të shkurtër mbi organizimin e strukturës për mbledhjen dhe monitorimin statistikor, duke nënvizuar bashkëpunimin në mes Ministrisë së Bujqësisë dhe zyrave statistikore qendrore/lokale në lidhje me statistikat bujqësore.

Ligji mbi Statistikat Zyrtare të Republikës së Kosovës Nr. 04/L-036 përcakton pozitën, punën dhe koordinimin e sistemit të organizatës së statistikave zyrtare, duke përfshirë statistika bujqësore. Agjencioni Statistikor i Kosovës (ASK) është bartës profesional i pavarur dhe institucion menaxhues dhe koordinator i statistikave zyrtare të Kosovës. Ky ligj krijon Këshillin Statistikor, i cili përbëhet nga kryetari dhe dymbëdhjetë anëtarëve, një prej të cilëve është Ministria e Bujqësisë.

Metodat, klasifikimi dhe standardet e përdorura në këto organe janë të përcaktuara nga ESK-i në përputhshmëri me Programin e Statistikave Zyrtare dhe Planit Vjetor. ASK-ja ka të drejtën e nxjerrjes së të dhënave të nevojshme për nxjerrjen e statistikave zyrtare nga të gjitha llojet e burimeve, si reagimet nga njësitë statistikore, që thirren nga regjistrimet administrative ose me anë të vlerësimeve mbi baza informative, që tashmë janë të gatshme në ASK (neni 19). Përveç kësaj, ASK-ja gjithashtu mbledh, përpunon dhe analizon të dhënat statistikore.

Statistikat bujqësore mbledhen nga Divizioni i Statistikave Bujqësore për nevojat e MBPZHR-së. Roli i Divizionit në Ministrinë e Bujqësisë është që të parashikoj statistika të shpejta, të besueshme dhe të krahasueshme në përputhshmëri me rekomandimet e BE-së. Kjo ndarje harton mostrat dhe udhëzimet e nevojshme, organizon Rrjetin e të Dhënave të Kontabilitetit të Fermave (RRDHKF) studime për seanca trajnuese për regjistruarit, mbledh të dhëna, kontrollon ato në mënyrë logjike, përpunon, analizon, harton tabela llogaritëse dhe publikon të dhëna.

Kjo ndarje ka për qëllim t'i aplikoj në mënyrë të saktë standardet evropiane, metodologjinë dhe Eurostat Nomenclature. Aktualisht përbëhet prej 4 sektorëve: Sektori i RRDHKF-së, të dhënat e shkëmbimit tregtar (import/eksport), statistikat e çmimeve bujqësore dhe Sistemi Informativ Gjeografik (SIGJ).

Divizioni bashkëpunon në mënyrë të ngushtë me Entin Statistikor të Kosovës, në veçanti në marrjen e të dhënave të statistikave bujqësore që rrjedhin nga studimet statistikore të ASK-së për:

- a. Përpunim të mëtejshëm në formë dhe përmbajtje nga Ministria e Bujqësisë të çmimeve të produkteve bujqësore, të cilat shpërndahen për përdorim të përgjithshëm;
- a. Baza e të dhënave e informacioneve individuale të prodhimeve bujqësore (kodet 01/24) e nivelit 8 për eksport dhe import për përpunim të mëtejshëm nga Ministria e Bujqësisë, etj.

Nga ana tjetër, Ministria siguron të dhënat e ASK-së dhe RRDHKF-së.

Sistemi Informativ i Tregut siguron të dhëna mujore në çmimet e prodhimeve bujqësore për 400 artikuj (prodhime bujqësore në kontratën e shërbimit të RRDHKF-së). Ky divizion ka bashkëpunim të ndërsjellët me Ministrinë e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor në sigurimin dhe pranimin e të dhënave specifike për përdorimin e analizës së tokës dhe harmonizimin.

-Sektori i bujqësisë duhet të përshkruhet (në një tabelë) nga të dhënat e mëposhtme statistikore (aq sa është e lejueshme), se cilën herë për 5 vitet e kaluara (duke përfshirë vitin e fundit në dispozicion):

- a) **Popullsia agrare dhe evolucioni i saj, preferohet të jetë i bazuar në Hulumtimin mbi Fuqinë Punëtore: Pjesa e popullsisë së përgjithshme aktive; shpërndarje rajonale; fermer me gjysmë orar dhe orar të plotë; shpërndarje sipas moshës dhe gjinisë;**

Në lidhje me pyetjen (a) ju lutem referohuni në Aneksin 5: Tabela 1. Popullsia bujqësore e grupuar sipas moshës 2005, 2006, 2007, 2008 dhe 2009; Tabela 2. Struktura e popullsisë bujqësore e grupuar në moshë sipas rajoneve 2005, 2006, 2007, 2007, 2008; Tabela 3.

Përfshirja e anëtarëve familjare në ferma: me orar të plotë, gjysmë-orar ose të përkohshëm. Personat që punojnë së paku 20 orë në javë ndahen në punëtorë me gjysmë-orar. Ata, të cilët punojnë rreth 56 orë në javë ndahen në punëtorë me orar të plotë, ndërsa personat që punojnë më pak se 20 orë në javë ndahen në punëtor të përkohshëm.

Tabela 67. Përqindja e punësimit dhe e papunësisë në sektorin e bujqësisë sipas gjinisë në 2005, 2006, 2007, 2008 dhe 2009.

	2005				2006			2007			2008			2009		
	Njësia	Mashkul	Femër	Gjithsej	Mashkul	Femër	Gjithsej	Mashkul	Femër	Gjithsej	Mashkul	Femër	Gjithsej	Mashkul	Femër	Gjithsej
Pun. në sek. Bujq.	%	18	21	19	22	20	21	13	19	15	9	3	8	7	3	6
Papun. në sek. Buj.	%	3.2	0	2.4	2.6	2.3	2.3	5	0	4	5	2	5	6	3	6

b) Kontributi i sektorit bujqësor Bruto Produkti Kombëtar (BPK) sipas rajonit;

Lidhur me BPK-në, të dhënat nuk lejohen.

c) Verëra (pamja e vreshtave dhe prodhime vjetore duke përfshirë alkoolin dhe mushtin e rrushit);

d) Sipërfaqja e vreshtave sipas rajoneve:

Tabela 68. Pamje e fushave të vreshtave

Fusha e vreshtave	2008	2009	Mbjellje të reja 2010	2010	Përqindja
Rahovec	1,967.00	2,140	140	2,280.00	71.20%
Suhareka	946	606	58	664	20.70%
Prizren	320	151	2	153	4.80%
Malisheva	88.5	52	0	51.5	1.60%
Gjakova	55	37	1.3	38.7	1.20%
Peja	33	7	1.5	8.5	0.30%
Istog	16	5	0	5	0.20%
Totali	3,425.50	2,998	202.8	3,200.70	100%

Tabela 69. Pamje e vreshtave në Kosovë

Mbjellje	2007	2008	2009	2010

	fusha (ha)	Produkti (t)	Prodhim (t/ha)	fusha (ha)	Produkti (t)	fusha (t/ha)	fusha (ha)	Produkti (t)	fusha (t/ha)	fusha (ha)	Produkti (t)	fusha (t/ha)
Hardhi Rrushi	2377	22581	9.5	2417	22961	9.5	2420	20570	8.5	2504	22536	9
Tabela Rrushi	630	6300	10	625	6250	10	637	3303	9	636	6042	9.5

Burimi: Kadastra e vreshtarisë

e) Buxheti i bujqësisë, i paraqitur në përgjithësi dhe i degraduar në bazë të masave (mbështetje e tregjeve, pagesa të drejtpërdrejta, sigurimi social, zhvillimi rural) dhe mbështetja e plotë bujqësore;

Tabela 70: Buxheti për sektorin e bujqësisë

Viti	Buxheti total i Qeverisë in €	Buxheti nga MBPZHR-ja	Ndarja në %
2007	718,306.882.00	6,366,283.00	0.88
2008	1,122,020,317.00	9,474,591.00	0.84
2009	1,248,276,215.00	9,054,613.00	0.72
2010	1,234,625,017.00	11,087,255.00	0.89
2011	1,414,927,737.00	13,725,746.00	0.97
2012	1,508,912,003	21,409,230.00	1.41

Tabela 71: Buxheti i Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural

	Buxheti 2009 in €	në %	Buxheti 2010 €	n ë %	Buxheti 2011 in €	në %	Buxhetit 2012 in € (draft)	në %
Pagesa të drejtpërdrejta ¹⁰	√		√		√		√	
<i>shoqëruar</i> ¹¹	<u>3,392,062.0</u>	22.5	<u>2,798,185.5</u>	18.21	<u>5,200,000</u>	37.88	<u>7,800,000</u>	36.4
<i>tërhequr</i> ¹²	-	-	-	-	-	-	-	-
Masa tregtare ¹³	-	-	-	-	-	-	-	-
Zhvillim Rural ¹⁴	<u>4,175,531.0</u>	27.7	<u>4,976,643.1</u>	32.40	<u>5,500,000</u>	40.8	<u>10,069,295</u>	47.03
<i>Prej të cilave investime kapitale</i>	Fruta, Perime (serat), vreshta, gropa septike, Investime në sistemin e ujitjes terciare, Mbështetja për LAG-në, shërbimi këshillimor, konsolidimi i tokës		Fruta, Perime (serat), vreshta, Ferma bujqësore për prodhimin e qumështit, Investime në sistemin e ujitjes terciare, Mbështetja për LAG-në, shërbimi këshillimor, konsolidimi i tokës		Fruta, Perime (serat), vreshta, Ferma bujqësore për prodhimin e qumështit, Investime në sistemin e ujitjes terciare, Mbështetja për LAG-në, shërbimi këshillimor ,konsolidimi i tokës		Fruta, Perime (serat), vreshta, Ferma bujqësore për prodhimin e qumështit, Investime në sistemin e ujitjes terciare, Mbështetja për LAG-në, shërbimi këshillimor ,konsolidimi i tokës	
Politika Pyjore	<u>650,670.00</u>	4.32	<u>374,628.00</u>	2.44	<u>700,000</u>	5.09	<u>700,00</u>	0.32
<i>Prej të cilave investime kapitale</i>	Ripyllëzim, rrallimi i të mbjellave		Ripyllëzim, rrallimi i të mbjellave		Ripyllëzim, rrallimi i të mbjellave		Ripyllëzim, rrallimi i të mbjellave	
Shërbime Veterinare & Fito-	2,537,450.0	16.8	2,725,323.0	17.7				

¹⁰ Pagesa të drejtpërdrejta për fermerët

¹¹ Nëse janë në dispozicion

¹² Nëse janë në dispozicion

¹³ Të përfshirë janë masat mbështetëse të çmimeve, të ndërhyrjes publike, menaxhimi dhe ruajtja publike/private, rimbursime të eksportit

¹⁴ I përfshirë është menaxhimi i ujit

sanitare				5				
<i>Prej të cilave investime kapitale</i>	-	-	-	--	-	-	-	-
Administrata	<u>4,299,625.0</u>	28.5	<u>4,485,829.00</u>	29.20	<u>2,325,746.0</u>	16.8	<u>3,939,935</u>	18.4
Buxheti total	<u>15,055,338.0</u>	100.00	<u>15,360,608.00</u>	100.00	<u>13,725,746.0</u>	100.0	<u>21,409,230.0</u>	<u>100.0</u>

e) Rrjedha tregtare (vëllimi dhe vlera) të kategorisë së produktit, duke treguar shumën e tregtisë së zgjedhur, dhe ndarjen ndërmjet importeve dhe eksporteve:

Nga BE-ja, shih bashkangjitur Aneksin 5, Tabela 1. Eksporti në BE 27 shtete; Tabela 2. Eksporti në 27 shtete dhe Tabela 3. Importi në 27 shtete të BE-së.

- b. Nga Bosnja dhe Hercegovina, Kroacia, Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë, Shqipëria, Mali i Zi, Serbia dhe Turqia, shih të Bashkangjitur Aneksin 5, nga Tabela 1 Eksporti në Shqipëri; Tabela 2. Eksporti në Bosnja dhe Hercegovina; Tabela 3. Eksporti në Kroaci; Tabela 4. Eksporti në Maqedoni; Tabela 5. Eksporti në Mal të Zi; Tabela 6. Eksporti në Serbi; Tabela 7. Importi nga Shqipëria; Tabela 8. Importi nga Bosnja dhe Hercegovina; Tabela 9. Importi nga Kroacia; Tabela 10. Importi nga Maqedonia; Tabela 11. Importi nga Mali i Zi; Tabela 12. Importi nga Serbia.
- c. Nga pjesa e mbetur e botës, duke specifikuar 3 partnerët më të rëndësishëm, shiko bashkangjitur Aneksin 5. Tabela 1. Importi-Eksporti nga Turqia 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 dhe 2012; Tabela 2. Import nga Brazili 2007, 2008, 2009, 2010, 2011; Tabela 3. Importi - Eksporti nga SHBA 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012;

3.9.3.4. Siguria e Ushqimit, Politikat veterinare dhe fito-sanitare

- Ju lutem tregoni tabelat e rrjedhëse/lista organizimi duke përcaktuar nivelet e kompetencave dhe duke treguar linjat e menaxhimit për të përshkruar strukturën dhe organizimin e shërbimeve në krye të politikës për sigurinë ushqimore, veterinare dhe fito-sanitare. Ndarja e kompetencave dhe lidhjet mes nivelit qendror, rajonal dhe lokal duhet të paraqiten në mënyrë të qartë (shkalla e decentralizimit/ bartja e kompetencave duhet të definohet).

Ligji për Veterinarinë nr. 21/2004, Ligji për Ushqim nr. 03/L-16 dhe Ligji për Mirëqenien e kafshëve nr. 02/L-10 përcakton Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë si një autoritet kompetent për ruajtjen e shëndetit publik, shëndetin e kafshëve dhe të mirëqenies dhe sigurisë ushqimore. Agjencia operon nën Zyrën e Kryeministrit (ZKM) dhe kryen funksionin e saj sipas legjislacionit në fuqi, ligjeve dhe rregulloreve. Struktura, funksioni dhe përgjegjësitë e saj definojnë sipas Rregullores Nr. 03/2010 për organizimin e Agjencisë dhe Rregullores 01/2011 për organizimin e brendshëm dhe sistematizimin e vendeve të punës. Këto rregullore gjithashtu përshkruajnë detyrat dhe përgjegjësitë e njësive organizative të Agjencisë.

Organizimi aktual i Agjencisë: Agjencia kryesohet nga Kryeshefi Ekzekutiv. Organet tjera janë Bordi Menaxhues i Agjencisë dhe Këshilli Shkencor. Përveç Zyrës së Kryeshefit Ekzekutiv, agjencia përbëhet prej pesë (5) njësive organizative në nivelin e drejtorisë dhe prej gjashtë (6) zyrave rajonale.

Drejtoritë e Agjencisë janë:

Drejtoria e Shëndetit Publik,

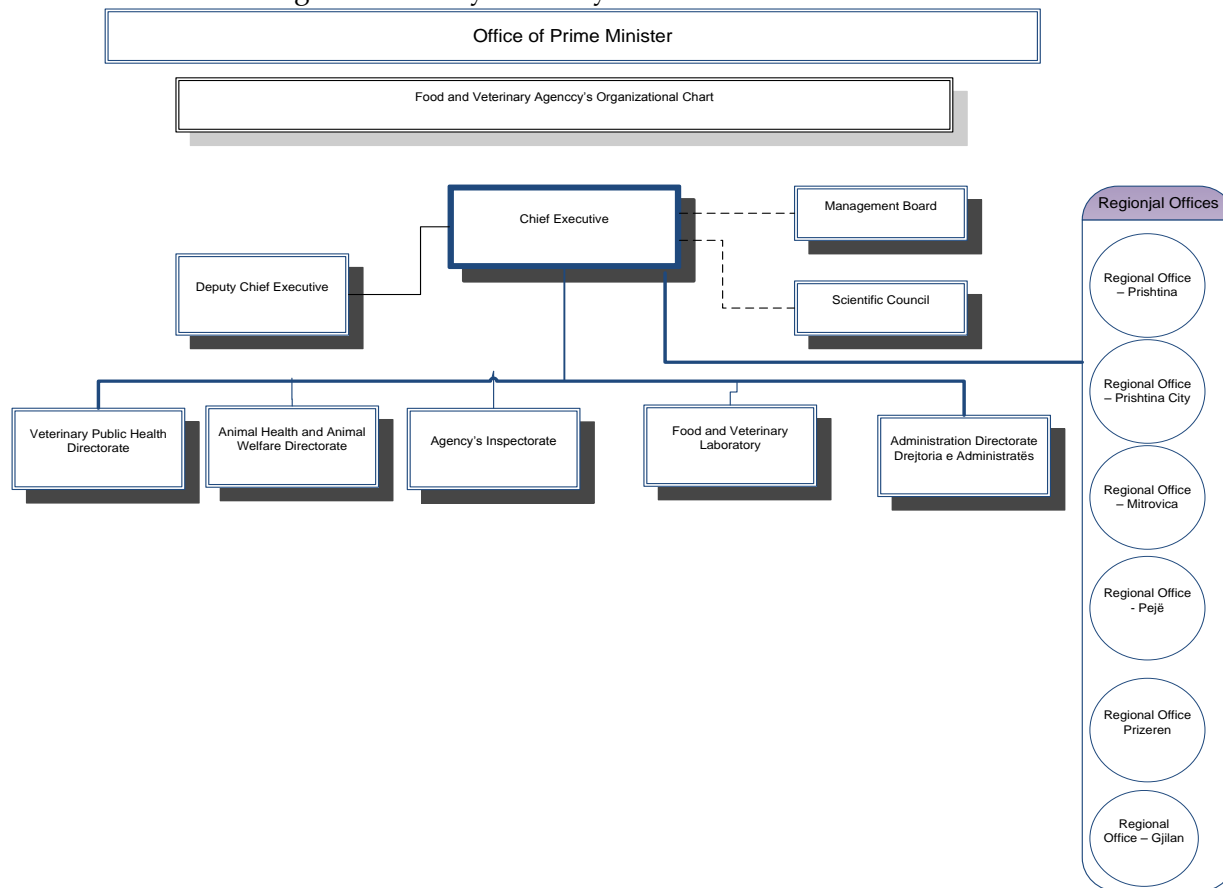
b. Drejtoria për Shëndetin dhe Mirëqenien e Kafshëve,

c. Drejtoria e Inspektimit,

d. Laboratori,

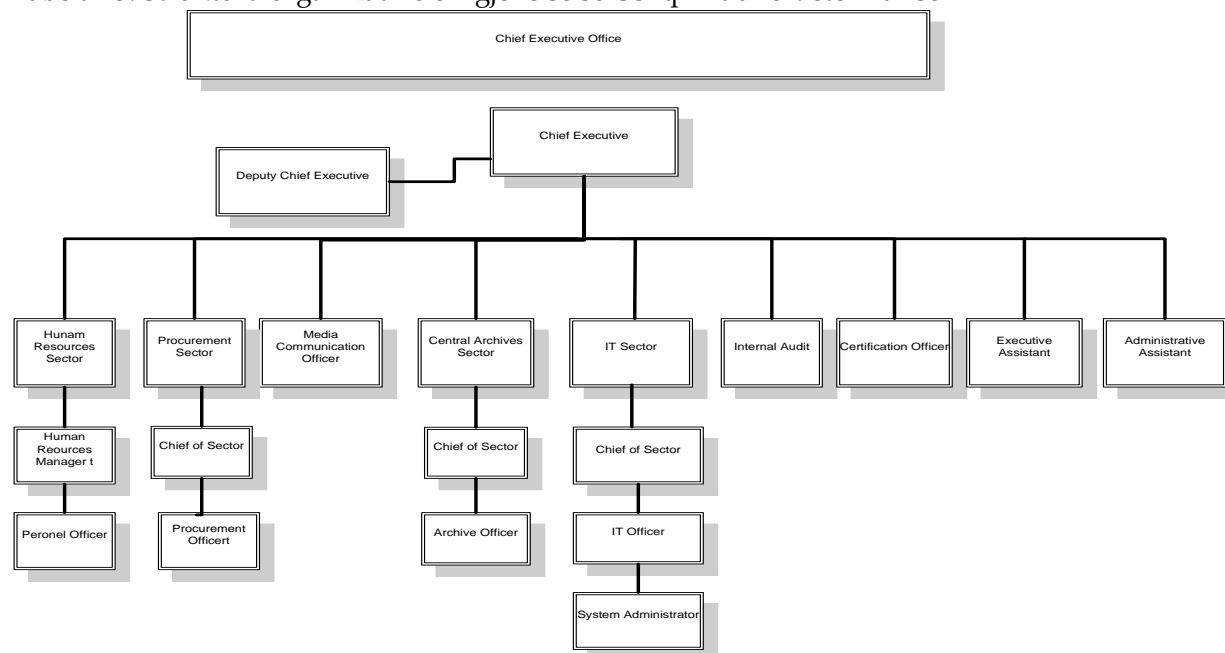
e. Drejtoria e Administratës.

Tabela 72. Struktura organizative e Zyrës së Kryeministrit

Ligji për Administratën Shtetërore të Republikës së Kosovës nr. 03/L-189, neni 5 cakton kompetencat, detyrat dhe përgjegjësitë e Kryeshefit Ekzekutiv. Shefi Ekzekutiv është kreu i Agjencisë. Ai është përgjegjës për ushtrimin e aktivitetit të Agjencisë dhe kryen detyra të tjera sipas kompetencave tij, të cilat vendosen me Ligjin mbi Administratën e Shtetit të Republikës së Kosovës me nr. 03/L-189, neni 5.

Tabela 73. Struktura organizative e Agjencisë së Ushqimit dhe Veterinarisë

Bordi Menaxhues dhe Këshilli Shkencor:

- Këshilli drejtues përbëhet prej shtatë anëtarëve dhe në pajtim me Ligjin për Ushqim 03/L-016 përfaqësohet nga MBPZHR (2 anëtarë), MSH (2 anëtarë), Shoqata për Mbrojtjen e Konsumatorit (1 anëtar), Oda Ekonomike e Kosovës (1 anëtar) dhe për pozitën e anëtarit të Bordit gjithashtu është Kryeshefi Ekzekutiv;
- Këshilli Shkencor përbëhet prej pesë anëtarëve dhe në pajtim me Ligjin për Ushqim 03/L-016 përfaqësohet nga Fakulteti i Bujqësisë dhe Veterinarisë (2 anëtarë), Fakulteti i Gjeoshkencave dhe Teknologjisë - Departamenti i Teknologjisë Ushqimore (1 anëtar) IKSHP (1 anëtar) dhe Instituti kosovar i Bujqësisë (1 anëtar)

Përgjegjësitë e Bordit Menaxhues përcaktohen me Rregulloren nr. 04/2010, ndërsa përgjegjësitë e Këshillit Shkencor përcaktohen me Rregulloren nr. 05/2010

Drejtoria e Shëndetit Publik është përgjegjëse për:

- Higjienën e ushqimeve me origjinë shtazore, duke përfshirë përpunimin, ruajtjen, shpërndarjen dhe tregtinë;
- Certifikimi i produkteve për tregti të brendshme dhe ndërkombëtare;
- Kontrollimi i mbetjeve të lëndëve të para dhe produkteve me origjinë shtazore;
- Kontrollimi i shtazëve, para, gjatë dhe pas therjes
- Licencimi i thertoreve, fabrikave të përpunimit të mishit dhe qenieve tjera, që merren me prodhimin, ruajtjen e produkteve ushqimore me origjinë shtazore.

Kjo drejtori përbëhet prej sektorëve në vijim:

- Sektori i higjienës së Ushqimit me Origjinë Shtazore;
- Sektori i higjienës së Ushqimit me Origjinë jo-shtazore;
- Sektori i Shtazëve të Nënprodukteve;
- Sektori i Mbetjeve Ushqimore.

Tabela 74. Struktura organizative e Drejtorisë për Shëndetin Publik

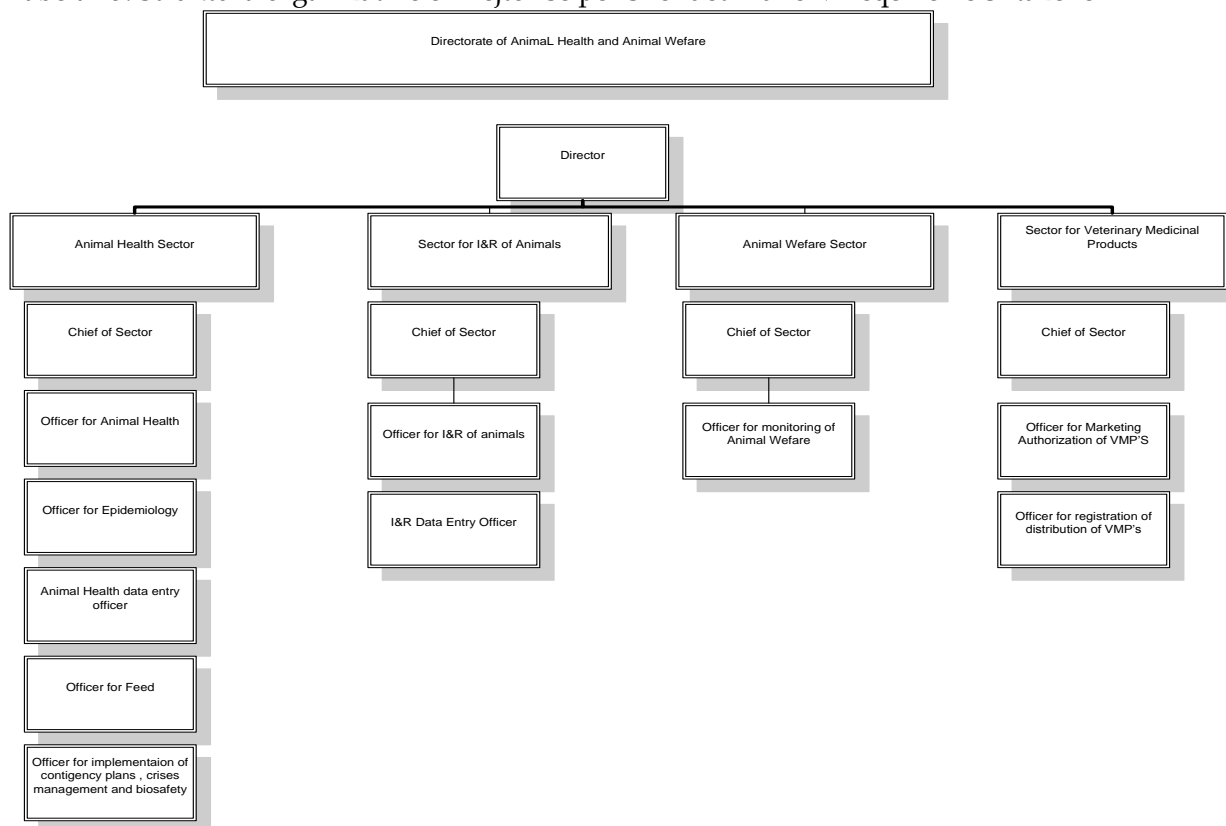
Drejtoria e Shëndetit dhe Mirëqenies së Shtazëve është përgjegjëse për:

- Shëndetin dhe mirëqenien e shtazëve;
- Kontrollimin, parandalimin dhe zhdukjen e sëmundjeve shtazore;
- Identifikimin dhe regjistrimin e shtazëve;
- Kontrollimin e ushqimeve shtazore;
- Monitorimin e epidemisë shtazore në vend dhe jashtë vendit;
- Kontrollimin e mbetjeve të origjinës shtazore (ABP);
- Licencimin dhe autorizimin e produkteve mjekësore veterinare, biocidet dhe kontrolli i tyre në treg;
- Licencimin e praktikave private veterinare;
- Lejen për import dhe eksport të kafshëve të gjalla;
- Dezinfektimin e vendeve, ku sëmundjet e kafshëve mund të përhapen;
- Hartimin e planeve të paparashikuara dhe të krizave të menaxhimit.

Kjo drejtori përbëhet prej sektorëve në vijim:

- Spektori për Shëndetin e Shtazëve,
- Spektori për Identifikim dhe Regjistrim të Kafshëve,
- Spektori për Mirëqenien e Shtazëve,
- Spektori për Produkte Mjekësore Veterinare;

Tabela 75. Struktura organizative e Drejtorisë për Shëndetin dhe Mirëqenien e Shtazëve

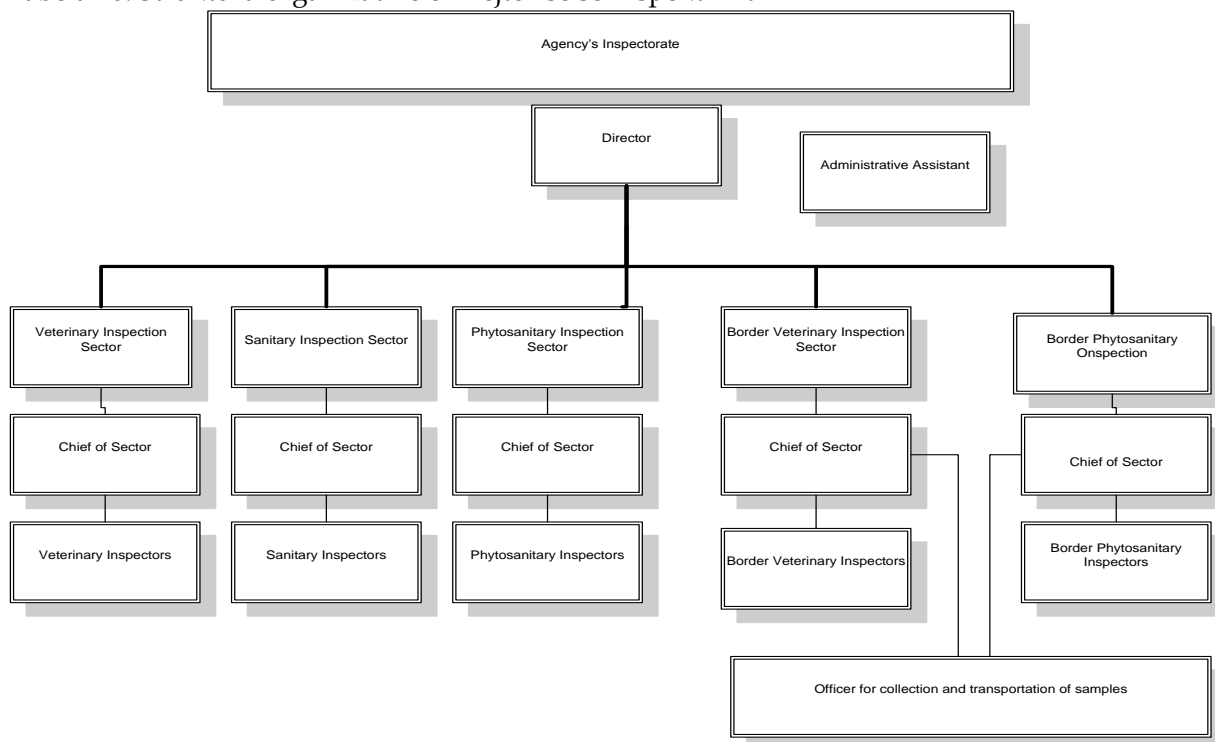
Drejtoria e Inspektimit është përgjegjëse për:

- Inspektimin e përgjithshëm të shëndetit të kafshëve, përkujdesjen ndaj kafshëve, identifikimin dhe regjistrimin e tyre, ushqim me prejardhje bimore dhe shtazore dhe ushqim shtazor;
- Inspektimin kufitar të veterinarisë dhe fito-sanitarisë, dhe inspektimin e brendshëm veterinar dhe fito-sanitar ;
- Inspektimin sanitar brenda territorit të Republikës së Kosovës, duke përfshirë higjienën ushqimore me origjinë jo-shtazore, përpunimin, tregtinë dhe ruajtjen, ujë dhe lëngje, plotësime dhe auditive ushqimore, produkte të veçanta dhe të reja, sistemi i alarmit, informacione për ushqim dhe kërkime (Sistemi Rapid Alert për Ushqim- Rapid Alert System for Food and Feed);
- Inspektimin e produkteve mjekësore dhe veterinare;
- Inspektimin e praktikave private veterinare;
- Inspektimin e fermave, tregjeve të stallës, magazinave dhe pikave të blerjes së produkteve me origjinë shtazore, bimore dhe të tjera;
- Importin, eksportin dhe kontrollin transit.

Kjo drejtori përbëhet prej sektorëve në vijim:

- Spektori Veterinar i Inspektimit;
- Spektori Sanitar i Inspektimit;
- Spektori Fito-sanitar i Inspektimit;
- Spektori i Inspektimit Kufitar Veterinar;
- Spektori i Inspektimit kufitar fito-sanitar.

Tabela 76. Struktura organizative e Drejtorisë së Inspektimit

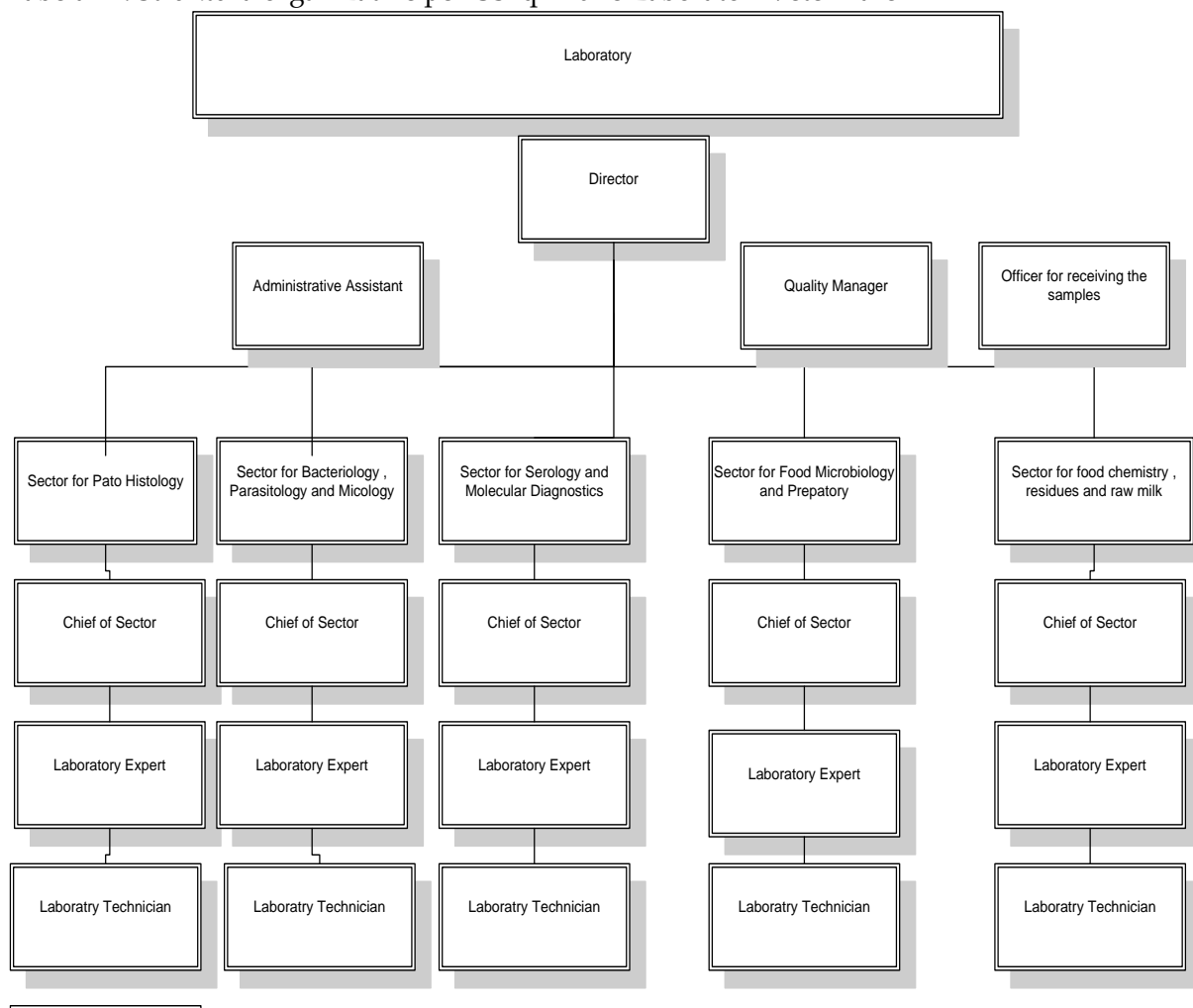
Laboratori i Ushqimit dhe Veterinarisë është përgjegjës për:

- Kryerjen e analizave laboratorike të ushqimit;
- Kryerjen e analizave laboratorike për ushqimin shtazor;
- Kryerjen e analizave laboratorike të mbetjeve të produkteve ushqimore me origjinë shtazore dhe kafshë të gjalla;
- Kryerjen e analizave laboratorike të qumështit dhe produkteve të tij;
- Kryerjen e analizave laboratorike për të verifikuar përputhshmërinë e deklaratës së produkteve ushqimore;
- Kryerjen e analizave laboratorike të sëmundjeve të kafshëve;
- Kryerjen e analizave laboratorike të mostrave, të cilat janë marrë nga subjektet që merren me ushqim;
- Komunikimin e rezultateve të analizave të kryera;
- Dhënien e rekomandimeve për veprime të mëtejshme, pas analizave laboratorike;
- Bashkëpunimin e autoriteteve relevante lokale dhe jo-lokale dhe institucionet me laboratorë të akredituar;
- Planifikimin dhe organizimin e vlefshmërisë së metodave laboratorike;
- Krijimin e parakushteve për akreditimin e laboratorit.

Sektorët e mëposhtëm veprojnë në bazë të Laboratorit për Ushqim dhe Veterinari

- Spektori i Patologjisë;
- Spektori i Bakteriologjisë;
- Spektori i Serologjisë, Virologjisë dhe Diagnostikës Molekulare;
- Mikrobiologjia e Ushqimit dhe Spektori Përgatitor;
- Kimia e Ushqimit dhe Spektori i mbetjeve të Veterinarisë;
- Spektori i Qumështit të Papërpunuar

Tabela 77. Struktura organizative për Ushqim dhe Laboratori Veterinare

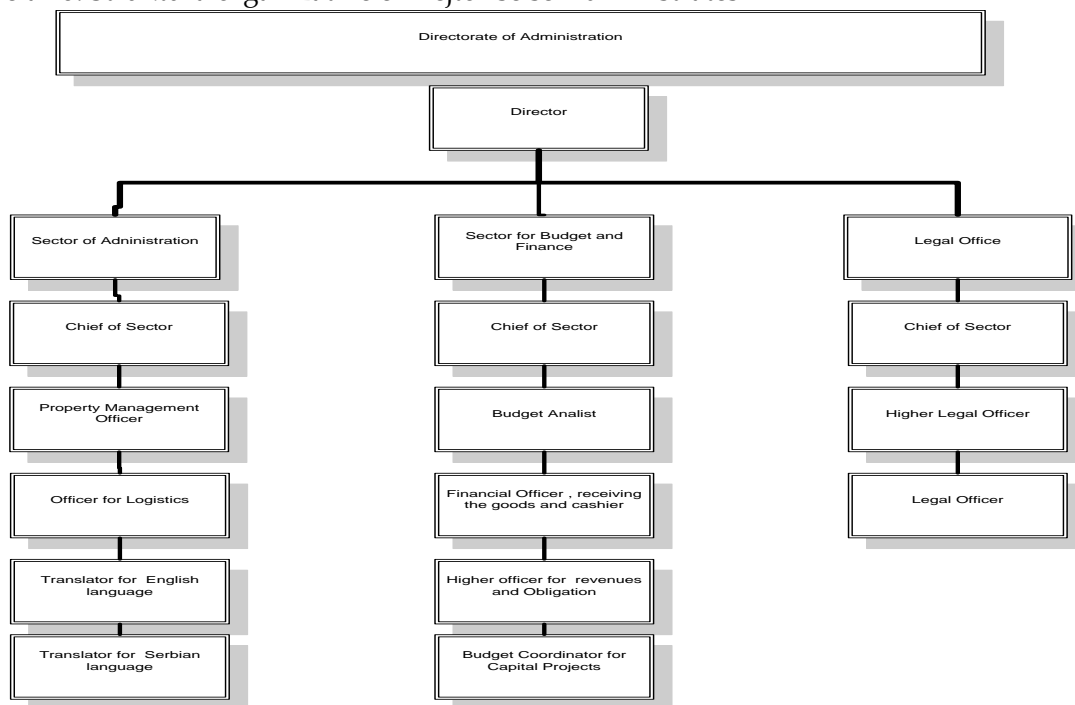
Drejtorja e Administratës është përgjegjëse për:

- Organizmin e përgjithshëm të Agjencisë;
- Përgatitjen e legjislacionit për kompetenca të Agjencisë, sipas procedurave të përcaktuara me ligj;
- Të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me buxhetin dhe financat, si planifikimin e buxhetit, ndjekjen e shpenzimeve buxhetore dhe çështjeve tjera që lidhen me buxhetin dhe financat;
- Të gjitha çështjet që lidhen me regjistrimin, dorëzimin e logjistikës dhe shërbimeve për njësitë organizative të Agjencisë.

Kjo drejtori përbëhet nga sektorët në vijim:

- Spektori i Administratës,
- Spektori për Buxhet dhe Financa.
- Zyra ligjore.

Tabela 78. Struktura organizative e Drejtorisë së Administratës

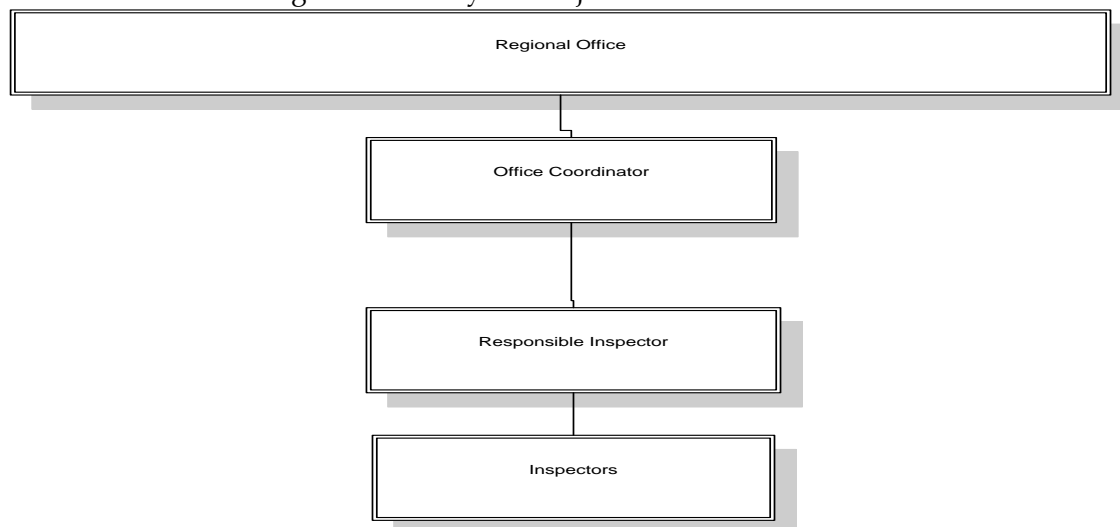

Zyrat Rajonale të Agjencisë: Agjencia përbëhet prej 6 zyrave rajonale. Ato janë njësi organizative të Agjencisë për Ushqim dhe Veterinari, të cilat i raportojnë drejtpërdrejt Kryeshefit Ekzekutiv dhe janë të organizuara në atë mënyrë që të mbulojnë tërë territorin e Kosovës.

Përgjegjësitë e zyrave rajonale janë:

- a. Kryerja e kontrolleve zyrtare - inspektive në të gjithë territorin, ku pjesa administrative mbulohet nga zyrat përkatëse;
- b. Kryerja e kontrolleve zyrtare;
- c. Inspektimet në zonat përkatëse të përcaktuara nga legjislacioni në fuqi në fushën e veterinarisë, shëndeti dhe mirëqenia e kafshëve, sigurimi ushqimor, fushën e fito-sanitarisë dhe sanitarisë;
- d. Mbikëqyrja e zbatimit të legjislacionit në fushën e veterinarisë, sanitarisë dhe fito-sanitarisë;
- e. Bashkëpunimi në mes zyrave rajonale;
- f. Bashkëpunimi me institucionet dhe autoritetet dhe njësitë e tjera organizative të Agjencisë, për të zbatuar plane punuese të zyrave rajonale;
- g. Nëse rast nevojë, për të kryer inspektive kontrolluese zyrtare edhe në territorin, ku pjesa administrative është e mbuluar nga një zyrë tjetër rajonale;
- a. Përgjegjësi tjera për kontrolle zyrtare - inspektive të cilat janë përcaktuar dhe ato që do të përcaktohen nga legjislacioni.

Tabela 79. Struktura organizative e Zyrrave Rajonale

- Ju lutem tregoni resurset dhe resurset e planifikuara (njerëzore, materiale dhe financiare) të caktuara për secilin sektor.

Burimet Njerëzore

Agjencia aktualisht punëson 124 zyrtarë.

Tabela 80. Numri i punëtorëve në Agjenci

	TITULLI	NUMRI	KUALIFIKIMI
1	Kryeshefi Ekzekutiv	1	Veterinar
2	Zëvendës Shefi	1	Agronom
3	Zëvendës Shefi	5	3-Veterinar,1-Avokat, 1- Merkolog
4	Shef i Sektorit	11	6-Veterinar,2-Agronom,2-Ekonomist,1- Avokat
5	Zyrtarë	2 5	1-Veterinar,5-Ekonomist,2-Avokat,1-Linguist,1-Biolog,1-IT,2- me Shkencë Politike,12- Shkolla e Mesme
6	Koordinator	1	1-Agronom
7	Inspektor	66	27-Veterinar,30-Agronom,4-Doktorë,1- Kimist,3-Merceolog,1-Teknik,
8	Epidemiolog	3	1-Veterina,1-Doktor,1-Biolog
9	Patolog	1	1-Veterinar
10	Bakteriolog	1	1-Veterinar
11	Kimist	3	3-Kimist
12	Mikrobiologët	1	1-Biolog
13	Inxhinier i Bujqësisë	1	1-Agronom
14	Serolog	1	1-Kimist
15	Teknik	3	1-Kimist, 2- Shkolla e Mesme

Resurset e planifikuara Njerëzore: Disa sektorë brenda Agjencisë nuk kanë mundur të plotësohen nga pozitat e planifikuara për shkak të buxhetit të ulët. Në mënyrë që të mbërrihen objektivat e tyre, Agjencia duhet t'i punësoj katër-dhjetë (40) zyrtarë shtesë dhe staf profesional për hartimin dhe transpozimin e legjislacionit ndërkombëtar me *Aquis Communautaire*. Zyrtarët duhet t'i plotësojnë pozitat në Drejtoritë në vijim: Drejtoria e Administratës (7 zyrtarë), Drejtoria Laboratorike (15 zyrtar), Drejtoria për Shëndetin Publik (6 zyrtar), Drejtoria për Shëndetin dhe Mirëqenien e

Kafshëve (6 zyrtar) dhe Drejtoria e Inspektimit (6 zyrtar). Aktualisht, sa i përket buxhetit Agjencia është në gjendje t'i plotësoj këto pozita.

Resurset materiale: Ndërtesat kryesore të Agjencisë së Ushqimit dhe Veterinarisë në Prishtinë janë ndërtuar në Zonën Industriale, me një total prej 1.5 ha të tokës, që është caktuar nga Qeveria. Sipërfaqja e përgjithshme e ndërtesave është 3337.86 m². Struktura është si në vijim:

- Ndërtesa e Administratës me 55 zyrtar, korridore dhe salla për takime dhe objekte me një sipërfaqe totale prej 1623.15 m²;
- Laboratori për Ushqim me 7 Zyra, 7 Laboratorë, 2 dhoma përgatitore, salla për takime, kuzhina, 4 dhoma për Gardërobën e Stafit, korridore dhe objekte tjera me një sipërfaqe totale prej 1100.63 m²;
- Laboratori për Shëndetësi të Kafshëve me 9 zyrtar, 4 laboratorë, 2 depo dhe vende për gardërobën e stafit, korridore dhe objekte tjera me një sipërfaqe totale prej 614.82 m².

Sa i përket Zyrave Rajonale, resurset materiale të agjencisë janë si në vijim:

- Zyra Rajonale në Mitrovicë me 5 zyrtar dhe një sipërfaqe totale prej 162 m²;
- Zyra Rajonale në Gjiilan me 2 zyrtar dhe një sipërfaqe totale prej 81 m²;
- Zyra Rajonale në Prizren me 4 zyrtar dhe një sipërfaqe totale prej 124.20 m²;
- Zyra Rajonale në Pejë me 6 zyrtar dhe një sipërfaqe totale prej 114.80 m²;
- Këto zyra përcillen nga hapësira përcjellëse si objekte për nevoja sanitare.

Resurset e planifikuara materiale: Agjencia ka planifikuar ndërtimin e një procesi të thurjes (renderimit). Faza e parë e projektit, e cila është miratuar nga KE-ja do ta përcaktojë dizajnin, vendin dhe sipërfaqen e tij; deri tani detaje tjera janë siguruar për konstruktimin e këtij objekti.

Buxheti: Buxheti i alokuar në Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë për 2012 është 3,894,035 €. Korniza Afatmesme e Shpenzimeve (KASH) 2013-2015 gjithashtu është miratuar:

Tabela 81. Buxheti i alokuar në Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë për 2012

Emri i Drejtorisë	Numri i Stafit	Alokimi i buxhetit 2012	Vlerësimet 2013	Vlerësimet 2014	Vlerësimet 2015
Laboratori i Ushqimit dhe Veterinarisë	33	600,000	600,000	600,000	600,000
Furnizimi i pajisjeve të Laboratorit të Ushqimit dhe Veterinarisë dhe Laboratorit të gripit të shpezëve për akreditimin e tyre		600,000	600,000	600,000	600,000
Drejtoria për Shëndetësi dhe Mirëqenie të Kafshëve	18	1,130,000	1,050,000	1,050,000	1,050,000
Mbrojtja e shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve nëpërmjet vaksinimit kundër sëmundjeve infektive		400,000	400,000	400,000	400,000

Mbrojtja e shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve përmes hulumtimit diagnostik		150,000	150,000	150,000	150,000
Identifikimi dhe regjistrimi i kafshëve		350,000	350,000	350,000	350,000
Pika për dezinfektim		80,000			
Mirëqenia e kafshëve dhe kontrolli i qenve endacak		150,000	150,000	150,000	150,000
Drejtoria për Shëndetin Publik	12	420,000	420,000	420,000	420,000
Sigurimi Ushqimor - Mbështetja e eksportit		200,000	200,000	200,000	200,000
Monitorimi i mbetjeve të drogës në ushqim		120,000	120,000	120,000	120,000
Projekti i Binjakëzimit - IPA		100,000	100,000	100,000	100,000
Inspektorati i Agjencisë		250,000	350,000	350,000	200,000
Inspektimi i pikave kufitare dhe biosiguria (kontrolli i ushqimit)		200,000	200,000	200,000	200,000
Blerja e pajisjeve sanitare		50,000	50,000	50,000	50,000
Drejtoria e Administratës	26				
Pagat dhe shtesat		964,583	964,583	964,583	964,583
Mallrat dhe Shërbimet		461,452	461,452	461,452	461,452
Shërbime		68,000	68,000	68,000	68,000
Shpenzime totale		1,494,035	1,494,035	1,494,035	1,494,035
Numri i Stafit	175	175	175	175	175

Mbështetja e projektit e dhënë nga donatorët:

Tabela 82. Lista e projekteve të dhëna nga donatorët

	2012	2013	2014	2015
Emri i Projektit				
Asistencë teknike për projektimin e fabrikës së riciklimit	700,000			
Projekti i Binjakëzimit	1,000,000	1,000,000		
Ndërtimi i fabrikës së riciklimit		2,000,000		
Furnizimi i Fabrikës për riciklim me mekanizma dhe pajisje			3,000,000	
Gjithsej	1,700,000	3,000,000		

Agjencia nxjerr të ardhura në shumën prej 3.800.000 € nga tarifatat zyrtare të kontrollit dhe shërbimeve të tjera që ajo kryen.

**- Ju lutemi jepni një përshkrim të strukturës aktuale, si dhe të evolucionit të paraparë. Dy lloje të organogramit: një me strukturën aktuale dhe një tjetër me strukturën e ardhshme të planifikuar (datat e parashikuara për krijimin e entiteteve të reja duhet të tregohen).
Struktura aktuale**

Për informacione shitesë ju lutem referojuni në pyetjen "Ju lutemi siguroni tabela rrjedhëse/organograme duke përcaktuar nivelin e kompetencave dhe duke treguar linjat e menaxhimit për të përshkruar strukturën dhe organizimin e shërbimeve në krye të politikës së sigurisë ushqimore veterinarë dhe fitosanitare. Ndarja e kompetencave dhe lidhjet mes nivelit qendror, rajonal dhe lokal duhet të paraqitet në mënyrë të qartë (shkalla e decentralizimit/ bartja e kompetencave duhet të përcaktohet .")

Struktura e planifikuar: Ndryshime të rëndësishme për organizimin e Agjencisë nuk janë planifikuar. Ligji mbi Ushqimin është duke u ndryshuar, dhe Grupi i punës, i cili është krijuar me vendim të Sekretarit të Përgjithshëm të MBPZHR-së nr. 96 me datën 19.03.2012, për ndryshime janë dhënë propozime që Agjencia për Ushqim dhe Veterinari të transferohet nga Zyra e Menaxhimit të Personelit (ZMP) - në MBPZHR. Brenda projektligjit të ri çështja e inspektorëve do të sqarohet. Projektligji do të miratohet deri në fund të vitit 2012.

- Fuqitë legjislative në fushën e sigurisë ushqimore, të legjislacionit veterinar dhe fito-sanitar:

a. specifikimi i autoriteteve kompetente (për legjislacion) dhe si do të kalohet legjislacioni

(kryesisht përmes procedurës parlamentare apo urdhrave ministrore ose dekreteve);

b. sqarim se si koordinimi është (ose do të jetë) i siguruar në aspektin e transpozimit, hartimit dhe të politikë-bërjes për të siguruar se zinxhiri ushqimor është i mbuluar plotësisht;

c. mundësia ligjore për të miratuar legjislacionin që do të zbatohet gradualisht dhe të përfshijë nocione të BE-së dhe ndër-referenca për një pjesë tjetër të legjislacionit të BE-së.

Agjencia e Sigurisë Ushqimore dhe Shërbimeve Veterinarë është autoriteti përgjegjës për hartimin e legjislacionit në fushën përkatëse, në konsultim me institucionet tjera relevante që të shqyrtohen dhe miratohen nga Qeveria e Kosovës. Ligji pastaj dërgohet në Kuvendin e Kosovës për miratim. Me hyrjen në fuqi të Ligjit nr. 03/L-016 mbi Ushqimin, Agjencia harton legjislacionin sekondar në formën e draft-rregullores, e cila miratohet nga Qeveria (neni 18, paragrafi 1.3 i Rregullores nr. 09/2011 i rregullave dhe procedurave të Republikës së Kosovës).

Propozimet e akteve nënligjore janë të shoqëruara me memorandumun shpjegues/dokument koncepti, vlerësimi i ndikimit financiar, deklaratën e përpunjes me dispozitat e rregullores Nr. 09/2011 (neni 30 dhe 34 i Rregullores 09/2011).

Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë ka arritur të zhvendos nivelin e lartë të legjislacionit nga ana e legjislacionit të Paketës Higjienike (rregulloret e Komisionit Evropian dhe të Parlamentit Nr. 852/2004, 853/2004, 854/2004 dhe 882/2004), dhe ka përgatitur draft -rregullore sikur ajo për vendosjen e kriterëve mikrobiologjike për produkte ushqimore (në bazë të Rregullores së BE-së nr. 2073/2005), draft-rregullorja për vendosjen e kushteve të shëndetit të kafshëve dhe shëndetin publik veterinar dhe certifikimin për importin e qumështit të papërpunuar dhe produktet e saj (Rregullorja e BE-së nr. 605/2010

Sa i përket teknikave për transpozimin e legjislacionit, Agjencia zbaton teknikat e rekomanduara nga ekspertët e Komisionit Evropian - Projektit të Binjakëzimit, duke përdorur tabelat e pajtueshmërisë dhe transferimin e dispozitave të akteve të tjera reference.

- Kompetencat dhe procedurat për miratimin e legjislacionit sekondar (Udhëzimet Administrative, Rregulloret).

Deri në hyrjen në fuqi të Ligjit mbi Ushqimin Nr. 03/L-016 (10 prill 2009) e cila krijoi Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë (neni 36 i Ligjit), legjislacioni sekondar ka përgatitur në MBPZHR, sipas procedurave dhe teknikave të hartimit në përputhje me Udhëzimin Administrativ nr. ZKM 14/2008. Miratimi u bë nga ministri i MBPZHR-së në bazë të kompetencave të përcaktuara nga UNMIK-u 2001/19. Me hyrjen në fuqi të Ligjit Nr. 03/L-016 mbi Ushqimin, Agjencia harton legjislacionin sekondar në formën e draft-rregullimit, e cila pastaj miratohet nga Qeveria (neni 18, paragrafi 1.3 i Rregullores Nr. 09/2011 i rregullave dhe procedurave të Republikës së Kosovës).

Propozimet e akteve nënligjore janë të shoqëruara me memorandum shpjegues/dokument koncepti, vlerësimi i ndikimit financiar, deklaratën e përputhjes me dispozitat e rregullores Nr. 09/2011 (neni 30 dhe 34 i Rregullores 09/2011)

Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë ka filluar zhvendosjen e legjislacionit në fushën e sigurisë ushqimore dhe shëndetit dhe mirëqenies së kafshëve 3 vjet më parë.

Prandaj, agjencia ka arritur të zhvendos nivelin e lartë të legjislacionit nga ana e legjislacionit të Paketës Higjienike (rregulloret e Komisionit Evropian dhe të Parlamentit Nr. 852/2004, 853/2004, 854/2004 dhe 882/2004), dhe ka përgatitur draft -rregullore sikur ajo për vendosjen e kriterëve mikrobiologjike për produkte ushqimore (në bazë të Rregullores së BE-së nr. 2073/2005), draft-rregullorja për vendosjen e kushteve të shëndetit të kafshëve dhe shëndetin publik veterinar dhe certifikimin për importin e qumështit të papërpunuar dhe produktet e saj (Rregullorja e BE-së nr. 605/2010).

Për sa i përket teknikave për transpozimin e legjislacionit, Agjencia zbaton teknikat e rekomanduara nga ekspertët e Komisionit Evropian - Projektit të Binjakëzimit, duke përdorur tabelat e pajtueshmërisë dhe transferimin e dispozitave të akteve të tjera reference.

- Ju lutem ofroni informacione të detajuara mbi aktivitetet e kontrollit dhe zbatimit në fushat e sigurisë ushqimore (dhe ushqimit për kafshë), politikat veterinarë dhe fito-sanitare, duke përfshirë detaje mbi organizimin e kontrolleve në frekuencë, zgjedhjen e institucioneve, procedura për marrjen e mostrave dhe procedurat në rast të shkeljeve. Ju lutem specifikoni cilat organe janë (do të jenë) në krye të aktiviteteve të kontrollit dhe zbatimit, si dhe përgjegjësitë e tyre përkatëse. Ju lutem përshkruani mekanizmat e koordinimit.

- a. **Zbatimi:** Për secilën nga pikat e mëposhtme të sigurisë ushqimore, politikat veterinarë dhe fito-sanitare të renditura më poshtë, ju lutem jepni detajet në lidhje me masat e marra për të siguruar zbatimin e duhur të legjislacionit, si relevante për aktivitetet e mëposhtme (lista treguese):
- b. **Laboratorët e përdorura në higjienë, veterinari, kontrolle fito-sanitare, analiza ushqimore dhe ushqime shtazore (kimike, mikrobiologji, OMGJ, etj):** aktivitete aktuale ose të planifikuara (afati) në përputhje me sistemet e BE-së, orari i akreditimit në përputhje me ligjin e BE-së me emrin e organit akreditues, metoda e marrjes së mostrave dhe analizave (në përgjithësi, ndotësve, për materiale kontaktuese ushqimore, etj);
- c. **- menaxhimi i krizës, ngritja e Sistemit të Shpejtë për Ushqim dhe Ushqim për Kafshë (SSHUUK)**

Politikat, strategjitë dhe planet për kontrolle zyrtare janë hartuar nga Drejtoria e Shëndetit Publik dhe nga Drejtoria për Shëndetin dhe Mirëqenien e Kafshëve, ndërsa zbatimi është bërë nga Drejtoria e Inspektoratit.

Kategorizimi i Krijimit të Ushqimit me Origjinë Shtazore është i bazuar në Ligjin për Veterinari Nr. 2004/21 dhe Udhëzimit Administrativ MA 01/2005 për Miratimin e qumështoreve, si dhe Udhëzimit Administrativ MA 01/2006 për miratimin e Thertoreve dhe Bimëve përpunuese të mishit.

Që nga viti 2011 me hyrjen në fuqi të rregulloreve që rrjedhin nga "Pakoja Higjienike", dispozitat e këtyre rregulloreve janë marrë parasysh gjatë procesit të miratimit të këtyre ndërmarrjeve. Aktet e veçanta juridike të planifikuara në planin legjislativ 2012 janë të përgatitura për harmonizimin e procedurave të aplikimit, vlerësimin dhe regjistrimin e ndërmarrjeve për miratim. Komiteti i Vlerësimit është zgjedhur me vendim nga Kryeshefi Ekzekutiv i Agjencisë dhe është i përbërë nga dy zyrtarë nga Drejtoria e Shëndetit Publik dhe një Inspektor Rajonal Veterinar në varësi të rajonit nga vjen aplikuesi.

Në lidhje me zgjedhjen e objekteve ushqimore, Komiteti i Vlerësimit të Agjencisë së Ushqimit dhe Shërbimeve Veterinare përdor pyetësin e hartuar në bazë të dispozitave të rregulloreve nga "Pakoja Higjienike", për sa i përket kushteve të përgjithshme dhe specifike.

Deri më tani Agjencia ka miratuar:

- a. 25 Pika për mbledhjen e qumështit;
- b. 30 Thertore për bagëti;
- c. 4 Thertore të pulave;
- d. 30 Fabrika të përpunimit të mishit si dhe
- e. 21 Depo për ftohje;

Të gjitha këto ndërmarrje kanë pësuar procesin e kategorizimit sipas vlerësimit të rrezikut, vlerësimit bazë kundër parametrave të mëposhtëm:

- a. Grupi i produkteve të ushqimeve të trajtuara; (shtazore, jo-shtazore, mish, qumësht);
- b. Lloji i aktivitetit të trajtimit të ushqimit; (prodhim, përpunim, paketim);
- c. Shtrirja e aktiviteteve për trajtimin e ushqimit; (furnizim të drejtpërdrejtë me konsumatorët, eksport, furnizimi i bizneseve tjera);
- d. Statusi i vetëkontrollit në bazë të analizës së rrezikut dhe pikat kritike të kontrollit (më tej - HACCP), duke përfshirë zbatimin e rregullave për praktika të mira higjienike; (sistem i plotë, pjesërisht ose nuk funksionon fare).

Sipas rezultateve nga "vlerësimi i pikës bazë" të gjitha ndërmarrjet e aprovuara janë kategorizuar në grupet e mëposhtme:

- a. Operatorët që i plotësojnë të gjitha kërkesat për miratim, vetëm mangësitë e vogla janë vërejtur (rrezik i ulët);
- b. Në përgjithësi, kërkesat për miratim janë plotësuar, mangësitë janë vërejtur dhe duhet të eliminohen (rrezik i mesme);
- c. Kërkesat e miratuara nuk janë përmbushur, por mangësitë mund të eliminohen përmes një investimi modest (rrezik i mesëm);
- d. Kërkesat për miratim mund të plotësohen vetëm pasi është bërë një investim i madh për eliminimin e mangësive të konstatuara (rrezik i lartë).

Plani Kombëtar Vjetor i Kontrolleve Zyrtare dhe Testimi i këtyre Ndërmarrjeve është hartuar në bazë të këtij kategorizimi.

Plani i Kontrollit për Produkte Ushqimore: Në mënyrë që të zbatohen dispozitat nga Ligji mbi Ushqimin, për të arritur një nivel të lartë të sigurisë ushqimore dhe parandalimin e incidenteve të shkaktuara nga ushqimi, mbrojtja e shëndetit publik, bashkëpunimi me krijimin e operatorëve të biznesit të ushqimit dhe për të rritur transparencën e kontrolleve zyrtare, AUV-i ka hartuar një plan vjetor të kontrolleve zyrtare me Operatorë të Biznesit Ushqimor.

Ky plan përfshin përkufizimet e përcaktuara në nenin 27 të Ligjit mbi Ushqimin nr. 03/L-016, dhe janë të renditura si më poshtë:

- a. Numri dhe lloji i mbikëqyrjeve inspektuese të cilat planifikohen të kryhen;
- b. Numri i mostrave, për planifikim;
- c. Numri dhe lloji i objekteve që do të përfshihen në mbikëqyrje inspektuese;
- d. Kriteret e aplikuara për zhvillimin e programit;
- e. Mjetet e nevojshme financiare.

Ky plan parashikon edhe mbikëqyrjen e Operatorëve të Biznesit Ushqimor në drejtim të përmbushjes së dispozitave nga Ligji mbi Ushqimin nr. 03/L-016, veçanërisht kapitulli IV, nenet 16,

17 dhe 18, të cilat përcaktojnë përgjegjësitë dhe detyrimet dhe zbatimin e metodave dhe vetë-kontrollit të procedurave në kuadër të aktiviteteve të tyre prodhuese.

Plani bazohet në dispozitat e përcaktuara në Rregulloren 10/2011 "Mbi kontrollet zyrtare për të verifikuar përputhjen e ligjit mbi Ushqimin dhe Ushqimin e Kafshëve dhe rregulloreve për shëndetin dhe mirëqenien e kafshëve", përkatësisht sektorët 8,9,10 dhe neni 11.

Mostrat e produkteve ushqimore janë analizuar në mikroorganizma dhe të siguruara nga Rregullorja 2073/2007 e BE-së mbi Kriteret mikrobiologjike për produkte ushqimore në laboratorët e autorizuar nga AUV-i, sipas nenit 31 të Rregullores 10/2011.

Frekuenca e kontrolleve zyrtare sipas këtij plani është e vendosur nga procesi i kategorizimit të ndërmarrjeve sipas rrezikut që ata paraqesin, në aspektin e llojit të prodhimit, aktiviteteve të prodhimit, kanalizimeve dhe sasive të deklaruara të prodhimit.

Tabela 83. Grupet e rrezikut të biznesit

Grupi i bizneseve rreziku për trajtimin e ushqimit	Totali i pikëve	Frekuenca e kontrolleve zyrtare
Rrezik i lartë	55 dhe më shumë	6 herë në vit
Rrezik i mesëm	40-54	3 herë në vit
Rrezik i vogël	Deri 39	1 herë në vit

Dokumentet zyrtare që janë publikuar nga Komisioni Evropian, udhëzimet, rregulloret dhe analiza të ndryshme rreziku, të cilat janë marrë nga strukturat shkencore të BE-së janë përdorur për përgatitjen e draftit të këtij programi.

Mbikëqyrja e kontrolleve zyrtare do të zbatohet nga personat e autorizuar nga Agjencia, në mënyrë të pavarur dhe transparente dhe me ndihmën e listave (pyetësorëve), të hartuara në përputhje me dispozitat nga rregullat e "Pakos Higjienike" që të përcaktojë kërkesat higjienike për Operoret e Biznesit Ushqimor.

Kontrollet zyrtare dhe testimi i produkteve sipas këtij plani janë kryer nga inspektorët veterinarë rajonal të FVA sipas orarit dhe në përputhje me PSV (procedurat standarde operative), e cila është në fazën e miratimit.

Mostrat e marra nga operoret do të analizohen për prani të mikroorganizmave (analiza mikrobiologjike) nën rregulloren e kriterëve mikrobiologjike të artikujve ushqimore dhe analizave fiziko-kimike sipas standardeve ndërkombëtare.

Në bazë të analizave laboratorike, do të merren masat e duhura për trajtimin e produkteve (ndalimi i qarkullimit, ri-përpunimi, shkatërrimi), përshtatja e mangësive në linjat e ndërmarrjes prodhuese nga operatorët.

Tabela 84. Shkatërrimi i Produkteve dy vitet e fundit

Shkatërrimi i Produkteve	2011	2012
Mish dhe prodhime të mishit	57.826,73 kg	82.558 kg
Qumësht produkte të qumështit	50.133 kg	7.300 kg
Peshqit	11.500 kg	35 kg

Rezultatet e arritura nga plani për kontrolle zyrtare dhe marrja e mostrave ushqimore do të shërbejë si bazë për zhvillimin e strategjisë për përmirësimin e agrobiznesit dhe zhvillimin e mëtejshëm të planeve kontrolluese shumëvjeçare si një detyrë që rrjedh nga legjislacioni në fuqi. Për analizën e ushqimit me prejardhje shtazore, AUV-ja ka autorizuar Institutin e Shëndetit Publik, përkatësisht Laboratori Njerëzor Ekologjik, i akredituar sipas standardeve të ISO 17025, nga ana e Drejtorisë së Akreditimit të Kosovës. Metodën dhe standardet e kërkuara për analiza laboratorike vendosen në bazë të rregullores për kriteret mikrobiologjike i produkteve ushqimore nr. (KE) 2073/2007.

Plani i Monitorimit të Mbetjeve të: Ky plan është hartuar në bazë të legjislacionit në fuqi, domethënë mbi Udhëzimin Administrativ MA-Nr. 26/2005 "Mbi masat për monitorimin e materive të caktuara dhe mbetjeve të tyre në kafshët e gjalla dhe produktet e tyre", bazuar në Direktivën 96/23 / EC; Udhëzim Administrativ MA-Nr. 14/2006 "Vendosja e afatit maksimal të mbetjeve dhe Udhëzimit Administrativ MA-Nr. 07/2005 "Për krijimin e kushteve për licencimin e bizneseve që merren me importin, me shumicë dhe pakicë të produkteve medicinale veterinare."

Për përgatitjen e planit, janë përdorur disa informacione statistikore nga institucionet përkatëse, por edhe nga shoqatat e ndryshme biznesore, si dhe shënimet zyrtare nga DSHMK-ja e cila në sektorët e saj, sipas dispozitave ligjore, ka një mandat të autorizuar të produkteve medicinale veterinare, licencimin e praktikave private dhe subjektet e biznesit që merren me tregtinë e mjekësisë.

Numri i mostrave është marrë nga botimet e prodhimeve vjetore nga shoqatat e qumështit; therjet e raportuara dhe shuma e lëkurave të eksportuara, si dhe nga informacionet në lidhje me sasinë e produkteve të prodhuara nga shoqatat përkatëse për vezë, mjaltë dhe peshk. Parametrat e kërkuara sipas akteve ligjore të përshkruara janë në përputhje me kërkesat e BE-së.

Plani përcakton frekuencën e mostrave për subjektet që merren me prodhimin e produkteve me origjinë shtazore, sipas rajoneve, sasinë e prodhimit dhe aktivitetit biznesor. Gjithashtu përcakton një afat kohor për të marrë mostrat dhe testimin e tyre.

Marrja e mostrave është bërë në bazë të manualit të mostrave për mbetjet, e cila përmban informacione për të gjitha llojet e tyre, në lidhje me sasinë, ruajtjen dhe transportin në laborator.

Sipas legjislacionit, është paraparë që të gjitha analizat të kryhen në laboratorë të akredituara me standardet e ISO 17025. Aktualisht, për vitin 2012, AUV ka marrë oferta nga disa laboratorë nga vendet e rajonit dhe të BE-së dhe procedurat për autorizimin e laboratorëve për kryerjen e analizave do të përfundojë gjatë muajit qershor 2012.

Certifikimi i produkteve për eksport: Në mënyrë që të eksportohen produktet ushqimore me origjinë shtazore, është i nevojshëm një vërtetim zyrtar i produktit, në të cilën zbatohen kriteret e mëposhtme:

- a. Ndërmarrja duhet të miratohet nga organi kompetent/ Agjencia;
- b. Të jetë subjekt i kontrolleve zyrtare në bazë të Rregullores nr. 13/2011 - për përcaktimin e rregullave specifike për organizimin e kontrolleve zyrtare të ushqimeve me origjinë shtazore, të destinuara për konsum njerëzor, duke u bazuar në Rregulloren (KE) 854/2004;
- c. Plotëson kërkesat nga rregullat nr. 12/2011- Për rregulla specifike higjienike për ushqim me origjinë shtazore, duke u bazuar në Rregulloren e KE-së 853/2004;
- d. Prova të mjaftueshme të testeve laboratorike dhe përmesjha e kriterëve mikrobiologjike të përcaktuara në Planin Kombëtar Vjetor për kontrollet zyrtare;
- e. Plotëson kërkesat për transportimin e produkteve ushqimore që lidhen me higjienën dhe kontrollin e temperaturës;
- f. Si dhe kërkesat e përcaktuara nga vendi importues përmes Certifikatës së Shëndetësisë.

Pas verifikimit të këtyre kriterëve, Inspektori Veterinar i Qarkut siguron operatorin e biznesit me certifikatë shëndetësore, i cili tregon specifikimet e produktit, sasinë, destinacionin dhe informacione të transportit.

Në bazë të kësaj certifikate, zyrtaret e Drejtorisë për Shëndetin Publik lëshojnë Certifikata Shëndetësore për eksport, duke iu referuar marrëveshjeve dypalëshe ose ndërkombëtare dhe kriterëve të përcaktuara nga vendet në veçanti.

Në bazë të kësaj certifikate, zyrtaret e Drejtorisë për Shëndetin Publik lëshojnë Certifikata Shëndetësore për eksport, duke iu referuar marrëveshjeve dypalëshe ose ndërkombëtare dhe kriterëve të përcaktuara nga vendet në veçanti.

Në mënyrë që të zbatohet plani, AUV-ja e autorizon Praktikant Private Veterinare përmes një kontratë dy-vjeçare, e cila specifikon detyra, përgjegjësi dhe aktivitete nën legjislacionin e zbatueshëm. Progresi i implementimit monitorohet nga zyrtaret e AUV-së:

Programi për monitorimin e shëndetit të kafshëve përmban:

- a. Vaksinimet preventive kundër sëmundjeve të kafshëve, egërsisë, antraksit, dhe virusin e derrave, gripit atipik i mishit të pulës, *Brucella melitensis*;
- b. Hulumtime diagnostike në sëmundjet e kafshëve: IBR, BVD, Leukemia, DMF (në kafshët bluetongue *B. melitensis* (dele, dhi), *Salmonellas*, gripit atipik i mishit të pulës, gripit i shpezëve, bletët dhe sëmundje të peshkut, sëmundjet e kafshëve të egra si virusi i derrave dhe hetime diagnostike për sensibilizimin e bagëtisë për TBC dhe Mastitis.

Përzgjedhja e kafshëve për t'u vaksinuar kryhet në këtë mënyrë:

- a. Anthrax - përfshin vetëm kafshët në vija ndarëse;
- b. Tërbimi (macet dhe qentë);
- c. Gripi i derrit - vaksinimi masiv;
- d. Atipike për influencën e shpendëve- të shpendëve në fermat komerciale;
- e. Bruceloza (*B. Melitensis*) - vaksinimi masiv

Përzgjedhja e kafshëve për hulumtim sëmundjes bëhet në mënyrën e mëposhtme:

- a. IBR, BVD, Leukemia DMF, bluetongue (në kafshët) - përzgjedhjen rastësore (mostër të rastit) 8% e numrit të përgjithshëm të bagëtisë në RK-në e zgjedhur nga baza e të dhënave të identifikimit dhe regjistrimit të sektorit të kafshëve;
- b. Bruceloza (dele, dhi) - 2% nga numri i përgjithshëm i kafshëve të vaksinuar me këtë vaksinë;
- c. *Salmonella* - Numri i mostrave varet nga aftësia e laboratorit të cilat kryejnë hulumtime diagnostike
- d. Gripi tipik i shpendëve (NDV), i gripit të shpezëve (AI) - Monitorimi pasiv
- e. Sëmundjet e bletëve dhe Peshkut - Monitorimi pasiv;
- f. Sëmundjet e kafshëve të egra: tërbimit dhe virusi klasik i derrave CSFV) - Monitorimi pasiv;
- g. Virusi klasik i derrave (CSFV) - 1% të numrit të përgjithshëm të derrave të identifikuar dhe të regjistruara;
- h. Hiper-sensibilizimi i gjedheve për TBC dhe mastitit - 8% e numrit të përgjithshëm të kafshëve të identifikuar dhe të regjistruara.

Vaksinimi kryhet një herë në vit dhe hulumtimi diagnostik bëhet sipas frekuencave të parapara në planin kombëtar për monitorimin e sëmundjeve. Mostrat janë zgjedhur nga baza e të dhënave të sektorit për identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve, e cila ka të dhëna për numrin e fermave, përkufizimin e koordinatave GIS dhe GPS dhe monitoron lëvizjen e kafshëve, therjen, lindjen dhe

vdekjen. Nëpërmjet programit INTERTRACE i cili gjithashtu mundëson ndërlidhjen e sektorëve përkatës për të monitoruar situatën e përgjithshme në lidhje me shëndetin e kafshëve, shëndetin publik, dhe menaxhimin e krizës në situata të ndryshme. Masat specifike që janë kërkuar nga legjislacioni në fuqi (shpjegim në menaxhimin e krizave) ndërmerren në qoftë se shfaqen ndonjë nga sëmundjet e lartpërmendura.

Marrja e mostrave për hulumtimin e sëmundje të kafshëve bëhet sipas manualit të OIE dërgohen për analiza laboratorike në LUVK; ky laborator filloi procesin e akreditimit në Drejtorinë e Akreditimit të Kosovës, e cila mund të zgjasë deri në 2 vjet. Në rastet kur një mostër jep shembuj pozitive ose të dyshimta, atëherë dërgohet në laboratorët rajonalë të akredituara dhe në laboratorët e referencës të OIE-së.

Rezultatet e arritura nga plani për kontrollet zyrtare do të shërbejë për të përmirësuar gjendjen shëndetësore të kafshëve në vend dhe në rajon.

Drejtoria e Inspektimit është organi kryesor përgjegjës, në krye të aktiviteteve të kontrollit dhe zbatimit. Detyrat dhe përgjegjësitë e kësaj drejtorie janë: zbatimi i politikave në fushën e sigurisë ushqimore, veterinare dhe fitosanitare. Zbatimi i këtyre politikave bëhet nëpërmjet kontrolleve zyrtare nga inspektorët e sektorëve përkatës sipas legjislacionit në fuqi.

Aktivitetet kontrolluese kryhen nga inspektimet e sektorëve të mëposhtëm: Sektori i Inspektimit Kufitar Veterinar, Sektori i Inspektimit Kufitar Fito-sanitar, Sektori i Inspektimit Fito-sanitar, Sektori i Inspektimit Veterinar (Niveli Qendror) dhe Sektori i Inspektimit Sanitar - (Niveli Qendror)

Sektori i Inspektimit Veterinar Kufitar: Kryen kontrollin në kufijtë e Kosovës produkte të origjinës shtazore ushqimore dhe jo-ushqimore në bazë të Udhëzimit Administrativ MA Nr. 18/2005.

Kontrolli zyrtar përfshin:

- a. Kontrolli i identitetit, që nënkupton përputhjen e dokumentacionit dhe mallrave të importuara;
- b. Kontrolli i dokumentacionit, që nënkupton kontrollin e dokumentacioneve shoqëruese (certifikata veterinare), që është bërë për çdo ngarkesë;
- c. Kontrolli fizik dhe analiza laboratorike, që nënkupton kontrollin e detajuar të mallrave të mostrave dhe dhënien e mostrave në laborator, që është bërë në 20 - 45% të mallrave, në bazë të planit vjetor kombëtar për kontrollin zyrtar dhe marrjen e mostrave;
- d. Vlerësimi i rrezikut dhe përcaktimi i përqindjes së kontrolleve, bazuar në numrin e ngarkesave që hyjnë gjatë ditës, origjinës dhe llojit të mallrave;
- e. Në rastet kur kontrollet zyrtare përballen me papajtueshmërinë e ngarkesave me legjislacionin në fuqi, hyrja e mallrave nuk lejohet.

Mostrat dhe strishot janë dërguar në laboratorin e akredituar të Institutit Kombëtar të Shëndetit Publik (IKSHP).

Sektori i Inspektimi Kufitar Fito-sanitar: Bazuar në legjislacionin në fuqi, ajo kryen kontrollin kufitar të ushqimit dhe jo-ushqimit me origjinë bimore, në Kosovë.

Kontrolli zyrtar përfshin:

- a. Kontrolli i identitetit - nënkupton përputhshmërinë e dokumentacionit dhe të mallrave të importuara;
- b. Kontrolli i dokumentacionit (certifikata fito-sanitare ose certifikatë cilësore bazuar në produktin);

- c. Kontrolli fizik dhe nëse është e nevojshme, mostrat për analiza laboratorike, që është bërë në bazë të planit vjetor kombëtar për kontrollin zyrtar dhe marrjen e mostrave. Mostrat merren në rast të dyshimeve gjatë ekzaminimit fizik të ngarkesave, atëherë kur ngarkesa duhet të vuloset deri në rezultatet e analizave të pranuar;
- d. Në rastet kur kontrollet zyrtare përballen me papajtueshmërinë e ngarkesës me legjislacionin në fuqi, hyrja e mallrave nuk lejohet.

Mostrat janë dërguar në Institutin Bujqësor të Kosovës, i cili ka aplikuar për akreditim në Drejtorinë e Akreditimit të Kosovës. Në rastet kur rezultatet e mostrave janë rezultate pozitive ose japin rezultate të dyshimta, ata dërgohen për konfirmim në laboratorët e akredituara.

Spektori i Inspektimit fito-sanitar (Niveli Qendror): Kryen inspektimin dhe marrjen e mostrave të kushteve shëndetësore të bimëve dhe produkteve bimore dhe sipas kërkesave për eksport, ajo lëshon fito-certifikata për ri-eksport ose certifikata të brendshme.

Ky seksion kryen edhe aktivitetet e mëposhtme:

- a. Inspektimet në terren për certifikimin e farave të grurit dhe materialit bimor.
- b. Inspektimet e farmaceutike bujqësore, depove me pesticide dhe subjekteve tregtare me fara artificiale;
- c. Inspektimet e subjekteve tregtare për licencim;
- d. Hapjen e ngarkesave kargo me produkte me origjinë bimore, në rastet kur raporti i analizave është pozitiv, produktet duhet të shkatërrohen. Në rastin kur kjo kontestohet, duhet bërë një analizë në një laborator të akredituar sekondar;
- e. Frekuenca e mostrave është bërë në përputhje me planin kombëtar dhe nevojat në këtë fushë.

Mostrat janë dërguar në Institutin i Bujqësor i Kosovës (IBK), i cili ka aplikuar për akreditim në Drejtorinë e Akreditimit të Kosovës. Megjithatë, kur rezultatet e mostrave janë pozitive apo japin rezultate të dyshimta, ato dërgohen në laboratorët e akredituar për konfirmim.

Spektori i Inspektimit Veterinar (Niveli Qendror): zbaton politikat veterinarë dhe planet kontrolluese zyrtare lidhur me pajtueshmërinë e rregullave për shëndetin dhe mirëqenien e kafshëve dhe sigurinë e ushqimeve me origjinë shtazore me rregullat e përcaktuara nga Ligji mbi Ushqimin dhe rregulloren 10/2011 dhe 13 / 2011. Procesi zyrtar i kontrollit përfshin:

- a. Monitorimin aktiv dhe pasiv të sëmundjeve të kafshëve,
- b. Inspektimin e operatorëve të biznesit ushqimor me produkte me origjinë shtazore, duke përfshirë të gjitha fazat e zinxhirit ushqimor;
- c. Monitorimin e vaksinimit kundër tërbimit, murtaja atipike, antraksi, dhe ethet klasike të derit;
- d. Monitorimin e mastitisit dhe hiposensibilizimit për TBC;
- e. Marrjen e mostrave nga terreni dhe transferimi në laborator; frekuenca e marrjes së mostrave është bërë në përputhje me planin kombëtar dhe nevojat në këtë fushë;
- f. Kontrollin e tregjeve të kafshëve;
- g. Monitorimin e zbatimit të hulumtimeve diagnostike.

Spektori i Inspektimit Sanitar (Niveli Qendror): zbaton politikat sanitare dhe planet kontrolluese zyrtare lidhur me pajtueshmërinë e rregullave për sigurinë ushqimore dhe higjienës, me rregullat e përcaktuara me Ligjin për inspektoratin sanitar dhe rregulloren 11/2011 dhe legjislacionit përkatës në fuqi.

Procesi i kontrolleve zyrtare përfshin:

- a. Inspektimin e operatorëve të biznesit ushqimor me origjinë jo-shtazore, proceset teknologjike, kontrollin e kushteve higjienike sanitare të objekteve ushqimore-industriale, objektet tregtare ushqimore, hotele, objekte shëndetësore, objekte arsimore dhe institucione të tjera;
- b. Kontrollin e higjienës së njerëzve që merren me përgatitjen e ushqimit në ndërmarrje publike;
- c. Kontrollin e higjienës ushqimore dhe sendeve kozmetike;
- d. Mbikëqyrjen dhe monitorimin e sëmundjeve ngjitëse përmes helmimit me ushqim;
- e. Mbikëqyrjen dhe monitorimin e procesit të ndalimit të pirjes së duhanit;
- f. Inspektimin dhe marrjen e mostrave në bazë të planit kombëtar të mostrës;
- g. Ndërmarrja e masave ligjore në përputhje me rezultatet e testimit dhe situatën aktuale gjatë inspektimit;
- h. Në rast të mospërputhjes me legjislacionin në fuqi, kryen këto veprime: shkatërrimin e produkteve, mbylljen e përkohshme të operatorëve të biznesit dhe aktiviteteve tjera të parashikuara nga legjislacioni në fuqi.
- i. Dërgimin e mostrave dhe strishove të laboratorit të akredituar të Institutit Kombëtar për Shëndetësi Publike (IKSHP).

Metodat e marrjes së mostrave dhe analizave: Të gjitha mostrat testuese që janë marrë nga kontrollat zyrtare të përshkruara më lartë, janë dërguar për analiza në laboratorët e mëposhtme:

- a. Mostrat e produkteve ushqimore me origjinë shtazore nga operatorët lokal të biznesit të ushqimit dhe të produkteve të importuara sipas Kontrollit Vjetor Kombëtar dhe Planit të mostrave, janë dërguar për analiza në Laboratorin e ekologjisë humane të IKSHP -së, të akredituar nga Drejtoria e Akreditimit të Kosovës;
- b. Prodhimet e procesuara të ushqimit dhe të ujit janë dërguar në Laboratorin për Analizë të Ekologjisë Humane të IKSHP-së, të akredituar nga Drejtoria e Akreditimit të Kosovës;
- c. Mostrat e produkteve ushqimore me origjinë bimore nga operatorët lokal të biznesit të ushqimit dhe të produkteve të importuara sipas Kontrollit Vjetor Kombëtar dhe Planit të mostrave, janë dërguar për analiza në Institutin e Bujqësisë, i cili ka aplikuar për akreditim në Drejtorinë e Akreditimit të Kosovës;
- d. Lidhur me mostrat për analizat e mbetjeve veterinare për vitin 2012, AUV-ja ka marrë oferta nga disa laboratorë të vendeve të rajonit dhe të BE-së, ndërsa procedurat për autorizimin e laboratorëve për analizat duhet të përfundojë brenda qershorit 2012;

Mostrat e marra për monitorimin dhe diagnostikimin e sëmundjeve të kafshëve janë dërguar për analiza në Laboratorin e Ushqimit dhe Veterinarisë, ndërsa rastet pozitive dhe ato të dyshuara janë dërguar për konfirmim në laboratorët e referencës të OIE-së.

Laboratori: Laboratori i Ushqimit dhe Veterinarisë veç se ka aplikuar për kreditim në Drejtorinë e Akreditimit të Kosovës për këto laboratorë:

- a. Laboratori i Serologjisë;
- b. Laboratori i Kimisë Ushqimore;
- c. Laboratori i mbetjeve veterinare;
- d. Laboratori i Ushqimit Mikrobiologjik;
- e. Analiza laboratorike të qumështit të papërpunuar.

Gjatë fazës përgatitore për akreditimin e LUV-së, me mbështetjen e projektit të Binjakëzimit KS/07/AG/IB01 "Siguria Ushqimore dhe Shërbimi Veterinar", ka përgatitur, përkthyer dhe përshtatur dokumentet e Sistemit të Menaxhimit të Cilësisë (Procedurat e Sistemit të Cilësisë, Format e sistemit të Cilësisë, Sistemi i Cilësisë Manuale, Listat e Cilësisë Manuale dhe Procedurat Standarde Operative për të gjithë laboratorët). Laboratori i mbetjeve serologjike dhe veterinare ka

marrë pjesë në Teste Zotësie me laboratorë të akredituar nga Instituti Friedrich Loeffler në Gjermani dhe përkatësisht Itali. Personeli që do të jetë përgjegjëse për procesin e akreditimit laboratorik është emëruar, numri i stafit profesional në laborator është rritur, ndërsa ndërtimi i kapaciteteve profesionale të stafit është bërë përmes trajnimeve të ndryshme të ofruara nga projektet.

Akreditimi i Laboratorit nga Drejtoria e Akreditimit të Kosovës është planifikuar të përfundojë brenda një viti, pas hartimit të dokumenteve të Sistemit të Menaxhimit të Cilësisë.

Menaxhimi i Krizave: Në rastet e shpërthimit të sëmundjeve të kafshëve nga raportet e OIE-së, AUV ndalon importin e kafshëve të gjalla dhe produkteve të tyre nga vendet fqinje, ndërsa në rastin e njoftimit të sëmundjeve në Kosovë, AUV bën zhdukjen e këtyre sëmundjeve me anë të metodës së vulosjes dhe kompensimit të dëmit nga mjetet buxhetore për fermerët dhe raportet për vendet fqinje përmes raportit të dërguar në OIE.

Sëmundjet e kafshëve janë klasifikuar në bazë të prioritetëve të sëmundjeve, të menaxhuara nga shërbimi veterinar dhe në bazë të Ligjit mbi Veterinarinë për sëmundjet e programit të parë dhe të dytë. Në rastet kur shëndeti publik vihet në rrezik (si gripi i shpendëve) ose sëmundje që shkaktojnë dëme të mëdha ekonomike (si DMF, e CSF, e bluetongue) subjektet tjera angazhohen gjithashtu. Planet e emergjencës për kontrollin e tyre janë hartuar.

Plani i emergjencës duhet të aktivizoj Stafin Kombëtar të Krizave, që merret me zbatimin e Planit të Veprimit në rast të shpërthimit të sëmundjeve. Stafi Kombëtar i Krizave është gjithashtu përgjegjës për:

- a. Zbatimin e procedurave standarde operative në terren;
- b. Vlerësimin e rrezikut;
- c. Mobilizimin e gjithë personelit të AUV-së, i cili duhet të jetë në gatishmëri brenda 24 orëve;
- d. Zbatimin e planit të komunikimit të AUV -së- me autoritetet shtetërore të Zyrës së Kryeministrit, Agjencitë e menaxhimit të krizës, Zyrat Ndërkombëtare ndërlidhëse, Ministrinë e Shëndetësisë, të MBPZHR-së dhe referimi laboratorëve në mbarë botën;
- e. Informimi i publikut, shoqatat e fermerëve, veterinerë lokal, mediet e shkruara dhe elektronike, Policia e Kosovës, FSK-ja dhe gjitha Kuvendet Komunale.

AUV-ja themelon grupet emergjente në vijim, të cilat përbëhen nga këto njësi dhe varen nga numri i kafshëve të prekura me sëmundje dhe numrin e shpërthimit të sëmundjeve të kafshëve në të gjithë territorin:

Grupi i Urgjencës për Kryerjen e Detyrave Dezinfektuese:

- a. Sigurimin e mekanizmave mobil dhe të gjitha pajisjeve për dezinfektim në vendet e infektuara.
- b. Vendosë personat që janë të pajisura me dezinfektues dhe mbrojtjen e mjeteve për kryerjen e dezinfektimit.

Grupi i Urgjencës për Kryerjen e Likuidimit të Kafshëve:

- a. Siguron mekanizma të nevojshëm për varrimin, transport të skeletit dhe shkatërrimin e kafshëve.

Grupi i Emergjencës për Dekontaminimin e Njerëzve që vijnë nga Zonat e Infektuara:

- a. Dezinfektimi i pajisjeve të përdorura gjatë menaxhimit të shpërthimit të sëmundjes.

Në mënyrë që të zbatohet plani i emergjencës dhe për të mbajtur situatën nën kontroll, janë ndërmarrë këto hapa:

- a. Ndalimi ose kufizimi i lëvizjes së kafshëve të gjalla nga zonat e prekura nga sëmundjet;

- b. Kufizimi i lëvizjes së personave në kontakt me kafshët e infektuara ose kafshë të cilat dyshohen se janë të infektuar;
- c. Ndalimi i therjes;
- d. Ndalimi i rrjedhjes së lëndëve të para, mbeturinat dhe mbetjet nga kafshët, ushqimi i kafshëve, dhe gjëra të tjera që mund të përhapin sëmundje;
- e. Grumbullimi i kafshëve të ngordhura dhe të infektuara dhe transportimi i tyre në vendet e depozitimit.
- f. Dezinfektimi i fermave, ndërtesave, hapësirat ku kafshët e infektuara ose të kafshëve që dyshohen të sëmura janë të vendosura;
- g. Ndalimi i panairëve të kafshëve, tregjeve dhe ekspozitave të kafshëve;
- h. Zbatimi në një rreze prej 3 km nga shpërthimi i sëmundjes (zona e infektuar), ku masat për gjurmim me rreze prej 10 km (zona e rrezikut) janë rritur.

Për të vlerësuar efikasitetin e kësaj selisë emergjence, në 2005-2006 AUV ka organizuar dy ushtrime praktike (ushtrim simulues) në fushë që lidhet me sëmundjen e Gripit të Shpendëve.

Krijimi i një Sistemi të Alarmimit të Shpejtë për ushqimin dhe ushqyeshmerië (RASFF): Sistemi i alarmimit të shpejtë është transferuar nga Komisioni Evropian në Agjencinë për Ushqim dhe Veterinari përmes zyrave të UNMIK-ut ose Zyrës Ndërlidhëse të Komisionit Evropian në Kosovë, për rreziqet e produkteve ushqimore, të raportuara ose identifikuar në kuadër të sistemit, RASFF, sistemit të BE-së të destinuara për tregun e Kosovës.

Që nga viti 2009 ka qenë një total prej katër alarmeve të shpejta për të cilat zyrtarët e AUV-it janë përgjigjur menjëherë në përputhje me specifikimet e produktit dhe rekomandimet për masat që duhen marrë. Që të përmirësohet funksionimi i sistemit të shpejtë të alarmit, duke konsideruar vendosjen në kohë të strukturave të AUV-së, është e nevojshme për Delegacionin e BE-së të vendosen pikat e kontaktit të strukturave lokale (AUV) dhe për dhënien e mundësisë së qasjes në RASFF (fjalëkalimi dhe emri i përdoruesit).

Pas ndryshimit të Ligjit mbi Ushqimin, UAV planifikon të krijojë një sistem të brendshëm kombëtar të shpejtë alarm duke përfshirë të gjithë faktorët relevantë.

3.8.7. Doganat dhe Tatimet

3.8.7.1. Doganat

- Ju lutem ofroni informata mbi legjislacionin dhe rregullat e tjera që rregullojnë fushën e doganave.

Legjislacioni në vijim qeverisë fushat doganore:

- a. Dogana e Kosovës dhe kodi i akcizës Nr. 03/L-109, i datës 10/11/2008, bazuar në Rregulloren e Këshillit 2913/92/EEC mbi Kodin Doganor të Komunitetit. (Ndryshimet: Ligji për Kodin Doganor dhe Akciza i cili ndryshon dhe plotëson Ligjin aktual (të publikuar në Gazeta Zyrtare me 1 Qershor të vitit 2012). Ligji është në përputhje me Rregulloren e modernizuar të BE-së Nr. 450/2008/EC të datës 23/04/2008);
- b. Ligji Nr. 03/L – 170, për Masat Doganore për Mbrojtjen e të Pronësisë Intelektuale të datës 08/01/2010, bazuar në Rregulloren e Këshillit (EC) Nr. 1383/2003 të datës 22/07/ 2003. (Status: Ky ligj ka ndryshuar Rregulloren 2008/22 mbi zbatimin e masave doganore në lidhje me mallrat që shkelin të drejtën e pronësisë intelektuale të datës 1/06/2008.);
- c. Ligji Nr. 04/L-021, për Akcizat mbi Produktet e Duhanit të datës 14/10/2011;
- d. Ligji Nr .03/L-146 Tatimi mbi Vlerën e Shtua të datës 08/01/2010;
- e. Udhëzim Administrativ Nr. 11/2009 të datës 02/09/2009, që përcakton dispozitat për zbatimin e Kodit Doganor dhe të Akcizave; Ajo bazohet në Rregullorja e Komisionit (EEC) Nr 2454/93 të datës 2/07/1993;

- f. Udhëzimi Administrativ Nr. 86/2010, të datës 15/10/2010, e cila përcakton detyrimin për ngjitjen e vulës fiskale të kontrollit në pijet alkoolike. Ky UA zbaton Kodin Doganor;
- g. Udhëzimi Administrativ Nr. 69/2009 të datës 26/06/2009, i cili përcakton kriteret për transportin e mallrave të tatueshme dhe dokumentet shoqëruese. Ky UA zbaton Kodin Doganor;
- h. Udhëzimi Administrativ Nr. 07 12.010, për zbatimin e Ligjit nr 03/L-170 për masa doganore për mbrojtjen e të Drejtave të Pronësisë Intelektuale të datës 30/07/2010;
- i. Rregullorja 2007/31, në fuqi që nga data 17/10/2007 për ndryshimin e rregullores nr. 1999/3 mbi themelimin e Doganave dhe shërbimeve të tjera përkatëse;
- j. Rregullorja 2006/4, në fuqi që nga data 19/01/2006, për ndryshimin e rregullores nr. 1999/3 mbi themelimin e Doganave dhe shërbimeve të tjera të ngjashme në Kosovë.

Hartimi sipas Ligjeve:

- a. Udhëzimi Administrativ për dhënien e licencave për pagesën e taksës së akcizës dhe shumën të taksës administrative me qëllim të zbatimit të nenit 11.3 të Ligjit Nr. 04/L-021 për Akcizat në Produktet e Duhanit (UA në pritje për nënshkrim);
- b. Udhëzimi Administrativ për shtypjen dhe përdorimin e vulave fiskale me qëllim të zbatimit të Nenit 17 të Ligjit Nr .04/L-021 për akcizat për Produktet e Duhanit (në pritje për nënshkrim);
- c. Udhëzimi administrativ për konfiskimin dhe shkatërrimin e produkteve të duhanit me qëllim të zbatimit të nenit 10 të ligjit nr 04/L-021 për Akciza për Produktet e Duhanit (në pritje për nënshkrim)

Legjislacionet tjera të zbatueshme nga Dogana:

- a. Ligji për Tregtinë e Jashtme, Nr. 2011/04-L-048 të datës 02/12/2011;
- b. Ligji për Markat Tregtare, Nr. 2011/04-L-026 të datës 09/08/2011;
- c. Ligji për Barnat Narkotike, Psikotrope dhe Prekusore, Nr. 2007/02-L-128 të datës 19/02/2008;
- d. Ligji për Përdorim Civil të Eksplozivëve, Nr. 2011/04-L-022 të datës 09/08/2011;
- e. Ligji për Patenta, Nr .2011/04-L-029 të datës 09/08/2011;
- f. Kodi Penal i Kosovës;
- g. Kodi i Procedurës Penale;
- h. Ligji për Duhanin, Nr. 2005/02-L-36 të datës 09/01/2007;
- i. Ligji për Produktet dhe Pajisjet Mjekësore, Nr. 2010/03-L-188 të datës 18/10/2010;
- j. Ligji për Parandalimin e Shpëlarjes së Parave dhe Financimit të Terrorizmit, Nr. 03/L-196 të datës 30/09/2010;
- k. Ligji për masat antidamping dhe masat kundërbalancuese, Nr. 2010/03-L-097 të datës 14/04/2010;
- l. Ligji për Masat Mbrojtëse në Importe, Nr. 2011/04-L-047 të datës 31/08/2011;
- m. Ligji për Dizajnim Industrial Nr, Nr. 2011/04-L-028 të datës 09/08/2011;
- n. Ligji për Drejtën e Autorit dhe të Drejtat tjera të Përafërta, Nr. 2004/45 të datës 29/6/2006;
- o. Ligji për Kontrollin dhe Mbikëqyrjen e Kufirit Shtetëror, Nr. 03/L-065 të datës 21/5/2008;
- p. Ligji për Farërat në Kosovë, Nr. 2003/5 të datës 20/3/2003;
- q. Ligji për Inspektoratin Sanitar të Kosovës, Nr. 2003/22 të datës 6/11/2003;
- r. Ligji për Mbrojtjen e Varieteteve të Bimëve, Nr. 02/L-98 of date 26/1/2007;
- s. Ligji mbi Procedurën Administrative, Nr. 02/L-28 të datës 22/8/2005;
- t. Ligji për Sigurinë e Përgjithshme të Produkteve, Nr. 02/L-21 të datës 20/5/2005;
- u. LIGJIN PËR TREGTINË ME NAFTË DHE DERIVATE TË NAFTËS Nr. 2004/5 të datës 22/4/2005, i ndryshuar me Ligjin Nr. 2006/02-L-89 të datës 05.02.2007;
- v. Ligji për Pesticide, Nr. 2003/20 të datës 16/10/2003;

- w. Ligji Nr. 02/L-89 për amendamentimin e Ligjit Nr. 2004/5 Tregtia e Naftës dhe Produkteve të Naftës në Kosovë, të datës 10/10/2006;
- x. Ligji për Transportin e Mallrave të Rrezikshme, Nr. -2004/6 të datës 1/4/2004;
- y. Ligji për Verëra, Nr. 2011/04-L-019 të datës 12/08/2011;
- z. Ligji për Patenta, Nr. 2004/49 të datës 27/9/2004;
- aa. Ligji për Veterinari, Nr. 2004/21 të datës 16/6/2004;
- bb. Ligji për Lojërat e fatit, Nr. 2004/35 të datës 03/02/2005;
- cc. Udhëzimi Administrativ për zbatimin e ligjit Nr. 01/2011 të datës 1/9/2011;
- dd. Vendimi i Qeverisë për Lojërat e Fatit, Nr. 01/13 të datës 29/4/2011;
- ee. Udhëzimi administrativ për lirim nga detyrimet doganore të invalidëve të luftës, Nr. 725/2009 të datës 14/07/2009;
- ff. Udhëzimi Administrativ për Homologim të Automjeteve, Nr. 08/2008, të datës 01/01/2009;

- Në çfarë mase ka arritur njohja e vulave doganore të Kosovës nga Serbia dhe BH ka ndikuar në regjimin tregtarë dhe trajtimin doganor të mallrave që vijnë nga Kosova dhe mallrat e dërguara përmes këtyre vendeve ose të këtyre vendeve?

Që nga 2 Shtatori i vitit 2011 dhe fillimin e zbatimit të marrëveshjes së arritur për njohjen e vulave doganore, eksportuesit e Kosovës kanë eksportuar mallra nëpërmjet Serbisë dhe BH. Nuk janë raportuar probleme deri më tani.

Krahasimi i shifrave të eksportit të tremujorit të katërt të vitit 2011 me të njëjtën periudhë të vitit 2010, rezulton me një rritje prej 103% të produkteve të Kosovës me Serbinë në tremujorin e fundit të vitit 2011. Në terme nominale, rritja ishte nga 1.2 milion euro në tremujorin e parë të 2011 në 2.7 milion euro në tremujorin e parë të vitit 2012. Shifrat e eksporteve të Kosovës me Serbinë për vitet 2010 dhe 2011 tregojnë se pas fillimit të zbatimit të marrëveshjeve të vulave doganore, eksportet e tilla u rriten nga 3.8 milion euro në 7 milion euro.

- A mundem mallrat e Kosovës t'i dërgohen BE-së nëpërmjet territorit të të gjitha vendeve fqinje?

Dërgimi i mallrave në BE nëpërmjet territorit të vendeve fqinje nuk ka qenë çështje në të kaluarën, me përjashtim të Serbisë dhe BH-së. Zbatimi i marrëveshjes për vulën e doganave ka zgjidhur edhe çështjen e transitit të mallrave në vendet e BE-së apo vendeve tjera nëpërmjet Serbisë dhe BH.

- A kanë nxjerr Doganat e Kosovës certifikata të origjinës për mallrat me prejardhje nga Veriu? Nëse po, si e bën kontrollin e origjinës administrata doganore? Nëse jo, a janë eksportuar mallrat me origjinë nga veriu në vendet ku ata mund të përfitojnë nga një trajtim favorizues? Në këtë rast, në çfarë baza do të aplikohet një trajtim i tillë favorizues?

Deri më 3 Maj të vitit 2012, ne nuk kemi marrë asnjë kërkesë nga kompanitë me bazë në veri që dëshirojnë të eksportojnë mallra të veçanta të origjinës favorizuese të Kosovës në cilin do vend. Deri më tani, eksportet nga Kosova veriore janë eksportet minerale të "TREPCËS" në Zvicër për të cilën taksa e importit është 0 (zero), prandaj nuk kishte nevojë për Certifikata të Origjinës. Pasi që eksportimi aktualisht nuk lejohet përmes dy pikave kufitare në Kosovën veriore, nëse ka pasur nevojë për certifikata të origjinës dhe kontroll të origjinës, shërbime të tilla mund të sigurohen drejtpërdrejt nga mallrat e deklaruar për eksport përmes mallrave dhe analizimit të dokumenteve para se mallrat të largohen nga territori i Kosovës dhe duke i vizituar vetë kompaninë. Nëse ka një kërkesë të tillë nga kjo pjesë e vendit në të ardhmen, ne do të veprojmë në përputhje me legjislacionin në fuqi, të tilla si Kodi Doganor dhe i Akcizave dhe UA për zbatimin e Kodit Doganor.

(http://dogana.rks-gov.net/Uploads/Documents/Kodi%20Doganor_En.pdf)

(<http://dogana.rks-gov.net/Uploads/Documents/AI112009customwscod.pdf>)

- A ka iniciuar Kosova edhe më tej marrëveshjen për bashkëpunim doganor ose ndihmën reciproke me palët e treta? Sa marrëveshje janë iniciuar deri më tani? Cilat vende e kanë nënshkruar një marrëveshje të tillë?

Dogana e Kosovës ka iniciuar 24 marrëveshje për bashkëpunim doganor me administrata tjera doganore. Aktualisht, 14 prej tyre janë në procesin e negociatave, ndërsa 7 marrëveshje dypalëshe janë nënshkruar me vendet e mëposhtme: Finlanda (e nënshkruar me 04.06.2010), Shqipëria (e nënshkruar me 04.06.10.2009), Maqedonia (e nënshkruar me 11.02.2011), Mali i Zi (e nënshkruar me 17.03.2010), Sllovenia (e nënshkruar me 23.06.2011), Franca (*Deklaratë e përbashkët e nënshkruar me 09.11.2009*), dhe Turqia (e nënshkruar me 13.01.2010). Dogana e Kosovës ka nënshkruar protokollet dypalëshe për para-mbërritjes së shkëmbimit sistematik të të dhënave elektronike (SEED) me vendet fqinje si Maqedonia, Shqipëria dhe Mali i Zi.

Organizata Botërore e Doganave (WCO) ka marrë në konsideratë kërkesën tonë për pjesëmarrje në të gjitha ngjarjet e organizuara nga WCO-ja në dy sesionet e mëparshme të Komisionit të Politikave. Kërkesë e njëjte do të diskutohet gjatë seancës së ardhshme ku ne presim përgjigje pozitive në këtë çështje. Instrumenti i anëtarësimit ka qenë i depozituar në Ministrinë e Punëve të Jashtme të Belgjikës, që do të paraqitet tek WCO-ja. Instrumenti i Anëtarësimit nga Kuvendi i Kosovës, ne kemi aplikuar për anëtarësim të plotë në WCO. Kjo çështje pritet të merret parasysh në sesionin vjetor të WCO-së gjatë vitit 2012.

- Cila është gjendja e tanishme e zhvillimit të sistemi të ri CDPS dhe cili do të jetë funksionaliteti i tij kryesor?

Dogana është në proces të finalizimit të zhvillimit të sistemit të ri CDPS i cili quhet ASYCUDA (Sistemi i Autorizuar për të Dhënat e Doganave) i cili do të zëvendësoj sistemin aktual TIMS (Sistemi i Menaxhimit të Informatave Tregtare). Zbatimi i saj praktik është planifikuar të fillojë me 1 Qershor të vitit 2012, fillimisht për tri zyra mëdha dhe më pas me zyra tjera deri në fund të vitit.

Funksionet kryesore të sistemit të ri janë: I gjithë sistemi do të funksionojë si një koncept “bazuar në ueb”, thotë se ai është i kapshëm kudo me qasje në internet. Ai do të jetë i centralizuar nëpërmjet një serveri qendror që do të mundësoj unifikimin e procedurave doganore dhe shpërndarjen e ngarkues së punës midis zyrave doganore; dhe kjo mundëson aplikimin online të garancive bankare dhe deklarimin online (koncept pa letër).

- A shkëmben informacione dogana e Kosovës me organet tjera të zbatimit të ligjit në ose edhe jashtë Kosovës? Në çfarë mase ndodh kjo dhe si është e organizuar ajo, përfshirë bazën ligjore?

Dogana e Kosovës ka bashkëpunim dy palësh me të gjitha organet kombëtare të zbatimit të ligjit, përfshirë këtu edhe bashkëpunimin me EULEX-in, me të cilin ka nënshkruar dhe një memorandum mirëkuptimi për bashkëpunim të ndërsjellë, të tillë si: Policia e Kosovës, Administrata Tatimore, Agjencia Kosovare e Inteligjencës, Qendra e Inteligjencës Financiare dhe Prokuroria e Shtetit.

Përveç bashkëpunimit bilateral me këto organe, Doganat e Kosovës është pjesë e ILECU (Njësia e Koordinimit Ndërkombëtar për Zbatimin e Ligjit). Ky organ është themeluar në bazë të vendimit të Qeverisë së Kosovës nr 04/02 i datës 02.03.2011. Në përputhje me këtë vendim, është nënshkruar një memorandum mirëkuptimi më 29.04.2011 në mes të Ministrisë së Punëve të Brendshme, Ministrisë së Drejtësisë, Prokurorit të Shtetit dhe Ministrisë së Financave (mbulimi i doganave). Çdo autoritet ka emëruar një pik kontakti që komunikon me këtë organ përmes linjave të sigurta elektronike dhe linjave të komunikimit. Në përputhje me legjislacionin kombëtar dhe ndërkombëtar, Dogana ndan informacione përmes këtij organi me organet tjera kombëtare dhe ndërkombëtare përmes linjës së sigurt të komunikimit.

Dogana e Kosovës ka nënshkruar 7 marrëveshje dypalëshe me administratat tjera doganore. Informacioni i komunikuar në përputhje me këtë marrëveshje duhet të jetë i natyrës konfidenciale.

Ai do të mbulohet nga detyrimi i sekretit zyrtar dhe do të gëzoj mbrojtje të gjerë në të njëjtin lloj të informatave dhe dokumenteve sipas legjislacionit në fuqi në territorin e të dy vendeve. Shkëmbimi i informacionit kryhet nëpërmjet kërkesave me shkrim, në situata urgjente, kërkesa me gojë mund të pranohet, por duhet të konfirmohet me shkrim menjëherë.

- A e aplikon Kosova sistemin eksportuesit të aprovuar për të dëshmuar origjinën e mallrave?

Sistemi i eksportuesit të aprovuar për të dëshmuar origjinën e mallrave është inkorporuar në legjislacionin në fuqi; Udhëzim Administrativ Nr. 11/2009 Neni 53 jep një mundësi të tillë për eksportuesit që eksportojnë shpesh mallrat e origjinës favorizuese. Deri më tani, nuk ka pasur kërkesa të tilla nga eksportuesit.

- Cilët hapa ka marrë Kosova për të reduktuar korrupsionin në dogana gjatë 2 viteve të fundit?

Dogana ka dy njësi të veçanta/sectorë që merren drejtpërsëdrejti me parandalimin, luftimin, hetimin, dhe sanksionimin e zyrtarëve të dyshuar për korrupsion dhe shkelje tjera të Kodit të Mirësjelljes.

DK ka nënshkruar një Memorandum Mirëkuptimi (MK) me Agjensionin Kosovar Kundër Korrupsionit (AKK) dhe ka qenë një pjesëmarrës aktiv në hartimin e Planit Kombëtar Kundër Korrupsionit, i cili gjithashtu raporton çdo vit në baza të rregullta (dhe me kërkesë të Agjencisë).

Dogana ka dy sektorë të veçantë, Seksioni i Brendshme i Inspektimit dhe Divizionin i Standardeve Profesionale, të cilat drejtpërsëdrejti merren me luftimin, parandalimin dhe sanksionimin e zyrtarëve të ndryshëm për korrupsion, por edhe veprime tjera, që janë në kundërshtim me Kodin e Mirësjelljes.

Gjatë vitit 2011, në *seksionin e inspektimit të brendshëm*, 15 inspektime janë kryer në këtë fushë, 1 rast është raportuar në prokurori, 10 zyrtar të raportuar për procedime disiplinore, 34 rekomandime për eliminimin e mundësive për keqpërdorimin e detyrës zyrtare dhe 16 zyrtarë i nënshtrohen procesit të inspektimit. Ndërsa në vitin 2012, ka pasur 8 inspektime, një rast është ndjekur penalisht në prokurori, tre zyrtarë janë raportuar për procedure disiplinore, 34 rekomandime janë përcaktuar për eliminimin e mundësive për keqpërdorimin e detyrës zyrtare dhe 4 zyrtarë u janë nënshtuar procesit të inspektimit.

Gjatë vitit 2012 *Divizionin i Standardeve Profesionale* ka nisur pesë raste të korrupsionit, numri i përgjithshëm i lendeve që janë në procedurë është 7, totali i masave të vëna është 8, 1 paralajmërim verbal, 2 paralajmërim me shkrim, para shqiptim për përjashtim nga puna – paralajmërimi i fundi me shkrim, 2 ndalesa për promovim, 2 trajnime shtesë, 4 raste janë shqyrtuar nga Bordi Disiplinor, 2 raste janë iniciuar në Prokurori dhe një rast është iniciuar në polici për përfshirjen e 3 zyrtareve doganor.

Gjatë vitit 2011, 29 raste janë iniciuar, totali i subjekteve në procedurë është 90 (duke përfshirë edhe rastet në të cilat procedurat janë transferuar nga vitet e mëparshme), totali i masave të vëna është 42, paralajmërim verbale dhe 10 paralajmërim me shkrim janë dhënë, dy paralajmërim të fundit me shkrim 2 degradime, 2 transferime të detyrueshme, 1 heqja e Performancës së propozuar për shpërblime, 2 transferime të detyrueshme, 8 ndalesa për promovim, 1 kompensim të dëmit, raste janë shqyrtuar nga Bordi Disiplinor, 2 ndërprerje të kontratave me rekomandimin e Divizionit për Standarde Profesionale, pas kryerjes së procedurave disiplinore.

- Ju lutem përshkruani se si janë kryer operacionet doganore për tregti me Serbinë, përfshirë këtu edhe mallrat transit nga veriu i Kosovës.

Tregtia me Serbinë lidhur me procedurat doganore, është e njëjtë si me vendet tjera. Që nga 2 Shtatori, i vitit 2011, Dogana ka një prezencë prej 24/7 në të dy vendkalimet kufitare në veri të

Kosovës, të cilat mundësojnë të njëjtat procedura në këtë pjesë të vendit. Për shkak të bllokadave në rrugë në këtë pjesë të Kosovës, nuk është vërejtur ndonjë aktivitet i madh tregtar, veçanërisht në krahasim me dy kalimet tjera tregtare me Serbinë në Merdare dhe në Dheun e Bardh. (Shih pyetjen mbi Certifikata e Origjinës për Operacionet në Kosovën veriore).

3.8.7.2. Tatimet

3.9.4.2.1. Të Përgjithshme

- Ju lutem specifikoni elementet e TVSH-së tuaj dhe legjislacionin e akcizës të cilat mund të sigurohen për:

- a) nivel më të lartë të tatimit mbi produktet e importuara sesa ato të imponuara për produktet e ngjashme vendore (Neni 110 Traktati për Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFUE));**

Legjislacioni tatimor në Kosovë e trajton njësoj mallrat e importit dhe produktet vendore. Me qëllim të promovimit të konkurrencës së drejtë, Kosova ka harmonizuar ligjin për TVSH-në me direktivën përkatëse të BE-së (Ligji i i TVSH-së dhe Udhëzimi Administrativ 16/2010).

Normat e akcizës janë si në Aneksin A të ligjit për plotësimin dhe ndryshmin e Ligjit 03/L-112 mbi Shkallen e Akcizës në Kosovë (RETK) dhe janë të njëjta për të dyja si produktet e importit edhe për ato vendore. Nga produktet e akcizës nën Aneksin A të RETK-së përjashtohen:

- a. Sipas Ligjit për Kodin Doganor dhe Akciza Nr. 03/L-109, janë të përjashtuara për tatimin e akcizës së naftës me autorizim të veçantë për lëndët e prodhimit të naftës -2710 - (për produktet që janë për eksporte);
- b. Sipas Ligjit 03/L-220 Nen 2.1 i përjashton prej akcizës me autorizim të veçantë -2711 - për subjektet prodhuese në Kosovë.

- b) Rimbursimi i tatimit mbi produktet e eksportuara të cilat e tejkalojnë tatimin e brendshëm të vendosur mbi to (Neni 111 TFUE).**

Në pajtim me Ligjin për TVSH-në ka parashikuar procedurën e rimbursimit të TVSH-së për produktet e eksportuara. Procedurat e rimbursimit për eksporte parashohin kthimin e TVSH-së për çdo muaj me kërkesën e tatimpaguesit-biznesit.

Në Nenin 40, Paragrafi 2.2, të ligjit për TVSH-në është paraparë që transaksionet e eksportit të pasqyrojnë të paktën 25 % të transaksioneve totale me të drejtën e zbritjes së TVSH-së së përmirësueshëm dhe vlerën e kredisë të TVSH-së që tejkalon 5,000€ në fund të periudhës tatimore. Kjo do të thotë se kjo përshtatje është në përputhje të plotë me Direktivën e Këshillit Evropian 2006/112/EC të datës 28 nëntor të vitit 2006 mbi sistemin e përbashkët të tatimit mbi vlerën e shtuar, dhe në rastin konkret Traktati mbi Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFEU).

3.9.4.2.2. Tatimi mbi vlerën e shtuar

Ju lutem ofroni informata në lidhje me rregullat që udhëheqin me shtesat e udhëtimit në import dhe eksport. A është norma e përgjithshme tatimore e paraparë? Si do të mbledhen?

Shtesat e udhëtimit në import dhe eksport janë të rregulluara me Ligjin Nr.03/ L - 146 në TVSH. Neni 30.1.6 rregullon shtesat e veçanta në lidhje me importin e mallrave që barten në bagazhin personal të udhëtarëve të cilat janë të importuara për qëllime jo-komerciale dhe të cilat janë të përjashtuar nga pagesa e doganës në përputhje me legjislacionin doganor. Neni 31.2 rregullon shtesat për mallrat e eksportuara që barten në bagazhin personal të udhëtarëve dhe do të zbatohen vetëm nëse plotësohen kushtet e mëposhtme:

Udhëtari nuk është i vendosur brenda Kosovës,

- a. Mallrat janë transportuar jashtë Kosovës para përfundimit të muajit të tretë pasi që bëhet furnizimi
- b. Vlera totale e furnizimit duke përfshirë TVSH-në, është më shumë se njëqind e shtatëdhjetë e pesë (175) €.

Neni 35.4 siguron shtesat për mallrat e destinuar për shitje në "dyqanet pa taksa doganore" në një aeroport të hapur për trafikun ndërkombëtar ajror ose një port të hapur për trafikun ndërkombëtar, gjithashtu përjashtohen nga TVSH-ja, me kusht që udhëtarët bartin mallra të tilla si bagazh personal në sasi të lejuara në një vend tjetër nga avioni ose anije, dhe Neni 35.5 rregullon lejimin në mallra të destinuar për shitje në udhëtarët në bordin e një avioni në gjatë një fluturim janë të liruara, ku vendi e mbërritjes ndodhet jashtë Kosovës. Shkalla e tatimit të TVSH-së është 16% e furnizimit të tatueshëm të mallrave. Në rastet kur tatimpaguesit e bizneseve të eksportit, furnizimi i mallrave të trajtohen si furnizime të përjashtuara të mallrave me të drejtën e kreditimit të vlerës së TVSH-së.

Mekanizmat për mbledhjen e taksës së TVSH-së nga furnizimi i mallrave të dërguara ose të transportuara jashtë Kosovës ose në interes të konsumatorit jo-rezident në bagazhin e tyre personal mbetet për t'u rregulluar nga Ministri i Financave nëpërmjet nxjerrjes së një akti nënligjor.

3.9.4.2.3. Detyrat e Akcizës

- Ju lutem jepni një përshkrim të legjislacionit aktual të akcizës tuaj, veçanërisht në fushat e mëposhtme:

a) Procedurat e Kontrollit (në veçanti, si është bere përdorimi i banderolave tatimore dhe shenjave tjera fiskale, përfshirë edhe shenjat për vajrat minerale).

Që nga muaji nëntor, 2011, në pajtim me Ligjin mbi Akciza Nr. 04-L/021, rregullat lidhur me pagesën e akcizës për produktet e duhanit kanë ndryshuar. Akciza tashmë nuk paguhet kur bëhet porosia e banderolave po kur importohen mallrat. Përndryshe, procedurat e kontrollit mbeten të njëjta, që do të thotë se palët urdhërohen për banderola para se të ndodh importi. Dogana urdhëron shtypjen e banderolave të cilat janë dërguar tek prodhuesi i duhanit. Banderola janë vënë në cigaret e importuara. Në kufi, autoritetet doganore kontrollojnë vërtetësinë e banderolave për të verifikuar se ato janë të njëjta me ato të porositura nga kompania në fjalë.

Procedurat e licencimit për ushtrimin e veprimtarisë në sektorin e karburantit janë të përcaktuara nga UA Nr. 07/2010 në pajtim me Ligjin Nr. 03/L-138 mbi Tregtinë e Naftës dhe Produkteve të Naftës në Kosovë. Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, përmes Zyrës së Licencimit do të lëshojë licencën, e pas paraqitjes së aplikacionit të dokumenteve të kërkuara dhe pagesës së taksës. Licenca do të lëshohet për secilin aktivitet dhe deponim, përkatësisht për secilën pikë të shitjes veç e veç, dhe ajo ka një vlefshmëri prej 2 vjetësh. Ky institucion është gjithashtu përgjegjës për kontrollimin e cilësisë. Doganat kontrollojnë dhe verifikojnë vlefshmërinë e licencave dhe procedurave të tjera të ngjashme ekonomike.

- Çfarë masa të veçanta janë marrë për të luftuar tregtinë e paligjshme të mallrave me akcizë nga vendet e treta (p.sh. cigaret)?

Doganat kanë një bashkëpunim

nim të mirë me vendet fqinje dhe vendet tjera me të cilat Kosova ka shkëmbime tregtare. Një bashkëpunim i tillë është materializuar nëpërmjet shkëmbimit të rregullt të të dhënave elektronike para-ardhjes (sistemi (SEEMS/SEED) dhe shkëmbimi i informatave të origjinës ose të dhënave tjera financiare për mallrat e caktuara të origjinës nga këto vende. Për veç kësaj, Dogana ka nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi me shumicën e prodhuesve të duhanit, në mënyrë që të identifikojnë dhe të luftojnë trafikimin e paligjshëm të cigareve. Analiza e rrezikut për kontrollet kufitare është përgatitur bashkërisht nga tre agjenci kufitare: Policia Kufitare, Doganat dhe Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë. Importet e mallrave me akcizë janë pjesë e konsiderueshme e analizës së rrezikut me theks të veçantë mbi masën mbi shumën dhe vlerën e akcizës për t'u paguar.

3.9.4.2.4. Tatimet e drejtpërdrejta

- Ju lutem shpjegoni tatimin mbi të ardhurat e jo-rezidentëve duke theksuar cilin do dallim me tatimin e rezidentëve:

Baza e tatueshme: Në pajtim me Ligjin për Tatimin në të Ardhurat Personale Nr. 03/L-161, Objekt i tatimit (bazë e tatueshme) për tatimpaguesit rezidentë janë të ardhurat e tatueshme nga burimet e të ardhurave nga të dyja brenda dhe jashtë Kosovës, ndërsa objekt i tatimit për tatimpaguesit jo-rezident është vetëm të ardhurat e tatueshme nga burimet në Kosovë. Tatimpaguesit jo-rezidentë nuk janë të obliguar për kontributet pensionale ndërsa tatohen mbi shumën totale të pagës si në të ardhurat bruto, ndërsa rezidentët tatohen mbi të ardhurat, pas zbritjes së kontributeve pensionale si një zbritje e detyrueshme.

Ligji për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave, Neni 31 dhe Ligji mbi të ardhurat personale, Neni 41 siguron procedurat për mbajtjen në pagesa të caktuara për jo-rezidentët: a) Të ardhurat që i atribuohen një jo-rezidenti në Kosovë si një artist, të tilla si teatri, kinematografie, radio apo artist televizioni, këngëtar apo muzikant, apo si sportistë nga aktivitetet tij/saj personale të ushtruar në Kosovë do të nënshtrohen mbajtjes në burim nga paguesi i të ardhurave, qoftë të paguara direkt ose indirekt tek jo-rezidenti, aq kohë sa kompensimi bruto nga aktivitetet e tilla tejkalon njëmijë (1,000) € në një periudhë tatimore; b) Të ardhurat, përveç të ardhurave të përshkruara në paragrafin 1 të këtij neni, të realizuar nga marrëveshjet ose kontratat, qoftë me shkrim apo me gojë, me personat apo etnitetet e Kosovës nga një person jo-rezident apo etnitet nga shërbimet e kryera në Kosovë do të jenë subjekt i mbajtjes në burim nga paguesi i të ardhurave, për aq kohë sa personi jo-rezident nuk ka seli të përhershme në Kosovë dhe kompensimi bruto i paguar për jo-rezident është më shumë se pesë mijë (5,000) € në një periudhë tatimore; c) Pavarësisht nga dispozitat tjera në këtë Ligj, shumata e mbajtjes në burim a) dhe b), do të jetë pesë për qind (5%) të kompensimit bruto.

Zbritje e shpenzimeve: Në bazë të Ligjit për Tatimin në të Ardhurat Personale (TAP) Nr. 03/L-161, Neni 15 Ligji mbi Tatimin në të Ardhurat e Korporatave (TAK) Nr. 03/L-162, neni 8 dhe 9, një jo-rezident kryen aktivitetet e biznesit në Kosovë ka trajtim të barabartë me rezidentët. JO-rezidentët që kryejnë aktivitete biznesore të regjistruar në Kosovë sipas legjislacionit përkatës kanë të drejtë që të zbres të gjitha shpenzimet që lidhen me aktivitetin e biznesit.

Zbritjet e lejuara janë kontributet e parashikuara humanitare, shëndetësore, arsimore, fetare, shkencore, kulturore, mbrojtjen e mjedisit dhe për qëllime sportive dhe në pajtim me Ligjin për CIP-in lejohen shpenzime deri në maksimum prej 5% të të ardhurave të tatueshme të llogaritura para zbritjes së kontributit të bamirësisë. Shpenzimet e trajnimit të cilat nuk tejkalojnë 1.000 € për një punonjës në çdo periudhë tatimore janë shpenzimet e zbritshme (TAP Neni 9).

Shpenzimet e zbritshme të lejuara janë kontributet e pensioneve, borxhit të keq (sipas përmbushjes së kriterëve), shpenzimet e udhëtimit të biznesit, shpenzimet e përfaqësimit që nuk tejkalon 2% të të ardhurave vjetore bruto, kjo zbritje e amortizimit për pronën materiale të specifikuar me Ligjin mbi TAP, Neni 20 (Kapitulli IV).

Përfshirjet: Sipas ligjit mbi Tatimin në të Ardhurat Personale Nr 03/L-161, neni 7, të ardhurat që përfshihen përfshijnë të ardhurat e kontraktuesve kryesor ose nën-kontraktuesve duke përfshirë banorët, që është gjeneruar nga kontrata me Qeveritë e huaja, organet e tyre dhe agjencitë ndërkombëtare dhe organizatat me status të veçantë – Bashkimi Evropian, Agjencitë e Specializuara të Bashkimit Evropian, OKB-ja, Banka Botërore, Fondi Monetar Ndërkombëtar, Agjencia Ndërkombëtare e Energjisë Atomike, dhe organizatat ndërkombëtare ndërqeveritare që ofrojnë mallra dhe shërbime në mbështetje të projekteve dhe programeve për Kosovën.

Të ardhurat nga dividendët dhe interesi nga instrumentet financiare të emetuara ose të garantuara nga Autoriteti Publik i Kosovës janë të përjashtuara nga tatimet për të dy për rezidentët dhe jo-rezidentët.

Prona e trashëguar, shpenzimet e arsimit të paguara nga punëdhënësi për të mirën e punonjësit, shpenzimet e paguara në dobi të punonjësit, shpenzimet e paguara në dobi të punonjësit të drejtpërdrejt dhe lidhur vetëm me premitë e sigurimit shëndetësor janë gjithashtu të ardhura të përjashtuara. (Neni 8, Ligji mbi TAP).

Norma Tatimore: Norma tatimore për rezidentët dhe jo-rezidentë është e njëjta normë prej 10 % të të ardhurave të tatueshme, përveç kur rregullat e ndaljes së tatimit në burim për jo-rezidentet prej 5% është e zbatueshme në pajtim me Nenin 41 i Ligjit mbi TAP dhe Neni 31 mbi Ligjin TAK.

Kur të ardhurat vjetore bruto janë me vlerë më pak se €50,000€, norma tatimore 3% ose 5% me pagesë minimale prej 37.5€ për tremujor. Të gjithë qira paguesit përbejnë 9% të tatimeve në kohën e pagesës apo të kreditimit.

Të ardhurat e tatueshme në periudhën tatimore duke filluar nga 1 janari i vitit 2009 dhe pas kësaj, shkalla e tatimit mbi të ardhurat personale është ngarkuar sipas normave në vijim:

- a. Për të ardhurat e tatueshme prej 960€ apo më pak 0%;
- b. Për të ardhurat e tatueshme prej 960 € deri në 3.000€, 4% të shumës mbi 960€;
- c. Për të ardhurat e tatueshme mbi 3.000 € deri në €5.400, duke përfshirë shumën prej 5.400, €81.6 plus 8% e shumës së mësipërme 3.000€;
- d. Për të ardhurat e tatueshme mbi 5.400€, 273.6€ plus 10% e shumës së mësipërme 5.400€ (Ligji në të Ardhurat Personale, neni 6).

Stimulimet Tatimore Legjislacioni Tatimore i Kosovës siguron një trajtim të barabartë të rezidentëve dhe jo-rezidentëve. Të gjitha jo-rezidentët gjenerimin e të ardhurave në Kosovë kanë të drejtë për stimulime të njëjta tatimore për banorët në pajtim me Ligjet në fuqi

Periudha e lejuar e humbjeve për bartjen e mëturjes është rrit prej 5 në 7 vite. Zbritjet e posaçme janë të lejuara për pasuritë e bëra funksionale për herë të parë në Kosovë. Industria e shtypjes dhe librat e shitur tek konsumatori janë të liruara nga TVHS-ja. Pajisjet e importuara për qëllime të prodhimit lejohet pagesë e vonuar e TVSH-së deri në 6(gjashtë) muaj.

“Zyra pritëse” shërbimeve të biznesit u ofron shërbime të regjistrimit të biznesit, lëshimin e numrit fiskal, certifikata e TVSH-së dhe certifikata e import-eksportit në platformë të integruar të Administratës Tatimore, Agjencioni për Regjistrimin e Bizneseve dhe Doganat.

Regjim të veçantë për institucionet e përhershme, nëse ka ndonjë: Trajtimi i “institucioneve të përhershme” është i rregulluar në bazë të nenit 29 të Ligjit për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave Nr 03/L-162. Ndërmarrje e përhershme nënkupton një vend fiks të biznesit nëpërmjet të cilit biznesi i një personi jo-rezident zhvillohet tërësisht apo pjesërisht në Kosovë.

Dispozitat e njëjta që rregullojnë pagimin e taksave të drejtpërdrejta të jo-rezidentëve janë të zbatueshme për institucionet e përhershme siç është paraqitur në Ligjin për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave dhe Ligji mbi Tatimin në të Ardhurat Personale.

- A lejon legjislacioni i juaj për të arkëtuar tatimin e mbajtura në pagë (dividend, interes, honorarët ose qiratë etj.) për personat e tjerë juridikë (personat fizik apo korporatat) që banojnë në ose jashtë Kosovës?

Në bazë të legjislacionit tatimor në Kosovë (Ligji mbi TAP-in dhe Ligji mbi TAK-in), të hyrat nga dividendët, për rezidentët dhe jo-rezidentet, janë të ardhura të përjashtuara. Të ardhurat nga interesi (10%) dhe qiraja (9%) për të dy rezidentet dhe jo-rezidentet janë të ardhura të tatueshme,

me përjashtim të interesit nga instrumentet financiare të lëshuara nga autoritetet publike të Kosovës i cili është liruara nga pagesa e taksave.

a) Cilat janë karakteristikat kryesore të regjimit të taksave mbi të ardhurat nga kapitali (personale dhe korporatave)?

Në bazë të Ligjit mbi Tatimin në të Ardhura e Korporatave Nr. 03/L-162 (Kapitulli IV) dhe Tatimi në të Ardhurat Personale Nr. 03/L-161 (Kapitulli VI), të ardhurat nga fitimet në kapital tatohen me një normë prej 10%. Fitimet në kapital nënkuptojnë të ardhurat të cilën tatimpagues e realizon nëpërmjet shitjes apo disponimit të pasurisë kapitale duke përfshirë pasurinë e patundshme dhe letrat me vlerë. Shuma e fitimit në kapital është dallimi pozitiv ndërmjet çmimit të shitjes së pasurisë kapitale dhe të çmimit të pasurisë së kapitalit dhe do të regjistrohen si të ardhura për të dy entitetet ligjore dhe individët.

Kostoja e pasurisë kapitale është shuma që tatimpaguesi ka paguar për përvetësimin e pasurisë, të rritur nga shpenzimet e përmirësimeve, dhe zvogëlohet nga zhvlerësimet apo shpenzimet tjera të lejueshme sipas Ligjit për TAK dhe TAP.

Të ardhurat bruto nga fitimet në kapital nuk përfshijnë fitimet në kapital të realizuara nga shitja e mjeteve të Trustit të Kursimeve Pensionale të Kosovës apo nga cilido fond tjetër pensional i definuar sipas legjislacionit mbi pensionet në Kosovë, dhe, ai nuk është tatuar.

Nëse shitja e pasurisë së kapitalit përfshinë një marrëveshje me këste që zgjatë më shumë se në periudhën tatimore në të cilën shitja është finalizuar (të gjitha dokumentet e aplikueshme janë nënshkruar nga të gjitha palët dhe marrëveshja e shitjes është ligjërish e zbatueshme) çdo fitim duhet të raportohet në baza lineare gjatë kohëzgjatjes së marrëveshjes me këste dhe shuma e fitimit që i atribuohet çdo periudhe tatimore duhet të raportohet në deklaratën tatimore si e ardhur në periudhë tatimore.

Gjithashtu, nëse shitja e pasurisë kapitale është realizuar në prime që zgjasin më shumë se në periudhën tatimore në të cilën është finalizuar shitja, çdo fitim duhet të amortizohet në bazë të metodës lineare dhe shuma e fitimit që i takon çdo periudhe tatimore duhet të raportohet në një deklaratë tatimore si të ardhura prej asaj periudhe tatimore.

b) A ka ndalje të tatimit mbi të ardhurat nga kapitali(interesi në depozitat bankare, instrumentet e borxhit)? Ju lutem tregoni bazën tatimore, normat tatimore, përjashtimet, trajtimin fiskal të rezidentëve (në të ardhurat vendore dhe të huaja) dhe jo-rezidentëve, raportimi automatik etj.

Çdo tatimpagues i cili pagan interes apo të drejta pronësore për personat rezidentë ose jo-rezident do të mbajë tatimin në burim në shkallë prej dhjetë për qind (10%) në kohën e pagesës apo të kreditimit dhe zbret tatimin e mbajtur në një llogari të caktuar nga Administrata Tatimore në një bankë ose institucion financiar i licencuar nga Banka Qendrore e Kosovës. Tatimi i mbajtur në burim duhet të paguhet në bankë apo institucion financiar deri në ditën 15 të muajit pasues në të cilin llogaria është kredituar apo pagesa është bërë (Ligji mbi Tatimin në të Ardhurat e Korporatave, neni 30 dhe Ligji mbi Tatimin në të Ardhurat Personale, neni 39).

Baza tatimore për të ardhurat bruto nga interesi përfshijnë: interesin nga flet obligacionet dhe letrat tjera me vlerë, çështjet nga organizatat e biznesit dhe interesin nga llogaritë e kursimeve të mbajtur në bankat dhe institucionet e tjera financiare.

Interesi në kredi i siguruar nga institucionet financiare të licencuara nga BQK-ja për klientët e tyre në rrjedhën e zakonshme të biznesit të tyre dhe të interesit në instrumentet financiare të cilat janë të lëshuara ose të garantuara nga një autoritet publik nuk do t'i nënshtrohen mbajtjes në burim. Të

ardhurat bruto nga interesi që janë të përjashtuara përfshin interesin mbi Trustin Pensionale të Kursimeve të Kosovës ose çfarë do fondi tjetër të pensioneve brenda Kosovës.

Raportimi automatik dhe mekanizmat për mbledhjen e taksave të drejtpërdrejta në përgjithësi:
Deklarata tatimore është e rregulluar në bazë të Ligjit nr 04/L-102 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për administratën tatimore dhe procedura 03/1-222.

Deklarata tatimore do të plotësohet në një formë të zhvilluar nga Administrata Tatimore dhe do të përfshijë numrin identifikues të tatimpaguesit, llogaritjen e detyrimit tatimor, si dhe të gjitha informatat tjera që kërkohen nga legjislacioni i zbatueshëm ose udhëzimet administrative të nxjerra në pajtim me këtë legjislacion.

Deklarata është kryer në baza mujore, çdo 15-të të muajit kalendarik, kur është llogaritur tatimi i mbajtur në përputhje me normat e taksave të përcaktuara me Nenin 6 të Ligjit Nr. 03/L-222. Pagesa është bërë në një llogari të caktuar nga Administrata Tatimore në një bankë ose institucion financiar të licencuar nga Banka Qendrore e Kosovës.

Në maj të vitit 2010, Administrata Tatimore ka nisur shërbimin elektronik të deklarimit për deklarimin dhe pagesën e tatimit mbi të ardhurat dhe kontributet pensionale.

c) Janë taksat e qarkullimit ose detyrimet e vulës së aplikuar për letrat me vlerë, kontratat e kreditit, kontratat e sigurimit, etj

Tatimi që aplikohet për letrat me vlerë të trajtohet si të ardhura nga kapitali dhe tatohen në bazë të Ligjit për Tatimin në të Ardhurat Personale dhe Tatimi mbi të Ardhurat e Korporatave. Aktivitetet e Shoqërive të Sigurimit janë trajtuar në bazë të nenit 32 të Ligjit për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave Nr. 03/L-162 ku një taksë qarkullimi prej 5 % është aplikuar në primet bruto të grumbulluara gjatë një periudhe të tatimit, për sigurimin ose ri-sigurimin e jetës, pronës, apo rreziqeve të tjera. Taksat nuk zbatohen në letrat me vlerë të lëshuara nga Qeveria e Kosovës.

d) Çfarë trajtimi zbatohet për dividendët e shpërndarë nga kompanitë e huaja që janë rezidente në Kosovë? Çfarë mekanizma aplikohen për të iu shmangur tatimit të dyfishtë mbi dividendë?

Në bazë të nenit 7 të Ligjit për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave, të ardhurat nga dividendët e marra nga një tatimpagues rezident ose jo-rezident përjashtohen nga pagesa e taksave.

Përjashtimi eliminon automatikisht taksimin e dyfishtë mbi dividendët. Neni 28 i Ligjit mbi Tatimin në të Ardhurat e Korporatave ofron mekanizma për shmangien e taksimit të dyfishtë në përgjithësi.

- Si janë të ardhurat e huaja, të marra nga një tatimpagues rezident, si trajtohen në Kosovë? Çfarë lloj sistemi do të aplikoni për të parandaluar taksimin e dyfishtë?

Në bazë të Ligjit për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave Nr. 03/L-162 dhe Ligjin për Tatimin në të Ardhurat Personale Nr 03/L-161, Neni 4, Objekti i tatimit për tatimpaguesin rezident është tatimi në të ardhurat e tatueshme nga të ardhurat që kanë burimin në Kosovë dhe të ardhurat nga burimi i jashtëm.

Në bazë të nenit 28 (Ligji mbi TAK) dhe neni 37 (Ligji mbi TAP) mbi shmangien e tatimit të dyfishtë, një banorë tatimpagues në Kosovë që përfiton nga të ardhurat nga biznesi dhe/ose aktivitetet ekonomike jashtë Kosovës dhe që paguan tatim në fitim në çdo shtet tjetër, duhet t'i lejohet një kredi tatimore sipas këtij Ligji për shumën e tatimit mbi të ardhurat e paguara në shtetin tjetër që i atribuohet të ardhurave të realizuara nga shteti tjetër.

Kreditimi tatimor i lejuar është i kufizuar në shumën e tatimit të jashtëm të paguar në të ardhurat e fituara jashtë Kosovës, nuk duhet të kalojë shumën e detyrimit tatimor në Kosovë në të ardhurat e njëjta. Për sa kohë që tatimi i Kosovës në ato të ardhura tejkalon tatimin e jashtëm të paguar, shuma tepriçë duhet të përfshihet në llogaritjen e tatimit të Kosovës.

Çdo marrëveshje e zbatueshme ndërkombëtare e negociuar nga Ministri, dhe e ratifikuar nga Kuvendi, mbi shmangien e tatimit të dyfishtë i shfuqizon dispozitat e këtij neni nëse ato kanë të bëjnë me palët në atë marrëveshje ndërkombëtare. (Shikoni listën e marrëveshjeve me vendet e tjera për shkëmbimin e informacionit dhe të tatimit të dyfishtë si në vijim)

- Cila është politika e përgjithshme e juaj për çmimet e transferimit? A përmban legjislacioni juaj ndonjë rregull të veçantë në çmimet e transferimit? Ju lutem shpjegoni.

Çmimi i Transferimeve rregullohet me Ligjin për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave (neni 27), Ligji mbi Tatimin në të Ardhurat Personale (neni 36), dhe Udhëzimi Administrativ 14/2010 (neni 20). Çmimi që shfrytëzohet lidhur me transaksionet e mjeteve apo të obligimeve kontraktuese ndërmjet personave përkatës konsiderohet çmim i transferimit.

Çmimi që pritet të merret lidhur me transaksionet e pasurisë apo të obligimeve kontraktuese ndërmjet palëve që kanë punuar në bazë të dominimit të tregut do të konsiderohet vlera e hapur e tregut. Vlera e hapur e tregut përcaktohet sipas metodës krahasuese të çmimeve të pakontrolluara dhe, kur kjo nuk është e mundur, metoda e çmimeve të rishitjes ose metoda e kostos-plus ose ndonjë metodë tjetër, siç përcaktohet me aktin nënligjor. Dallimi në mes vlerës së hapur të tregut dhe çmimit të transferimit përfshihet në të ardhurat e tatueshme. Në rast se asnjë nga metodat e mëparshme nuk mund të aplikohen, Administrata Tatimore e Kosovës mund të lejojë përdorimin e metodave të margjinës së rrjetit transaksional.

Tatimpaguesit që kryejnë transaksione me palët e lidhura duhet të mbajnë dokumentacion të mjaftueshëm për të justifikuar zgjedhjen e tyre të metodës së hapur të tregut me vlerë për përcaktimin dhe për të treguar se ajo prodhon rezultat.

3.9.4.2.5. Bashkëpunimi administrativ dhe ndihma e ndërsjellët

- Ju lutem tregoni si bashkëpunoni ju me palët e treta në fushën e asistencës administrative në çështjet tatimore.

Administrata Tatimore ka Memorandum të Bashkëpunimit të nënshkruar me institucionet e mëposhtme; Dogana e Kosovës, Prokuroria, Agjencia Kosovare për Regjistrimin e Biznesit, Qendra e Inteligjencës Financiare, Posta dhe Telekomunikacioni i Kosovës, dhe disa ministri. Një pjese e integruar e memorandumeve të nënshkruara në bashkëpunim të ngushtë për shkëmbimin e informacionit dhe zhvillimin e aktiviteteve të përbashkëta.

Administrata Tatimore vazhdimisht ka marrë asistencë teknike nga organizata të ndryshme ndërkombëtare, përfshirë Komisionin Evropian, USAID-in, dhe FMN-në në fushën e ngritjes së kapaciteteve, zhvillimin e politikave, legjislacionit, udhëzimit, procedurave etj. Për bashkëpunim me administratat tjera tatimore, shih më poshtë përgjigjen për marrëveshjet me vendet tjera për shkëmbimin e informacionit dhe tatimet e dyfishta.

- Cila është politika juaj për të promovuar qeverisjen e mirë në taksa që ka rëndësi të veçantë në standardet ndërkombëtare në shkëmbimin e informacionit për qëllime tatimore, në transparencën e sistemit të taksave dhe në konkurrencën e drejt tatimore? (MF/ATK)

Plani Strategjik 2010-2015 Administrata Tatimore e Kosovës përshkruan parimet kryesore të cilat janë në përputhje me praktikat më të mira ndërkombëtare. Parimet kryesore të mbuluara:

- a. Integriteti dhe ndershmëria që mundësojnë një trajtim të barabartë të tatimpaguesve dhe zbatim të drejt të Ligjeve;

- b. Profesionalizimi duke synuar që të përmirësoj vazhdimisht standardet më të larta profesionale;
- c. Transparenca me ndikim mbi ngritjen e një lidhje të fortë në mes të Administratës Tatimore dhe Tatimpaguesit;
- d. Respekt, do të thotë respektimi i tatimpaguesve dhe të drejtat e tyre dhe obligimet

Politika tatimore në Kosovë është në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe praktikat e mira. Kjo përfshinë dhënien e trajtimit të barabartë, qasjen në informata dhe shërbime tatimore për të gjithë investitorët, qofte vendas apo ndërkombëtar.

Sistemi tatimor bazohet në parimet e vetëvlerësimit dhe përmbushjes vullnetare e mbështetur nga qytetarët që vullnetarisht përcaktojnë detyrimet e tyre tatimore dhe të dorëzojnë pasqyrat financiare dhe pagesat. ATK-ja ka bërë përpjekje të vazhdueshme për të lehtësuar përmbushjen vullnetare në mënyrë që besimi i publikut mund të fitohet në mundësitë e administrimit të sistemit tatimor në mënyrë të drejtpërdrejt dhe transparente.

Më qëllim të njoftimit, dhe bashkëpunimit me tatimpaguesit, ATK-ja ka programin e komunikimit publik e cila përfshin seminare dhe në media elektronike dhe të shkruara.

- Me cilat vende keni aktualisht marrëveshje të dyfishtë tatimore apo shkëmbim marrëveshjesh të informacionit për tatimin e kapitalit dhe të ardhurave? Çfarë lloje të të ardhurave dhe burimeve kapitale mbulohen nga marrëveshjet e tilla? A ka ndonjë kufizim në dispozicion dhe përdorimin e informacionit të tillë? Ju lutem siguroni një version të nenit për qëllime të taksave që ju jeni duke negociuar me partneret tuaj kontraktues në lidhje me marrëveshjet e dyfishta tatimore apo me shkëmbimin e marrëveshjeve të informacionit.

Tatimet e Dyfishta dhe Shkëmbimi i Marrëveshjeve të Informacionit:

- a. Marrëveshja ndërmjet Shqipërisë dhe UNMIK-ut aktualisht në fuqi. Në nëntor të vitit 2011, negociatat kanë filluar në Tiranë për një marrëveshje të re. Me kërkesën e Tiranës, ne kemi rënë dakord që negociatat të mbyllën në Prishtinë në raundin e dytë;
- b. Marrëveshja me Maqedoninë është në fuqi që nga qershori i vitit 2011
- c. Marrëveshja me Turqinë u nënshkrua në nivel të ekspertëve në nëntor të vitit 2010;
- d. Marrëveshja e nënshkruar në mes Gjermanisë dhe ish-Jugosllavisë në vitin 1987 është në fuqi që nga shtatori i vitit 2011;
- e. Marrëveshja e nënshkruar në mes Belgjikës dhe ish-Jugosllavisë në vitin 1980 është në fuqi që nga prill i vitit 2010;
- f. Marrëveshja e nënshkruar në mes të Holandës dhe ish Jugosllavisë është e zbatueshme.
- g. Marrëveshja e nënshkruar në mes të Britanisë së Madhe dhe ish-Jugosllavisë në vitin 1981 është në fuqi që nga shtatori i vitit 2010. Marrëveshja e re ka filluar që të negociohet në Prishtinë në shkurt të vitit 2012 ;
- h. Marrëveshja e nënshkruar në mes të Finlandës dhe ish-Jugosllavisë në vitin 1986 është në fuqi që nga shtatori i vitit 2011;
- i. Në vitit 2010 Kosova ka iniciuar nënshkrimin e një Marrëveshje me Italinë, me kërkesë të Italisë, në vitin 2011 Kosova ka paraqitur një përmbledhje të sistemit të taksave të tyre;
- j. Gjatë muajit dhjetor të vitit 2011 negociatat janë mbajtur në Budapest në nivel të ekspertëve, Marrëveshja është në fazën e fundit të saj finalizimit;
- k. Në shkurt të vitit 2011 një marrëveshje me Republikën Çeke është negociuar në Prishtinë dhe është në fazën e fundit të saj finalizimit.

Marrëveshje të tjera të iniciuara nga Kosova dhe që janë në fazën e negociatave janë me: Malin e Zu, Austrinë, Francën, Sllovenin, Kroacinë, Suedinë, Danimarkën, Poloninë, USA, Zvicrën, Katar, dhe Arabia Saudite .

Marrëveshjet e tilla mbulojnë tatimet personale dhe të korporatave të të ardhurave të rregulluara me ligjet në fuqi në Kosovë. Neni për shkëmbimin e informacionit të marrë nga një marrëveshje për “shmangien e tatimit të dyfishtë dhe parandalimin e evazionit fiskal për tatimet në të ardhura”

Neni 25

SHKËMBIMI I INFORMACIONIT

a. Autoritetet kompetente të shteteve kontraktuese do të shkëmbejnë informacionet e nevojshme për implementimin e dispozitave të kësaj marrëveshje, administrimin ose zbatimin e ligjeve të brendshme të shteteve kontraktuese lidhur me tatimet të çdo lloji dhe përshkrim të vënë në emër të shteteve kontraktuese, nën-ndarjet e tyre politike ose autoritetet lokale, aq sa ato taksa nuk janë në kundërshtim me Marrëveshjen. Shkëmbimi i informacionit nuk kufizohet nga Nenet 1 dhe 2;

b. Çdo informacion i marrë, në përputhje me paragrafin 1, nga një shtet kontraktues do të trajtohet në mënyrë të fshehtë në të njëjtën mënyrë si informacioni i marre nën legjislacionin e brendshëm të atij shteti dhe do të shpalosen vetëm personave dhe autoriteteve (duke përfshirë gjykatat dhe organet administrative) të përfshira në llogaritjen apo mbledhjen e tatimeve, me imponimin ose ndjekjen lidhur me shkeljet tatimore apo lidhur me ankesat ndaj tatimeve të referuara në paragrafin 1, ose mbikëqyrjen e mësipërme. Këta persona apo autoritete do të përdorin informacionin vetëm për qëllime të tilla. Ata mund ta shpalosin informacionin në procedura apo vendime gjyqësore.

c. Në asnjë rast dispozitat e paragrafit 1 dhe 2 do të interpretohen në kuptimin e imponuar për çdo shtet kontraktues ka detyrë për:

- i. Zbatimin e masave të ndryshme administrative nga ligjet dhe praktikat administrative të atij shteti apo të shtetit tjetër kontraktues;
- ii. Siguron informacione të ndaluara sipas ligjeve dhe praktikës normale administrative të atij shteti apo të shtetit tjetër kontraktues;
- iii. Siguron informacione që mund të zbulojnë një, biznes, tregtare, industriale, sekret profesional apo sekret tregtar, ose informacione të komunikimit i cili do të ishte në kundërshtim me politiken publike (rendin publik).

d. Nëse informacioni kërkohet nga shteti kontraktues në përputhje me këtë Nen shteti tjetër kontraktues do të përdorë mjetet për të mbledhur informacion për të siguruar informacionin e kërkuar në qoftë se shteti tjetër nuk mund të ketë nevojë për një informacion të tillë për qëllime të takimit të tyre. Obligimi i përfshirë në fjalinë e mëparshme është subjekt i kufizimit në paragrafin 3, por kufizime të tilla në asnjë mënyrë nuk do të themelohet për të lejuar refuzimin e një shteti kontraktues për të siguruar informacionin e vete për shkak asnjë informacion i tillë nuk paraqet një interes të brendshëm.

e. Në asnjë rast dispozitat e paragrafit 3 të këtij Neni do të interpretohen për të lejuar një shtet kontraktues të refuzoj dhënien e informacionit vetëm për shkak se ajo është mbajtur nga një bankë, institucion tjetër financiar, një person i caktuar në një agjencion ose në cilësinë e besimit apo sepse ai është i lidhur me interesat pronësore të një personi.

- A keni marrëveshje me palët e treta për rimëkëmbjen tatimeve, dhe/ose në shërbim të njoftimeve zyrtare nga shtetet tjera?(MF/ATK)

Pjesë e mësipërme e marrëveshjeve mbi tatimet e dyfishtë dhe shkëmbimin e informacionit është rimëkëmbja e tatimit dhe shkëmbimi i informacionit, duke përfshirë njoftimet zyrtare ndërmjet autoriteteve tatimore të Kosovës dhe vendet përkatëse.

3.9.5. Punësimi, politika sociale, politika e shëndetit publik, edukimi dhe trajnimi, hulumtimi i teknologjisë dhe inovacioni

3.9.5.1. Punësimi dhe politika sociale

3.9.5.1.1. Dialogu Social

- Si është e rregulluar e drejta për t'u bashkuar apo për mos të ju bashkuar sindikatave sipas legjislacionit? Shpjegoni nëpërmjet cilit legjislacion. Cilat janë rregullat që qeverisin sindikatat në sektorin publik dhe për shërbyesit civil? Ju lutem përshkruani kufizimet nëse ka ndonjë. Si është liria e shoqatës (vendosja e tregtisë së sindikatave, shoqatave profesionale) zbatohet në administratën publike në përgjithësi dhe në Ushtri, Polici dhe veçanërisht në gjyqësor?

E drejta për tu bashkuar dhe organizuar në organizata të sindikatave në Kosovë është e drejtë e përgjithshme dhe është unike për sektorin publik dhe shërbimin civil. Është e drejtë që është e garantuar kryesisht nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës, (Neni 44, 2) e cila përcakton se “Liria për të themeluar dhe bashkuar sindikatat, me qëllim për të mbrojtur interesat, është e garantuar. Kjo e drejtë mund të kufizohet me ligj të veçantë për kategori të veçanta të punonjësve”. Për më tepër, një dispozitë e përgjithshme mbi organizimin sindikal është përcaktuar edhe nga Ligji i Punës Nr. 03/L-212 (Neni 88) i cili përcakton se “Punonjësit dhe punëdhënësit e kanë të garantuar lirinë e organizimit dhe veprimit, pa ndërhyrje të panevojshme nga ndonjë tjetër organizatë ose organ publik”. Në bazë të Kushtetutës dhe Ligjit të Punës, Ligj të veçantë për sindikata Nr.04/-L-011 u miratua. Ky ligj përcakton dispozitat kryesore konkrete për rregullimin e organizimit dhe bashkimit të sindikatave në Kosovë. Ky ligj përcakton dispozitat kryesore konkrete për rregullimin e organizimit dhe bashkimit të sindikatave në Kosovë, me qëllim të përfaqësimit dhe mbrojtjes së interesave ekonomike, punonjësit socialë dhe profesionistë nga puna dhe marrëdhëniet e punës. Ligji mbi sindikatat nuk i rregullon të drejtat dhe liritë e veprimit dhe organizimin e sindikatës në Forcën e Sigurisë së Kosovës dhe shërbimeve të tjera të rregulluara me ligje të veçanta.

Ligji për Shërbimin Civil të Republikës së Kosovës nr 03/L-149 (Neni 46) garanton dhe i lejon mes të drejtave të tjera edhe të drejtën për t'u bashkuar dhe organizuar në shoqatat dhe sindikatat, përveçse në rastet që mund të jetë një konflikt e interesit. Ligji për Policinë Nr 04/L-076 (neni 46, 1 dhe 2) i jep të drejta të njëjta civile dhe politike për pjesëtarët e policisë si dhe qytetarëve të tjerë, duke qenë subjekt i vetëm i kufizimeve të nevojshme për ushtrimin efektiv të kompetencave të tyre policore. Ligji përcakton se zyrtarët e policisë do të gëzojnë të njëjtat të drejta sociale dhe ekonomike si të shërbyesve të tjerë publikë, përfshirë të drejtën për të organizuar, ose për të marrë pjesë në organizata përfaqësuese. Sa i përket Forcës së Sigurisë së Kosovës dhe Ligjit për Organizatat Sindikale në mënyrë eksplicite përjashton rregullimin e kësaj kategorie të të punësuarve. Ndërsa në bazë të legjislacionit të Forcës së Sigurisë së Kosovës, Forca e Sigurisë së Kosovës është e ndaluar për tu organizuar në sindikata. Në anën tjetër, punonjësit civilë në Ministrinë e Forcës së Sigurisë i nënshtrohen Ligjit për Shërbimin Civil, nëse nuk rregullohet ndryshe nga legjislacioni i veçantë. Sa i përket gjyqësorit, Ligji mbi Gjykatat Nr 2010/03-L-199, Ligji mbi Prokurorisë Speciale Nr 2008/03/L-058 dhe Ligjit për Prokurorinë e Shtetit Nr. 2010/03/L-225 nuk përmbajnë ndonjë dispozitë për lirinë e organizimit dhe bashkimit të organizatave sindikale.

- Cila është baza ligjore për dialog social dypalësh (d.m.th. Mes organizatave të punëdhënësve dhe sindikatave të tregtisë)?

Dialogu social dypalësh është i rregulluar me Ligjin e Punës Nr. 03/L-212 (Neni 90), cili parasheh që organizatat ose përfaqësuesit e tyre dhe të punësuarit e punëdhënësve organizatat ose përfaqësuesit e tyre mund të lidhin marrëveshje kolektive në nivel shtetëror, në nivel të degës dhe në nivel të ndërmarrjeve. Marrëveshja kolektive duhet të jetë në formë të shkruar dhe për një periudhë të caktuar kohore, maksimumi 3 vjet. Ligji i Punës përcakton se Marrëveshja Kolektive nuk duhet të përfshijë dispozita që kufizojnë të drejtat e punonjësve edhe pse janë më pak të favorshme se ato të përcaktuara me Ligj.

- Cilat janë sindikatat dhe organizatat e punëdhënësive të njohura në nivel qendror, lokal dhe në degë? Cilat janë kriteret për njohje? Siguroni një listë të emrave të tyre, datat e krijimit dhe mbulimin. Çfarë e drejte u jepet këtyre organizatave të njihen si organizatat e partnere social '(kriteret e përcaktuara nga ligji, Kodi i Punës, etj)?

Ka dy sindikatat të njohura tregtare në nivel qendror:

- a. Bashkimi i Sindikatave të Pavarura të Kosovës (BSPK);
- b. Konfederata e Sindikatave të Lira të Kosovës (KLSK).

Ekzistojnë 18 sindikata të njohura tregtare në nivel rajonal:

- a. Federata Sindikale e Bujqve të Kosovës (FSBK);
- b. Sindikata e Pavarur e Radio Televizionit të Prishtinës, data 12.06.2009;
- c. Sindikata e Pavarur e Shërbimit Korrektues të Kosovës, data 30.09.2009;
- d. Sindikata e Pavarur Operacioneve të Strehimit Komunal të Kosovës (SPVKBK), data 30.09.2009;
- e. Federata e Metalurgjisë dhe Industrisë Kimike të Kosovës (FMIKK), data 26.01.2010;
- f. Sindikata Sindikale e Shëndetësisë së Kosovës (FSSHK), data 01.02.2010;
- g. Sindikata e Bashkuar e Arsimit, Shkencës dhe Kulturës së Kosovës (SBASHK), data 26.02.2010;
- h. Sindikata e Pavarur e Bizneseve të Vogla dhe Artizaneve (SPEVZ), data 23.03.2010;
- i. Sindikata e Pavarur së Policisë së Kosovës, data 19.04.2010;
- j. Sindikata e Pavarur e Transportit dhe Komunikimit në Kosovë, data 29.04.2010;
- k. Sindikata e Pavarur e Agrokompleksit të Kosovës (SPAgK), data 29.04.2010;
- l. Sindikata e Pavarur e Ndërtimit dhe Projektimit të Kosovës (SPNPK), data 29.04.2010;
- m. Federata e Shoqatës së Ndërmarrjeve Komunale dhe Mjedisit të Kosovës, data 29.04.2010;
- n. Sindikata e Pavarur e Industrisë Së Tekstilit dhe Lëkurë Këpucëve Të Kosovës, data 29.04.2010;
- o. Sindikata e Pavarur e Minatorëve, data 30.04.2010;
- p. Sindikata e Pavarur e Energjisë së Kosovës (SPEK), data 25.03.2010;
- q. Sindikata e Pavarur e Judikaturës së Kosovës (SPJK), data 12.04.2012;
- r. Sindikata e Punëtorëve të RTK-së, data 12.04.2012

Ekzistojnë 121 sindikata të organizuara në nivel lokal.

Kriteret për pranimin/njohjen e sindikatave janë të rregulluara me Ligjin Nr 04/L-110 të Sindikatave të organizuar në Kosovë dhe me Udhëzimin Administrativ Nr. 03/2012, në rregulloren dhe në përcaktimin e kriterëve të regjistrimit dhe procedurat të sindikatave. Sipas Ligjit për Organizimin e Sindikatave (Neni 12), organizatat e punëtorëve (Shoqata, Federata dhe Konfederata e Sindikatave) do të aplikohen për të nga organi përkatës i Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale në mënyrë që të zyrtarizoj juridiksionin e organizatës:

- a. Kriteret për regjistrimin e shoqatës së sindikatave janë se ajo duhet të ketë të paktën 10 anëtar sindikate;
- b. Federata e Sindikatave mund të regjistrohet nëse ka të paktën 2 shoqata të veprimtarive të sindikatave të anëtarësimit të njëjtë ose të ngjashëm e cila është së paku 10% e të punësuarve në nivelin e sektorit përkatës;
- c. Konfederata e Sindikatave mund të regjistrohet nëse në kontekstin e punës së saj, ka të paktën 2 veprimtari të Federatave Sindikale, anëtarësimi i së cilës është të paktën 10% e të punësuarve në nivel vendi.

Ka dy organizatat në nivel kombëtar që përfaqësojnë punëdhënësit: Oda e Tregtisë (OEK) dhe Aleanca Kosovare e Biznesit (AKB).

- Dialogu social trepalësh: Shpjegoni se si është e rregulluar dhe vlerësoni se si po funksionon. Në cilat nivele (qendrore/vendore) është i themeluar dialogu social trepalësh? Cilat janë sindikatat dhe organizatat e punëdhënësve që marrin pjesë në këtë proces trepalësh (lista e tyre) dhe cilat janë kriteret kryesore për pjesëmarrjen e tyre? Cilat janë fushat kryesore të mbuluara nga konsultimet trepalësh? Ka pasur aty marrëveshje trepalëshe qendrore të lidhura gjatë 5 viteve të fundit (listoni ato)? A ka plan që të modifikojë ose të zhvillon organet trepalëshe në të ardhmen?

Dialogu social trepalësh në Kosovë është i organizuar përmes Këshillit Ekonomik dhe Social, i cili si një organ i pavarur trepalësh që çon konsultimin në nivel kombëtar. Ligji për Këshillin Ekonomiko-Social Nr. 04/L-008, rregullon dhe përcakton organizimin, fushëveprimin, format e punës dhe funksionimin e përgjithshëm të Këshillit Ekonomik dhe Social, si dhe përcakton kushtet dhe kriteret për përfaqësimin e partnerëve socialë në këtë organ trepalësh. Sipas ligjit për Këshillin Ekonomiko-Social është organi kryesor i dialogut social trepalësh në nivel kombëtar.

Që nga maji i vitit 2011, Këshilli Ekonomiko –Social ka mbajtur gjithsej shtatë takime. Në bazë të dispozitave të Vendimit Nr. 09/57 të datës 13.03.2009 dhe dispozitave të Nenit 9 të Ligjit Nr. 04/L-008 mbi KES-in, i cili parasheh detyrat e KES-it, përgjegjësitë dhe kompetencat, mbi 30 çështje për punësimin, mbrojtjen sociale dhe politika tjera ekonomike të lidhura me çështjet e adresuara. Ndër shumë çështje të tjera të diskutuara në takimet e KES-it, dialogu kryesor social trepalësh, shikoni në vijim të arriturat kryesore:

- a. KES-i plotësisht operacional si organi me i lartë trepalësh në nivel kombëtar;
- b. Miratimi i Ligjit nr 04/L-001 të organizimit sindikal në Kosovë;
- c. Miratimi i Ligjit nr 04/L-008 mbi Këshillin Ekonomik Social;
- d. Themelimi i 5 komisioneve trepalësh profesional të KES-it;
- e. Sekretariati i KES-it plotësisht funksional si përgjegjës i punëve administrative të KES-it;
- f. Vendimi për emërimin e Grupit Punues për përgatitjen e draftit fillestar të marrëveshjes së re kolektive në nivel kombëtar;
- g. Akti nënligjor për përcaktimin e kushteve dhe kriterëve për regjistrimin e sindikatës në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale;
- h. Akti nënligjor mbi shërbimet esenciale;
- i. Akti nënligjor mbi Strukturën dhe përbërjen e anëtarëve të KES-it, Komisionit Përzgjedhës nga punëdhënësit dhe organizatat e punëtorëve.

Sindikatat e punëtorëve tregtar që marrin pjesë në dialogun social trepalësh janë Bashkimi i Sindikatave të Pavarura të Kosovës (BSPK) dhe Konfederata e Sindikatave të Lira të Kosovës (KLSK),

Organizatat e punëdhënësve që marrin pjesë në dialogun social trepalësh Këshilli Ekonomiko – Social janë Oda Ekonomike e Kosovës (OEK) dhe Aleanca Kosovare e Biznesit (AKB).

Kriteret për njohjen e organizatave sindikale si partnerë social janë përcaktuar me Ligjin mbi Këshillin Ekonomiko-Social Nr. 04/L-008 (neni 7) si organi kryesor i dialogut social trepalësh në Kosovë. Ligji përcakton kriteret e përfaqësimit në Këshillin Ekonomik dhe Social që do të thotë kriteret e sindikatave njihen si partnerë socialë.

Kushtet dhe kriteret për përfaqësim në KES, për Organizatat e të punësuarve janë:

- a. Numri i përgjithshëm i anëtarëve dhe pagesës së anëtarësisë sindikale i cili nuk mund të jetë më i vogël se 10%, nga numri i përgjithshëm i të punësuarve në republikën e Kosovës;
- b. Numri i marrëveshjeve kolektive të lidhura me ndërmarrjet apo institucionet e ndryshme;
- c. Numri i degëve sindikale, të anëtarësuar në format e organizimit sindikal në nivel nacional, të cilat aplikojnë për përfaqësim në KES;

- d. Numri i zgjidhjes së kontesteve të punës dhe kontesteve të tjera përmes marrëveshjeve kolektive dhe ndërmjetësimit;
- e. Anëtarësimi në organizatat ndërkombëtare të punëtorëve.

Kushtet dhe kriteret për përfaqësim në KES për organizatat e punëdhënësve janë:

- a. Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të anëtarësuar, i cili nuk mund të jetë më i vogël se 10% nga numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të regjistruara në Administratën Tatimore të Republikës së Kosovës;
- b. Numri i punëtorëve të punësuar në ndërmarrjet e anëtarësuar në Organizatat e punëdhënësve të cilët aplikojnë për përfaqësim në KES;
- c. Numri i zgjidhjes së kontesteve të punës dhe kontesteve tjera, përmes marrëveshjeve kolektive dhe ndërmjetësimit;
- d. Numri i ndërmarrjeve dhe subjekteve tjera konike të cilat drejtpërsëdrejti ndikojnë në nxitjen e punësimit dhe zbutjen e papunësisë;
- e. Anëtarësimi në Organizatat ndërkombëtare të punëdhënësve;

Fushat kryesore të mbuluara nga dialogu social trepalësh , d.m.th KES-i janë përcaktuar me Ligjin për Këshillin Ekonomik dhe Social (neni 9), sipas të cilit dialogu trepalësh social do të përfshijë: themelimin, zhvillimin dhe përparimin e dialogut social në Republikën e Kosovës; iniciativa ligjore për lëshimin ose plotësimin dhe ndryshimin e akteve ligjore dhe nënligjore në fushën e punës dhe punësimit, mbrojtjes sociale dhe politikave ekonomike në përgjithësi; shqyrtimi dhe vlerësimi i politikave sociale, si dhe masat e ndërmarra për krijimin e stabilitetit social në Republikën e Kosovës; promovimi i ideve për zgjidhjen e çështjeve sociale dhe problemeve në Kosovë; politikat që promovojnë punësimin, reduktimin, e papunësisë, konkurrencën, produktiviteti i punës, çmimet, pagat dhe paga minimale e punonjësve në Republikën e Kosovës; shqyrtimin e projektligjeve dhe akteve nënligjore në fushën e punësimit dhe mbrojtjes sociale, në mënyrë që të sigurojë rekomandime për Qeverinë dhe Kuvendin e Republikës së Kosovës; sigurimin e vlerësimeve dhe opinionet për organet përgjegjëse në lidhje me zbatimin e legjislationit primar dhe sekondar në fushën e punësimit dhe mbrojtjes sociale; Vlerësimi i funksionimit të punëve në këshillat e ndërmarrjeve në sektorin privat dhe publik dhe format e organizimit ligjor të ndërmarrjeve; Ofrimi dhe siguri i rekomandimeve për parandalimin dhe eliminimin e tregut informal të punës në Republikën e Kosovës.

Që nga viti 2001, kur është themeluar i është quajtur Këshilli Konsultativ Trepalësh (tani i përmirësuar në Këshillin Ekonomik dhe Social), si mekanizëm i parë i dialogut social në Kosovë, vetëm një marrëveshje trepalëshe u nënshkrua me partnerët socialë në nivel kombëtar në vitin 2004, pra Marrëveshje Trepalëshe Kolektive. Në atë kohë kjo marrëveshje u nënshkrua në mes Qeverisë së Kosovës, Odës Ekonomike të Kosovës si përfaqësues i punëdhënësve dhe Bashkimi i Sindikatave të Pavarura si përfaqësues i të punësuarve. Kjo marrëveshje nuk është zbatuar tërësisht për shkak të kostos financiare. Marrëveshja nuk u shfuqizua zyrtarisht që do të thotë se ajo është ende në fuqi. Ndërsa për herë të parë, Qeveria e Kosovës dhe partnerët socialë kanë arritur një konsensus mbi pagën minimale në Kosovë për vitin 2011.

- Dialogu social autonom dypalësh: ju lutem vlerësoni gjendjen e zhvillimit të dialogut social autonom dypalësh. Në çfarë niveli janë nënshkruar marrëveshjet kolektive më së shumti? Ju lutem ofroni informata në lidhje me mbulimin nga marrëveshjet kolektive. A janë nënshkruar marrëveshjet kolektive në sektorin publik si në arsim, shëndetësi etj.? Cila është situata në lidhje me njohjen sindikale dhe nënshkrimin e marrëveshjeve kolektive në ndërmarrjet publike?

Edhe pse nuk ka bazë ligjore, në dialogun social autonom dypalësh, nuk ka përparim të rëndësishëm në këtë drejtim. Një nga arsytet për mungesën e përparimit është se ka ende mungesë

të dialogut të duhur në mes të organizatave të punëdhënësve dhe të punësuarve, si rezultat i aktiviteteve të pamjaftueshme të sindikatave. Ka qenë e nënshkruar një marrëveshje kolektive në nivel nacional në sektorin e shëndeti publik. Ekzistojnë sindikata të themeluara në kompanitë publike si Sindikata e Postës dhe Telekomit të Kosovës (PTK), Sindikata e Pavarur e Energjisë së Kosovës (SPEK), Aeroporti Ndërkombëtar i Kosovës “Adem Jashari” etj.

3.9.5.1.2. Ligji i punës -shëndeti dhe siguria në punë

I. Ligji i punës

- Ju lutem paraqitni një pasqyrë të kornizës ligjore në fushën e ligjit të punës (d.m.th. Në lidhje me kushtet e punës dhe pagesën; punësimin dhe mbrojtjen e punësimit; mosmarrëveshjet industriale)

Ligji i Punës Nr. 03/L-212 përcakton bazën ligjore që synon të rregullojë të drejtat dhe detyrimet që rrjedhin nga marrëdhëniet e punësimit, procedurat për realizimin e tyre në përputhje me Konventat Ndërkombëtare të Punës dhe legjislacionin e BE-së. Dispozitat e këtij ligji janë të zbatueshme për të punësuarit dhe punëdhënësit e sektorit publik dhe privat. Për më tepër Ligji është i aplikueshëm edhe për shtetasit e huaj dhe personat pa shtetësi të cilët janë të punësuar nga punëdhënësit në Republikën e Kosovës. Dispozitat e Ligjit të Punës janë të zbatueshme për të punësuarit dhe punëdhënësit, punësimi i të cilëve rregullohet përmes një ligji të veçantë, nëse ligji i veçantë nuk ofron zgjidhje për çështjet e caktuara që rrjedhin nga marrëdhëniet e punësimit. Ndërsa dispozitat e Ligjit nuk janë të zbatueshme për marrëdhëniet e punës brenda misionëve ndërkombëtare, Misionet diplomatike dhe konsullore të shteteve të huaja, prezenca ushtarake ndërkombëtare e themeluar në Republikën e Kosovës sipas Propozimit Gjithëpërfshirës për Zgjidhjen e Statusit të organizatave ndërkombëtare qeveritare.

Ligji i Punës përmban dispozita të cilat ndalojnë çdo lloj diskriminimi në lidhje me rekrutimin, trajnimin, nxitjen e punësimit, afatet dhe kushtet e punësimit, masat disiplinore, anulimin e kontratës së punësimit apo çështje të tjera që rrjedhin nga marrëdhëniet e punës dhe rregullohen me Ligj dhe Ligjet tjera në fuqi. Dispozitë të veçantë të Ligjit ndalojnë diskriminimin direkt apo indirekt të personave me aftësi të kufizuara që është e ndaluar gjatë, promovimit të punësimit dhe ngritjes së kapaciteteve, në qoftë se puna mund të kryhet në mënyrë adekuate nga një person me aftësi të kufizuara. Përveç kësaj Ligji gjithashtu përcakton se çfarë nuk konsiderohet diskriminim, duke deklaruar se çdo dallim, eliminim ose duke i dhënë përparësi, lidhur me cilindo vend të caktuar të punës, në bazë të disa kriterëve që kërkohen për atë punë. Përveç kësaj Ligji rregullon dhe e ndalon diskriminimin gjinor duke deklaruar se në rastin e punësimit të punonjësve të rinj, Punëdhënësi është i obliguar për të krijuar mundësi dhe kriteret të barabarta për të dy aplikantët meshkuj dhe femrat.

Ligji i Punës Nr .03/L-212 përbëhet prej 12 kapitujve. Kapitujt kryesor të cilët rregullojnë Ligjin janë në Kapitullin I. Dispozitat e përgjithshme, Kapitulli II Krijimi i marrëdhënieve të punësimit, Kapitulli III Sistemimi i të punësuarve në poste të punës, Kapitulli IV Orët e punës, Kapitulli V Pushimet dhe mungesat në punë, Kapitulli VI Mbrojtja në punë dhe siguria, Kapitulli VII Paga dhe përfitimet e punonjësve, Kapitulli VIII Ndërprerja e marrëdhënies së punësimit, Kapitulli IX Procedurat për ushtrimin e të drejtave që rrjedhin nga marrëdhënia e punës, Kapitulli X Organizatat e punëmarrësve dhe të punëdhënësve, Kapitulli XI dispozitat ndëshkuese,-

A ekzistojnë reforma të ndërmarra apo të planifikuara (ju lutem shpjegoni synimin dhe kalendarin)?

MPMS-ja ka organizuar një seminar gjithëpërfshirës lidhur me zbatimin e Ligjit për një vit. Rekomandimet që rrjedhin nga ky takim është se Ligji i Punës do të ndryshohet. Një nga arsyt kryesore dhe nevoja për ta ndryshuar Ligjin është nevojë e vazhdueshme dhe planet për zhvendosje të direktivave të BE-së në ligjin nacional. Përveç kësaj, shqyrtimi i së drejtës për pushim të lindjes dhe çështje të tjera që konsiderohen si të nevojshme për të ndryshuar në bazë të rekomandimit të

komisionit parlamentar. Amendamenti i Ligjit të Punës do të përfshihet në Programin Legjislativ të Qeverisë në vitin 2013.

- A zbatohet Ligji i Punës për kategori të tjera të punëtorëve, përveç personave në punë me pagesë? Cilat kategori të punonjësve nuk janë të mbuluara nga legjislacioni i punës? Punëtorët në sektorin publik dhe privat a janë të trajtuar ndryshe (nëse po, ju lutem shpjegoni)?

Ligji i punës 03/L-212 është i aplikueshëm për të punësuarit dhe punëdhënësit e sektorit privat dhe publik, punëtor me nënshtetësi të huaj dhe pa shtetësi të cilët janë të punësuar nga ana e punëdhënësve të Republikës së Kosovës. Ligji i Punës zbatohet për kategoritë e personave që nuk janë të punësuar me pagesë siç janë praktikantë dhe personat të cilët ndjekin trajnime profesionale. Neni 6 i Ligjit të Punës për praktikantë specifikon se punëdhënësi mund të lidhë një kontratë pune me një praktikant i cili do të arrijnë të gjitha të drejtat dhe obligimet nga marrëdhënia e punës njëjtë si punëtorët tjerë. Në anën tjetër, punëdhënësi është i detyruar të ofrojë mbrojtje në punë dhe siguri në bazë të Ligjit nr 2003/19 mbi Shëndetin dhe Sigurinë në Punë në Vendin e Punës. Përveç kësaj Ligji përcakton se puna praktike e një praktikant me shkollim të lartë, me kualifikimi universitar dhe pasuniversitar nuk duhet të zgjasë më shumë se një (1) vit, ndërsa puna praktike e një praktikant me arsim të mesëm nuk do të zgjasë më shumë se gjashtë (6) muaj. Punëdhënësi, në marrëveshje me palën e interesuar, mund të angazhojë praktikantë pa pagesë apo ndonjë të drejt tjetër që dalin nga marrëdhënia e punës, përveç duke i detyruar për të ofruar siguri në punë dhe mbrojtje në pajtim me Ligjin. Punëdhënësi, i cili angazhon praktikantin pa kompensim të pagës, do të jetë i detyruar për të evidentuar arritjet në listën e evidencave pa kompensim të pagës.

Kategoritë e punonjësve që nuk janë të rregulluara me Ligjin e Punës janë shërbyesit civil të Republikës së Kosovës, Policia e Kosovës, Forca e Sigurisë së Kosovës dhe të punësuarit Kosovarë të cilët janë të punësuar në përfaqësitë diplomatike të akredituara në Kosovë. Të punësuarit në sektorin publik dhe privat janë trajtuar në mënyrë të barabartë me dispozitat e Ligjit të Punës.

- Cilat janë format ligjore që rregullojnë marrëdhëniet e punës (p.sh. kontratat e hapura; kontratat me afat të caktuar; puna e përkohshme; puna me honorar; forma tjera)?

Format ligjore që rregullojnë marrëdhëniet e punës janë përcaktuar me Ligjin e Punës (neni 10). Ligji thotë se kontrata e punës duhet të realizohet vetëm në formë të shkruar dhe të nënshkruar nga ana e punëdhënësit dhe punëmarrësit. Ekzistojnë tri forma juridike të kontratave: kontrata pa afat të caktuar, kontrata me periudhë të caktuar, kontratë me detyrë të caktuar.

- Kontrata pa afat të caktuar e cila nuk përmban asnjë tregues të kohëzgjatjes së saj do të konsiderohet të jetë për një periudhë të pacaktuar kohore;
- Kontrata me periudhë të caktuar nuk mund të lidhet për një periudhë kumulative më shumë se dhjetë (10) vite. Një kontratë për një periudhë të caktuar kohe që është shprehimisht apo në mënyrë të heshtur rinovohet për një periudhë të vazhdueshëm të punësimit më shumë se dhjetë (10) vjet do të konsiderohet të jetë një kontratë për një kohë të pacaktuar;
- Një kontratë me detyrë të caktuar mund të mos jetë më shumë se njëqind e njëzet ditë (120) brenda vitit.

Neni 11 i Ligjit përcakton dhe definon përmbajtjen e secilit nga llojet e kontratave të përmendura më lart.

- A garanton sistemi që kontratat e punës vazhdojnë të zbatohen kur një entitet ekonomik është transferuar në një punëdhënësi të ri? A përfshinë të drejtat në lidhje me tepricën kolektive? Lidhur me shkarkimin individual/tepricë?

Ligji i Punës garanton vazhdimin e kontratës së punës kur një entitet ekonomik është transferuar në një punëdhënësi të ri. Neni 13 i Ligjit përcakton se në rast të ndryshimeve statusore, ndryshimin e punëdhënësit, përkatësisht, punëdhënësi tjetër nga ai i mëparshmi, do të marrë përsipër të gjitha

detyrimet dhe përgjegjësitë e marrëdhënies së punës që janë të zbatueshme në ditën e ndryshimit të punëdhënësit, në përputhje me kontratën kolektive dhe kontratën e punës. Punëdhënësi i mëparshëm është i detyruar të informojë siç duhet dhe tërësisht punëdhënësin e ardhshëm për të drejtat dhe detyrimet nga kontrata e punës ose në kontratën kolektive nëse është e aplikueshme, për t'u transferuar te punëdhënësi tjetër.

Të drejtat e punonjësve në rast të tepricës kolektive janë të rregulluara me nenin 76 të Ligjit të Punës. Sipas këtij neni, shkarkimi i kolektivit është konsideruar shkarkimi i 10% të të punësuarve, por jo më pak se 20 punonjës të shkarkohen brenda periudhës 6 mujore. Në këto raste punonjësi nuk mund të shkarkohet deri sa punëdhënësi ofron një pagesë të vetme nga puna për punëtorët. Dëshmipërblimi do të paguhet për të punësuarit me kontratë për periudhë të pacaktuar në datën e përfundimit në shkallën e mëposhtme:

- a. nga 2 deri në 4 vite shërbim, 1 pagë mujore;
- b. nga 5 to 9 vite shërbim, 2 paga mujore;
- c. nga 10 to 19 vite shërbim, 3 paga mujore;
- d. nga 20 to 29 vite shërbim, 6 paga mujore dhe
- e. nga 30 vite shërbim ose më shumë, 7 paga mujore.

Përveç kësaj, në qoftë se brenda një periudhe prej 1 viti nga mbarimi i kontratave të punës të të punësuarve, punëdhënësi punëson punonjës me kualifikime ose trajnime të njëjta, punëdhënësi nuk do të punësojë persona të tjerë para se të i ofrojë punë punëtorëve të cilëve kontratat u janë ndërprerë.

Ligji i Punës gjithashtu rregullon shkarkimin individual/tepricë (Neni 70, 71 dhe 72). Këto nene përcaktojnë arsyetimin e përfundimit të kontratës nga punëdhënësi, të periudhës së njoftimit për ndërprerjen e kontratës së punës, kushtet, justifikimet dhe të drejtat e të punësuarve në rastet e pushimit nga puna individuale dhe teprica. Punëdhënësi është i detyruar të ekzekutojë paga dhe mëditje udhëtimi apo mëditje të tjera deri në ditën e përfundimit të marrëdhënies së punësimit. Punëdhënësi i cili nuk ka ndërmend të rinovojë kontratën me afat të caktuar duhet të informojë punëmarrësin më së largu 30 ditë para skadimit të kontratës. Dështimi për të vepruar kështu i jep të drejtën punëmarrësit për një zgjatje të punësimit me pagesë të plotë për tridhjetë 30 ditë kalendarike.

- A ofron sistemi ligjor beneficione për të papunësuarit? Një dispozitë e tillë bëhet në Ligjin e punës apo në Ligjin e sigurimeve sociale?

Legjislacioni aktual i punës dhe marrëdhënieve të punës që është në fuqi nuk parasheh pagesën e papunësisë për shkak të mungesës së legjislacionit primar në promovimin e punësimit dhe asistencës e punëkërkuesit.

- Cila është mosha minimale për punësim? Prej cilës moshë dhe nën çfarë kushte fëmijët mund të kryejnë punë të vogla? A ka dispozita të veçanta lidhur numrin e orëve që njerëzit me më pak se 18 vjet që mund të punojnë? Nëse po, specifikoje çfarë bëjnë ata? Sa e rëndësishme është puna e fëmijëve (numrin dhe sektorët/profesionet)? Ju lutem jepni informata për masat e Qeverisë në vend për të luftuar punën e fëmijëve dhe gjendjen aktuale.

Sipas Ligjit të Punës (neni 7), një marrëdhënie punësimi mund të konkludohet nga çdo person që ka 18 vjet ose më shumë. Një marrëdhënie e punësimit mund të themelohet edhe me një person në mes pesëmbëdhjetë 15 dhe 18 tetëmbëdhjetë vjeç, të cilët mund të punësohen për punë të lehtë që nuk paraqesin rrezik për shëndetin e tyre ose zhvillimin dhe në qoftë se kjo punë nuk është e ndaluar nga ndonjë ligj ose akt nënligjor. Asnjë punëdhënës nuk mund të lidhë një kontratë pune me një person nën moshën 15 vjeç. Neni 45 i Ligjit të Punës specifikon se një punëtor nën 18 vjeç nuk do të punojë në kushte, të cilat sipas natyrës së tyre apo rrethanë e kryer, mund të dëmtojnë shëndetin, sigurinë ose moralin e nëpunësit. Prandaj, punëdhënësi është i obliguar me ligj të miratojë masat e

nevojshme për siguri në punë dhe mbrojtjen e shëndetit të të rinjve duke specifikuar rreziqet e procesit të punës.

Sipas nenit 45 të Ligjit të Punës një punonjës me më pak se 18 vjet nuk duhet të kryejë punën të rrezikshme si në vijim:

- a. nëntokësore, nën ujë, lartësi të rrezikshme apo lokale të mbyllura;
- b. makineri të rrezikshme, pajisjet dhe mjetet e përdorura në procesin e punës dhe në transportin e dërgesave të rënda;
- c. ambient të pashëndetshëm, e cila ekspozon tek të rinjtë substanca të rrezikshme, faktorët ose proceset, temperaturat, zhurmat ose tërmeti që mund të jenë të dëmshme për shëndetin;
- d. në veçanti kushtet e vështira, siç janë orët e gjata të punës apo rrethanat e caktuara gjatë natës apo ambientet e mbyllura.

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka miratuar Udhëzimin Administrativ Nr 01/2012 për punën e lehtë e të ndaluar për personat nën 18 vjeç. MPMS-ja ka miratuar edhe Udhëzimi Administrativ Nr 10/2011 mbi klasifikimin dhe sistematizimin e punës së rrezikshme që dëmton shëndetin e punëtorëve. Sipas Ligjit të Punës dispozitat që do të zbatohet për listën e formave të punës të rrezikshme do të rishikohen çdo vit nga organet përkatëse, i përbërë nga përfaqësues të Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale, ministritë e tjera të qeverisë, organizatave të punëdhënësve dhe organizatave të të punësuarve (sindikatave).

Sipas Ligjit të Punës, personat nën moshën tetëmbëdhjetë vjeç nuk duhet të kalojë 30 orë në javë të kohës së plotë të punës (neni 20). Sipas nenit 23 të Ligjit të Punës orët e zgjatura të punës janë të ndaluara për të punësuarit me më pak se 18 vjet. Neni 26 i Ligjit të Punës përcakton se zgjatja e orëve jashtë orarit të punës (jashtë orarit të punës) do të ndalohen për punësuarit me më pak se 18 vjeç, ndërsa neni 27 i ndalon turnit të natës për personat nën 18 vjeç.

Nuk ka të dhëna zyrtare për numrin e fëmijëve të angazhuar në punë, si dhe lidhur me sektorin në të cilin ata janë të angazhuar. Në mënyrë për të luftuar punën e fëmijëve, Qeveria e Kosovës, ka marrë disa masa konkrete për të luftuar punën e fëmijëve me themelimin e Komitetit të Kosovës për parandalimin dhe eliminimin e punës së fëmijëve në nivel qendror. Përveç kësaj, në nivel lokal, çdo komunë ka themeluar komisionin vendor për parandalimin dhe eliminimin e punës së fëmijëve.

- Cili është maksimumi i kohës së punës javore? A ka rregulla specifike për sektorë të caktuar, profesionet apo llojet e punës?

Sipas Ligjit të Punës koha maksimale javore e punës së plotë është 40 orë, nëse nuk është e rregulluar ndryshe me ligj për rastet dhe kategoritë e veçanta (Neni 20). Sipas nenit 23 të ligjit në raste të jashtëzakonshme kur ka një rritje të vëllimit të punëve dhe rasteve të tjera të nevojshme, me kërkesën e punëdhënësit, i punësuar do të punojnë me orar të zgjatur të punës (jashtë orarit të punës) për një maksimum prej 8 orë në javë dhe kjo mund të zgjasë vetëm për atë kohë sa është e nevojshme. Përveç kësaj punonjësit mund të punojnë jashtë orarit vullnetarisht në marrëveshje me punëdhënësin). Orari i punës mund të reduktohet në jo më pak se 20 orë në javë për punë me shkallë të lartë të rrezikut (Neni 22).

Orari i zgjatur i punës është i ndaluar për personat nën 18 vjeç. Neni 26 i Ligjit të Punës ndalon orët e zgjatura të punës për personat e punësuar nën 18 vjet dhe në rastet e shtatzënisë, një prind i vetëm me një fëmijë nën 3 vjeç ose me një fëmijë me aftësi të kufizuara. Ndërrimet e natës mund të kryhen nga prindërit e vetme dhe gratë me fëmijë më të vegjël se 3 vjet ose me fëmijët me aftësi të kufizuara të përhershme vetëm me pëlqimin e tyre. Neni 43 i Ligjit të Punës që një punëtor nuk është i autorizuar që të punoj më shumë se koha e plot e orarit të punës apo ndërrimi i natës, nëse organi kompetent për vlerësimin e gjendjes shëndetësore, në bazë të sigurimit shëndetësor, konkludon se një detyrë e tillë mund të keqësojë gjendjen shëndetësor të punëtorëve.

- A ekziston niveli minimal i garantuar i pagës? A është ky një minimum ligjor apo është subjekt i marrëveshjes kolektive? Si përcaktohet paga? Cilat janë kriteret përkatëse?

Paga minimale në Kosovë është e garantuar me Ligjin e Punës. Niveli minimal i pagave në Kosovë është subjekt i marrëveshjes kolektive përmes dialogut social trepalësh. Sipas Ligjit të Punës (neni 57) Qeveria e Kosovës do të përcaktojë një pagë minimale në fund të çdo kalendarin në bazë të propozimeve nga Këshilli Ekonomiko-Social. Gjatë dy viteve të fundit Këshilli Ekonomiko-Social (partnerët trepalësh) ka propozuar një pagë minimale për Qeverinë. Sipas nenit 57 niveli minimal i pagës është përcaktuar në bazë të: 1. Kostos së shpenzimeve të jetesës, 2. përqindja e nivelit të papunësisë, 3. gjendja e përgjithshme në tregun e punës, dhe 4. niveli i përgjithshëm i konkurrencës dhe produktivitetit i vendit. Përveç këtij neni gjithashtu parasheh që pagat minimale mund të përcaktohen nga marrëveshjet kolektive në nivel kombëtar, dege dhe nivel ndërmarrje, por nuk duhet të jetë më pak se çdo pagë minimale e miratuar nga Qeveria, me propozimin e Këshillit Ekonomiko-Social.

- Në çfarë mënyrë është pagesa e pagave dhe pagat e garantuar? Cilat janë garancitë në rast të falimentimit të punëdhënësit?

Pagesa e pagave dhe mëditjeve është e garantuar me Ligjin e Punës. Sipas nenit 55 të Ligjit, një punëtor ka të drejtë për një pagë të caktuar në përputhje me ligjin, të kontratës kolektive, aktin e brendshëm të Punëdhënësit dhe kontratës së punës. E drejta për pagë, jashtë orarit, kompensimin e pagave dhe të ardhurave të tjera, do të ushtrohen nga punonjësi në bazë të marrëveshjes së arritur me punëdhënësin për punën e kryer dhe kohën e kaluar në punë siç përcaktohet në kontratën e punësimit. Sipas Ligjit për paga do të paguhet në euro dhe do të paguhet të paktën një herë në muaj.

Ligji i Punës nuk e rregullon garancitë e të drejtave të punëtorëve në rast të falimentimit të punëdhënësit. Kjo çështje është e rregulluar me Ligjin për Likuidimin dhe Riorganizimin e Personave Juridik Në Falimentim. Neni 65 i këtij Ligji "Prioritetet e Shpërndarjes", thekson se pretendimet 'për paga të paguara para-peticionit të punëtorëve (të kufizuara në paga dy mujore ose pagat për person) janë pjesë e prioritetëve të shpërndarjes së fondeve të shpërndarjes. Përveç kësaj, ajo gjithashtu përfshin si një prioritet të shpërndarjes pretendimet e pasigurta, duke përfshirë pagën pretendon se nuk i nënshtrohen pagave të papaguar para-peticionit .

- A eksiton ndonjë rregull në lidhje me informacionin dhe konsultimin e punëtorëve në nivel të ndërmarrjes apo sipërmarrjes?

Ligji i Punës, Neni 13 mbi ndryshimin e punëdhënësit rregullon se punëdhënësi i mëparshëm është i detyruar të njoftojë me shkrim, të gjithë të punësuarit për transferimin e detyrimeve dhe përgjegjësi tek punëdhënësi i ardhshëm. Megjithatë, Ligji i Punës nuk do të përfshijnë dispozita të veçanta në lidhje me informacionin dhe konsultimin e punëtorëve.

- Si është e rregulluar e drejta për grevë? A ekzistojnë kufizime për të drejtën e grevës në sektorin privat dhe publik?

E drejta për grevë në Kosovë është e rregulluar me Ligjin për Greva Nr. 03/L-200 e cila garanton lirin dhe të drejtat e garantuar, lidhur me organizimin dhe pjesëmarrjen e punëtorëve të Kosovës në grevë, sipas standardeve ndërkombëtare dhe kjo rregullon dhe përcakton të drejtat e punëtorëve, kushtet, dhe mënyrat e organizimit të grevës dhe gjithashtu të drejtat dhe detyrimet e punonjësve dhe punëdhënësve që janë në grevë.

Ligji për Grevat, neni 3 për organizimin e grevës, në institucionet shtetërore ndalon të drejtën për të organizuar grevën nga ana e Forcës së Sigurisë së Kosovës, Policia e Kosovës, Shërbimi i Zjarrfikësve, Shërbimet shëndetësore emergjente dhe organet e tjera me interes të veçantë për Republikën e Kosovës, nëse me ligj të veçantë nuk është rregulluar ndryshe. Përveç kësaj, sipas

nenit 15 të Ligjit mbi Grevat, grevat nuk mund të mbahen ose duhet të pezullohen në rast të gjendjes së jashtëzakonshme për aq kohë sa kjo gjendje vazhdon. Sipas këtij neni, kushtet e jashtëzakonshme përfshijnë fatkeqësitë natyrore, gjendjen e luftës, epidemive dhe rastet kur liria e zgjedhjes është e rrezikuar. Neni 17 mbi shërbimet me rëndësi jetike specifikon se organizimi i grevave në aktivitetet me interes të veçantë publik mund të, dhe në aktivitetet për të cilat ndërprerja e punës, bazuar në natyrën e punës, rrezikimi të jetës ose shëndetit të njerëzve, ose të shkaktojë dëme me pasoja të lartë, mund të realizohet në qoftë se kushtet e veçanta të përcaktuara me ligj janë plotësuar. Një kusht i veçantë është për të siguruar minimumin e procesit të punës dhe të prodhimit, për të siguruar jetën dhe shëndetin e njerëzve, apo mos-shkaktim të dëmit me pasoja të larta. Sipas këtij neni, shërbimet e një rëndësie jetike përfshijnë: shërbimet mbrojtëse për sigurinë e vendit, shërbimet emergjencës mjekësore dhe spitalore, shërbimet e furnizimit me ujë, furnizimi me energji elektrike, shërbimet për kontrollimin e trafikut ajror, shërbimet për mbrojtje kundër zjarrit, shërbimet e burjeve, shërbimet për mbrojtje veterinarë për mbrojtje kur janë në pyetje epidemitë dhe shërbimet higjieno-sanitare.

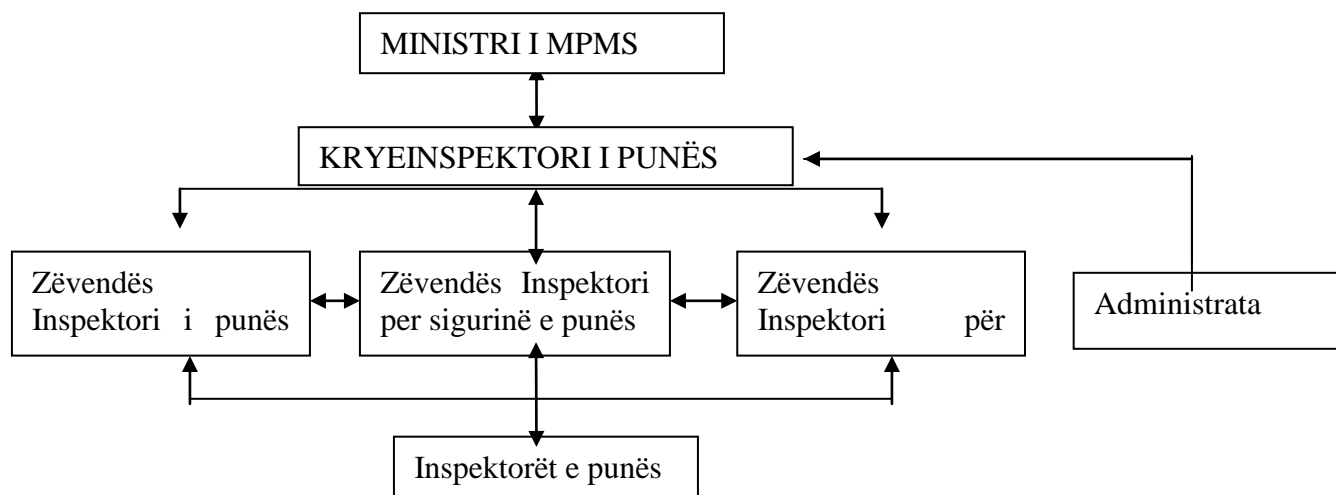
- Ju lutem a mund ta paraqitni një pasqyrë të kapaciteteve administrative në këtë fushë: cila Ministri është përgjegjëse? Cilat organe tjera administrative janë të përfshira? A mund të informoni për numrin e stafit dhe nivelet e përgjegjësisë?

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS) është institucioni kryesor në fushën e punës e cila është përgjegjëse për politikën dhe zhvillimin e legjislacionit dhe monitorimit të zbatimit të tij. Zona e punës është e vendosur nën Departamentin e Punës dhe Punësimit të MPMS-së. MPMS-ja ka të punësuar gjithsej 920 punëtorë. Është inspektorati i punës, i cili vepron nën Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale dhe është organi kryesor përgjegjës për monitorimin e zbatimit të legjislacionit të punës (ju lutem referojuni përgjigjes në pyetjen vijuese në lidhje me numrin e personelit). Një rol shumë të rëndësishëm në këtë fushë gjithashtu e ka luajtur edhe Këshilli Ekonomik dhe Social që është kryesori në dialogun social trepalësh në nivel kombëtar. Në këtë drejtim, rol shumë i rëndësishëm është luajtur edhe nga Bashkimi i Sindikatave të Pavarura të Kosovës (BSPK), Konfederata e Sindikatave të Lira të Kosovës (KSLK), Oda Ekonomike e Kosovës (OEK) dhe Aleanca Kosovare e Biznesit (AKB) si partnerë kryesorë të dialogut social trepalësh, i cili ndër të tjera, ndihmojnë edhe në formimin e politikave dhe legjislacionit në këtë fushë.

- Ju lutem informoni rreth organizimit dhe numrit të stafit të inspektoratit të punës që është përgjegjës për monitorimin e kushteve të punës dhe zbatimin e Ligjit të Punës.

Inspektorati i Punës (IP) është themeluar me Ligjin 2002/9 (për Inspektoratin e Punës) si një autoritet ekzekutiv. Inspektorati i Punës përbëhet nga Shefi i Punës dhe tre zëvendës (për marrëdhëniet e punës, sigurinë e punës dhe shëndetin), 50 inspektorë të punës dhe pesë punëtorë në administratë.

Tabela 85. Struktura organizative e Inspektoratit të Punës

- Cila gjykatë apo gjykatat janë kompetente që të merren me kontestet individuale dhe kolektive të punës?

Gjykatat janë përgjegjëse për mosmarrëveshjet individuale dhe kolektive janë gjykatat themelore siç rregullohen me Ligjin mbi Gjykatat Nr. 2010/03-L-199.

Shëndeti dhe Siguria në Punë

- Ju lutemi paraqitni një pasqyrë të përgjithshme mbi politikat dhe strategjitë në fushën e shëndetit dhe sigurisë në punë dhe zbatimin e tyre. Gjithashtu siguroni një listë lidhur me dokumentet strategjike dhe politikat që tregojnë qëllimet kryesore dhe periudhën kohore të mbuluar, në veçanti duke treguar se ju keni një strategji për shëndetin dhe sigurinë në punë për periudhën aktuale.

Politikat dhe strategjitë Qeveritare që lidhen me shëndetin dhe sigurinë në punë përfshirë Strategjinë Sektoriale të MPMS-së 2011-2013, Programi legjislativ 2012 dhe PVPE 2012, të cilat parashikojnë që të hartojë një ligj të ri për sigurinë dhe shëndetin në punë.

MPMS-ja ka zhvilluar një draft fillestar të projektligjit mbi shëndetin dhe sigurinë në punë, e cila është bazuar në të ashtuquajturën Direktiva Thelbësore Nr. 89/391/KEE (mbi paraqitjen e masave për fillimin e përmirësimeve në fushën e shëndetit të punëtorëve dhe sigurinë në punë). Projektligji është konsultuar me ekspertët ndërkombëtarë, ekspertët e njëjtë kanë siguruar trajnim për inspektorët e punës në Projektligj dhe Direktiva. Në parim projektligji u miratua nga partnerët socialë dhe pritet që të miratohet edhe nga ana e Qeverisë deri në fund të gushtit 2012.

Qeveria nuk ka strategji të veçantë për sigurinë dhe shëndetin në punë, por një strategji e tillë është planifikuar që të hartohet këtë vit. Për më tepër, MPMS-ja ka paraparë krijimin e një bazë të të dhënave mbi shëndetin dhe sigurinë gjatë vitit 2013.

- Ju lutemi paraqitni një pasqyrë të kornizës ligjore në lidhje me shëndetin dhe sigurinë në punë.

Shëndeti dhe siguria në punë është e rregulluar aktualisht nga Ligji Nr 2003/19 për Sigurinë në Punë, Mbrotjtje të Shëndetit dhe Ambientit të Punës dhe dy aktet e lidhura: i) Rregullorja Nr 2004/01 për masat sanitare dhe teknike të sigurisë në punë, dhe ii) Rregullorja Nr 2005/02 mbi vlerësimin e rrezikut në punë. Në bazë të Ligjit të Punës Nr. 03/L-212, tre Udhëzime Administrative mbi shëndetin dhe sigurinë në punë janë lëshuar:

- a. Udhëzimi Administrativ Nr 10/2011 për klasifikimin dhe sistematizimin e punës së rrezikshme që ndikon seriozisht në shëndetin e punëtorëve;
- b. Udhëzimi Administrativ Nr 11/2011 për klasifikimin e formave të vështira dhe të rrezikshme të punës që mund të dëmtojë shëndetin e grave shtatzëna dhe grave që ushqejnë fëmijët me gji;
- c. Udhëzimi Administrativ Nr 01/2012 për sistematizimin dhe klasifikimin e punëve të vështira dhe të rrezikshme për personat nën 18 vjeç;
- d. Udhëzimi Administrativ për siguri, klasifikimin e lëndimeve dhe niveli i kompensimit për dëmtime që kanë ndodhur në punë është në fazën e konsultimeve paraprake në përputhje me Rregulloren e Punës së Qeverisë Nr. 09/2011, Neni 7.

- Ju lutem jepni informacione në lidhje me transpozimin e Ligjit të Kosovës për Direktivat Kornizë (89/391/KEE), d.m.th projektligji i përgatitur dhe i planifikuar në tabelën kohore për miratimin e tij.

Direktiva Kornizë (89/391/KEE) është duke u transpozuar në projektligj për sigurinë dhe shëndetin në punë dhe ambientin e punës. Sipas vlerësimeve tona, shkalla e zhvendosjes së direktivës për projektligjin në fjalë pothuajse është përfunduar. Projektligji është planifikuar të miratohet nga ana e Qeverisë në tetor të këtij viti

- A keni legjislacion përkatës të Direktivave të tjera të BE-së në fushën e shëndetit dhe sigurisë në punë?

Ligji Nr 2003/19 mbi sigurinë dhe shëndetin në punë dhe ambientin e punës është pjesërisht i harmonizuar me Direktivën Kornizë (89/391/KEE). Përveç kësaj Direktive, legjislacioni në fushën e sigurisë dhe shëndetit në punë gjithashtu pasqyron direktiva tjera përkatëse ose udhëzime të tilla si:

- a. Direktiva e Këshillit 92/85/KEE-së të 19 tetorit të vitit 1992 (direktiva e dhjetë individuale sipas kuptimit të Nenit 16 (1) të Direktivës 89/391/KEE) është zhvendosur pjesërisht në UA nr. 11/2011 për klasifikimin e formave të vështira dhe të rrezikshme të punës që mund të dëmtojnë shëndetin e grave shtatzëna dhe grave me gji dhënie.
- b. Direktiva e Këshillit 94/33/KE të 22 qershorit të vitit 1994 të datës 22 qershor 1994 mbi mbrojtjen e të rinjve në punë është e transpozuar në një shkallë relativisht të lartë në Ligjin e Punës dhe UA Nr. 01/2012 për sistematizimin dhe klasifikimin e punëve të vështira dhe të rrezikshme për personat nën moshën 18 vjeçare. Përveç kësaj UA Nr. 10/2011 sipërfaqësisht prek shumë direktiva tjera që lidhen me agjentët biologjik, fizik dhe kimik, që pastaj punojnë me asbest në ndërtim, etj.

- Ju lutem ofroni një pasqyrë të organeve përgjegjëse për zbatimin e sigurisë dhe shëndetit në legjislacionin e punës. A ekziston Inspektorati i Punës që është përgjegjës për monitorimin e shëndetit dhe sigurisë në punë? A mund të informoni në lidhje me numrin e stafit dhe organizimin? Si e vlerësoni përshtatshmërinë e kapaciteteve?

Organi ekzekutiv i Inspektoratit të Punës është organi përgjegjës për monitorimin e zbatimit të legjislacionit për sigurinë dhe shëndetin në punë. Ky organ është themeluar nga MPMS-ja në përputhje me Konventën ONP Nr. 81 dhe me Ligjin 2002/9 për Inspektoratin e Punës.

Raportet e Inspektoratit në MPMS dhe hierarkia organizative është si më poshtë:

- a. MPMS;
- b. Ministri;
- c. Shefi i inspektoratit të punës;
- d. Tre zëvendës të Kryeinspektorit për marrëdhënie të punës, siguria në punë, mbrojtja e shëndetit të punëtorëve dhe ambientit të punës;
- e. 50 inspektor të punës;
- f. 5 punëtor administrativ.

Inspektorati funksionon në të gjitha komunat e Kosovës dhe përgjegjësitë e tij përfshijnë monitorimin e zbatimit të legjislacionit, kryerjen e inspektimeve në vendet e punës dhe mund të udhëzojë ndërprerjen e punës në rastet ku nuk ka siguri në punë, ofron informata dhe këshillim, etj. Duke marrë parasysh përgjegjësitë dhe ngarkesat, kapacitetet e inspektorateve të punës janë të dobët në aspektin sasior. Raporti i një inspektori për numrin e banorëve nuk është ende i mjaftueshëm për aktivitete efektive të inspektimit të punës. Megjithatë, Qeveria e Kosovës ka punuar vazhdimisht në rritjen e kapaciteteve të Inspektoratit si në aspektin e trajnimeve edhe në aspektin për rritjen e numrit të inspektorëve që ishte më e ulët në numër në vitet e mëparshme. Vlerësimi ynë është se inspektorët e punës janë të përgatitur mirë në aspektin profesional, duke marrë trajnime të vazhdueshëm në lidhje me legjislacionin e BE në këtë fushë.

3.9.5.1.3. Historiku i të dhënave

- Ju lutem siguronit treguesit kryesor demografik (për 5 vitet e fundit):

- a) Rritja neto e popullsisë; popullsia nga shpërndarja rajonale, gjinisë dhe strukturës së moshës (më pak se 15 vjet; më shumë se 60 vjet; mbi 75 vjet); shkalla demografike e varësisë (popullsia e moshës 65+ popullsia mbi 15-64); si është varësia demografike

(pritet të zhvillohet gjatë dekadave të ardhshme? Parashikimet demografike nëse janë në dispozicion.

Tabela 86. Përqindja mesatare vjetore e rritjes neto të popullsisë është rreth 21.800 banorë

Rritja natyrore sipas viteve					
Viti	2007	2008	2009	2010	Mesatarja vjetore për 4 vite
Rritja natyrore	22,465	22,253	21,735	20,746	21,800

Shënim: në këtë llogaritje nuk janë përfshirë fenomenet virale që kanë ndodhur jashtë vendit. Të dhënat vitale për vitin 2011 të publikuar në fund të qershorit të vitit 2012

b) Popullata sipas shpërndarjes rajonale,

Tabela 87. Popullata dhe shpërndarja e saj në nivel të komunave të Kosovës, (2011)

Renditja	Komunat	Totali
1	Deçan	40,404
2	Dragash	34,350
3	Ferizaj	109,659
4	Fushë Kosove	35,222
5	Gjakovë	95,388
6	Gjilan	90,882
7	Glllogoc	59,278
8	Graçanica	10,655
9	Hani i Elezit	9,498
10	Istog	39,089
11	Junik	6,134
12	Kaçanik	33,780
13	Kamenica	36,178
14	Klina	38,993
15	Klllokot	2,550
16	Leposaviq	–
17	Lipjan	58,173
18	Malisheva	55,552
19	Mamushë	5,586
20	Mitrovica	72,748
21	Novobrdë	6,751
22	Obiliq	21,782
23	Partesh	1,783
24	Pejë	97,282
25	Podujeva	89,420
26	Prishtina	200,838
27	Prizren	179,494
28	Rahovec	56,926
29	Ranillug	3,852
30	Shtërpçë	6,972
31	Shtime	27,515
32	Skenderaj	51,480

33	Suhareka	60,572
34	Viti	47,433
35	Vushtrri	70,536
36	Zveçan	–
37	Zubin Potok	–
Totali		1,756,751

- c) **Gjinia dhe struktura e moshës (më pak se 15 vjet; më shumë se 60 vjet; mbi 75 vjet); shkalla demografike e varësisë (popullsia e moshës 65+ në krahasim me popullsinë 15-64 vjeç);**

Tabela 88. Popullata sipas gjinisë dhe moshës

Grup-Mosha	Gjinia			
	M		F	
	Total	%	Total	%
< 15	254,951	51.8	237,501	48.2
> 60	80,138	47.1	90,103	52.9
65+	55,091	46.7	62,770	53.3
75 +	16,995	43.4	22,199	56.6
15-64	574,017	50.1	572,420	49.9

Burimi: Të dhënat paraprake nga regjistrimi i vitit 2011 (baza e të dhënave)

- d) **Si është varësia demografike (evolucioni i pritshëm në dekadat e ardhshme)? Një projektim demografik, Nëse kjo është e mundur.**

Pas publikimi të të dhënave përfundimtare të regjistrimit (2011), ASK-ja do të bëjë parashikimet demografike.

- e) **Lindshmëria: shkalla e lindjes për 1000 banorë, shkalla e përgjithshme e lindjeve, do të thotë mosha mesatare e grave në shkallë të lindjes së fëmijëve, shkalla neto riprodhuese;**

Tabela 89. Statistikat e lindjeve: përqindja e lindjeve për 1000 banorë:

Vitet	Promilët (‰)
2007	17.31
2008	17.02
2009	16.59
2010	15.90

Burimi: Departamenti i Statistikave Vitale të ASK-së. (Të dhënat vitale për vitin 2011 të publikuara në fund të muajit qershor 2012)

Tabela 90. Totali i lindjeve/shkalla.

Vitet	Lindjet	%
2007	28,908	1.73
2008	28,806	1.70
2009	28,436	1.66
2010	27,602	1.59

Shënim: në këtë llogaritje nuk janë përfshirë lindjet që kanë ndodhur jashtë Kosovës

f) Mosha mesatare e grave shtatzëna,

Mosha mesatare e grave shtatzëna nuk përcillet- por ndiqet nga ASK-ja, Më poshtë është mosha mesatare e nënave që kanë lindur për vite si në vijim:

Tabela 91. Mosha mesatare e nënave që kanë lindur për vite si në vijim

Vitet	Vitet mesatare të nënave që lindën
2007	27.3
2008	27.6
2009	27.7
2010	28.1
2011	28.1

g) Përqindja totale e riprodhimit

Brenda një viti, riprodhimi në Kosovë është 1.19% ose 20,746 njerëz në vit.

Jetëgjatësia në lindje (sipas gjinisë), në moshën 40 dhe 65, jetë të shëndetshme, jetëgjatësia në lindje dhe në 65 vjeç; nëse janë në dispozicion, të dhënat kryesore mbi jetëgjatësinë nga statusi socio-ekonomik.

Tabela 92. Jetëgjatësia në lindje (sipas gjinisë)

Viti	Mesatarja	Meshkuj	Femra
2009	69.9	68	71.8

Burimi: Studimi Demografik , social dhe shëndeti riprodhues në Kosovë 2009 ASK-ja për vite dhe për grupe të tjera të moshës ASK-ja nuk ka të dhëna.

h) Migrimi: emigrimi dhe imigrimi: Shkalla e papërpunuar e migrimit neto, tendencat kryesore, zhvillimet kryesore në shifra absolute, përqindjet e popullsisë, grupmoshat, rajonet dhe grupet.

Ajencia Kosovare e Statistikave nuk i ka monitoruar dhe nuk ka të dhëna përfaqësuese për migracionin.

- Ju lutem jepni indikatorët në vijim:

a) Shkalla e papunësisë sipas gjinisë, nga komunitetet, sipas nivelit arsimor (fillor, të mesëm, terciar); informata të tjera mbi grupet e prekura nga papunësisë (të rinjtë nën 25 vjeç, të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara, emigrantët etj), nxjerrë në pah e dallimeve rajonale;

Tregu i punës në Kosovë karakterizohet nga papunësisë afatgjatë tek të rinjtë, gratë, personat me aftësi të kufizuara dhe minoritetet. Shih tabelën më poshtë.

Tabela 93. Papunësia afatgjatë e kategorive tek të rinjtë, gratë, personat me aftësi të kufizuara dhe minoritetet

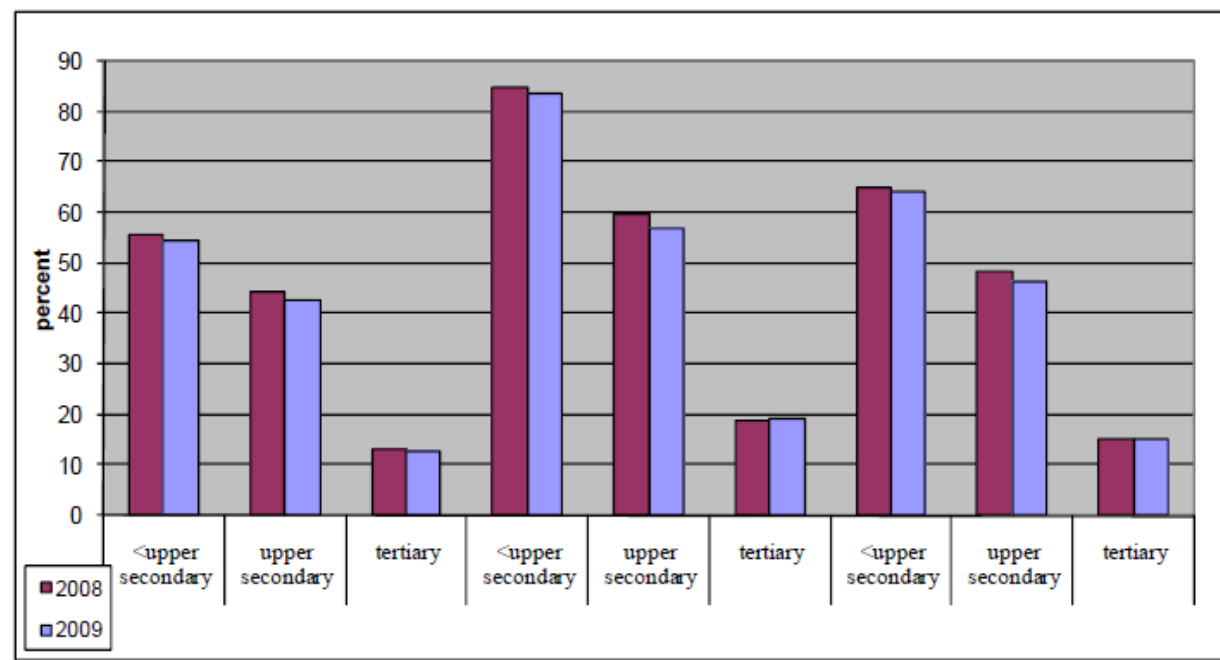
	2007	2008	2009	2010	2011
Kategoria					
Papunësia afatgjatë	93.0%	93.5%	94.2%	94.0%	93.8%

<u>rinisë (15-24)</u>	<u>98,695</u>	<u>101,658</u>	<u>103,896</u>	<u>106,342</u>	<u>107,122</u>
<u>Femra të papunë</u>	<u>156,679</u>	<u>158,120</u>	<u>161,131</u>	<u>160,856</u>	<u>157,922</u>
<u>Persona me aftësi</u>	<u>1726</u>	<u>1814</u>	<u>1903</u>	<u>1937</u>	<u>2030</u>
<u>Të kufizuara</u>					
<u>Të gjitha minoritetet</u>	<u>30133</u>	<u>30509</u>	<u>30695</u>	<u>29860</u>	<u>29711</u>

Burimi: Puna dhe Punësimi Raporti Vjetor 2011/MPMS

Sipas Anketës së Fuqisë Punëtore të vitit 2009 të ASK-së, me një normë rreth 64%, personat me kualifikim më të ulët kanë më shumë gjasa të mbetet pa papunë, dhe kjo normë zvogëlohet rreth 46% në nivelin e mesëm (arsimi i mesëm), ndërsa personat me kolegji ose universitet shfaqin një normë papunësie prej rreth 15 %. Lidhur me punësimin, femrat janë në pozitë më negative se sa meshkujt në të gjitha nivelet e arsimit, por dallimet zvogëlohen me kualifikim të lartë (Shih grafikun e mëposhtëm. Të dhënat janë kategorizuar sipas gjinisë : meshkuj, femra dhe të gjithë).

Grafiku 1. Papunësia nga niveli i arsimit

Kosova zyrtarisht është e ndarë në dy nivele; lokalitetet dhe komunat. Prandaj ne nuk posedojmë të dhëna mbi dallimet në nivel rajonal.

- b) Shkalla e punësimit sipas gjinisë, sipas komuniteteve, me nivelin arsimor (primar, sekondar, terciar); Shkalla e punësimit të të rinjve nën moshën 25 vjeç, i punëtorëve më të vjetër (55-64); nxjerrë në pah dallimet rajonale; niveli i punësimit për gratë kombinohet me numrin e fëmijëve;

Shkalla e punësimit (paraqet përqindjen e personave të punësuar të popullsisë në moshë pune në Kosovë, sipas të dhënave të fundit të punës studimi forcës (AFP), 2009 arrin 26.4%).

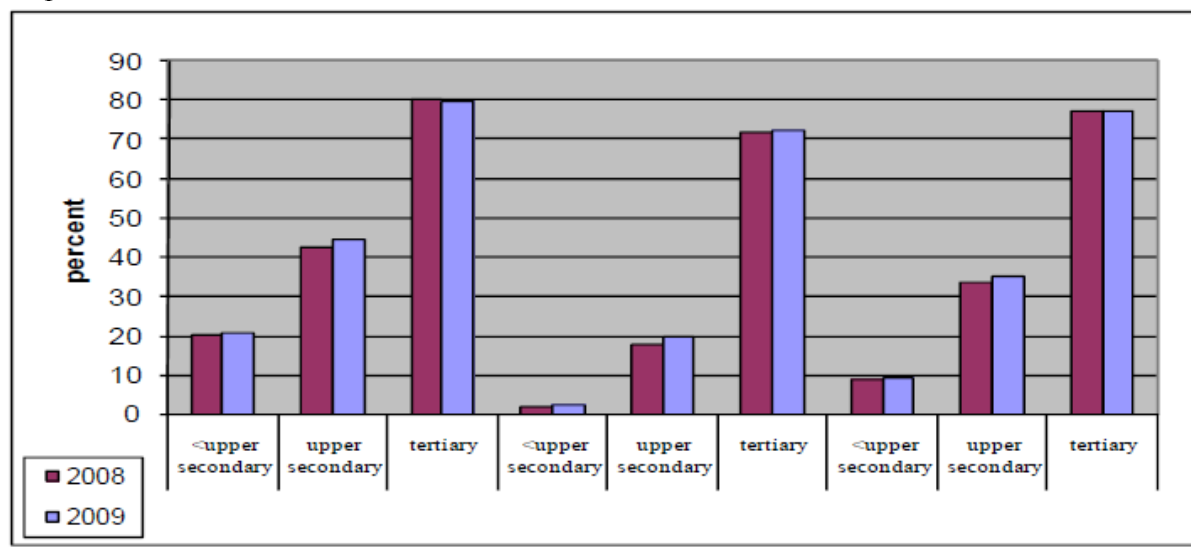
Tabela 94. Shkalla e punësimit në Kosovë

<u>Viti</u>	<u>2005</u>	-	<u>2006</u>	-	<u>2007</u>	-	<u>2008</u>	-	<u>2009</u>
<u>Totali</u>	<u>28.9</u>	-	<u>29</u>	-	<u>26.5</u>	-	<u>24.3</u>	-	<u>26.4</u>
<u>Meshkuj</u>	<u>46.4</u>		<u>46.5</u>		<u>40.6</u>		<u>38</u>		<u>40.2</u>

Burimi: Agjencioni i Statistikave të Kosovës

Sipas Anketës së vitit 2009 të ASK-së mbi Fuqinë Punëtore, edhe pse më e ulët tek meshkujt, këto dallime në mes niveleve të arsimit janë edhe më të dukshme tek femrat. Në fakt, në nivelin terciar të arsimit, femrat pothuajse arrijnë shkallen e njëjtë të punësimit si meshkujt. Me fjalë tjera, faktori i kualifikimit luanë një rol të rëndësishëm për femrat, sepse ato janë të detyruar të vuajnë më shumë në bazë të deficitit përkatës dhe fitim më të lart nga investimet në kapitalin njerëzor (Shih grafikun më poshtë Të dhënat janë të kategorizuara sipas gjinisë sipas rendit. Mashkull, femër dhe të gjithë).

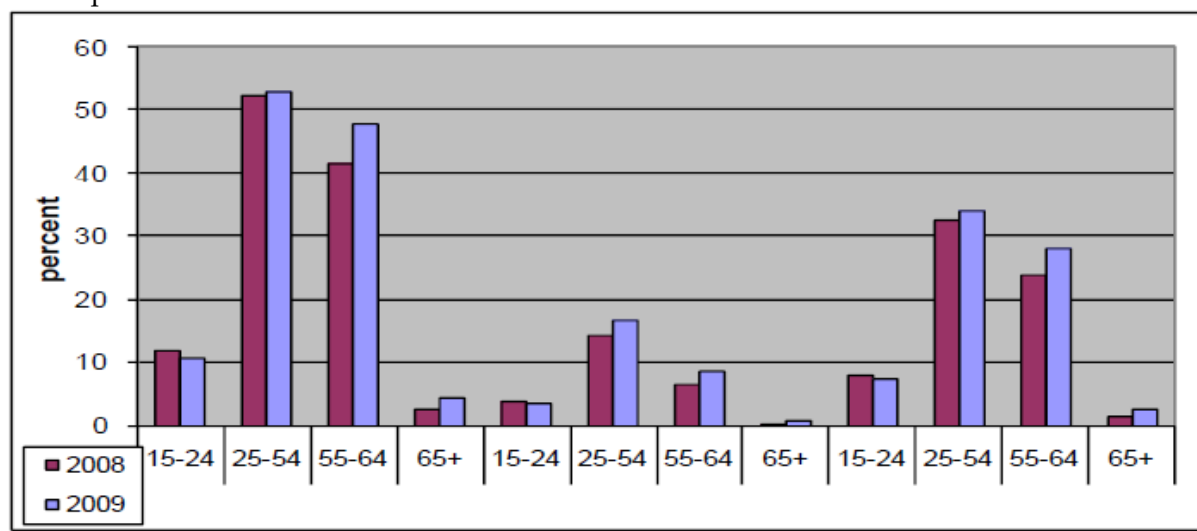
Grafiku 2. Shkalla e punësimit sipas nivelit arsimor dhe gjinisë, Anketa e vitit 2009 e ESK-së për Fuqinë Punëtore

Sipas Anketës së fundit të vitit 2009 të ASK-së-Fuqia Punëtore të dhënat për të dy gjinitë, shkalla e punësimit është më e ulët për grupmoshën 15-24 me vetëm 10.7% to 3.7% për meshkujt dhe femrat, pjesërisht, mund të shihet se ajo është për shkak të edukimit të vazhdueshëm, por gjithashtu mund të jetë pasojë e vështirësive për të arritur hyrjen e parë në tregun e punës. Në grupmoshën me të vjetër të popullsisë (55-64), është paraqitur ndryshim i madh mes meshkujve dhe femrave.

Shkaku kryesor i kësaj mospërputhje mund të jetë tendenca e femrave për të shkuar në pension më parë. Në këtë grafik ju mund të shihni nivelin e normës së punësimit të grup moshës mbi 65 vjeç që është 4.6% në 0.8% për meshkuj dhe femra, ndërsa shifrat përkatëse për vitin 2008 ishin 2.5% në 0.3% për meshkuj dhe femra (Shih grafikun më poshtë. Të dhënat janë të kategorizuara sipas gjinisë në rendin. Mashkull, femër dhe të gjithë).

Grafiku 3. Shkalla e punësimit sipas gjinisë dhe grupmoshave 2008-2009, Anketa e vitit 2009 e ASK-së- Fuqia Punëtore

Kosova zyrtarisht është e ndarë në dy nivele; lokalitetet dhe komunat. Prandaj ne nuk posedojmë të dhëna mbi dallimet në nivel rajonal.

c) Punësimi sipas sektorëve (publik/privat; degë) dhe sipas gjinisë;

Tabela 95. Divizioni i punësimit ndërmjet sektorit publik dhe privat, 2007-2011

Viti	2007	2008	2009	2010	2011
Punësimi	225,037	218,231	233,338	245,502	251,510
Publik	74,366	74,701	74,190	77,164	78,068
Privatë	150,671	143,530	159,148	168,338	173,442

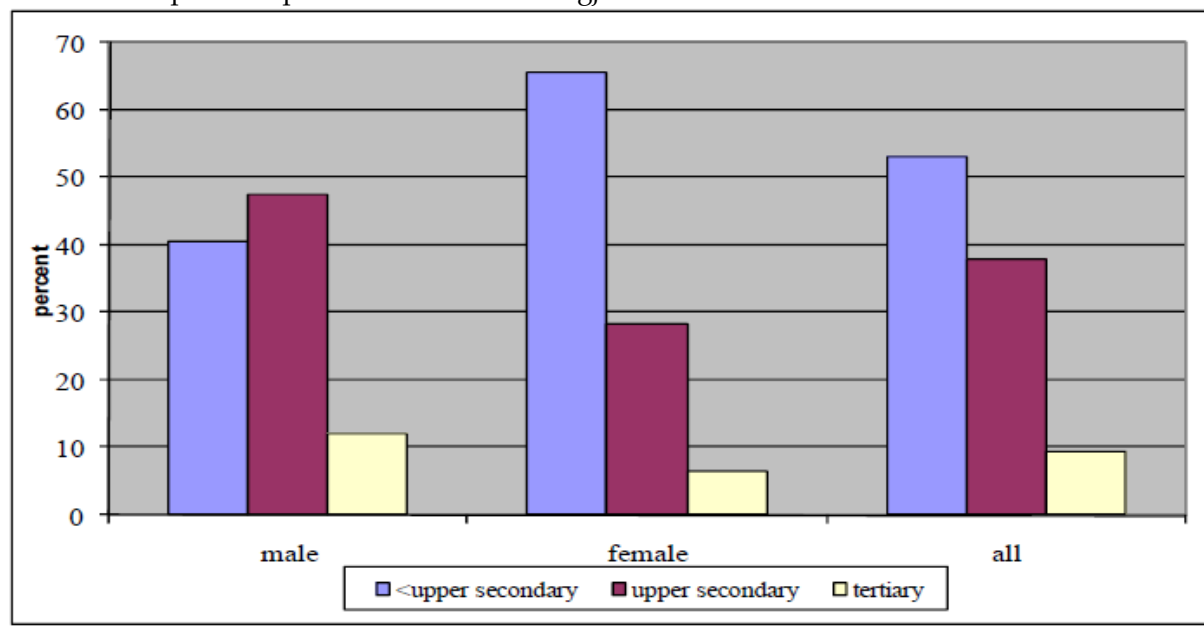
Burimi: ASK & Fondi i Mirëbesimit të Pensionistëve

d) Popullsia sipas nivelit arsimor dhe gjinisë; Sipas anketës së fundit të ASK-së Fuqia Punëtore 2009, të gjithë personat në Kosovë në moshë më të lart se 15 vjeç, pothuajse 41% e meshkujve dhe mbi 65% të femrave në Kosovë kanë përfunduar më pak se shkollën e mesme.

Sipas Anketës së fundit të vitit 2009 të ASK-së-Fuqia Punëtore, të gjithë personat në Kosovë në moshë më të lart se 15 vjeç, pothuajse 41% e meshkujve dhe mbi 65% të femrave në Kosovë kanë përfunduar më pak se shkollën e mesme.

Çdo i dymbëdhjeti mashkull dhe çdo e gjashtëmbëdhjeta femër ka pasur kolegji ose arsim universitar. Edhe në qoftë se merret parasysh se, në njërin anë, disa të rinj ende nuk e kanë mbaruar shkollimin e tyre dhe, grupet me moshë më të re në përgjithësi tentojnë të arrijnë nivele më të larta të se koleget e tyre më të vjetër, këto shifra duhet të japin arsye për shqetësim pasi kualifikimi i një personi përcakton shanset e saj për punësim dhe rrezikun e papunësisë. Të dyja këto efekte do të demonstron në seksionet në vijim.

Grafiku 4. Popullsia sipas nivelit arsimor dhe gjinisë

e) Shpërndarja e të hyrave, shkalla e nivelit kuintal të të ardhurave, indeksi GINI; në rrezik të shkallës së varfërisë dhe pragu, definicionet, nxjerr në pah grupet e rrezikuara);

Nuk ka të dhëna zyrtare në dispozicion në shpërndarjen e të ardhurave.

Indeksi GINI mat pabarazinë në konsum. Kjo mund të aplikohet për variablat siç janë të ardhurat, konsumi, prona e paluajtshme. Në raportin tonë ne kemi përdorur konsum të ndryshueshëm.

Përkufizimi është bërë në bazë të konsumit, duke përfshirë vlerat e asetëve shtëpiake. Indeksi GINI në vitin 2009 në Kosovë ishte 30.2. Sipas këtij treguesi duket se në përgjithësi pabarazia në Kosovë është relativisht e ulët.

Shënim: Vlera minimale e GINI-të është zero, ndërsa vlera maksimale është 1. Prandaj indeksi GINI ndryshon nga 0 në 1. Një GINI (100%) ndodh kur një person ka të gjithë konsumin në vend, ndërsa të tjerët nuk konsumojnë asgjë. Në përgjithësi, një GINI-të nga 30.2 është mjaft i ulët që tregon se shpërndarja e konsumit në Kosovë për vitin 2009 është relativisht e barabartë. (Burim: hulumtim-Buxhet i ekonomisë familjare, Banka Botërore, ASK 2009).

f) Struktura e familjes: tendencat kryesore, numri i fëmijëve për familje; mosha e nënës; shkalla e divorcit; përqindja e një prindi në familje; përqindja e një ekonomie familjare.

Numri i fëmijëve në familje nuk është përcaktuar ende, sipas regjistrimit të fundit. Këto të dhëna janë planifikuar të jenë në dispozicion në gusht të këtij viti.

Lidhur me moshën e nënës, këto të dhëna mund të rrjedhin vetëm nga të dhënat jetësore që ndjekin normat e lindjes. Sipas kësaj mosha mesatare e nënave në lindje në Kosovë është 28,1 për vitin 2011.

Tabela 96. Mosha mesatare e nënave në lindje

Viti	Mosha mesatare e nënave në lindje
2007	27.3
2008	27.6
2009	27.7

2010	28.1
2011	28.1

Tabela 97. Përqindja e shkurorëzimeve në 100 martesë në Kosovë.

Viti	Divorcet
2007	9.26
2008	5.72
2009	7.69
2010	7.94

Përqindja me një prind dhe përqindja e familjeve të vetme ende nuk mund të nxirren nga Zyra Rajonale e Punësimit. Këto të dhëna do të jetë në dispozicion pas publikimit përfundimtar të të dhënave

3.9.5.1.4. Politika e Punësimit

- Cili është pasqyra juaj e përgjithshme e situatës së tregut të punës në Kosovë dhe çështjeve/sfidave kryesore afat mesme dhe afatgjatë?

Në total prej 325.261 personave të regjistruar si të papunë në shërbimet publike të punësimit (SHPP) në Kosovë deri në fund të vitit 2011 - përfaqësojnë një rënie prej -3.0% në krahasim me vitin 2010, nga të cilët 93,8% janë të papunë afatgjatë, 48.6 femër, 60 % e tyre të pakualifikuar, grup-mosha 15-24 vjeç paraqesin nivelin më të lartë të regjistrimit në tregun e punës, 72% e të gjithë personave të papunë të regjistruar i përkasin një niveli më poshtë se arsimit mesëm. Mesatarisht, një zyrtar punësimi në Kosovë në vitin 2011 duhet të përkrahin rreth 1.787 persona të papunë. Në vitin 2011, shërbimet publike të punësimit në Kosovë kanë shënuar 9,776 konkurse pune të akumuluar për një vit. Sektori privat ka ofruar rreth 67 % të vendeve të lira. Gjatë vitit 2011, zyra e shërbimeve publike të punësimit ka ndihmuar 7,484 punësime të drejtpërdrejta të personave të regjistruar si të papunë në vendin e punës së re. Një total prej 3,449 të regjistruarve në trajnim janë regjistruar gjatë vitit 2011.

Sfidat afatgjata dhe të vazhdueshme në tregun e punës janë: zhvillimi i ulët dhe i ngadaltë ekonomike, papunësia e lartë në mesin e të rinjve, mungesa e kapaciteteve njerëzore në SHPP, buxheti i kufizuar në mbështetjen e masave aktive të tregut të punës, mundësia e ulët e kërkesës në rritje të tregut të punës.

- A ka ndonjë parashikim të tregut të punës?

Aktualisht, MPMS-ja nuk ka ndonjë parashikim të tregut të punës.

- Vendorsja institucionale/administrative : Kush e ka përgjegjësinë për hartimin dhe zbatimin e politikave të punësimit në nivel qendror, rajonal dhe lokal? Kush është përgjegjës për koordinimin e politikave midis departamenteve përkatëse në administratën në nivel qendror, rajonal dhe lokal? Ju lutemi të ofroni informacion rreth numrit të personelit dhe nivelet e përgjegjësisë për politikën e punësimit.

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale në strukturën organizative ka Departamentin e Punës dhe Punësimit, brenda të cilit gjendet Divizioni i Punës dhe Punësimit dhe Divizioni i Arsimit Profesional.

Hartimi i politikave të punësimit bëhet nga Departamenti i Punës dhe Punësimit, përkatësisht Divizioni i punësimit në nivel qendror.

Zbatimi i këtyre politikave të punësimit është një përgjegjësi e Zyrës së Punësimit nën menaxhimin e qendrave rajonale të punësimit në nivel rajonal dhe tërë procesi nën mbikëqyrjen dhe

monitorimin e Departamentit të Punës dhe Punësimit, përkatësisht Divizioni i Punës dhe Punësimit në nivel qendror. Aktualisht procesi i koordinimit të politikave të punësimit është i centralizuar nga lart poshtë.

Departamenti i Punës dhe Punësimit me Divizionin e Punësimit përbëhet nga 14 zyrtarë në nivel qendror. Nga ky numër, 2 punëtor janë përgjegjës për hartimin e politikave në nivel qendror.

- A ekziston ndonjë shërbim publik i punësimit (zyrë e punësimit)? Nëse po, cili është statusi i tij ligjor dhe si është e organizuar? Cilat janë detyrat /funksionet kryesore të shërbimit të punësimit publik? Cila është marrëdhënia e saj me Ministrinë e Punës? Cilat janë burimet e saj dhe stafi?

MPMS-ja e ka Departamentin e Punës dhe Punësimit me dy divizione: divizionin e Punësimit (i cili ka 7 Zyra Rajonale të Punësimit dhe 23 Zyre Komunale të Punësimit) dhe divizioni i trajnimit profesional (i cili ka 8 Qendra për Trajnim Profesional).

Udhëzim Administrativ Nr. 02/2009 për ndryshimin e Udhëzimit Administrativ Nr. 08/2005 për organizimin, sistemimin dhe menaxhim në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale (neni 20) përcakton rregullimin dhe përcaktimin e organizimit dhe sistemimit të punës, rregullimin dhe strukturën organizative, menaxhimin dhe rregullimin strukturor të funksionit dhe parimeve institucionale të MPMS-së.

Tablela98. Departamenti i punës dhe punësimit në përgjithësi duke përfshi atë qendror, regional dhe lokal

	Qendror	Nivel regjional	Niveli lolo	Totali
Departamenti i Punës dhe Punësimit	9	0	0	9
Departamenti i Punës dhe Punësimit	5	95	84	184
Divizioni i Aftësimit Profesional	4	79	0	83
Totali	18	174	84	276

Burim: Divizioni i punë dhe punësimit MPMS 2012

Bazuar në tabelën e mësipërme ne mund të vlerësojmë se niveli qendror që e bën 6.5 % të burimeve njerëzore në lidhje me nivel rajonal dhe vendor që përbën 93,5%, është vështirë për t'u marrë me dinamikën e zhvillimit të tregut të punës.

Departamenti i Punës dhe Punësimit është i organizuar si më poshtë:

- a. Divizioni i Punësimit;
- b. Divizioni i Aftësimit Profesional.

Sipas UA nr 08/2005 mbi organizimin, sistemimin dhe menaxhimin në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale, Departamenti i Punës dhe punësimeve është përgjegjës për:

- a. Formulimin, hartimin dhe zbatimin e politikave të punësimit, pa asnjë diskriminim,
- b. Zhvillimin dhe zbatimin e strategjisë së punësimit e miratuar nga autoritetet më të larta,
- c. Menaxhimin dhe mbikëqyrjen e punësimit (Zyra Rajonale e Punësimit, Qendrat e Aftësimit Profesional dhe Zyrat Komunale të Punësimit),
- d. Hartimin dhe zbatimin e strategjisë për aftësim profesional, e miratuar nga autoritetet më të larta,
- e. Hartimin dhe zbatimin e legjislacionit të nevojshëm në fushën e punësimit.
- f. Sigurimin e asistencës teknike dhe monitorimi i divizionit në lidhje me zbatimin e politikave të punësimit,

- g. Administrimin dhe mbikëqyrjen e trajnimeve për të siguruar detyrat e caktuara janë përfunduar me sukses,
- h. Për të siguruar që shërbimet e ofruara janë në dispozicion për të gjithë territorin e Kosovës,
- i. Komunikim dhe bashkëpunim të plotë dhe efektive ndërmjet të gjithë akterëve që merren me punë dhe fushën e punësimit,
- j. Mbajtja e kontakteve të rregullta me donatorët lidhur me dizajnin dhe zbatimin e projekteve lokale në fushat e punës dhe punësimit,
- k. Koordinimi dhe bashkëpunimi me partnerët socialë për zhvillimin dhe promovimin e dialogut social në Kosovë, në përputhje me legjislacionit primar dhe sekondar i cili është i zbatueshëm për këto çështje.

- Shpjegoni se çfarë janë dokumentet kryesore të politikave/strategjive, qëllimet e tyre kryesore dhe periodha e mbuluar. Shpjegoni se si ata i monitorojnë dhe paraqitni rezultatet e monitorimit.

MPMS-ja ka hartuar dhe miratuar strategjinë e punësimit 2010-2012, Strategjinë sektoriale 2010-2012 dhe Strategjinë e Aftësimit Profesional 2012-2014. Ekzistojnë edhe Planet e Veprimit për zbatimin e këtyre dokumenteve strategjike.

Strategjia e Punësimit /2010-2012 synon të rrisë normën e punësimit duke përmirësuar klimën e investimeve dhe uljen e kostos së biznesit në mënyrë që të rrisë shpejtësinë e krijimit të vendeve të punës duke nxitur hapjen e bizneseve të reja, promovimi i një baze të fortë të aftësive dhe zhvillimin më të madh të kapitali njerëzor nëpërmjet edukimit formal dhe sistemeve të aftësimit profesional, përmirësimin edhe funksionimin e tregut të punës përmes institucioneve më të mira të tregut të punës, politikat dhe procedurat.

Strategjia sektoriale 2010-2012 qëllimi themelore është për të rritur nivelin e punësimit dhe rritjen e aftësive profesionale, varësisht nga kërkesat e tregut të punës. Për zhvillimin e bashkëpunimit me vendet rajonale (anëtare të BE-së dhe ato jashtë BE-së) dhe rritjen e mundësive të punësimit të fuqisë punëtore nga Kosova.

Monitorimi i zbatimit të veprimeve në kuadër të strategjisë kryhet nga grupet e monitorimit të krijuara në kuadër të Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale. Në funksion të monitorimit efektiv, është projektuar një matricë e progresit. Një proces monitorimi dhe vlerësimi është në vazhdim.

- Cili është korniza ligjor për zbatimin e programeve të punësimit dhe masave? Si e monitoroni zbatimin?

Për zbatimin e programeve, projekteve dhe masave të punësimit, MPMS-ja ka miratuar akte nënligjore në formë të Rregullores nr 01/2012 për Programet aktive të tregut të punës. Zbatimi i kësaj rregulloreje do të monitorohet fillimisht nga zyrtarët e Punës dhe Divizioni i Punësimit në nivel qendror, në nivel rajonal nga ana e drejtorëve të zyrave rajonale të punësimit dhe në nivel lokal nga ana e shefit të Zyrave komunale të Punësimit përmes raporteve dhe informacioneve të tregut të punës.

- Cilat janë masat aktive të tregut të punës në vend? Cila është pjesa e të papunëve të adresuar nga këto masa (nëse është e mundur sipas masave)? Nëse është e mundur të sigurojë të dhëna për pesë vitet e fundit.

Nëpërmjet programit "Programi i tregut aktiv të punës për gjenerimin e punësimit" UNDP-ja, ka ndërmjetësuar për punësim (617). "Aftësimi Profesional në Kosovë" nga Lux Development nga Luksemburgu (250); "Asistencë për Arsimin dhe Aftësimin Profesional në Kosovë" Kosvet -6, (890); Punët Publike të Kosovës në vitin 2011 (1809), "Mbrojtja e pyjeve nga zjarret" të MBPZHR-së (60),

"Beautiful Kosovo" KE-ja MPMS-ja (241); "punësimi aksionar" ka kontraktuar aktivitetet me AKB-në (1500).

Tabela 99. Numri total i punë kërkuësve të ndërmjetësuar për punësim 7484.

Viti	2007	2008	2009	2010	2011	Total
Numri i përfituesve nëpërmjet masave aktive të punësimit	5993	5845	7232	6787	7484	33341
%	-19%	1%	20%	-10%	10%	

Burimi: Divizioni i punës dhe punësimit/ MPMS, 2012

Të dhënat e paraqitura në tabelën e mësipërme tregojnë se në vitin 2009 ka pasur një rritje të përfituesve nëpërmjet masave aktive të punës për 20% në krahasim me vitin e kaluar. Kjo vjen si rezultat i zgjerimit të masave aktive të punës. Ndërsa, në vitin 2011 një rritje prej 10% në krahasim me vitin 2010 edhe si pasojë e zgjerimit të masave aktive të punës.

- Përshkruani strategjinë dhe masat e ndërmarra për të adresuar punën joformale/pashpallur dhe rezultatet e tyre?

Programi Qeveritar për Parandalimin e Ekonomisë Joformale në Kosovë dhe Plan i saj i Veprimit 2010-2012 ndjek objektivin e parandalimit të ekonomisë joformale.

Objektivat primare të programit të Qeverisë dhe plani i veprimit për parandalimin e ekonomisë joformale janë të përqendruar në përmirësimin e subjekteve të ndryshme të tilla si:

- Struktura organizative e autoriteteve përgjegjëse,
- legjislacioni,
- koordinimi i detyrave zyrtare dhe burimeve të autoriteteve përgjegjëse,
- Marrëveshjet e bashkëpunimit ndërmjet autoriteteve përgjegjëse,
- Trajtimi për institucionet publike dhe private,
- zhvillimin e sektorit sipërmarrës dhe ulja e çrregullimeve të tregut të punës,
- ndërgjegjësimi i ndikimit dhe parandalimi i ekonomisë joformale,
- sistemet e teknologjisë informative dhe instrumentet e autoriteteve përgjegjëse, si dhe
- Taksat.

Bazuar në Strategjinë e Qeverisë për parandalimin e ekonomisë joformale 2010-2012 dhe Planin e Veprimit për zbatimin e kësaj strategjie MPMS-ja në bashkëpunim me ATK-në dhe Policinë e Kosovës, Inspektorati i Punës ka kryer inspektime të përbashkëta, dhe si rezultat i këtyre inspektimeve është 3,219 punëtorë të legalizuar dhe 94 subjekte të vlefshme të cilat deri në atë kohë punonin të paregjistruar.

- Cila është përqindja e regjistrimit të papunëve? Cila është pjesëmarrja e burrave dhe grave, të rinjve dhe të punësuarve më të vjetër, të komuniteteve të ndryshme?

Tabela 100. Regjistrimi i të papunëve të grupmoshave gjinore

Indikatorët		2007	2008	2009	2010	2011
Regjistrimi i të papunëve		334595	335942	338895	335260	325261
Gjinia	Femra	156679	158120	161131	160856	157922
	Meshkuj	177916	177822	177764	174404	167339
Grup-mosha	15-24	98695	101658	103896	106342	107122
	Femra	47398	48891	50404	52071	53172
	25-39	147411	147995	149382	148059	142276
	Femra	70080	70639	72022	71796	69636
	40-54	66286	65585	65819	63631	59995
	Femra	30071	29857	30176	29372	27857
	55+	22203	20704	19798	17228	15868
	Femra	9163	8774	8551	7674	7349
Përkatësia	Shqiptar	304461	305433	308200	305400	295550
	Serb	13428	13198	13190	13021	12810
	Minoritete tjera	16706	17311	17505	16839	16901
	Të gjitha minoritetet	30133	30509	30695	29860	29598

Burimi : Informatat e tregut të punës në Kosovë, Raporti mujor/LED/MPMS

Rënie e regjistrimit të papunëve në vitin 2011 në krahasim me vitet e mëparshme është rezultat i rritjes së daljeve (anulimi, trajnime rreth punës) në lidhje me inputet. Rënia e regjistrimit është rreth - 3%

-Financimi: Si financohet politika e punësimit ? Cila është shuma e alokuar (p.sh. si pjesë e buxhetit qendror, për 5 vitet e fundit)? Cilat janë burimet për financimin e politikave të tregut aktiv të punës? Cila është shuma e shpenzuar në masat e tregut aktive të punës (si përqindje e buxhetit, si përqindje e PBB-së, gjatë 5 viteve të fundit)

Politikat e punësimit janë duke u financuar nga dy burime: nga Buxheti i Konsoliduar i Kosovës dhe donatorët, për më shumë hollësi shih tabelën më poshtë.

Tabela 101. Financimi i politikave të punësimit

	2007	2008	2009	2010	2011
Total buxheti i konsoliduar i Kosovës	717.473.900	1,000,903,323	1,139,378,232	1.295.096.800	1,414,927,737
Financimi i politikave të punësimit nga BKK-ja	345,000	358,990	300,000	2,065.000	3.171.400

% e përkrahjes të politikave të punësimit nga KKB-ja për MMPS-në	0.05%	0.04%	0.03%	0.16%	0.22%
Donatorët	905,000	1,218,000	1,801,810	4,450.000	3.102.500

Burimi; Divizioni i punës dhe punësimit/MMPS/2012

- Përshkruani reformat e fundit të cilat janë zbatuar. Cilat ishin objektivat kryesore të reformave? Shpjegoni se çfarë janë reformat e planifikuara dhe statusin e tyre aktual. Cili është ndikimi i pritshëm i këtyre reformave?

Është vendosur sistemi i Menaxhimit të informacionit të punësimit në të gjitha zyrat e shërbimeve të punësimit nëpër të gjithë Kosovën. Standardet minimale strukturore dhe funksionale për Shërbimet Publike të Punësimit janë të aprovuara nga Ministria. Objektivi kryesor i këtyre reformave është që të rrisë cilësinë e shërbimeve publike të punësimit, arrijtjet e fokusuar tek klienti, të ofruara për efektivitetin e tregut aktiv të punës për të shërbyer nevojat e konsumatorëve, për të përcaktuar një kuptim më të mirë të tregut të punës në nivel kombëtar dhe lokal. Hulumtimi, përpunimi, analizimi, dhe regjistrimi i informacionit të tregut të punës të zyrave lokale tek zyrat regjionale dhe Shërbimet Komunale të Punësimit dhe sistematizimin, përditësimin dhe zhvillimi i bazës së të dhënave që të kenë qasje të gjithë.

Në bazë të Planit Strategjik të Zhvillimit 2012-2014, një dokument i miratuar nga Qeveria, është planifikuar të vazhdojë me reformat për ngritjen e kapaciteteve për të hartuar politika në Departamentin e punës dhe punësimit themelon edhe Divizionet për hartimin e politikave dhe Divizionin për zbatimin e politikave , riorganizimit të aftësimit profesional, duke krijuar kapacitetet për ofrimin e trajnimit, organizimin e zyrave të punësimit përmes ndarjes së përgjegjësisë të zhvillimit, hartimin dhe monitorimin në fushën e punësimit dhe kohezionit social dhe formimin e shërbimit kombëtar të punësimit.

Ndikimi i pritur i këtyre reformave do të shprehet duke rritur cilësinë në shërbimet publike të punësimit në fushën e informacionit, këshillimit, ndërmjetësimit, hulumtimit, orientimit në karrierë, në fokus të konsumatorëve, zgjerimin dhe thellimin e masave aktive të tregut të punës dhe mbi të gjitha ndërtimin e shërbimeve cilësore për tregun e punës.

3.9.5.1.5. Përfshirja Sociale

- A ka ndonjë përkufizim zyrtar të varfërisë absolute dhe/ose relative dhe/ose përjashtimit social? Çfarë është varfëria absolute/relative dhe si është llogaritur?

Varfëria Absolute: Është përcaktuar pa marrë parasysh nivelin e përgjithshëm ose shpërndarjen e mirëqenies në shoqëri. Varfëria absolute është përcaktuar si të ardhura minimale, ushqim, ose konsumin e kalorive.

Varfëria relative: e përkufizon atë kategori të njerëzve të cilët janë të varfër në brenda fushës së përgjithshme të shpërndarjes së mirëqenies, brenda një shoqërie të caktuar. Ajo është shprehur me distancë (ndarje) midis konsumit individual, të ardhurat apo qasjen në shërbime, krahasuar me normat e shoqërisë, në të cilën personi jeton.

Sipas qasjes së varfërisë relative, varfëria është rritur me të ardhurat mesatare të shtetit. Nëse të gjitha të ardhurat dhe shpenzimet do të dyfishohen pas llogaritjes së inflacionit, ajo do të ketë një reduktim të konsiderueshëm të varfërisë absolute, ndërkohë që varfëria do të mbetet tërësisht e pandryshuar.

Linjat e varfërisë së Kosovës janë krijuar duke përdorur metodën e Kostos së Nevojave Bazë (Ravallion 1994). Komponent i ushqimit të linjës së varfërisë fillon nga llogaritja e kalorive të 2,100 kilogram kalori për person në ditë, duke u bazuar në konsumin mesatar të familjeve që i afrohen linjës së varfërisë. Komponenti jo-ushqimor i varfërisë është i bazuar në pjesën e shpenzimeve totale që familjet e ekonomive familjare i ndajnë në artikujt jo-ushqimor. Linja e varfërisë është sasia e përbërësve të ushqimit dhe jo-ushqimit. Linja e varfërisë së skajshme është caktuar në mënyrë të barabartë me nivelin e varfërisë ushqimore, do të thotë nëse një familje që është jashtëzakonisht e varfër ka një shumë të përgjithshme konsumimi e cila është nën shumën që kërkohet në bazë të referencës së shportës ushqimore.

Sipas Vlerësimit të fundit të Varfërisë nga Bankës Botërore në vitin 2009, më shumë se e treta e popullsisë, respektivisht 34%, jetojnë nën vijën e varfërisë absolute prej 1.55 euro për person në ditë, dhe 12% jetojnë nën nivelin e varfërisë ekstreme nga 1,02 euro. Linjat e varfërisë në zonat rurale dhe urbane janë pothuajse të njëjta, me dallime të vogla në aspektin e shtatë rajoneve të Kosovës

- Ju lutem shpjegoni kush janë grupet e rrezikuara dhe paraqisni të dhënat / vlerësime në lidhje me madhësinë e tyre (p.sh. personat me aftësi të kufizuara, të papunët, të atyre në sektorin/ekzistencial jo formal bujqësor , bashkësitë etnike / kulturore (ju lutemi specifikoni), familjet, fëmijët dhe të rinjtë, gratë , të moshuarit, familjet me një prind etj)? Përshkruani përjashtimit social në drejtim të faktorëve urbane / rurale dhe rajonale. Përshkruani shpërndarjen rajonale të bashkësive etnike / kulturore.

Një nga grupet më të rrezikuara duke u përballur me një situatë të rëndë socio-ekonomike janë komuniteti RAE, përveç një normë më të lartë të varfërisë dhe përjashtimit social, ata kanë një nivel të ulët arsimor dhe shkallë të lartë të analfabetizmit, për shkak të braktisjes së hershme të shkollës, sidomos vajzat që në raste shumë të rralla përfundojnë arsimin e tyre.

Grupe të tjera të rrezikuara përfshijnë: fëmijët, pleqtë dhe familjet në të cilat kontributet dhe të ardhurat e tyre nuk i plotësojnë nevojat jetësore. Si grup i rrezikuara është konsideruar edhe kategoria e personave me aftësi të kufizuara, të grave nga zonat rurale, amviset dhe pa punësimi i gjatë. Rrjedhimisht, këto kategori janë të detyruar të braktisin shkollën për shkak të kushteve socio-ekonomike.

Mundësitë për këto grupe në qasjen e shërbimeve të ndryshme janë të kufizuara dhe varen edhe nga vendet ku jetojnë apo banojnë. Angazhimi i komunitetit RAE në tregun e punës është i kufizuar si në zonat urbane ashtu edhe në ato rurale dhe mundësitë për t'u angazhuar në punë janë kryesisht punë fizike, për shkak të mungesës së kualifikimit për çdo profesion.

Kategoritë e personave me aftësi të kufizuara, gratë dhe personat e pa punë që jetojnë në zonat rurale, kanë një tendencë për të lëvizur në zonat urbane për të gjetur mundësitë e punësimit apo integrim.

Komuniteti më i shpërndarë në të gjitha rajonet e Kosovës është komuniteti RAE. Komunitetet e tjera të tilla si turke dhe boshnjake janë të vendosura më shumë në një ose dy rajone të veçanta. Komuniteti serb është i përhapur në shumicën e rajoneve, me një numër të shumicës së komunitetit shqiptar dhe të tjerë, përveç në tri komunat në veri të Kosovës të cilat nuk janë integruar në shoqërinë kosovare, edhe pse ata janë pjesë e përfitimeve nga skemat dhe shërbimeve të ndryshme sociale.

Tabela 102. Papunësia me kalimin e kohës, 2007-2011

Viti	2007	2008	2009	2010	2011

Regjistruar					
i Papunë	334,595	335,942	338,895	335,260	325,261

Burimi: Raporti i Punës dhe Punësimit 2011, MPMS-ja

Kategoritë kryesore të papunësisë janë papunësia e gjatë, të rinjtë, gratë dhe pakicat.

Tabela 103. Papunësia e gjatë tek të rinjtë, gratë, personat me aftësi të kufizuara, si dhe pakicave

Kategoria	2007	2008	2009	2010	2011
Papunësia e gjatë	93.00%	93.50%	94.20%	94.00%	93.80%
Të Rinjtë (15-24)	98,695	101,658	103,896	106,342	107,122
Gra të Papunë	156,679	158,120	161,131	160,856	157,922
Persona me aftësi të kufizuara	1,726	1,814	1,903	1,937	2,030
Të gjitha pakicat	30,133	30,509	30,695	29,860	29,711

Burimi: Raporti i Punës dhe punësimit 2011, MPMS-ja

Ju lutem, shpjegoni se cilat janë reagimet e politikës në lidhje me grupet individuale?

Për të gjitha këto kategori, MPMS-ja ka zhvilluar forma alternative të mbrojtjes pavarësisht nga përkatësia e etnitetit, racës e fejesë. Politikat kryesore të MPMS-së janë: mbrojtja e fëmijëve të braktisur, fëmijët me prindër të divorcuar, fëmijët e lënë pas dore, fëmijët e abuzuar dhe keqtrajtuar, fëmijët me aftësi të kufizuara, fëmijët në punë, fëmijët e abuzuar fizikisht dhe viktimat e trafikimit.

Që nga viti 2000, skema e ndihmës sociale është duke ndihmuar familjet e varfra me nevojë, e cila është parashikuar si përfitimet sociale nëpërmjet pagesës mujore në para të gatshme, përjashtim nga pagesa e energjisë elektrike në një sasi të caktuar, sigurimin e shërbimeve mjekësore falas, etj.

Lidhur me grupet etnike minoritare në komunat të tjera me shumicë etnike ne kemi themeluar nën-zyrat për pakicat të cilat ofrojnë shërbime të ndryshme sociale. Zyrat e tilla janë krijuar për shqiptarët në 3 komunat veriore të Kosovës, për serbët në komunën e Pejës, Rahovecit, Gjilanit, Vushtrrisë, dhe për komunitetin turk në komunën e Mamushës.

Në lidhje me personat me aftësi të kufizuara, përveç shërbimeve të ofruara nga institucionet vendore, nuk ka skema të cilat janë projektuar për ata me aftësi të kufizuara të përhershme ose për të marrë kompensim në para për personat me aftësisë të kufizuar të cilat janë të financuara nga buxheti i shtetit dhe administrohet nga MPMS-ja. Këto skema përfshijnë; skema e mbështetjes së familjeve që kanë fëmijë me aftësi të kufizuara të moshës 1-18, skema pensione të përfshirë mbështetje për trajnime rehabilitimin dhe punësimin e personave me aftësi të kufizuara. Të gjitha këto janë të rregulluara nga ligje të veçanta për secilën kategori të përfitimeve, si dhe ligjet për shërbime të veçanta sociale

- Kush ka përgjegjësinë për hartimin dhe zbatimin e politikave të përfshirjes sociale në nivel qendror, rajonal dhe lokal? Kush është përgjegjës për koordinimin e politikave midis departamenteve përkatëse në administratën në nivel qendror, rajonal dhe lokal? Përshkruani strukturën organizative të institucioneve të përfshira në këto politika, roli i ofruesve të

shërbimeve sociale, OJQ-të, grupet për avokim, koordinimi midis institucioneve dhe mbulimin e aktiviteteve të tyre

Institucioni kryesor përgjegjës për hartimin dhe zbatimin e politikave të përfshirjes sociale, është Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale në nivel qendror, në bashkëpunim me Drejtoritë Komunale të Shëndetësisë dhe Mirëqenies Sociale në nivel lokal, dhe Zyra për Qeverisje të Mirë në kuadër të Zyrës së Kryeministrit e cila ka një rol koordinues.

Koordinimi i politikave në përfshirjen sociale në nivel qendror, në shumicën e rasteve kryhet nëpërmjet krijimit të grupeve punuese ose komisioneve, të cilat janë të autorizuar për të hartuar dokumente të politikave, strategjive apo planeve të veprimit.

Nuk ka ende asnjë organ koordinimi të themeluar në nivelin lokal në lidhje me hartimin e politikave të përfshirjes sociale. Zbatimi i politikave që bëhet nga institucionet të nivelit lokal (Drejtoritë Komunale të Shëndetësisë dhe Mirëqenies Sociale) dhe Departamentet e organit qendror që vepron në nivel lokal apo rajonal.

Institucionet kryesore të përfshira në hartimin dhe zbatimin e këtyre politikave ishin MPMS-ja në nivel qendror, Drejtoritë Komunale të Shëndetësisë dhe Mirëqenies Sociale përmes Qendrave për Punë Sociale, të cilat janë nën përgjegjësinë e komunës që nga viti 2009, dhe të ofrojë shërbime sociale dhe familjare për të gjithë qytetarët.

Përveç institucioneve publike, një rol të rëndësishëm ka luajtur OJQ-të, të cilat mund të ndahen në dy kategori: (1) shoqata e OJQ-ve të cilat janë të angazhuara në ofrimin e shërbimeve sociale dhe familjare përmes mbështetjes së donatorëve dhe janë kontraktuar edhe për shërbimet nga institucionet (MPMS-ja dhe Komunitatet) dhe (2) OJQ-të që mbrojnë dhe monitorojnë zbatimin e legjislacionit dhe të politikave sociale të përfshirjes.

-Cilat janë autoritetet financiare dhe mekanizmat?

Autoriteti kryesor i financimit në nivel qendror është Ministria e Financave që akordon fonde për MPMS-në për të mbuluar shpenzimet dhe zhvillimin profesional të shërbimeve për të gjithë qytetarët që i plotësojnë kushtet sipas legjislacionit në fuqi. Buxheti i ndarë për MPMS-në është i ndarë në bazë të programeve të ndryshme dhe nën-programe që mbulojnë shërbimet sociale përfitime, asistencë sociale dhe shërbime të tjera të kujdesit rezidencial.

Që nga viti 2009, komunitat janë përgjegjëse për financimin e qendrave sociale të punës. Burimi kryesor i financimit është buxheti qendror, nëpërmjet të cilit organizatat buxhetore qendrore dhe lokale janë të financuara. Komunitat kanë karakteristika specifike për arsim dhe shëndetësi, si dhe Grandin e Përgjithshëm të shpërndarë nga Qeveria Qendrore, sipas të cilit ata kanë mundësinë për të financuar shërbimet sociale dhe familjare. Komunitat gjithashtu kanë të ardhura të cilat mund të financojnë shërbime në bazë të prioriteteve të caktuara. Përmes mbështetjes së donatorëve, kriteret dhe formula financimi janë projektuar për shërbimet sociale dhe familjare. Kjo u paraqit për komunitat në formën e udhëzimeve për ndarjen buxhetore nga Grandi i Përgjithshëm dhe në të ardhurat për të financuar shërbimet sociale dhe familjare përmes të cilit do të mbështetet zbatimi i politikave të përfshirjes sociale.

Shpjegoni politikën drejt përfshirjes sociale të romëve: cilat janë dokumentet kryesore strategjike/politike, dhe objektivat e tyre? Cila është gjendja e zbatimit? Cilat janë rezultatet? Ku i shihni sfidat e ardhshme? - Dhënia e informacionit (të dhënat) mbi gjendjen e punësimit të komuniteteve të ndryshme minoritare, përshkruani politikat dhe masat vënies në fuqi për të mbështetur punësimin dhe përfshirjen sociale të këtyre komuniteteve dhe rezultatet e tyre. Si i vlerësoni rezultatet?

Strategjia dhe Plani i Veprimit për Integrimin e Romëve, Ashkalive dhe Egjiptasve, 2009-2015, është ndër prioritetet e Qeverisë së Kosovës. Strategjia është në vitin e tretë të zbatimit. ZKM/ZQM po vazhdon procesin e koordinimit, të monitorimit dhe raportimit mbi zbatimin e Planit të Veprimit për komunitetet RAE. Tani ajo është në proces të finalizimit të raportit për vitin 2011. Në lidhje me të arriturat, një raport nxjerr në pah problemet, vështirësitë dhe sfidat që janë me të cilat përballen institucionet në procesin e plotësimit të objektivave të parapara në planin e strategjisë dhe veprimit për integrimin e komuniteteve RAE.

Sa i përket informatave të tregut të punës RAE, referohu tek tabelat e mësipërme për punësimin dhe papunësinë, nën kategorinë 'pakicave tjera' pjesë e së cilës kategori është edhe komuniteti RAE.

Sfidat:

- a. Mos paraqitja e komunitetit RAE për regjistrim në shërbimet publike të punësimit për të ndihmuar në përfshirjen e tyre në tregun e punës.
- b. Niveli i ulët i zhvillimit ekonomik të Kosovës.
- c. Mungesa e Ligjit për promovimin e punësimit dhe kompensimin monetar.
- d. Shkalla e analfabetizmit e pjesëtarëve të komuniteteve RAE.
- e. Niveli i ulët i zbatimit të një pjese të komunitetit RAE në masat aktive të tregut të punës.

Në përputhje me Strategjinë dhe Planin e Veprimit për integrimin e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian 2009-2015, përkatësisht me qëllim për të arritur Objektiven 3 "Rritja e normës së punësimit të komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian me anë të ndërmjetësimit, të formimit profesional dhe punësimit në punë publike", gjatë vitit 2011, 478 punëkërkues (211 femra) nga komuniteti Ashkali, 207 Romë (99 femra) dhe 156 të tjerë (74 femra) kanë qenë të regjistruar në Zyrat e Punës Publike.

Prandaj numri i përgjithshëm i të papunëve të regjistruar në komunitetin RAE është si vijon:

- a. Ashkali 4183 - 2245 femër,
- b. Roma 3683 - 1679 femër,
- c. Të tjerët 937.

Numri i RAE të punësuar gjatë vitit 2011 janë si vijon:

- a. Ashkali 239 - 55 femër,
- b. Roma 38 - 4 femra, dhe
- c. Të tjerët 33 - 8 femra.

Numri total prej 69 (20 femra), Ashkali 29 (6 femra), Roma 10 (3 femër), të tjerët 30 (11 femra) kanë marrë pjesë në trajnime QAP në vitin 2011.

138 punëkërkues të komuniteteve RAE janë ndërmjetësuar - Romë 62, Ashkali 67, Egjiptian 9 janë regjistruar në Zyrën Publike të Punësimit në vitin 2011.

Numri i përgjithshëm i përfituesve RAE të përfshirë në përfitime të shërbimeve sociale në vitin 2011 është 210, nga të cilat 54 Rome, 102 Ashkali dhe 54 Egjiptian.

Brenda periudhës Janar-Dhjetor 2011, sipas skemës së ndihmës sociale për familjet që kanë fëmijë me aftësi të kufizuara të përhershme sipas moshës 1-18 vjet, gjithsej 21 familje kanë aplikuar, nga të cilat 9 janë ende aktive në këtë skemë (5 Ashkali, 2 Egjiptian dhe 2 Romë). Që nga viti 2009, numri i përgjithshëm që marrin përfitime në bazë të kësaj skeme është 97 (24 Romë, 53 Ashkali dhe 19 Egjiptian), të cilët marrin një përfitim prej 100 euro në muaj.

53 fëmijë janë strehuar tek familjet farefisnore, nga të cilat 37 Romë, 13 Ashkali dhe 3 Egjiptian.

Bazuar në Ligjin Nr. 2003/15 për Skemën e Ndhmës Sociale dhe akteve të tjera nënligjore, Skema e ndihmës sociale në Kosovë është i përkushtuar për të gjitha familjet e varfra, pavarësisht nga etnia, gjuha, mosha, etj. Sipas të dhënave të QPS-së -MPMS 2011, ndihma sociale në Kosovë është kusht për 35,762 familje me 155.998 anëtarët e familjes. Shih në ndarjet e më poshtme për komunitetet RAE:

- a. Ashkali: 1.384 familje me 7.354 anëtarë të familjes ose 3.87%;
- b. Roma: 923 familje, me 4.207 anëtarët e familjes ose 2.58%;
- c. Jo të deklaruar: 72 familjet me 335 anëtarët e familjes ose 0.2%;
- d. Deklaruar si të tjerët: 175 familje me 785 anëtarë të familjes ose 0.49%.

Sipas të dhënave të muajit Dhjetor 2011:

- a. Ashkali: 1.395 familje me 7.429 anëtarë të familjes ose 4.00%;
- b. Roma: 951 familje, 4.353 anëtarët e familjes ose 2,73%;
- c. Të padeklaruar: 56 familjet, me 252 anëtarë të familjes ose 0.16% dhe
- d. Deklaruar si të tjerët: 188 familje me 879 anëtarë të familjes ose 0.54%.

Brenda periudhës Janar-Dhjetor 2011, Komisioni përkatës i MPMS / DMS, ka shqyrtuar një numër total prej 309 kërkesave për ndihmë emergjente. 261 kërkesa janë miratuar (52 familje kanë përfituar një shumë prej 300 €, ndërsa 209 familje kanë përfituar një shumë prej 100 €). Brenda periudhës Janar-Dhjetor 2011 MPMS-ja janë shpenzuar 36.500 euro për këtë qëllim. Që nga kjo nën kategori, etniteti nuk ishte specifikuar në bazë të vlerësimeve rreth 7% e përfituesve i përkasin komunitetit RAE. Një Memorandum Mirëkuptimi është nënshkruar në mes MPMS-së dhe MF-KEK-ut për vitin 2011 që të subvencionojë familjet nën Skemën e Ndhmës Sociale, e cila vlen edhe për përfituesit e komunitetit RAE të kësaj skeme.

-Ju lutem, përshkruani reformat e fundit kryesore të cilat janë zbatuar. Cilat ishin objektivat kryesore të reformave? Shpjegoni se çfarë janë reformat e planifikuara dhe statusin e tyre aktual. Cili është ndikimi i pritshëm i këtyre reformave?

Memorandumi i Mirëkuptimit është nënshkruar në janar të vitit 2009 për të transferuar përgjegjësitë e shërbimeve sociale dhe asistencës sociale nga qendra (MPMS) në nivel lokal (komunat). Departamentet komunale shëndetësore kanë marrë përgjegjësi në menaxhimin dhe financimin e aktiviteteve të Qendrave për Punë Sociale, si institucionet kryesore që ofrojnë shërbime sociale.

Me mbështetjen e Komisionit Evropian projekti i financuar "Mbështetja e BE-së për MPMS-në" procesi reformues ka filluar në lidhje me përshtatjen dhe harmonizimin e asistencës fillestar dhe të mesëm në fushën e shërbimeve sociale dhe shoqërore. Ndër objektivat e realizuara me mbështetjen e këtij projekti është veprimi i draft planit për zbatimin e strategjive sektoriale, rishikimi i skemës së ndihmës sociale, zhvillimin e pesë standardeve të shërbimit social, përgatitja e kornizës ligjor për licencimin e ofruesve të shërbimeve sociale dhe familjare, si dhe ndërtimin e kapaciteteve të 5 pilot komunave për përgatitjen e planeve zhvillimore lokale për shërbimet sociale dhe familjare.

Procesi i reformimit të MPMS-së është mbështetur edhe nga projekti i DFID-it "Forcimi i kapaciteteve administrative dhe financiare për decentralizimin e shërbimeve sociale", në mbështetje të MPMS-së dhe komunave. Ky projekt filloi në vitin 2011, objektivat e të cilit janë për të krijuar një komitet këshillimor të politikave për decentralizimin e shërbimeve sociale, njësia e kostos për shërbimet sociale, projektimi i kriterëve dhe formula e financimit për shërbimet sociale, ndërtimin i kapaciteteve të komunave etj

Me mbështetjen e projekteve të përmendura, MPMS-ja është në fazën fillestare të implementimit të legjislacionit të ndryshuar (Ligji i Skemës së Ndihmës Sociale), ku legjislacioni dytësor i hartuar për licencimin e ofruesve të shërbimeve sociale dhe zbatimin e pesë standardëve minimale që janë aprovuar për shërbimet shoqërore dhe familjare.

Komiteti këshillues për shërbimet sociale është i përbërë nga MPMS-ja, MF-ja, MAPL-ja, Asociacioni i Komunave dhe ZKM-ja. Ky Komitet është duke zhvilluar një strategji 5 vjeçare për decentralizimin e shërbimeve sociale. Edhe pse ishte paraparë që të krijohet një mekanizëm të financimit për shërbimet sociale dhe familjare, që nga 2012 shërbimet familjare financohen nga Granti i Përgjithshëm i Komunave.

Projekti nga DFID ka dhënë këshilla të komitetit këshillues për përgatitjen e një formule financimi, e cila pasi është paraqitur tek Komiteti i Grandeve në muajin Mars 2012, Ministria e Financave ka vendosur që të ofrojë udhëzimet për komunat për ndarjen e buxhetit për shërbimet sociale nën Grandin e Përgjithshëm, derisa ligji për Financat Lokale është ndryshuar.

Objekti i MPMS-së është për të transferuar tek komunat përgjegjësitë për shërbimet e kujdesit rezidenciale dhe ditore për fëmijët, të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara. Prandaj MPMS-ja është duke bërë përpjekje të mëtejshme për të krijuar mekanizmat e duhura dhe kapacitetet për të zbatuar reformën e decentralizimit të plotë të shërbimeve sociale dhe familjare në nivel lokal. Në të njëjtën kohë ajo do të vazhdojë me procesin e licencimit të ofruesve të këtyre shërbimeve. Sektori jo-qeveritar i cili do të jetë i angazhuar në ofrimin e shërbimeve sociale, ndërsa komuna do të ketë formulën e financimit për shërbimet sociale në vend në mënyrë që politikat e përfshirjes sociale të zbatohen në mënyrë efektive.

Mungesa e statistikave ekonomike parandalon një vlerësim të saktë të situatës aktuale ekonomike dhe sociale. Bazuar në vlerësimet e situatës aktuale dhe objektivat e ardhshme, mundësi për adresimin e sfidave që luftojnë varfërinë dhe promovimin e përfshirjes sociale do të varet nga:

- a. Koordinimi institucional dhe menaxhimi mes institucioneve qendrore dhe lokale, për të arritur objektivat për zgjidhjen e problemeve shumëdimensionale të varfërisë.
- b. Krijimi i vendeve të punës është i rëndësishëm, dhe mundësia për të krijuar vende të mjaftueshme të punës janë të kufizuara.
- c. Punësimi i përkohshëm mund të luaj një rol të rëndësishëm - kryesisht programet e punëve publike dhe lidhjet e tyre me përfshirjen e përfituesit të skemave të asistencës sociale
- d. Ngritja e kapaciteteve administrative për të definuar më mirë objektivat e grupeve më të rrezikuara të popullatës dhe të zhvillimit të programeve për zbutjen e rreziqeve me të cilat përballen njerëzit e varfër.
- e. Niveli i ulët i arsimit dhe kualifikimet e njerëzve në varfëri të skajshme, krijojnë vështirësi për përfshirjen e tyre në shoqëri dhe punësim.
- f. Pasiguria e procesit të decentralizimit dhe një mekanizëm jo të përcaktuar financiar për shërbimet sociale krijojnë vështirësi për luftimin e varfërisë dhe nxitjen e përfshirjes sociale.

3.9.5.1.6. Mbrojta Sociale

-Ju lutem, përshkruani sistemin e mbrojtjes sociale (ministratë e përfshira, sigurimet ligjore, nivelet kryesore institucionale - centralizuar / decentralizuar, rolin e punëdhënësve dhe punëmarrësve, roli i OJQ-ve; shpjegoni përgjegjësitë kryesore institucionale për fushën e mbrojtjes sociale - legjislacionin dhe administratën, nëse është e mundur vendosni në tabelën organizative).

Sistemi i mbrojtjes sociale në Kosovë është i përbërë nga shërbimet profesionale dhe planet e përfitimit që janë të financuara nga buxheti i shtetit. Ka një dallim të qartë midis planeve që

përfitojnë të holla (pagesat e mirëqenies sociale) dhe shërbimeve sociale. Programet kryesore të zbatuara nga MPMS-ja përmes një rrjeti të Qendrave për Punë Sociale (QPS) dhe zyrat rajonale të Administratës Pensionale të Kosovës janë fokusuar në shpërndarjen e përfitimeve sociale, pagesat e pensioneve dhe shërbime tjera profesionale sociale për individët dhe familjet me probleme sociale. Kontributet pensionale janë përdorur vetëm për nivelin e dytë të sistemit të pensioneve për njerëzit e punësuar të cilët janë të administruara nga Kursimet Pensionale të Kosovës, Fondit të Mirëbesimit, një organ i pavarur që ka një bord që i raporton Kuvendit të Kosovës.

Sipas rregullores Nr. 02/2011, MPMS-ja është një institucion kryesor nga niveli qendror përgjegjës për krijimin e punësimit dhe politikave sociale, për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit në këto fusha, për të siguruar ndihmë financiare për familjet dhe individët nga fondi përkatës i parashikuar, për të administruar dhe promovuar sistemin e sigurimit shoqëror, duke përfshirë sistemin e pensioneve dhe përfitimeve të papunësisë, për të siguruar emergjencën dhe mbështetjen e përhershme financiare dhe shoqërore nëpërmjet institucioneve dhe shërbimeve të krijuara për këtë qëllim.

Komunat janë njësi territoriale e qeverisjes vendore. Nuk ka asnjë menaxhim të përgjithshëm rajonal në mes të nivelit lokal dhe qendror siç është rasti me shumë vende të tjera. Kjo është veçanërisht e rëndësishme për bashkëpunim ndër-komunal ofrimin e shërbimeve të caktuara të mbrojtjes sociale. Bazuar në legjislacionin lokal të qeverisjes, një pjesë e shërbimeve të mbrojtjes sociale janë transferuar tek komunat në vitin 2009, të tilla si shërbimet sociale dhe familjare, ndërsa sigurimi i përgjegjësisë të asistencës sociale është deleguar tërësisht.

Pavarësisht nga Qendrat për Punë Sociale që ofrojnë shërbime sociale, të cilat janë të administruara nga komunat, sistemi i mbrojtjes sociale vazhdon të jetë i centralizuar. Lidhur me pagesat e përfitimeve nga skemat e ndryshme dhe në mënyrë që të lehtësojë administrimin e tyre, modeli i di-përqendrimit është zhvilluar. Kështu, niveli lokal zhvillon procedurat e regjistrimit, në përzgjedhjen e përfituesve dhe vendimmarrjes, ndërsa administrata qendrore administron të dhënat dhe kryen pagesat për të gjithë përfituesit.

MPMS-ja vazhdon të menaxhojë institucionet e mëposhtme; Shtëpinë e të moshuarve në Prishtinë dhe Institutin Special në Shtime dhe 9 shtëpi rajonale të komuniteteve të cilat ofrojnë shërbime 24 orë për të moshuarit dhe invalidët. OJQ-të vazhdojnë të ofrojnë shërbime nëpërmjet marrëveshjeve me nivelin qendror (MPMS), disa shërbime të tilla si mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje ofrohet nga OJQ-të kontraktuara nga MPMS-ja ku 6 strehimoret kanë qenë të kontraktuar e financuar me 50% nga buxheti i MPMS. MPMS / DMS bashkëpunon me projekte të financuara nga donatorët, të cilat synojnë të mbështesin dhe të ofrojnë shërbime për qytetarët me nevojë.

MPMS gjithashtu menaxhon me zyrat Rajonale dhe Komunale të Administratës Pensionale përgjegjëse për administrimin e skemave të pensioneve. Procesi i aplikimit dhe regjistrimit në zyrat komunale dhe rajonale, ndërsa mbledhja e të dhënave dhe pagesat janë bërë nga niveli qendror.

-Financimi: cilat janë burimet kryesore të financimit të mbrojtjes sociale (p.sh. taksat kontributet sociale, taksat e tjera apo subvencionet qeveritare) dhe institucionet e përfshira (Qeveria, Organizatat para-fiskale, autoritete rajonale, OJQ-të, ekonomit familjare private etj). Cilat janë parimet kryesore të financimit për fushat e mbrojtjes sociale (parapagimi, financimi i financuar)? Cilat janë normat e kontributeve, kontributi bazë dhe baza e tatimit, a ka një kufij të lartë (të ulët) ?

Burimi kryesor financiar i mbrojtjes sociale, që mbulon përfitimet në para, është financuar nga buxheti i shtetit.

Ekzistojnë skema të ndryshme të përfitimeve me para për kategoritë e ndryshme (të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara, familjet e varfra, invalidët e luftës dhe familjet e dëshmorëve, pagesat e strehimit të familjes, pagesat për fëmijët me aftësi të kufizuara, etj.) Shërbimet profesionale janë të financohen edhe nga buxheti i shtetit.

Parimet kryesore të financimit të mbrojtjes sociale nuk janë të bazuara në bazë të kontributeve ose çdo formë e sistemit si parapagim, por nga taksat e mbledhura nga qytetarët, ku të ardhurat janë të krijuara në buxhetin e shtetit. Si në lidhje me ofrimin e shërbimeve të mbrojtjes sociale, nuk është i zbatueshëm çdo formë e detyrueshme e pagesës se qytetarëve duhet të paguajnë për marrjen e shërbimeve, me përjashtim të ndonjë tarifë administrative.

Kontributi i detyrueshëm pensional vlen vetëm për shtyllën e dytë të pensioneve e cila është rregulluar dhe menaxhuar nga Trusti i Kursimeve Pensionale të Kosovës. Shuma minimale e kontributeve është 10%, me 5% duke u paguar nga punëmarrësi dhe 5% nga punëdhënësi i cili është i detyrueshëm, ndërsa me marrëveshje midis punëdhënësit dhe punëmarrësit kjo sasi mund të jenë më të larta si. Asnjë normë tatimore nuk është aplikuar për përfitimet e ofruara nga MPMS-ja.

-Ju lutemi, ofroni shpenzimet e mbrojtjes sociale si përqindje e PBB-së dhe si përqindje e buxhetit qendror.

Rreth 325.000 qytetarë përfitojnë nga skema sociale dhe pensionale në Kosovë, financuar nga Buxheti i Kosovës. Bazuar në buxhetin e miratuar për vitin 2012, i cili është 1.5 miliardë euro, 212 milionë euro ose 14% e shpenzimeve të buxhetit qendror janë ndarë për mbrojtjen sociale. Përqindja e shpenzimeve të mbrojtjes sociale në vlerën e GDP-së, i cili vlerësohet të jetë 4.2 miliardë Euro, është 5%.

-Ju lutemi, ofroni një pasqyrë të shtesave me: përfitimet dhe shërbimet e ofruara nga mbrojtja sociale (mbulimit, kushtet kualifikuese, niveli i përfitimeve, gjatësia e sigurimit, taksat e përfitimeve):

a) Kujdesi shëndetësor; (Ju lutem referojuni përgjigjeve të shëndetit publik)

b) Sëmundjet;

Ligji i Punës, Neni 59, parashikon kompensimin e ditëve kur jeni të sëmurë deri në njëzet (20) ditë pune brenda një viti, i cili është kompensuar me 100% të pagesës. Punonjësi ka të drejtë për kompensimin e pushimit mjekësor në rastet e lëndimeve ose sëmundjes në punë kompensohet me 70% të pagesës.

Punonjësi ka të drejtë për kompensim e ditëve kur është sëmurë sipas paragrafit 3 të Nenit 59 për një periudhë prej dhjetë (10) deri në nëntëdhjetë (90) ditëve të punës. Pagesën për kompensimin e pushimit mjekësor është përgjegjësi e punëdhënësit.

Këto të drejta mund të rregullohen edhe nga Marrëveshja Kolektive dhe Aktin e Brendshëm të Punëdhënësit, por nuk duhet në çdo rast të jetë më pak i favorshëm sesa parashikohet me Ligjin e Punës.

c) Materniteti;

Sipas ligjeve në fuqi, gratë e punësuar kanë të drejtë në pushim të lindjes prej 12 muajsh. Gjashtë muajve të parë kompensimi i pushimit të lindjes paguhet nga punëdhënësi me 70% të pagës bazë. Tre muaj tjerë janë të paguar nga Qeveria e Republikës së Kosovës me kompensimin 50% të pagës mesatare në Kosovë. Përveç kësaj punonjësit kanë të drejtë për tre muajve shtesë pa pagesë gjatë pushimit të lindjes.

Nga viti 2007 në vitin 2012, 4917 femra të punësuar kanë aplikuar për lejen e lindjes në MPMS, për të cilin qëllim 1,392,076 Euro janë shpenzuar. Nga viti 2007 deri në vitin 2011, 50% e pagës mesatare është paguar, në shumën 84 Euro. Ndërsa që nga marrëveshja e Korriku 2011 në moshën mesatare në Kosovë, pagesa e lejes së lindjes të 50% të pagës mesatare paguhet në 146 euro. Pushimi i pagesës së lehonisë nuk është subjekt i tatimeve.

Tabela 103. Pagesat e pushimit të lindjes

VITI	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Total
Nr. i aplikantëve	889	874	920	971	748	515	4917
Mjetet financiare të shpenzuara	208,908.0	214,060.0	236,628.0	240,702.0	256,833.0	234,945.0	1,392,076.0

d) Invaliditeti / paaftësia;

Në lidhje me pensionet e personave me aftësi të kufizuara, Ligji Nr. 2003/23 i cili ka hyr në fuqi më 01.01.2004, që ofron për personat që janë krejtësisht të paaftë për të punuar nga mosha 18 në 65 vjet. Kriteret e kualifikimit janë të përcaktuara me ligj. Ndërsa komisioni i përhershëm mjekësor e vlerëson aftësinë ose paaftësinë e plotë për të punuar. Personat me aftësi të kufizuar të kualifikuar sipas kësaj skeme janë subjekt i një rivlerësimi nga ana e komisionit mjekësor në 1 deri në 5 periudhave të vitit. Niveli i shumës së pensionit për personat me aftësi të kufizuara është e barabartë me shumën e pensionit bazë që është aktualisht 45 € linear. Këto pensione nuk janë subjekt i taksave.

e) Pleqëria;

Pensionet bazike, përfshin të gjithë popullsinë e Kosovës nga mosha 65 vjet, sipas Rregullores së UNMIK 2001/35, të ndryshuar me Ligjin Rregullores 2005/20, mbi metodologjinë e përcaktimit të nivelit të pensionit bazë nr. 2002/1. Që nga 01.07.2002, niveli i pensionit bazë është 45 €, paguhet në formë lineare.

Kontributet pensionale, në bazë të Vendimit të Qeverisë 13/277 dhe Udhëzimin Administrativ 11/2007, zëvendësohet nga UA Nr. 15/2009, kjo skemë përfshin ish pensionistët mbi 65 vjet bazuar në pagesën e kontributeve të pensioneve nga ana e sistemit të mëparshëm gjatë 15 viteve të shërbimit . Kontributi bazë pensional në nivelin 80€, i përbërë nga pensionit bazë prej 45€ plus kontributin pensional prej 35€. Këto pensionet nuk janë të tatueshëm, si të gjitha skemat e tjera të shtyllës së parë.

f) Të mbijetuarit;

Sipas Rregullores së UNMIK-ut 2001/35, Neni 12.5 dhe Ligji për fondet pensionale (e cila hyri në fuqi në fund të Majit) (Neni 12), të mbijetuarit kanë të drejtë për përfitime të daljes në pension të shtyllës së dytë të sistemit të pensioneve. Të mbijetuarit kanë të drejtë në skemë e pensionit të Trupave Mbrojtëse të Kosovës (TMK). Pensioni trashëgimia (dhe bashkëshorti / ose fëmijë) në rastet e vdekjes së një anëtarit të TMK-së është 60% e pagës, ndërsa 20% e pagës është për fëmijët e moshës shkollore.

g) Lëndimet në punë dhe sëmundjet që vijnë nga profesioni;

Sipas nenit 60 të Ligjit të Punës, kompensimi në rast të lëndimeve ose sëmundjeve në punë, shpenzimet mjekësore të trajtimit do të mbulohen nga punëdhënësi.

Në mënyrë që të zbatojë këtë artikull, MPMS-ja ka lëshuar Udhëzimin Administrativ Nr. 05.2012 për rimbursimin e shpenzimeve për lëndimet dhe sëmundjet profesionale.

Sipas Udhëzimit Administrativ, në rast të lëndimeve dhe sëmundjeve që vinë nga profesioni tek punëtori të marra në vendin e punës gjatë kryerjes së punës, punonjësi ka të drejtë për një kompensim të detyrueshëm të shpenzimeve të parashikuara me akte ligjore dhe akteve nënligjore në fuqi. Gjithashtu Neni 61 i Ligjit të Punës parashikon të drejtën e mungesës nga puna për shkak të pasigurisë dhe mbrojtjen e shëndetit.

Gjatë mungesës së përkohshme nga puna, punonjësi ka të drejtë për një kompensim të plotë të pagave, por jo më shumë se dyzet e pesë (45) ditësh në vitin kalendarik.

Ligji Nr. (2003/19), për Siguri në Punë, Shëndeti dhe Mjedisi Punës rregullon parandalimin e lëndimeve në punë, sëmundjet profesionale në vendin e punës dhe mbrojtjen e mjedisit të punës. Sipas këtij ligji, siguria në punë, mbrojtjen e shëndetit të punësuarve dhe ambientit të punës është një pjesë integrale e organizimit të punës dhe të procesit.

Ky ligj gjithashtu përcakton detyrimet dhe përgjegjësitë e punëdhënësit, të punësuarit të drejtave dhe përgjegjësi. Ajo gjithashtu përcakton dhe rregullon mbrojtjen e grave, të rinjve dhe personave me aftësi të kufizuara, zonat e veçanta të sigurisë në punë, etj

Me qëllim të zbatimit të Ligjit Nr. 2003/19, mbi Sigurinë, Shëndetin në Punë dhe Ambientit të Punës, MPMS-ja ka lëshuar;

- a). Rregullorja Nr. 2004/02, mbi vlerësimin e rrezikut në punë dhe lidhur me punën
- b). Rregullorja Nr. 2004/01, mbi masat higjienik teknike për sigurinë në punë

h) Përfitimet familjare;

Në bazë të Ligjit për shërbime sociale dhe familjare (Nr. 02/L-17), përgjegjësitë kryesore të MPMS-së janë organizimi i përgjithshëm dhe ofrimi i shërbimeve sociale dhe familjare, ku janë të rregulluara disa përfitime për familjet dhe fëmijët që bien nën një prej kategorive të sigurimeve shoqërore të quajtur si përfitime familjare.

Sipas **përfitimeve familjare**, me qëllim të zhvillimit të mirë dhe mbrojtjen e fëmijëve me nevoja të veçanta pa përkujdesje familjare, rekrutimi, trajnimi dhe certifikimi i familjeve të strehuara ka përfunduar. Kjo është realizuar nga Qendrat për Punë Sociale në koordinim me panelin e themeluar në bazë të Departamentit për Mirëqenie Sociale. Kjo formë e mbrojtjes është subvencionuar me shumën prej 250 euro në muaj për shkak të nevojave specifike dhe të veçanta që kanë këta fëmijë.

Strehim rezidencial, si një formë tjetër e mbrojtjes për fëmijët pa kujdes prindëror në shtëpi për mbrojtjen e komuniteteve është kryer për ata fëmijë që nuk mund të përfitojnë nga forma e strehimit familjar. Numri i përgjithshëm i fëmijëve të strehuar në shtëpitë e mbrojtjes të komunitetit është 21.

Mbrojtja e fëmijëve me nevoja të veçanta - kjo formë e mbrojtjes është siguruar në bazë të Ligjit nr. (03/L-022) për të mbështetur familjet që kanë fëmijë me aftësi të kufizuara të përhershme 1-18 vjet, e cila është zbatuar në bazë të vlerësimit të Komisionit mjekësor, që punojnë në tërë territorin e Kosovës. Tarifa mujore për fëmijë është 100, ndërsa numri i përgjithshëm i përfituesve është 2,941.

Strehimi familjar tek farefisi - për fëmijët pa kujdes prindëror që janë strehuar tek farefisi, numri i tanishëm i fëmijëve pjesë e kësaj forme të mbrojtjes është 591 fëmijë, duke marrë një ndihmë financiare prej 75 € në muaj.

Strehimi familjar alternativ/jashtë familjes - për foshnjat e braktisur pas lindjes, fëmijë të neglizhuar dhe abuzuar dhe në rastet kur prindërit pengohen për të ushtruar detyrën prindërore, përkohësisht strehohen tek familjet e vlerësuara dhe të trajnuar nga QPS-ja, të cilat nuk janë të afërm familjar. Tarifa financiare është 150 € në muaj për fëmijë plus 75 € tarifa fillestare pas regjistrimit në këtë strehim. Në këtë moment janë 56 fëmijë në këtë lloj të strehimit.

Mbrojtja e të drejtave të fëmijëve të abuzuar dhe rastet e dhunës në familje, së bashku me shërbimet sociale të ofruara nga institucionet publike, MPMS-ja blen shërbime dhe kontraktin OJQ-të për mbrojtje të përkohshme dhe strehimin e viktimave të dhunës në familje. 7 OJQ janë kontraktuar për strehim, mbrojtje dhe rehabilitim të viktimave, ku MPMS-ja ka kontribuar me 50% të shpenzimeve, ndërsa pjesa tjetër është dhënë si donacion.

i) Papunësia; nuk ekziston asnjë skemë specifike e sigurimeve shoqërore që mbulon rrezikun e papunësisë.

j) burimet minimale / ndihma sociale;

Skema e ndihmës sociale synon uljen e varfërisë. Kjo është një skemë universale publike dhe financohet nga fondet publike. Skema mbulon familjet me mjete shumë të kufizuara për ekzistencë. Kërkesat e kualifikimit zbatohen në drejtim të përbërjes familjare. Skema aplikon shumën e përgjithshme të parave të gatshme dhe është e kufizuar në terma të kohës.

Skema e ndihmës sociale u prezantua në vitin 2000 dhe u rishikua në dhjetor të vitit 2003, dhe me mbështetjen e projektit të KE-së "Përkrahja e BE-së për MPMS-në", Ligji për Skemën e Ndihmës Sociale 2003/15 është ndryshuar dhe miratuar nga Kuvendi në maj të vitit 2012. Kjo është një skemë shumë e koncentruar me sasi të kufizuara të burimeve financiare e cila synon familjet e varfra.

Skema përfshin dy lloje të përfituesve:

- a. Kategoria e parë ka për qëllim të ofrojë ndihmë financiare për familjet që nuk kanë anëtarë të cilët janë në gjendje të punojnë ose që nuk presin të trajnohen për punë;
- b. Kategoria e dytë ka për qëllim të ofrojë ndihmë financiare për familjet me anëtarë të aftë për të punuar, por momentalisht nuk mund të gjejnë punë.

Shuma maksimale mujore për përfituesit e përfitimit të tillë është vendosur duke iu referuar vijës ekstreme të varfërisë (shporta ushqimore) që duhet të japin 2100 kalori për një të rritur dhe është përcaktuar nga numri i anëtarëve të familjes. Ajo duhet të indeksohet çdo vit nga Qeveria, ndërsa duke marrë në konsideratë ndryshimet në koston e shportës ushqimore. Shuma mujore e ndihmës sociale për një familje është përcaktuar nga numri i anëtarëve të familjes (minimumi 40 € dhe maksimale 80 €).

Familja që ka të drejtën e ndihmës sociale, sipas kriterëve të parapara me ligj (kategoria I dhe II), do të marrin përfitime deri në gjashtë muaj, me kusht që gjatë kësaj periudhe familja i plotëson të gjitha kriteret e vëna. Pas kësaj periudhe, familja duhet të përsërisë kërkesën (ri-aplikoj) për vazhdimin e së drejtës për ndihmë sociale. Ndryshimet e reja në Ligjin për SNS kanë rritur kohëzgjatjen prej 6 deri në 12 muaj.

k) Kujdesi afat-gjatë

MPMS-ja ka bërë infrastrukturën ligjore për kujdesin afatgjatë të personave të moshuar, të fëmijëve dhe të rriturve me aftësi të kufizuara. Infrastruktura ligjore është e bazuar në Ligjin e shërbimeve sociale dhe familjare. Format e kujdesit janë të bazuara në Udhëzimet Administrative dhe rregullat e procedurave:

- a. Udhëzimi Administrativ (nr. 07/2011) ka përcaktuar kriteret për marrjen e shërbimeve dhe të shtëpive të banimit dhe të komunitetit, të cilat vazhdimisht rregullojnë pranimin dhe ofrimin e shërbimeve të kujdesit 24 orë për të moshuarit mbi 65 vjet në Institucionin e bazuar në Prishtinë dhe katër shtëpi komuniteti në Kosovë;

- b. Udhëzimi Administrativ (06/11) përcakton kriteret për marrjen e shërbimeve afat-gjatë të kujdesit në shtëpitë e banimit dhe të komunitetit, i cili rregullon, kujdesin, pranimin dhe shërbime për 24h për fëmijët dhe të rriturit me aftësi të kufizuara në Institutin e Shtimes dhe në shtatë shtëpi të tjera të komunitetit.
- c. Udhëzimi Administrativ (nr. 13/2010), i cili rregullon ofrimin e shërbimeve në shtëpitë e komunitetit për të moshuarit dhe shërbimet e përditshme të kujdesit.
- d. Udhëzimi Administrativ (nr. 10/2010), i cili rregullon ofrimin e shërbimeve të kujdesit për fëmijët dhe të rriturit me aftësi të kufizuara në shtëpitë e komunitetit dhe qendrave ditore të kujdesit.
- e. Rregullorja e brendshme për njerëz të moshuar në shtëpi të banimit dhe të komunitetit Nr. 09/2008 dhe
- f. Rregullorja e brendshme (Nr. 08/2008), për fëmijët dhe të rriturit me aftësi të kufizuara në shtëpitë e banimit dhe të komunitetit

Në institucione të tilla si Shtëpia e Pleqve në Prishtinë, Instituti Special në Shtime, dhe 9 shtëpi të komunitetit (dy në Shtime, Ferizaj, Deçan, Vushtrri, Kamenicë, Garaqanicë, Gurakoc të Istogut dhe Skenderaj), të moshuarit, fëmijët dhe të rriturit me aftësi të kufizuara marrin 24 orë shërbime dhe strehim, pasi ata janë raste sociale.

Lidhur me kriteret e kualifikimit, Qendra për Punë Sociale identifikon rastet, kompletion dokumentacionin dhe i paraqet ato në sektorin e kujdesit institucional, ku komisioni profesional vlerëson dokumentacionin dhe merr vendim për pranimin ose refuzimin e rastit, në bazë të përshtatshmërisë së kriterëve sipas udhëzimeve. Kohëzgjatja në këto institucione nuk është e kufizuar për njerëz të moshuar pa përkujdesje dhe rastet sociale, ndërsa kohëzgjatja është e kufizuar për të rriturit dhe fëmijët, duke bashkëpunuar me QPS-të për kthimin e tyre të qëndrueshëm në komunitet. Bashkëpunimi me QPS-në është ruajtur vazhdimisht edhe në lidhje me ofrimin e shërbimeve në shtëpitë e komunitetit, në qendrat e kujdesit ditore për njerëz të moshuar, të rriturit dhe fëmijët me aftësi të kufizuara.

Shërbimet në institucionet themelore dhe të shtëpive të komuniteteve janë marrë nga 260 klientë. Numri i personelit që punon në këto institucione është 235 punonjës, me kualifikime relevante të tilla si mjekë, infermierë, asistentë infermiere, punonjës social, fizioterapisti, terapist pune, kuzhinier dhe profesione të tjera

1) Banimi

Bazuar në Ligjin për Financimin e Programeve të Veçanta të Banimit, nr. 03/L-164 strehimet rezidenciale është nën përgjegjësinë e komunave.

Komuna është përgjegjëse për të identifikuar nevojat për strehim për popullsinë nën juridiksionin territorial të tyre si më poshtë; programe tre vjeçare për projektet e strehimit në bazë të burimeve financiare, ofrimin e tokës për ndërtim dhe infrastrukturë, aplikimi për financimin e investimeve të reja dhe subvencionet tek MMPH-ja, krijimi dhe menaxhimi i Bazës së të dhënave për familjet që përfitojnë nga programet e strehimit, ndërtimit, menaxhimit dhe mirëmbajtjen e sigurimit e banesave me qira përmes organit kompetent komunal, raportimi vjetor tek Ministria për kryerjen e programeve të banimit;

Gjithashtu, strehimi mund të bëhet përmes programeve të veçanta të financimit për banim me qira duke përfshirë edhe objektet e ndërtuara nga komuna, Qeveria dhe donatorët, shtëpitë ekzistuese në pronësi të personave fizik ose juridik, të cilët mund të jepen me qira për familjet që jetojnë me bonuse. Banesa tjera në pronësi të komunës, mund të përshtaten për përdorim rezidencial.

Bonusi i banimit është miratuar në Kuvendin lokal. Në bazë të ligjit, familjet që nuk kanë në pronësi një banesë ose shtëpi individuale dhe janë të pastrehë si pasojë e dëmtimit të shtëpive gjatë luftës së fundit në Kosovë dhe posedojnë toka të shtëpisë janë përcaktuar në bazë të kategorive sociale dhe ekonomike.

Përfitimi nga programet e strehimit bazohen në verifikimin e gjendjes familjare ekonomike. Verifikimi i gjendjes ekonomike të familjes është bërë nga organet komunale të cilat janë të rregulluara nga UA në fuq:

- a. UA Nr. 18/2010 mbi kontratat për banesat me qira jo-profitabile;
- b. UA Nr. 19/2010 në përmbajtjen e bonusit të banimit;
- c. UA Nr. 21/2010; mbi Kriteret për përcaktimin e prioritetit të kategorive të familjeve që mund të përfitojnë;
- d. UA Nr 22/2010, mbi procedurat për marrjen e programeve specifike për strehim;
- e. UA Nr 23/2010, mbi Procedurat për deklarimin e programeve të veçanta të strehimit
- f. UA Nr 24/2010 për normat minimale shtëpiake për programe të veçanta;

-Si janë ofruar përfitimet dhe ndihmat e ndryshme tek përfituesit?

Shpërndarja e përfitimeve të asistencës sociale tek përfituesit është i rregulluar përmes marrëveshjes së kontratës me bankat komerciale. Këto marrëveshje përcaktojnë termat, kushtet dhe përgjegjësitë e MPMS-së dhe bankat. Prandaj përfitimet e asistencës sociale janë ofruar përmes llogarive bankare të përfituesve. Për disa skema të asistencës sociale, llogaritë bankare janë hapur nga MPMS-ja dhe ata llogari nuk mund të përdoren për transaksione të tjera. Në shumicën e rasteve përfitimet e asistencës sociale janë tërhequra nga përfituesi, veç në rastet kur përfituesi nuk është në gjendje për të bërë këtë tërheqje, ai/a jo mund të autorizojë një anëtar të familjes për të realizuar tërheqjen e tillë.

-Cilat janë burimet e të dhënave për të dhënat sociale? Kush është përgjegjës për grumbullimin dhe përpunimin e të dhënave sociale?

Burimet sociale të të dhënave janë kryesisht bazat e të dhënave të instaluar në zyrat qendrore dhe lokale të institucioneve që ofrojnë shërbime të ndryshme sociale dhe pagesat në nivel lokal dhe rajonal, të cilat janë nën administrimin e MPMS-së. Regjistrimi, përpunimin dhe futja e këtyre të dhënave është i bazuar në ligjet dhe udhëzimet administrative, të cilat përcaktojnë procedurat e duke filluar nga procesi i aplikimit, regjistrimi dhe deri në përgatitjen e listës përfundimtare të të dhënave. Të dhënat të cilat menaxhohen nga MPMS-ja raportohen në Statistikat e Kosovës.

Secili departament brenda MPMS-së menaxhon një bazë të dhënash për shërbimet apo skemën e pagesave sociale dhe është përgjegjëse për të azhuruar, shpërndaj apo edhe të përpunojë të dhënat e regjistruara. Në mënyrë që të integrojë të gjitha bazat e të dhënave, MPMS-ja gjatë dy viteve të fundit ka krijuar një softuer të ri të bazuar në ueb i cili integron të gjitha bazat e të dhënave. Krijimi i këtij sistemi do të lehtësojë komunikimin dhe shkëmbimin më të lehtë e të dhënave dhe do të krijojë mundësi për të siguruar të dhëna që lehtësojnë procesin e vendimmarrjes.

-Ju lutem përshkruani reformat kryesore të mëdha të cilat janë zbatuar. Cilat ishin objektivat kryesore të reformave? Shpjegoni se cilat janë reformat e planifikuara. Cili është ndikimi i pritshëm i këtyre reformave? Cili është statusi i tyre?

Në lidhje me reformat e ndërmarra në fushën e mbrojtjes sociale, korniza ligjore në fushën e pensioneve, asistencës sociale dhe shërbimeve sociale dhe familjare është miratuar. Ligji për Skemën e Ndihmës Sociale, Ligji për Pensionin e financuar nga shtetit, Ligji mbi Shërbimet Sociale dhe Familjare janë ndryshuar dhe miratuar. Objektivat e ndryshimeve të këtyre ligjeve do të mundësojnë më mirë synimeve të dhënësit të familjeve të varfra, lidhja e përfitimeve të asistencës sociale me angazhimin në tregun e punës.

Korniza operationale për licencimin e ofruesve të shërbimeve sociale dhe familjare, e cila do të mundësojë OJQ-të dhe ofruesve tjerë privat të jenë partnerë në ofrimin e shërbimeve dhe zbatimin e objektivave për një sistem më të mirë të mbrojtjes sociale janë duke u përgatitur.

Reformat e planifikuara u drejtohen uljes së varfërisë, rritjen e mirëqenies së pensionistëve dhe eliminimin e mashtrimit nga aplikantët që kanë përfituar për shkak të kornizës ligjore të dobët. Në fushën e mbështetjes familjare dhe promovimin e shërbimeve të kujdesit afat gjatë për personat e moshuar dhe me aftësi të kufizuara është duke vazhduar zhvillimi i formave alternative të ofrimit të shërbimeve të tilla si shërbimet sociale dhe familjare.

Gjithashtu, është duke u përgatitur korniza operacional për licencimin e ofruesve të shërbimeve sociale dhe familjare, e cila do t'ju mundësojë OJQ-ve dhe ofruesve tjerë privat të jenë partnerë në ofrimin e shërbimeve dhe zbatimin e objektivave për një sistem më të mirë të mbrojtjes sociale.

3.9.5.1.7. Pensionet

-Ju lutem përshkruani sistemin e pensioneve: Çfarë është përzierja publiko-private? Çfarë roli kanë skemat e detyrueshme, profesionale dhe individuale të pensionit për sigurinë e të ardhurave në moshë të vjetër (shtylla të ndryshme të sistemeve)?

Që nga viti 2011, Kosova ka qenë duke e zbatuar sistemin e pensioneve të ish-Jugosllavisë (PAYG). Që atëherë, Kosova ka themeluar një sistem të ri të pensioneve e cila bazohet në tre shtylla kryesore.

Shtylla e parë:

Shtylla e parë përfshin skemën e pensioneve të financuara nga buxheti i shtetit:

- a. Pensionet bazë përfshijnë të gjithë popullsinë e Kosovës që nga moshë 65 vjeç.
- b. Pensioni i cili është i bazuar në kontributin dhe moshën përfshin pensionistët mbi moshën 65 vjet. Kjo bazohet në pagesën e kontributit të bëra nga ish-sistemi i pensioneve prej mbi 15 vjet përvojë të kontributit.
- c. Pensionet për persona me aftësi të kufizuara.
- d. Pensionet e hershme të minierave të kompleksit "Trepça".
- e. Pensionet e ish-pjesëtarëve të Trupave Mbrojtëse të Kosovës (TMK).
- f. Zbatimi i konventave ndërkombëtare nga pensioni personal dhe invalidor në bazë të marrëveshjeve në mes të ish-RSFJ-së dhe vendeve nënshkruese, të cilat pjesërisht aplikohen për përtëritjen e marrëveshjeve të reja me Republikën e Kosovës.

Shtylla e dytë:

- a. Përfshin kursimet pensionale në llogaritë individuale të detyrueshme për të gjithë punonjësit, mbi moshën 18 vjeç, që punojnë në Kosovë, bazuar në pjesëmarrje me kontributet e 5% të pagave bruto të punonjësve, 5% e punëdhënësit dhe përfitimet nga investimi (kursimet individuale të kapitalit). Një avantazh i këtij sistemi është që punonjësit marrin përgjegjësi individuale për kursimet pensionale.
- b. Kursimet pensionale janë të administruara nga një institucion i pavarur, Fondi i Kursimeve Pensionale të Kosovës (TKPK). i cili është përgjegjës për vendimet lidhur me investimin e depozitave dhe dhënien e llogarive individuale. TRUST-i është i licencuar dhe mbikëqyret nga Banka Qendrore e Kosovës (BQK). Bordi i TKPK-së emërohet nga Kuvendi i Kosovës.

Shtylla e tretë:

- a. Sistemi i pensionit suplementar (shitesë vullnetare) i stimuluar nga koncesionet e taksave nga shteti.
- b. Skema private vullnetare e pensioneve e cila mund të krijohet nga punëdhënësit si një përfitim për punonjësit e tyre, prej kontributeve të tyre pensionale.
- c. Shtylla e tretë përfshin punonjësit formal dhe vetë-punësuarit.

- d. Sistem plotësues në Kosovë që aktualisht operon në treg është Fondi Slloveno - Kosovar.

Mbulimi: A ka një sistem universal për gjithë popullsinë? A ka grupe të caktuara të përjashtuara nga sistemi? A ekziston mundësia e "vendosjes jashtë"? Nëse është kështu, a ka ndonjë problem që shkaktohet nga përjashtimi i grupeve të caktuara? A e konsideroni sistemin si të barabartë në lidhje me barazinë gjinore dhe grupet tjera të popullsisë?

Sistemi i pensioneve në Republikën e Kosovës është universal dhe përfshin të gjitha grupet që jetojnë në Kosovë, pa diskriminim mbi bazën e gjinisë, racës dhe kombësisë. Kriteret e vendosura nga aktet ligjore nuk e përjashtojnë dhe nuk ka mundësi të përjashtimit ndonjë grup të caktuar nga e drejta për pension.

Përfitimet: Përshkruani nivelin dhe strukturën e përfitimeve (normën e zëvendësimit; shpërndarjen e pensioneve, rregullimin dhe indeksimin e pensioneve). Shpjegoni çështjen e varfërisë në mesin e pensionistëve. A mendoni se sistemi i pensioneve është i mjaftueshëm në lidhje me sigurinë e të ardhurave në pleqëri, shpërndarjen e ndër-gjeneratave dhe reduktimi i varfërisë në pleqëri?

Përfitimet janë skemat e pensioneve të cilat janë pjesë e shtyllës së parë të sistemit të pensioneve. Niveli i pensioneve bazë dhe pensioneve të personave me aftësi të kufizuara janë lineare (tarife e fiksuara). Kjo sasi në baza mujore ishte 40€ në vitin 2007 dhe 2008, €45 në vitin 2009, 2010 dhe 2011. Skema e pensionit bazë, përveç kësaj kontributi nga paguesit është zbatuar që nga 01.01.2008 në shumën mujore $40+35 = €75$, ndërsa nga 01.01.2009 me një rritje në 11.11% të pensionit bazë u arrit deri në $45+35 = €80$.

Skema e pensioneve të hershme të kompleksit të minierave "Trepça" në vitin 2007 arriti në 50€ dhe në vitin 2011 në 70 € (40% rritje).

Skema e pensioneve e anëtarëve të ish-Trupave Mbrojtëse të Kosovës (TMK) - niveli i pensioneve është llogaritur për 70% të pagës mesatare për vitet e fundit para daljes në pension, ndërsa pensioni i trashëgimtarëve (bashkëshortja/fëmijët) është 60% i pensionit të anëtarit të vdekur të TMK-së dhe 20% për fëmijët gjatë edukimit të rregullt.

Norma bazë e pensionit përcaktohet në bazë të ligjit nr. 2002/1. Norma është bazuar në vlerën e kalorise minimale të shportës së ushqimeve (shporta ushqimore prej 2100 kalorive). Kjo është vendosur nga Ministria e Financave në përputhje me standardet ndërkombëtare.

Përfitimi i pensionit bazë siguron minimumin për ekzistencën e pensionistit. Shuma e pensioneve në Kosovë aktualisht siguron që marrësit të mbetet mbi normën e varfërisë.

Financimi: Përshkruani problemet aktuale të financimit të sistemit të pensioneve. A mund të vlerësoni qëndrueshmërinë financiare të sistemit (për çdo shtyllë) në lidhje me ndryshimet demografike, ekonomike dhe sociale?

Financimi i shtyllës së parë të sistemit të pensioneve mbulon gjithë popullsinë mbi 65 vjet. Kjo mbulon pensionet bazë dhe pensionet e personave me aftësi të kufizuara deri në moshën 65 vjet. Shuma mujore financiare e ofruar siguron minimumin për ekzistencën e pensionistit. Meqë ky financim është bërë vetëm nga buxheti i Kosovës, shumën e pensioneve varet nga qëndrueshmërinë financiare e buxhetit të Kosovës, si dhe Fondi Monetar Ndërkombëtar dhe Banka Botërore.

Shtylla e dytë u jep brezave të ardhshëm një pension të qëndrueshëm përmes kursimeve pensionale në llogaritë individuale të detyrueshme për të gjithë punonjësit që punojnë në Kosovë mbi moshën 18 vjeç. Kjo bazohet në kontributet nga 5% të pagës bruto të punonjësve, 5% nga punëdhënësi dhe përfitimet nga investimet.

Ndërsa, shtylla e tretë, sistemi i pensioneve suplementare të stimuluar nga koncesionet e taksave nga shteti është parashikuar që në të ardhmen të plotësojë shtyllën e parë dhe të dytë.

-Përshkruani reformat e fundit kryesore të cilat janë zbatuar. Cilat ishin objektivat kryesore të reformave? Përshkruani diskutimin dhe statusin e reformave të planifikuara. Cilat janë qëndrimet kryesore politike? Cili është ndikimi i pritshëm i këtyre reformave?

Qëllimi i reformave të fundit të zbatuara në shtyllën e parë të sistemit të pensioneve, ka të bëjë me riorganizimin e skemave të pensioneve, decentralizimin e tyre, reformën dhe integrimin e Teknologjisë së Informacionit dhe transferimin e vendim-marrjes përmes Qendrave Rajonale të Kosovës drejt një administrate më efektive dhe efikase, forcimin e kontrollit të brendshëm dhe monitorimin e të gjitha procedurave administrative të bazuar në infrastrukturës ligjore.

Reformat e planifikuara në shtyllën e parë janë parashikuar nga Projektligji për Skemat Pensionale të Financuara nga Shteti, i cili pritet të miratohet nga Kuvendi i Kosovës në tremujorin e dytë të vitit 2012. Qëllimi i këtij ligji është konsolidimi, harmonizimi, unifikimi dhe plotësimi i skemës së pensioneve. Projektligji gjithashtu parashikon dy skema të reja të pensioneve: pensionet për personat me aftësi të kufizuar dhe familjare. Në përputhje me rekomandimet e Bankës Botërore dhe FMN-së, zbatimi do të fillojë në janar të vitit 2016.

Për më tepër, Ligji për Fondin Pensional të Kosovës, i cili rregullon shtyllën e dytë dhe të tretë të pensioneve është miratuar nga Kuvendi i Kosovës në prill të vitit 2012.

-Tregoni një analizë të tendencave aktuale në politikën e pensioneve dhe një vlerësim ose sipas mendimit tuaj nëse këto reforma (të fundit dhe të planifikuara) do të përballen me sfidat e ardhshme.

Në bazë të analizës dhe tendencave aktuale të politikave të pensioneve, sistemi i tanishëm i pensionit tri-shtyllash në Kosovë do të jetë në gjendje të kapërcej sfidat aktuale dhe të ardhshme.

3.9.5.2. Politikat e shëndetit publik

-Cili është niveli i shtrirjes së standardeve të BE-së dhe i legjislacionit të BE-së në shëndetësi? Ju lutem jepni një studim të shëndetit publik për fushat e mëposhtme?

- **Kontrollin e Duhanit**
- **Substancat e njeriut: gjaku-indet dhe qelizat-dhurimi i organeve dhe transplantimi**
- **Të drejtat e pacientit nën kujdesin shëndetësor ndër-kufitar**
- **Sëmundjet ngjitëse**

Në përgatitjen e legjislacionit në fushën e shëndetit, MSH-ja gjithmonë siguron që Deklarata e Pajtueshmërisë me legjislacionin e BE-së është marrë nga Ministria për Integritet Evropian. Kjo ndodh pavarësisht faktit se një pjesë e madhe e legjislacionit në fushën e shëndetit nuk është subjekt i rregullave të rrepta të BE-së, por u është lënë shteteve anëtarëve autonome, në varësi të gjendjes së tyre dhe specifikave sociale, ekonomike, politike dhe kulturore. Prandaj, MSH-ja monitoron nga afër zhvillimet në këtë aspekt, duke u siguruar se standardet evropiane reflektohen në dispozitat ligjore kombëtare, ndërsa gjithashtu i raporton rregullisht BE-së për fusha specifike të politikave të shëndetit publik.

Në mënyrë që të sigurohet përputhshmëri me BE-në, Departamenti për Integritet në BE në Ministrinë e Shëndetësisë, ka dhënë të gjitha dokumentet relevante udhëzuese për grupet përkatëse të punës në hartimin e legjislacionit dhe strategjisë së planifikimit brenda PVPE-së 2012.

a. Kontrolli i Duhanit

Çështja e kontrollit të duhanit, është e rregulluar përmes këtyre akteve ligjore dhe dokumentet e politikave: Ligji nr. 02/L-36 mbi Duhanin dhe Ligji nr. 03/L-157 për ndryshimin e Ligjit nr. 02/L-36 mbi Duhanin, Ligji nr. 02/L-78 mbi Shëndetin Publik; dhe UA nr. 05/2007 në Zonat e Pirjes së

Duhanit, Shenjat për mos pirjen e duhanit, dhe Shënimi në Paketat dhe produktet e duhanit nga prodhuesit dhe importuesit, UA nr. 06/2007 mbi Ndalimin e Shitjes së Produkteve të Duhanit personave nën moshën 18 vjeçare, dhe UA nr .07/2007 mbi Masat për zvogëlimin dhe kufizimin e duhanit, dhe gjithashtu PVPE 2012 (veprimi 66.4 indikator 4).

Institucionet përgjegjëse për zbatimin e Ligjit të duhanit janë: Inspektorati Sanitar, Inspektorati i Punës, Inspektorati i Tregut dhe Inspektorati i Arsimit.

Sipas vlerësimeve të kryera nga ISHPK, UNICEF, dhe OBSH, një e treta e popullsisë konsumon duhan. Përhapja e duhanit në mesin e të rinjve të moshës 18 deri në 24 është 24%, kurse përhapja tek gratë shtatzëna është 20.9%. Që nga Sondazhi Globale i të rinjve mbi Duhanin (GYTS) që në Kosovë është zhvilluar në vitin 2005, ISHPK-ja ka planifikuar të kryejë një tjetër studim të tillë.

Deri më tani, në zbatimin e Ligjit mbi Duhanin janë hasur vështirësi të mëdha. Objektet tregtare dhe hoteliere kanë bërë ndarjen e zonave ku mund të pihet duhan dhe atyre ku nuk mund të pihet, por organet mbikëqyrëse kanë hasur në vështirësi rreth identifikimit të zonave ku nuk lejohet pirja e duhanit, veçanërisht në hapësira të vogla ku të gjithë mysafirët janë duhanpirës pasiv. Për më tepër, Raporti i Progresit i vitit 2011 e ka parë të nevojshme ndryshimin dhe zbatimin e Ligjit mbi Duhanin dhe po ashtu shtrëngimin e masave kontrolluese. Në kornizën e Planit Legjislativ për vitin 2012, Ministria e Shëndetësisë ka përpiluar një projekt ide mbi ndryshimin e Ligjit mbi Duhanin, e cila është miratuar nga Qeveria e Kosovës më 29 Shkurt 2012. Kjo e justifikon nevojën për ndryshimin e ligjit të tanishëm duke i forcuar masat për kontrollimin e konsumimit të duhanit. Në përputhje me këtë, Ligji i ri mbi Duhanin do të ndalojë 100% konsumimin e duhanit në vende publike, dhe po ashtu gjoha të larta dhe masa të rrepta kundër reklamave dhe organizimeve rreth duhanit. Ky projektligj është finalizuar në fund të Majit, pas fazës së konsultimeve, dhe do të paraqitet së shpejti për miratimin e Qeverisë. Në ndërkohë, inspektoratet përkatëse kanë vazhduar monitorimin dhe zbatimin e ligjit aktual mbi duhanin, kurse MSH, në bashkëpunim me UNICEF dhe OBSH, po përgatit një fushatë mediale për përmirësimin e zbatimit të ligjit aktual dhe të ri mbi duhanin.

Projektligji i ri mbi Duhanin parashikon nivel më të lartë të përafritimit me Kornizën e Konventës së OBSH-së për kontrollin e Duhanit, si dhe me Acquis të BE-së në vijim:

- a. Direktiva 2001/37/KE i Parlamentit Evropian dhe Këshilli i datës 5 Qershor, 2001 për përafritimin e Ligjeve, rregulloreve dhe dispozitave administrative të shteteve anëtare në lidhje me prodhimin, prezantimin dhe shitjen e produkteve të duhanit - Deklarata e Komisionit.
- b. Direktiva 2003/33/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 26 Maj 2003 për përafritimin e Ligjeve, rregulloreve dhe dispozitave administrative të shteteve anëtare në lidhje me reklamimin dhe financimin e produkteve të duhanit;
- c. Vendimi 2003/641/KE i Parlamentit Evropian i datës 5 Shtator 2003 në përdorimin e imazheve me ngjyra ose ilustrimeve si paralajmërime shëndetësore nëpër paketimet e duhanit; dhe
- d. Rekomandimi i Këshillit i datës 2 Dhjetor 2002 mbi parandalimin e pirjes së duhanit dhe iniciativat për përmirësimin e kontrollit të duhanit.

b. Substancat e njeriut: gjaku/indet dhe qelizat, dhurimi dhe transplantimi i organeve

Zona e gjakut/indeve është e rregulluar me Ligjin Nr. 02/L-101 mbi Transfuzionin dhe Kontrollimin e Gjakut dhe Produkteve të tij. Ky Ligj, *ndër të tjera*, përshkruan disa çështje që duhet të rregullohen me legjislacion sekondar dhe i detyron që të jenë në përputhje me direktivat e BE-së të listuara në vijim

- a. Direktiva 2002/19 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 27 Janar 2003 në grumbullimin, testimin, procedimin, mbrojtjen dhe shpërndarjen e gjakut dhe komponentëve të tij;
- b. Direktiva 2002/98/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 27 Janar 2003 në themelimin e standardeve mbi kualitetin dhe sigurinë që ndërlidhen me grumbullimin, testimin, mbrojtjen dhe shpërndarjen e gjakut të njeriut dhe komponentëve të tij (ndryshohet Direktiva 2001/83/KE);
- c. Direktiva 2005/62/KE e Komisionit Evropian e datës 30 Shtator 2005 mbi zbatimin e Direktivës 2002/98/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit rreth standardeve të komunitetit dhe specifikave për sistemim e kualitetit të institucioneve që kanë të bëjnë me gjakun;

Qendra Kombëtare për Transfuzionin e Gjakut (QKTGJ) dhe spitalet regionale janë institucionet përgjegjëse për gjakun dhe indet, kurse institucionet tjera përgjegjëse për zbatimin e legjislacionit të shëndetit në fushën e substancave të njeriut dhe sëmundjeve ngjitëse përfshijnë ISHPK-në, QKUK-në, KAMP dhe Këshillin e Koordinimit për furnizim me gjak. Institucionet kryesore dhe aktorët që kanë të bëjnë me promovimin e dhurimit të gjakut janë si më poshtë: MSH, Ministria e Arsimit, Kryqi i Kuq, Shoqata e Dhuruesve Vullnetar të Gjakut, media, shkollat dhe organizatat sindikale. QKTGJ, që nga viti 1986, kryen testet e HIV-it, Sifiliz-it, Hepatit B dhe C për të gjithë dhuruesit e gjakut. Nga viti 2002 deri më 2008, ka analizuar rreth 14,000 mostra të gjakut dhe identifikuar dy raste me HIV, 0.04% të rasteve me sifiliz, 3.3% raste me Hepatit B dhe 0.3 raste me Hepatit C. Grumbullimi i gjakut është rritur për 13% në vitin 2012, në krahasim me vitin 2011, dhe aktualisht të gjitha nevojat për gjak janë të mbuluara. Bazuar në Ligjin e tanishëm asnjë formë e donacionit nuk paguhet.

Sa i përket dhurimit dhe transplantimit të organeve në Kosovë, kjo kryhet nga vende të specializuara, që kanë marrëveshje dhe leje të veçantë nga MSH-ja. Transplantimi Autogenic i indeve të kockave dhe lëkurës është bërë nga Klinika Ortopedike dhe Kirurgjike në Qendrën Klinike Universitare të Kosovës (QKUK). Kjo fushë është e rregulluar nëpërmjet këtyre akteve nënligjore dhe dokumenteve politike: Ligji mbi Shëndetin nr. 04/2004 (Neni 110); Qëllimi i parë i Strategjisë Sektoriale të Shëndetësisë 2010 -2014 (në uljen e sëmundjeve dhe vdekshmërisë së popullsisë) dhe Plani i Veprimit (fusha kryesore ka të bëjë me përmirësimin e statusit shëndetësor dhe përmirësimin e kualitetit të shërbimeve shëndetësore). Sipas këtyre dokumenteve, QKUK-ja është institucioni më i lartë, klinikë kjo e nivelit terciar që bën kryerjen e transplantimeve.

Sistemi shëndetësor në Kosovë aktualisht nuk ka burime njerëzore të specializuara për dhënien dhe monitorimin e transplantimit të organeve, dhe një pjesë e konsiderueshme, të indeve dhe qelizave. Është vënë re mungesa e infrastrukturës fizike dhe institucioneve adekuate për mbrojtjen e indeve, qelizave, dhe organeve (banka) në përputhje me standardet ndërkombëtare. Ministria e Shëndetësisë nuk ka të dhëna për numrin e personave që kanë nevojë për transplantim. Prandaj, zhvillimi i një regjistri me personat që janë në pritje për transplantimin e qelizave, indeve, dhe organeve, dhe regjistri i dhuruesve të qelizave, indeve dhe organeve është i nevojshëm. Mungesa e trajtimit mjekësor në fushën e transplantimit ka pasur ndikim të vazhdueshëm në rritjen e numrit të pacientëve me dializë, shpenzime në material, pajisje dhe medikamente për trajtimin e pacientëve. Procesi i Dialogut për Stabilizim dhe Asocim¹⁵ ka rekomanduar që ky problem të adresohet përmes Direktivave 2010/45 mbi Standardet e Kualitetit dhe Sigurisë në Transplantimin e Organeve Njerëzore, kurse Raporti i Progresit për vitin 2011 ka vënë në dukje mos miratimin e kornizës ligjore në fushën e transplantimit të qelizave dhe indeve si një sfidë në fushën e politikës shëndetësore. Këshilli Ndërmnistror për Integritet Evropian ka parashikuar për vitin 2012 si

qëllim kryesor zbatimin e Ligjit mbi Gjakun, Qelizat dhe Indet.¹⁶ MSH-ja është në fazën përfundimtare të përpilimit të Projekt-propozimit mbi transplantimin e indeve dhe qelizave, dhe Projekt-propozimit mbi Transplantimin e organeve. Në procesin e vendimmarrjes për rregullimin e kësaj çështje rreth ligjeve, Direktiva e BE-së për vendosjen e standardeve të kualitetit dhe sigurisë për dhurime, prokurimit, mbrojtjes, testimit, procesimit, magazinimit dhe shpërndarjes së qelizave dhe indeve (preambula, paragrafi 9) është marrë në konsideratë. Projekt idetë për të dy projekt-ligjet janë miratuar nga Qeveria, dhe ato reflektojnë parimet dhe udhëzimet e OBSH-së për transplantimin e qelizave, indeve dhe organeve.¹⁷ Për më tepër, në progres të mëtutjeshëm rreth adresimit të nevojave për transplantim, të gjitha palët relevante ndërkombëtare, si vendore e po ashtu edhe ndërkombëtare, në fushën e sigurisë dhe të drejtave të njeriut do të konsultohen.

MSH-ja është duke shqyrtuar modalitete të ndryshme sa më efektive, duke përfshirë edhe ato të partneritetit publiko-privat, në fushën e transplantimit të indeve, qelizave, dhe organeve. MSH-ja synon kualitet, siguri, dhe efikasitet në ofrimin e shërbimeve të tilla brenda shtetit në periudhe kohore sa më optimale, pas miratimit të legjislacionit përkatës nga Kuvendi i Kosovës që është paraparë në Shtator të vitit 2012. Megjithatë, MSH-ja është më se e vetëdijshme se ofrimi i shërbimeve të tilla kërkon standarde të rrepta, rregullta dhe procedura që janë në përputhje me nevojat shtesë të personave, kapital dhe burime financiare, dhe se Ministria e Shëndetësisë është duke punuar në arritjen e tyre.

Këto dy projekt-propozime do të inkorporojnë dokumente përkatëse të BE-së: Komunikimi nga Komisioni në Këshillin dhe Parlamentin Evropian të datës 30 Maj 2007 me titull “Dhurimi dhe Transplantimi i organeve: Plani i Veprimit në nivel të BE-së”, Plani i Veprimit në Dhurimin dhe Transplantimin e Organeve (2009-2015); Forcimi i bashkëpunimit në mes të Shteteve Anëtare, Direktiva 2004/23/KE e parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 31 Mars 2004 në vendosjen e standardeve të kualitetit dhe sigurisë për dhurim, prokurim, testim, procesim, ruajtje, magazinim, dhe shpërndarje të qelizave dhe indeve njerëzore.

c. Të drejtat e pacientëve nën kujdesin shëndetësor ndër-kufitar

Qytetarët e Kosovës përdorin shërbime shëndetësore në Republikën e Shqipërisë, dhe anasjelltas, në kushte të barabarta, mbi bazën e marrëveshjes së veçantë të ndërsjellët. Sipas kësaj marrëveshjeje, MSH-ja ofron shërbime mjekësore, duke përfshirë shërbime të dializës, pacientëve të Republikës së Shqipërisë. Në kuadër të kësaj marrëveshjeje, Spitali Rajonal në Gjakovë i ofron staf mbështetës spitalit të Bajram Currit në Shqipëri, kurse rastet emergjente dërgohen nga spitali i Bajram Currit në Shqipëri në Spitalin e Gjakovës.

100 pacientë Kosovar trajtohen çdo vit pa pagesë në institucionet shëndetësore në Republikën e Turqisë, bazuar në marrëveshje të veçantë bilaterale. Procedurat referuese janë të definuara nga UA nr. 02/2012 për trajtim shëndetësor jashtë institucioneve shëndetësore publike, dhe në përputhje me këtë qytetarët e Kosovës kanë të drejtën të shfrytëzojnë institucionet shëndetësore të huaja, të mbështetura me nga 2 milion euro çdo vit, nga burimet e buxhetit të Kosovës.

Përdoruesit e skemës private për sigurime shëndetësore në Republikën e Kosovës, përdorin shërbimet shëndetësore të shteteve të huaja, bazuar në kontratat personale të sigurimit shëndetësor. Aktualisht banorët jo-kosovarë përdorin shërbimet e ofruara nga institucionet shëndetësore Kosovare nën të njëjta kushte siç i përdorin qytetarët e Kosovës. MSH-së synon që, si pjesë e

2 2011 Raporti i Progresit për Kosovë, Sektori i Shëndetësisë. 12.10.2011, faqe 44, 45

¹⁷ Qershor 15, 2011 - Volumi 91 - Shtesa 11S, Konsultimi i Tretë i OBSH-së mbi Dhurimin dhe Transplantimi i Organeve: Përpjekjet për të arritur vetë-mjaftueshmëri, Mars 23-25, 2010, Madrid, Spanjë http://journals.lww.com/transplantjournal/Fulltext/2011/06151/Executive_Summary.5.aspx

reformës në sistemin shëndetësor, të themelojë gjithashtu sistemin publik për sigurime shëndetësore, gjë që do të rregullonte marrëdhëniet dypalëshe në mes qytetarëve të Republikës së Kosovës dhe Shteteve Anëtare të BE-së sa i përket kujdesit shëndetësor ndërshtetëror, bazuar në marrëveshje bilaterale që do të nënshkruhen për këtë qëllim, deri në anëtarësimin e Kosovës në BE, duke marrë parasysh që Direktivat e BE-së 883/04 dhe 987/09 për pagesa nga shtetet tjera, në përputhje me marrëveshjet ndërshtetërore dhe rregulloret e BE-së, për pagesa nga fondet për sigurime shëndetësore në bazë të marrëveshjeve dypalëshe.

Aktivitetet e ardhshme legislative në lidhje me kujdesin shëndetësor ndërkufitar do të bazohen në Direktivën e BE-së 2011/24 mbi të drejtat e pacientit në kujdesin shëndetësor ndërkufitar të shkurtit 2011.

d. Sëmundjet Ngjitëse

Fusha e sëmundjeve ngjitëse është e rregulluar me politikat dhe aktet ligjore: Ligji nr. 2004/4 mbi Shëndetin, Ligji nr. 02/L-78 mbi Shëndetin Publik, Ligji nr. 02/L-109 mbi Sëmundjet Ngjitëse, Ligji nr. 2003/22 në Inspektoratin Sanitar, Ligji nr. 02/L-38 në Inspektoratin Shëndetësor, Ligji nr. 2004/21 në Veterinari, dhe PVPE 2012 (Veprimi 66.4 treguesit 10). Institucionet përkatëse për zbatimin e legjislacionit janë: ISHPK-ja, QKTGJ-ja, QKUK-ja (klinika infektive), spitalet regjionale, Laboratorët Mikrobiologjik, Inspektorati sanitar, Inspektorati Shëndetësor, Shërbimet e Policisë, KMA, Qendrat shëndetësore familjare që cilësohen të jenë kryesore, Këshilli Koordinues për Furnizim me Gjak, dhe Shërbimet e Veterinarisë.

Menaxhimi i sëmundjeve ngjitëse në vitet e fundit është përmirësuar. Që pas përfundimit të luftës të gjitha epidemitë janë menaxhuar në përputhje me standardet e OBSH-së dhe kjo është vlerësuar pozitivisht nga ekspertët e huaj. Kushtet për menaxhimin e sëmundjeve ngjitëse që nga viti 2007 janë përmirësuar, gjithashtu duke u bazuar në mbështetjen e OBSH-së dhe Bankës Botërore. Kjo është arritur përmes 44 Specialistëve të Sëmundjeve Infektive të punësuar në sektorin publik. Klinika e Sëmundjeve Infektive në QKUK ka 130 shtretër, 7 departamente dhe dhoma të kujdesit intensiv me fuqi pozitive dhe negative për menaxhimin e sëmundjeve të frymëmarrjes dhe sëmundjeve të tjera. 4 Spitale Regjionale në Kosovë kanë reparte për sëmundje infektive. Spitali Regjional i Gjilanit ka 7 mjekë specialist infektolog, ai në Pejë ka 3, ai në Gjakovë ka 2, kurse ai në Prizren ka 4 specialistë infektolog. Aktualisht programin për specialistë infektolog janë duke e ndjekur 13 mjek. Që nga viti 2007, të gjithë pacientet me Hepatitin B dhe C janë duke u trajtuar në Kosovë, në përputhje me protokollat e BE-së në fuqi, dhe medikamente të ofruara nga MSH-ja.

Ethet hemorragjike të Krimeve Kongo dhe ethet hemorragjike me sindromë renal po ashtu trajtohen në Kosovë, me Ribavirin, në përputhje me protokollat aktuale të BE-së, me medikamente të ofruara nga MSH-ja. Trajtimi i sëmundjeve të tjera serioze, siç është meningjiti purulent dhe meningjiti TBC (50 - 80 çdo vit) trajtohen po ashtu, me një shkallë të vdekshmërisë prej 4%, gjë që paraqet përmirësim në nivel rajonal.

Si rezultat i punës në edukimin dhe parandalimin e sëmundjeve ngjitëse, Kosova thekson që ka rënie të dukshme të rasteve me sëmundje ngjitëse të cilat parandalohen me vaksina mbrojtëse ndaj sëmundjes (bruceloza(morbilis), rubeola, meningjitit HIB, meningjitit pneumokokal, dhe meningjitit TB). Përballja e Kosovës me pandeminë e gripit të derrave është vlerësuar si mjaft e lartë nga OBSH-ja sa i përket menaxhimit dhe trajtimit të rasteve me H1N1 në 2009-2011, mbi 400 persona të shtruar në spital dhe 700 pacientë të jashtëm që janë përballur me vdekjen gjë e cila mund të krahasohet me shtetet e BE-së. Synimi i MSH-së është që të përmirësojë nivelin e kualitetit dhe sigurisë të shërbimeve shëndetësore dhe këtë drejtim ka për qëllim akreditimin dhe ngritjen e kapaciteteve të QKTGJ-së. MSH-ja është duke hartuar një plan për parandalimin e sëmundjeve ngjitëse.

-Ju lutem ofroni një organogram të Ministrisë së Shëndetësisë dhe Sistemit Shëndetësor të Kosovës në nivel qendror dhe lokal

Organogrami i MSH-së, Aneksi I.

Organogrami i sistemit shëndetësor duke përfshirë atë të nivelit primar, sekondar, dhe terciar (qendror dhe lokal) Aneksi II

Aktualisht MSH-ja është në fazën e ndryshimeve strukturore organizative, në përputhje me Rregulloren e Qeverisë nr. 09/12 mbi Standardet për Organizim të Brendshëm dhe Sistematizim të Punës (rishikimi i termave të referencës) së Administratës së Shtetit.

Struktura organizative dhe funksionimi i institucioneve shëndetësore është i rregulluar me legjislacion sekondar, përkatësisht statut.

-A është Sistemi Informativ Shëndetësor në fuqi? Cilat janë sfidat kryesore në implementimin e Sistemit Informativ Shëndetësor?

Çështja e Sistemit Informativ Shëndetësor (SIS) është e rregulluar me Ligjin nr. 04-2004 mbi Shëndetin (Kapitulli II, Paragrafi 9 dhe Kapitulli XI Neni 62 - 68). Strategjia Sektoriale e Shëndetit 2010 - 2014, e miratuar në 2009, konsideron zhvillimin e SIS-it si prioritet strategjik. Dokument tjetër përkatës është Strategjia SIS 2010 - 2020, e miratuar në 2011, Strategjia për E-Qeverisje dhe Plani i Veprimit për Implementimin e Strategjisë, dhe gjithashtu UA nr. 18/2006 mbi Data bazën e të Dhënave Shëndetësore. Institucionet përgjegjëse për zbatimin e politikave në këtë fushë janë: MSH (përgjegjëse për përpilimin e politikave), Ministria e Administrimit Publik (përgjegjëse për ofrimin e qasjes në institucione shëndetësore vendeve në rrjetin e Qeverisë), Agjencia e Statistikave të Kosovës (përgjegjëse për publikim e raporteve statistikore për të gjithë sektorët), Qendra Referuese ISHPK (përgjegjëse për analizimin e të dhënave shëndetësore nga institucionet shëndetësore që janë përgjegjëse për mbledhjen dhe ruajtjen e të dhënave mjekësore të pacientëve).

Sistemi aktual i statistikave shëndetësore është zhvilluar në vitin 2002, me mbështetjen e Agjencisë Evropiane për Rindërtim. Ky sistem ka ofruar përdorim të kufizuar të sistemit MS Access, e cila nuk mund të përdoret si bazë për një sistem informacioni të integruar shëndetësor, për shkak të burimeve të limituara financiare të MSH-së për mirëmbajtje, duke rezultuar në mungesë të të dhënave që reflektojnë situatën në sektorin e shëndetësisë. Kjo gjithashtu pengon punën e MSH-së në aspektin e planifikimit të burimeve financiare, njerëzore dhe kapitale. Prandaj, MSH-ja ka marrë hapa konkretë në mënyrë që të përmirësojë grumbullimin e të dhënave duke i konsoliduar tre modulet e këtij sistemi: Modulin e Statistikave Shëndetësore, Modulin Farmaceutikë dhe Modulin e Burimeve Njerëzore.

Strategjia SIS 2010 - 2020 është miratuar në vitin 2011, me një vizion të qartë për promovimin e sistemit shëndetësor si një tërësi. Plani i veprimit është zhvilluar në tri faza:

- a. Faza A përmban veprime afatshkurta (2011 - 2013) që lidhen me infrastrukturën, projektimin dhe zbatimin e sistemit pilot të SIS në regjionin e Prishtinës dhe Prizrenit, si dhe përmirësimin e sistemit statistikor shëndetësor në Kosovë.
- b. Faza B përmban veprime afatmesme (2012 - 2014) të planifikuara për transformimin e sistemit pilot të SIS në një praktikë rutinore, pas vlerësimit të rezultateve të projektit pilot. Kjo fazë do të përshijë zbatimin e modulit dhe procesit të monitorimit të kualitetit dhe efektivitetit të kostos të shërbimeve shëndetësore, si dhe automatizimin e rregullt të raportimit për një numër të konsiderueshëm të treguesve shëndetësor.
- c. Faza C përmban veprime afatgjata (2013 - 2020) që synojnë konsolidimin e infrastrukturës, operacionet e saj dhe teknologjinë që mbështet operimin e plotë të sistemit SIS në të gjithë Kosovën dhe të zgjerojë spektrin dhe funksionet e saj në drejtim të qëllimeve të lartpërmendura.

Përgjatë vitit 2011 MSH-ja, si pjesë të aktiviteteve të fazës së parë, ka arritur të bëjë ri-funksionalizimin e tre moduleve të SIS në të gjitha institucionet publike shëndetësore të Kosovës, me përjashtim të komunave të sapo themeluara. Sistemi për regjistrimin e të dhënave shëndetësore statistikore është i gjysmë kompjuterizuar dhe duhet të monitorojë performancën e sistemit shëndetësor dhe statusin shëndetësor të popullsisë. Sfidë kryesore në këtë fushë është kualiteti i dobët i të dhënave. Ky modul do të operojë deri në projektimin e projektit pilot dhe funksionimin e tij të plotë në Softuerin e Sistemit të Integruar për të Informacione Shëndetësore, që do të zhvillohet me projektin KSV-014 (financuar nga Qeveria e Luksemburgut). MSH-ja gjatë vitit 2011 po ashtu ka zhvilluar Sistemin Online për Menaxhimin e Rezervave Farmaceutike, me të gjitha institucionet e shëndetit publik të lidhura online. Ky sistem, nga strategjia SIS është planifikuar të zhvillohet më vonë.

Faza A e strategjisë SIS është duke u zbatuar. Përgjatë kësaj faze, rreth 40% e institucioneve publike (rrjeti i institucioneve shëndetësore në regjionin e Prizrenit ISHPK, QKUK, dhe QKMF-Prishtina në komunën e Prishtinës) janë të përfshira në zbatimin e infrastrukturës (teknologjisë informative) për funksionimin e SIS-it, si dhe centralizimin e informacioneve në Qendrën Kombëtare të të Dhënave pranë Ministrisë së Administrimit Publik. Komponentët e tjerë të kësaj faze janë dizajnimi, testimi, dhe pilotimi i Softuerit të Sistemit të Integruar të Informacioneve Shëndetësore, si dhe ngritja e kapaciteteve njerëzore për operim me këtë sistem, në nivel; qendror dhe lokal. Sistemi do të jetë tërësisht elektronik.

Përgjatë muajve të ardhshëm zbatimi i teknologjisë informative në të gjitha institucionet e përmendura do të fillojë (me procesin e tenderimit që është në finalizim). Për më tepër, përcaktimi i proceseve dhe procedurave në sistemin shëndetësor, që do të shërbejnë si specifika teknike për tenderin dhe zhvillimin e softuerit për sistem të integruar informativ në sistemin shëndetësor, është duke u finalizuar.

MSH-ja është duke planifikuar të marrë këto aktivitete sistematike në mënyrë që të sigurojë funksionimin e SIS-it dhe të adresojë sfidat:

- Themelimi i një departamenti të ri në kuadër të Ministrisë së Shëndetësisë që është përgjegjës për funksionimin dhe zbatimin e sistemit të integruar SIS duke përfshirë rritjen e numrit të stafit dhe burimeve njerëzore brenda departamentit;
- Implementimi i legjislacionit të SIS-it;
- Implementimi i Qendrës së të Dhënave në kuadër të Ministrisë së Administratës Publike, projekt ky që pritet të fillojë së shpejti dhe do të financohet nga Banka Botërore;
- Monitorimi dhe Vlerësimi i Strategjisë SIS 2010-2020;
- Gjenerimi i të dhënave të konsoliduara në morbiditet dhe performancën e institucioneve shëndetësore;

Zbatimi i Fazës së III të Strategjisë SIS, e cila synon Sistem të Integruar të Informacionit Shëndetësor, pritet të gjenerojë raporte në përputhje me OBSH-në dhe standardet Eurostat, në linjë me Direktivën 2002/22/KE, 2002/58/KE Rregullorja (KE) nr. 2006/2004 dhe EpSOS.

- A keni marrë pjesë në ndonjë trajnim të organizuar nga Qendra Evropiane për parandalimin dhe Kontrollimin e Sëmundjeve?

Ekspertët e MSH-së kanë marrë pjesë në trajnime nga Qendra Evropiane për Parandalimin dhe Kontrollimin e Sëmundjeve (QEPKS):

- a. Takimi i Presidencës Daneze të Këshillit Evropian 2012 “Lufta kundër rezistencës antimikrobale- koha për veprim të përbashkët “& Takimi i përbashkët i KRA-ve kryesore nacionale dhe SUU-të të rrjetit Sallmonella/ekspertëve Campylobacter, 13-15 Mars 2012, Kopenhagë, Danimarkë;

- b. Takimi i përbashkët vjetor i Rezistencës Antimikrobal dhe infeksionet që lidhen me kujdesin shëndetësor, rrjeti (ARHAI), 23-25 Nëntor 2011, Varshava, Poloni;
- c. Takimi koordinues i QEKS-së që punon vendet e zgjerimit të BE-së; Statusi aktual dhe perspektiva në të ardhmes, 8-9 shtator 2011, QEKS, Stokholm;
- d. Takimi i 10-të i KRA-ve kryesore nacionale dhe sesioni i përbashkët për "Carbapenemase-producing bacteria: një kërcënim shëndetësorë i vërtet për Evropën?" Budapest, Hungari, 21-22 Mars, 2011;
- e. Takimi i 9të i KRA-ve kryesore nacionale dhe Ekspertëve të BE-së, konferencë mbi "Strategjitë e reja për monitorimin dhe kontrollimin e infeksioneve, përdorimi i antibiotikëve dhe rezistenca, në objektet e kujdesit shëndetësor në vendet anëtare të BE-së", Nëntor 8-10, 2010, Bruksel, Belgjikë;
- f. Takimi i 8të i KRA-ve kryesore nacionale, Madrid, Spanjë, 2 Qershor 2010;
- g. Takimi i 7të i KRA-ve kryesore nacionale dhe Konferenca "Puna e përbashkët për të trajtuar MRSA-në dhe mikroorganizmat e tjerë që lidhen me kujdesin shëndetësorë", 20-21 Tetor 2009, Londër, MB;
- h. Takimi i 1rë i grupit të ekspertëve të QEKS-it për ndryshimet klimatike, Qendra Evropiane për Kontrollin e Sëmundjeve, Stokholm, Suedi, 7-8 Shtator 2009.

- Ofroni informacionet e fundit mbi gjendjen e tanishme të zbatimit të Strategjisë Sektoriale të Shëndetësisë 2010-2014 dhe Planit të Veprimit

Zbatimi i Strategjisë Sektoriale të Shëndetësisë 2010-2014 dhe Planit të tij të Veprimit është bazuar në aktet ligjore të mëposhtme: Ligji mbi Shëndetin 2004/4 (Kapitulli X. Neni 56) dhe Rregullorja e Qeverisë 2/2012. Institucionet përgjegjëse për zbatimin e Strategjisë Sektoriale të Shëndetësisë 2010-2014 janë MSH, Institucionet Shëndetësore dhe Komunitat.

Strategjia Sektoriale e Shëndetësisë është miratuar nga Ministria e Shëndetësisë në vitin 2009. Në vitin 2010 një Plan Veprimi për implementimin e strategjisë sektoriale 2010-2014 është përpiluar. Ky plan i shërben MSH-së të zhvillojë planet punuese vjetore të Qeverisë, të planifikojë buxhetin dhe gjithashtu Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve (KASH). Përveç kësaj, ky dokument lejon monitorimin dhe vlerësimin e zbatimit të Programit Qeveritar megjithatë në mënyrë që të sigurojë fleksibilitet, ky dokument konsiderohet të jetë dokument interesant, si rezultat në Prill të vitit 2011, një grup punues me ekspertë përkatës është mbledhur për të ndryshuar atë, dhe kjo është bërë në mënyrë që të vihen në vend rekomandimet e SAPD-së dhe raportit të progresit, prandaj përfaqëson një dokument të konsoliduar që jep një pasqyrë të veprimeve që duhet të ndërmerren për të arritur qëllimet e sistemit shëndetësor. Për më tepër, dokumenti është aktualizuar edhe sipas kërkesave të Udhëzimit Administrativ 2/2012

Ky dokument po ashtu shërben si dokument mbështetës për të koordinuar investimet e donatorëve në sektorin e shëndetësisë. Plani i lartë përmendur i veprimit u prezantohet komunitetit të donatorëve të interesuar dhe të përfshirë në sektorin e shëndetësisë.

Në mënyrë që të arrihen objektivat e përcaktuara në Strategjinë Sektoriale në kuadër të planit të punës, një mekanizëm monitorues është themeluar. Ky mekanizëm përbëhet nga Sekretari Permanent që mban takime të rregullta javore, kurse kryesuesit e ministrit ndjekin takimet mujore. Në takime marrin pjesë grupe përkatëse të interesit, që kanë për qëllim të adresojnë sfidat e rregullta dhe monitorojnë implementimin e zbatimit të planit vjetor të punës së Qeverisë e cila përmban veprime të PVPE-së në lidhje me fushën e shëndetësisë në kuadër të Planit Strategjik. MSH-ja në mënyrë aktive mbështet strukturat përkatëse në arritjen e qëllimeve të përcaktuara nga plani strategjik.

MSH-ja po punon në forcimin e rolit të monitorimit dhe vlerësimit të Strategjisë Sektoriale Shëndetësore 2010-2014. Raporti mbi arritjet gjatë zbatimit të Strategjisë së Shëndetësisë 2010-2014, Aneksi III.

- A është duke u zbatuar "Plani Kombëtar për Parandalimin dhe Kontrollimin e Sëmundjeve Ngjitëse".

"Plani Kombëtar për Parandalimin dhe Kontrollimin e Sëmundjeve Ngjitëse", bazuar në legjislacionin e Kosovës, është duke u zbatuar në përputhje me kriteret e BE-së dhe Rregullores Ndërkombëtare të Shëndetit. MSH-ja ka themeluar një grup punues të përpilojë "Planin për Parandalimin e Sëmundjeve Ngjitëse". Sistemi i mbikëqyrjes, kontrollit dhe përgjigjes epidemiologjike, është funksional dhe efikas. Bashkangjitur është" Sistemi i mbikëqyrjes së sëmundjeve ngjitëse në Kosovë", Aneksi IV.

- Cilët janë hapat e ndërmarrë për të përmirësuar imunizimin, a ka ndonjë rezultat deri më tani? Ju lutem bashkëngjitni Programin Kombëtar në gjuhën angleze

Aktivitetet e tjera në mënyrë që të identifikohen fëmijët e pa vaksinuar dhe veçanërisht nga komuniteti Rom, Ashkali, dhe Egjiptian janë aktivitete të vazhdueshme dhe për më tepër janë duke u zhvilluar kampanja për rritjen e ndërgjegjësimit. Programi Kombëtar në versionin e gjuhës angleze është i bashkangjitur në Akensin V.

-Çfarë veprime keni ndërmarrë në fushën e parandalimit të sëmundjeve jo-transmetuese? Ju lutem përshkruani. Në fushën e ekzaminimit të kancerit, a e përfshini BE acquis (Rekomandimet e Këshillit) dhe udhëzimet e BE-së për ekzaminimin e kancerit të gjirit, qafës së mitrës dhe zorrës së trashë për të mbështetur zbatimin e masave të rekomanduara?

Në fushën e parandalimit të sëmundjeve jo-transmetuese, Instituti Kombëtar për Shëndet Publik, në bashkëpunim me akterët tjerë relevant është duke u përpjekur të sigurojë dhe konsolidojë të dhëna rreth sëmundjeve jo-transmetuese. Të dhënat e sëmundjeve në përgjithësi dhe veçanërisht për sëmundjet jo-transmetuese raportohen në institute shëndetësore. Analizat e të dhënave të sëmundjeve në nivelin e kujdesit shëndetësor primar tregojnë se sëmundjet më të shpeshta të regjistruara janë: sëmundjet e sistemit të frymëmarrjes, sëmundjet e sistemit të qarkullimit të gjakut dhe sistemit muskulator), kurse të dhënat e sëmundjeve në nivel të kujdesit dytësor dhe terciar janë duke u analizuar.

UNFPA-ja ka mbështetur Agjencinë Statistikor të Kosovës në analizimin e të dhënave rreth shkaktarëve të vdekjeve në Kosovë në bashkëpunim të ngushtë me Institutin Kombëtar të Shëndetit Publik 2006-2009. Të dhënat e fundit tregojnë se 49.43% të vdekjeve të raportuara janë shkaktuar nga sëmundjet e sistemit të qarkullimit të gjakut, 26.45% kushteve klinike të pa klasifikuara, kurse 10.56% nga tumoret dhe 17,50% e vdekjeve janë të enkriptuara¹⁸.

Sa i përket sëmundjeve malinjë, një Bord për zhvillimin e programit shtetëror për kontrollimin e kancerit është themeluar. Bordi ka përpiluar një aplikacion të ri për regjistrimin e kancerit, i cili është në fazën fillestare të implementimit. Misioni i Bordit është zhvillimi i Strategjisë për Parandalimin dhe Trajtimin e Kancerit, i cili po ashtu do të marrë parasysh dokumentet relevante të BE-së. (Rezoluta e Këshillit e datës 13 Dhjetor 1993 në lidhje me udhëzimet e ardhshme për programin "Evropa kundër Kancerit " duke vazhduar me vlerësimin e tij për periudhën 1987 deri në 1992; 96/469/KE: Vendimi i Komisionit i datës 30 Korrik 1996 një komitet këshillimor për parandalimin e kancerit (Tekst me rëndësi të ZEE-së); Rekomandimet e Këshillit të datës 2 Dhjetor 2003 në ekzaminimin e kancerit; Rezoluta e Këshillit dhe Përfaqësuesve të Qeverive të Shteteve

¹⁸Agjencioni i Statistikave të Kosovës– Shkaktarët e Vdekjeve në Kosovë 2008–2009.

Anëtare, takime në kuadër të Këshillit, më 7 Korrik 1986, Programi i Veprimit kundër Kancerit i Komunitetit Evropian).

Bordi ka përpiluar një doracak për raportimin e sëmundjeve malinje, 10 punëtori ishin kryer me 300 punonjës të shëndetësisë të tre niveleve të kujdesit shëndetësor. Trajnimi ka për qëllim të prezantojë se si bëhet mbushja e formularit të aplikimit për raportimin e sëmundjes së diagnostikuar malinje. Bordi do të zhvillojë një strategji për parandalimin dhe zbulimin e hershëm të kancerit të gjirit, qafës së mitrës dhe kancerit të zorrës së trashë.

Për të përcaktuar faktorët e rrezikut për sëmundjet kronike, si dhe aktivitetet për parandalimin e sëmundjeve kronike në Kosovë, STEPS (e thjeshtë, metodë e standardizuar për mbledhjen analizimin dhe shpërndarjen e të dhënave për faktorët e rrezikshmërisë së sëmundjeve kronike në shtetet anëtare të OBSH-së) hulumtimi është kryer. Mostra e hulumtimit përfshin 6400 banorë që jetojnë në Kosovë. Ekipi hulumtues është në proces të analizimit të të dhënave.

Në mënyrë që të gjenden përgjigjet më të përshtatshme për sëmundjet kardiovaskulare, MSH-ja ka krijuar Bordin e Shtetit për Sëmundjet Kardiokirurgjie dhe Kardiovaskulare. MSH-së ka caktuar Bordin e Shtetit për Sëmundjet e Rralla që kanë për detyrë përpilimin e Strategjisë për sëmundjet e rralla.

-A ka filluar zbatimin e strategjisë së kujdesit primar në vitin 2011? Nëse jo, a ka pengesa për të filluar me zbatimin e kësaj strategjie?

Fusha e shëndetit primar është e rregulluar me Ligjin për Shëndetësi Nr. 2004/4, Strategjia e Kujdesit Shëndetësor Primar (SKSHP) dhe Planit të Veprimit për këtë Strategji.

Institucionet përgjegjëse për zbatimin e SKSHP-së janë: Drejtoritë Komunale për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, QKMF, Qendrat e Mjekësisë Familjare, Klinikat dhe Stacionet e kujdesit shëndetësor.

Strategjia e SKSHP-së ka filluar të zbatohet në vitin 2004. Deri më tani janë zbatuar aktivitetet në vijim:

- a. Zhvillimi Profesional për burimet njerëzore;
- b. Ndërtimi i Aftësive Profesionale;
- c. Përmirësimi i cilësisë së shërbimeve shëndetësore;
- d. Zbatimi i konceptit të Mjekësisë Familjare.

Lidhur me zhvillimin e burimeve njerëzore:

- a. 235 specialistë kanë marrë pjesë në edukimin tre-vjeçar në fushën e mjekësisë familjare, kryesuar nga Qendra për Zhvillimin e Mjekësisë Familjare/ MSH përgjatë viteve 2004-2010;
- b. Nga 2000 - 2004, është zhvilluar një program fast-track i përshpejtuar gjatë viteve 2000-2004 për edukimin e specialistëve në MF, fillimisht e drejtuar nga OBSH-ja. Përgjatë kësaj periudhe 312 praktikantë të medicinës kanë përfunduar programin dhe janë graduar me titullin Specialistë të Mjekësisë Familjare;
- c. Numri i mjekëve të trajnuar që kanë përfunduar programin e edukimit dhe kanë marrë titullin Specialistë të Mjekësisë Familjare ishte 547.
- d. Aktualisht janë 83 mjek të përgjithshëm që ndjekin programin për edukim të specialistëve (2011 - 2014) të Mjekësisë Familjare dhe pritet që të përfundojnë programin deri në vitin 2014;
- e. Programi tre-vjeçar i SP-së në Mjekësinë Familjare është i akredituar ndërkombëtarisht nga Kolegji Mbretëror i Mjekëve të Përgjithshëm - KMMP - duke qenë programi i vetëm në regjion që ka siguruar vlerësim ndërkombëtar dhe akreditim;

- f. Një marrëveshje bashkëpunimi në mes të Kolegjit Mbretëror i Mjekëve të Përgjithshëm të Britanisë së Madhe (KMMP) dhe MSH/QZHMF është nënshkruar në vitin 2005.
- g. Marrëveshja e Bashkëpunimit ndërmjet Ministrisë së Shëndetësisë dhe KMRP QZHMF që ka për qëllim vlerësimin dhe mbikëqyrjen e programit për edukimin e specialistëve synon afrimin me standardet e dëshiruara ndërkombëtare, është përtërirë në Nëntor të vitit 2011. Për më tepër marrëveshja synon të rifreskojë Vazhdimin e Programit për Zhvillim Profesional të mjekëve në fushën e mjekësisë familjare dhe profesionistëve të tjerë në KSHP, dhe të ndihmojë në zbatimin e konceptit të mjekësisë familjare në Kosovë dhe sigurimin e bashkëpunimit rajonal; në fushën e KSHP-së;
- h. Në përputhje me Memorandumin e nënshkruar në Nëntor të vitit 2011, trajnerët e certifikuar të KMMP-së në fushën e mjekësisë familjare janë angazhuar në edukimin e specialistëve në mjekësinë familjare;
- i. Plan programi për edukimin e specialistëve në Mjekësinë Familjare është duke u rifreskuar dhe përmirësuar, nën mbikëqyrjen e KMMP-së. Plan programi pritet të përfundojë deri në Shkurt të vitit 2013;

Grupi i ri i specializantëve në mjekësinë familjare është planifikuar këtë vit, (2012 to 2015). Grupi pritet të fillojë në Tetor të vitit 2012 dhe pritet që 50 mjekë të marrin pjesë. Sa i përket ngritjes së aftësive profesionale:

- a. Rishikimi i Plan programit për Zhvillimin e Vazhdueshëm Profesional në Mjekësinë Familjare ka përfunduar në Janar të vitit 2012, në bashkëpunim të ngushtë me KMPR-në dhe është mbështetur nga Agjencia Lux DEV. Një program i tillë përcakton modulet e detyrueshme që mjekët e mjekësisë familjare duhet të u nënshtrohen. Brenda pesë viteve të ardhshme i gjithë personeli mjekësor duhet të u nënshtrohen moduleve të tilla në përputhje me kornizën ligjor në vend.
- b. Në përputhje me plan programin CPD, aktivitete të rregullta janë duke u zhvilluar në institucionet shëndetësore të KSHP-së dhe po ashtu në 8 qendra të mjekësisë familjare në mbarë Kosovën të drejtuara nga koordinatorët. Trajnerët në Mjekësinë Familjare janë të udhëhequr nga CDFM-ja;
- c. Forma e raportimit është hartuar për nevojat e CPD-së. Në këtë drejtim, Drejtoritë Komunale për Shëndetësi i raportojnë QZHMF-së, zyrtarëve të CPD-së, mbi baza tremujore rreth këtij qëllimi. Raporti përmban aktivitetet e kryera, temat përkatëse, pjesëmarrësit si dhe të dhënat shoqëruese;
- d. Drafti "plan programi dhe manuali për trajnerët dhe pjesëmarrësit në planifikim familjar" është përfunduar, mbështetur nga UNFPA dhe në mbështetje me KSHP 2010;
- e. Trajnimi mbi "planifikim familjar" në KSHP është mbështetur nga UNFPA dhe ka përfshirë 305 mjek familjar nga tërë Kosova dhe është kryer në periudhën 2010-2011;
- f. Trajnimi rreth kujdesit shëndetësor të fëmijëve për mjekët familjar nga rajoni i Prishtinës, është mbështetur nga OBSH-ja në bashkëpunim me DShMs - MA Prishtinë dhe QKMF në Prishtinë iu ofrua 80 të trajnuar të mjekëve mjekësisë familjare;

Përmirësimi i cilësisë së shërbimeve shëndetësore:

- a. Deri më tani 20 udhëzime klinike janë përpiluar dhe edituar në nivelin e KSHP-së për nevojat e mjekëve familjar në përputhje me udhëzimet e Organizatës Botërore të Shëndetësisë. Shqyrtimi i tyre pritet të përfundojë përgjatë këtij viti. Udhëzimet për Standardet Terapeutike në KSHP janë të shpërndara në HI të KSHP-së . Trajnimi rreth HI për menaxherët e KSHP-së për rajonin e Gjilanit dhe Gjakovës është mbajtur në "Aplikimin e Mikro-sistemeve në Kujdesin Shëndetësor Primar, mbështetur nga Shkolla e Mjekësisë Dartmouth.

Lidhur me zbatimin e konceptit të Mjekësisë Familjare:

- a. Treguesit për vlerësimin dhe monitorimin e shërbimeve shëndetësore të ofruara në objektet e KSHP-së dhe zbatimin e legjislacionit të MSH lidhur me KSHP-të, tani janë mbledhur.
- b. MSH, në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit, Ministrinë e Pushtetit Lokal dhe Ministrinë e Financave kanë organizuar një takim me drejtorët komunalë për shëndetësi të pesë komunave të reja (Graçanicë, Kllokot, Ranillug, Novobërda dhe Shtërpca). Takimi është organizuar në bashkëpunim të ngushtë me përfaqësuesit e ICO-së në Kosovë. Institucionet shëndetësore kanë paraqitur statutin e tyre i cili është nën rishikim në përputhje me legjislacionin dhe strategjinë e KSHP-së në fuqi. MSH vazhdon me integrimin optimal të shërbimeve të KSHP-së.
- c. Një marrëveshje bashkëpunimi rajonal është nënshkruar në mes përfaqësuesve të QZHMF-së/MSH-së, dhe përfaqësuesve të KSHP-së në Maqedoni, Mal të Zi, Shqipëri dhe Kroaci me qëllim të "ndërtimit të koalicionit në KPSH". Këtë vit, në Tetor, 2012 është planifikuar të organizohet Konferenca Ndërkombëtare e KPSH-së e cila pritet të kontribuojë në reforma të mëtutjeshme në KPSH dhe forcojë bashkëpunimin rajonal në fushën e KSHP-së.
- d. Ministri i Shëndetësisë në Prill 2012, ka themeluar grupin punues për rifreskimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit për KSHP-të, me draftin i cili është në progres e sipër. Strategjia do të përfshijë periudhën 2013-2017. Strategjia e rishqyrtuar rreth KPSH-së pritet të miratohet në fund të korrikut 2012.
- e. Kujdesi Shëndetësor Primar në Kosovë është tërësisht i decentralizuar. Sfidat mbesin në monitorimin, vlerësimin dhe konsolidimin e shërbimeve të KPSH-së në përputhje me dispozitat ligjore që sigurojnë realizim të plotë të konceptit të mjekësisë familjare. Në këtë drejtim, MSH-ja planifikon që përmes masave stimuluese financiare të jetë pjesë e reformës shëndetësore, të motivojë stafin menaxhues të institucioneve shëndetësore në kuadrot e qendrës së shëndetësisë primare të angazhojnë stafin mjekësor dhe regjistrin e familjeve të regjistruara.

-Ju lutem përshkruani strukturën e sistemit shëndetësor në Kosovë. Tregoni ndarjen e burimeve të dedikuara për kujdesin shëndetësor primar dhe sekondar.

Struktura e kujdesit shëndetësor në Republikën e Kosovës është e rregulluar me Ligjin për Shëndetësinë nr. 4/2004 (veçanërisht Nenet 3, 18, 23, 26 - 50, 74, 75 dhe 86 deri në 94). Institucioni më i lartë shëndetësor në Republikën e Kosovës është Ministria e Shëndetësisë. Kujdesi shëndetësor ofrohet në tre nivele – primar, sekondar, dhe terciar.

Kujdesi Shëndetësor Primar (KSHP): Strategjia e KSHP-së e zhvilluar nga MSH-ja në vitin 2004 është e bazuar në organizimin dhe implementimin e kujdesit shëndetësor primar në 37 komuna. Zbatimi i kujdesit shëndetësor primar i jep rëndësi masave parandaluese përmes konceptit të mjekësisë familjare. Institucionet e KSHP-së janë të organizuara në Qendrat Kryesore të Mjekësisë Familjare (QKMF), Qendrat e Mjekësisë Familjare (QMF) dhe Mjekësia Familjare Lëvizëse (MFL). Nëpër komuna në të cilat qasja në spitale nuk është e lehtë QKMF-të ofrojnë shërbime të maternitetit jashtë spitaleve dhe shërbimeve nga Qendrat për Mirëqenien e Gruas (QMG). Qendra për Mjekësi Emergjente është planifikuar të operojë nëpër komunat me më shumë se 150,000 banorë.

KSHP-ja është e financuar në mënyrë të drejtpërdrejtë nga Qeveria përmes granteve komunale shëndetësore të ndara nga Ministria e Financave pas një procesi konsultues me MSH-në dhe komunat përkatëse. Buxheti i KSHP-së për vitin 2012 është 41 milion Euro (MF 2012).

Kujdesi Shëndetësor Sekondar (KSHS): Kujdesi shëndetësor sekondar ofrohet përmes spitaleve regionale (Mitrovica, Peja, Gjakova, Prizren, Gjilan) dhe spitaleve të qytetit (Ferizaj dhe Vushtrri). Këto institucione ofrojnë spital dhe trajtim të specializuar, duke përfshirë kujdesin ambulator.

Kujdesi shëndetësor mental po ashtu ofrohet në nivel të KSHS-së përmes Qendrave për Kujdes Mental; (QKM), Strehimores për Integrim të Komunitetit (SIK, Gjilan) dhe Qendrës për Integrim dhe Rehabilitim të pacientëve kronik psikiatrik në Shtime.

Propozimi i Ahtisaari-t parasheh që disa komuna e kanë të drejtën të ofrojnë shërbime të KSHS-së, siç parashikohet në ndryshimet e Ligjit për Shëndetësi nën Propozimin e Ahtisaari-t Nr. 03/L-124 të datës 16 Dhjetor 2008. Spitale komunale janë paraparë të themelohen në Graçanicë, Shtërpce dhe Mitrovicën Veriore.

Kujdesi shëndetësor terciar (KSHT): Kujdesi shëndetësor terciar përfshin shërbime të avancuara dhe specializuara mjekësore nga institucionet shëndetësore, duke përfshirë mësimin e detyrueshëm të nxënësve, studimet pasuniversitare dhe kërkime shkencore përkatëse.

Shërbimet e KSHT-së ofrohen nga Qendra Klinike Universitare në Kosovë (QKUK), Qendra Klinike Universitare Dentare në Kosovë (QKUDK), Qendra Kombëtare për Transfuzionin e Gjakut (QKTGJK), Instituti i Mjekësisë së Punës (IMPK), Qendra Sportive e Mjekësisë (QSMK) dhe Instituti Kombëtar për Shëndetin Publik (IKSHPK). Për Rajonin e Prishtinës, institucionet e kujdesit shëndetësor terciar shërbejnë po ashtu si institucione të nivelit të kujdesit shëndetësor sekondar.

Sektori shëndetësor privat është në rritje, dhe kjo përfshin spitalet private, qendrat diagnostiko-terapeutike (poliklinikat) dhe klinikat e specializuara. Pagesa për shërbime shëndetësore private bëhet kryesisht drejtpërdrejtë nga xhepi siç është përcaktuar ligjërisht në Ligjin për Shëndetësi 4/2004 (seksionet 98 dhe 99 dhe në Ligjin për Shëndetësi Private nr. 50/2004. Kujdesi shëndetësor sekondar dhe terciar në sektorin publik financohet përmes buxhetit të shëndetësisë që menaxhohet nga MSH-ja, e cila ka përcaktuar se për vitin 2012 do të ndahen 88.5 milion për KSHS dhe KSHT.

Sistemi shëndetësor në Kosovë është prekur rëndë gjatë viteve të 90-ta nga mos financimi dhe mos zhvillimi. Në vitin 1999 sistemi publik i sigurimit shëndetësor është zëvendësuar me financimin nga buxheti shëndetësor qendror. Mungesa e vazhdueshme e prioritetëve të sektorit shëndetësor dhe mungesa e madhe e fondeve ka ulur cilësinë e kujdesit dhe shtrirjen e shërbimeve e veçanërisht atë të rasteve të nivelit të kujdesit shëndetësor terciar. **Planet për reformimin e sistemit** – MSH-ja është e vetëdijshme për nevojën e menjëhershme për ndryshime dhe rregullime në sistemin shëndetësor. Prandaj MSH-a ka nisur në fillim të vitit 2011 shtjellimin e reformave vizionare dhe thelbësore në të gjithë sistemin shëndetësor. Reformat përqendrohen në tri shtylla: riorganizimi i sistemit shëndetësor, rikonstruktimi i sektorit financiar shëndetësor, dhe menaxhimi i burimeve njerëzore. Reforma e sistemit shëndetësor ka për qëllim përmirësimin e shërbimeve shëndetësore për të gjithë qytetarët dhe do të zbatohet në dy faza: reforma e organizimit të sistemit shëndetësor dhe faza e reformimit të financimit shëndetësor.

Gjatë vazhdimin të fazës së parë të reformës MSH-ja ka përgatitur paketën e reformave legjislative në bashkëpunim të ngushtë kërkesat e partnerëve ndërkombëtarë siç janë: Banka Botërore dhe Fondi Ndërkombëtar Monetar. MSH-ja ka shfrytëzuar shërbime konsultative nga Zyra e Komisionit Evropian në Kosovë, OBSH-ja, OSCE-ja, ICO-ja LuxDev etj. Projekt-ligjet, të cilat do të lejojnë fillimin dhe implementimin e reformave gjithëpërfshirëse në sektorin e shëndetësisë janë të Projekt Ligjit mbi Shëndetësinë (miratuar nga Qeveria më 30 Maj, 2012), Projektligji mbi Sigurimin Shëndetësor, (që do të përpunohet ligjërisht përgjatë fazës së ardhshme të reformës në vitin 2013). Projektligji për Pajisje dhe Produkte Mjekësore dhe Projektligji mbi Dhomat Profesionale Mjekësore janë në proces të finalizimit. Reformat shëndetësore parashikojnë themelimin e Shërbimit Kombëtar Shëndetësor (SHKSH), organizmin e spitaleve ekzistuese si ndërmarrje publike jo-fitimprurëse në

nivel qendror, por me një shkallë të lartë të autonomisë menaxheriale për spitale individuale brenda SHKSH-së. Spitalet brenda SHKSH-së fillimisht o të marrin fonde bazuar në një kontratë me Agjencinë për Financimin Shëndetësor, të themeluar nga MSH dhe për tu zhvilluar në fonde për sigurimin shëndetësor publik.

-Financimi: Si financohet sistemi shëndetësor (a ka sigurim të detyrueshëm ose financim të buxhetit)? Ju lutem tregoni pjesët përkatëse të tatimeve dhe kontributeve sociale, ndarjen në mes mbulimit të detyrueshëm dhe atij vullnetar plotësues dhe jepni informacione të mëtutjeshme mbi pagesat nga xhepi (nëse ka). Sa është niveli total i shpenzimeve shëndetësore në % të PBB-së? Cili është proporcioni i financimit publik dhe privat? Cila është incidenca e pagesave nga xhepi (zyrtare dhe jozyrtare) në shëndetësi (nëse ka)?

Ligji ekzistues për Shëndetësi nr. 4/2004 (Nenet 12.6, 12.7, 12.8, 57, 61 dhe 124) definojnë mënyrën e përcaktimit të institucioneve shëndetësore. Bashkë-pagesat janë të rregulluara me Ligjin për Shëndetësi 4/2004 (Neni 12.8 dhe 22) dhe UA Nr. 6/2006.

Sistemi shëndetësor publik në Kosovë aktualisht është i financuar përmes buxhetit të shtetit dhe bashkë-pagesave. Të ardhurat e institucioneve shëndetësore nuk mbahen në sektorin e shëndetësisë por rrjedhin në thesarin e shtetit në përputhje me Ligjin mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe përgjegjësitë. Sipas BB-së, pagesa nga xhepi në sektorin privat mbërrin në afërsisht të njëjtën shumë të shpenzimeve si në sektorin publik. Nuk ka asnjë sigurim të detyrueshëm shëndetësor publik.

Skema e Re - Vitin e kaluar MSH-ja ka hartuar dy dokumente për financimin e sistemit shëndetësor. Reforma shëndetësore përfshin futjen e sistemit shëndetësor përgjatë dy fazave (prej 2013 e në vazhdim), siç është përcaktuar në Projektligjin për Sigurime Shëndetësore dhe në Projektligjin për Shëndetësi. Sistemi i sigurimeve shëndetësore i cili do të prezantohet në Kosovë është një model i përzier në bazë të bashkimit të burimeve të fituara përmes primeve të paguara nga qytetarët dhe përmes fondeve të Qeverisë të mbledhura nga taksa e një fondi publik të vetëm për sigurime shëndetësore. Sigurimi shëndetësor do të organizohet dhe zbatohet si sigurim i detyrueshëm dhe sigurim plotësues vullnetar. Sigurimi shëndetësor i detyrueshëm do të mbulojë shërbimet bazë të kujdesit shëndetësor dhe do të zbatohet përmes Fondit për Sigurim Shëndetësor (FSSH).

Qytetarët me sigurim shëndetësor të detyrueshëm kanë të drejtën e shërbimeve shëndetësore të përcaktuara në listën e shërbimeve shëndetësore thelbësore. Lista e shërbimeve shëndetësore thelbësore do të hartohet nga një komision teknik i emëruar nga Bordi Mbikëqyrës i FSSH-së dhe do të miratohet nga Qeveria me propozimin e Ministrisë së Shëndetësisë, në përputhje me burimet financiare në dispozicion dhe nevojat shëndetësore të popullsisë.

Mjetet financiare për sigurim shëndetësor të detyrueshëm do të paguhet në FSSH: primet e sigurimeve shëndetësore për të gjithë qytetarët dhe banorët e Republikës së Kosovës; Transferet e buxhetit nga institucionet përkatëse qeveritar për mbulimin e primeve të sigurimit shëndetësor të detyrueshëm për grupe të veçanta (pensionistët, të papunët, personat me aftësi të kufizuara dhe invalidët e luftës, si dhe personat nën asistencë sociale), transferet e buxhetit që mbulojnë përgjegjësitë publike të Qeverisë për ofrimin e shërbimeve shëndetësore cilësore për qytetarët përcaktohen në kuadër të buxhetit vjetër dhe në bazë të Kornizës së Shpenzimeve Afatmesme (KSHA).

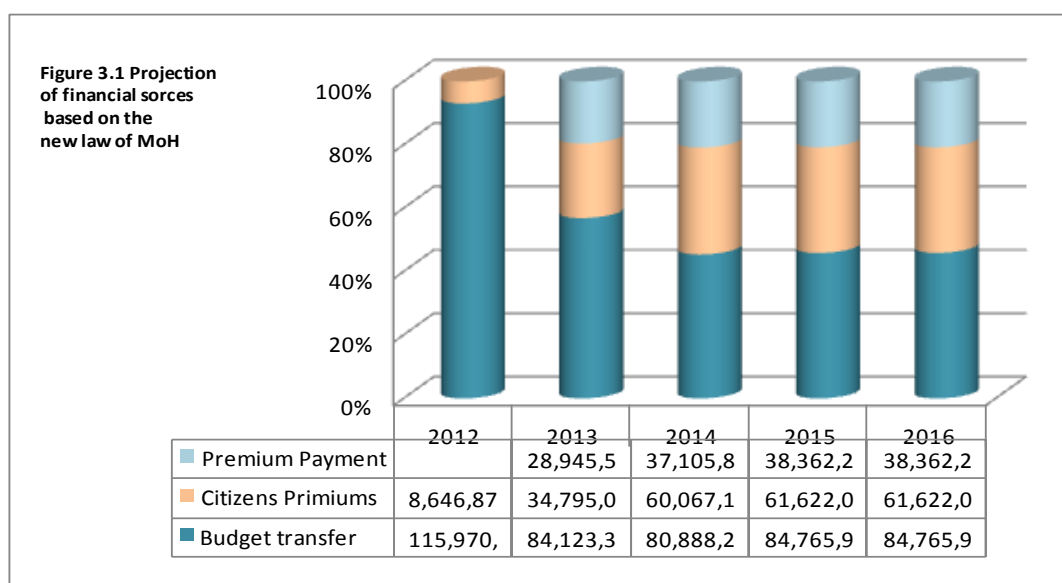
Primet për sigurimin shëndetësor të detyrueshëm do të llogariten çdo vit si një normë fikse bazuar në të ardhurat mesatare të Republikës së Kosovës. Norma e primeve është subjekt i vendimit të Qeverisë, bazuar në burimet buxhetore në dispozicion dhe nevojat shëndetësore të popullsisë. Personat të cilët nuk do të mbulohen nga sigurimet shëndetësore të detyrueshme do të paguajnë

çmim të plotë të shërbimeve themelore në përputhje me listën e çmimeve të miratuara nga MSH-së në bazë të propozimit të FSSH-së.

Shërbimet shëndetësore shtesë nuk janë pjesë e listës dhe do të ofrohen me marrjen e sigurimit shëndetësorë shtesë privat ose pagesat direkte të institucioneve shëndetësore. është parashikuar që FSSH-ja të mbikëqyrret nga Kuvendi i Kosovës dhe nga Qeveria. FSSH-ja udhëhiqet nga Bordi Mbikëqyrës dhe Drejtori i saj.

Kthimi Financiar i Skemës së Re

Modeli i ri i financimit shëndetësor është i bazuar në tre burime kryesore të financimit (Grafiku 6). Qeveria do të paguajë primet për kategoritë e veçanta sociale të qytetarëve dhe do të bëjë transferimin e buxhetit të obligueshëm për shëndetësi dhe qytetarët do të paguajnë primet për sigurime shëndetësore. Shuma e përgjithshme e parashikuar e fondeve të grumbulluara është ilustruar më poshtë.

Siç është ilustruar skema e sigurimeve shëndetësore pritet të rritë shumën totale të burimeve shëndetësore, e cila do të sigurojë bazën financiare për arritjen e qëllimit të Qeverisë për përmirësimin e statusit shëndetësor të popullsisë. Buxheti i shëndetësisë, i cili sot arrin shumën rreth 117 milion euro në vit, me futjen e sigurimeve shëndetësore do të rritet në 129 milion siç është ilustruar në figurën 3.1 dhe 4.1. Në të njëjtën kohë kontributi i Qeverisë do të mbetet i njëjtë. Ndikimi afatgjatë i reformës do të jetë ulja e pagesave “nga xhepi” për qytetarët dhe pagesa e shërbimeve që sot merret pa pagesë nga siguruesit e vendeve të tjera (Diaspora dhe punëtorët e huaj që punojnë në Kosovë).

Tabela 104. Parashikimet e mjeteve të grumbulluara nga pagesat e primeve nga qytetarët

1	2	3
100000	60	6,000,000
200000	60	12,000,000
300000	60	18,000,000
400000	60	24,000,000
500000	60	30,000,000
600000	60	36,000,000
700000	60	42,000,000
800000	60	48,000,000
900000	60	54,000,000
1000000	60	60,000,000
1100000	60	66,000,000
1200000	60	72,000,000
1300000	60	78,000,000
1400000	60	84,000,000
1500000	60	90,000,000

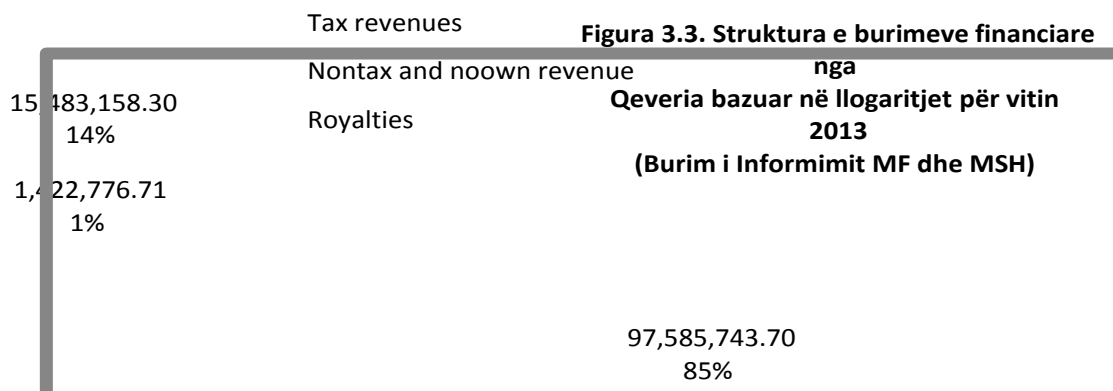
1 - Number citizens who pay premium

2 - The average annual premium payments (5 Euros x 12 months)

3 - Total collected from premiums (in Euro)

Figure 3.2
Projection of
menace
collected from
premium
payments from
citizens

Grafi 7. Ilustrimi i Strukturës së Fondeve të Qeverisë për vitin 2013.

Shërbimet Shëndetësore: Të gjithë qytetarët e shtetit kanë të drejtë të përdorin të gjitha shërbimet shëndetësore që ofrohen nga institucionet publike shëndetësore. Sot kategoritë e veçanta sociale të qytetarëve nuk paguajnë bashkë-pagesa siç është përcaktuar në Nenin 22 të Ligjit për Shëndetësi nr. 4/2004.

Tabela 105. Shpenzimet e Kujdesit Shëndetësor Publik

	2009	2010	2011	2012
Buxheti për Ministrinë e Shëndetësisë (niveli i dytë dhe i tretë) (in milion euro)	66	71	79	89
Buxheti për Komuna (në milion euro)	26	27	38	41
Totali (në milion euro)	92	98	117	130
PBB (në milion euro)*	3,912	4,216	4,637	4,911
Shpenzimet totale shëndetësore në % të PBB-së	2.35	2.33	2.53	2.64

Burimi: FMN Raporti Shtetëror, Prill 2012; MF;

Niveli i shpenzimeve të Qeverisë për shërbimet shëndetësore është vlerësuar të jetë rreth 50% e shumës totale të shpenzimeve në Kosovë prandaj qytetarët paguajnë shpenzimet drejtpërdrejtë nga xhepi dhe 50% të tjera janë për shërbime shëndetësore të mëtutjeshme (Banka Botërore, Studimi mbi Reformën e Financimit Shëndetësor në Kosovë, 2008). Shpenzimet nga buxheti i Qeverisë për kokë banori /buxheti i shtetit është rreth 75 Euro/vit.

-A është sistemi shëndetësor i qëndrueshëm nga pikëpamja financiare? A është i qëndrueshëm nga pikëpamja e burimeve njerëzore? A shihni se ka largim apo mungesë të stafit? Nëse po, a ka ndonjë strategji në vend për të mbajtur stafin?

Pasi që institucionet e kujdesit shëndetësor janë të financuara nga buxheti qendror me asnjë mundësi për marrje të kredisë, sistemi i kujdesit shëndetësor është në gjendje të qëndrueshme financiare për një periudhë afat-shkurte. Është e dyshimtë nëse vetëm 75 Euro për kokë banori në shërbimin e kujdesit shëndetësor publik do të mjaftojnë për një periudhë kohore afatgjate në mbajtjen e gatishmërisë së popullatës për të paguar taksat dhe për të siguruar stabilitet social. Prandaj, Raporti i Progresit për Kosovën 2011 ka arritur në përfundim se sektori i shëndetësisë nuk financohet siç duhet. Qëllimi kryesor i reformës së vazhdueshme shëndetësore është rritja e qëndrueshmërisë së sistemit financiar që ofron hapësirë të përballueshme dhe për të përcaktuar shërbimet shëndetësore cilësore dhe shmangien e shpenzimeve të panevojshme për popullsinë dhe në këtë mënyrë duke trajtuar qëndrueshmërinë.

Burimet njerëzore në sektorin e shëndetësisë rregullohen me Ligjin për Shëndetësi 04/2012, Ligji mbi Shërbimin Civil, Ligjin e Punës, dhe aktet nënligjore si UA Nr. 23/2004/ për zhvillim të vazhdueshëm profesional, dhe UA Nr. 08/2011 për arsim të specializuar.

Punëtorët e licencuar shëndetësore në Kosovë janë të shpërndarë si në vijim: 4099 mjekë, dentistë 1234, farmacistë 1030, infermierë/mamitë (i diplomuar) 139, psikolog 26, fizioterapeutë 238, infermiere (shkolla e mesme) 16,736, që në total arrin 23,502. Për shkak të burimeve financiare të kufizuara, mundësia për punësimin e personelit të kujdesit shëndetësor është i kufizuar. Pagat e ulëta në sektorin publik gjithashtu bën që specialistët preferojnë të punojnë në sektorin privat jo vetëm në Kosovë por edhe përtej kufijve kombëtarë. Ministria e Shëndetësisë ka pranuar problemin e emigrimit të personelit në tregun ndërkombëtar, por nuk kanë mjete financiare për të trajtuar problemin plotësisht. Megjithatë, MSH-ja është duke bërë përpjekje të madhe në trajtimin e kësaj sfide serioze gjatë reformave në vazhdim, dhe po ndërmer veprime konkrete për të zvogëluar prirjet negative. Konkretisht, Projektligji i ri për Shëndetin përfshin një numër të politikave që do të kanë një efekt të drejtpërdrejtë në përmirësimin e punësimit në sektorin e shëndetësisë. Në të njëjtën kohë, Ministria e Shëndetësisë ka hapur 475 mundësi të reja të specializimit për mjekët, dentistët dhe farmacistët, si dhe 65 specialistë të rinj në QKU dhe spitalet rajonale. Për më tepër, MSH-ja ka ofruar për specialistët dhe nën-specialistët në fusha të ndryshme mundësinë për të marrë pjesë në një trajnim ndërkombëtar profesional.

Fakti që punëtorët e kualifikuar janë vazhdimisht në braktisjen e Kosovës kjo është mjaft shqetësuese. MSH-ja është duke bërë një përpjekje të madhe në trajtimin e kësaj sfide nëpërmjet hartimit të legjislacionit reformator, dhe ndërmarrjen e veprimeve konkrete në ndërprerjen e këtij trendi negativ. Në mënyrë të veçantë, Fondi Monetar Ndërkombëtar dhe Banka Botërore kanë rënë dakord tashmë me Projektligjin e ri për Shëndetësi dhe së shpejti do të paraqitet në Kuvendin e Kosovës për miratim. Ky projektligj përfshin një numër të politikave që do të ketë një efekt të drejtpërdrejtë në përmirësimin e statusit dhe perspektivave të kushteve shëndetësore në Kosovë. Në të njëjtën kohë, gjatë vitit të kaluar, Ministria e Shëndetësisë ka hapur 475 mundësi të reja specializimi për mjekët, dentistët dhe farmacistët si dhe ka hapur konkurse për 65 specialistë të rinj në QKU dhe spitalet rajonale. Në Kosovë, përkundër situatës së rëndë financiare në sektorin e shëndetësisë, nuk ka asnjë diskriminim për qasje në shërbimet shëndetësore.

-Rezultati/Kualiteti: Cilat janë rezultatet e sistemit shëndetësor që janë matur nga indikatorët e ndryshëm? Si është teknologjia e vlerësuar në sistemin e kujdesit (a ka një organ të pavarur në detyrë për të vlerësuar këtë)?

Objektivi i Strategjisë sektoriale të shëndetësisë 2012-2014 është: "Për të ulur shkallën e sëmundjeve dhe vdekshmërisë së popullatës së përgjithshme". Arritja e këtij objekti do të tregohet nga niveli i përmbushjes së Objektivave Zhvillimore të Mijëvjeçarit (OZHM), të cilët për sektorin e shëndetësisë në Kosovës përfshijnë: OZHM 4: Zvogëlimi i shkallës së vdekshmërisë së foshnjave deri në 2/3 e normës aktuale (deri në vitin 2015: 9 o / oo), OZHM 5: ulja në vdekshmërinë së anëtarëve nga 3/3 (deri në 2015: 5,5 për 100.000), dhe OZHM 6: Për të luftuar kundër HIV / AIDS dhe tuberkulozit (2015: për të shmangur përhapjen dhe për të filluar uljen e shkallës dhe popullaritetit).

Në lidhje me OZHM 4 vdekja e paralindjes ka rënë nga 29.1 o / oo në vitin 2000 (raporti i dytë i UNDP-së për OZHM-së për Kosovën faqen 40) me 19,3 o / oo në vitin 2009.), Me tendencat në rënie, sipas të dhënave paraprake për vitin 2011 në 17o / oo, megjithatë, në krahasim me të dhënat e rajonit ajo është ende e lartë (të dhënat për vitin 2004: Shqipëria = 16o/oo, Kroacia 60/oo dhe Sllovenia 4 o / oo). Për OZHM 5, indikatori kryesor ka rënë nga 23 për 100.000 në vitin 2000 në 6 në vitin 2010, përqindja e lindjeve të kontrolluara nga personeli shëndetësor është rritur nga 95 për qind në vitin 2003 në 98 për qind në vitin 2011, si dhe niveli i përdorimit të kontraktivëve u rrit nga 44% në 60% (Raporti i dytë i UNDP-së për Zhvillim të Mijëvjeçarit për Kosovën, faqe 44). Sa i përket shkallës së TB në vitin 2005 ishte 52 për 100.000, ndërsa 42 në vitin 2012, megjithatë, kjo është mjaft larg për realizimin e qëllimit deri në vitin 2015 në 26 për 100,000.

Shërbimet shëndetësore ende kanë shumë punë për të bërë për të arritur qëllimet e OZHM-ve deri në vitin 2015, edhe pse, rezultatet e indikatorëve të përgjithshme tregojnë një zhvillim pozitiv shëndetësor. Aktivitetet e sakta, indikatorët e tyre kryesorë dhe datat e caktuara janë paraqitur me detaje në Planin e Veprimit për Zbatimin e Strategjive Sektoriale të Shëndetësisë, në përputhje me prioritet strategjike 1: Përmirësimi i situatës shëndetësore, si dhe cilësia e shërbimeve shëndetësore të ofruara për qytetarët. Megjithatë, problemi lidhur me indikatorët është mungesa e të dhënave të besueshme të përgjithshme, një problem i cili po trajtohet nëpërmjet procesit të vazhdueshëm të sistemit të integruar të informacionit mjekësor.

-Si kontrollohet cilësia e kujdesit (p.sh. a është një organ i pavarur përgjegjës për të kontrolluar)

Dokumentet përkatëse për përmirësimin e cilësisë së shërbimeve shëndetësore janë si vijon: Ligji për Shëndetësi nr. 04/2004; Ligji për Praktikë Private nr. 2004/50, Ligji për Inspektoratin Shëndetësor 2006/02-L38; për Sektorin Strategjik Shëndetësor 2010-2014; Parimet Ndërkombëtare për Standardet e Kujdesit Shëndetësor; Licenca, akreditimit dhe certifikimit në cilësinë e shërbimeve shëndetësore; Menaxhimi i cilësisë në kujdesin parësor shëndetësor; Menaxhimi i cilësisë në spitale; Taksonomia e standardeve të sistemit shëndetësor, cilësia e standardeve për licencimin dhe akreditimin e spitaleve në Kosovë, Standardet e cilësisë për licencimin dhe akreditimin për shërbime të tjera të kujdesit shëndetësor; Standardet e cilësisë për licencimin dhe akreditimin e institucioneve të kujdesit primar shëndetësor; UA 09 / 2005 Standardet e cilësisë për licencimin dhe akreditimin e institucioneve shëndetësore dhe zbatimin e tyre; UA 12/2010 për udhëzimet klinike dhe protokollet.

Sektorin për Cilësinë e Shërbimeve Shëndetësore në kuadër të Ministrisë së Shëndetësisë është funksional që nga viti 2002 dhe tani përbëhet nga dy zyrtarë. Kjo ndarje ka krijuar në rrjetin e koordinatorëve shëndetësorë në të gjitha nivelet e kujdesit shëndetësor. Koordinatorët i raportojnë ndarjes për cilësinë e shërbimeve shëndetësore.

Vlerësimi dhe monitorimi i cilësisë së shërbimeve shëndetësore është i kontrolluar nga koordinatorët e shëndetësore dhe inspektorëve të cilësisë. Strategjia për përmirësimin e cilësisë dhe sigurisë së shërbimeve shëndetësore 2012-2016 është në progres. 21 udhëzime dhe protokolle klinike janë duke u përgatitur nga grupe të ndryshme të profesionisteve shëndetësore në fusha të ndryshme që do të përfshihen në procesin e vlerësimit përfundimtar. Në kuadër të Ministrisë së Shëndetësisë, Këshilli i Kosovës për Udhëzimet dhe Protokollat e Klinikave është themeluar.

Në këtë moment, nuk ka asnjë organ të pavarur për kontrollimin e cilësisë. Themelimi i një organi të tillë do të përfshihet në strategjinë e ardhshme.

-Si vlerësohet teknologjia në sistemin e kujdesit (a ka ndonjë organ të pavarur për vlerësim)?

Në periudhën 2002-2003, 6 module themelore janë zhvilluar për vlerësimin e pajisjeve mjekësore, si pasojë, struktura e bio-inxhinierëve ishte krijuar në QKUK, si dhe në të gjitha spitalet e tjera që kanë të bëjnë me 97% të mirëmbajtjes së pajisjeve mjekësore janë përfshirë në sistem. Vlerësimi i standardizuar formal i teknologjisë shëndetësore nuk është i aplikueshëm në sektorin e shëndetësisë së Kosovës. Në këtë sfond, Plani i Veprimit për Zbatimin e Strategjisë së Sektorit të Shëndetësisë 2010-14 përfshin detyrën që të ketë burime të mjaftueshme për mirëmbajtjen e infrastrukturës thelbësore dhe të teknologjisë me aktivitetet e renditura më poshtë, që duhet të fillojë para fundit të vitit 2013, siç janë:

- a. Futja e konceptit të Vlerësimit të Teknologjisë Shëndetësore;
- b. Llogaritja e ardhshëm e mirëmbajtjes dhe zëvendësimi / rindërtimin e kostos së pajisjeve, si dhe përmirësimin e ndërtimit;
- c. Përshtatjen e bazës ligjore për vendimin e investimeve për të përfshirë efektet e buxhetit aktual;
- d. Zhvendosja e buxhetit të investimeve për të mbuluar nevojën periodike për mirëmbajtjen dhe zëvendësimin;
- e. Plani i Investimeve në bazë të Masterplanit, standardet të reja teknike dhe bazës së re ligjore;
- f. Kosova nuk ka asnjë organ të pavarur për vlerësimin e teknologjisë shëndetësore;

3.9.5.3. Arsimi dhe Trajnimi, hulumtimi dhe inovacioni

3.9.5.3.1. Cilësia e arsimit

- Cilat janë ligjet parësore përkatëse dhe cili legjislacion dytësor zbatohet për arsimim dhe trajnim?

Ligjet e zbatueshme për arsimim dhe trajnim:

- a. Ligji Nr. 2011/04-L-032 për Arsimin Parauniversitar;
- b. Ligji Nr. 2011/04-L-037 për Arsimin e Lartë;
- c. Ligji Nr. 02/L-52 për Arsimin Parashkollor;
- d. Ligji Nr. 02/L-2006/02-L42 Arsimin dhe Aftësimin Profesional (në procesin e amandamentimit);
- e. Ligji Nr. 03/L-060 për Kualifikimet Kombëtare;
- f. Ligji Nr. 02/L-018 për Provimin Përfundimtar dhe Provimin e Maturës Shtetërore;
- g. Ligji Nr. 2004/37 për Inspektimi i Arsimit në Kosovë;
- h. Ligji Nr. 2004/42 për Veprimtarinë Kërkimore Shkencore (në procesin e amandamentimit);
- i. Ligji Nr. 2005/02-L24 për Arsimin e të Rriturve;
- j. Ligji Nr. 2006/02-L51 për Veprimtarinë Botuese dhe Librin;
- k. Ligji Nr. 2008/03-L068 për Arsimin në Komunitet e Republikës së Kosovës.

Legjislacioni dytësor i zbatueshëm për arsimim dhe trajnim:

- a. Udhëzimet Administrative të cilat rregullojnë arsimin parauniversitar (gjithsej 160) përkatësisht arsimin parashkollor, fillor, të ultë, dhe të mesëm, arsimin profesional dhe arsimin e të rriturve, provimin përfundimtar dhe të maturës, etj;

- b. Udhëzimet Administrative për Arsimin e Lartë (gjithsej 14) të cilat rregullojnë themelimin, akreditimin, licencimin, të drejtat dhe detyrimet e ofruesve të arsimit të lartë si dhe të drejtat dhe detyrat e nxënësve, etj.;
- c. Zhvillimi dhe licencimi i mësimdhënësve, menaxhimi i arsimit në komuna dhe formulat e financimit, grandet e shkollave, etj.

- Ju lutem përshkruani strukturën e sistemit të arsimit dhe trajnimit në Kosovë, përfshirë arsimin parashkollor, fillor, të mesëm të përgjithshëm, ATP-në, arsimin e të rriturve dhe arsimin e lartë.

Sistemi arsimor i Kosovës përbëhet nga 6 nivele të arsimit formal, i strukturuar në pajtim me parimet e arsimimit gjatë tërë jetës dhe në pajtim me Klasifikimin Standard Ndërkombëtar të Arsimit (KSNA). Nivelet e arsimimit të KSNA-së nga 0 deri në fund të nivelit 3 janë pjesë e arsimit parauniversitar dhe rregullohen nga Ligji për Arsimin Parauniversitar. Niveli 4 i KSNA-së, arsimimi pas-dytësor në shkollat profesionale dhe të trajnimit, rregullohet nga Ligji për Arsimin dhe Aftësimin Profesional, ndërsa nivelet 5 dhe 6 të KSNA-së rregullohen nga Ligji për Arsimin e Lartë.

Sipas Ligjit për Arsimin Parauniversitar dhe në pajtim me nivelet e KSNA-së, niveli zero (0) përfshin dy kategori të arsimit: 1) arsimi parashkollor (zhvillimi i fëmijërisë së hershme) për moshat 0-5 vjet, e cila nuk është pjesë e arsimit të detyrueshëm; dhe 2) arsimi parashkollor për moshat 5-6 vjeç e cila është pjesë e arsimit të detyrueshëm në Kosovë.

Kujdesi i hershëm i fëmijëve dhe zhvillimi mund të organizohet në institucione parashkollore publike dhe private, qendra shoqërore-kulturore, të cilat janë të licencuara në pajtim me Ligjin për Arsimin Parauniversitar.

Niveli 1 sipas KSNA-së korrespondon me arsimin fillor, me kohëzgjatje prej 5 vjetësh, për moshat 6-10 vjeç, përkatësisht klasat I-IV.

Niveli 2 sipas KSNA-së korrespondon me arsimin e mesëm të ulët, me kohëzgjatje prej katër vjetësh, normalisht ndërmjet moshave 11-14 vjet, përkatësisht klasat VI-IX.

Niveli 3 sipas KSNA-së korrespondon me arsimin e mesëm të lartë, me kohëzgjatje prej tri viteve, varësisht nga drejtimi që është përcaktuar nga Ministria. Ky nivel korrespondon me moshat 15-17 vjeç, përfshirë gjimnazet, shkollat profesionale dhe trajnuese, shkollat e muzikës dhe të artit.

Niveli 4 sipas KSNA-së korrespondon me arsimin pas nivelit të mesëm në aftësim profesional dhe institucione trajnuese për periudhë 1-2 vjeçare; zakonisht fillon nga mosha 18 vjeçare e sipër.

Sipas Ligjit për Arsimin Parauniversitar (neni 9), shkollimi i detyrueshëm fillon në fillim të vitit shkollor pas datës në të cilën fëmija ka arritur moshën 6 vjeçare, moshën minimale të shkollimit të detyrueshëm, dhe mbaron pas kompletimit të nivelit 2 të KSNA-së.

Arsimi dhe Aftësimi Profesional rregullohet nga Ligji për Arsimin Profesional i cili aktualisht po rishikohet me qëllim të harmonizimit me Ligjin për Kualifikimet Kombëtare. Sipas ligjit të tashëm në fuqi, pranimi në arsimin formal profesional është i hapur për ata persona që i plotësojnë kriteret e caktuara nga Ligji. Programet e arsimit të lartë profesional janë të hapura për ata që e kanë mbaruar arsimin e detyrueshëm dhe nuk janë më të vjetër se 17 vjet. Përgjatë kësaj rregull është atëherë kur këshilli i mësimdhënësve të shkollës vendos që personat mbi 24 vjeç mund të pranohen në programet e arsimit të lartë profesional, në pajtim me dispozitat ligjore të Ministrisë, të cilat rregullojnë kushtet dhe kriteret për pranimin e kandidatëve në shkollat e mesme profesionale. Lëndët në arsimin profesional pas shkollimit të mesëm mund të regjistrohen nga personat të cilët me sukses i

kanë kryer lëndët e arsimit të mesëm të lartë, të cilat mund të jenë ose arsim profesional apo gjimnaz, në pajtim me kërkesat specifike të një programi të veçantë.

Sipas Projekt-Ligjit për Arsimin dhe Aftësimin Profesional, institucionet arsimore formale të AAP-së ofrojnë kualifikime dhe module arsimore për nivelet 3, 4 dhe 5 të Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve. Llojet e kualifikimeve profesionale që do të ofrohen janë kualifikimet dhe modulet që korrespondojnë me klasat 10, 11, dhe 12, e të cilat janë në pajtim me Kornizën Kombëtare të Kualifikimeve. Për më tepër, kualifikimet dhe modulet e arsimit pas shkollimit të mesëm, aftësimit ose akademike, të cilat korrespondojnë me nivelin 5 të KKK-së, ofrohen po ashtu. Përcaktimi dhe funksionimi i kualifikimeve do të rregullohet nga legjislacioni dytësor. Udhëzuesi i orientimit dhe karrierës do të jetë pjesë integrale e të gjitha programeve që ofrohen nga institucionet e AAP-së, siç parashihet nga amendamentet e ligjit të ri për AAP. Lejohen format e dyfishta të AAP-së në institucionet e AAP-së, përderisa trajnimi praktik dhe përvoja fitohet në ndërmarrjen e cila do të kontraktohet për këtë qëllim.

Arsimi dhe Aftësimi i të Rriturve rregullohet nga Ligji për Arsimin dhe Aftësimin e të Rriturve. Ky ligj krijon kornizën për arsimin dhe aftësimin e të rriturve, përfshirë arsimin kompensues dhe format tjera të arsimit dhe aftësimit të të rriturve të cilat nuk janë të rregulluara nga Ligji për Arsimin Parauniversitar, Ligji për Arsimin dhe Aftësimin Profesional, dhe Ligji për Arsimin e Lartë. Kjo kornizë nuk zbatohet për arsimin dhe aftësimin e të rriturve që ofrohet sipas mandateve qeveritare ose që përndryshe realizohet jashtë institucioneve arsimore dhe aftësuese siç rregullohet me ligj. Objektivi i arsimit dhe aftësimit të të rriturve është zhvillimi i aftësive të nevojshme, njohurive dhe parimeve për të rriturit, si pjesë e kornizës për të mësuarit gjatë tërë jetës. Tipi i arsimimit mund të fitohet në institucionet e licensuara publike dhe private dhe në institucionet me partneritet, in programet e niveleve 3 dhe 4 të KSNA-së së arsimit në Kosovë.

Arsimi dhe aftësimi i të rriturve është pjesë integrale e sistemit arsimor në Kosovë. Sipas Ligjit, arsimi dhe aftësimi i të rriturve nënkupton tërë arsimin dhe aftësimin publik dhe privat të ofruar për të rriturit dhe/ose të rinjtë mbi moshën 15 vjeçare, të cilët kanë të drejtë t'i ndjekin programet e arsimit të të rriturve. Arsimi dhe aftësimi i të rriturve organizohet në institucione të arsimit dhe aftësimit, të regjistruara dhe licencuara për këtë qëllim.

Provimet e organizuara për të rriturit që i ndjekin programet kompensues të arsimit për ato që kërkojnë certifikim formal, janë në pajtim me standardet ekzistuese standarde për nxënësit e rregullt. Arsimi i të rriturve për nivelet e detyrueshme të arsimit është falas sipas Ligjit për Arsimin Parashkollor, ndërsa arsimi dhe aftësimi i të rriturve për nivelet jo të detyrueshme të arsimit i nënshtrohet tarifave financiare në pajtim me dispozitat e veçanta ligjore në fuqi.

Kohëzgjatja e programeve si dhe planifikimi dhe ofrimi i aktiviteteve të arsimit të të rriturve mund të rregullohet ndryshe nga kalendari i shkollimit të rregullt të institucioneve arsimore. Institucionet arsimore dhe organizatat të cilat organizojnë kurset e certifikimit së paku dy herë në vit i publikojnë datat e provimit për programet arsimore që ato i ofrojnë. Kohëzgjatja, rendi i lëndëve ose pjesëve të atyre lëndëve dhe format e vlerësimit u janë përshtatur specifikave, nevojave dhe mundësive të pjesëmarrësve në arsimimin e të rriturve.

Arsimi i Lartë në Republikën e Kosovës sipas Ligjit për Arsimin e Lartë Nr. 04/L-037 konsiderohet çdo arsimim pas shkollimit të mesëm të lartë (Ligji Nr. 04/L-32 për Arsimin Parauniversitar), në nivelet 5, 6, 7 dhe 8 të Kornizës Evropiane të Kualifikimeve për arsimin jetësor, për të cilat mund të lëshohen ECTS-të.

Në pajtim me Sistemin e Bolonjës, arsimit i lartë në Republikën e Kosovës organizohet në tri cikle kryesore: Bachelor (Themelor), Master dhe studime të Doktoraturës.

- Niveli 1, Bachelor, kohëzgjatja e së cilës është 3-4 vjet studime, përderisa pas mbarimit të këtij niveli studentët fitojnë 180 përkatësisht 280 ECTS dhe ai/ajo ka të drejtë për Diplomë Bachelor;
- Niveli 2, Master, kohëzgjatja e së cilës është 1-2 vjet studime, përderisa pas mbarimit të këtij niveli studentët fitojnë 60 përkatësisht 120 ECTS dhe ai/ajo ka të drejtë për Diplomë Master;
- Niveli 3, Doktoratura, përfshin programe studimore të doktoraturës të karakterit të pavarur akademik dhe hulumtues;
- Çdo arsimim pas shkollimit të mesëm në nivelet 5, 6, 7 dhe 8 të Kornizës Evropiane të Kualifikimeve për të cilat mund të ofrohen ECTS.

Kualifikimet e arsimit të lartë në Republikën e Kosovës mund të jenë akademike ose aftësuese dhe mund të lëshohen nga ofruesit e arsimit të lartë publik ose privat si Universitetet, Kolegjet Universitare, Institutet, Shkollat ose Akademitë. Sipas Ligjit për Arsimin e Lartë dhe Ligjit për Kornizën e Kualifikimeve Kombëtare, akreditimi i programeve dhe institucioneve të cilat ofrojnë arsim të lartë, kualifikimet bëhen nga Agjencia e Kosovës për Akreditim.

Institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Kosovës, publike ose private, përdorin Sistemin Evropian të Mbledhjes dhe Transferimit të Kredive – ECTS. Në institucionet e arsimit të lartë në Kosovë, vëllimi vjetor për studentët e rregullt vlerësohet të jetë 1500 orë. Kjo do të thotë se 1 ECTS është i barabartë me 25 orë të arsimit të planifikuar.

Tabela 106. Struktura Arsimore e Kosovës

Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Arsimit (KSNA)	Struktura Arsimore	Mosha
	Arsimi i të rriturve/Mësimi gjatë tërë jetës (formal dhe joformal)	23/24+
KSNA 6	Arsimi pas-universitar	23/24+
KSNA 5	Arsimi universitar	
KSNA 4	Arsimi pas shkollimit të mesëm – jo universitar	18+
KSNA 3	Shkollimi i Mesëm i Lartë, Klasat X-XII	15-17
KSNA 2	Arsimi i Mesëm i Ultë, Klasat VI-IX	11-14
KSNA 1	Arsimi fillor, Klasat I-V	6-10
KSNA 0	Arsimi para-fillor	5-6
	Arsimi parashkollor	Lindja-5

Tabela 107. Krahasimi i KSNA-së dhe Niveleve të Programit Mësimor për Arsimin Parauniversitar

Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Arsimit	Nivelet Formale të Sistemit Arsimor	Nivelet e Kurrikulës
KSNA 3	Shkollimi i Mesëm i Lartë, Klasa XII	Niveli i Kurrikulës 6: Konsolidimi dhe specializimi

	Shkollimi i Mesëm i Lartë, Klasat X-XI	Niveli i Kurrikulës 5: Zhvillimi themelor i përgjithshëm dhe profesional
KSNA 2	Shkollimi i Mesëm i Ulët, Klasat VIII-IX	Niveli i Kurrikulës 4: Përfundim dhe orientim
	Shkollimi i Mesëm i Ulët, Klasat VI-VII	Niveli i Kurrikulës 3: Zhvillim i mëtejshëm dhe orientim
KSNA 1	Shkollimi Fillor, Klasat III-IV	Niveli i Kurrikulës 2: Përfundim dhe zhvillim
	Shkollimi Fillor, Klasat I-II	Niveli i Kurrikulës 1: Mësimi themelor
KSNA 0	Shkollimi para-fillor	
	Mosha 0-5	Niveli përgatitor i Kurrikulës: shkollimi në fëmijërinë e hershme

Tabela 108. Nivelet e Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve të ndërlidhura me fazat e përzgjedhura të mësimi gjatë tërë jetës në kontekstin e strukturës aktuale të shkollimit dhe legjislacionit

National Qualifications Framework				
NQF Level	Contains qualifications associated with			EQF ref. level
	Education programmes	Currently available qualifications (Type)	Potential work roles/occupational requirements	
8	Higher education - Bologna 3rd cycle (Doctorate)	Doctorate (A)	Entry to, or continuing professional development within, senior levels of management or higher level professional occupations	8
7	Higher education - Bologna 2nd cycle (Master)	Master degree (A)		7
6	Higher education - Bologna 1st cycle (Bachelor)	Bachelor degree (A)		6
5	Bologna short cycle and /or post-secondary VET	Title of qualifications still unknown (A), (C) Certificates of non-formal providers (D or E)	Specialist/Trainer/Manager	5
4	Preparation for progression into higher education and/or labour market entry	Matura diploma in general or vocational subjects (B), (C), Vocational education diploma (C)	Qualified Worker/Supervisor	4
3	Preparation for labour market entry (young people and adults)	Vocational education certificate (C) Certificates of non-formal VET providers (D or E)	Semi-skilled Worker	3
2	Progression from lower to upper secondary education (young people), preparation for labour market (adults)	No existing qualifications of formal education system identified Certificates of non-formal providers (D or E)	Low-skilled Worker	2
1	Basic education	No existing qualifications of formal education system identified Certificates of non-formal providers (E)	Minimum level of basic skills, inc. literacy/numeracy, required for entry to lowest level of employment	1

- Ju lutem përmbledhni objektivat e Planit Strategjik i Arsimit në Kosovë (PSAK).

Plani Strategjik Arsimor i Kosovës është dokument strategjik i cili është hartuar dhe bazuar në qasjen e gjerë të sektorit arsimor. Si rezultat, përparësitë dhe objektivat e këtij plani strategjik po ashtu bazohen në strategjitë ekzistuese nën-sektoriale dhe tentojnë t'i adresojnë sfidat e tërë sektorit arsimor në Kosovë.

Përparësitë strategjike, çështjet dhe kufizimet e adresuara nga PSAK-u përfshijnë:

- a. Zhvillimi dhe mbështetja e sistemit arsimor gjithëpërfshirës që mundëson qasje të drejtë në cilësi dhe shkollim të llojllojshëm;
- b. Zhvillimi dhe mbështetja e sistemit të arsimit parashkollor që inkurajon qasje të përmirësuar dhe rrjetëzim të nismave publike dhe private;
- c. Zvogëlimi i numrit të ndërrimeve në shkolla duke eliminuar ndërrimet në shkolla, kryesisht të vendosura në zonat urbane duke ndërtuar shkolla të reja fillore dhe të mesme;
- d. Zhvillimi i standardeve shkollore cilësore;
- e. Zhvillimi dhe zgjerimi i shkollimit mbi nivelin e mesëm të shkollimit;
- f. Përmirësimi i cilësisë së mësimdhënies dhe mësimi me rezultate të mësimi më afër të lidhura me punësimin;
- g. Ristrukturimi i shkollimit të mesëm dhe promovimi i arsimit dhe aftësimi profesional, dhe ndërtimi i shtigjeve horizontale dhe vertikale përgjatë sektorëve dhe niveleve të ndryshme arsimore;
- h. Zhvillimi i Qendrave të Kompetencës (QtK) dhe lidhja me ofruesit tjerë të AAP-së;
- i. Lidhje më e ngushtë ndërmjet shkollimit dhe punësimit përfshirë zhvillimin e arsimit profesional terciar dhe aftësimin për t'iu përgjigjur kërkesave të tregut të punës;
- j. Përmirësimi i cilësisë së shkollimit të lartë duke siguruar kontrollin e cilësisë, zbatimin e standardeve evropiane dhe rishikimin e organizimit të strukturave akademike;
- k. Zgjerimi i ofrimit të shkollimit të lartë dhe themelimi i institucioneve të reja të shkollimit të lartë;
- l. Themelimi i institucioneve hulumtuese të shkollimit të lartë brenda institucioneve të shkollimit të lartë për t'i lidhur më mirë me nevojat e ekonomisë dhe shoqërisë;
- m. Zhvillimi i teknologjisë informative dhe komunikuese (TIK) në të gjitha nivelet e shkollimit;
- n. Shpallja e zhvillimit të burimeve njerëzore si përparësi kombëtare dhe krijimi i kulturës së mësimi gjatë tërë jetës.

Plani Strategjik Arsimor i Kosovës (PSAK) 2011-2016 është ndarë në tetë fusha programesh, të cilat në të njëjtën kohë shërbejnë si objektiva kryesorë, për të cilat janë zhvilluar rezultate dhe tregues të veçantë. Këto tetë fusha programesh janë si më poshtë:

- a. **Arsimi Parashkollor (AP) & Arsimi Para-fillor (AP):** Për ta zhvilluar sistemin gjithëpërfshirës për të gjithë fëmijët parashkollorë dhe para-fillorë në shkollim cilësor, gjithëpërfshirës dhe jo-diskriminues;
- b. **Arsimi Parauniversitar (AP):** Për të zhvilluar shkollimin gjithëpërfshirës, të drejtë, dhe cilësor dhe të menaxhuar efektivisht që do ta rriste qasjen, mbajtjen dhe inkurajimin për mësim gjatë tërë jetës;
- c. **Arsimi dhe Aftësimi Profesional (AAP):** Për ta zhvilluar qasjen në cilësinë dhe rëndësinë e AAP-së si dhe përmirësimin në bashkërendimin dhe rëndësinë e tij për tregun e punës. Për ta forcuar kapacitetin institucional dhe menaxhues të sistemit të AAP-së dhe vendosjen e bazës së fortë financiare për zhvillimin e tij afatgjatë dhe të qëndrueshëm. Për t'i rritur mundësitë për aftësimin e braktisësve të hershëm të shkollimit dhe të rriturve, me qëllim të zgjerimit të punësimit, veçanërisht për

femra, dhe zgjerimin e perspektivës së vetëpunësimit bashkë me zhvillimin e Qendrave të Kompetencës janë kyçe për këtë qasje;

- d. Shkollimi i Mësimdhënësve (ShM): Për ta vendosur sistemin efektiv dhe të qëndrueshëm të zhvillimit të mësimdhënësve për ta përmirësuar cilësinë e shkollimit. Ky qëllim strategjik synon që ta shpie nën-sektorin e zhvillimit të mësimdhënësve të Kosovës nga faza e tij e urgjencës në fazë zhvillimore për t'u bërë e përputhshme me trendet e ngjashmet në rajon dhe në vendet evropiane;
- e. Arsimi i Lartë (AL): Për të zhvilluar arsim cilësor akademik dhe profesional si dhe arsim të lartë dhe tretësor, si dhe hulumtim për mbështetjen e zhvillimit shoqëror dhe ekonomik;
- f. Arsimimi dhe Aftësimi i të Rriturve (AARr): Për të zhvilluar sistem të qëndrueshëm dhe cilësor për arsimimin dhe aftësimin e vazhdueshëm të të rriturve që siguron qasje të drejtë ndaj arsimimit cilësor të udhëhequr nga kërkesa e që i plotëson nevojat individuale, shoqërore të ekonomisë së Kosovës duke kontribuar për zhvillimin e mësimi gjatë tërë jetës;
- g. Teknologjia e Informimit dhe Komunikimit (TIK): Për ta përkrahur dhe zgjeruar procesin e mësimi të të gjithëve duke integruar efektivisht TIK-un dhe forcuar dhe përshtatur përdorimin e TIK-ut në sistemin arsimor për ta zgjeruar gjithëpërfshirjen dhe qëllimet e drejta dhe me vëmendje të duhur për programet mësimore dhe zhvillimin e arsimit;
- h. Ndërtimi i Kapaciteteve për MASHT-in dhe agjencitë qendrore (NK): Për ta forcuar MASHT-in dhe kapacitetin e agjencive qendrore në këtë sektor gjatë transformimit të rolit të tyre të ri për t'i bashkërenduar planifikimin, dhe për ta mbikëqyrur, mbështetur dhe monitoruar përpjekjet e zhvillimit në sektorin e arsimit në pajtim me PASK-in 2011-2016.

- A kanë komunat kapacitete për ta mbështetur decentralizimin e menaxhmentit dhe vendim-marrjes në sistemin e arsimit dhe aftësimi, duke i përfshirë në buxhet?

Përgjegjësitë (kompetencat) e komunave të Kosovës në sektorin e arsimit janë të parapara në Ligjin për Arsimin në Komunat e Republikës së Kosovë (Nr. 03/L-068), Ligjin për Arsimin Parauniversitar (04/L-032) dhe Ligjin për Qeverisje Lokale (Nr. 03/L-040).

Ligji për Arsimin në Komuna rregullon organizimin e institucioneve arsimore publike dhe ofrimin e arsimit publik në nivelet parashkollor, fillor, të mesëm të ulët, të mesëm të lartë dhe arsimit të lartë në komunat e Kosovës.

Komuna vazhdimisht po i marrin përsipër përgjegjësitë e decentralizimit të sistemi arsimor. Sidoqoftë, ende nevojitet ndërtimi i kapaciteteve për to për t'i marrë plotësisht përsipër përgjegjësitë e përcaktuara në procesin e decentralizimit sa i përket decentralizimit të menaxhimit, vendim-marrjes dhe buxhetit në sistemin e arsimit dhe aftësimi.

Faktorët që ndikojnë në efektivitetin e **procesit të decentralizimit** janë: stafi i kufizuar i Drejtorive Komunale të Arsimit (DKA) dhe mospërputhja ndërmjet formimit të tyre profesional dhe nevojave që i shkakton procesi i decentralizimit. Kjo e bën të vështirë për stafin e DKA-ve që t'i kuptojnë detyrat e tyre në mënyrë të duhur sa i përket menaxhimit dhe vendim-marrjes në sistemin arsimor.

Sa i përket decentralizimit financiar, kapacitetet në komuna po përmirësohen. MASHT-i në bashkëpunim me Bankën Botërore dhe donatorë tjerë, mbështetin ndërtimin e kapaciteteve në planifikimin e buxhetit përmes aftësimi të zyrtarëve komunalë të buxhetit dhe udhëheqësve të shkollës.

Ligji për Arsimin në Komunat e Kosovës (Nr. 03/L-068), Ligji për Arsimin Parauniversitar (Nr. 04/L-032), Plani Strategjik Arsimor i Kosovës 2011-2016 dhe Korniza e Kurrikulës së

Kosovës janë dokumentet kryesore që rregullojnë ndërtimin e kapaciteteve në nivelin komunal.

Disa nga aktivitetet kryesore që janë kryer për ngritjen e kapaciteteve në nivelin komunal deri tani janë:

- a. Delegimi i përgjegjësisë financiare në nivelin komunal është zbatuar;
- b. MASHT-i ka miratuar Udhëzimin Administrativ për “Zbatimin e Formulës Komunale në Përcaktimin e Buxheteve të Shkollave dhe Zbatimin në Nivelin e Shkollës” Nr. 2/2011, të datës 30.06.2011 dhe Udhëzimin Administrativ për “Standardet e Praktikës Profesionale të Udhëheqësve të Shkollës”;
- c. Memorandumi i Mirëkuptimi është nënshkruar me MASHT-in, MF-në dhe komunat përkatëse për ta mbështetur autonominë financiare të shkollave;
- d. MASHT-i ka organizuar aftësime për stafin e DKE-ve në 32 komuna për gjithsej 1328 pjesëmarrës nga të cilët 29 pjesëmarrës ishin të komunitetit serb.

Një nga faktorët kyçë për zbatimin e suksesshëm të procesit të decentralizimit është forcimi i Bordit Udhëheqës të Shkollave (BUSH). Sipas Ligjit për Arsimin Parauniversitar, çdo institucion arsimor dhe/ose aftësues i financuar publikisht do të ketë bord udhëheqës (neni 17).

Ligji i ri për Arsimin Parauniversitar thekson se BUSH-i merr përgjegjësi më të mëdha. Prandaj, MASHT-i, në bashkëpunim me USAID/BEP, është përqendruar në ndërtimin e kapaciteteve të anëtarëve të BUSH-it përmes programeve të aftësimit dhe udhëzimeve për veprimin e BUSH-it. Ky Bord është organ vendim-marrës i shkollës dhe përbëhet nga pjesëmarrja e gjerë e komunitetit, përkatësisht nga tre përfaqësues të prindërve, përfshirë së paku një përfaqësues të komuniteteve pakicë aty ku gjenden, dy përfaqësues nga shoqëria (hisedarët) të emëruar nga komuna dhe në rastet e shkollave të Niveleve 2 dhe 3 të ISCED-it, një përfaqësues i nxënësve i zgjedhur nga vet nxënësit. Anëtarët e bordit udhëheqës emërohen për mandat trevjeçar. Përgjegjësitë e tyre janë shumë të rëndësishme për funksionimin e mirë të shkollave, përfshirë hartimin e rregullave të shkollës, miratimin e aktiviteteve jashtë kurrikulës së shkollës ashtu si propozohen nga drejtori i shkollës, duke shprehur pikëpamjet e tij në çfarëdo çështje lidhur me shkollën, etj.

- Ju lutem ofroni informata për zbatimin e Kornizës së Kurrikulës së Kosovës. Ju lutem ofroni informata për Maturën.

Korniza e Kurrikulës së Kosovës (KKK) është miratuar më 29.08.2011. Versioni i ri i KKK-së përcakton vizionin për zhvillimin dhe zbatimin e kurrikulës që përqendruar në nxënësit dhe bazuar në kompetencë, duke integruar dhe reflektuar vlerat themelore dhe parimet e të drejtave të njeriut, jetës së përbashkët, drejtësisë shoqërore dhe gjithëpërfshirëse. Ajo po ashtu thekson zgjidhjet për adresimin e nevojave të nxënësve dhe ofrimin e qasjes së drejtë për arsimim cilësor për të gjithë. Në të njëjtën kohë, Korniza e rishikuar i thekson sfidat kryesore që përballen për zhvillimin dhe zbatimin e kurrikulës, përfshirë përshtatjen e kurrikulës me arsimimin dhe aftësimin e mësuesve, vlerësimin si dhe menaxhimin e shkollës dhe klasave.

Për ta mundur zbatimin e suksesshëm, duhet të sigurohen disa parakushte:

- a. Planifikimi cilësor i dokumenteve të kurrikulës në frymën e Kornizës së Kurrikulës;
- b. Përgatitja gjithëpërfshirëse e sistemit shkollor dhe shkollave të veçanta për ta marrë përsipër zbatimin e kurrikulës së re shtetërore;
- c. Ndërtimi i kapaciteteve të menaxhmentit dhe mësuesve.

Si pjesë e planifikimit të dokumenteve të kurrikulës, nga MASHT-i janë hartuar dhe miratuar Doracaku Opcional i Kurrikulës dhe dokumenti i vlerësimit.

Deri më tani, arritjet kryesore të MASHT-it lidhur me zbatimin e KKK-së janë:

- a. Standardet e librave shkollore të përfunduara dhe miratuara (31 gusht 2012);
- b. Standardet llogaritëse/vlerësuese të përfunduara dhe miratuara (shkurt 2012);
- c. Janë përgatitur udhëzimet operationale për hartuesit e kurrikulës, si dokument kryesor reference për shkrimin e kurrikulave;
- d. Janë përgatitur udhëzimet për zbatimin e Kurrikulës;
- e. Në bashkëpunim me projektin Edu SWAp, është përgatitur plani i veprimit për zbatimin gradual të KKK-së;
- f. Janë hartuar rezultatet e mëposhtme të mësimnxënies:
 - i. Rezultatet kryesore të mësimnxënies që shprehin nivelin e nevojshëm të arritjes së njohurive kyçe pas mbarimit të arsimit parauniversitar;
 - ii. Rezultatet e mësimnxënies që shprehin nivelin e nevojshëm të arritjes së njohurive kyçe pas mbarimit të cilit do nivel të kurrikulës;
 - iii. Rezultatet e mësimnxënies për secilën fushë të kurrikulës gjatë nivelit të kurrikulës.
- g. Janë përzgjedhur shkollat pilot për ta zbatuar kornizën e re të kurrikulës;
- h. Është hartuar plani për ndërtimin e kapaciteteve për menaxhmentin dhe mësuesit – zhvillimi profesional për të siguruar zbatimin e KKK-së (procesi po vazhdon).

MASHT-i është në proces të planifikimit dhe hartimit të serisë së dokumenteve të Kurrikulës së Kosovës, me qëllim të lehtësimit të zbatimit të saj në shkolla:

- a. Kurrikula kyçe për arsimin parafillor dhe fillor (qershor 2012);
- b. Kurrikula kyçe për arsimin e mesëm të ulët (korrik 2012);
- c. Kurrikula kyçe për gjimnazet (korrik 2012);
- d. Kurrikula kyçe për shkollat profesionale (korrik 2012);
- e. Programet e lëndëve të klasave parafillore, klasat I deri në klasat XII, që mbulon të gjitha fushat/lëndët për secilën lëndë (dhjetor 2012);
- f. Kurrikula dhe doracaku udhëzues për lëndë zgjedhore (gusht 2012);
- g. Kurrikula për fëmijërinë e hershme (lindje - 5 vjet) (2013);
- h. Standardet për fëmijërinë e hershme (lindje - 6 vjet) (2013);
- i. Udhëzuesit për mësuesit e nivelit parashkollorë (gusht 2012);
- j. Udhëzuesit për mësuesit e nivelit parafillor (gusht 2012);
- k. Udhëzuesit për mësuesit e nivelit fillor (gusht 2012);
- l. Udhëzuesit për mësuesit e nivelit të mesëm të ulët (gusht 2012);
- m. Udhëzuesit për mësuesit e nivelit të mesëm të lartë (gusht 2012);
- n. Udhëzuesit për drejtorët e shkollave të nivelit parashkollorë (gusht 2012);
- o. Udhëzuesit për drejtorët e shkollave të nivelit parafillor, deri në klasën IX, (gusht 2012);
- p. Udhëzuesit për drejtorët e shkollave të nivelit të mesëm të lartë (gusht 2012).

Projektet “Projekti i Arsimit Themelor” i USAID-it dhe komponenti Aftësimi i Mësuesve i BE/IPA 2009 “Mbështetje për Punësimin dhe Arsimin” kanë ofruar mbështetje themelore për aftësimin e trajnuesve nga shtatori 2010 përkatësisht shtatori 2011.

Matura Shtetërore: po hartohet në pajtim me Ligjin për Provimin Përfundimtar dhe Provimin e Maturës Shtetërore (Nr. 03/L-018). Ligji rregullon procedurën e organizimit, përmbajtjen, kushtet, kriteret dhe procedurat tjera për Provimin Përfundimtar dhe Provimin e Maturës Shtetërore në Kosovë.

MASHT-i këtë vit ndërmori veprime me synim reformimin e procesit të Maturës Shtetërore. Është hartuar Plan i Aktiviteteve për Maturën Shtetërore 2012-2015. Ky Plan parasheh ‘teste më të shumta dhe më të mira’, modifikimin e rregullave për certifikimin dhe pranimin, forcimin e administratës, etj.

Një nga reformat që po ndërmerren ka të bëjë me formatin e testit. Është rritur numri i çështjeve (pyetjeve) me 100% (nga 100 sa ka qenë është bërë në 200 çështje/pyetje). Në vitin

2012 testi i Maturës do të organizohet në dy ditë. Në ditën e parë do të ketë pyetje nga lëndët e përgjithshme si gjuhët shqipe, angleze dhe matematikë, ndërsa në ditën e dytë do të ketë pyetje të profileve të veçanta (gjimnaze, arsim profesional përfshirë nxënësit me nevojë të veçanta dhe nxënësit e arsimit joformal).

Për të siguruar zbatimin e suksesshëm të testit të Maturës, janë hartuar rregullat për administrimin e testit dhe administratorëve të aftësimin.

Në qendrën e testimit do të ketë më së shumti 150 nxënës. Në çdo qendër do të ketë një person monitorues, një ndihmës dhe Komisioni i Qendrës së Testimit. Sipas kësaj, çdo person në qendrën e testimit do të ketë 10-12 nxënës nën mbikëqyrjen e tij/saj.

DVSM-ja (Divizioni për Vlerësim, Standarde dhe Monitorim) po punon në përmirësimin e cilësisë së pyetjeve/çështjeve dhe çdo përpilues testi po ndjekë aftësimin përkatës. Derisa të futet Kurrikula e re, Këshilli Kombëtar i Maturës (KKM)/ DVSM-ja/MASHT do të punojnë së bashku për ta arritur qëllimin e forcimit dhe përmirësimit të administrimit të Testit të Maturës, bazuar në përvojën e fituar në 2012.

- Në cilën fazë të zhvillimit ose zbatimit ka arritur Korniza Kombëtare e Kualifikimeve (KKK)? Cilat janë përparësitë e zbatimit? Çfarë po bëhet për ta promovuar futjen e mësimit joformal (ose pranimit të mësimit paraprak)?

Autoriteti Kombëtar i Kualifikimeve (AKK) është themeluar në vitin 2009 bazuar në Ligjin për Kualifikimet Kombëtare (Nr. 03/L-060). Ligji themelon Sistemin Kombëtar të Kualifikimeve, bazuar në Kornizën Kombëtare të Kualifikimeve (KKK) rregulluar nga Autoriteti Kombëtar i Kualifikimeve (AKK). Roli dhe përgjegjësia e AKK-së është hartimi dhe menaxhimi i Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve.

Korniza Kombëtare e Kualifikimeve (KKK) është përgatitur nga Autoriteti Kombëtar i Kualifikimeve (AKK), me mbështetjen e projektit EU KOSVET V, financuar nga Bashkimi Evropian. KKK-ja është hartuar gjatë procesit të gjatë konsultativ me të gjithë hisedarët përkatës. Korniza është miratuar në dhjetor 2011 nga Organi Udhëheqës i Autoritetit Kombëtar të Kualifikimeve. Korniza Kombëtare e Kualifikimeve tashmë është shtypur në tri gjuhë (shqipe, angleze, dhe serbe) dhe shpërndahet vazhdimisht tek aktorët e KKK-ve.

Në shkurt 2011 është miratuar Udhëzimi Administrativ Nr. 01/2011 për **‘Kriteret dhe procedurat për vlefshmërinë dhe aprovimin e kualifikimeve kombëtare dhe akreditimin e institucioneve që ofrojnë kualifikime në Kosovë’**. Janë hartuar format e aplikimit për ofruesit si dhe shumë udhëzime për ta lehtësuar punën e tyre.

Me qëllim për ta testuar Udhëzimin Administrativ 01/2011 dhe zbatimin e KKK-së, në qershor 2011 AKK-ja filloi fazën pilot që zgjati deri në korrik 2011. Janë përfshirë njëmbëdhjetë (11) institucione të AAP-së në fazën pilot (Shkollat Aftësuese dhe Qendrat Profesionale të MMPS-së, Qendrat Profesionale të KEK-ut dhe institucione tjera) për 15 Kualifikime me Përparësi: hidraulika dhe ngrohja, instalime elektrike, automekanikë, përpunimi i metaleve, elektronika industriale, ndihmës kontabiliteti, informatika, saldimi, administrimi i biznesit, dhe policia.

Janë organizuar trembëdhjetë panele për ta zbatuar këtë proces. Panelet përbëheshin nga një zyrtar nga AKK-së, eksperti i BE-së nga projekti KOSVET V dhe eksperti i fushës së veçantë profesionale. Të gjitha aktivitetet kanë vazhduar në korrik 2011.

Në shkurt 2012, AKK-ja ka paraqitur ftesën publike për dërgimin e aplikacioneve të ofruesve në sektorin e makinerisë dhe administrimit të biznesit. Po ashtu, është publikuar shpallja për ofertë të cilët ndërmarrin aktivitete për validimin e kualifikimeve dhe akreditimit të institucioneve që i ofrojnë këto profile. Kanë aplikuar shtatë Qendra rajonale

Trajnuese Profesionale. Pas miratimit të aplikacioneve nga Këshilli Udhëheqës i AKK-së dhe miratimit të listës së ekspertëve për vlerësimin e paneleve, është kryer procesi i përzgjedhjes sipas kritereve të përcaktuara në Udhëzimin Administrativ Nr 01/2011.

Pas shqyrtimit të aplikacioneve, këto institucione janë vizituar nga ekipi i ekspertëve. Pas kompletimit të kësaj faze, janë përgatitur projekt-raportet për secilin institucion dhe janë dërguar tek institucionet për komente. Gjatë procesit, janë respektuar të gjitha procedurat për vlefshmërinë e kualifikimeve dhe akreditimin e institucionit. Tani po presim komentet dhe dëshmitë nga institucionet aplikuese dhe pas kësaj ekipi i ekspertëve do t'i bëjnë përmirësimet e nevojshme e pastaj do të dërgohen tek Këshilli Udhëheqës i AKK-së për miratim.

Pritet që AKK-ja do të nxjerrë vendim në korrik 2012, kohë e caktuar nga UA Nr. 01/2011. Pas përfundimit të këtij procesi, AKK-ja do ta shpallë ftesën për raundin e dytë për vlefshmërinë e kualifikimeve dhe akreditimin e ofruesve të AAP-së, për dy profile që kanë qenë pjesë e fazës pilot në vitin 2011 për të cilat ekzistojnë standardet profesionale, të verifikuara nga AKK-ja.

Gjatë kësaj kohe, është zbatuar projekti i përbashkët i MASHT-it me Këshillin Britanik për rritjen e cilësisë së shkollave të AAP-së.

Po ashtu, AKK-ja filloi projektin me ETF-në në sigurimin e cilësisë. ETF-ja ofroi ekspertin ndërkombëtar për t'i hulumtuar dhe hartuar mundësitë për rritjen e cilësisë në shkollat e MASHT-it. Ky projekt do të zgjasë deri në tetor 2012.

AKK-ja harton politikat dhe strategjitë për krijimin dhe zbatimin e Sistemit Kombëtar të Kualifikimeve në pajtim me Ligjin për Kualifikimet Kombëtare (Nr. 03/L-060).

Planet, përparësitë dhe aktivitetet e AKK-së janë përcaktuar në Planin e Veprimit 2012 të AKK-së. Përparësitë e AKK-së për vitin 2012 lidhur me zbatimin e KKK-së janë:

- a. Mbushja e KKK-së me kualifikimet e miratuara përmes procesit të vlefshmërisë (përmes 3-4 proceseve të ofrimit të akreditimit);
- b. Akreditimin e ofruesve publikë dhe privatë të arsimit dhe aftësimit profesional në tërë vendin (përmes 3-4 proceseve të ofrimit të akreditimit);
- c. Për të kontribuar në sigurimin e cilësisë së programeve dhe aktiviteteve në shkollat profesionale të MASHT-it;
- d. Strategjia Ndërvepruese Komunikuese që siguron efikasitet më të madh në procesin e vlefshmërisë t, akreditimit dhe sigurimin e cilësisë;
- e. Këshillimi i gjerë me aktorët përkatës të KKK-së;
- f. Promovimi i KKK-së përmes aktiviteteve që rrisin vetëdijësimin e publikut;
- g. Pjesëmarrje më e gjerë në projektet e BE-së dhe aktivitetet ndërkombëtare si pjesë e zhvillimit të vazhdueshëm profesional të AKK-së.

Sapo KKK-ja të fillojë së zbatuari, përparësia e vazhdueshme e AKK-së është sigurimi i njohjes së ndërsjellë me vendet tjera, duke siguruar gjithmonë pajtueshmërinë me:

- a. Kornizën Evropiane të Kualifikimeve për Mësimin Gjatë Tërë Jetës (MGTJ) dhe Kornizës për Kualifikimet në Sferën Evropiane të Arsimit të Lartë (KKSEAL);
- b. Përshkruesit e KEK-ut dhe përshkruesit e Dublinit për arsimin e lartë;
- c. Parimet e Cilësisë për arsimin e lartë dhe AAP-së, bashkëngjitur me kriteret e KEK-ut dhe ato përkatëse për referim të KKK-së tek KEK-u;
- d. Sistemi Evropian i Kredive për Arsimin dhe Aftësimin Profesional (SEKAAP) dhe Sistemin Evropian për Mbledhjen dhe Transferimin e Kredive (SEMTK);
- e. Korniza Evropiane e Referencës për Sigurimin e Cilësisë, Arsimin dhe Aftësimin (KERSCAA);

- f. Dokumentet e BE-së të cilat leva për transparencën e diplomave, certifikatave dhe arrihteve.

Me qëllim të promovimit të njohjes së mësimi joformal (ose njohjes së mësimi paraprak) AKK-ja, në konsultim të vazhdueshëm me partnerët socialë dhe aktorët të cilët janë pjesë e arsimit joformal dhe me ndihmën e ekspertëve ndërkombëtarë ka hartuar politikat dhe Udhëzimet për Njohjen e Mësimi Paraprak, e cila po ashtu është përfshirë në KKK.

Këtë vit do të hartohet legjislacioni dytësor për validimin/njohjen e mësimi joformal, në konsultim me të gjithë partnerët socialë. Do të themelohen grupet punuese të përbëra nga partnerët socialë dhe aktorët përkatës për hartimin e Udhëzimit Administrativ për Njohjen e mësimi paraprak, me qëllim të rritjes së cilësisë në këtë aspekt, por po ashtu për t'u ndihmuar individëve që marrin kualifikime për të gjetur punë në tregun e punës.

- Sa shkolla punojnë ende me ndërrime? Ju lutem ofroni informata dhe statistika për përdorimin e TIK-ut në arsim dhe aftësim, përfshirë numrin e fëmijëve për kompjuter dhe largësinë nga objektet e mësimi, etj.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë vazhdimisht po përmirëson kushtet fizike të shkollave, duke ndërtuar hapësira të reja dhe përmirësuar të tashmet.

Lidhur me këtë është bërë përparim i konsiderueshëm. MASHT-i, në bashkëpunim me partnerët zhvillimorë, ka arritur ta zvogëlojë numrin e shkollave që punojnë me shumë ndërrime. Ndërrimet e treta pothuajse janë eliminuar. Statistikat zyrtare tregojnë se:

- a. 24 shkolla veprojnë në tri ndërrime;
- b. 619 shkolla veprojnë në dy ndërrime;
- c. 77 shkolla veprojnë në një ndërrim.

MASHT-i aktualisht po ndërton 32 objekte të reja shkollore, nga të cilat 19 janë shkolla të mesme dhe 13 shkolla fillore.

Pasi të mbarohen këto ndërtime, numri i shkollave që punojnë me tri ndërrime do të zvogëlohet me 10, ndërsa shkollat e mesme të larta do ta zvogëlojë numrin e nxënësve për klasë (aktualisht numri i nxënësve për klasë në nivelin e shkollimit të mesëm të lartë është rreth 40).

Integrimi i TIK-ut në sistemin arsimor të Kosovës është proces që vazhdon. Në këtë kontekst, MASHT-i në bashkëpunim me donatorët ka punuar për zhvillimin e burimeve njerëzore, duke ofruar aftësime të LEPK (Licencës Evropiane për Përdorimin e Kompjuterit). Aftësimi është kryer me sukses dhe 10.700 mësues e kanë përfunduar këtë aftësim. Po ashtu, është arritur përparim i konsiderueshëm në investimet në infrastrukturë të cilat kanë çuar në përmirësimin e situatës. Shumë shkolla janë të pajisura me laboratorë kompjuterësh.

Sipas statistikave zyrtare të mbledhura nga shkollat fillore dhe të mesme në Kosovë, kushtet në shkolla lidhur me përdorimin e TIK-ut janë të kënaqshme dhe trendët janë pozitive. Në shkollat e mesme, numri mesatar i laboratorëve të kompjuterëve është si më poshtë:

- a. Shkolla Profesionale – 1.53 laboratorë;
- b. Shkolla të Përgjithshme – 1.2 laboratorë;
- c. Shkolla të Përziera – 1.4 laboratorë;
- d. Qendrat e Kompetencës – 6 laboratorë.

Sipas statistikave zyrtare të MASHT-it, numri mesatar i kompjuterëve në shkollat e mesme është si më poshtë:

- a. Shkollat Profesionale – 35.19 kompjuterë;
- b. Shkollat e Përgjithshme – 32 kompjuterë;

- c. Shkollat e Përziera – 24.8 kompjuterë;
- d. Qendrat e Kompetencës – 312 kompjuterë.

Rreth 60% e të gjitha shkollave të nivelit parauniversitar janë të pajisura me laboratorë të TIK-ut. Pjesa e mbetur do të pajiset gjatë dy viteve të ardhshme.

Sipas “Rekomandimeve për Strategjinë e E-Mësimit në Kosovë 2010, numri mesatar i nxënësve për kompjuter në BE është 9 dhe në Kosovë është rreth 86 nxënës përdorin një kompjuter. Duhet të vërehet se ka dallime të konsiderueshme ndërmjet shkollave lidhur me pajisjet e TIK-ut dhe duket se shkollat e AAP-së janë më së miri të pajisura. Po ashtu, laboratorët e kompjuterëve në përgjithësi janë të hapur vetëm për lëndët e TI-së gjatë ditës dhe të mbyllura pas mësimit. Vetëm disa shkolla u lejojnë nxënësve qasje në laboratorët e kompjuterëve jashtë mësimeve të rregullta të TI-së.

Sidoqoftë, sipas statistikave të MASHT-it, në vitin 2012 shkalla ndërmjet numrit të nxënësve dhe kompjuterëve është rreth 45 nxënës për kompjuter. Duke pasur parasysh se laboratorët përdoren në dy ose tri ndërrime, ky numër zvogëlohet.

Kosova nuk organizon mësim nga largësia.

3.9.5.3.2. Aftësimi Profesional

- Në çfarë faze kanë arritur ndryshimet e planifikuara (të ndara) në Ligjet për AFP-në dhe Arsimin për të Rritur? Cilat janë efektet e synuara të rishikimeve në ligje? Kush është konsultuar në përgatitjen e rishikimeve?

Ndryshimi i Ligjit mbi Arsimin dhe Aftësimin Profesional dhe Ligjin mbi Arsimin e të Rriturve është në fazën përfundimtare. Deri në fund të majit të dy ligjet do të dorëzohen në Qeverinë e Kosovës për miratim.

Disa nga ndryshimet, që janë bërë në projekt-ligjin mbi Arsimin dhe Aftësimin e të Rriturve janë programe vlerësuese për të rritur, njohja e mësimit paraprak, themelimi i Agjencisë për Arsim dhe Edukimin dhe Trajnimin e të Rriturve, koordinimi me Autoritetin për Kualifikimet Kombëtare dhe Korniza Kombëtare e Kualifikimeve.

Projektligji i ri për AFP-në parashikon një përfshirjen më të madhe të Odës Ekonomike të Kosovës dhe partnerëve social, krijimin e një Agjencie të AFP-së dhe rregullon funksionimin e KAAP-së.

Efektet e synuara që rrjedhin nga rishikimi i Ligjeve janë: shmangia e mangësive aktuale në arsim dhe trajnim (AFP) dhe edukimi dhe trajnimi për të rritur, duke e bërë AFP-në faktor të rëndësishëm të zhvillimit ekonomik në bazë të kërkesës së tregut të punës dhe sigurimin e cilësisë, bazuar në standardet dhe kriteret e BE-së, në përputhje me legjislacionin kombëtar në fuqi, përkatësisht Ligjin për Kualifikime Kombëtare dhe Korniza Kombëtare e Kualifikimeve.

Gjatë përgatitjes së rishikimit të dy ligjeve, palët e interesuar janë konsultuar, duke përfshirë ministrinë përkatëse, komunat, ekspertët e AFP-së dhe partnerët social, si në vijim: Zyra ligjore e Kryeministrit, Zyra për Planifikim Strategjik, zyra për komunikim publik të zyrës së Kryeministrit, Agjencia për Barazi Gjinore, Zyra për Qeverisje të Mirë, Këshilli Konsultativ për Komunitete, Avokati i Popullit, Ministria e Drejtësisë, Ministria e Administratës Publike, Ministria e Pushtetit Lokal, Ministria për Komunitete dhe Kthim, Ministria e Financave, Ministria e Integrimit Evropian, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, Ministria e Kulturës Rinisë dhe Sporteve, Komisioni Evropian, Bashkëpunimi Gjerman Ndërkombëtar, Lux Development, Instituti i Hamburgut, Drejtoria komunale e Arsimit, Qendra e kompetencave, shoqëria civile, drejtorët e shkollave, Oda Ekonomike e Kosovës.

Të dy projektligjet janë dërguar në Ministrinë e Integrimit Evropian për shpalljen e përafrimit dhe në Ministrinë e Financave për deklarimin e financave.

3.9.5.3.3. Rinia

- A ka Kosova një kornizë strategjike ku mund t'i adresoj çështjet rinore? Cila është korniza ligjore në këtë fushë? A është në linjë me politikën e BE-së në atë fushë? A është duke marrë pjesë rinia dhe organizata tjera të interesuara në programin 'Rinia në Veprim'? Ju lutemi listoni pikat kryesore të Rinisë në Veprim.

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit (MKRS) ka hartuar strategjinë e mëposhtme: "Strategjia e Kosovës dhe Plani i Veprimit për Rini 2010-2012". Kjo strategji përcakton objektivat dhe treguesit që ndihmojnë zhvillimin e kapaciteteve të të rinjve në vend dhe rinisë në shoqëri. Prioritetet e të rinjve janë zhvilluar në 6 kategori: (1) Pjesëmarrja e Rinisë, (2) Edukimi Joformal; (3) Punësimi, (4) Shërbime Shëndetësore për të Rinjtë; (5) Siguria Njerëzore dhe (6) Kultura, Sporti dhe Argëtimi.

Qëllimi i Strategjisë së Kosovës dhe Planit të Veprimit për Rini (SKPV) është që të përmirësohet pozita e të rinjve duke përfshirë të gjitha institucionet përkatëse qeveritare dhe joqeveritare, organizatat dhe ofruesit e shërbimeve në mënyrë që të hetojnë dhe përmbushin nevojat e të rinjve dhe për të gjetur mekanizmat që mundësojnë pjesëmarrjen e të rinjve në procesin e vendimmarrjes. Strategjia inkurajon bashkëpunimin midis organizatave rinore dhe Qeverisë, përkatësisht bashkëpunimi midis të gjitha ministrive, aktiviteteve të cilëve janë të lidhura me të rinjtë, si dhe në mes të organeve qendrore dhe komunale me qëllim të fuqizimit të politikave dhe programeve rinore. Plani i Veprimit të të Rinjve përshkruan hapat që duhen ndërmarrë në mënyrë që të plotësojnë vizionin, implementimin e strategjive, përcaktimin e palëve të interesuara përkatëse, organizatat përgjegjëse dhe fondet e nevojshme financiare.

Deri në tetor 2012 do të hartohet Strategjia e re dhe Plani i Veprimit për të rinjtë 2013-2017. Me qëllim të përparimit të vazhdueshëm dhe ri-afirmimit të pjesëmarrjes së të rinjve në procesin e vendimmarrjes, në mënyrë që të zhvillohet një shoqëri demokratike, për të përmirësuar cilësinë e jetës së të rinjve dhe të statusit të tyre shoqëror, duke marrë parasysh kërkesat dhe interesat e të rinjve që i përshtaten standardeve evropiane dhe përvojave më të mira ndërkombëtare, Kuvendi i Republikës së Kosovës ka miratuar Ligjin Nr. 2009/03-L-145 për Fuqizimin dhe Pjesëmarrjen e të Rinjve.

Qëllimi i Ligjit:

- a. Përcaktimi i përgjegjëseve themelore për fuqizimin e sektorit rinor në Kosovë duke mbështetur pjesëmarrjen e tyre në procesin e vendimmarrjes.
- b. Përcaktimi i përgjegjëseve të institucioneve qendrore dhe lokale qeveritare ndaj rinjve dhe organizatave rinore në fushat përkatëse, të cilat janë të rregulluara në bazë të këtij ligji.
- c. Përcaktimi punës vullnetare dhe edukimi joformal i të rinjve.
- a. Përcaktimi i Udhëzimit për licencimin e qendrave rinore.

Sipas nenit 145, pika 2, të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, në bazë të nenit 1, paragrafi 1.3, pika (ç) dhe Shtojca V pika (i) të Rregullores së UNMIK-ut 2001/19 mbi Degën e Ekzekutivit dhe me qëllimin e zbatimit të Ligjit nr. 03/L-145, për Fuqizimin dhe Pjesëmarrjen e të Rinjve, neni 15, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve lëshon këto katër udhëzime administrative:

- a. Udhëzimin Administrativ për Arsim Joformal të Rinisë, i cili rregullon fushat, planin e kurseve për arsimin joformal për të rinjtë, certifikimin, kriteret ofruesit e arsimit joformal të të rinjve si dhe punën e komisionit për implementimin e arsimit joformal për të rinjtë;
- b. Udhëzimin Administrativ në Përgjegjësitë dhe Procedurat e Krijimit dhe Funksionimit të Këshillave të Veprimit për të Rinjtë në Kosovë, i cili rregullon procedurat e

themelimit, funksionimin dhe regjistrimin e Këshillave të Veprimit për të Rinjtë në Republikën e Kosovës;

- c. Udhëzimin Administrativ për Punë Vullnetare të Rinisë, i cili rregullon të drejtat, detyrimet dhe procedurat që lidhen me punën vullnetare, si dhe punën e Komisionit për zbatimin e punës vullnetare;
- d. Udhëzimin Administrativ për **Licencimin e Qendrave Rinore**, që përcakton procedurat e licencimit të qendrave rinore nëpër komuna.

Korniza e Strategjisë së Kosovës dhe Planit të Veprimit për të Rinjtë ka qenë i bazuar në aktet ligjore dhe politikat rinore që lidhen me të rinjtë, sikur ndërkombëtare ashtu edhe rajonale. Në nivel rajonal SKPVR është duke u hartuar të shqyrtimeve të kryera në dokumente të tjera që lidhen me politikat rinore të planit të veprimit. Sa i përket nivelit evropian, SKPVR-i i ndjek eksperiencat më të mira dhe rekomandimet e Këshillit Evropian (KE), Bashkimit Evropian (BE) dhe Forumit Evropian për Rini (FER), si "Letër e Bardhë Evropiane për Rini".

SKPVR merr parasysh të ashtuquajturit 11 treguesit të politikës rinore, të shpjeguara nga KE-ja dhe Forumi Rinor Evropian.

Indikatori 1 **Arsimi jo-formal.** – Ky tregues është i mbuluar në mënyrë të qartë në SKPVR.

Arsimi jo-formal është objektivi kryesor i politikave në fushën e arsimit në Kosovë.

Trajnimi për të Rinjtë. – Ky tregues është përmendur disa herë në SKPVR dhe lidhet me arsimin, punësimin dhe shëndetin formal dhe jo-formal.

Indikatori 2:

Legjislacioni për Rininë. - Në rastin e Kosovës Qeveria e Kosovës, me mbështetjen e donatorëve ndërkombëtarë dhe në bashkëpunim me Këshillin Ndërkombëtar për Politika Rinore Kombëtare, ka hartuar Ligjin e projektit mbi Fuqizimin dhe Pjesëmarrjen e të Rinjve para SKPVR-së, ndërsa në shumë vende të botës shpesh ndodh e kundërta. Prandaj, dimensionin ligjor i politikës së të rinjve është i rrënjësuar në SKPVR. Përveç kësaj, ky dokument pjesërisht prek në disa ligje duke ndikuar rinjtë e Kosovës dhe nxit zbatimin dhe përmirësimin e tyre.

Indikatori 3:

Buxheti i Rinisë. – Procesi i hartimit i SKPVR-së është financuar nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve dhe donatorët ndërkombëtarë. Pjesa e zbatimit (Plani i Veprimit) ndan veprime konkrete që nevojiten për zbatimin e planit përkatës, si dhe tregon shifrat e duhura dhe të sakta buxhetore. Duke i përdorur burimet qeveritare të Kosovës dhe bashkëpunimin e financave nga donatorët ndërkombëtarë, SKPVR siguron buxhetin në mënyrë që të përmirësojë situatën e të rinjve në Kosovë.

Indikatori 4:

Indikatori 5: **Politika mbi informimin e të rinjve**
– Ky është një komponent ndër-sektor dhe është i dedikuar në fushën e arsimit, punësimit, shëndetit dhe sigurisë njerëzore

Politikat adresojnë shumë nivele.- SKPVR-ja nuk është plan që i drejtohet vetëm nivelit qendror të Qeverisë. Strategjia përfshin edhe përfaqësues të administratave lokale dhe OJQ-ve lokale të të rinjve. Hartuesit e strategjisë kanë konsultuar autoritetet në nivel lokal dhe komunal dhe janë të inkurajuar në zhvillimin e planeve lokale të veprimit, bazuar në tekstin e politikës rinore.

Hetimet për të rinjtë. - Kjo është një nga komponentët më të rëndësishëm të SKPVR-it. Në maj të vitit 2006, Sekretariati i SKPVR ka zhvilluar hetime në lidhje me nevojat dhe problemet që të rinjtë dhe sektori i të rinjve hasin në Kosovë. Ky sekretariat ka përdorur të dhënat e mbledhura nga Raporti i UNDP-së në lidhje me zhvillimin njerëzor në Kosovë.

Pjesëmarrja. - Që nga fillimi, të rinjtë kanë qenë të përfshirë në zhvillimin e SKPVR-it. Organizata të ndryshme rinore si: Rrjeti i të Rinjve të Kosovës, i cili ka qenë i angazhuar në mënyrë aktive në hartimin e dokumentit. Janë organizuar konferenca të ndryshme në nivel lokal dhe rajonal, në mënyrë që të sigurohet angazhimi i të rinjve dhe organizatave rinore në hartimin dhe zbatimin e procesit të SKPVR-it.

Indikatori 9:

Bashkëpunimi ndërministror. - Gjatë hartimit të SKPVR, Komiteti Ndërministror është ngritur në mënyrë që të përfaqësojnë ministrinë kryesore që lidhen me aktivitetet e të rinjve. Ky komision ka pasur takime të rregullta për shqyrtimin e Strategjisë së të rinjve të Kosovës dhe Planit të Kosovës për Rininë.

Indikatori 10:

Inovacioni. - Procesi i strukturës ishte një ndryshim, koordinues dhe kishte përfaqësuesit e saj (pikat e kontaktit) në ministrinë e ndryshme në mënyrë që të inkorporojë brenda strategjisë të gjitha aktivitetet rinore dhe programet gjatë procesit të përpilimit të hartimit.

Indikatori 11:

Organet këshilluese rinore. - Ligji mbi Fuqizimin dhe Pjesëmarrjen e të Rinjve parashikon krijimin e Këshillit të Veprimit për Rininë si organ përfaqësues i organizatave rinore, ndërsa konferencat vjetore do të organizohen me qëllim të diskutimit të politikave rinore, dhe opinioneve në lidhje me programet e të rinjve qeveritare dhe joqeveritare.

Nëpërmjet Salto Youth, Kosova merr pjesë në programin "Rinia në Veprim", që përfaqësohet nga OJQ-ja e quajtur "Instituti për Qëndrueshmëri dhe Zhvillim të Rinisë (IQZHR)".

Rrjedhimisht, pika qendrore e Rinisë në Veprim është "Instituti për Qëndrueshmëri dhe Zhvillim të Rinisë (IQZHR).

3.9.5.3.4. Hulumtimi dhe inovacioni: Pjesëmarrja në kuadër të programeve të BE-së

- A kanë marrë pjesë subjektet e Kosovës në Programin e Shtatë të BE-së në Programin e Kornizës për Kërkime (PKK7) dhe nëse po, në cilat fusha tematike? Kosova ka krijuar kapacitetet administrative për të lehtësuar pjesëmarrjen e subjekteve kërkuuese të Kosovës: a i mbështet Qeveria aktivitetet e pikës kombëtare të kontaktit, dhe si? A do të propozohen Pika tjera të Kontaktit në fusha tematike apo horizontale? Çfarë ka bërë Kosova për të nxitur bashkëpunimin me PKK7?

Qeveria e Kosovës ka vazhduar përpjekjet e saj për të përmirësuar dhe për të rritur pjesëmarrjen e komunitetit të kërkimeve shkencore në Programin Korniza Evropiane për Hulumtime (PKK 7). Deri më sot, 24 aplikacione janë pranuar nga institutet kërkimore dhe nga organizatat, me një shkallë suksesi prej 21%. 20 nga këto janë paraqitur nën fushën tematike "Bashkëpunimi", nga të cilat 4 janë miratuar; 3 në fushën e Teknologjisë Informative dhe Komunikative dhe 1 në fushën e shkencave socio-ekonomike dhe njerëzore. Përveç kësaj, 4 aplikacione tjera janë paraqitur në fushën tematike "Kapacitete" (3 aplikacione) dhe në fushën tematike "Njerëzit" (1 aplikacion), nga të cilat vetëm një projekt ka qenë e financuar.

Në nëntor 2011, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë ka nxjerrë një vendim për emërimin e Pikës Kombëtare të Kontaktit (PKK) për PKK7, si koordinatori i PKK-së. Me mbështetjen e MASHT-it, koordinatori i PKK-së është duke përgatitur krijimin e sistemit të PKK-së për Kosovën gjatë vitit 2012, në mënyrë që të propozohen pika tjera të kontaktit për fusha të veçanta tematike të bazuara në fushat kryesore tematike të PKK7, si dhe Programi Kombëtar për Kërkime të Kosovës. Gjatë kësaj faze përgatitore, koordinatori PKK-së ka vizituar sistemin PKK në Austri dhe gjithashtu do të vizitojë sistemin PKK të një prej vendeve të rajonit, me qëllim të aplikimit të praktikave më të mira nga vendet tjera, gjatë fazës dizajnuuese të PKK-së. Pasi të emërohen pikat tjera tematike kontaktuese nga MASHT-i, personat e nominuara do të ndjekin trajnime adekuate të përgjithshme mbi Programin e i Kornizës për Kërkimet të BE-së PKK7, dhe në fusha të veçanta tematike ku ata janë të nominuara.

Deri tani, koordinatori i PKK-së ka organizuar një seri të sesioneve informative për komunitetin kërkimor në Kosovë, rreth mundësive të ndryshme të financimit për projektet e tyre shkencore. Më shumë se 100 studiues kanë marrë pjesë në 5 sesione informative të organizuara deri tani, për të shpërndarë informacione të përgjithshme për programin PKK7, si dhe skemat e veçanta të programit, si skema ICT, programi i quajtur 'Marie Curie', skema infrastrukturës, transportit ajror, aeronautika, etj. Një Trajnim i Trajnerëve është mbajtur në vitin 2012 me pjesëmarrjen e 10 përfaqësuesve nga akademja, institutet kërkimore, institute qeveritare, bizneseve dhe shoqërisë civile, që do të shërbejnë si shumëzues në drejtim të transferimit të njohurive dhe praktikave të fituara në këtë trajnim, për kolegët e tyre dhe të tjerët.

3.9.5.3.5. Financimi kombëtar dhe bashkëpunimi në hulumtim dhe inovacion

- A ka Kosova një program kombëtar të financimit për hulumtim dhe inovacion? Si është krijuar programi i financimit: konsultime me grupe të interesit? Si janë të zgjedhura motivet dhe /ose temat që do të financohen? A është duke u përqendruar Kosova në përpjekjet për temat kryesore, ku ajo tashmë ka potencial (specializim i zgjuar)? - A janë fondet të shpërndara në baza konkurruese? Cilat janë kriteret? A është duke aplikuar Kosova shqyrtimin homolog ndërkombëtar?

Ligji aktual mbi Aktivitetet Hulumtuese-Shkencore (neni 7) përcakton se 0,7% e Buxhetit të Kosovës do të ndahen për hulumtime shkencore, në mënyrë që të sigurojnë kushtet e nevojshme dhe mjete për aktivitete hulumtuese. Përveç kësaj, në bazë të Programit Kombëtar për Hulumtime, investimi i planifikuar në sasi hulumtuese përfshin një mesatare prej 3 milionë euro në vit brenda një periudhe afatgjatë prej vitit 2010 deri 2019, në mënyrë që të arrihen objektivat e planifikuara të këtij programi. Megjithatë, për shkak të kufizimeve të rënda buxhetore me të cilat po përballlet Kosova, Qeveria nuk ishte në gjendje t'i përmbahet programit të financimit dhe si rezultat alokimi buxhetor për hulumtime në vitin

2011 ishte € 400,000, ndërsa për vitin 2012 është € 480 000. Megjithatë ka disa programe për zbatimin e fondeve të alokuara për hulumtime, si: 1. Grande të veçanta për Hulumtim, 2. Publikimi i punëve shkencore, 3. Brain Gain (Përfitues), 4. Lëvizshmëri afatshkurtër 5. "Hulumtuesit kosovarë të vitit" dhe "Hulumtuesit më të mirë të ri, të vitit, në Kosovë".

Grandi i veçantë për Hulumtime synon të krijojë një program kërkimor bazuar në standardet ndërkombëtare nëpërmjet përqendrimit të hulumtimeve autonome në një institucion kërkimor/universitet kërkimor. Jashtëzakonisht produktive, institucionet kërkimore të ndërlidhura për ekzekutimin e projekteve kërkimore komplekse duhet të ndërtohen, mundësisht në një mënyrë ndërdisiplinore. Projektet e financuara nga ky program duhet të kenë një vlerë të shtuar, krahasuar me projekte të vogla me madhësi kërkimore nëpërmjet krijimit të programeve kërkimore. Secili projekt duhet të përfshijë të paktën 4 studiues dhe një maksimum prej 8 studiuesve nga një institucion. Përveç kësaj, çdo projekt duhet të përfshijë dy ekspertë ndërkombëtarë në fushën e hulumtimit të veçantë si këshilltarë të jashtëm. Synimi shkencor i programit është të zhblllokoj kërkimin dhe potencialin e ndryshimit duke ia mundur shkencëtarëve të shkëlqyer të punojnë së bashku në mënyrë intensive për tema kërkimore të veçanta. Grandi i përgjithshëm i një projekti për një vit nuk mund të jetë më i lartë se 125.000 euro. Projektet e propozuara duhet të zgjasin për një periudhë minimale prej 12 muajsh dhe një maksimum prej 24 muajsh.

Publikimi i Programit Shkencor të Punimeve siguron mbështetje financiare për botimin e punimeve shkencore, të cilat rezultojnë nga një aktivitet kërkimor jo-fitimprurës dhe të cilat lidhen me një nga pesë plus një (5+1) prioritetet kombëtar hulumtues të Programit Kombëtar për Kërkim. Ky program gjithashtu siguron mbështetje financiare për përkthime në gjuhën shqipe dhe/ose serbe të botimeve të rëndësishme ndërkombëtare, të cilat bien nën pesë plus një prioritetet të Programit Kombëtar për Kërkim. Vetëm ato botime që kanë karakter të lartë shkencor dhe që sigurojnë një përmirësim të ndjeshëm të njohurive shkencore ose që sigurojnë avancim të mëtijshëm të kërkimit brenda një fushe të veçantë, mund të marrin mbështetje financiare për përkthime. Ky fond thekson rëndësinë se shkenca dhe hulumtimi ka për shoqërinë identifikimin e zgjidhjeve për problemeve sociale, ekonomike, kulturore dhe shkencore dhe gjithashtu nxit dhe rrit rolin e hulumtimit në Kosovë, duke siguruar informacione mbi aktivitete hulumtuese në nivel ndërkombëtar. Mbështetje financiare për botimet shkencore origjinale është 3000 €, ndërsa në raste të veçanta mund të mbërrij në € 5000; € 1500 për botimet me qasje të lehtë dhe 1500 € për përkthime dhe redaktime nga gjuhë të huaja.

Grandi i Lëvizshmërisë Afatshkurte synon të mundësojë shkencëtarët kosovarë të punojnë për afat të shkurtër jashtë vendit në universitete apo institucione kërkimore me reputacion, që të përfitojnë përvojë kërkimore jashtë vendit dhe/ose që të marrin pjesë në konferenca shkencore për të paraqitur rezultatet e hulumtimit të tyre jashtë vendit. Përveç kësaj, ajo synon të arrijë rezultatet e shqyrtimit, të shkëmbimeve dhe/ose të hap fusha të reja të dijes, të qasjeve të reja shkencore, metodat dhe teknikat; publikime të reja dhe përforsimin e mëtijshëm të bashkëpunimit në mes vendlindjes dhe institucioneve pritëse për avancim bashkëpunues të shkencave. Kohëzgjatja e lëvizshmërisë është 2 muaj me një mbështetje totale financiare prej 1500€.

Programet "Hulumtuesit kosovarë të Vitit" dhe "Hulumtuesit më të mirë të ri të Vitit në Kosovë" synojnë të nxisin përsosmërinë shkencore, për të inkurajuar karrierën e shkencës dhe të njohë përpjekjet dhe angazhimin e atyre, që janë duke i avancuar njohuritë në fushën e tyre të ekspertizës. Çmimi "Studiuesit kosovarë të Vitit" çdo vit i jepet pesë studiuesve më të shquar kosovarë. Secili prej tyre merr çmimin deri në 6.000€ për mbështetjen e vazhdimin të karrierës së tyre dhe për mundësinë e fituesve të çmimit për ndërtimin ose konsolidimin e grupeve kërkimore. Çmimi "Hulumtuesit më të mirë të ri të vitit në Kosovë" i është dhënë pesë studiuesve më të mirë të ri, çdo vit me një çmim deri në € 2.000.

Grandi Brain Gain i Kosovës (BGG) Përfituesi i Grandit të Kosovës (PGK) synon të tërheqë studiuesit më të mirë që jetojnë jashtë vendit për t'ia mundësuar atyre karrierë profesionale shkencore në Kosovë. Organizata pritëse kosovare duhet të garantojë që do të punësojë kandidatin pas përfundimit të mbështetjes së dhënë nga PGK-ja për së paku kohëzgjatjen e dyfishtë të programit të Përfituesit të Grandit të Kosovës. Projektet e propozuara duhet të zgjasin për një periudhë minimale prej 12 muajsh dhe një maksimum prej 24 muajsh. Shuma totale për PGK-në në vitin 2010 ishte 250,000€.

Gjatë vitit 2010, kanë aplikuar gjithsej 54 aplikues për Grandin Kërkimor për Hulumtime me projekte të veçanta shkencore me kohëzgjatje 1-2 vjet, nga të cilat 10 projekte janë përzgjedhur. Shuma totale e projekteve shkencore në vitin 2010 ishte € 208,956. Nën grandin e publikimeve për vitin 2010, 12 publikime shkencore u përzgjodhën me një shumë totale prej € 40,000. Në kuadër të programit të lëvizshmërisë afatshkurtër, gjithsej 10 grande janë të pajisura me një shumë totale prej € 10 500. Ndërsa nuk ka pasur kandidatë të interesuara për programin Përfituesi, për të cilin një sasi totale prej € 60,000 ishte parashikuar për vitin 2010. Ndërsa çmimet "Studiuesit kosovarë të Vitit" dhe "Studiuesit më të mirë të ri të vitit në Kosovë" nuk u dhanë në vitin 2010.

Gjatë vitit 2011 janë shpallë këto programe: 1. Publikimi i punës shkencore, 2. Lëvizshmëri afatshkurtër, 3. "Studiuesit kosovarë të vitit". Sipas publikimit të punimeve shkencore, 15 kandidatë janë zgjedhur. Shuma totale për këtë program ishte 32,315 €. Ndërsa në kuadër të programit të lëvizshmërisë afatshkurtër, 10 kandidatë kanë përfituar, 4 orej të cilëve në pjesëmarrje në konferenca të ndryshme dhe 6 projekte kërkimore. Shuma e përgjithshme e këtij grandit ishte 9485 €. 8 grande tjera të lëvizshmërisë afatshkurtra janë dhënë gjatë këtij viti në shumën prej € 7,500. Në vitin 2011 çmimi i "Studiuesve kosovarë të Vitit" u dha në vlerë prej € 3,000.

Tabela 109. Fushat tematike të financuara nga programet financuese për 2010 dhe 2011

(1) Grandi	(2) Fushat tematike 2010 dhe numri i përfituesve për temë	(3) Fushat tematike 2011 dhe numri i përfituesve për temë
(4) Grandi i veçantë për Kërkime	(5) Linguistika 1; Etnologjia 2; elektronika 1; shëndeti 3; turizmi 1; departamenti socio-ekonomik 1;	(6)
(7) Programi i Publikimeve	(8) Historia 1; shkenca politike 3; linguistika 1; etnologjia 2; literatura 2; antropologjia 1; media 1; shkencë 1.	(9) Literatura 5; filozofia 1; muzika 1; etnologjia 1; Ligji 1; shkenca politike 1; arsim 1; arkitekturë 1; histori 1.
(10) Grandi i lëvizshmërisë afatshkurtër	(11) Histori matematikore 1; 1.	(12) Konferencat; pylltaria 1; historia 1; teknologjia 1; literatura 1; shkenca politike 1. (13) Projekte kërkimore: shkenca politike 2; feja 1; historia 1; literatura 1.

Krijimi i programeve financuese të kërimit është bazuar në Ligjin mbi Aktivitete Kërkimore-Shkencore dhe prioritetet e Programit Kombëtar për Kërkime, si një programi bazë në pajtim dhe konsensus. Prandaj programet e financimit bazohen në prioritetet dhe objektivat të Programit Kombëtar për Kërkime, të cilat janë theksuar në përgjigjen e pyetjes me radhë. Zhvillimi i këtij programi ka pësuar një proces të gjerë konsultimi dhe diskutimi me të gjithë faktorët relevantë, duke përfshirë të gjitha institucionet publike përkatëse qeveritare dhe të pavarur, shoqëria civile, dhe përfaqësues të biznesit dhe komunitetit të donatorëve. Si hap i parë, që është ndërmarrë në fushën e shkencës dhe të kërimit, në bazë të Ligjit mbi Aktivitetin Kërkimor Nr. 2004/42, ishte krijimi i Këshillit Kombëtar për Kërkime, që ka qenë organi kryesor përgjegjës për zhvillimin e këtij programi. Këshilli pasqyron një përbërje gjithëpërfshirëse të të gjitha palëve relevante në fushën e hulumtimit. Numri i anëtarëve të këtij Këshilli është 15.

Për shkak të kufizimeve buxhetore dhe buxhetit të kufizuar, e ndarë për shkencë dhe kërkim, nuk ka qenë e mundur për programet financuese të jenë më të përqendruar në projekte me rëndësi të madhe, sipas asaj që është planifikuar në Programin Kombëtar për Kërkim. Megjithatë, grandet e implementuara për shkencë dhe hulumtim janë të rëndësishme dhe në përputhje me objektivin e parë të Programit Kombëtar për Kërkime, duke u përqendruar veçanërisht në ndërtimin e kapaciteteve për kërkimin shkencor, si hap i parë drejt zhvillimit të mëtejshëm të kërimit të përgjithshëm.

Sa i përket implementimit të programeve financuese, zbatimi i tyre konkurrues është siguruar me Ligjin mbi Aktivitetet kërkimore-shkencore, që përcakton procedurat e njoftimeve të thirrjes dhe llojet e projekteve që mund të financohen (neni 60), pastaj rregullon kush mund të aplikojë dhe kush mund të zbatojë atë (neni 61), përcakton kriteret e përgjithshme të vlerësimit dhe përzgjedhjes së projekteve (neni 62), procedurat administrative të përfundimit të kontratës me institucionin e projektit zbatues dhe monitorimin e implementimit të projektit (nenet 63, 64, 65). Zbatimi i të gjitha programeve financuese që janë përmendur më lart, është bërë përmes shpalljes publike në përputhje me Ligjin mbi Aktivitetet kërkimore-shkencore. Përveç kësaj, për të gjitha programet financuese, udhëzimet e veçantë të aplikimit, që shpjegojnë qëllimin dhe objektivat e secilit program dhe procedurat e aplikimit janë zhvilluar dhe janë bërë publike.

Kriteret bazë për financimin e projekteve kërkimore-shkencore janë përcaktuar me Ligjin Nr. 2204/42 mbi Kërkimet Shkencore, se projekti do të ketë rëndësi për zhvillimin e vendit, do të ketë një vlerë shkencore, zbatuesi i projektit duhet të njohë arritjet shkencore dhe projekti do të ketë një arsyetim ekonomik për zbatimin e tij (neni 62).

Përveç ligjit, kriteret e përgjithshme për financimin e kërimit shkencor janë prioritetet dhe objektivat e Programit Kombëtar për Kërkim. Përveç kësaj, çdo program financimi ka udhëzimet e saj të aplikimit, ku edhe kriteret kryesore të financimit janë të theksuara. Ka disa kriteret të përgjithshme të cilat janë të zhvilluara nga Këshilli i Shkencës dhe Kërkimeve të MASHT-it bazuar në Ligjin dhe Programin për Kërkime, që zbatohen për të gjitha programet e financimit. **1. Arritja shkencore dhe origjinaliteti i propozimit**, i cili kërkon cilësinë (propozim i përgatitur mirë dhe objektive të qartë), e potencialit inovativ, metodologjinë e mirë dhe të duhur, fizibilitetin e implementimit (administrata, buxheti i duhur, burimet, afatet), kontributin potencial për shkencë, teknologjinë, ekonominë, mjedisin dhe shoqërinë. **2. Cilësitë shkencore të partnerëve të projektit** që kërkon përvojën shkencore të partnerëve të projektit, publikime në revista shkencore dhe reputacionin e organizatës. **3. Dimensioni ndër-disiplinor i projektit**, që kërkon lidhje prej më shumë se një fushë shkencore tematike, ndërsa partnerët e projektit duhet të jenë nga fusha të ndryshme shkencore tematike.

Bazuar në ligj, MASHT-i ka krijuar këshilla të ndryshme shkencore për fusha të veçanta tematike, të cilat në mesin e detyrave të tjera janë përgjegjës për shqyrtimin dhe vlerësimin

e projekteve. Përbërja e këtyre këshillave është mjaft përfshirëse, anëtarët e të cilit kanë përvojë relevante shkencore dhe tituj.

3.9.5.3.6. Strategjia mbi hulumtimin dhe inovacionin

- A ka krijuar Kosova strategjinë kombëtare për Kërkim dhe Inovacion? Sa po investon Kosova në hulumtim: pjesën e PBV-së? A po stimulohet investimi nga ana e sektorit privat? Sa persona janë të punësuar në kërkime/shkencë në Kosovë? Cilat veprime do të ndërmeret Kosova që t'i forcoj kërkimet e saj dhe kapacitetin e ndërtimeve të ndryshme? A po ndërmeret Kosova veprime për të nxitur ndryshime?

Kosova ka miratuar Programin Kombëtar për Kërkime në bazë të Ligjit Nr. 2004/4 për Aktivitete Kërkimore Shkencore. Objektivat kryesore të këtij programi janë si në vijim:

- a. Objektivi 1: Zhvillimi i kapaciteteve njerëzore për aktivitete kërkimore;
- b. Objektivi 2: Zhvillimi i infrastrukturës kërkimore;
- c. Objektivi 3: Ndërkombëtarizimi i aktivitetit kërkimor-shkencor;
- d. Objektivi 4: Forcimi i lidhjeve midis shkencës dhe shoqërisë dhe ekonomisë së përritjen e zhvillimit ekonomik dhe social;
- e. Objektivi 5: Përsosmëri në aktivitete kërkimore dhe shkencore.

Ndërsa prioritetet kryesore tematike të Programit Kombëtar për Kërkime janë si vijon: 1. Burimet Natyrore, Energjia dhe Mjedisi, 2. Prodhimi bujqësor dhe siguria e ushqimit, 3. Hulumtime Mjekësore, 4. Studime Sociale dhe Ekonomike, 5. Studime gjuhësore, kulturore dhe historike. Përveç kësaj, në fushën e Teknologjisë Informative dhe Komunikuese është konsideruar si prioritet ndër-horizontal, e cila mund të shfaqet në një nga fushat e lartpërmendura.

Këto prioritete janë përcaktuar në bazë të disa nga kriteret kryesore si relevante për zhvillimin ekonomik dhe social të vendit, numrin dhe cilësinë e burimeve njerëzore në vend dhe diasporë, kushtet e infrastrukturës kërkimore, të kontributeve për ruajtjen dhe promovimin e identitetit kombëtar të Kosovës, potenciali për të arritur rezultatet e kërkimit dhe për t'i zbatuar ato brenda dhe jashtë vendit, bashkëpunimin ekzistues ndërkombëtar në këtë fushë.

Sipas Ligjit mbi Aktivitetin kërkimor-shkencor, 0.7% të buxhetit të Kosovës do të ndahen për hulumtime (neni 7). Ky buxhet do të ndahet në mënyrë që të financohen aktivitete të rregullta kërkimore shkencore, të rrit sasinë dhe cilësinë e veprimtarisë kërkimore, të zhvilloj dhe zgjeroj rezultatet e kërkimit, të publikoj arritjen kërkimore-shkencore, të zbatoj rezultatet kërkimore-shkencore, të mbështes dhe inkurajoj shkencën dhe komunitetin e hulumtimit për të kryer aktivitete kërkimore-shkencore. Megjithatë për shkak të kufizimeve të rëndësishme buxhetore, shuma e ndarë për vitin 2011 ishte 400,000€, ndërsa për vitin 2012 shuma është 480.000€.

Stimulimi i sektorit privat për t'u marrë me hulumtime është parashikuar edhe nga Programi Kombëtar për Kërkime, por për shkak të kufizimeve buxhetore, ato aktivitete nuk mund të zbatohen. Megjithatë, Ligji mbi Arsimin e Lartë lejon mundësinë e krijimit të institucioneve të arsimit të lartë, duke përfshirë edhe institutet nga sektori privat, ndërmarrjet private apo kompanitë. Për më tepër, Ligji mbi Aktivitetin kërkimor-shkencor vë në dukje se, përveç fondeve publike, institutet kërkimore kanë të drejtë të marrin fonde nga burime tjera të financimit, fondacionet dhe donacionet (duke supozuar se edhe ndërmarrjet janë pjesë e kësaj kategorie), dhe nga burime tjera të financimit, të siguruara nga institucione kërkimore (për shembull licencimin e njohurisë së mbrojtur) (neni 66).

Ligji mbi Aktivitetin kërkimor-shkencor (neni 69, 2), në mënyrë eksplicite liston tri subjekte publike kërkimore shkencore: 1. Akademia e Shkencave dhe Arteve të Kosovës, 2. Instituti Albanologjik dhe Instituti Historik si institute kërkimore shkencore, 3. Universitetet, që në pajtim me Ligjin, institutet kërkimore shkencore të themeluara në kuadër të institucioneve

të arsimit të lartë janë pjesë e institucioneve themeluese. Nuk ka të dhëna zyrtare për numrin e personelit që merren me aktivitetet kërkimore. Megjithatë, shikoni në vijim numrin e stafit akademik dhe të punonjësve kërkimore në institucionet publike akademike dhe kërkimore:

- a. Instituti Albanologjik, 33 punonjës;
- b. Instituti Pedagogjik, 23 punonjës;
- c. Instituti historikë, 14 punonjës;
- d. Biblioteka Kombëtare Universitare, 100 punonjës;
- e. Qendra për Inovacion dhe Transfer të Teknologjisë, 2 punonjës;
- f. 1400 universitete publike akademike;
- g. Gjithsej janë 1672.

Përveç subjekteve ose institucioneve publike, ka edhe institucione private dhe ofruesve privat të arsimit të lartë që merren me kërkime. Megjithatë nuk ka të dhëna zyrtare për stafin kërkimor-shkencor, që angazhohen në sektorin privat, ose staf të përkohshëm, që angazhohet në universitete publike ose ofrues privat të arsimit të lartë.

Sa i përket kërkimit dhe ndërtimit të kapaciteteve të ndryshme në lidhje me zhvillimin njerëzor të kapaciteteve, plani afatmesëm i Programit Kombëtar të Shkencës synon të krijojë programe të doktoratës për edukimin e të rinjve në akademi të avancuara dhe institucionet kërkimore, sikur programe të ndryshme të përbashkëta ndërkombëtare, që çojnë në tituj të dyfishta akademike, programe individuale të post-doktoraturës në fusha prioritare, vazhdimin me programin afatshkurtër të lëvizshmërisë për të forcuar bashkëpunimin mes institucioneve vendore dhe ndërkombëtare. Përveç kësaj, planifikohet që të punohet në përmirësimin e infrastrukturës së kërkimit shkencor që përfshin rishikimin e nevojshëm të legjislacionit (Ligji mbi Aktivitetin kërkimor-shkencor tashmë është duke u rishikuar), ngritjen e kapaciteteve për menaxhimin e programeve për kërkime shkencor, kërkimin dhe funksionimin e një sistemi informativ për HZHT-në (Hulumtime për Zhvillime Teknologjike). Për më tepër, po planifikohet që të sigurohet qasja në bibliotekat ndërkombëtare, internacionalizimi i veprimtarisë kërkimore-shkencore të vendit, përmes vazhimit të mbështetjes financiare për botimet shkencore kërkimore dhe mbështetjes teknike për aplikimin në Programin e Kornizës së BE-së FP7, financimin konkurrues të programeve të përbashkëta me institucionet partnere të financuara nga programet dypalëshe ndër-qeveritare të HZHT-së. Gjithashtu po planifikohet që të punohet në lidhjen në mes shkencës, shoqërisë dhe ekonomisë për të inkurajuar zhvillimin social ekonomik, si zhvillimin e një programi i HZHT-së brenda një kornize afatmesme. Sa i përket përmirësimit të aktivitetit kërkimor-shkencor, është planifikuar të financohen pesë qendra kombëtare në fushat prioritare shkencore dhe kërkimore (sidomos në teknologji), si dhe krijimin e një grupi, i cili do të përgatisë një program financimi për të gjitha fushat themelore tematike në veprimtarinë kërkimore-shkencore.

Kosova ende nuk ka një strategji kombëtare të veçantë për ndryshime, e cila vendos prioritet në këtë fushë. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë në bashkëpunim me OBZHE-në (Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik) dhe ministritë e linjës janë në fazën e studimit të hartimit të strategjisë kombëtare për ndryshime. Ligji mbi Aktivitetin kërkimor-shkencor, i cili është duke u rishikuar, parashikon dispozita të veçanta për ndryshime dhe institucione në këtë fushë. Ky projektligj i jep kompetencat kryesore Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, ndër të cilat edhe përgatitja e planeve strategjike në fushën e inovacionit. Përveç kësaj, projektligji parashikon nga Ministria krijimin e këshillit të ndryshimit, i cili do të ndjekë zhvillimin dhe përdorimin komercial të ndryshimeve, brenda së cilës mund të propozoj legjislacionin e nevojshëm për rregullimin e inovacionit.

Në lidhje me promovimin e risive, Projektligji për aktivitete kërkimore-shkencore përfshin dispozita për krijimin e mekanizmave dhe institucioneve mbështetëse për ofrimin e

mbështetjes së infrastrukturës në fushën e inovacionit, si inkubatorë të biznesit teknologjik, për të vënë në dispozicion hapësirat e punës, ofrimin e shërbimeve administrative, teknike dhe të tjera, për pesë vitet e para për të filluar fazën e ndërmarrjeve të krijuara së fundmi apo institucionet që merren me aktivitete të inovacionit. Përveç kësaj, po parashikohet që të krijohet parku teknologjik shkencor i cili do të ofrojë shërbime dhe infrastrukturë profesionale në universitete, institute kërkimore dhe institucione tjera, që merren me ndryshime në fusha të caktuara shkencore dhe kërkimore. Shërbimet e përmendura synojnë për të krijuar lidhjen midis institucioneve të kërkimit dhe ndryshimit për zbatimin e teknologjive, krijimin e produkteve dhe shërbimeve të reja dhe vendosjen e tyre në treg. Të gjitha institucionet që i përdorin shërbimet shkencore teknologjike ose që janë të lidhura me të, kanë të drejtën e një statusi të anëtarësimit në këtë park. Statusi i anëtarësimit i mundëson atyre të përdorin shërbimet e infrastrukturës dhe hapësirat punuese dhe shërbime tjera për të rritur kapacitetet dhe cilësinë e kërkimit shkencor, zhvillimin, ndryshimin dhe prodhimin e vendit.

Sipas Projektligjit për aktivitete kërkimore-shkencore, edhe ndërmarrjeve u lejohen të regjistrohen si një park teknologjik shkencor, bazuar në dispozitat e Projektligjit, që përcaktojnë se ndërmarrja duhet të ketë të rregulluara me statutin e tij fushat shkencore, hulumtimet, zhvillimet dhe fushat e prodhimit të parkut; që ka të paktën pesë anëtarë të cilët kanë kërkime të njëjta ose të ngjashme, të reja dhe zona të prodhimit, që duhet të ketë së paku tre të punësuar me kohë të plotë në stafin e doktoratës në fushën kërkimore kryesore të parkut; që parku duhet të ketë një hapësirë pune të paktën 30 m² për anëtar të parkut; që ka pajisjet e nevojshme, qasje në internet dhe mjete të tjera për zbatimin e programit dhe projekteve, dhe se ka dokumentacionin profesional dhe shkencor në fushat përkatëse.

3.9.7. Kultura, audio-vizuale, telekomunikacioni dhe shërbimet postare dhe shoqëria informative

3.9.7.1. Kultura dhe audiovizuali

- Ju lutem ofroni një pasqyrë të institucioneve dhe autoriteteve në krye të politikës audio-vizuale. Ju lutem referojuni nivelit të pavarësisë dhe funksioneve të autoriteteve rregulluese për sektorin e transmetimit, dhe përfshirja e nivelit të kapaciteteve administrative.

Sipas Kushtetutës së Republikës së Kosovës, respektivisht nenit 141, Komisioni i Pavarur për Media është organ i pavarur, që rregullon spektrin e Frekuencave të Transmetimit në Republikën e Kosovës, licencon transmetuesit publik dhe privat, përcakton dhe zbaton politikën e transmetimit dhe ushtron kompetenca tjera të parashikuara me ligj.

Për më tepër, bazuar në Ligjin nr. 04/L-44 (neni 3), KPM-ja është organ i pavarur i cili është përgjegjës për rregullimin, menaxhimin dhe mbikëqyrjen e spektrit të frekuencave të transmetimit. KPM-ja rregullon të drejtat, obligimet si dhe përgjegjësitë e personave fizik dhe juridik që ofrojnë shërbime audio-vizuale dhe media.

Zyra Ekzekutive e KPM-së vepron me një total prej 31 nëpunësve civilë. Zyra ndahet në këto departamente: Departamenti Ligjor, Monitorimi dhe Analiza e Departamentit, Departamenti i Licencimit dhe Departamenti për Menaxhimin e Frekuencave. Zyra ka edhe Departamentin e Administratës, i cili përbëhet prej 6 nëpunësve civilë.

KPM-ja gjithashtu ka organin vendimmarrës, i cili përbëhet nga shtatë (7) anëtarë të Komisionit dhe Bordit të Ankesave, të përbërë nga tre (3) anëtarë. Të gjithë anëtarët emërohen nga shoqëria civile dhe emërohen nga Kuvendi i Republikës së Kosovës.

- Si ndahen kompetencat ndërmjet autoriteteve kompetente në fushën e politikës audio-vizuale?

Sipas nenit 141 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe nenit 3 të ligjit nr. 04/L-44 mbi KPM-në, KPM-ja është autoritet i vetëm rregullator në fushën audio-vizuale. Komisioni

harton dhe miraton politikën e transmetimit si dhe të gjitha aktet nënligjore rregullatore në fushën audio-vizuale.

- Cili është niveli i bashkëpunimit me organet tjera rregullatore brenda Kosovës dhe me palët e treta?

ART-ja ka nënshkruar Memorandumin e Mirëkuptimit (MM) me KPM-në, që të përcaktoj detyrimet dhe të ushtrojë kompetencat e plota të ART-së dhe të KPM-së, si të përcaktuara me dispozitat e ligjeve në fuqi. MM-i fokusohet në funksionin e uniformës dhe menaxhmentit efikas të burimeve të kufizuara, burimet e spektrit (bandat e frekuencave) dhe koordinimi i aktiviteteve, veçanërisht në zonat ku përpjekjet e të dy agjencive janë të kombinuara.

Marrëveshja e referencës me protokoll Nr. 376/2/2010, me datën 10 tetor 2010.

ART-ja gjithashtu ka nënshkruar një memorandum me Autoritetin e Konkurrencës së Kosovës me qëllim të arritjes së një marrëveshje për zbatimin e nenit 142.3 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, dispozitat e Ligjit për Mbrojtjen e Konkurrencës nr. 03/L- 229, Ligji dhe Telekomunikacioni nr. 2002/07 ka ndryshuar me ligjin nr. 03/L-085. Objektivi kryesor është forcimi i bashkëpunimit mes dy autoriteteve dhe politikës së konkurrencës me fokus në sektorin e komunikimit elektronik si dhe rastet individuale të bazuara në parimet e rregullores ex-ante. Parimet janë të inkorporuara në ligjet e aplikueshme, si është cek më lart.

Marrëveshja e referencës me protokoll Nr. 556/2/2011, me datën 21 shtator 2011

ART-ja gjithashtu ka nënshkruar pesë (5) MM me rregullatorët shtetërorë në rajon, përkatësisht me Malin e Zi, Shqipërinë, Maqedoninë, Turqinë dhe Kroacinë. Gurthemeli i marrëveshjeve është që të krijojë kushtet për marrëdhënie miqësore në bazë të barazisë dhe përfitimeve reciproke, duke iu referuar rëndësisë së zhvillimit të komunikimeve elektronike në mënyrë që të rrisë mirëqenien sociale dhe ekonomike të vendeve. Ky Memorandum mundëson mbajtjen e kontakteve të rregullta dhe ndihmon në bashkëpunim praktik mbi çështjet që lidhen me shërbimet e komunikimit elektronik dhe të telekomunikacionit.

Përveç bashkëpunimit me ART-në, KPM-ja ka vendosur bashkëpunimin me institucionet tjera lokale si: Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Dhënave Personale në vitin 2011, ku në vitin 2011 u organizua një seminar i përbashkët për media dhe privatësi. Përveç kësaj, ka arritur një marrëveshje me Institucionin e Ombudspersonit të Kosovës që të përdorë shërbimet e njësisë së auditimit të brendshëm.

KPM-ja që nga viti 2003 është anëtar i Platformës Evropiane të Autoriteteve Rregullator/EPRA (Platforma Evropiane e Autoriteteve Rregullatore / EPRA), ndërsa nga viti 2011 është anëtar i vëzhgimit të Rrjetit Mesdhetar të Autoriteteve Rregullatore (Rrjeti mesdhetar i Autoriteteve Rregullatore) dhe kjo ia ka mundësuar KPM-së bashkëpunimin në aspektin e ndarjes së përvojave ndarjen me autoritete tjera të autoriteteve rregullatore të rregullores evropiane të sektorit audio-vizual.

- Çfarë kufizime (nëse ka) ekzistojnë në pronësinë e televizionit dhe/apo të radio stacioneve? A ka ndonjë kufizim specifik për investitorët e huaj?

Ligji Nr. 04/L-044 mbi KPM-në, përkatësisht Neni 22 mbi "Aplikimet për licencat e transmetimit", specifikon se Licenca e transmetimit mund t'i lëshohet vetëm personit juridik, i cili plotëson kërkesat e parashikuara në këtë ligj dhe kriteret e përcaktuara nga KPM-ja, që siguron procedurat e drejta të konkurrencës.

Licenca e transmetimit nuk i lëshohet ose nuk do të vazhdoj t'i jepet: partisë politike, komuniteteve fetare, grupit ose organizatës që menaxhohet nga individ, i cili mban një post

të zgjedhur ose është anëtar i një organi ekzekutiv të një partie politike, personi juridik i cili menaxhohet nga një individ që është dënuar në një proces në përputhje me standardet ndërkombëtare për një krim që përfshin dhunën ose mashtrimin. Kufizimet për dhënien e licencës janë të përcaktuara edhe me Rregulloren e KPM-së mbi Kualifikimet për dhënien e Transmetimit CIMC - 2009/02. Sipas kësaj rregulloreje, pronësia e huaj e një transmetuesi lejohet vetëm në rastin e shoqërive tregtare të regjistruara ligjërisht në Republikën e Kosovës në pajtim me ligjin në fuqi. Bazuar në rregulloren e njëjtë, lejohet ndryshimi i vetëm 49% të pronësisë së një radio apo stacion televiziv, licencuar nga KPM-ja.

- Çfarë sisteme janë në vend, si i përket statistikave që kanë të bëjnë me sektorin audiovizuel?

KPM-ja ka një bazë e të dhënash të mediat audio-vizuale e i cili përmban të dhënat mbi numrin, vendndodhjen, rajonin, formën e regjistrimit të biznesit, datën e lëshimit të licencës, datën e skadimit të licencës, frekuencën dhe llojin e mbulimit, transmetimin e gjuhëve dhe detajet kontaktuese.

Për më tepër, kjo bazë e të dhënash përfshin edhe rastet ligjore dhe rastet e licencimit. Në vitin 2011, KPM-ja për herë të parë në nivel vendi ka arritur të kryejë kërkime nëpër kompanitë kërkimore të kontraktuara për nivelin e shikuesve dhe mediat të depërtimit si dhe vlerësimin e medieve të tregut të reklamave. KPM-ja nuk ka krijuar ende një sistem të duhur për të vazhduar vlerësimin e këtyre komponentëve mbi baza vjetore.

- Ju lutemi, jepni informacione mbi sektorin e industrisë audiovizuale në vitet e fundit. A ka sisteme mbështetëse financiare në fuqi për sektorin audio-vizual (duke përfshirë kinemanë)? Në Kosovë, për disa vite pas periudhës së pasluftës, kanë funksionuar vetëm radio dhe TV stacionet me frekuencë të rrjetit tokësor. Ritransmetimi i përmbajtjes programore përmes rrjeteve kabllore ka filluar që nga Gushti i vitit 2008, kur KPM-ja ka filluar licencimin e operatorëve kabllor (Operatorët e rrjetit) për ritransmetim të përmbajtjes së programit, ndërkohë që nga Dhjetori 2008 KPM-ja ka filluar licencimin e Ofruesve të Shërbimeve Programore (TV kabllor), që ka rritur numrin e shërbimeve të mediave audio-vizuale.

Aktualisht rreth 105 transmetues/audiovizuel ofrojnë shërbime të mediave, 37 ofrues të shërbimeve programore që transmetohen nëpërmjet rrjeteve kabllore dhe 11 operatorë kabllor.

Ligji Nr. 2004/22 për Kinematografinë (Neni 48) ka themeluar një Fond për Kinematografinë, me qëllim të krijimit të kushteve materiale për zhvillimin e aktivitetit të prodhimit dhe kinematografinë riprodhuese të financuara nga Buxheti i Konsoliduar i Kosovës.

- A e keni krijuar një strategji për trashëgiminë e filmit të juaj kombëtarë dhe planet vjetore për çështje të caktuara (digjitalizimi, restaurimi, arsimimi, etj)?

Në këtë moment Kosova nuk ka një strategji për trashëgiminë kombëtare të filmit dhe plan vjetor për çështje të veçanta në këtë fushë. Në këtë drejtim, arsyeja kryesore dhe pengesa për të përmirësuar gjendjen në këtë drejtim është fakti se Serbia ka marrë të gjithë fondin e filmit dhe trashëgiminë. Negativat origjinal të rreth 35 filmave, dokumentarëve dhe filma të shkurtër janë mbajtur ende në Serbi. Në vitin 2003, me ndërmjetësimin e UNMIK-ut, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit (MKRS) bleu gjashtë (6) kopje të filmave artistike nga Beogradi (jo origjinale). "Kosova Film" si një institucion në varësi të MKRS-së ka digjitalizuar 24 metrazhe artistike të filmit të gjatë nga fondi i përgjithshëm kombëtar, nga të cilat 15 janë filma artistikë, 6 filma dokumentarë dhe 2 filma me metrazh të shkurtër.

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit është në proces të ndryshimit të Ligjit për Kinematografinë L-2004/22, të cilat do të parashikojnë hartimin e një strategjie kombëtare të filmit.

3.9.7.2. Telekomunikacioni, Shërbimet Postare dhe Shoqëria Informative

3.9.6.2.1. Komunikimi Elektronik

- Ju lutemi, na ofroni një pasqyrë të institucioneve dhe autoriteteve që janë në detyrë për telekomunikacionin. Duke përfshirë referencën e kapaciteteve administrative. Ju lutem referojuni tek niveli i pavarësisht dhe funksionimit të autoriteteve rregullative për sektorin e komunikimeve elektronike..

Organet përgjegjëse për komunikimet elektronike në Kosovë janë si më poshtë:

- a. Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), - e cila përgatit legjislacionin dhe Sektori i Politikave;
- b. Qeveria e Kosovës (QK) - i cili miraton politikat;
- c. Ministria e Administratës Publike;
- d. Autoriteti Rregullator i Telekomunikacionit (ART) - është përgjegjës për Rregullimin e Tregut të Telekomunikacionit, menaxhimin e numërimit dhe resurseve të frekuencave dhe licencimin e kompanive të cilat ofrojnë rrjete dhe shërbime të telekomunikacionit;
- e. Komisioni i Pavarur për Media (KPM) - e cila menaxhon radio-difuzet spektrin e frekuencave të transmetimit dhe licencimin e përmbajtjes audio-vizuale;
- a. Kuvendi i Kosovës - miraton Planin Kombëtar të Frekuencave.

Ka përmirësime në lidhje me kapacitetet administrative të punonjësit të cilët janë përgjegjës për komunikimin elektronik (ART - gjatë vitit 2010 përjetoi një rritje prej 10% në numrin e personelit profesional që ka marrë trajnime të vazhdueshme profesionale). Megjithatë, ART-ja ka nevojë për ngritjen e kapaciteteve të mëtejshme dhe futjen e stimulimeve të përshtatshme për stafin profesional në mënyrë që të mbetet në institucionet publike.

Struktura e tanishme organizative të ART-së është e organizuar si më poshtë:

a.	Stafi Total duke përfshirë Anëtarë e Bordit	33 (28 + 5)
b.	Departamenti i Telekomunikacionit	7 vetë staf profesional
c.	Departamenti për Menaxhimin e Frekuencave	5 vetë staf profesional
d.	Radio-Monitorimi	2 vetë staf profesional
e.	Sektori i Shërbimeve Postare	2 vetë staf profesional
f.	Zyra Ligjore	3 vetë staf profesional
g.	Zyra e Kryetarit	2 vetë personel ndihm
h.	Administrata dhe Prokurimi	5+2 staf administrativ

Ligji për Telekomunikacionin Nr. 2002/7 garanton pavarësi adekuate të ART-së në procesin e zgjedhjes dhe shkarkimit të organeve ekzekutive. ART-ja ushtron përgjegjësitë e saj ligjore të pavarur nga çdo ndikim i jashtëm.

- Ju lutem përshkruani strategjinë, politikat dhe legjislacionin për sektorin e komunikimit elektronik. Referojuni gjithashtu edhe në planet e ardhshme për harmonizimin e mëtejshëm të kornizës së BE-së 'acquis communautaire'. Përfshirë edhe informata në të dhënat dhe mbrojtjen e konsumatorit.

Dokumentet strategjike të cilat janë në fuqi në sektorin e komunikimit elektronik janë si më poshtë:

- a. Strategjia Kombëtare për Informim të Shoqërisë 2006-2012;
- b. Politika e Sektorit të Telekomunikacionit;
- c. Dokumentet e ish Paktit të Stabilitetit (aktualisht Këshilli për Bashkëpunim Rajonal) " Agjenda EJK Plus për Zhvillimin e Shoqërisë së Informacionit në Evropën Juglindore" dhe "Memorandumi i Mirëkuptimit për zhvillimin e

Grupit të Gjerë të Unifikuar Rajonal në Evropën Juglindore" - EJJL MM (dokumentet e miratuara nga QeK).

Legjislacioni i zbatueshëm për e-Komunikimin është si në vijim:

- a. Ligji mbi Telekomunikacionin nr. 2002/7, të ndryshuar me Ligjin nr. 03/L-085 13 Qershor 2008;
- b. Ligji për shërbimet e shoqërisë informative nr. 04/L-094, të miratuar më 15 Mars 2012, transponuar direktivat e Komisionit Evropian për tregtinë elektronike, nënshkrimet elektronike dhe pagesave elektronike;
- c. Ligji për Parandalimin dhe Luftimin e Krimit Kibernetike nr. 03/L-166, të miratuar më 10 Qershor 2010;
- d. Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Personale nr. 03/L-172, të miratuar më 29 Prill 2010;
- e. Ligji për Drejtën e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta ngjashme nr. 04/L-065, të miratuar më 21 Tetor 2011.
- f. Ligji për Komisionin e Pavarur të Medieve nr. 04/L-044 rregullon sektorin e transmetimit.

Projektligji për Komunikime Elektronike i transpozuar në kornizës rregullues për Komunikime Elektronike të vitit 2009. Projektligji është miratuar në leximin e parë nga ana e Kuvendit të Kosovës. Ky Projektligji pritet të miratohet nga Kuvendi i Kosovës deri në fund të Qershorit 2012.

Dokumentet e Politikës së Sektorit të Telekomunikacionit do të shqyrtohen gjatë vitit 2012 dhe do të shërbejë si bazë për hartimin Sektorit i Politikës së Komunikimit Elektronik i cili pritet të miratohet nga QeK-ja nga fundi i Nëntorit 2012. Dokumenti "Sektorit i Politikës së Komunikimit Elektronik" do të përmbajë aktivitetet e përshkruara në dokumentin e Komisionit Evropian si "Agjenda Digjitale për Evropën".

Ligji për të dhënat dhe mbrojtjen e privatësisë dhe Ligjit për mbrojtjen e konsumatorit përmban dispozita të përgjithshme për mbrojtjen e të dhënave, privatësinë dhe mbrojtjen e konsumatorit. Megjithatë, mbrojtja e të dhënave dhe mbrojtja e konsumatorëve në Komunikime Elektronike janë të mbuluara plotësisht nga Projektligjit për Komunikime Elektronike.

- Cila është strategjia politike e themeluar ose e parashikuar në lidhje me kalimin në transmetim digjital dhe përdorimin e ndarjes digjitale?

Në vitin 2009, KPM-ja ka analizuar planin e frekuencave digjitale televizive tokësor që rezultoi nga Konferenca ITU RRC-06 dhe organizoi një konferencë ndërkombëtare në Prishtinë me autoritetet rajonale rregullatore për të ndarë përvojën dhe për të ndihmuar në procesin e përgatitjes së Kosovës në drejtim të procesit të digjitalizimit.

Në vitin 2010, KPM-ja ka filluar punën konkrete përmes aktiviteteve të pesë grupeve të punës të ngritura për këtë qëllim. Këto grupe janë krijuar për të krijuar programin ligjor dhe teknike, si dhe kornizën socio-ekonomik të kalimit në transmetim digjital, ndërsa grupi i pestë u krijua për informimin dhe edukimin e publikut. Grupet punuese kanë arritur të kompensojnë kriteret bazë për krijimin e kornizës së përgjithshme, e cila do të ndihmojë në përcaktimin e politikës së duhur të shtetit të Kosovës në procesin e kalimit në transmetimin digjital televiziv tokësor.

Veprimtaria e grupeve të punës vazhdoi edhe në vitin 2011 në mënyrë që të arrijnë finalizimin dhe miratimin e kësaj strategjie nga ana e Këshillit, dhe për të siguruar se strategjia është e bazuar në praktikën dhe standardet Evropiane.

Megjithatë, kjo objektiv institucional dhe kombëtare nuk është përfunduar për shkak se më 15 Dhjetor 2010 Mandati i katër (4) anëtarëve të Këshillit të KPM-së skadojë dhe që atëherë Këshilli ka pasur vetëm dy (2) anëtarë të cilët në mungesë të kuorumit nuk mund të jetë funksional. Që nga Nëntori 2010 nominimet për emërimin e anëtarëve të rinj janë proceduar në Kuvend nga KPM-ja, por emërimet nuk janë bërë ende.

Ligji i KPM-së hyri në fuqi më 21 Prill 2012 dhe procesi i nominimit u përfundua më 16 Maj 2012. Pritet që anëtarët e Komisionit do të caktohen së shpejti, jo më vonë se tre muaj pas hyrjes në fuqi të Ligjit për KPM-në.

Këshilli i KPM-së është organ vendimmarrës dhe rolin e tij në procesin e përgatitjes për tranzicionin e digjitalizimin në Kosovës fillimisht ka qenë që të miratohet puna e secilit grup punues në mënyrë që të arrihet një projekt-strategji e konsoliduar e cila duhet të dërgohet në Qeveri për miratimin përfundimtar.

Ligji i KPM-së parasheh nevojën për të pasur Ligjin për digjitalizimin i cili do të jetë i bazuar në strategjinë e hartuar nga KPM-ja.

Ndarja digjitale dhe përdorimi i kësaj ndarje do të jetë një pjesë e dokumentit në Sektorin e Politikave të Komunikimit Elektronik. Kjo është marrëveshje e përgjithshme që Ndarja Digjitale do të jetë në dispozicion pas ndaljes nga teknologjia analoge në teknologjinë e transmetimit digjital dhe do të përdoret për lidhjen me internet. Një pjesë e ndarjes digjital (kanali 67) është tashmë në dispozicion për t'u përdorur për lidhjen e rrjetit dhe shërbimeve të gjeneratës së re të (LTE të avancuar, WiMAX), 4G.

- Përshkruani shkurtimisht një pasqyrë të situatës së tregut në Kosovë.

Telefonia fikse: Tregu për telefoninë fikse në Republikën e Kosovës është duke u zhvilluar me trendë të ngadalshëm. Megjithatë, rrjedha e ngjashme vihet re edhe në rajon si dhe në vendet Evropiane, kur vjen puna për depërtimin e përgjithshëm të të ardhurave të përgjithshme.

Deri më tani, ART ka licencuar tre operatorë për ofrimin e shërbimeve fikse të telekomunikacionit në të gjithë territorin e Republikës së Kosovës. Këta operatorë janë si më poshtë:

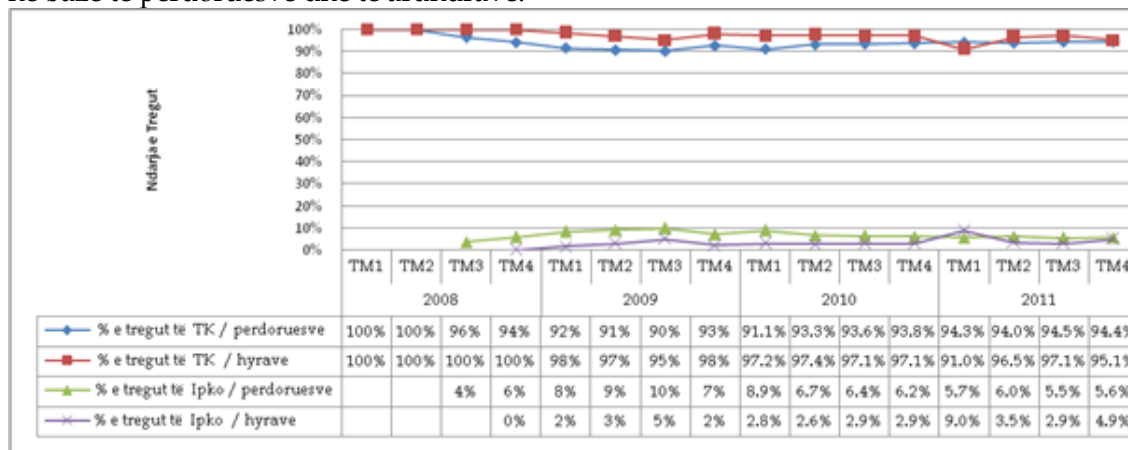
- a. PTK - Telefonia Fikse (Telekomi i Kosovës - TiK), i licencuar më 30/07/2004,
- b. IPKO Telekomunikacioni LLC, të licencuar më 08/09/2006, dhe
- c. KONET, i licencuar në 02/02/2009.

Prania e tre operatorëve në tregun e telefonisë fikse (dy prej tyre janë aktiv në ofrimin e shërbimeve, ndërsa KONET ofron me qira vetëm linjat e shërbimeve), japin një pasqyrë të përgjithshme se Kosova ka liberalizuar shërbimet e telefonisë fikse.

Krahasuar me intensitetin e zhvillimit të tregut të telefonisë së lëvizshme, pavarësisht investimeve në shërbimet e telefonisë fikse, niveli i mbulimit të territorit dhe popullatës është shumë i ulët. Faktorët kryesorë për këtë mbulim të ulët me shërbimet e telefonisë fikse në territorin e Republikës së Kosovës janë menduar të jenë: kompleksiteti i punëve, nevoja për më shumë investime, kërkesës e ulët për shërbime të tilla, etj.

Bazuar në të dhënat e ofruara nga operatorët në vitin 2011, ka rreth 87,121 shfrytëzues të telefonisë fikse që është më e ulët përafërsisht 1,256 përdorues krahasuar me vitin 2010 ose në përqindje është rreth 1.42% ose në krahasim me vitin 2009 është më e lartë nga 4.34%

Grafiku 8. Ndarja e tregut ndërmjet dy operatorëve të rrjetit dhe ofruesit e telefonisë fikse në bazë të përdoruesve dhe të ardhurave.

Dominimi i operatorit publik ('aktualisht') është vërejtur edhe në vende të tjera rajonale dhe evropiane dhe arrin mbi 80%.

TELEFONIA MOBILE: PËR MOMENTIN JANË DY OPERATORË TË LICENCUAR TË RRJETIT TË MOBILEVE NË KOSOVË (STANDARD GSM 900/1800) SI VIJON:

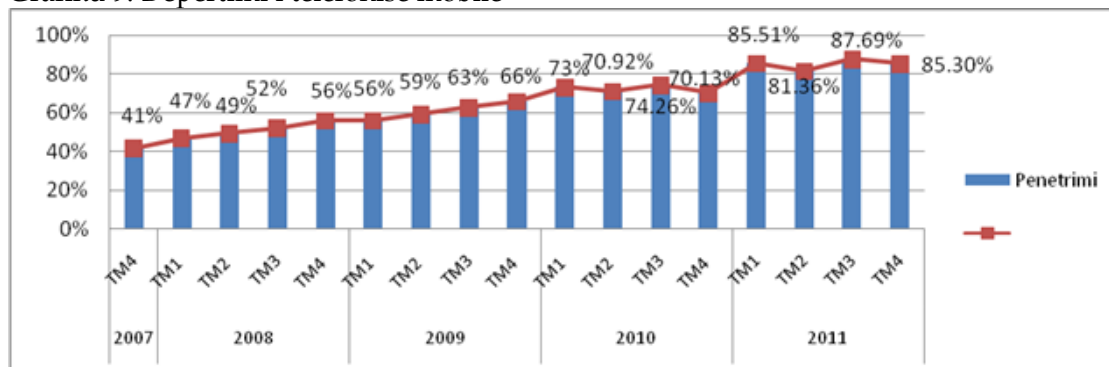
PTK Sh.A./Vala licencuar në 30/07/2004 (ART Nr. Prot. 111/04) me afat të vlefshmërisë prej 15 vjetësh dhe

IPKO Telekomunikacioni LLC licencuar më 06/03/2007 (ART Nr. Prot. 77/07) me afat të vlefshmërisë prej 15 vjetësh

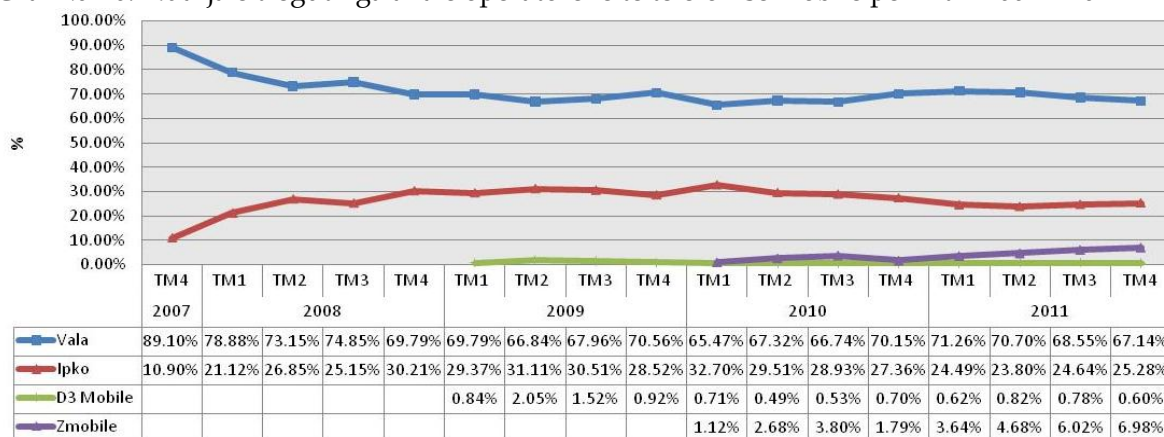
Përveç dy Operatorëve të licencuar të Rrjetit Mobil të përmendur më lart, ekzistojnë edhe dy të tjera të licencuara Operatorët Rrjetit Mobile Virtual (MVNO):

- Dukagjini Telecommunication sh.a. (D3 mobile) licencua më 24/06/2008 (ART Nr. Prot. 124/08) me afat të vlefshmërisë prej 15 vjetësh;
- Dardafon.net LLC (Z Mobile) licencua më 12/06/2008 (ART Nr. Prot. 112/08) me afat të vlefshmërisë prej 15 vjetësh.

Grafiku 9. Depërtimi i telefonisë mobile

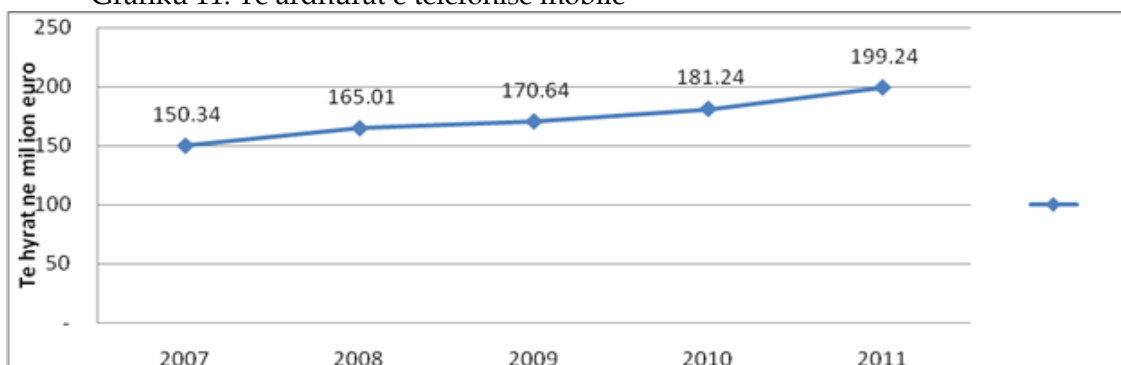
Grafiku 10. Ndarja e tregut nga ana e operatorëve të telefonisë mobile për vitin 2007 – 2011

Të ardhurat e përgjithshme nga të gjithë operatorët e telefonisë mobile gjatë vitit 2011 janë 199.2 € milion, që është më e lartë 9.94% se me vitin e kaluar kur të ardhurat ishin rreth 181.2 € milion, respektivisht është një rritje prej 16.15% në krahasim me vitin 2009.

Grafiku i mëposhtëm paraqet tendencën e të ardhurave nga telefonia mobile në periudhën 2007-2010, ku është treguar një konsolidim i të ardhurave gjatë vitit 2011 në krahasim me tendencat në vitet e mëparshme.

Grafiku 11. Të ardhurat e telefonisë mobile

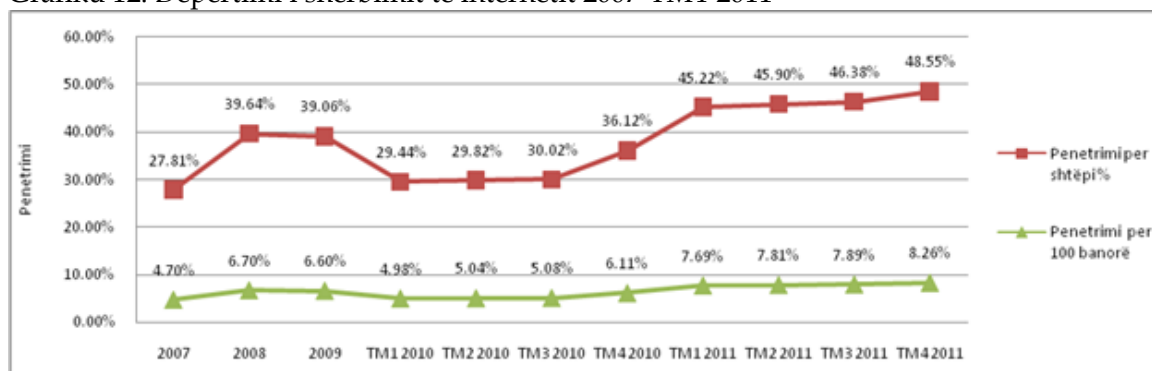

Mbulimi aktual me telefoninë mobile ka arritur në rreth 99% të popullsisë në vend dhe 88% e territorit. Numri i stacioneve të shpërndarjes së transmetimit (BTS) është rreth 721. Teknologjia në përdorim është EDGE e cila mundëson shërbime të internetit paralele të zërit dhe MMS shërbime (duke përfshirë SMS).

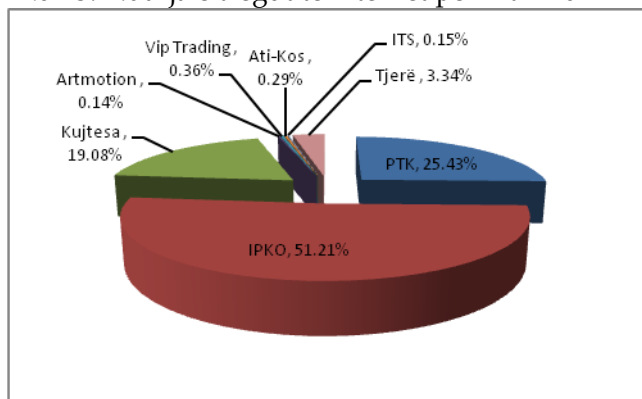
Interneti dhe kabllori: Qasja në internet për qytetarët e Republikës së Kosovës ofrohet nga 37 kompanive të licencuara nga të cilat 5 kanë qasje të drejtpërdrejtë në porta ndërkombëtare dhe sigurojnë qasje të internet tek ofruesit e vogël të shërbimeve të internetit të cilat veprojnë në rajone të ndryshme të Kosovës. Numri i përdoruesve shërbimeve të gamës së gjerë të internetit ka shënuar një rritje të mëtejshme në vitin 2011.

Sipas të dhënave zyrtare të raportuara nga operatorët, depërtimit i kabllorit tek ekonomit familjare është rreth 48,55%. Sipas të dhënave në vitin 2011, depërtimi i internetit për banorët në vitin 2011 ishte 8,26% .

Grafiku 12. Depërtimi i shërbimit të internetit 2007-TM4-2011

Grafiku 13. Ndarja e tregut të internet për vitin 2011

Grafiku 14. Depërtimi në tregun fikse dhe mobile

1	No. of Fixed Telephony Subscribers	86,014	88,372	-2.67%	82,084	4.79%
1.2	Fixed Telephony Penetration (%)	5.02%	5.09%	-1.38%	4.81%	4.37%
2	No. of Mobile Subscribers	1,478,944	1,451,747	1.87%	1,359,170	8.81%
2.1	Mobile Penetration (%)	84.96%	82.96%	2.41%	69.72%	21.86%
3	No. of Internet Subscribers	143,243	126,415	13.31%	136,711	4.78%
3.1	Internet Penetration (%)	7.92%	6.33%	25.12%	7.88%	0.51%
4	Total Revenues (€)	238,137,674.01	222,491,069.80	7.00%	209,464,183.40	12.04%
4.1.	Fixed	21,435,903.47	20,026,000.00	7.00%	20,972,000.00	2.21%
4.2.	Mobile	199,243,326.00	181,236,432.00	9.94%	170,637,460.00	16.15%
4.3.	Leased Lines	1,514,364.54	1,657,151.00	-8.62%	872,512.38	73.56%
4.4.	Internet	15,944,080.00	19,571,486.80	-18.53%	16,982,211.00	-6.11%
5	Investments	38,240,000.00	30,777,237.11	24.33%	33,941,294.16	12.74%

3.9.6.2.2. Shërbimet e shoqërisë informative

- A ka këtu ndonjë politikë/strategji për zhvillimin shpërndarjes së gamës së gjerë? Cilat janë mundësitë kryesore, pengesat dhe sfidat për zhvillimin e mëtutjeshëm të këtij sektori në Kosovë?

Strategjia Kombëtare për Zhvillimin e Shoqërisë së Informacionit 2006-2012 dhe Politika e Sektorit të Telekomunikacionit përmbajnë dispozita të cilat adresojnë çështjet e zhvillimit të rrjeteve dhe shërbimeve të gamës së gjerë të komunikimit. Përveç kësaj, QK-ja ka miratuar edhe Memorandumin e Mirëkuptimit për zhvillimin e rrjeteve Rajonale të Unifikuara të Gamës së Gjerë dhe shërbimet në Evropën Juglindore dhe Planit të Veprimit të këtij Memorandumi (Plani i Veprimit SEE).

http://www.eseeinitiative.org/index.php?option=com_content&view=article&id=173&Itemid=50.

Ekziston potencial për zhvillimin e nivelit të konsideruar të 'kabllorit' duke marrë parasysh shërbimet e rrjeteve dhe kabllorit në Kosovë. Pengesat kryesore për zhvillimin e kabllorit janë:

- a. Krijimi i kushteve të përshtatshme për investime në teknologjinë kabllore në lidhje me ofrimin e këtyre rrjeteve dhe shërbimeve (ana e furnizimit) dhe stimulimi i kërkesës për këto shërbime (ana e kërkesës);
- b. Vonesa në hartimin dhe zbatimin e strategjive të kalimit nga transmetimi analog në teknologjinë digjitale të transmetimit;
- c. Sigurimi i të Drejtave të Kalimit në nivelin kombëtar dhe lokal, si dhe;
- d. Mungesa e buxhetit adekuat për zhvillimin e kabllorit;
- e. Procesi Privatizimit të PTK Sh.a.

- Çfarë është buxheti i ndarë për politikat e shoqërisë së informacionit, duke përfshirë zhvillimin e kabllorit, çfarë është kapaciteti administrativ i autoriteteve përkatëse?

Për shkak të kufizimeve buxhetore, buxheti i ndarë për zhvillimin e shoqërisë së informacionit është shumë i ulët, veçanërisht për zhvillimin e rrjetit të shërbime dhe kabllorit dhe është vonuar më të madhe procesi për arritjen e rezultateve të dëshiruara. Kapacitetet administrative të autoriteteve ende nuk janë të mjaftueshme në lidhje me numrin e punësuarve dhe nivelit të tyre profesional. Në këtë drejtim, ata kanë nevojë për mbështetje shtesë në mënyrë që të përballen me sfidat e ardhshme në këtë sektor.

- Ofroni informata mbi zhvillimin e e-shërbimeve (e-qeveria, e-shëndetësia, e-tregtia, etj)

Ministria e Administratës Publike MAP ka zhvilluar një gamë të gjerë të shërbimeve elektronike për institucionet qendrore dhe lokale të Republikës së Kosovës duke bashkëpunuar me të gjitha institucionet.

MAP ka përgatitur draftin e ligjit për krijimin e Agjencionit për Organet Qeveritare për Shoqërinë e Informacionit. Ky avancim do të krijojë rrethana më të favorshme në realizimin e shërbimeve të ndryshme elektronike për institucione të ndryshme. Në vazhdim po japim detajet e infrastrukturës ligjore, harduerike dhe softuerike të e-Qeverisjes.

Sa i përket infrastrukturës softuerike, deri më tani janë realizuar këto aplikacione të e-Qeverisjes.

E - portali shtetëror: Portal shtetëror është WEB faqja qendror e institucioneve të Republikës së Kosovës. E-Portali ofron një gamë të gjerë të informatave në interes të qytetarëve të Kosovës. Informatat e paraqitura në e-Portal janë të grupuara sipas kategorive duke filluar nga tri kategori kryesore: Institucionet e Republikës së Kosovës, Qytetarët dhe Bizneset.

Sistemi i Arkivimit elektronik të dokumenteve: Përmes këtij aplikacioni është krijuar një sistem gjithëpërfshirës i menaxhimit të informatave të Arkivuara në mënyrë elektronike. Kjo mundëson gjenerimin e rezultateve periodike dhe dërgimin e tyre tek të gjitha palët e interesuara në procesin e Arkivës elektronike. Po ashtu, përmes këtij sistemi mundësohet edhe kryerja e shërbimeve në largësi si dhe marrja e të dhënave të nevojshme Arkivore përmes internetit duke shfrytëzuar e-portalin shtetëror dhe e-nën-portalet e tjera të institucioneve.

Aplikacioni i gjendjes civile: Përmes këtij aplikacioni, të gjithë qytetarët e Republikës së Kosovës do të kenë mundësi që të aplikojnë për certifikata të ndryshme siç janë, certifikata e lindjes, certifikata e martesës, certifikata e vdekjes, certifikata e vendbanimit, certifikata e shtetësisë, certifikata për lidhje martesore, certifikata e statusit martesor, certifikata jete, deklarata e bashkësisë familjare, etj.

Sistemi i menaxhimit të Pasurisë Qeveritare: Sistemi i Menaxhimit të Pasurisë, është një sistem unik dhe i integruar elektronik i cili mundëson menaxhim efektiv të pasurisë së institucioneve, mirëmbajtjen e saktë të të dhënave mbi, mundëson menaxhimin dhe monitorimin gjendjes së stokut, minimizimin ose eliminimin e stokeve nëpër depot e institucioneve, mundëson auditimin online të pasurisë nga auditori i përgjithshëm, mbështetë gjenerimin dhe vendosjen e barkodeve në pajisje dhe inventar, menaxhon me të gjitha hyrje-daljet e aseteve dhe të materialit. Aplikacioni është në shfrytëzim.

Aplikacioni për patentë shofer: Aplikacioni mundëson krijimi i një baze unike për patentë shofer, lehtësimin e procedurave për aplikim të qytetareve duke ju mundësuar ofrimin e shërbimeve online, si dhe ndërlidhjen e sistemeve tjera që janë të involvuara në procedurat për patentë shofer.

Sistemi i Menaxhimit të Projekteve: Ky sistem mundëson që të gjitha projektet në institucionet qeveritare të menaxhohen përmes aplikacionit që nga projekti ideor e deri te finalizimi i tij. Sistemi është unik dhe gjithëpërfshirës për të gjitha Institucionet e Republikës së Kosovës në nivel qendror dhe lokal. Ky sistem përveç që përkrah format e projekteve të financuara nga Institucionet e Republikës së Kosovës, përkrah edhe të gjitha format e projekteve të financuara nga organizatat dhe donatorët e ndryshëm të cilët janë financues të projekteve apo pjesë të caktuara të projekteve.

Aplikacioni për identifikimin e automjeteve dhe patentshoferëve: Është projekt që mund të funksionojë nga çdo pikë e Kosovës Pajisjet janë montuar në automjetet e Policisë së Kosovës (në 50 makina) dhe pritët vetëm fillimi i përdorimit të tij, për implementimin praktik të tij. Kjo varet nga migrimi i shënimeve në baza e të dhënave e reja të sistemit të Regjistrimit të Automjeteve dhe aplikacionit për patentshofer. Aplikacioni është në faze testuese.

Aplikacioni i regjistrimit të automjeteve:

- a. Aplikacioni lehtëson punën e nëpunësve dhe administratoreve të Qendrave të Regjistrimit të Automjeteve, ndërsa qytetareve u ofron shërbim shumë me të shpejtë dhe cilësor duke rritur kualitetin e shërbimeve.
- b. Përmes këtij sistemi kryhen të gjitha veprimet që ndërlidhen me automjetet, duke filluar nga Regjistrimi i parë i automjetit, Vazhdimi i regjistrimit, ç'lajmërim i automjetit, ndërrim pronari, ri-regjistrimi, Humbja e DRA-së, Humbja e tabelave, legalizimi, targat provuese, transferimi i lendes, dhe regjistrimi i përkohshëm.

Sistemi për menaxhimin e vijueshmërisë në punë:

- a. Përmes këtij projekti regjistrohen të gjitha hyrje daljet e zyrtarëve në objekte shtetërore.
- b. Përmes tij zyra e personelit menaxhon gjithë procesin e vijueshmërisë në punë.

Sistemi për menaxhimin e shpenzimeve të automjeteve

- a. Ky Aplikacion bënë menaxhimin dhe kontrollimin në mënyrë digjitale të shpenzimeve dhe vend ndodhjen e automjeteve. Redukton në mënyrë drastike shpenzimet dhe zvogëlon në maksimum keqpërdorimet e automjeteve zyrtare gjatë kryerjes së punëve në institucionet qeveritare.
- b. Sistemi funksionon online dhe në çdo kohë çdo veturë zyrtare do të mund të kontrollohet për vendndodhjen, sasinë e karburantit të furnizuar, sasinë e karburantit të shpenzuar, numrin e personave në makinë, kilometrat e kaluara etj.

Aplikacioni e-shkolla:

- a. Përmes këtij aplikacioni arrihet digjitalizimi i gjithë procesit administrativ dhe mësimor në sistemin parauniversitar, duke filluar me digjitalizimin e librit amë në shkollë, digjitalizim të ditarit, orarit, librezave, certifikatave të notave, regjistrimit të nxënësve, regjistrimit të arsimtarëve, regjistrimit të shkollave, regjistrimit të klasave, krijimi i dosjeve

elektronike për nxënës e shumë procese tjera të procesit mësimor. Aplikacioni është në fazë testuese.

Sistemi i menaxhimit të dokumenteve:

- a. Përmes këtij sistemi do të bëhet menaxhimi elektronik i të gjitha dokumenteve zyrtare, e gjithë procedura e punës me dokumente është digjitalizuar, që nga pranimi i dokumenteve e deri te kthimi i përgjigjes qytetarit. Ky aplikacion ndërlidhet me e-Arkivin, dhe dokumentet që janë për arkivim automatikisht kalojnë në arkivin elektronik. Aplikacioni është në fazën testuese.

Sistemi për regjistrim dhe licencim on-line të bizneseve: Përmes këtij sistemi mundësohet regjistrimi dhe aplikimi për licencim on-line të bizneseve.

Sistemi i Informacionit Shëndetësor: Përmes këtij sistemi do të krijohet regjistri elektronik shëndetësor. E-Shëndetësia është në fazën initiale të krijimit dhe është iniciuar nga Ministria e Shëndetësisë.

E-Kabineti

- a. Përmes këtij sistemi mundësohet menaxhimi i sesioneve të kabinetit qeveritar në mënyrë elektronike duke evituar përdorimin e letrës. E-Kabineti është në fazën testuese.

Sa i përket infrastrukturës ligjore, në vijim është korniza legjislative:

- a. Strategjia e Qeverisjes Elektronike dhe Plani i Veprimit 2009-2015.
- b. UA Nr. 02/2010 për Menaxhimin e Informatave.
- c. UA Nr. 01/2010-MPA për Sigurinë dhe Qasjen ndaj Bazës së të Dhënave.
- d. UA Nr. 04/2010 për Shfrytëzimin e Postës Elektronike Zyrtare të Institucioneve të Kosovës.
- e. UA Nr. 01/2011 për Menaxhimin dhe Përdorimin e Internetit në Institucionet e Kosovës.
- f. UA Nr. 07/2008-MPA për Forcimin e Transparencës dhe standardizimin e ueb-faqes së Internetit në Institucionet e Kosovës.
- g. AI Nr. 03/2010 MAP për përdorimin e pjesëve mekanike 'Harduer' dhe pjesëve programuese 'Softuer'.
- h. UA Nr. 02/2011 për Portalin e Qeveritar të Republikës së Kosovës.

Ndërsa ligjet për të cilat MAP ka kontribuar dhe ka qenë pjesëmarrëse e drejtpërdrejtë në fushën e ofrimit të shërbimeve elektronike janë:

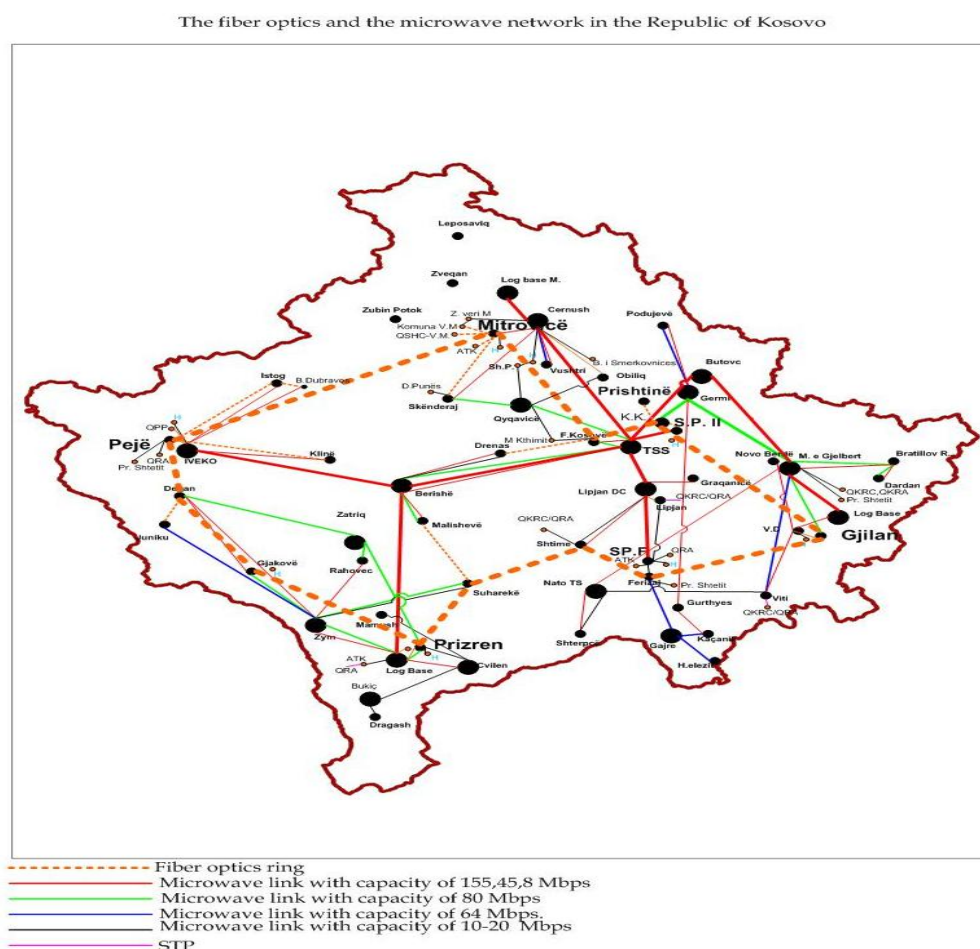
- a. Strategjia e Reformës së Administratës Publike 2010-2013.
- b. Ligji Nr. 03/L-189 për Administratën Shtetërore të Republikës së Kosovës.
- c. Ligji Nr.03/L-215 për Qasje në Dokumente Publike.
- d. Ligji Nr. 03/L-172 për Mbrojtjen e të Dhënave Personale.
- e. Ligji Nr. 03/L-166 për Parandalimin dhe Luftimin e Krimit Kibernetikë.
- f. Ligji Nr. 04/L-094 për Shërbimet e Shoqërisë Informatike.

Sa i përket infrastrukturës harduerike, infrastruktura fizike e rrjetit është baza e cila po krijon mundësi të mira për ofrim të shërbimeve G2G, G2B dhe G2C. Krijimi i qendrës nacionale të të dhënave është duke u ndërtuar. Hostimi dhe vendosja e sistemeve dhe aplikacioneve nga institucione të ndryshme në një vend me mundësi qasjeje vetëm nga institucioni relevant po krijon një imazh të ri për shërbimet elektronike dhe kursime në kohë, hapësirë dhe mjete financiare. Koordinimi i mirë nga MAP si lidere me institucionet përgjegjëse për ofrim të shërbimeve elektronike ka bërë që bashkëpunimi të rritet nga dita në ditë.

Rrjeti Shtetëror mbulon shumicën e zyrave të institucioneve qendrore dhe lokale nëpër 35 komuna. Janë të shtrira më se 400 km fije optike ku 23 komuna janë të lidhura nëpërmjet të

fijeve optike ndërsa komunat tjera me nyje mikrovalore (170 lidhje), 500 lokacione në Prishtinë dhe komuna tjera, menaxhohen më shumë se 200 serverë me kapacitet disa TeraByte. Në aspektin e infrastrukturës fizike të TIK-ut, janë realizuar projekte të shumta për fuqizimin e rrjetit mikrovalor duke ndërlidhur komunat e Republikës së Kosovës dhe pika të tjera fundore të institucioneve. Me Qendrën e Sistemit të TI-së, është realizuar "superstrada elektronike" përmes unazës së kabullit optik duke ndërlidhur regjionet komunale në rrjetin shtetëror. Janë ndërlidhur me rrjetin shtetëror: Qendrat e Regjistrimit të Automjeteve, Gjykatat, Qendra e Inteligjencës Financiare, QKUK me gjithë rrjetin e brendshëm, pika të institucioneve qeveritare në veri të vendit etj.

Grafiku 13. Fibra optikë dhe rrjeti me mikrovalë në Republikën e Kosovës

Hapja e rrjetit shtetëror ka bërë që shumë institucione janë kyçur dhe si shembull mund të cekem: Aplikacioni i farmaceutikës-Ministria e Shëndetësisë; Aplikacionin i e-Punësimit-Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale; Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal ka realizuar projektin video konferenca si dhe Qendrat për shërbime për qytetarë në Komuna që funksionojnë jashtëzakonisht mirë falë rrjetit shtetëror të TIK; Ministrisë së Infrastrukturës iu është ofruar kyçja në rrjet e një serveri për monitorimin e veturave që e përshkrijnë Autostradën "Ibrahim Rugova". Përmes lidhjeve VPN është bërë e mundur që çdo institucioni qeveritar në tërë territorin e Republikës së Kosovës si dhe ambasadave të Kosovës në botë, ti bëhet e mundur kyçja në rrjetin shtetëror për të shfrytëzuar resurset që ofron Sistemi shtetëror i teknologjisë informative. Janë kyçur në rrjetin shtetëror më se 95% e Zyrave të Gjendjes Civile. Në kuadër të projektit **Modernizimi i sektorit publik** i cili realizohet në bashkëpunim me mes qeverisë së Kosovës dhe Bankës Botërore janë duke u realizuar projektet Qendra Nacionale e të Dhënave, e-prokurimi, si dhe projekti i burimeve njerëzore HRMIS. Faza e parë e projektit "Qendra e të Dhënave" e Republikës së Kosovës, është realizuar e cila do të shërbejë për vendosjen e të dhënave për të gjitha institucionet

shtetërore. Në kuadër të ngritjes së kapaciteteve komunikuese ndërmjet shërbyesve civil është bërë implementimi i projektit VoIP. Projekti ka për qëllim komunikim më efektiv për shërbyesit civil. Ky projekt zvogëlon dukshëm shpenzimet e buxhetit të Kosovës dhe ofron një komunikim stabil.

- Ju lutem, raportoni mbi përshtatjen dhe zbatimin e Direktivës 2000/31/EC mbi Tregtinë Elektronike dhe Direktivën në kornizën e komunitetit të nënshkrimeve elektronike 1999/93/EC.

Direktiva 2000/31/EC për Tregtinë Elektronike dhe Direktiva 1999/93/EC për Nënshkrimet Elektronike janë zhvendosur me Ligjin nr. 04/L-094 për Sektorin e Shoqërisë së Informacionit. Ky Ligj u miratua nga Kuvendi i Kosovës më 15 Mars 2012. Ligji për Shërbimet e Shoqërisë Informative përveç tregtisë dhe nënshkrimet elektronike adreson çështjet e pagesave elektronike dhe sigurinë e sistemeve të informacionit. Ky Ligj krijon bazën ligjore për transaksionet me internet. Sipas këtij Ligji, dokumentet elektronike janë ligjërish të barabarta me dokumente të shtypura.

- Çfarë lloj mbrojtje ofrohet aktualisht për të mbrojtur ri-llogaritjen e ofruesve të shërbimeve të mbrojtura me qasje të kushtëzuar? A mendoni se kjo përputhet me Direktivën 98/84/EC?

Veprimtaria e pjesëve mekanike 'Harduer' ose pjesëve programuese 'Softuer' të cilët në mënyrë të paligjshme mundësojnë qasjen në shërbimet e kushtëzuara janë të sanksionuara nga Ligji në fuqi. Mbrojtja e shërbimeve të qasjes të kushtëzuar dhe kompensimit të përdoruesve nuk është në përputhje me Direktivën 98/84/EC.

- Si bëhet shpërndarja e frekuencave dhe numrave / kodeve?

Sipas Rregullores së Radio e ITU-së për menaxhimin e frekuencave, ka dy kuptime mbi ndarjen e resurseve të frekuencave të cilat janë të përcaktuara si më poshtë:

a. Shpërndarja- ky term referohet për ndarjen e një grupi të frekuencave për qëllime të përdorimit nga një përdorues i caktuar nën rrethana të caktuara. Kjo shpërndarje e grupit të frekuencave është zbatuar në tabelën e shpërndarjes në nivel ndërkombëtar nga ana e standardeve ITU dhe CEPT-së; çdo shtet miraton Tabelën Kombëtar për caktimin e frekuencave.

b. Caktimi - ky term i referohet për caktimin e radio frekuencave apo kanaleve të frekuencave. Caktimi i kanalit frekuencave është i autorizuar nga Autoriteti Rregullator për përdorimin e një radio stacionit nën rrethana të caktuara.

Ndarja e frekuencave është paraparë me Planin Kombëtar të përdorimit të radio frekuencave, të miratuar nga Kuvendi i Kosovës me Vendimin nr. 04-V-93, i datës 23 Qershor 2011. Ky plan është plotësisht në përputhje me Tabelën Evropiane të shpërndarjes së Frekuenca.

Radio-frekuenca bëhet sipas procedurës së mëposhtme: Aplikuesi ofron në DMF të gjithë dokumentacionin e kërkuar nga Rregullorja për dhënien e licencës në mënyrë që të akordojë të drejtën për përdorimin e radio frekuencave.

Pasi aplikimit është marrë nga DMF, caktimi i frekuencave bëhet në përputhje me planin kombëtar të përdorimit të radio frekuencave, të ITU dhe Rekomandimet CEPT dhe Standardet ETSI dhe normat teknike. Pasi aplikimi është shqyrtuar, analiza ndërhyrëse kryhet në bazë të informatave në bazën e të dhënave. DMF-ja cakton kanalën e frekuencave dhe cakton tarifën në përputhje me Rregulloren mbi tarifat e spektrit të frekuencave. DMF-ja e ART-së lëshon licencën e cila tregon kanalën e frekuencave të caktuar dhe parametrat tjerë. Sipas kushteve të licencës të referencës, ART është i detyruar të sigurojë që ky caktimit i autorizimit funksionon pa ndërhyrje. Organi që merret me licenca duhet të përmbushë të gjitha afatet dhe kushtet e parashikuara me licencë.

Numrat, numrat serik, emrat dhe adresat e bazuar në Planin e Numeracionit janë përdorur për rrjetin e telekomunikacionit publik ose për shërbimet publike të telekomunikacionit me miratimin e ART-së.

Bazuar në Rregulloren për Planin Kombëtar të Numeracionit, ART-ja zhvendos numrat, numrat serik, emrat dhe adresat për operatorët publik të telekomunikacionit, shërbimet publike të telekomunikacionit dhe për përdoruesit.

Para zhvendosjes së numrave, faktorët e mëposhtëm janë marrë në konsideratë nga ART-ja:

- a. Përdorimi efikas i burimeve të numrit;
- b. Nevoja për numrin e mjaftueshëm të burimeve i cili do të jetë në dispozicion për një periudhë e më të gjatë kohor;
- c. Kërkesat dhe dëshirat e përdoruesit, përdoruesi dhe palët tjera të interesuara;
- d. Kostot që do të plotësohen nga aplikuesit, operatorët e tjerë publik të telekomunikacionit dhe ofruesit e shërbimeve publike të telekomunikacionit, si dhe përdoruesit gjatë kohës që ata mbajnë numrin;
- e. Përdorimi i numrave serik të cilat ishin caktuar më parë për aplikantët për shërbimet e caktuara të telekomunikacionit;
- f. Miratimi i kërkesës me kushtet e Autoritetit në lidhje me caktimin e numrave, numrit serik, emrat dhe adresat;
- g. Rekomandimet përkatëse, standardet dhe marrëveshjet, dhe
- h. Faktorë të tjerë që ART-ja i konsideron si relevante për zbatimin e Planit të Numeracionit.

3.9.6.2.3. Krimi Kibernetikë

- **A është legjislacioni i Kosovës në përputhje me Konventën 185 mbi Krimin Kibernetikë të Këshillit të Evropës?**

Ligji për Parandalimin dhe Luftimin e Krimit Kibernetikë e miratuar nga Kuvendi i Kosovës më 10 qershor 2010 është në përputhje të plotë me Konventën nr. 185 mbi Krimin Kibernetikë të Këshillit të Evropës. Ligji është hartuar në konsultim me ekspertë ligjorë në fushën e krimit kibernetikë nga Këshilli i Evropës. Konventa nr. 185 mbi Krimin Kibernetikë të Këshillit të Evropës ishte baza kryesore për hartimin e këtij ligji. Në këtë lëndë, Ligji adreson tetë (8) lloje të krimeve të identifikuara nga ana e Konventës mbi Krimin Kibernetikë.

- **A ka ndonjë politikë publike të veçantë për promovimin dhe mbështetjen e kërkimeve mbi teknologjinë e shoqërisë informative (TSHI)?**

Për shkak të kufizimeve buxhetore, promovimi dhe mbështetja e kërkimeve në Teknologjinë Informative dhe të Komunikimit respektivisht në shoqërinë e informative ishte e pa mundur për t'u integruar në Politikat Publike të Kosovës. Megjithatë, çështja e kërkimit dhe zhvillimit në TSHI do të jenë një nga prioritetet në Strategjinë Kombëtare për Shoqërinë Informative 2013-2020 që parashikohet të hartohet dhe miratohet nga QK-ja në vitin 2013.

3.9.7.3. Hulumtimi

- **A ka ndonjë politikë publike të veçantë për promovimin dhe mbështetjen e kërkimeve mbi teknologjitë e shoqërisë informative (TSHI)?**

Për shkak të kufizimeve buxhetore, promovimi dhe mbështetja e kërkimeve në Teknologjinë Informative dhe të Komunikimit respektivisht në shoqërinë e informacionit ishte e pa mundur për t'u integruar në Politikat Publike të Kosovës. Megjithatë, çështja e kërkimit dhe zhvillimit në TSHI do të jenë një nga prioritetet në Strategjinë Kombëtare për Shoqërinë e Informacionit 2013-2020 që parashikohet të hartohet dhe miratohet nga QK-ja në vitin 2013.

- Si do të menaxhoj Kosova një harmonizim progresiv të legjislacionit të transportit me Acquis e BE-së dhe të garantojë qasje jo-diskriminuese dhe të pakufizuar në tregun e transportit për të krijuar një mjedis të lirë konkurrues? (Kjo përfshin detyrimet në fushën e sigurisë dhe standardeve mjedisore)

Harmonizimi i legjislacionit me Acquis e BE-së në fushën e transportit do të kryhet në bazë të kapaciteteve të brendshme ekzistuese në Departamentin përkatës të Ministrisë përkatëse, ndërsa asistenca teknike do të kërkohet aty ku ka mungesë të ekspertizës. Për më tepër duhet theksuar se trajnimet adekuate do të organizohet në këto fusha.

Ndërsa qasja jo-diskriminuese dhe pa ndonjë kufizim në tregun e transportit dhe krijimin e një mjedisi konkurrues të lirë, është mundësuar me anë të legjislacionit në fuqi (Ligji mbi Transportin Rrugor Nr. 2004/1, amendamentimin dhe plotësimin e Ligjit për Transportin Rrugor -2/L-127, Udhëzimi Administrativ (UA) 3/2011 mbi Licencimin e Operatorëve të Transportit Rrugor për Mallra dhe Udhëzimi Administrativ 1/2009 mbi Licencimin e Operatorëve për Transport të Udhëtarëve me Autobus).

Asistenca teknike e "Egis International", në kuadër të projektit të KE-së (mbështetje për zbatimin e transportit të komunitetit KE/TCA), në bashkëpunim me MI-në ka kryer një vlerësim të nivelit të pajtueshmërisë së legjislacionit ekzistues me acquis në fushën e transportit. Puna për harmonizimin e legjislacionit është duke vazhduar.

Ligji për Sigurinë në Komunikacionin Nr. 02/L-70 është në përputhje me Direktivën 2009/40/KE, Direktiva 2006/126/KE, pjesërisht është në pajtim me Rregulloren 3821/85 për tahograf, Rregullorja 561/06 për siguri, Rregullorja 2003/59 për kualifikimin profesional për shoferët, Direktiva 2002/15 mbi orarin e punës, Direktiva 96/53 për dimensionet, ndërsa nuk ka pajtueshmëri me Direktivën 2006/22, Rregulloren 581/10, Direktiva 92/6 për kufizimin e shpejtësisë, Rregullorja 661/09, Direktiva 2000/30.

Ligji për Transportin Rrugor nr. 2004/1 është pjesërisht në përputhje me Rregulloren (KE) Nr. 1071/2009, Rregulloren 1072/2009, Rregulloren 1073/2009, ndërsa nuk ka pajtueshmëri me Rregulloren 3916/90.

Ligji për Transportin e Mallrave të Rrezikshme Nr. 2004/6 është pjesërisht në përputhje me Direktivën 95/50/EC dhe është në pajtueshmëri të plotë me Direktivën 2008/68/EC për rrugët nr. 2003/11.

Hartimi i Ligjit për Siguri në Komunikacionin është në fazën përfundimtare, dhe përfshin detyrime në fushën e sigurisë dhe është në përputhshmëri me acquis të BE-së. Të gjitha obligimet e parapara me këtë ligj do të kompletohen nga Sekretariati për Sigurinë e Trafikut Rrugor dhe departamentet përgjegjëse. Përveç kësaj, ndryshimet e ligjit për sigurinë e trafikut dhe akteve të tjera ligjore do të hartohen në përputhje me direktivat e Bashkimit Evropian [(2009/40/KE me rekomandim 2010/378/BE), (2000/30/KE (amendamentimin 2010/47/BE) me rekomandim 2010/379/BE, 2007/38/KE, 2007/46/KE, 1996/53/KE, 1992/6/EEC (të plotësohet 2002/85/KE) dhe 1999/37/KE] .

Ligji për sigurinë në komunikacionin rrugor, Ligji për transportin rrugor dhe Ligji për transportin e mallrave të rrezikshme do të miratohet deri në fund të vitit 2012. Për më tepër, legjislacioni ekzistues ka nevojë të rishikohet dhe të harmonizohet me legjislacionin e BE-së dhe do të përfshihet në agjendën legjislative të vitit 2013.

Në kushtet e mjedisit, UA 2008/13, Neni 21 mbi kontrollin teknik të automjeteve përcakton standardet për emetimin e gazrave të automjeteve në atmosferë.

Të gjithë automjetet e udhëtarëve të cilat janë të importuara duhet të përputhen të paktën me Standardin e Emetimit të Gazit EURO 3, ndërsa automjetet e rënda me mbi 3,5 ton (Autobusët, kamionët, etj.) duhet të përmbushin Standardin e Emetimit të Gazit EURO 1 (bazuar në Ligjin Nr. 02/L-70 për sigurinë në rrugë; dhe UA 2008/8 homologimi i automjeteve).

Qendrat e Kontrollit Teknik (QKT) për automjete posedon pajisje për testimin e emetimit të gazit nga automjetet. Automjetet që janë të regjistruara nuk janë të detyruar të plotësojnë standardet e përmendura më lart gjatë kontrollit teknik dhe regjistrimit të rregullt vjetor të automjeteve. Testimi i tanishëm i emetimit të gazit ka një karakter eksperimental (informativ).

- Cilat janë planet për ndërtimin e kapaciteteve administrative, duke përfshirë planet e ristrukturimit brenda subjekteve ekzistuese?

Sa i përket kuadrit legjislativ në rekrutimin e resurseve njerëzore dhe ndërtimin e kapaciteteve është i rregulluar si më poshtë: Rregullorja nr. 05/2012 për Klasifikimin e vendeve të punës në shërbimin civil; Rregullorja nr. 08/2012 për Standardet e organizimit të brendshëm dhe sistematizimin e vendeve të punës në administratën e shtetit, dhe Rregullorja nr. 08/2012 për nëpunësit civilë tepricë.

Në rrjedhën e politikave, planet për ngritjen e kapaciteteve dhe ristrukturim janë përshkruar në Planin e Zhvillimit Strategjik 2010-2014 i përgatitur në bashkëpunim me FRIDOM. Në lidhje me çështjet riorganizimit, Zyra për Integritet Evropian u organizua në Departamentin për Integritet Evropian dhe Koordinim të Politikave; Departamenti i Aviacionit Civil u riorganizua gjatë vitit 2011; Sekretariati i Këshillit për Sigurinë Rrugore është themeluar me Udhëzimin Administrativ (UA) 18/2008 më 14 janar 2009, ndërsa departamenti i infrastrukturës rrugore do të riorganizohet në fund të vitit 2014.

Nga ana tjetër, Departamenti i Transportit Rrugor është në procesin e riorganizimit dhe do të përfundojë deri në fund të vitit 2012, ndërsa Departamenti i Administratës Qendrore është gjithashtu në procesin e riorganizimit dhe do të përfundojë deri në fund të vitit 2013. Me qëllim që kapacitetet njerëzore të rriten më shumë dhe të përforcohen do të ishte e nevojshme që të vazhdohet organizimi i trajnimeve, vizitave studimore dhe shkëmbimet e përvojave në fushën e sektorit të transportit.

- Si do të sigurojë Kosova planifikim strategjik dhe të koordinuar të transportit? Ju lutemi jepni informacione përkatëse në lidhje me planifikimin kosovar të infrastrukturës dhe planet investuese (afatshkurtra/afatgjata, si dhe planet e financimit), si dhe planet për menaxhimin e aseteve të infrastrukturës (dhe vënien e tarifave) dhe mirëmbajtjen e duhur të infrastrukturës (në të gjitha mënyrat)?

Sektori i transportit është një nga prioritetet strategjike në programin e Qeverisë së Republikës së Kosovës, e cila në tre vitet e fundit ka rezultuar me rritjen e investimeve. Zbatimi i rreth 200 projekteve, duke përfshirë ndërtimin, rindërtimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve që mbulon mbi 900 km rrugë kombëtare, rajonale dhe lokale, ka përmirësuar ndjeshëm rrjetin rrugor. MI-ja është përgjegjëse për rreth 1,950 km (650 km rrugë kombëtare dhe rreth 1,300 km rrugë rajonale). Komunitat janë përgjegjëse për rreth 6,571 km rrugë lokale. Ministria përgatit dhe përditëson dokumentet standarde për sektorin në baza vjetore për planifikimin strategjik, në bazë të detyrimeve që rrjedhin nga vendimi i Qeverisë për zhvillimin e sektorit.

Për sa i përket orientimit të politikave, bazat për zhvillimin e sektorit të transportit janë dokumentet e mëposhtme:

- a. Strategjia e transportit multimodal dhe plani i veprimit,
- b. Korniza Afatmesme e Shpenzimeve (plani 3-vjeçar) dhe
- c. Planifikimi i Buxhetit (plani 1-vjeçar).

Planifikimi strategjik i Ministrisë së Infrastrukturës është e rregulluar me Strategjinë për Transportin Multimodal, një dokument i miratuar nga Qeveria në vitin 2009. Strategjia është shqyrtuar gjatë viteve 2010-2012 dhe do të dërgohet për miratim në Qeveri në muajin qershor. Ky dokument mbulon periudhën 2012-2025 dhe përmban planin e veprimit me kosto financiare për vitin 2012-2016.

Sipas strategjisë Divizioni i Politikave Koordinuese në kuadër të Departamentit për Integritet Evropian do të jetë përgjegjës për planifikimin dhe koordinimin e zbatimit të planit të veprimit të Strategjisë.

Tabela 110. Shpenzimet e vlerësuar i KASH-it 2013-2015

	2012	2013	2014	2015
Totali	275,971,941	693,627,408	250,528,450	144,540,250
Pagat dhe mëditjet	1,223,430	1,306,358	1,399,000	1,439,850
Mallrat dhe shërbimet (përfshirja e mirëmbajtjes së rrjetit rrugor)	7,539,506	16,245,100	13,332,750	13,155,500
Shërbimet komunale	105,190	115,700	115,700	113,900
Subvencionet dhe transferet	2,103,814	2,500,000	2,500,000	2,500,000
Shpenzimet kapitale*	265,000,001	673,460,250	233,181,000	127,331,000
Numri i stafit	266	283	284	284

Pas miratimit të KASH-it nga ana e Qeverisë, më pas këto projekte janë harmonizuar dhe përfshirë në buxhetin vjetor financiar.

Menaxhimi i aseteve të infrastrukturës rrugore është kryer mbi një bazë të rregullt dhe çdo vit është përditësuar me të dhëna të reja, e cila shërben për planifikimin e qëllimeve. Ministria e Infrastrukturës ka instaluar Bazën e të dhënave të Inventarit Rrugor (DIR). Deri më sot janë instaluar 20 sportele automatike të trafikut, në rrugët kombëtare dhe rajonale. Përveç kësaj Programi i Mirëmbajtjes së Autostradës dhe Programi për Zhvillim i HDM IV u instalua si bazë për planifikimin e nevojës për mirëmbajtjen dhe rregullimin e rrjetit rrugor ekzistues. Lidhur me mirëmbajtjen e rregullt të rrjetit rrugor, Ministria e Infrastrukturës është duke planifikuar që të përmirësoj programin e rregullt të mirëmbajtjes nga planifikimi vjetor në atë shumëvjeçar, duke përdorur Kontratat e bazuara në Performancë.

- Çfarë hapash keni ndërmarrë për zbatimin e Memorandumit të Mirëkuptimit për Zhvillimin e Rrjetit Rajonal të Transportit në Evropën Juglindore? Deri në çfarë mase Rrjeti Gjithëpërfshirës i Transportit të Evropës Juglindore është marr parasysh si pararendës për rrjetin e ardhshëm TEN-T për Kosovën?

Si një nënshkrues i Memorandumit të Mirëkuptimit për Rrjetin e Transportit të Evropës Juglindore, Kosova ka zbatuar të gjitha detyrimet që dalin nga dokumenti. Përfaqësuesit e Kosovës, në mënyre aktive marrin pjesë në të gjitha nivelet e SEETO-s, duke përfshirë edhe pjesëmarrjen në takimet e rregullta Ministrorë, takimet e Komitetit Drejtues, Koordinatorët Kombëtar dhe Takimet e Grupeve Punuese.

Rrjeti i transportit të Kosovës është i përfshirë në Rrjetin Themelor të Transportit të Evropës Juglindore në këto drejtime:

- Shkup – Prishtinë – Mitrovicë- Zubin Potok – Serbi (R6);
- Prishtinë – Aeroport – Pejë – Mal i Zi (6A);

- c. Durrës – Morinë – Prishtinë – Merdare – Nish (R7);
- d. Linja hekurudhore 10 Leshak – Hani i Elezit; dhe
- e. Aeroporti Ndërkombëtar i Prishtinës (ANP).

Si një pjesëmarrës aktiv, Kosova ka arritur të planifikojë zhvillimin e rrjetit themelor të transportit e lidhur me Rrjetin e Transportit të Evropës Juglindore. Kjo përfshin investimet në projektet strategjike në drejtimet rrugore 6,6a dhe 7, si pjesë e rrjetit TEN-T në të ardhmen.

Projektet prioritare

Drejtimi Rrugor 6 Shkup – Prishtinë

Rruga 6 Shkup – Prishtinë ka një rëndësi ekonomike për Kosovën dhe rajonin duke integruar kryeqytetet rajonale dhe qendrat ekonomike në rrjetin rajonal të transportit.

Ministria e Infrastrukturës ka marrë përsipër përgatitjen e nevojshme për zbatimin e këtij projekti strategjik, dhe korridorit ku kryqet e autostradave të ardhshme janë deklaruar si një korridori me interes kombëtar. Projekti është pjesë e projekteve prioritare rajonale.

Studimet e mëposhtme kanë përfunduar gjatë projektit:

- a. Studimi i Fizibilitetit dhe Studimi i Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (VNM), COWI, Dhjetor 2006;
- b. Zbatimi i projektit, EGIS, qershor 2010.

Gjatësia totale e rrugës është përafërsisht 55 km. Fizikisht është ndarë në dy seksione:

- a. Pjesa Veriore: Nga veriu i Lipjanit në Kaçanik, me një distancë prej 42 km.
- b. Pjesa e Jugut: Nga Kaçaniku deri në kufi me RFJ-së të Maqedonisë, me një distancë prej 13 km.

Ndarja e projektit në dy seksione jep hapësirë për t'u përshtatur kufizimeve fizike dhe mjedisore. Gjithashtu lejon përfundimin e ndërtimit në disa faza, nëse kërkohet.

Standardet e projektimit: Në pjesën veriore, projektimi kryesor është në përputhje me standardet TEM për karakteristikat gjeometrike për projektim SpeedUp në 120 km/h.

Në pjesën veriore është projektuar korsia e dyfishtë (korsi e qarkullimit të trafikut nga 3.75 m secila) me anët e mbrojtëset nga 3.0 m.

Në pjesën jugore kufizimet topografike së bashku me kufizimet e mjedisit dhe nevojës për të siguruar projektimin e kostos efektive, ka çuar në marrjen e vendimit për të ulur projektimin e shpejtësisë në 80 km/h.

Profili tërthor në pjesën jugore është përshtatur si vijon:

- a. Rruga me korsin të dyfishtë të trafikut nga 3.50 m secila.
- b. Shiriti i gjelbër me një gjerësi prej 2.6 m, me mbrojtëse, lloji i Nju Jersey në qendër.
- c. Mbrojtëset me një gjerësi prej 2.5 m.

Në lidhje me mbrojtjen e mjedisit, një studim i plotë është kryer për të vlerësuar ndikimin mjedisor [VNM, EMMP dhe Raportin e Zhurmës]. Raport VNM është në përputhje me kërkesat e Direktivës 85/337/EEC, siç është përcaktuar nga 97/11/KE. Kufizimi kryesor i projektit në drejtim të mbrojtjes së mjedisit është afërsia e banesave me infrastrukturën e re (çështja e zhurmave), prandaj preferohet një shteg që do të ndikojë tek njerëzit më pak.

Struktura/s – Seksioni Verior:

71 struktura përfshijnë:

- a. 33 mbikalime dhe nënkalime.

- b. 1 kalim hekurudhor.
- c. 4 urat mbi lum.
- d. 34 struktura hidrologjike.

Seksioni Jugor:

31 struktura, duke përfshirë:

- a. 2 viadukte të mëdha.
- b. 7 viadukte tjera.
- c. 8 mbikalime dhe nënkalime.
- d. 1 nënkalim të këmbësorëve.
- e. 13 struktura hidrologjike.

Tuneli/at: Ndërtimi i tre tuneleve është paraparë në pjesën jugore, secili është përbërë nga dy tuba drejtimi me korsi të dyfishtë, me korridor mbështetës mes tubave çdo 300 m. Gjatësia e tuneleve është: tuneli i Kaçanikut 2.2 km, tuneli i Lajçit 0.9 km dhe tuneli i Kashanit 0.2 km.

Projekti do të përfshijë të gjitha pajisjet e sigurisë sipas standardeve ndërkombëtare, duke përfshirë edhe një gardh mbrojtës, alarmet e trafikut dhe mesazhet e trafikut të llojeve të ndryshme, shenja rrugore, etj. Ndriçimi rrugor do të ofrohet në zonat e shërbimit, tunele dhe kryqëzime. Projekti do të zbatohet në varësi të mundësive financiare.

Drejtimi i rrugës 7 Durrës – Morinë – Prishtinë – Merdare - Nish

Qeveria e Kosovës ka identifikuar ndërtimin e autostradës Vermicë – Prishtinë – Merdare si një investim me prioritet të lartë. Ky drejtim rrugor është identifikuar si Rrugë Rajonale 7 e Rrjetit Rajonal të Transportit në Evropën Juglindore që do të lidhë Detin Adriatik – Veriun e Shqipërisë, Prizrenin, Prishtinën dhe lidhet përmes Merdares me Serbinë dhe në Nish me Korridorin Dhjetë X.

Më 12 prill, 2012, Qeveria e Kosovës nënshkroi një kontratë me Bechtel-Enka për ndërtimin e autostradës (84 km), nga Morina – në kufi me Shqipërinë deri në kryqëzimin në veri të Prishtinës, të ndara në 9 segmente të pavarur të punës.

Zbatimi i Projektit të Autostradës ka arritur progres të rëndësishëm duke përfunduar 38 km e para të autostradës, nga Morina - Sllapuzhan (segment 1-4a) të cilat ishin të hapura për trafikun më 12 nëntor 2011.

Punët vazhdojnë me intensitet të lartë në segmentin e 4b - 5 Sllapuzhan - Dulë - Gurgjicë (kryqëzimi M9) dhe pritet të përfundojë deri në fund të vitit 2012, i cili do të jetë i hapur për trafik me 60 km të autostradës në dispozicion.

Përveç kësaj, draft-projekti për segmentin 7-9 Sllatinë - Prishtinë - Prishtina e Veriut (22 km), u miratua dhe zbatimi i projekteve është parashikuar të përfundojë deri në fund të muajit qershor. Autostrada Morinë - Prishtinë është një autostrade e sistemit të mbyllur (hyrja - dalja vetëm në lidhjet e autostradës) me gjerësi 27.5 metra, me 4 udha qarkulluese me 3.75m, 3 udha për ngasje të ngadaltë 27.5 m dhe shirit të gjelbër në mes gjerësisë prej 4 metra. Shpejtësia e projektuar është 120 km/h.

Përfundimi i përgjithshëm i autostradës në Besi (Veri të Prishtinës) pritet të përfundojë brenda 42 muajsh. Puna është duke u ekzekutuar sipas standardeve të caktuara.

Ministria e Infrastrukturës, kompanitë e projektimit dhe BEGP-ja punojnë në mënyrë rigorozë për të menaxhuar kostot e projektit, e cila është brenda buxhetit të parashikuar dhe sipas kushteve të kontratës.

Financimi i punës në autostradë është bërë nga buxheti i Kosovës dhe plani dinamik i punës është në përputhje me buxhetin në dispozicion dhe në planin e rrjedhës së parasë.

Projektet për zgjerimin e rrugëve nacionale N9/R6a Prishtinë - Pejë - Mali i Zi (financuar nga Buxheti i Kosovës)

- a. Segmenti Prishtinë – Sllatinë ka përfunduar, në një gjatësi prej 8 km, me vlerë totale të projektit prej € 38.9 milion.
- b. Puna në segmentin Sllatinë - Gjurgjicë, në një gjatësi prej 21 km, është përfunduar pothuajse, me vlerë totale të projektit prej € 56.6 milion.

Projektet për zgjerimin e rrugëve kombëtare N9/R6a Prishtinë - Mitrovicë (financuar nga Buxheti i Kosovës)

- a. Segmenti Prishtinë – Kryqëzimi Shkabaj ka përfunduar, në një gjatësi prej 3 km, me vlerë totale të projektit prej € 11.1 milion.

Puna në segmentin e kryqëzimit Shkabaj-Milloshëvë, në gjatësi prej 5.7 km, është pothuajse i kompletuar, me vlerë totale të projektit prej € 15.6 milion.

- Cilët autoritete rregullative, organe të hetimit të aksidentit dhe autoritetet e sigurisë do të (ose kanë qenë) themelohen në mënyra të ndryshme të transportit dhe se si do të garantohet pavarësia e tyre?

Autoritetet rregullative rregullojnë sektorë dhe raportojnë drejtpërdrejt në Kuvendin e Kosovës, ndërsa hetimet e aksidentit dhe incidentit mbi aviacionin dhe hekurudha bëhet nga një organ i përhershëm në kuadër të Zyrës së Kryeministrit i cili dërgon raportet e saja tek Kuvendi dhe Qeveria.

Transporti Rrugor - Këshilli për Sigurinë në Trafikun Rrugor është themeluar në tetor të vitit 2008, me UA Nr. 18/2008, në përputhje me nenin 5 dhe 6 të Ligjit Nr. 02/L-70 për Sigurinë në Komunikacionin Rrugor. Këshilli për Siguri në Komunikacionin Rrugor së bashku me Ministrinë e Infrastrukturës paraqet një entitet këshillues për Qeverinë dhe puna e saj është mbështetur nga Sekretariati në Ministrinë e Infrastrukturës.

Transporti hekurudhor - Rregullimi i sektorit hekurudhor është bërë nga Autoriteti Rregullativ i Hekurudhave (ARH), i cili është një organ funksional dhe i pavarur që i raporton Kuvendit të Kosovës. Monitorimi i sigurisë hekurudhore bie nën përgjegjësinë e Departamentit të Sigurisë Hekurudhore, në kuadër të Autoritetit Rregullativ i Hekurudhave.

Nga ana tjetër, hetimet e aksidentit hekurudhor kryhen nga Komisioni për hetimet e aksidentit dhe hetimit në sektorin e aviacionit dhe hekurudhave, i cili raporton në Aksident Aeronautike dhe Komisionit për Hetimin e Aksidentit (AAKHA) në kuadër të Zyrës së Kryeministrit (Vendimi i Kryeministrit Nr. 03/68, më 12.06.2009) dhe Ligji për Hekurudhat (Ligji nr. 03/L076 mbi Hekurudhat).

Transporti Ajror - Përgjegjësitë e institucioneve në transportin ajror janë të përcaktuara me ligjin nr. 03/L-051 për Aviacionin Civil. Autoriteti i Aviacionit Civil (AAC) është një autoritet i pavarur i cili i raporton Kuvendit të Kosovës dhe është përgjegjës për rregullimin dhe monitorimin e sigurisë së aviacionit civil në Kosovë. Ky autoritet rregullon aspektet ekonomike të ofruesve civile të navigacionit ajror dhe aeroportet. AAC-ja vetë-financohet përmes një tarifë të sigurisë që caktohet në biletat e udhëtarëve.

Rregullimi ekonomik dhe licencimi i operatorëve të avionëve është bërë nga Departamenti i Aviacionit Civil brenda Ministrisë së Infrastrukturës.

Rregullimi dhe monitorimi i sigurisë së aviacionit është bërë nga Komisioni Kombëtar për Sigurimin e Aviacionit Civil në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme i themeluar nga Zyra e Kryeministrit bazuar në Nenin 89 të Ligjit për Aviacionin Civil dhe në bazë të Vendimit nr. 19/08 më 15 qershor 2011.

Hetimi i aksidenteve të aviacionit civil është bërë nga Komisioni për Hetimin e Aksidenteve dhe Incidenteve Aeronautike, që vepron brenda Zyrës së Kryeministrit (Vendimi i Kryeministrit nr. 03/68, më 12.06.2009). Komisioni për Hetimin e Aksidenteve dhe Incidenteve Aeronautike që ekziston në kuadër të ZKM-së, vepron nën dy ligje të veçanta, Ligji mbi aviacionin civil (Ligji nr. 03/L-051 mbi Aviacionin Civil).

Pavarësia e autoriteteve rregullative është e garantuar me Kushtetutë si dhe me Ligjet aktuale të lartpërmendura.

- Sa i përket transportit rrugor, cilat janë planet për të lidhur legjislacionin Kosovar me 'acquis'- in e BE-së në aspektin e qasjes së tregut për transportin rrugor të udhëtarëve dhe mallrave?

Bazuar në strategjinë legjislative për vitin 2012 të Qeverisë, Ligji për Transportin Rrugor do të finalizohet deri në fund të vitit 2012. Projektligji është në pajtim me 'acquis komunitare' të BE-së, përkatësisht me direktivat si 1071/2009, 1072/2009 dhe 1073/2009 dhe kjo përfshin hyrjen në treg, vozitjen dhe kohën e pushimit. Kriteret për qasje në treg kanë qenë të përcaktuar me Ligjin për Transportin Rrugor Nr. 2004/1, ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Transportin Rrugor -2/L-127, Udhëzimi Administrativ 3/2011 mbi Licencimin e Operatorëve të Transportit Rrugor për mallra dhe Udhëzimi Administrativ 1/2009 mbi Licencimin e Operatorëve për transport me autobus të udhëtarëve.

Operatorët duhen të përmbushin kriteret e mëposhtme në mënyrë që të arrijnë në profesion:

- c. Kompetenca profesionale;
- d. Reputacion të mirë;
- e. Përgjegjësi financiare.

Kompetencat profesionale janë përmbushur kur menaxheri dhe shoferi i kompanisë janë trajnuar dhe certifikuar në KPP nga subjekti i autorizuar i MPB dhe të akredituara nga TRN-ja. Reputacioni i mirë arrihet, nëse operatori i mallrave dhe transporti i udhëtarëve funksionin pa ndonjë kufizim ligjor ose administrative dhe fiskale për kryerjen e veprimtarisë së tyre. Përgjegjësia financiare plotësohet kur subjekti fizik ose juridik zotëron një vlerë të arsyeshme të 10.000 € kur e regjistron biznesin, si dhe për çdo automjet shtesë 5000 € në transportin e mallrave. Sa i përket udhëtarit shuma e nevojshme për operatorin është 2000 €, dhe për automjetin e parë 3000 €, ndërsa për një automjet shtesë është 2000 €.

- Deri në çfarë mase janë përmbushur katër kriteret për qasje në profesionin e operatorit të transportit rrugor? Cilat janë rregullat sociale lidhur me vozitjen dhe kohën e pushimit? A ka ndonjë legjislacion në tahografin digjital? Në lidhje me sigurinë rrugore cilat janë procedurat në fuqi për marrjen e licencave për vozitje dhe testet për kontrollin e automjetit?

Katër kriteret për qasje në transportin rrugor të udhëtarëve dhe mallrave janë plotësuar dhe përfshirë në legjislacionin primar dhe sekondar në fuqi, përkatësisht Ligji 2004/1 për transportin rrugor, Ligji nr. 02/L-127 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Transportin Rrugor 2004/1, AI 3/2011 mbi Licencimin e Operatorëve të Transportit Rrugor të mallrave dhe UA 1/2009 mbi Licencimin e Operatorëve të Transportit të udhëtarëve me autobus.

Rregullat për vozitje dhe kohën e pushimit janë përshkruar në Ligjin për sigurinë në komunikacionin rrugor. Neni 295 dhe 296 përcaktojnë rregullat për vozitje dhe periudhat e pushimit për shoferët që vozisin autobusët, mjetet transportuese, ose kombinimin e

veturave, ku masa maksimale e lejuar është jo më shumë se 3.5 t, dhe shoferit nuk i lejohet të vozis atë automjet në kohëzgjatje prej më shumë se 9 orë brenda 24 orëve. Vozitja javore e makinës është maksimale 6 ditë. Pas 4.5 orë (katër orë e gjysmë) të vozitjes së makinës pa undalur, shoferi duhet të pushoj të paktën 45 minuta, përveç nëse ai fillon periudhën e pushimit, dhe kjo periudhë pushim mund të zëvendësohet nga pushimet prej së paku 15 minuta secila sipas kohës së vozitjes. Mesatarja e punës javore për shoferët nuk mund të kalojë 48 orë. Me përjashtim mund të kalojë 60 orë nëse mesatarja e 48 orëve për javë nuk tejkalon brenda periudhës 4 javore. Këto rregulla zbatohen edhe nga instruktori i vozitjes nga kursi edukativ “Vozitja e Mjeteve të Motorizuara”.

Nuk ekziston asnjë ligj i veçantë për tahografin digjital, por korniza e sigurisë së komunikacionit rrugor përfshihet rregullat për tahografin digjital si nën-paragrafin 96 dhe 97 të paragrafit të nenit 3 dhe neni 297.

Vozitja dhe koha e pushimit është i përcaktuar me Ligjin për sigurinë në komunikacionin rrugor, pasi vozitja dhe koha e pushimit do të rregullohet me Ligjin mbi Transportin Rrugor, Ligji i ri do të përfshijë rregullat e vozitjes dhe kohës së pushimit në harmoni me marrëveshjen AETR dhe rregullat e BE-së. Përveç kësaj Ligji do të përfshijë rregullën e tahografit digjital dhe themelimin e Autoritetet për Lëshimin e Kartave (ALK). Është parashikuar që kjo do të bëhet në bashkëpunim me një shtet anëtar të BE-së.

Për më tepër, MPB-ja ka autorizuar Oden Ekonomike të Kosovës e cila ka akreditim ndërkombëtar nga Unioni i Transportit Ndërkombëtar Rrugor (IRU) për këto lloje të trajnimeve të tilla si: CPC Menaxhimi i Transportit të Pasagjerëve (kombëtare dhe ndërkombëtare), CPC Menaxhimi i Transportit të Mallrave (kombëtare dhe ndërkombëtare), shoferet e CPC-ve, Trajnime për transportin e mallrave të rrezikshme për shoferët, Certifikata ADR (bazuar në kapitullin 8.2 f ADR Marrëveshja Evropiane në lidhje me transportin e mallrave të rrezikshme në rrugë).

Procedurat për marrjen e patentë shoferit janë të përcaktuara me Ligjin për sigurinë në komunikacionin rrugor dhe udhëzimet administrative Nr. 2008/2 mbi ekzaminuesin e licencimit; 2008/5 për organizimin e provimit dhe licencimin e instruktorëve profesional të auto-shkollave; 2008/7 mbi auto-shkollat; 2008/9 për kalimin e provimit të vozitjes; 2008/10 mbi programin trajnues për kandidatët e vozitjes; 2008/11 mbi licencimin dhe certifikimin e aftësive të instruktoleve.

Sipas një vlerësimit të legjislacionit ekzistues dhe përputhshmërinë e tyre me legjislacionin e BE-së, është konstatuar se dispozitat ekzistuese janë në përputhje të plotë me Direktivën 91/439/ECC dhe me parimet kryesore të Direktivës 2006/126/EC. Ndryshimet në Ligj dhe akte tjera nënligjore të cilat janë në përgatitje e sipër në fushën e lejeve të vozitjes do të jetë në përputhje të plotë me Direktivën 2006/126/EC.

Trajnimi i kandidatëve bëhet në shkollat e lejeve të vozitjes të licencuar nga Ministria e Infrastrukturës, ndërsa provimi për leje të vozitjes mbahet në qendrat e testimit që po funksionojnë në kuadër të Ministrisë së Infrastrukturës. MPB-ja ndjek praktikën më të mira në fushën e vozitjes Nëpërmjet CIECA-s (Komisioni Ndërkombëtar për Testim të Shoferëve), anëtar i të cilit është Ministria e Infrastrukturës që ndjek praktikën më të mira në dosjet e kandidatët për testin e vozitjes.

Kërkesat për kontrollin teknik të automjetit dhe mënyrën e kontrollimit teknik të automjeteve është i përcaktuar me Ligjin për sigurinë rrugore dhe UA 2008/13.

Ky UA është lëshuar në përputhje me direktivën e Komisionit Evropian 96/96 (96/96 / EC e datës 26 Dhjetor 1996, mbi përafrimin e Ligeve të Shteteve Anëtare në lidhje me testin e kontrollit teknik të automjeteve motorike dhe rimorkiot e tyre). Të gjitha automjetet duhet

të kalojnë kontrollin teknik të paktën një herë në vit, dhe automjetet me masë mbi 3,5 t (kamionë dhe autobusë, taksi, auto-ambulancat, automjetet që janë përdorur për trajnimin e kandidatëve për shofer) çdo gjashtë muaj i nënshtrohen inspektimeve teknike .

Janë dy lloje të kontrollit teknik: kontrollimi teknik i jashtëzakonshëm dhe kontrolli teknik në rrugën i cila kryhet nga ministria dhe Policia e Kosovës. Kontrolli Teknik kryhet në një mënyrë vizuale, dhe në qoftë se është e nevojshme automjeti duhet të dërgohet në kontrollin teknik më të afërt për kontroll të jashtëzakonshëm. MPB-ja ndjek praktikën më të mira në fushën e kontrollit teknik të mjeteve nëpërmjet anëtarësimit në CITA (Komisioni Ndërkombëtar për Inspektimin e Automjetit Motorik).

- Në lidhje me rregullat teknike dhe standardet, ju lutem a mundeni të na shpjegoni limitet në Kosovë të peshës maksimale dhe dimensionet, si dhe legjislacionin për transportin e mallrave të rrezikshme?

Pesha dhe dimensionet në Republikën e Kosovës janë të rregulluara me Ligjin për rrugët 2003/11, Udhëzimin Administrativ 2005/5, ndërsa pesha e përgjithshme e lejuar në Republikën e Kosovës është 40 t, gjerësia e automjeteve 2.50 m, lartësi 4.00, gjatësia jo më shumë se 19.8 m, ngarkesa boshtore 10 t për bosht.

Ligji 2004/6 mbi transportin e mallrave të rrezikshme rregullon trafikun e sigurt gjatë transportimit të mallrave të rrezikshme, obligimet e personave të përfshirë gjatë transportit të mallrave të rrezikshme dhe miratimin e standardeve evropiane të cilat janë të rëndësishme për parandalimin e rrezikut gjatë transportit të mallrave të rrezikshme.

Ligji mbi transportin e mallrave të rrezikshme është në harmoni me ADR-në. Udhëzimet e mëposhtme Administrative rrjedhin nga Ligji: Udhëzimi Administrativ Nr. 2005/3, Udhëzimi Administrativ Nr. 2005/7, dhe Udhëzimi Administrativ Nr. 2006/5 dhe Udhëzimi Administrativ Nr. 2006/11.

Ligji për Transportin e Mallrave të Rrezikshme do të plotësohet dhe ndryshohet gjatë këtij viti. Ligji është në përputhje të plotë me Direktivat 2008/68/EC dhe pjesërisht me direktivën 95/50.

- Cilat tarifa zbatohet për automjetet rrugore (automjetet e rënda dhe të tjera) dhe si është (për Kosovarët, të huajt, dhe automjetet e BE-së)?

Tarifat që janë aplikuar në territorin e Republikës së Kosovës për automjetet për transportin e mallrave janë të përcaktuara me Rregulloren e UNMIK-ut nr. 2005/14 të datës 16 mars 2005, në Taksën Rrugorë të Automjeteve. Megjithatë Ligji për Rrugë dhe Taksën Mjedisore për Automjetet ka kaluar nga Kuvendi si lexim i parë më 24 Maj 2012 dhe pritet që së shpejti të miratohet, ndërsa do të hyjë në fuqi më 01 Korrik 2012. Ky Ligj do të zëvendësojë Rregulloren e UNMIK-ut nr. 2005/14 mbi Taksën Rrugorë të Automjeteve.

Nuk ka tarifa tjera që aplikohen për automjetet e tjera që hyjnë në Kosovë përveç të sigurimit kufitar, prandaj kjo çështje duhet të harmonizohet me legjislacionin e BE.

Tarifat janë vendosur në bazë të masës së automjetit (shih tabelën). Tarifat e njëjtat janë të vlefshme për të gjitha automjetet, pavarësisht nëse ata janë qytetarë nga BE-ja, jashtë BE-së apo nga Kosova.

Tabela 111. Tarifatat që janë aplikuar për taksat rrugore (pagese e taksës rrugore) dhe taksës administrative dhe komunale për regjistrimin e automjeteve me.

Automjetet	Tarifa	Çmimi €	Tarifa	Çmimi €	Tarifa	Çmimi €
Me masë nën 3.5 t	Rruga	40	Admin	25	Komuna	10
transp. Me mas 3.5 t dhe mbi 3.5 t	Rruga	90	Admin	50	Komuna	20
Kamion të rënd	Rruga	90	Admin	30	Komuna	20
Kamion të lehtë	Rruga	00	Admin	10	Komuna	00
Automjete	Rruga	40	Admin	25	Komuna	10
Autobusë	Rruga	90	Admin	50	Komuna	20
Furgona	Rruga	40	Admin	25	Komuna	20

Tarifatat e mësipërme të specifikuar nuk janë të zbatueshme për automjetet me targa të huaja që kanë hyrë në Kosovë. Bazuar në të dhënat nga viti 2011, në gjithsej 272,717 automjete kanë kaluar inspektimet teknike, motorë-çikletat (L) 2,088; automjetet (M1) 226,034, mini-busët dhe autobusët (M2, M3); 3,580; automjetet e transportit (N1) 24,055; transportimi i automjeteve të rënda (N2, N3) 13,272 dhe automjetet e kombinuara (O) 3688.

Për më tepër, taksa ekologjike duhet të zbatohet për të dy automjetet ato me regjistrim të huaj dhe të vendit nga data 1 Qershor, 2012. Për automjetet lokale taksa ekologjike do të mbledhet nga Qendra e Regjistrimit të Automjeteve të Ministrisë së Punëve të Brendshme, në kohën kur bëhet regjistrimi vjetor i automjetit, ndërsa tatimi eko mbi automjetet me regjistrim të huaj që hyjnë në Kosovë do të mbledhen kur automjeti kalon shtetin kufitar ose në çdo moment tjetër në pajtim me udhëzimet administrative të nxjerra nga Ministri i Financave për Automjetet e Huaja.

Shuma e taksës ekologjike është si më poshtë:

- Për automjetet nën 3.5t do të vendosen 10 €;
- Për automjetet mbi 3.5t do të vendosen 30 €.

- Si dhe nga kush zbatohet legjislacioni në lidhje me transportin rrugor të përmendura më lart?

Ministria e Infrastrukturës zbaton Ligjin 2004/1 dhe ligjin e amendamentuar 02/L-127 dhe aktet nënligjore. Legjislacioni për transportin rrugor është zbatuar nga ana e Ministrisë së Infrastrukturës, Policisë së Kosovës dhe Kuvendet Komunale, në bazë të kompetencave të përcaktuara nga legjislacioni në këtë sektor. Bazuar në nenin 4 dhe 5 të ligjit nr. 2004/1 mbi Transportin Rrugor i cili përcakton politikat për zhvillimin e transportit rrugor dhe përcakton rregullat për funksionimin e shërbimeve të transportit për mallra dhe pasagjerë (përmes licencave, lejeve dhe oraret e udhëtimeve).

Bazuar në nenin 6 dhe 7 të Ligjit 2004/1 mbi Transportin Rrugor secila komunë do të përcaktojë politikat dhe strategjinë për zhvillimin e transportit rrugor, si dhe rregulloret për funksionimin e shërbimeve të transportit të udhëtarëve, mallrave dhe orarin e udhëtimeve brenda territorit komunal.

Monitorimi i implementimit të legjislacionit të transportit rrugor është kryer nga Departamenti i Inspektoratit, i themeluar me Udhëzimin Administrativ 2004/1, neni 72 i Ligjit për Transportin Rrugor, ndërsa monitorimi i implementimit të rregulloreve komunale është kryer nga Inspektorët Komunal.

Policia e Kosovës është përgjegjëse për monitorimin e sigurisë së rrugëve. Policia organizon veprime të përbashkëta gjatë vitit në bashkëpunim të ngushtë me inspektorët e Ministrisë së Infrastrukturës për monitorimin e transportit të sigurisë rrugor të udhëtarëve dhe mallrave.

- Cilat janë rregullat për qasje të tregut në transportin hekurudhor? Kush jep licenca dhe certifikata të sigurisë? A i ka këto licenca dhe certifikata operatori aktual hekurudhor?

Ligji Nr. 04/L-063 dhe UA 2-2012 për Hekurudhat e Kosovës përcakton qasje të hapur dhe jo-diskriminues për operatorët që ofrojnë shërbime në tregun e sektorit hekurudhor.

ARH-ja përcakton rregullat dhe kriteret për qasjen në treg në transportin hekurudhor:

- a. Licencimi i operatorëve hekurudhor;
- b. Certifikata e sigurisë për operatorin hekurudhor;
- c. Autorizimi i sigurisë për operatorin hekurudhor.

Neni 91 i Ligjit mbi Hekurudhat Nr. 04/L-063 ndalon qasjen ose operimin me shërbime hekurudhore në Kosovë pa licencë, certifikatë dhe autorizim të sigurisë.

UA Nr. 02/2012 Neni 2.2 obligon ARH për të siguruar licencë për operatorët hekurudhore në mënyrë transparente dhe jo-diskriminuese, jo më shumë se 3 muaj pas marrjes së kërkesës për licencë, nëse ajo i plotëson të gjitha kriteret e kërkuara ligjore. Ky UA përcakton kushtet dhe kriteret për njohjen e Licencave Evropiane, ato të SEETO-s, si dhe të shteteve tjera relevante për Kosovë, pas verifikimit nga ARH-ja në përputhshmërinë me legjislacionin e Kosovës, neni 4, 5 dhe 6.

Operatorët ekzistues hekurudhor janë në fazën e aplikimit për licencat dhe certifikatat e sigurisë brenda afatit të parashikuar me ligj. Licenca dhe certifikata e sigurisë do të i ofrohet TrainKos-it dhe InfraKos-it. Më 7 Maj 2012 MI ka lëshuar UA Nr. 02/2012 mbi licencimin e operatorëve hekurudhor të transportit (TrainKos) dhe është duke u hartuar UA mbi licencimin e menaxherëve të infrastrukturës (InfraKos) dhe UA për certifikatat e sigurisë.

Artikulli 144 i Ligjit për Hekurudhat lejon funksionimin e TrainKos-it dhe InfraKos-it pa licencë për periudhën 6 mujore pas zbatimit të ligjit dhe pa ndonjë certifikatë të sigurisë për periudhën prej 24 muajve.

- Çfarë hapash ndërmerr Kosova në lidhje me ndarjen e menaxherit të infrastrukturës dhe operatorëve hekurudhorë? A është deklarata e rrjetit në dispozicion dhe nëse jo, cilat janë planet për të bërë atë që të jetë në dispozicion?

Ndarja e Hekurudhës së Kosovës Sh.a. në Infrastrukturën e Hekurudhave të Kosovës Sh.a. (InfraKos) dhe operimet me Trenat e Hekurudhave të Kosovës Sh.a. (TrainKos) ka përfunduar dhe janë themeluar dy kompani të reja (InfraKos dhe TrainKos) dhe janë regjistruar në Shtator 2011. Për më tepër, gjithashtu, çështjet operative dhe financiare janë përfunduar.

Drafti përfundimtar i Deklaratës së Rrjetës për vitin 2013 ka përfunduar dhe është në dispozicion.

Drafti i Deklaratës për Rrjetet është hartuar nga InfraKos-i dhe është në diskutim publik dhe sipas procedurave ligjore, pas diskutimeve publike dhe miratimit nga MI-ja duhet të publikohen në faqen e internetit të ARH-së deri më 31 Gusht 2012, dhe do të hyjë në fuqi nga 1 janar 2013.

-A ka marrëveshje në fuqi për kalimet kufitare hekurudhore? A janë ato në një linjë me legjislacionin hekurudhor të BE-së?

Këtu është një marrëveshje ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Republikës së Maqedonisë në trafikun hekurudhor kufitar nënshkruar më 15 shtator 2011, në përputhje me legjislacionin e BE hekurudhor.

- A ka kontratat publike të shërbimeve në fuqi lidhur me trafikun hekurudhor të pasagjerëve? Nëse jo, a ka plane për të formuar atë?

Ka një marrëveshje midis MI-së dhe TrainKos-it e cila i detyron operatorët ekonomik që të kryejnë shërbime në fushën e komunikacionit hekurudhor, me qëllim të ofrimit të shërbimeve më të mira për trafikun hekurudhor për qytetarët e Republikës së Kosovës. Kontrata zgjatet në bazë të performancës.

Marrëveshja Nr. A1/77 e datës 29 Nëntor, 2011 është e vlefshme deri më 31.12.2012, dhe përfshin linjën hekurudhor F.Kosovë - Han të Elezit (MI - TrainKos), Prishtinë - Pejë (MED-TrainKos).

- Kush i vendos dhe zbaton standardet teknike, të sigurisë dhe të mjedisit?

Standardet teknike, të sigurisë dhe mjedisore, përcaktohen nga Ministria e Infrastrukturës dhe zbatohen nga Autoritetit Rregullativ i Hekurudhave dhe operatorët hekurudhorë. Ministria e Infrastrukturës do të përcaktojë standardet teknike, të sigurisë dhe të mjedisit me akte nënligjore.

- A ka ndonjë aktivitet në lidhje me transportin detar në Kosovë?

Nuk ka asnjë aktivitet në lidhje me transportin detar, por duhet të theksohet se Ministria e Infrastrukturës do të marrë përsipër të gjitha detyrimet që rrjedhin nga Traktati i Komunitetit të Transportit me vendet e Evropës Jug-Lindore (pas nënshkrimit dhe hyrjes në fuqi). Gjithashtu, Kosova do të reflektojë mbi praktikën më të mira të shteteve të cilat nuk kanë detin.

- Në transportin ajror, cilat janë statuset aktual dhe planet në të ardhmen në lidhje me zbatimin e Marrëveshjes për Hapësirën e Përbashkët Evropiane të Aviacionit (ECAA)?

Bazuar në ligjin nr 03/L-051 për Aviacionin Civil të miratuar më 13 Mars 2008, të gjitha aktivitetet e aviacionit civil në Kosovë janë kryer në përputhje me dispozitat e Marrëveshjes ECAA. Zhvendosja e legjislacionit të përgjithshëm i Fazës së 1 (parë) të Marrëveshjes ECAA është finalizuar dhe zbatimi i saj është duke u monitoruar nga autoritetet përkatëse.

Lidhur me Fazën e 2 (dytë) të Marrëveshjes ECAA, i tërë legjislacion mbi sigurinë e aviacionit është zhvendosur dhe puna është në proces për zhvendosjen e akteve të tjera ligjore të listuara në Aneksin I të kësaj Marrëveshjeje.

Të gjitha autoritetet aeronautike të Kosovës janë në procesin për përmbushjen e të gjitha detyrimeve që rrjedhin nga Marrëveshja, me theks të veçantë në zbatimin e dispozitave ligjore dhe udhëzimet për industrinë e aviacionit, në mënyrë që të lehtësojë zbatimin e tyre në praktikë.

- Si është marrë parasysh Marrëveshja ECAA në lidhje me autorizimin e shërbimeve ajrore? Cilat marrëveshje dypalëshe me anëtarët jo-ECAA janë në fuqi?

Marrëveshja ECAA, përkatësisht dispozita e Rregullores (EC) 1008/2008 e zhvendosur në kornizën e brendshëm ligjore të Republikës së Kosovës përmes Rregullores 2010/1 të Ministrisë së Infrastrukturës është korniza e vetme që merret me autorizimin e shërbimeve ajrore ndërmjet Kosovës dhe vendeve anëtare të ECAA-së nga viti 2006.

Unioni transportuesve ajrore kanë të drejta të pakufizuara në trafik në mes të Prishtinës dhe çdo destinacioni në Union.

Transportuesit ajror të licencuar në shtetet partnere të ECAA gëzojnë të drejta të pakufizuara të trafikut në mes të Prishtinës dhe çdo destinacioni në vendet e tyre. Ka dy marrëveshje të shërbimeve ajrore në fuqi, me Konfederatën Zvicerane (2010) dhe me Republikën e Turqisë (2011).

- Si janë të certifikuara aeroportet? Si janë të licencuara transportuesit ajror? Cili organ është përgjegjës për ushtrimin e kontrollit rregullator për shërbimet që lidhen me transportin ajror (produktet aeronautike, aeroporteve, ofrimin e shërbimeve të navigacionit të ajrit dhe cili organ është në kontrollin e zbatimit të kërkesave të sigurisë së aviacionit dhe monitoron e zbatimit të tij?

Aeroportet në Republikën e Kosovës janë të certifikuara sipas Rregullores 1/2008 e CCA-së në Aeroporte që zbaton standardet e përcaktuara në Shtojcën 14 të Konventës së Çikagos. Aeroporti Ndërkombëtar i Prishtinës ka qenë i certifikuar si aeroport civil ndërkombëtar nga Autoriteti i Aviacionit Civil të Kosovës në Dhjetor të vitit 2008. Operatorët e transportit ajror janë të licencuara në përputhje me Rregulloren (EC) 1008/2008 (transpozuar përmes Rregullores 2010/1 të Ministrisë së Infrastrukturës).

Bazuar në Ligjin për Aviacionin Civil, Autoriteti i Aviacionit Civil të Kosovës është organi përgjegjës për rregullimin e sigurisë së aviacionit civil, duke përfshirë certifikimin e aeroporteve, certifikimin e ofruesve të shërbimeve të navigacionit ajror, certifikimin e operatorëve ajror dhe stafit përkatës.

Kosova CCA gjithashtu monitoron zbatimin e kërkesave të sigurisë nëpërmjet auditimeve të rregullta dhe inspektimeve të operatorëve.

- A ekziston një organizatë e pavarur përgjegjës për ofrimin e Shërbimeve të Navigacionit Ajror (ANSP) dhe kush e certifikon atë?

ANSP Kosova aktualisht i kryen obligimet dhe detyrat e pavarura nga AAC-ja, por, pavarësi e plotë do të sigurohet dhe garantohet me Ligjin mbi Shërbimet Civile të Navigacionit dhe krijimin e Agjencisë së Navigacionit (ANSP).

CCA Kosova është autoriteti përgjegjës për certifikimin e ANSP bazuar në legjislacionin e SES-it transpozuar në mënyrë ligjore kombëtare të Kosovës. AAC-ja është duke shqyrtuar kërkesën ANSP-së për certifikim.

- Cili legjislacioni është në fuqi për sigurinë e aviacionit civil?

Ligji Nr 03/L-051 për Aviacionin Civil i miratuar më 13 Mars 2008, rregullon të gjitha aktivitetet e aviacionit civil në Kosovë.

Ministria e Punëve të Brendshme në Republikën e Kosovës, si institucion përgjegjës për sigurinë e aviacionit ka transpozuar njëmbëdhjetë rregullore të BE-së për sigurinë dhe inspektorët e tij që janë duke e monitoruar zbatimin e tyre.

Përveç kësaj, programet e nevojshme të Sigurisë Kombëtare të Aviacionit Civil janë themeluar në Kosovë që nga viti 2011, d.m.th. Programi Kombëtar i Aviacionit Civil, Programet Kombëtare të Kontrollit të Cilësisë së Sigurisë së Aviacionit Civil dhe Programi për Trajnimin Kombëtar të Aviacionit Civil të Sigurisë

3.9.9. Energjia duke përfshirë sigurinë bërthamore

- Ju lutem, përshkruani një përshkrim të shkurtër duke cekur situatën aktuale energjetike, dhe përfshirë organizimin e sektorit dhe zhvillimet e infrastrukturës. A e reflektojnë koston çmimet aktuale të energjisë (energji elektrike, ngrohja, qymyri, nafta)? Ju lutem jepni një pasqyrë të çmimeve të energjisë dhe krahasoni me shpenzimet e tyre. Si është zhvilluara procesi i privatizimit në këtë sektor dhe çfarë janë perspektivat (ju lutem jepni informacion për nën-sektorin)?

Struktura e burimeve primare të energjisë në Kosovë është i përbërë prej thëngjillit (linjtit), vajit, biomasës (dru për zjarr), erës, hidrocentralet dhe diellor. Megjithatë, struktura e energjisë nuk është shumë e larmishme, duke pasur qymyrin si burim kryesor të energjisë.

Zhvillimi i politikës, organizimi, rregullimi dhe menaxhimi i sektorit të energjisë në Kosovë janë të bazuara në një sërë ligjesh, në përputhje me acquis mbi energjinë të Bashkimit Evropian (BE-së). Për më tepër, Kosova ka nënshkruar Traktatin për Themelimin e Komunitetit të Energjisë (TKE) dhe mbetet të angazhohet për përmbushjen e detyrimeve që rrjedhin nga Traktati.

Institucionet e Energjisë dhe Ndërmarrjet në Kosovë - Institucionet kryesore të sektorit të Energjisë janë si më poshtë: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (MMPH), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (MTI), Ministria e Financave (MF), Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS), Zyra e Rregullatorit të Energjisë (ZRRE), dhe Komisioni i Pavarur për Miniera dhe Minerale (KPPM).

Ndërmarrjet e energjisë janë: Sistemi i Transmisionit Energjetik të Kosovës dhe Operatori i Sistemit të Tregut (KOSTT sh.a), Korporata Energjetike e Kosovës (KEK sh.a.), dhe tre ngrohje qendrore, në Prishtinë, Gjakovë dhe Mitrovicë.

Sektori i Energjisë së Kosovës

Linjiti është burimi më i rëndësishëm i energjisë në Kosovë, furnizon rreth 97 % të prodhimit total të energjisë elektrike. Brenda vitit 2011, një sasi prej 8.212 milion ton të linjtit është prodhuar për të furnizuar dy Impiantet Termike ekzistuese (TC) Kosova A dhe B, e cila ishte një rritje prej 3.2% në krahasim me vitin 2010.

Për nevoja të mëtejshme të furnizimit me linjit në impiantet ekzistuese, në vitin 2010 ishte hapur një minierë e re – Sibovci -Jugperëndimor. Miniera e Sibovcit do të jetë furnizuesi kryesor i linjtit në vitet e ardhshme.

Sektori i energjisë elektrike i Kosovës udhëhiqet nga dy ndërmarrjet publike, Transmisioni i Kosovës dhe Operatori i Tregut (KOSTT sh.a.) dhe prodhimi i energjisë elektrike dhe ofruesi i vetëm, Korporata Energjetike e Kosovës (KEK sh.a.).

Energjia elektrike është e gjeneruar kryesisht nga dy impiantet e djegies së thëngjillit: Kosova A dhe Kosova B, me një kapacitet të instaluar prej 1478 MW; Kosova A ka pesë njësi të instaluar, A1 deri A5, nga të cilat vetëm tre prej tyre janë aktualisht funksionale dhe TC Kosova B me dy njësi opcionale.

Gjatë vitit 2011, fuqia mesatare e gjenerimit të TC-së ishte si vijon:

TPP Kosova A: A3 -130.93 MW, A4 - 130.54 MW and A5 -135.26 MW; TPP Kosova B: B1-261 MW and B2- 265 MW.

Përveç TC-së ekzistuese, të cilat menaxhohen nga KEK-u, ka edhe disa hidro potenciale të instaluar, të tilla si:

- a. HC Ujmani (2x17.5 MW) i menaxhuar nga ndërmarrja publike Ibër-Lepenc,
- b. Katër HC të vogla të menaxhuara nga kompanitë private me kapacitet të instaluar si në vijim: HP Dikanc - 1.9 MW, HP Radac - 0.8 MW, HP Burim - 0.8 MW dhe HP Lumbardhë - 8.3 MW.

Është vetëm një potencial i erës i instaluar në Kosovë me kapacitet prej 1.35 MW.

Energjia elektrike furnizon 447, 492 konsumatorë, nga të cilat 233 industriale; 696 publik Itg; 68.591 komerciale dhe 377, 966 familje.

Në lidhje me potencialin e ardhshëm të energjisë, Strategjia e Energjisë së Kosovës 2009-2018 për afat të mesëm dhe të gjatë të furnizimit me energji elektrike parashikon si më poshtë:

- a. Hapja e minierës së re të linjtit Jugu i Sibovci;

- b. Ndërtimin e një TC të re "Kosova e Re" me një kapacitet prej 600-700 MW dhe
- c. Renovimi i dy njësive ekzistues të TC Kosova B.

Transaksioni i projektit të ri Kosova e Re, me të tre komponentët e përcaktuar mësipërm është zhvilluar nga një Partneritet Publik-Privat, ku Qeveria e Kosovës preferon aksione të barabarta në gjenerim si 31.4% dhe 49% në miniera.

Në mars të vitit 2012, Qeveria ka shpallur Kërkesën për Propozime për transaksionin e projektit për t'i para-kualifikuar investitorët. Sipas planit, investitorët e para-kualifikuar do të dorëzojnë ofertat e tyre në Shtator të vitit 2012, ndërsa përmbyllja financiare do të bëhet në Korrik të vitit 2013. Janë katër konsorciume ndërkombëtare të përzgjedhur për investim në fazën e para-kualifikimit, dhe në ndërkohë marrëveshjet e projektit dhe Kërkesë për Propozime për 'Kosovën e Re' ishin përgatitur.

Me vendimin 03/38, 02.10.2008 të Qeverisë, shpërndarja dhe furnizimi i biznesit të KEK-ut janë duke u privatizuar. Qeveria ka zgjedhur këshilltarët e transaksionit që do të ndihmojnë procesin përgatitor dhe përzgjedhjen e një investitori strategjik. Ndërkohë, katër kompanitë e para-kualifikuar kanë bërë konsorciume: Çalik & Limak dhe TAIB Banka dhe Elsewedy, dhe kanë paraqitur ofertat e tyre më 21 Maj 2012. Përzgjedhja e fituesit është në muajin Qershor të vitit 2012. Nënshkrimi i Marrëveshjes për Shitje- Blerje (SPA) do të bëhet 90 ditë pas zgjedhjes së fituesit.

Një proces i detajuar për privatizimin e shpërndarjes dhe furnizimit të KEK-ut është siguruar në Kriterin Ekonomike; Privatizimi: Ristrukturimi i ndërmarrjeve publike.

Sa i përket Sistemit të Transmisionit të Energjisë Elektrike, KOSTT menaxhon rrjetin e transmetimit të tensionit të lartë 400 kV, 220 kV dhe 110 kV. Aktualisht, rrjeti i transmisionit të Kosovës është i lidhur me vendet fqinje përmes shtatë linjave ndërkufitare. Ndërtimi i linjës së re të tensionit të lartë 400kV me Shqipërinë është në proces të tenderimit.

KOSTT vepron me një kapacitet të përgjithshëm prej 1112 MW, i cili mbulon kërkesat kombëtare të energjisë elektrike. Kapacitetet aktuale të sistemit të transmetimit janë të kënaqshme, të cilat janë arritur nga zhvillimet në drejtim të rritjes së cilësisë së furnizimit, përmirësimin e kapaciteteve dhe plotësimin e kriterëve që veprojnë. Sistemi aktualisht operon me karakteristikat e mëposhtme:

- a. Gjatësia e linjave (km)
 - i. Niveli 400 kV – 188.49 km
 - ii. Niveli 220 kV – 231.88 km
 - iii. Niveli 110 kV – 764.94 km
- b. Kapaciteti i transformimit
 - i. Niveli 400/110 kV = 600 MVA
 - ii. Niveli 400/220 kV = 1200 MVA
 - iii. Niveli 220/110 kV = 1200 MVA

Në çështjen e sigurisë së operimit dhe saktësinë e masës, KOSTT ka ndërmarrë aktivitetet e mëposhtme:

- a. Zbatimi i SCADA / EMS (Kontrolli Mbikëqyrës dhe Data e Marrjes/Sistemit të Menaxhimit të Energjisë) dhe telekomunikacionit.
- b. Zëvendësimi i pajisjeve të tensionit të lartë në Nën-stacionin (SS) 400/220 kV Kosova B.
- c. Zëvendësimi i mbrojtjes së transmetuar në Nën-stacion (SS) të Prishtinës 2 dhe SS Prishtina 3.
- d. IT Sistemi për Operatorin e Tregut.
- e. ITSMO - metra.

Për shpërndarje të mëtejshme dhe furnizim me energji elektrike, KEK-u operon me karakteristikat e shpërndarjes të rrjetit si më poshtë:

- a. 35 kV - 675 km,
- b. 10(20) kV - 445 km,
- c. 10 kV - 5863 km,
- d. 6 kV - 46 km, and
- e. 0.4 kV - 11.870 km.

Në kushtet e nënstacioneve, ka 6.200 nënstacione (SS) të nivelit 220kV (nga transformatori) deri në nivelin 10 (20) / 0.4 kV, apo më saktësisht si më poshtë:

Tabela 112. Numri i nënstacioneve dhe transformatorëve

Tensioni kV	Numri i SS	Numri i transformatorëve	Fuqia (MVA)
220/35/10(20)	1	1	40
220/10(20)		1	40
110/35/10(20)	8	15	475
110/35	5	9	300.5
110/10(20)	12	19	687
35/10	42	116	789.8
35/0.4	1	1	0.63
10(20)/0.4	1675	1718	603.35
10/0.4	5225	5353	1520.24
6/0.4	37	37	7.130
Total	7006	7270	4463.65

Nën-sektori i ngrohjes është i strukturuar nga tre sisteme të ngrohjes qendrore në Kosovë, Prishtinë, Gjakovë dhe Mitrovicë. Të tre kompanitë janë në pronësi të komunave përkatëse. Këto sisteme mbulojnë vetëm 3% të kërkesës së përgjithshme për ngrohje. Teknologjia e ngrohjes është e bazuar në vaj të rëndë dhe vaj djegies. Aktualisht, vetëm dy janë funksionale, një në Gjakovë, Ngrohtorja e Qytetit të Gjakovës sh.a. dhe Termokos sh.a. në Prishtinë,

Ngrohtorja qendrore në Gjakovë ka një kapacitet të instaluar prej 38.6 MW, e cila është furnizuese e 10.500 konsumatorëve.

Ngrohtorja Qendrore, Termokos në Prishtinë ka një kapacitet të instaluar për ngrohje prej rreth 116 MW dhe prodhimin vjetor prej 186 GWh. Ky kapacitet është furnizues i 12.500 konsumatorëve. Duke marrë parasysh teknologjinë e vjetër dhe për të përmirësuar më shumë ngrohtoren është duke u zbatuar një projekt bashkëprodhimi "Përmirësimi i Sistemit të Ngrohjes Qendrore në Prishtinë" mes TC Kosova B dhe Termokos SH.A. Zbatimi i projektit është vendosur në dy pjesë:

Pjesa I:

- a. Rehabilitimi i sistemit të ngrohjes qendrore të Prishtinës, dhe
- b. Forcimi institucional i Termokosit.

Pjesa II: Investimi në nxjerrjen e ngrohjes nga termocentrali i Kosovës B dhe lidhjen me sistemin e ngrohjes qendrore të Prishtinës.

Avantazhet e Pjesës II

- a. Reduktimi deri në 50% të shpenzimeve operative të ngrohjes qendrore të Prishtinës;
- b. Zëvendësimi i plotë i përdorimit të naftës së rëndë me avull të nxjerrë nga termocentrali Kosova B, redukton ndotjen dhe emetimin e dëmshme si dhe CO₂;

- c. Përmirësimi i cilësisë së ajrit për qytetarët e Prishtinës;
- d. Reduktimi i kërkesës për energji elektrike për ngrohje nga ana e familjeve, duke reduktuar ndjeshëm mungesën e energjisë elektrike në Kosovë.

Për nën-sektorin e gazit natyror, aktualisht Kosova nuk ka gaz natyror. Megjithatë, ajo është e përkushtuar që të jetë pjesë e projekteve rajonale të furnizimit me gaz, të tilla si Gas Ring i Evropës Juglindore. Për më tepër, Kosova ka miratuar Ligjin për Gazin Natyror i cili hap rrugën për investime dhe zhvillimin e sektorit të gazit.

Tarifat e Energjisë

Tarifat aktuale të energjisë elektrike mbulojnë plotësisht shpenzimet e arsyeshme të ndërmarrjeve për ofrimin e aktiviteteve të rregulluara me anë të energjisë. Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRRE) është në procesin e studimit të kostove të shërbimit të energjisë në lidhje me kategorinë e çdo konsumatorit. Në rast se ky studim zbulon ekzistencën e mundshme ndër subvencioneve ndërmjet kategorive të konsumatorëve të energjisë elektrike, atëherë ZRRE-ja është e detyruar ligjërisht të reduktoj ndër-subvencioneve të tilla deri më 31 dhjetor 2014.

Lidhur me çmimet e çdo segmenti të sektorit të energjisë, tarifa shumë-vjeçare është duke u zbatuar, në rastin e të cilit për çdo kosto të arsyeshme të njësisë ekonomike është shtuar norma e cila konsiderohet si e arsyeshme nga ZRRE-ja dhe e cila është përcaktuar me anë të Kostos Mesatare të Kapitalit – (WACC). Tarifat për energji janë ngritur në mënyrë të tillë për të mundësuar mbulimin e të gjitha shpenzimeve të arsyeshme të licencuara të cilat janë të nevojshme për funksionimin efektiv të impianteve të energjisë, duke përfshirë edhe funksionimin dhe kostot e mirëmbajtjes, kostot e humbjeve të arsyeshme dhe koston e kapitalit, e cila paraqet normën e lejuar për kompanitë e rregullta.

Tarifat e qymyrit gjithashtu mbulojnë funksionet e arsyeshme dhe kostot e mirëmbajtjes së impianteve, si dhe kosto kapitale të arsyeshme. Kostoja mesatare e qymyrit e llogaritur gjatë shqyrtimit të tarifave të fundit ishte 9.7 € / ton.

Tabela 113. Tarifat me pakicë të energjisë elektrike për kategoritë e ndryshme të konsumatorëve

Tariff Group	Voltage level of supply	Tariff elements	Unit	Time-of-day	Proposed	
					High season	Low season
					1 October - 31 March	1 April - 30 September
0-1	220kv	Standing (customer) charge	€/customer/month		167.67	
		Standing (demand) charge	€/kW/month		13.26	
		Active energy (P), of which:	€/kWh		2.05	
0-2	110kv	Standing (customer) charge	€/customer/month		83.83	
		Standing (demand) charge	€/kW		5.59	5.59
		Active energy (P), of which:	€/kWh	High tariff	6.49	1.92
			€/kWh	Low tariff	2.70	1.58
		Reactive energy (Q)	€/kVArh		0.00	0.00
1	35kv	Standing (customer) charge	€/customer/month		11.08	
		Standing (demand) charge	€/kW		5.81	5.81
		Active energy (P), of which:	€/kWh	High tariff	6.79	2.94
			€/kWh	Low tariff	3.59	2.65
		Reactive energy (Q)	€/kVArh		0.66	0.66
2	10kv	Standing (customer) charge	€/customer/month		4.58	
		Standing (demand) charge	€/kW		5.01	5.01
		Active energy (P), of which:	€/kWh	High tariff	7.61	3.39
			€/kWh	Low tariff	4.10	3.09
		Reactive energy (Q)	€/kVArh		0.66	0.66
3	0.4kv Category I (large reactive power consumers)	Standing (customer) charge	€/customer/month		2.58	
		Standing (demand) charge	€/kW		2.91	2.91
		Active energy (P), of which:	€/kWh	High tariff	8.45	4.69
			€/kWh	Low tariff	5.33	4.43
		Reactive energy (Q)	€/kVArh		0.66	0.66
4	0.4kv Category II	Standing (customer) charge	€/customer/month		2.92	
		Active energy (P)	€/kWh	Single tariff	10.41	6.73
		Active energy (P), of which:	€/kWh	High tariff	12.53	8.21
			€/kWh	Low tariff	6.26	4.10
5	0.4kv (domestic 2-rate meter)	Standing (customer) charge	€/customer/month		2.08	
		Active energy (P), for consumption:				
		<200kWh/month (First Block):	€/kWh	High tariff	4.64	3.33
			€/kWh	Low tariff	2.33	1.66
		200-600 kWh/month (Second Block):	€/kWh	High tariff	6.43	4.60
			€/kWh	Low tariff	3.22	2.31
		>600 kWh/month (Third Block):	€/kWh	High tariff	9.33	6.68
	€/kWh	Low tariff	4.66	3.35		
6	0.4kv (domestic, 1-rate meter)	Standing (customer) charge	€/customer/month		2.08	
		Active energy (P), for consumption:				
		<200kWh/month (First Block):	€/kWh	Single tariff	4.14	2.96
		200-600 kWh/month (Second Block):	€/kWh	Single tariff	5.73	4.10
		>600 kWh/month (Third Block):	€/kWh	Single tariff	8.31	5.96
7	0.4kv (domestic unmetered)	Estimated Consumption:				
		<200kWh/month	€/customer/month		21.50	
		200-600kWh/month	€/customer/month		38.92	
		>600kWh/month	€/customer/month		65.58	
8	Public lighting	Standing (customer) charge	€/customer/month		2.92	
		Active energy (P), for consumption:	€/kWh	Single tariff	8.42	8.42
High Tariff applies 07:00-22:00 Monday-Saturday during the High Season and 08:00-23:00 Monday-Saturday during the Low Season Customers registered as social cases are charged at a zero rate						

Tarifat e ngrohtores qendrore janë ngritur në mënyrë të ngjashme me ato të energjisë elektrike. Të ardhurat e lejuara përfshijnë shumën e të gjithë funksionit dhe shpenzimet e mirëmbajtjes të arsyeshme dhe koston e kapitalit e cila llogaritet edhe sipas Kostos Mesatare të Kapitalit – (WACC).

Tabela 114. Tarifatat e ngrohjes qendrore

A. HEATING TARIFFS FOR UNMETERED CONSUMERS			
C. H. COMPANIES	Tariffs' components	Domestic Consumers [€/m ² per month]	Commercial/institution Consumers [€/m ² per month]
C.H. GJAKOVA SHA	Supplied heating (variable)	0.78	0.92
	Contracted heating capacity (flat rate)	0.09	0.12
	Supplied Heating (variable)	0.88	1.27
B. HEATING TARIFFS FOR METERED CONSUMERS			
C. H. COMPANIES	Tariffs' components	Unit	Price
C. H. TERMOKOS SHA	Contracted heating capacity (flat rate)	€/ kW per month	0.70
	Supplied heating (variable)	€/ MWh	45.50
C.H. GJAKOVA SHA	Contracted heating capacity (flat rate)	€/ kW per month	0.91
	Supplied heating (variable)	€/ MWh	58.76

Sa i përket vajit, Kosova është importues neto i produkteve të naftës dhe ka dy impiante të vogla desulfurizimit. Produktet e importuara në vitin 2011 arritën 0.602 milion ton dhe produktet e prodhuara (naftë e rëndë e karburantit, naftë, lubrifikantë) arriti deri në 0.011 milion ton. Totali i produkteve të naftës të importuar dhe të prodhuar është 0.613 milion ton, e cila është rreth 8% më e lartë se në vitin 2010. Produkti i cili ka pasur rritjen më të lartë të importit në krahasim me vitin 2010 ka qenë me naftë, me 18%. Pjesë e kësaj rritje mund të jetë për shkak të rritjes së kontrollit në pikat e hyrjes kufitare që kufizon hyrjen e paligjshme dhe një pjesë për shkak të punës në progres në ndërtimin e autostradës. Rreth 70% e importeve të produkteve të naftës nga Maqedonia dhe Greqia dhe 19% nga Shqipëria.

Detyrat e akcizës për produktet e naftës janë: për naftë dhe gaz 0.36 euro / L, naftë 0.385 euro / L, vaj i rëndë i karburantit, lubrifikantë, dhe bitum 0.325 euro / L, LPG 0,10 € / L. Nuk ka asnjë detyrim doganor që aplikohet për naftë dhe benzinë. Për produktet tjera të naftës ka detyrime doganore në vlerë prej 10% me përjashtim të vendeve anëtare të CEFTA-s. TVSH-ja prej 16% është aplikuar në të gjitha produktet. Çmimet e produkteve të naftës janë më të ulëta sesa në Serbi, pak më e ulët se Mali i Zi, pak më të larta se Shqipëria, dhe më të lartë se e Maqedonisë.

Licencimi i produktit të importit të naftës, me shumicë, me pakicë, dhe ruajtjen e naftës dhe produkteve të naftës është bërë nga Zyra për licencimin, rregullimin dhe monitorimin e sektorit të naftës. Cilësia e naftës që burojnë nga lëndët djegëse të lëngëta është i rregulluar me Udhëzimin Administrativ 07/2012, i cili është në përputhje me kërkesat e cilësisë të direktivës 2009/30/KE dhe 2005/33/KE dhe me standardet tjera përkatëse të EN-se.

- Ju lutemi jepni informacione mbi strategjinë e dokumenteve tuaja të energjisë (politika të energjisë, kursimit të energjisë apo politika në nën-sektorë) dhe legjislacionin për çështjet e energjisë, duke përfshirë kopjet e dokumenteve të strategjisë dhe legjislacionit. Një përmbledhje të shkurtë të raporteve dhe akteve legjislative që do të vlerësohet, duke përfshirë indikacionin e të cilit raport/ akt të legjislacionit që korrespondon me cilën strategji të BE-së ose aktit ligjor të BE-së. Cili është vlerësimi i përgjithshëm mbi (jo-) përputhshmërinë e tyre me strategjinë e energjisë dhe të legjislacionit të BE-së?

Sektori i energjisë në Kosovë është zhvilluar dhe ka rregulluar Strategjinë e Energjisë së Kosovës 2009-2018, e cila mund të gjendet në Shtojcën 12.

Strategjia e Energjisë së Kosovës 2009-2018, identifikon sfidat më të rëndësishme që ballafaqohet sektori i energjisë; udhëzon në rrugë të zhvillimit të favorshme politike për të transformuar këtë sektor jetik të Kosovës në një sektor të qëndrueshëm financiarisht, duke

ofruar shërbime të energjisë me cilësi për konsumatorët në Kosovë. Identifikon politikat kryesore dhe masat që duhet të ndërmerren për të përmirësuar reformat në këtë sektor, dhe kështu i tërheq investimeve private dhe plotësisht i integron me sistemin e energjisë të rajoneve të Kosovës dhe Evropës.

Strategjia përpiqet të siguroj një menaxhim efektiv të burimeve energjetike ekzistuese dhe mbrojtjen e mjedisit. Ai fokusohet në rritjen e sigurisë së furnizimit në përputhje me standardet evropiane dhe diversifikimin e burimeve të energjisë. Gjithashtu, strategjia synon të nxisë një përdorim racional të energjisë dhe përmirësimin e efikasitetit në përdorim, përdorimi i burimeve të ripërtërishme të energjisë, futjen e teknologjive të reja të cilat nuk shkaktojnë dëme të pariparueshme për mjedisin, duke respektuar standardet e njohura të mjedisit ndërkombëtar.

Strategjia e Energjisë përfshin objektivat e mëposhtme strategjike:

- a. Sigurimi i furnizimit me energji të qëndrueshëm;
- b. Ristrukturimi dhe zhvillimi i sektorit të energjisë, në përputhje me Traktatin e Komunitetit të Energjisë (TKE);
- c. Zhvillimi i ri i linjit-qymyr me kapaciteteve gjeneruese të energjisë;
- d. Zhvillimi i infrastrukturës së transmetimit të energjisë;
- e. Zhvillimi i infrastrukturës së shpërndarjes së energjisë;
- f. Promovimi i investimeve të huaja në sektorin e energjisë;
- g. Shfrytëzimi i optimizuar i të gjitha burimeve të energjisë në dispozicion, duke përfshirë burimet lokale dhe të importuara;
- h. Promovimi i vetëdijes për mbrojtjen e mjedisit në aktivitetet të energjisë;
- i. Sigurimi i përdorimit efikas të energjisë dhe promovimin e burimeve të ripërtërishme të energjisë;
- j. Zhvillimi i rrjetit të infrastrukturës së gazit.

Strategjia përfshin një periudhë 10 vjeçare, dhe ishte hartuar në bazë të studimeve dhe dokumenteve përkatëse të mëparshme. Masat për zbatimin e strategjisë janë të ndarë në masat afat-shkurtra (tre vjet), afat-mesme (deri 2015) dhe afat-gjatë (deri në vitin 2018). Objektivat dhe masat e parapara në këtë dokument japin një vizion të qartë për disa aspekte të rëndësishme për zhvillimin e sektorit të energjisë në dekadën 2009-2018.

Strategjia e Ngrohjes në Kosovë 2011-2018 përshkruan objektivat strategjike, politikat dhe zhvillimet prioritare për sektorin e ngrohjes. Gjithashtu përcakton politikat kryesore dhe masat që do të ndërmerren për të përmirësuar prioritetet dhe objektivat në sektorin e energjisë dhe inkurajojnë investimet private në rritjen e efikasitetit energjetik, kërkesës së menaxhimit dhe përdorimin e Burimeve të Energjisë së Ripërtërishme.

Misioni i kësaj Strategjie është që të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm të sektorit të ngrohjes, në përputhje me standardet Evropiane, bazuar në një përdorim racional dhe efikas të burimeve të energjisë duke mbrojtur mjedisin, me theks të veçantë në burimet e energjisë lokale, në mënyrë që të arrihet një qëndrueshmëri dhe cilësi e furnizimit të ngrohjes së zonave të brendshme dhe ujit sanitar për konsumatorët.

Objektivat strategjike të identifikuar në strategji janë:

- a. Reduktimi i përdorimit të energjisë elektrike për ngrohje, duke zhvilluar sisteme të ngrohjes qendrore;
- b. Krijimi i kushteve për të përdorur burimet alternative të energjisë dhe BRE për ngrohje, duke pasur një ndikim pozitiv në mbrojtjen e mjedisit dhe një zhvillim të qëndrueshëm të sektorit;
- c. Krijimi i kushteve për një përdorim efikas të pajisjeve për ngrohje, si dhe rritjen e performancës termike të aksioneve të ndërtimit. Objektivat dhe masat e

parapara në dokument krijojnë një vizion të qartë të disa aspekteve shumë të rëndësishme për zhvillimin e sektorit të ngrohjes në periudhën 2011-2018.

Plani i Kosovës për Eficiencën e Energjisë për 2010-2018 (shih Aneksin 13) është miratuar. Nga viti 2018, plani përcakton objektivin e kursimit të energjisë në 9%. Aktualisht Raporti i Parë Preliminar i Planit të Veprimtë të Kosovës për Eficiencë të Energjisë 2010-2012 është në përgatitje e sipër. Objektivat për këtë periudhë janë të vendosur për 3%.

Qëllimi i Planit të Kosovës për Burime të Ripërtërishme (KPRES) përfaqëson planifikimin afatgjatë të shfrytëzimit të potencialeve burimore kombëtare të ripërtërishme të energjisë për të përmbushur kërkesat e energjisë elektrike dhe energjisë termike, përkatësisht zhvillimin e infrastrukturës për zbatimin e masave të parapara për zbatimin e plotë të kërkesave të parashtruara në Direktivën 2009/28/EC. Plani përcakton caqet treguese për konsumin e energjisë së ripërtërishme në vitin 2020, për më shumë detaje ju lutem shihni Aneksin 14.

KPRES përmban objektiva për burimet e ripërtërishme të energjisë në konsumin final të energjisë deri në vitin 2020. Bazuar në studimin për llogaritjen e synimeve të BRE-së deri në vitin 2020 i cila ishte kontraktuar nga ECS-ja me IPA-Energy dhe Water Economic për shtetet anëtare të TKE-së, për Kosovën ka rezultuar të jetë rreth 26% BRE e konsumit të energjisë bruto në vitin 2020. Llogaritja e tillë e objektivave BRE është kryer bazuar në metodologjinë e Direktivës 2009/28/EC i cila është llogaritur gjithashtu edhe për shtetet anëtare të BE-së, me ndryshimin e vetëm të vitit bazë për llogaritjen e objektivave për BRE në vitin 2020, për shtetet anëtare të TKE ishte mbajtur në vitin 2009. Për këtë arsye TKE ka nisur një studim mbi konsumin e biomasës për TKE shteteve anëtare, i cili studim ka përfunduar në fund të vitit 2011. Sipas këtij studimi, konsumi i biomasës për ngrohje në Kosovë gjatë 2009-2010 është 18% i pjesëmarrjes, nga konsumi final bruto të energjisë. Synimet e Kosovës të BRE-së deri në vitin 2020 duhet të përcaktohet deri në fund të vitit 2012. Këto objektiva do të plotësohen nga burime të ndryshme të energjisë së ripërtërishme, kryesisht nga, biomasa hidro dhe energjia e erës. Pjesë e këtyre objektivave është gjithashtu synimet për biokarburantet që do të jenë 10% e karburanteve në sektorin e transportit.

KPRES-i gjithashtu shërben për objektivat e mëposhtme: diversifikimi i energjisë së konsumuar, nga pikëpamja e burimeve të përdorura; zhvillimin ekonomik të vendit dhe përmirësimin e mjedisit, nëpërmjet shfrytëzimit të burimeve të energjisë së pastër.

Sektori i energjisë i vendit është i rregulluar nga legjislacioni parimor i shënuara më poshtë:

- a. Ligji Nr 03/L-184 për Energjinë.
- b. Ligji Nr 03/L-201 për Energjinë Elektrike.
- c. Ligji Nr 03/L-185 për Rregullatorin e Energjisë.
- d. Ligji Nr 04/L-016 për Eficiencë të Energjisë.
- e. Ligji Nr 03/L-116 për Ngrohjen Qendrore.
- f. Ligji Nr 03/L-133 për Gazin Natyror.
- g. Ligji Nr 02/L-103 për pajisjet nën presion, (referencë Direktivën 97/23/EEC).

Ligjet kombëtare u finalizuan me mbështetjen e ekspertëve të Sekretariatit të Energjisë dhe janë në përputhje me pakon e dytë, dhe pjesërisht pakon e tretë të acquis-it (Direktivat 2003/54/EC, 2009/72/EC, 2009/73/EC, dhe 2003/55/EC).

Pjesë të pakos së Tretë, e transpozuar pjesërisht në legjislacionin Kombëtar të Energjisë janë si më poshtë:

Direktiva 2009/72 e aplikueshme për komunitetin e energjisë: Neni 3 - Detyrimet e shërbimit publik dhe mbrojtjes së konsumatorit; Neni 5 - Rregullat teknike; Neni 6 - Promovimi i bashkëpunimit rajonal; Nenit 7 - Autorizim për procedurën e kapaciteteve të

reja; Neni 10 - Përcaktimi dhe certifikimin e operatorëve të sistemit të transmetimit ; Një pjesë e dispozitave të Nenit 11 - Certifikimi në lidhje me vendet e treta; Neni 12 - Detyrat e operatorëve të sistemit të transmetimit; Neni 13 - operatori i pavarur i sistemit; Neni 18 - Pavarësia e operatorit të sistemit të transmetimit; Neni 19 - Pavarësia e stafit dhe menaxhimin e sistemit të transmetimit operatorit; Neni 22 -Zhvillim i rrjetit dhe kompetencat për të marrë vendime për investime; Neni 23 - Vendim-marrja e kompetencave në lidhje me termocentralit e ri në sistemin e transmetimit; Neni 35 - Përcaktimi dhe pavarësia e autoriteteve rregullative; Neni 36 - objektivat e përgjithshme të autoritetit rregullativ; Neni 37 - Detyrat dhe kompetencat e autoritetit rregullativ; Neni 40 - mbajtja e shënimeve; Rregullorja EC/714/2009 e zbatueshme për komunitetin e energjisë të zhvendosur pjesërisht në Nenin 15 sigurimin e informacionit.

Direktiva 2009/73 e zbatueshme për komunitetin e energjisë; Neni 1 (përkufizimet) është transpozuar pjesërisht; Neni 6 solidariteti rajonal; Neni 7 Promovimi i bashkëpunimit rajonal është transpozuar pjesërisht; Neni 9 Ndarja e sistemeve të transmetimit dhe të operatorëve të sistemit të transmetimit; Neni 10 (është transpozuar pjesërisht) Caktimi dhe certifikimi i operatorëve të sistemit të transmetimit; Neni 13 Detyrat e, transmetimi magazinimit dhe / ose operatorët e sistemit të LNG -së; Neni 14 operatorët e sistemit të pavarur (pjesërisht të transpozuar); Neni 16 Konfidencialiteti për operatorët e sistemit të transmetimit dhe pronarët e sistemit të transmetimit (pjesërisht të transpozuar) ; Neni 18 Pavarësia e operatorit të sistemit të transmetimit; Neni 22 Zhvillimi i rrjeti dhe kompetencat për të marrë vendime për investime; Neni 23 Vendim-marrja në lidhje me depot, LNG objektet e rigazifikatorit dhe konsumatorëve industriale në sistemin e transmetimit (transpozuar pjesërisht); Neni 40 objektivat e përgjithshme të autoritetit rregullator. - (pjesërisht të transpozuar në ligjin nr 03/L-133 për Gazin Natyror).

Rregullorja EC/715/2009 si të zbatueshme për komunitetin e energjisë: Neni 13 Tarifat për qasje në rrjet; Neni 15 palëve të treta që kanë qasje tek shërbimet në lidhje me ruajtjen dhe LNG-në (pjesërisht të transpozuar); Neni 19 Kërkesa për transparencë në lidhje me objektet e magazinimit dhe të LNG-së (pjesërisht të transpozuar); Neni 20 mbajtja e shënimeve nga operatorët e sistemit - (Pjesërisht të transpozuar në ligjin nr 03/L-133 për Gazin Natyror).

Ligjet e mësipërme kanë ndikim të drejtpërdrejtë në:

- a. Mbrojtjen e konkurrencës dhe përmbushjen e kërkesave të Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë;
- b. Tërheqjen e investimeve private, duke pasur parasysh qasjen e BE-së për zhvillimin e infrastrukturës së re të energjisë, veçanërisht në kapacitete të reja gjeneruese;
- c. Vendosja e një kornizë të qartë për të hartuar dhe zhvilluar tregun me shumicë dhe pakicë, në përputhje me acquis communautaire të BE-së;
- d. Krijimi i kushteve për të rritur sigurinë e furnizimit me energji elektrike;
- e. Rrit rolin e Rregullatorit të Energjisë dhe pavarësinë e saj.

Për më tepër, përveç legjislacionit primar, Kosova ka zhvilluar dhe zbatuar një numër të konsiderueshëm të Legjislacionit Sekondar:

- a. Udhëzimi Administrativ Nr: 07/2011, në Rregulloren për bilancin e energjisë (Rregullorja Referenca 1099/2008);
- b. Rregullorja Nr: 08/2011 mbi organizimin e brendshëm të Agjencisë së Kosovës për EE;
- c. Rregullore Nr 01/2012 për themelimin dhe funksionimin e Komisionit për certifikimin e Auditorëve të Energjisë dhe Menaxherët;
- d. Udhëzimi Administrativ Nr: 01/2012 mbi auditimet e Energjisë, (referencë Dir 2006/32/EC.);

- e. Udhëzimi Administrativ Nr: 03/2009 për plotësimin dhe ndryshimin e nr. 01/2009;
- f. Udhëzimi Administrativ Nr: 01/2009 mbi përshkrimin gjendjen 'e kritereve për përcaktimin e konsumatorëve të privilegjuar për vitin 2009;
- g. Udhëzimi Administrativ Nr. 2005/1 mbi Inspektoratin e Energjisë;
- h. Udhëzimi Administrativ Nr. 2005/2 mbi rregullat që përcaktojnë të drejtën e ndërtimit të zgjerimit të stabilimenteve energjetike ekzistuese për transmetimin dhe shpërndarjen e energjisë elektrike, ngrohjes ose gazit natyror në tokë jo private;
- i. Udhëzimi Administrativ Nr. 2005/3 për Rregulloren për të drejtën e rrugës dhe për të hyrë në tokën private: Kritere dhe kusht për kompensim;
- j. Udhëzimi Administrativ Nr. 2005/6 mbi Rregulloren për masat e kufizimit për furnizim me energji (miratuar nga Qeveria);
- k. Udhëzimi Administrativ Nr: 2005/7 mbi Rregullat për zonat e sigurisë (miratuar nga Qeveria);
- l. Udhëzimi Administrativ Nr: 01/2007 mbi përcaktimin e kushteve të përzgjedhjes së konsumatorëve të privilegjuar për vitin 2007;
- m. Udhëzimi Administrativ Nr: 05/2007 mbi përcaktimin e kritereve për masat administrative dhe gjobat;
- n. Udhëzimi Administrativ Nr: 06/2007 caqet indikative për energji elektrike dhe gjenerimin e energjisë termike nga burime të ripërtërishme të energjisë dhe bashkë-prodhimi;
- o. Udhëzimi Administrativ Nr: 01/2008 mbi autorizimin e subjekteve tregtare për ekzaminimin e pajisjeve nën presion, të mbushjen e bombolave të gazit të lëngshëm të naftës dhe të gazrave teknike;
- p. Udhëzimi Administrativ Nr: 02/2008 për vendosjen e kushteve për përcaktimin e grupit të tretë të konsumatorëve të privilegjuar për vitin 2008;
- q. Udhëzimi Administrativ Nr: / 2008 në enët e thjeshta nën presion;
- r. Udhëzimi Administrativ Nr: 01/2009 mbi Përshkrimi i kushteve për përcaktimin e konsumatorëve të privilegjuar për vitin 2009;
- s. Udhëzimi Administrativ Nr: 04/2009 për hapjen e tregut të energjisë elektrike për të gjithë konsumatorëve jo-shtëpiake;
- t. Udhëzimi Administrativ Nr 2010/01 për Sigurinë e Furnizimit në sektorin e gazit natyror;

Aktualisht nën-rishikim:

- a. Udhëzimi Administrativ Nr: 15/2008 për promovimin e shfrytëzimit efikas të energjisë nga përdoruesit dhe shërbimet energjetike (miratuar nga Qeveria);
- b. Udhëzimi Administrativ Nr: 10/2008 për etiketimin e brendshme të pajisjeve elektrike (të miratuar nga Qeveria).

Aktet nënligjore të finalizohet nga Q3-2012:

- a. Hartimi i UA për Promovimin e EE ndaj konsumatorëve dhe shërbimet energjetike (referim të Dir. 2006/32/EC), dhe
- b. Hartimi i UA mbi etiketimin e pajisjeve për të shfrytëzuar energjinë (referim të Dir. 2010/30/EC).

- Ju lutem përshkruani planet e juaja konkrete dhe oraret për të siguruar pajtueshmëri të plotë me detyrimet ekzistuese të Komunitetit të Energjisë. A mundet përputhshmëria e këtyre detyrimeve të ngrit ndonjë problem të veçantë, dhe si parashikoni trajtimin e tyre? Ju lutem, tregoni gjithashtu se si e parashikoni të siguron zbatimin e plotë të pakos së tretë të tregut të brendshëm të energjisë deri në vitin 2015, siç kërkohet nga Traktati i Komunitetit të Energjisë

Sipas kërkesës së Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë në transpozimin e pakos së tretë të energjisë, qëllim i të cilit është përmirësimi i mëtejshëm i tregut të brendshëm të energjisë MZHE-ja dhe institucionet e tjera të energjisë e kanë identifikuar dispozitën e tretë të pakos e cila është kërkuar për t'u zhvendosur në pakon kombëtare legislative me 1 Janar 2015.

Transpozimi i pjesshëm i Pakos së Tretë ofrohet në përgjigjet e lart përmendura. Për përputhje të detajuar me detyrimet shih Anekset 15a, 15b, 15c, 15d.

Në lidhje me Drejtimet 2009/28/KE, Kosova ka në plan për të përmbushur detyrimin e ECT-së për transpozimin e këtij drejtim deri në Dhjetor 2013. Për më tepër, në përputhje me këtë drejtim dhe duke u bazuar në metodologjinë e Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë për 2011-2020, Plani i Veprimit për BRE është përpiluar. Ky dokument do të plotësohet në përputhje me hapat e mëtejshëm të planifikuara nga Sekretariati i Komunitetit të Energjisë dhe do të përmbajë gjithashtu edhe objektivat indikative të BRE-së deri në vitin 2020.

Në qershor të vitit 2012, Kosova si anëtarët e tjerë të Sekretariatit të Komunitetit të Energjisë do të raportojë mbi zbatimin e Planit të Veprimit të Tre Viteve të Para për EE për vitet 2010-2012. Kjo do të pasohet me përgatitjen e Planit të Veprimit të dytë në EE për 2013-2015, për të cilat është siguruar një asistencë teknike përmes IPA 2009.

Në lidhje me tarifat, Ligji për Rregullatorin e Energjisë përcakton se ZRRE-ja rregullon tarifat për shërbimet e rregulluara për të gjithë konsumatorët në Kosovë, përveç për konsumatorët vendas, të cilëve tarifat mund të rregullohet deri më 1 Janar 2015. Megjithatë, në rastet kur konkurrenca furnizimit nuk është zhvilluar në nivel të tillë që të ofrojnë çmime që pasqyrojnë kushtet e një tregu konkurrues, ZRRE-ja ka të drejtën për të ngritur tarifat edhe për konsumatorët komerciale dhe industrial. Rregullatori mendon se dispozitat ligjore për heqjen e subvencioneve ndër eventuale në shërbimin e energjisë elektrike, si dhe lehtësinë e procedurave për ndryshimin e furnizuesve të energjisë do të lehtësojë procesin e hapjes së tregut të brendshëm në Kosovë.

Bazuar në detyrimet që rrjedhin nga Ligji për Energjinë Elektrike, licencat e dhëna dhe Rregullorja e KE-së 1228/2003, Operator Sistemi, Transmisioni dhe Tregut të Kosovës (KOSTT) ka zhvilluar Procedurat për Alokimin e Kapaciteteve të Interkoneksionit dhe të njëjta janë aprovuar nga ZRRE-ja. Edhe pse procedurat janë gati për zbatim, rrethanat që rrjedhin "të quajtur kështu konflikt politik", vazhdimisht pengesa nga TSO-të serbe, jo-përfshirja e KOSTT-it në mekanizmin ndërkombëtar dhe jo njohja e KOSTT-it si zonë e kontrollit janë pengesa në zbatimin e këtyre procedurave në menaxhimin e ngjeshur në kapacitete të interkoneksionit. Elektro Mreza Srbije (EMS) pa asnjë të drejtë ligjore ose autorizim dhe jo në mënyrë transparente rezervon kapacitetet e interkonjeksionit të transmisionit të Kosovës. Në këtë mënyrë, Serbia pengon KOSTT-in nga zbatimi i dispozitave të Rregullores 1228/2003/EC menaxhimit në lidhje me mbipopullim, e cila rezulton në fitime të konsiderueshme për operatorin serb dhe shkakton dëme të konsiderueshme financiare për KOSTT-in dhe konsumatorët.

Ankesa zyrtare që KOSTT-i ka dorëzuar në Sekretariatin e Komunitetit të Energjisë në Gusht të vitit 2008 kundër Serbisë si palë kontraktuese, e cila i referohet dhunës së Traktatit të Komunitetit të Energjisë nga Serbia lidhur me zbatimin e Rregullores 1228/2003 për qasje në rrjet dhe të tregtisë ndërkufitare, të njohur si "Case-3/8" nuk është zgjidhur ende. Sekretariati i Komunitetit të Energjisë ka organizuar takime mes KOSTT-it, Ministrisë së Energjisë dhe Minierave të Serbisë dhe EMS-it në mënyrë që të gjejnë një kompromis që do të zgjidhin këtë çështje. Në tetor 2011 Sekretariati paraqet një mendim të arsyetuar në rast ECS-3/08 se Serbia përmes saj TSO - EMS është në kundërshtim me dispozitat e Traktatit të Komunitetit të Energjisë, përkatësisht Neneve 3 dhe 6 të Rregullores 1228/2003 për Inter Kompensimin TSO dhe Menaxhimin e Kongestionit.

- Ju lutem të përshkruani në detaje strategjinë tuaj për zhvillimin e termocentralit Kosova e Re, si dhe për mbylljen e Termocentrali Kosova A më së voni deri në vitin 2017, dhe renovimin e termocentralit Kosova B.

Të gjitha kapacitetet gjeneruese për gjenerimin e energjisë elektrike në bazë të qymyrit në Kosovë janë ndërtuar gjatë periudhës kohore prej 1962 deri më 1984, ndërsa gjatë periudhës 1990-1999 këto kapacitete nuk janë rehabilituar dhe as ruajtur siç duhet. Duke bërë disa investime modeste në mirëmbajtje prej vitit 2000, këto kapacitete gjeneruese operojnë me një kapacitet që nuk mbulojnë kërkesën aktuale, rreth 10% e konsumimit të energjisë elektrike vazhdimisht është duke u furnizuar nga importi.

Strategjia e Energjisë së Kosovës 2009-2018 për afat të mesëm dhe të gjatë të furnizimit me energji elektrike kombëtare parashikon si më poshtë:

- a. Hapja e minierës së re të linjitet, Sibovci Jugore.
- b. Ndërtimi i Ri i TC "Kosova e Re" (New Kosova) me një kapacitet prej 600-700 dhe,
- c. Renovimi i dy njësive të TC Kosova B.

Projektet sipas Strategjisë së Energjisë dhe vendimeve të Qeverisë, do të realizohet përmes partneritetit publik-privat, domethënë hapjen e minierës së re, renovimit të TC Kosova B dhe ndërtimin e kapaciteteve të reja. Bashkë-prodhimi e projektit të energjisë elektrike dhe ngrohje nga TC Kosova B do të realizohet përmes donacioneve dhe kredive.

Afatet kohore të implementimit të projekteve janë dhënë më poshtë:

- a. Nga fundi i vitit 2017 hapja e plotë e Minierës së Re Sibovci Jugore;
- b. Fillimi i kapaciteteve të reja TC Kosova e Re, 2017 dhe 2018;
- c. Renovimi i dy njësive të TC Kosova B, më së largu deri nga fundi i vitit 2017;
- d. Deri në fund të vitit 2013, zbatimi i projektit të bashkë-prodhimi nga TC Kosova

Ndikimet e pritshme nga ndërtimi i kapaciteteve të reja gjeneruese, renovimi i TC Kosova B dhe projekti i bashkë-prodhimit:

- a. Funksionimi i minierave në përputhje me kërkesat e mjedisit të BE-së dhe furnizimi me linjiti i projekteve ekzistuese dhe zhvillimi i objekteve të ardhshme
- b. Ndërtimi i Centralit 'Kosovës së Re' me njësi efikase dhe në përputhje me Direktivën e BE-së
- c. Rritja e sigurisë së furnizimit me energji elektrike si kërkesë e brendshme
- d. Rritja e prodhimit të energjisë elektrike për familje
- e. Jete gjatësia dhe funksionimi i njësive të TC Kosova B nga 2030/31;
- f. Rritja e prodhimit dhe efikasitetin të njësive të TC Kosova B;
- g. Zbatimi i projektit të bashkë-prodhimit dhe lidhja në sistemin e ngrohjes së qytetit;
- h. Ulja e importit të naftës së rëndë në Kosovë;
- i. Reduktimi i ndotjes: Hiri, SO₂, CO₂ nga prodhimi i TC Kosova B;
- j. Zëvendësimi i gjenerimit të TC Kosova A pas vitit 2017.

Deri kur të filloj njësia Kosova e re dhe kapacitetet e tjera të reja të BRE-së, njësitë e Kosova A do të kenë rol të rëndësishëm për furnizimin e konsumit me energji elektrike me kontribut të njëjtë rreth 40% të prodhimit lokal dhe mbulon rreth 1/3 të nevojave kombëtare.

Duke marrë në konsideratë: (i) rritjen vazhdueshme të kërkesës, (ii) mungesa e importimit të energjisë dhe sfidat lidhur me importin dhe (iii) sfidat lidhur me zbatimin (financimin) e projekteve të reja, funksionimi nga blloqet e këtij termocentrali janë më se të nevojshme.

Disponueshmëria operationale dhe performanca mjedisore e njësive të Kosovës A janë dukshëm nën-standardet e funksionimit të njësive të vjetra. Duke pasur parasysh që këto

njësi do të veprojnë edhe në 4 vitet e ardhshme, ka përpjekje që edhe gjatë kësaj periudhe funksionimi të jetë i kufizuar, të ketë përmirësime të performancës mjedisore dhe për të rritur mundësinë e prodhimit të këtij termocentrali. Paralelisht me këtë, me mbështetjen e Komisionit Evropian janë duke u zhvilluar aktivitete në lidhje me përgatitjen për mbylljen e këtyre njësive.

- Ju lutem, jepni informacione mbi strategjinë tuaj për të adresuar problemin e humbjeve të shpërndarjes teknike dhe jo-teknike dhe për të rritur e faturimin dhe mbledhjen e normave

Sipas Strategjisë së Energjisë 2009-2018, Qeveria mbështet operatorët për reduktimin e humbjeve teknike dhe jo-teknike, si dhe rritjen e faturimit dhe inkasimit.

Ka disa sfida në fushën e matjes së energjisë elektrike dhe të llogaritjes së energjisë për konsumatorët. Strategjia e llogaritjes të energjisë elektrike do të ndihmojë KEK-un duke u përqendruar në përpjekjet për të reduktuar humbjet komerciale. Ai gjithashtu do të ofrojë mundësinë për të matur humbjet teknike në nivelet më të larta të tensionit ku humbjet komerciale janë të kufizuara dhe për të ndihmuar në drejtimin e aktiviteteve të KEK-ut për të zvogëluar humbjet teknike. Në lidhje me matjen e energjisë për konsumatorët, instalimi i pikës së matjes me mundësinë e leximit nga distanca është e rëndësishme për t'u konsideruar veçanërisht në vendet me konsum të lartë dhe vende të vështira për të hyrë.

Njësoret për llogaritjen së energjisë janë të rëndësishme për llogaritjen e saktë të energjisë brenda nën-sistemeve të ndryshme 10/0.4kV në të gjithë fusha e shërbimit. Kjo qasje do të japë informacion për të përmirësuar vlerësimin e humbjeve teknike dhe ndihmon më lehtë të identifikojë fushat ku humbjet komerciale janë të larta. Funksionet kryesore të njehsorëve për llogaritjen e energjisë duke përfshirë katër drejtkëndëshe, të profileve të ngarkesës, rezistent ndaj shtytjes, prova e impulsit, portin optik, komunikimet në distancë (leximi dhe konfigurimit) nëpërmjet GSM / GPRS, etj.

Aktualisht KEK-u është duke zbatuar vendosjen e njehsorëve të leximit në distancë për llogaritjen e sistemit të energjisë nga nënstacionet 110 kV në 10/0.4kV transformatorëve, të cilat përfshijn instalimin e njehsorëve e të gjitha nënstacioneve 110/kV dhe 35/kV dhe 10kV dhe 04/10 kV. Përveç kësaj, KEK-u ka instaluar në distancë njehsorët për lexim për të gjithë konsumatorët industrial lidhur në nivelin 35 kV dhe 10 kV dhe për klientët që konsumojnë energjinë elektrike të lidhur në 0.4 kV. Ky projekt përfshin edhe leximin automatik të njehsorëve si dhe përdorimin e sistemit të menaxhimit të të dhënave të njehsorit që në mënyrë efektive të integrojë nga distanca leximin e njehsorit nga prodhuesit e ndryshëm dhe të sigurojë raporte për të ndihmuar funksionimin mbi baza të rregullt.

Në mënyrë që të përmirësohet matje në familjet me një kosto të arsyeshme, në fund të vitit 2011, KEK-u nënshkroi një kontratë kornizë për blerjen e 100.000 njehsorëve të thjeshtë elektronike, të cilat do të ofrohen gjatë vitit 2012 në bazë të nevojave. Procesi i zëvendësimit të njehsorëve të vjetër me njehsor e rinj elektronike është duke u zbatuar. Strategjia kryesore në vitin 2012 do të përqendrohet në zëvendësimin vjetorë prej 15% (rreth 60.000) njehsor të vjetër me njehsor të thjeshtë elektronike. Disponueshmëria e burimeve financiare do të ndihmojë në përshpejtimin e këtij procesi. Njehsorët që zëvendësohen do të identifikohen në bazë të nevojës dhe prioriteve. Strategjia primare do të fokusohet në zëvendësimin e njehsorëve që janë më të vjetër se 40 vjet. Për më tepër, njehsorët e ri do të përdoren për të gjitha lidhjet e reja dhe do të zëvendësojë njësoret e dëmtuar.

- Cila është politika juaj, cilat janë planet tuaja, duke përfshirë financimin dhe marrëveshjet e qasjes të rrjetit, në energji elektrike, gazit ose shkëmbimeve të naftës dhe ndërveprimet e rrjetit me fqinjët dhe / ose në rajone?

Sipas Strategjisë së Energjisë 2009-2018 të sistemit të transmisionit të Kosovës duhet të ketë kapacitete të mjaftueshme ndërveprues në mënyrë që të rrisë mundësitë e Kosovës për të

shkëmbyer energji elektrike me tregun rajonal. Së pari, është e rëndësishme për të kapërcyer kufizimet në shkëmbimin e energjisë elektrike me vendet fqinje, veçanërisht me Shqipërinë nëpërmjet ndërtimit të linjës së re 400 kV.

Bazuar në kërkesat ligjore, Operatori i Sistemit të Transmetimit ka hartuar dokumentet përkatëse me të cilin ai e trajton qasjen e palës së tretë në rrjetin e transmisionit në një mënyrë transparente dhe jo-diskriminuese. Dokumenti i njohur si Lidhja e Transmetimit të Metodologjisë së Tarifës aplikon modelin hibrid që do të thotë trajtimin e lidhjeve në dy kategori të tilla si Lidhje e Thellë dhe Lidhjet e Cekëta. Të gjithë gjeneratorët janë renditur në lidhjet e thella dhe akuzat do të konsiderohen si të tillë vetëm kur lidhja e tyre e planifikuar nuk është në pajtim me Planin e Zhvillimit të Transmetimit. Në rastet kur lidhja e ngarkuar është parashikuar dhe është pjesë e Planit të Zhvillimit të miratuar të Transmetimit, lidhja e cekët e ngarkuar do të aplikohet dhe aplikanti do të financojë Mjetet Direkte, ndërsa Mjetet e Infrastrukturës e Re dhe Mjetet për Përforcimin Aktual të Sistemit të Infrastrukturës do të financohet nga KOSTT-i nëpërmjet tarifave TUoS.

Lidhur me ndërveprimet e rrjetit të transmisionit me fqinjët, mund të thuhet se deri tani Operatori i Sistemit të Transmisionit të Kosovës ka arritur një marrëveshje Inter-TSO me Operatorin e Sistemit të Transmisionit me Shqipërinë, është përgatitur marrëveshja e draftit dhe është në negociatë për të zbatuar të njëjtën gjë edhe me Operatorin e Sistemit të Transmisionit të Malit të Zi dhe Maqedonisë dhe është planifikuar për të arritur të njëjtën gjë edhe me TSO-Serbinë.

Ajo është planifikuar për të rritur kapacitetin e ndër-lidhjes me Shqipërinë nga lidhja aktuale prej 1700 MW në 2300 MW.

KOSTT-i është pjesëmarrës aktiv në Grupin e Implementimit të CAO-së dhe ka nënshkruar Memorandumin e Mirëkuptimit për themelimin e CAO-së dhe në mënyrë aktive merr pjesë dhe themelimin e plotë të CAO. Gjithashtu, KOSTT-i ka nënshkruar deklaratën e kontributit financiar për ngritjen e një kompanie të Ekipit të Projektit për krijimin e CAO-së. Pritet që Zyra e Koordinuar për Alokimin e kapaciteteve ndër-lidhëse (CAO) me Seli Qendrore në Podgoricë do të fillojë punën në Qershor të vitit 2013, në këtë rast, funksionimi i tillë do të mundësojë shpërndarjen transparente për tërë Evropën Juglindore.

Siç u tha më lart, Kosova nuk ka gaz natyror. Megjithatë, ajo është e përkushtuar që të jetë pjesë e projekteve rajonale për furnizimin me gaz, të tilla si Unaza Gazit të Evropës Juglindore. Aktualisht, në projekt i tillë është një studim fizibiliteti i financuar nga Banka Botërore përmes WBIF-së, qëllimi i të cilët në përgjithësi është të krijojë një plan për të zhvilluar dhe zbatuar projektin e Komuniteti të Energjisë së Unazës së Gazit. Zhvillimi i unazës së gazit do të lehtësohet përmes zhvillimit të ngarkesave të unazës të gazit, të cilat janë parashikuara për t'u kombinuar me gaz të ciklit të stacioneve të turbinave të energjisë, në shumën 2-3B M3 në vit të kërkesës së gazit në pikat strategjike të propozuar në unazën e gazit.

Për më tepër, Kosova ka miratuar ligjin për Gazin Natyror i cili hap rrugën për investimet dhe zhvillimin e sektorit të gazit.

Në çështjen e naftës së papërpunuar, Kosova nuk ka tubacion për naftë të papërpunuar, dhe as për produktet e naftës. Produkte e naftës janë importuar kryesisht nga kamionët dhe pjesërisht përmes hekurudhave. Nuk ka plane konkrete afatshkurtra për naftë/produktit të naftës tubacionit që ndërliken me rajonin apo portet detare të Shqipërisë. Kosova ka lidhje hekurudhore vetëm me Maqedoninë dhe Serbinë.

- Cili është niveli i tanishëm i rezervave të aksioneve të naftës në Kosovë, llogaritur sipas metodologjisë së BE-së, dhe si janë rezervat e llogaritura aktualisht dhe të kontrolluara?

Ju lutemi jepni një orar reale për arritjen e kërkesave të BE-së për rezervat e naftës sipas Direktivës 2009/119/EC mbi mirëmbajtjen e rezervave të naftës së paperpunuar dhe / ose produkteve të naftës.

Rezervat emergjente të naftës janë të përcaktuara në Ligjin për Tregtinë me Naftë dhe Derivate të Naftës, si aksione të rezervuara për përdorim në rastet e fatkeqësive natyrore dhe sociale ose katastrofave teknologjike. Të gjitha objektet e naftës dhe derivateve të depove të produkteve dhe pikat e shitjes janë të detyruar në çdo kohë për të zotëruar rezervat të paktën 5% të kapacitetit të tyre të magazinimit për qëllime emergjente shtetërore. Kjo do të jetë e barabartë me rreth 4 ditë të importit mesatar ditore. Në rast të dështimit të tregut, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë përmes akteve të veçanta juridike mund të vendos për një përqindje maksimale për rezervat emergjente.

Aktualisht Kosova nuk posedon kapacitet të mjaftueshme për ruajtjen e përmbushjes së objektivit të Direktivës 2009/119/EC për 90 ditë të mesatares ditore të importit neto. Draft-Ligji i Ri për tregti me naftë është në procesin e hartimit. Në Mars 2012, i ndihmuar nga një ekspert i TAIEX-it është hartuar një propozim i Ligjit të Ri me shumë detaje në lidhje me rezervat e detyrueshme të naftës.

Krijimi i Entit Qendror të Aksionarëve (CSE), të përcaktuar në Direktivën 2009/119/EC, është e domosdoshme për të arritur hap pas hapi rezervat për 90 ditë të kërkuara deri në vitin 2020. MTI-ja është duke kërkuar si një zgjidhje që të paktën për fazën fillestare për të formuar një ndarje në kuadër të Drejtorisë së Rezervave Shtetërore të Mallrave për t'u marrë me rezervat e naftës të detyrueshme. Kjo ndarje do të quhet Divizioni për rezervat e naftës të detyrueshme dhe do të përgatisë të gjitha detyrat e nevojshme për të formuar CSE-në dhe do të bëjë operacionet e para.

Financimi është parashikuar të jetë përmes një tarifë të veçantë, i cili duhet të paguhet tek CSE-ja nga të gjithë importuesit e naftës dhe produkteve të naftës në Kosovë për krijimin dhe menaxhimin e naftës të detyrueshme dhe rezervave të produkteve të naftës. Koha e arritjes së kërkesës së direktivës është e lidhur shumë me kohën e fillimit të mbledhjes së taksës.

Siç u tha më sipër, draft-ligji është në fazën përfundimtare që duhet shqyrtuar brenda Ministrisë, dhe, siç është planifikuar, deri në fund të muajit Maj 2012, Ministria do të paraqesë draftin në Qeveri për miratim. Prandaj, ligji nënshkruhet deri në fund të Q3. Pasi që Ligji është dekretuar, strategjia për krijimin dhe mirëmbajtjen e rezervave të detyrueshme të naftës do të hartohet në përputhje me Ligjin.

-Në lidhje me Direktivën 2009/28/EC mbi promovimin e përdorimit të burimet e ripërtërishme të energjisë, cila është gjendja aktuale (p.sh. aksionet e ripërtërishme të energjisë në konsumin e energjisë, aksione të llojeve të ndryshme të burimeve të ripërtërishme të energjisë - p.sh. hidro, era, biomasa, gjeo-termike, solare, biokarburanteve, etj) dhe cilat janë ambiciet tuaja për kontributin e burimeve të ripërtërishme të energjisë në konsumin e energjisë deri në vitin 2020 (ose vitet mesatare të mundshme)? (Ju lutemi, përdorni metodologjinë e Direktivës 2009/28/EC për llogaritjen e këtyre aksioneve. Ju lutemi, paraqitni një pasqyrë të detajuar të situatës aktuale, duke përfshirë edhe kapacitetin e instaluar, burim i energjisë së ripërtërishme, si dhe afatet e komisioneve në vazhdim e sipër apo projekteve të planifikuara)

Kosova si anëtare e Traktatit të Komunitetit të Energjisë (TKE) është pjesë e Task Force për BRE, të angazhuar në përmbushjen e detyrimeve që rrjedhin nga Direktiva 2009/28/EC për Promovimin e Shfrytëzimin e Energjisë nga BRE-ja. Ky Udhëzim nuk është ende i detyrueshëm për shtetet anëtare të TKE-së, vetëm disa pjesë të kësaj Direktive janë të rekomanduara për t'u zbatuar nga shtetet anëtare të TKE-së gjatë periudhave të ndryshme kohore. Kosova ka hartuar draftin e parë të thjeshtuar të Planit për Burimet e Ripërtërishme Energjetike të 2011-2020. Ky plan është hartuar në bazë të kërkesave të Sekretariatit të Sigurimit të Energjetikës (ECS) dhe është dërguar me 31 Dhjetor 2011.

Plani do të vazhdojë të plotësohet me kërkesat e reja deri në fund të vitit. Ajo përmban objektiva për burimet e ripërtërishme të energjisë në konsumin final të energjisë deri në vitin 2020, dhe në bazë të studimit për llogaritjen e objektivave të BRE-së deri në vitin 2020 për Kosovën rezultoi të jetë 26% BRE e konsumit të energjisë bruto deri në fund të vitit 2020. Llogaritja e tillë e objektivave BRE është kryer bazuar në metodologjinë e Direktivës 2009/28/EC, e cila është llogaritur gjithashtu për shtetet anëtare të BE-së me ndryshimin e vetëm të vitit bazë për llogaritjen e objektivave për BRE në vitin 2020, për shtetet anëtare të TKE ishte marrë viti 2009, ndryshe nga shtetet anëtare të BE-së i cili ka përdorur vitin 2005 si vit bazë. Kjo ndodhi për shkak të të dhënave statistikore të paqëndrueshme të shteteve anëtare të ECT-së, sidomos të dhënat në lidhje me konsumin e ngrohjes biomasë. Për këtë arsye, ECS-ja nisi një studim mbi konsumin e biomasës për të shteteve anëtare ECT, sipas të cilit konsumi i biomasës për ngrohje në Kosovë gjatë 2009-2010 është 18% e konsumit final të energjisë bruto.

Kosova ka miratuar UA Vjetor dhe synimet dhjet vjeçare (2007-2016) për burime të ripërtërishme dhe bashkë-prodhime, si dhe miratimi i vendimeve për zbatimin e masave stimuluese drejt zhvillimit të burimeve të ripërtërishme të energjisë. Qeveria e Kosovës është në proces të shqyrtimit të UA-së për objektivat treguese të bazuara në objektivin e caktuar për BRE në vitin 2020 nga ana e KK-ve në përputhje me Direktivën 2009/28/EC.

Studimet për identifikimin e potencialeve hidrike janë kryer. Të vlerësuar në total kapacitetet potenciale të hidrocentraleve të vogla në Kosovë janë 128 MW. Në drejtim të lehtësimit të procedurave për të nxitur ndërtimin e centraleve të energjisë të vogla hidro (HEP), në vitin 2008 një Paketë e Procedura të Tenderimit për ndërtimin e centraleve të vegjël të energjisë është miratuar nga ZRRE-ja. Në ndërkohë, disa projekte janë zhvilluar me qëllim të promovimit të ndërmarrjes më të madhe të energjisë nga BRE, si krijimin e paneleve diellore në disa objekte, më konkretisht në Klinikën Universitare të Kosovës dhe Qendra Studentore në Prishtinë. Këto projekte janë financuar nga Qeveria (gjate viteve 2008-2009). Aktivitet e tilla janë realizuar në tre ndërtesat publike, si pjesë e projektit për zbatimin e Masave të Eficiencës së Energjisë të financuara nga Komisioni Evropian në vitin 2010.

Potencialet e tjera të BRE është instalimi i turbinave të erës për prodhimin e energjisë elektrike me kapacitet prej 0.45 MW 3x, në Kodrën e Goleshit, në periferi të Prishtinës në vitin 2009, më tepër, një varg i aktiviteteve promovuese për BRE-në janë kryer, të tilla si një seminar mbi rolin e EE-së dhe BRE-së (2005); Studimi në përgatitjen e projektimit e të dhënave për sistemet që përdorin energjinë diellore në Kosovë (2010). Brenda sistemit të Kosovës me energji elektrike, përkatësisht KEK-u operon me Impianti Hidro-Energjik Lumëbardhi dhe ka një kapacitet të instaluar prej 8.3 MW. E njëjta gjë i është dhënë me koncesion dhe u bë operative në vitin 2010. Gjatë rehabilitimit të kësaj fabrike të vogël Hidro, kapaciteti i saj është rritur nga 1.9 në 2.6 MW; Impianti Hidro-Energjik Radavci nga kapaciteti i instaluar prej 0.35 MW dhe u rrit në 0.65 MW; Impianti Hidro-Energjik Burimi, kapaciteti u rrit nga 0.56 MW , për 0.64 MW. Impianti Hidro-Energjik i Ujmanit është gjithashtu duke kontribuar në gjenerimin e elektricitetit në Kosovë, me një kapacitet prej 35 MW dhe prodhimin vjetor prej rreth 88 GWh (në 2010).

Për vitin 2012 dhe 2013, MZHE-ja parashikon të zbatojë një projekt, “Studim për Zhvillimin e Prodhimit të Energjisë nga Biokarburantet”. Studimi synon të identifikojë (asetet) mundësitë natyrore potenciale, ekonomike dhe teknike të prodhimit të energjisë nga biomasa, d.m.th bionaftë dhe etanol.

- A ka ndonjë legjislacion në fuqi që jep prioritet apo qasje të garantuar për rrjetin e energjisë elektrike tek energjia elektrike nga burimet e ripërtërishme? Nëse jo, a ka një orar për miratimin e tij?

Legjislacioni aktual (Ligji për Energjinë Elektrike dhe Ligjin për Rregullatorin e Energjisë) përmbajë dispozita të qarta ligjore që detyrojnë Operatorin e Sistemit të Transmisionit dhe Operatorin e Sistemit të Shpërndarjes të prioritojnë aspektin e transmetimit dhe të shpërndarjes së energjisë së prodhuar nga burimet e ripërtërishme, ndërkohë që, dhe nga ana tjetër detyron Furnizuesin Publik që të trajtoj me prioritet blerjen e energjisë elektrike të prodhuar nga burimet e ripërtërishme.

Më poshtë janë dispozitat ligjore që rregullojnë përparësinë e energjisë së prodhuar nga BRE-ja:

Ligji për Energjinë, në nenin 12 (Detyrimet e ndërmarrjeve energjetike për burimet e ripërtërishme të energjisë dhe bashkë-prodhimi) përcakton:

“1. Gjatë shpërndarjes së prodhimit të energjisë elektrike, operatorët e sistemit të transmisionit, ose operatori i sistemit të shpërndarjes kur është e nevojshme, do t'i japin prioritet në gjenerimin e energjisë elektrike nga burimet e ripërtërishme të energjisë dhe bashkë-prodhimi, i nënshtrohet vetëm atyre kufizimeve të specifikuara për çdo qëllim të sigurisë së sistemit nga ana e Kodit të Rrjetit dhe të tjera rregulla dhe kode”.

“2. Operatorët e sistemit të transmetimit dhe shpërndarjes duhet të përcaktojnë dhe publikojnë rregulla standarde mbi atë se kush i bart shpenzimet e adaptimeve teknike, siç janë rrjeti i lidhjeve dhe rrjeti i përforcimeve, të domosdoshme për të integruar gjenerime të reja të energjisë elektrike duke u furnizuar me energji elektrike të prodhuar nga burimet e ripërtërishme të energjisë në sistemin e ndërlidhur. Këto rregulla duhet të dorëzohen për miratim në Zyrën e Rregullatorit të Energjisë, duhet të jenë në përputhje me Strategjinë e Energjisë dhe duhet të bazohet në objektiva, transparencë dhe kritere jo-diskriminuese, duke marrë parasysh të gjitha shpenzimet dhe përfitimet që dalin nga lidhja e këtyre prodhuesve në sistem.”

“3. Operatorët e sistemit të transmetimit dhe shpërndarjes duhet të sigurojnë çdo prodhues të ri të energjisë elektrike duke përdorur burimet e ripërtërishme të energjisë ose bashkë-prodhimi që do dëshirojnë të jenë të lidhur në sistem me një vlerësim gjithëpërfshirës dhe të hollësishëm të shpenzimeve të ndërlidhura me lidhje për të cilën vlerëson operatorin e sistemit dhe mund të ngarkojë një pagesë që reflekton koston e saj të arsyeshme.”

Ligji për Energjinë Elektrike:

Neni 9.3 përcakton: Furnizuesi publik duhet të jep përparësi blerjes së energjisë elektrike të prodhuar nga burimet e ripërtërishme të energjisë për të cilën certifikata e origjinës është lëshuar nga Zyra e Rregullatorit për Energji”.

Neni 18.6.3 përcakton: “Furnizuesi Publik duhet të blejë, si një prioritet çdo kapacitet dhe energji elektrike për të cilin një certifikatë e origjinës është lëshuar nga Zyra e Rregullatorit për Energji në një tarifë të rregulluar e të përcaktuar nga, ose të themeluara sipas një metodologjie të miratuar nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë;

- A është bërë ndonjë vlerësim nga procedurat ekzistuese administrative për autorizimin e projekteve të energjisë së ripërtërishme që janë realizuar (me synimin të ristrukturimit dhe përshtetimit të tyre)? Nëse jo, a është ndonjë plan për ta bërë? Nëse po, ju lutem jepni detajet mbi përfundimet e tij kryesore. Ju lutemi jepni detajet mbi legjislacionin mbi riorganizimin dhe përshtetimin e këtyre procedurave administrative.

Në bazë të Ligjit mbi Rregullatorin e Energjisë, Neni 38 përcakton se ndërtimi i kapaciteteve të reja gjeneruese, duke përfshirë edhe BRE-në, do të zbatohen nëpërmjet procedurave të autorizimit. Procedura kryhet nga ZRRE-ja. Bazuar në këtë, ZRRE-ja ka miratuar Rregullën mbi Procedurën e Autorizimit e cila përcakton në detaje gjithë procesin e marrjes së

autorizimit. Për detaje të mëtejshme mbi Ligjin mbi Rregullatorin e Energjisë, ju lutem referojuni Aneksit 16.

Rregullorja përcakton kriteret dhe procedurat lidhur me lëshimin e autorizimeve për ndërtimin e objekteve të reja gjeneruese, sisteme të reja për transportin dhe shpërndarjen e gazit, duke përfshirë interkoneksionin, linja të drejtpërdrejta elektrike-energjetike dhe linja gypore direkte për shpërndarjen e gazit natyror në mënyrë që të krijojë kushte për përdorimin eficient dhe me kosto-efektive të energjisë elektrike duke mbrojtur shëndetin e njeriut, sigurinë dhe mjedisin.

Procedura e Autorizimit do të zbatohet në përputhje me objektivat, transparencën dhe kriteret jo-diskriminuese që nxisin krijimin e një tregu konkurrues të energjisë dhe të nxisë investime, duke ofruar siguri dhe stabilitet në sektorin e energjisë në Kosovë.

Neni 4 thotë se asnjë person fizik dhe juridik nuk mund të ndërtojë një fabrikë (siç përcaktohet nga art. 38 i Ligjit mbi Rregullatorin e Energjisë) pa marrë më parë një autorizim nga ZRRE-ja, në përputhje me procedurat e përcaktuara në këtë Rregull.

Kohët e fundit është duke u themeluar një grup punues ndër-institucional për qëllime të shqyrtimit të çështjeve që kanë të bëjnë me promovimin e burimeve të energjisë së ripërtërishme. Në këtë drejtim ka për qëllim të identifikojë pengesat e ndryshme ligjore dhe procedurale duke i sulmuar investimet nga sektori privat, për zhvillimin e mëtejshëm të sektorit.

- A keni apo a e keni ndërmend të elaboroni një Plan Kombëtar të Veprimit për Eficiencë të Energjisë? Ju lutemi jepni informacione mbi afatin e saj, sektorët e adresuar dhe kursimet e pritura/arritura, si dhe si eficiencën e energjisë kombëtare/objektivat e kursimit janë përcaktuar dhe matur

Plani i Veprimit të Kosovës për Eficiencë të Energjisë 2010-2018 (PVKEE), i miratuar vitin e kaluar, përmban 9% ose 91.89 ktoe të objektivit që do të duhet të arrihen gjatë viteve 2010-2018. Raporti i parë paraprak i Planit të Veprimit të Kosovës për Eficiencë të Energjisë 2010-2012 është në fazën përgatitore. Synimet për këtë periudhë janë të vendosur për 3% apo 31.95 ktoe. Masat për përmirësimin e Eficiencës së Energjisë (PEE) do të ndërmerren në këto sektorë: ekonomisë familjare, shërbime, industriale, transport dhe bujqësi. Sipas raportit të parë preliminar të Planit Afatmesëm të Veprimit të Kosovës për Eficiencë të Energjisë të vitit 2010-2012, objektiv është arritur 2.2% apo 20,05 ktoe. Kursimet në sektorin e ekonomive familjare janë 49,56% ose 9,9365 ktoe dhe Sektori i shërbimeve 50,44% ose 10,107 ktoe, ndërsa në Industri dhe Transport asnjë vlerësim nuk është bërë për shkak të mungesës së Metodologjisë së Monitorimit & Verifikimit & Vlerësimit (M & V & V).

Në lidhje me matjen e objektivave të arritura, e njëjta gjë do të kryhet me metodologjinë Poshtë-Lartë dhe Lartë-Poshtë në të cilën është ofruar një ndihmë nga Sekretariati i Komunitetit të Energjisë. Objektivat kombëtare janë të vendosur bazuar në Direktivën e BE-së 2006/32/EC (Direktiva 2006/32/EC, e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të datës 5 prill 2006 për përdorimin me eficiencë të energjisë dhe shërbimeve të energjisë dhe shfuqizimi i Direktivës së Këshillit 93/76/EEC).

Për më shumë detaje në lidhje me përgatitjen e metodologjisë për M&V për kursimin e energjisë – zhvillimi i metodave poshtë-lart dhe lart-poshtë, ju lutem referojuni Aneksit 17a dhe 17b.

- Ju lutemi jepni informacione mbi masat kryesore aktuale dhe të planifikuara legislative dhe jo-legislative (të tilla si skemat e certifikatave të bardha ose marrëveshjeve vullnetare) që promovojnë eficiencën e energjisë (natyra e masave; buxheti në dispozicion, etj.)

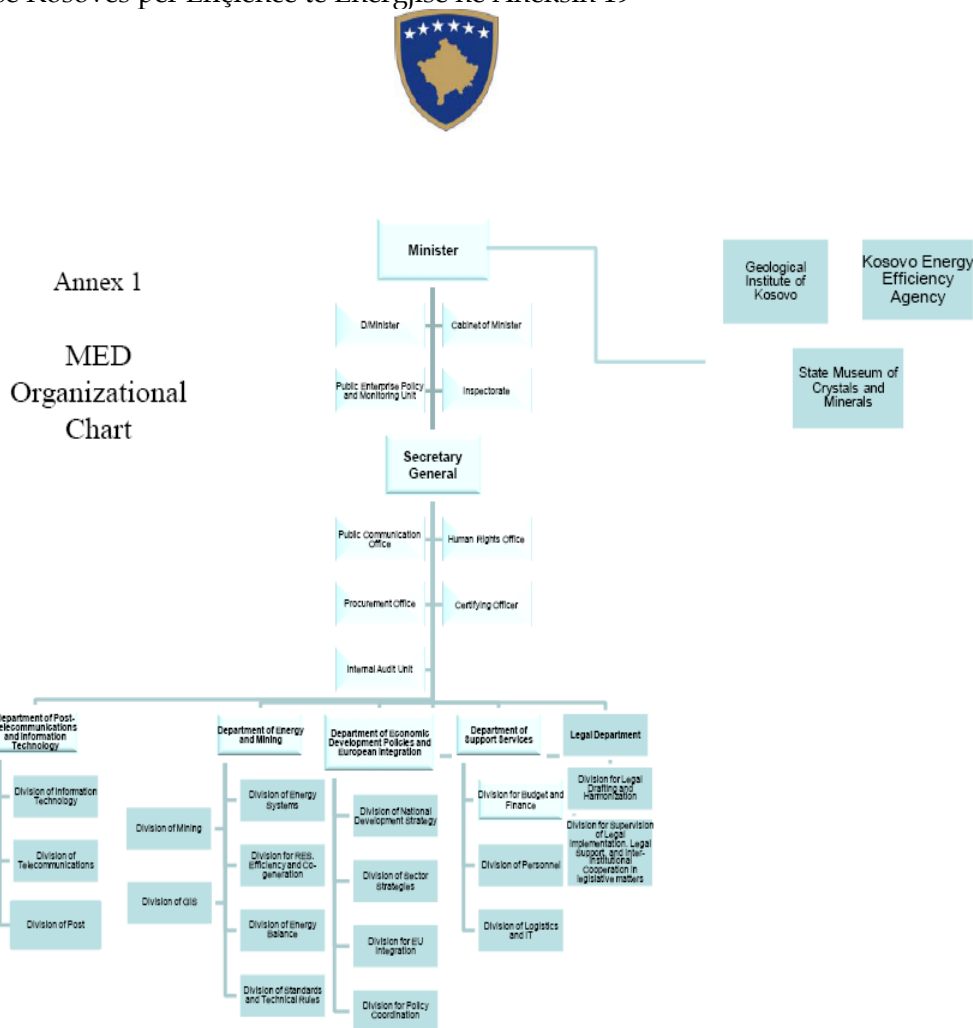
Direktiva 2006/32/EC është transpozuar me Udhëzimin Administrativ 15/2008. Ky udhëzim është nën procedurën e shqyrtimit, draft i cili përcakton detyrimet e palëve përkatëse për sigurimin e informacionit të nevojshëm për përdorim nga konsumatorët. Ky informacion do të shërbejë për të siguruar certifikatat e bardha. Aplikimi i certifikatave të bardha pritët të bëhet pas vitit 2015.

- Ju lutemi tregoni një organogram dhe informata mbi nivelet e personelit dhe përgjegjësitë e autoriteteve përkatëse të energjisë (ministra, agjencitë, rregullatori, etj), si dhe masat e planifikuara për të siguruar pavarësinë efektive të rregullatorit të energjisë, siç kërkohet nga pako e tretë e tregut të brendshëm të energjisë?

Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE) është përgjegjëse për hartimin dhe zbatimin e politikave të Qeverisë në fushën e Energjisë dhe Minierave. Organizimi dhe aktivitetet e MZHE-së janë të bazuara në ligjet e aplikueshme, rregulloret dhe aktet nënligjore si dhe rregullores së tanishme.

Për më shumë detaje në lidhje me Rregulloren nr. 03/2012 mbi organizimin e brendshëm dhe sistematizimin e vendeve të punës në MZHE ju lutem referojuni Aneksit 18. Rregullorja përcakton kornizën ligjore për funksionet, detyrat dhe përgjegjësitë e të gjitha strukturave të MZHE-së.

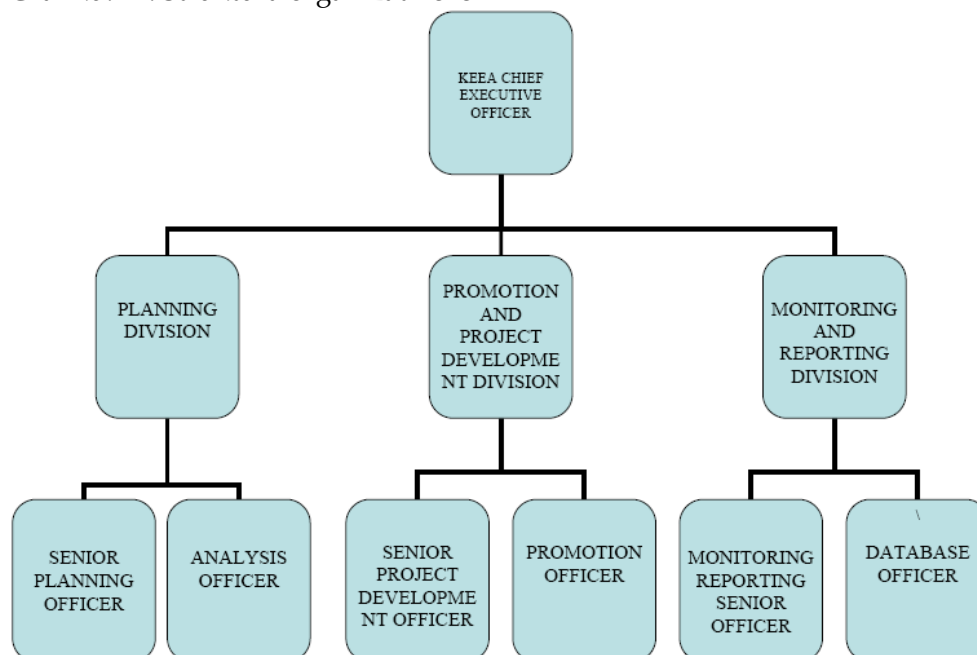
Për më shumë detaje në lidhje me Rregulloren nr. 08/2011 për organizimin e brendshëm të Agjencisë së Kosovës për Eficiencë të Energjisë në Aneksin 19

Numri i përgjithshëm i të punësuarve në Departamentin e Energjisë dhe Minierës-MZHE: 22.

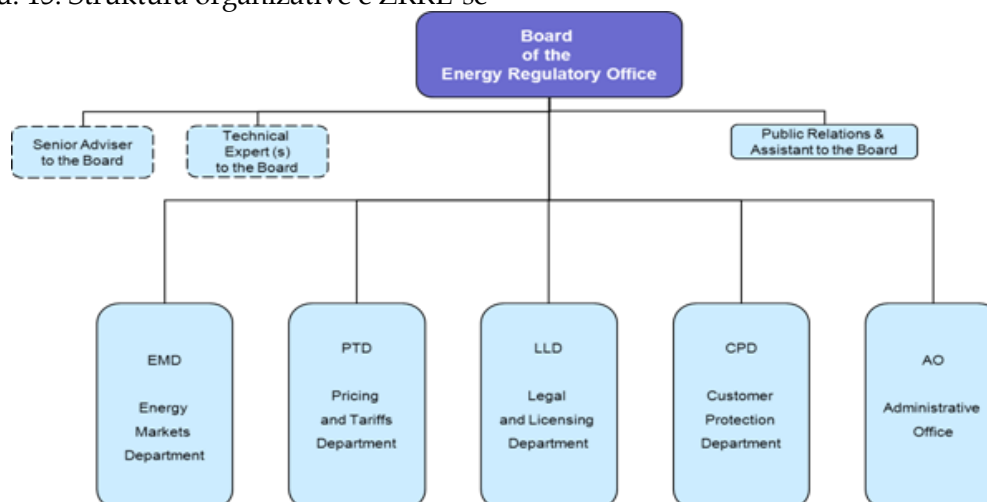
Agjencia e Kosovës për Eficiencë të Energjisë zbaton politikat e eficiencës së energjisë, nëpërmjet vlerësimit të kursimit të energjisë dhe implementimin e masave të eficiencës së energjisë në të gjithë sektorët e konsumit të energjisë. Numri i përgjithshëm i të punësuarve: 4. Kualifikim të lartë: 3. Profesionistë Superior: 1.

Grafiku. 14. Struktura organizative e AKEE

Zyra e Rregullatorit të Energjisë (ZRRE) është një agjenci e pavarur e themeluar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës në përputhje me nenin 119.5 dhe 142 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës. ZRRE-ja udhëhiqet nga Bordi (5 anëtarë) i cili është propozuar nga Qeveria dhe i emëruar nga Kuvendi i Kosovës. ZRRE-ja përbëhet prej 4 departamenteve dhe administratës. Pavarësia financiare dhe e vendim-marrjes së ZRRE-së është përcaktuar me Kushtetutë dhe me Ligjin për Rregullatorin e Energjisë, dhe është në përputhje të plotë me pakon e tretë të legjislacionit të BE-së për energjinë. Numri i përgjithshëm i të punësuarve në ZRRE është 28 (duke përfshirë edhe 5 anëtarë të Bordit). Kualifikimet: arsimi i mesëm profesional 5, arsimi i lartë 19 dhe profesionistë superiore 4.

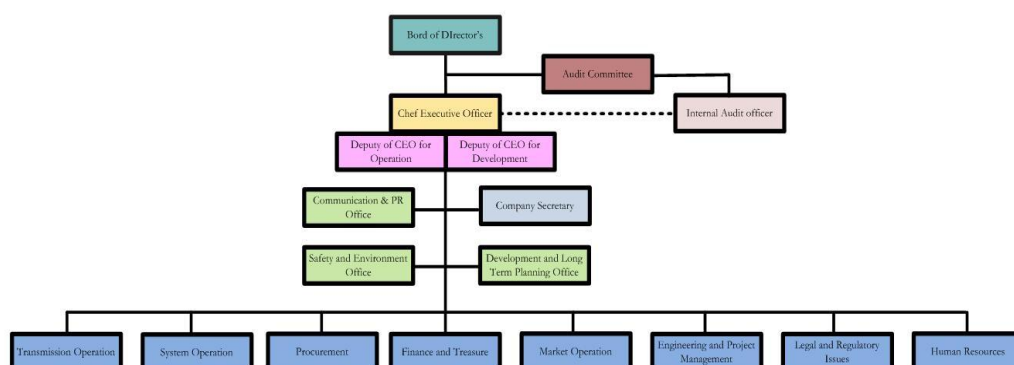
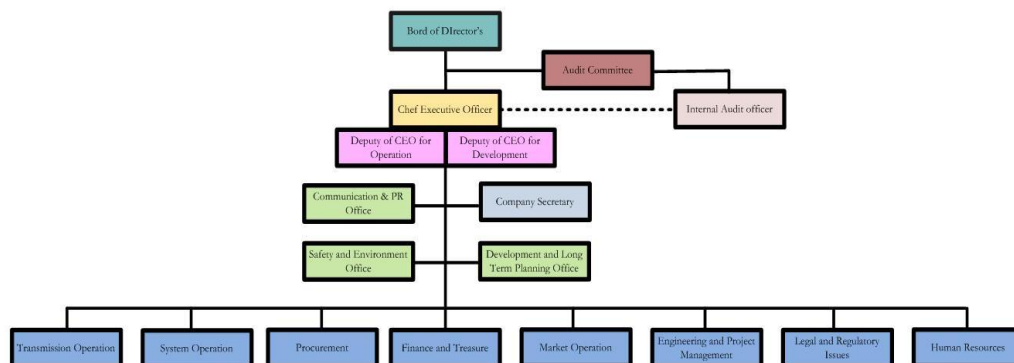
Grafiku. 15. Struktura organizative e ZRRE-së

Operator Sistemi, Transmisioni dhe Tregu të Kosovës funksionon nën dy licenca të lëshuara nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë: (1) licencë për Operator Sistemi, Transmisioni dhe (2) Licenca për Operatorin e Tregut të Energjisë Elektrike. KOSTT është përgjegjës për planifikimin, zhvillimin, mirëmbajtjen dhe operimin e sistemit të transmisionit të energjisë elektrike në Kosovë; të siguroj një qasje të hapur dhe jo-diskriminuese, funksionim të ri të tregut të energjisë elektrike, të siguroj kushte që nxisin konkurrencën në Kosovë; të bashkëpunojë me Operatorët, Sistemin, Transmisionit (OST) fqinjë për të mirën e Kosovës dhe të rajonit

Numri i përgjithshëm i të punësuarve: 369. Kualifikimet: Pa kualifikim 5, kualifikimi i ulët 30, arsimi i mesëm profesional 192, kualifikim të lartë 23, arsimi i lartë 7 dhe profesionistët superiore 112.

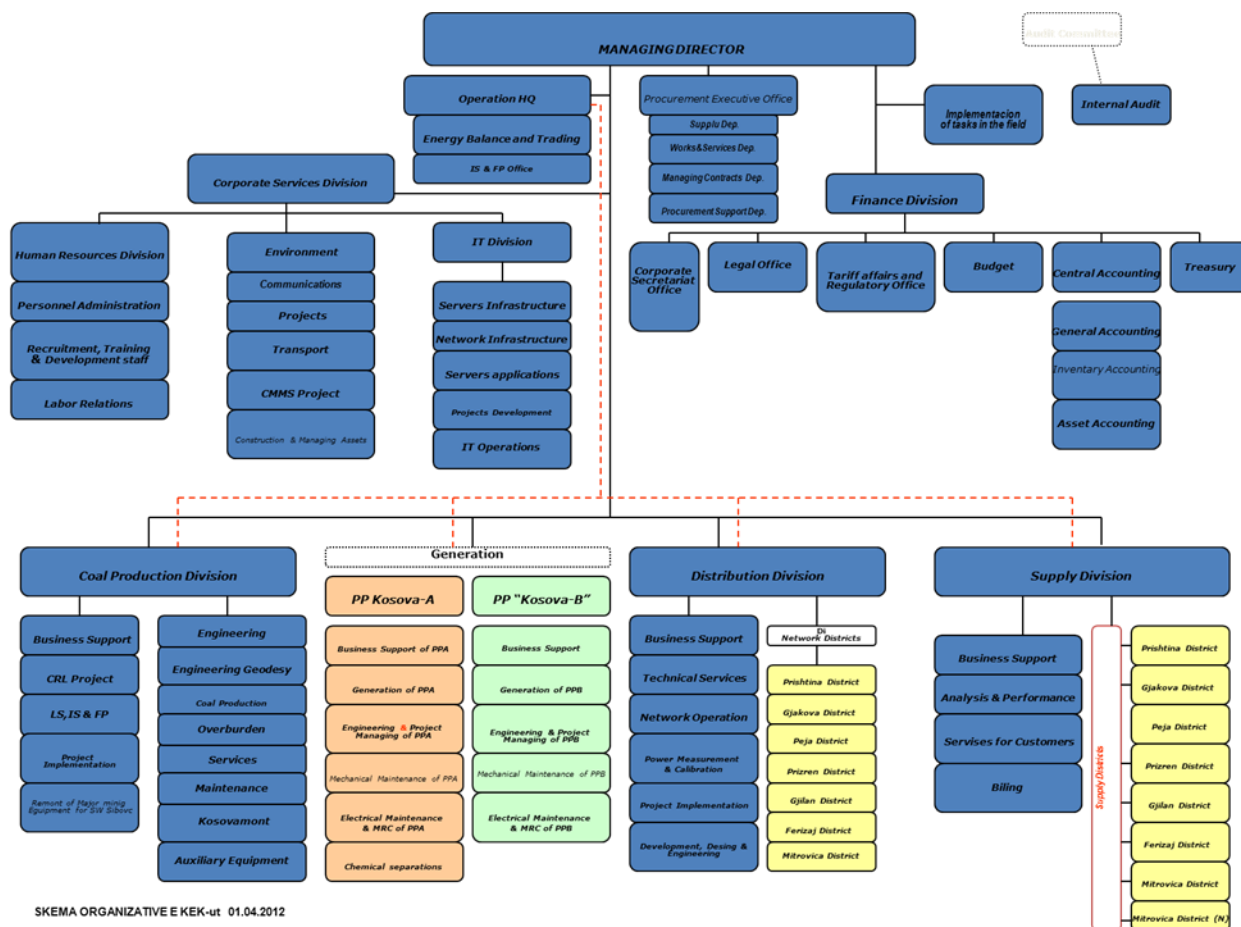
Grafiku. 16. Struktura Organizative e KOSTT

Korporata Energjetike e Kosovës sh.a. (KEK) është korporata e vetme e energjisë në Republikën e Kosovës. KEK sh.a. është e integruar vertikalisht dhe është themeluar ligjërisht në fund të vitit 2005. Biznesi kryesor i Korporatës është prodhimi i thëngjillit, prodhimi i energjisë dhe furnizimi me energji, shitje dhe kujdes ndaj konsumatorit të shërbimit. Në përmbushjen e funksioneve të përmendura më lart KEK-u është i organizuar në katër divizioneve kryesore: miniera, prodhim, shpërndarje dhe ndarje të furnizimit. Ka dy miniera të hapura të argjilave, domethënë miniera e Mirash-it dhe miniera e Bardh-it, dy termocentralet, TC “Kosova A” dhe TC “Kosova B”, rreth 18.898 km (nga 0.4 kV në nivel të tensionit 35 kV) të rrjetit të shpërndarjes që mbulojnë tërë territorin e Kosovës dhe operacioni është finalizuar me aktivitetin e furnizimit, duke përfshirë funksionin e shitjes së energjisë. Funksionet e KEK-ut janë të rregulluara sipas politikës së Zyrës së Rregullatorit të Energjisë së Republikës së Kosovës. Numri i përgjithshëm i të punësuarve është 7532.

Punonjësit e pakualifikuar 279, kualifikimit të ulët 1728 të punësuar, arsim të mesëm profesional 4238 të punësuar, kualifikim të lartë 201 të punësuar, arsimin të lartë 241 të punësuar, universiteti 816 të punësuar, master 25 të punësuar dhe doktoraturë 4 punonjës.

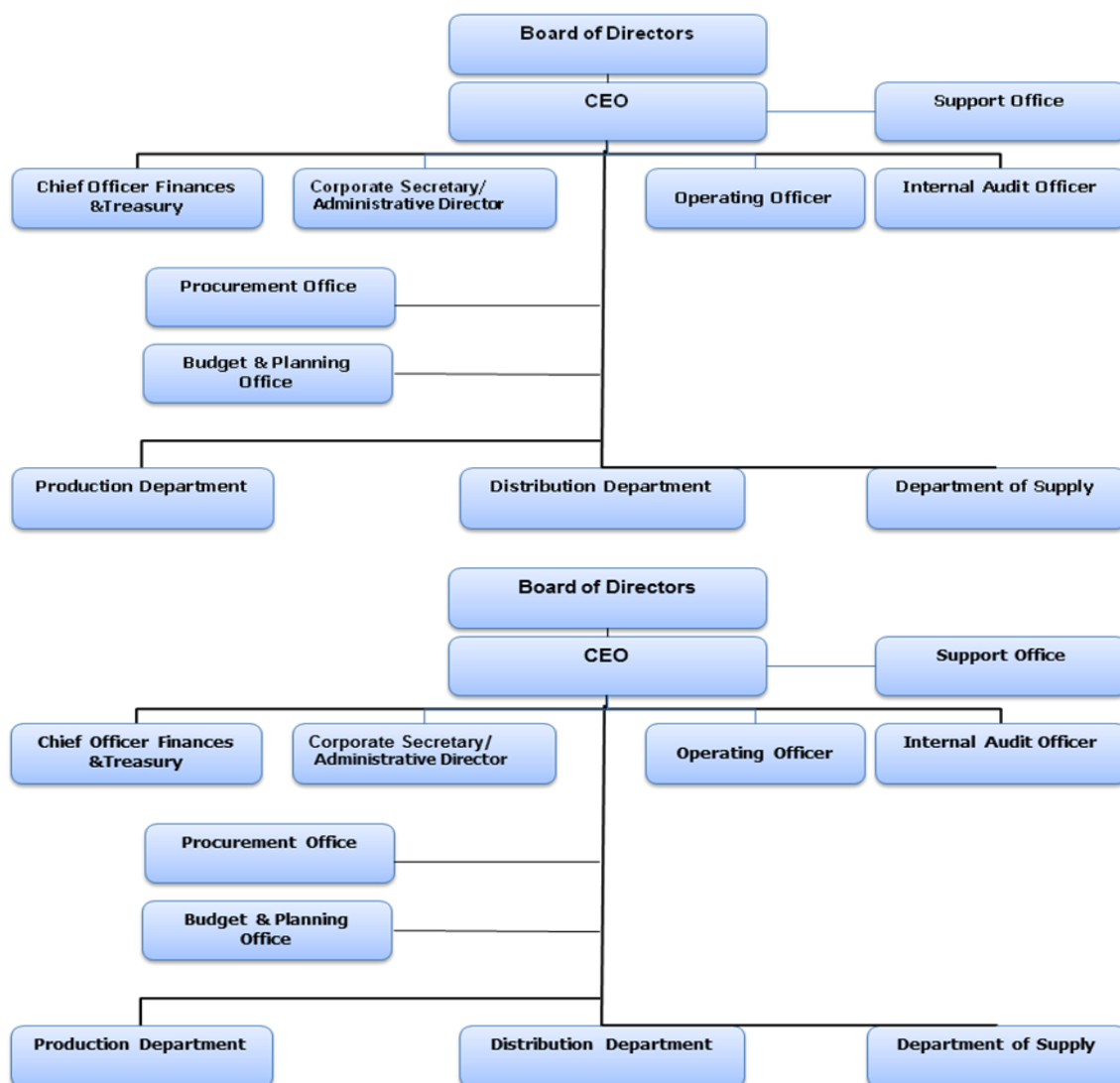
Grafiku 17. Struktura Organizative e KEK-ut

SKEMA ORGANIZATIVE E KEK-ut 01.04.2012

Ngrohtorja e Qytetit - Prishtinë - Termokos SH.A. është ngrohja e qytetit në Prishtinë. Zakonisht, sezoni i ngrohjes fillon më 15 tetor dhe mbaron më 15 prill. Përveç ofrimit të ngrohjes për konsumatorët e saj, kompania është përgjegjëse për funksionimin dhe mirëmbajtjen e kaldajave dhe rrjetit primar deri në shkëmbimi të ngrohjes në nënstacione. Numri i përgjithshëm i të punësuarve: 207. Kualifikimet: kualifikimi i ulët 9, edukimi i mesëm 149, kualifikimi të lartë 14, profesionistë superior 35.

Grafiku. 18. Struktura Organizative e Termokos-it

- Cilat janë nevojat e mundshme të investimeve në nën-sektorë të ndryshme të energjisë për periudhën deri në vitin 2015, dhe më pas nga 2015-2020? Çfarë lloji i financimit është parashikuar (publik, privat) dhe cilat janë burimet e financimit?

Investimet e planifikuara për vitin 2012-2015, MZHE-ja duhet të përqendrohet në zbatimin e projekteve në ngrohje, gaz natyror dhe masat EE.

Këto investime synojnë sektorin publik dhe janë planifikuar për t'u realizuar nëpërmjet financimeve nga buxheti i Republikës së Kosovës dhe përdorimin e linjave të kreditit të mbështetura nga Banka Botërore dhe KfW-ja.

Tabela 115. Projektet në tabela

Lloji i projektit	Viti	Emri i projektit	Qëllimi i projektit	Situata aktuale	Shuma e financuar	KB/Donatori

Promovimi dhe implementimi	2012 -2014	Mbështetje në eficiencën e energjisë dhe promovimin e BRE-së	Asistencë për MZHE-në, Agjencinë e Eficiencës së Energjisë dhe zyrat e EE-së në komuna	Kompania e cila do të sigurojë asistencë është zgjedhur. Asistenca do të fillojë në muajin qershor.	1.500.000,00	Komisioni Evropian
Promovimi dhe implementimi	2012 - në procesin e vendimmarjes	Studimi dhe Implementimi i masave të EE-së në ndërtesa publike - niveli komunal	Zbatimi i masave të EE-së në 30 ndërtesa të identifikuar -niveli komunal	Projekti është në procesin e vlerësimit nga ana e WBIF.	7.500.000,00	WBIF - mbështetur nga KfW Kredi të butë & grand
Promovimi dhe implementimi	2012 - në procesin e vendimmarjes	Studimi dhe Implementimi i masave të EE-së në ndërtesat publike e menaxhuar nga niveli qendror	Implementimi i masave të EE-së në ndërtesat publike - niveli qendror	Projekti është në procesin e vlerësimit nga ana e WBIF.	10.700.000,00	WBIF - mbështetur nga Banka Botërore Kredi të butë
Promovimi dhe implementimi	2012 - në procesin e vendimmarjes Aplikimi i dorëzuar nga Kroacia - mbështetur nga Kosova	Krijimi i një programi rajonal të EE-së për vendet e Ballkanit Perëndimor	Krijimi i një programi financiare për zbatimin e masave të EE-së, mbështetje për ESCO, si dhe përfshirjen e sektorit privat.	Projekti është në procesin e vlerësimit nga ana e WBIF.	23.350.000,00 - grand 160.000.000,00 - kredi të butë	WBIF - mbështetur nga EBRD
Studimi	2012-2014	Studim mbi prodhimin e energjisë nga biokarburantet		Sipas procesit të tenderimit		Buxheti i Kosovës

Studimi	2012	Studimi për ngrohjen qendrore në Pejë, Prizren, Gjiçan dhe Ferizaj	Mundësia për të instaluar një sistem ngrohje dhe ujë të nxehtë në këto komuna	Sipas procesit të tenderimit	90,000.00 €	Buxheti i Kosovës
Studimi	2013	Studimi i fizibilitetit shpërndarja e rrjetit të Gazit Natyror në Kosovë.	Lidhja në rrjete rajonale të gazit, si dhe zhvillimi i rrjetit të shpërndarjes të brendshme		100,000.00€	Buxheti i Kosovës
Implementimi	2011-2013	Përmirësimi i ngrohjes qendrore - Projekti i bashkëprodhimit mes Termokos-it dhe Kosova B	Rehabilitimi dhe zgjerimi i sistemit të ngrohjes qendrore të Prishtinës	në vazhdim	26,800,000,00 Komuna e Prishtinës - 2 mil KfW - 6 mil - grand , 5 mil kredi dhe BE - 13.8 mil-grand	Komuna e Prishtinës KfW-ja dhe BE-ja

Tabela 116. Projektet e planifikuara kapitale të KOSTT-it

Nr.	Projekti	Forma e financimit	Burimi i financimit
1.	Linja e re 400 kV Kosovë-Shqipëri	Publike	Pjesërisht donacion dhe kredi të buta
2.	Linja e re 110 kV SS Rahovec- SS Theranda	Publike	KOSTT (kredi)
3.	Ri-vitalizimi i linjës 110 kV L155/2 në koordinim të ndërtimit të SS Leposaviq 110/10kV	Publike	KOSTT (kredi)
4.	SS Dragashi dhe linja 110kV SS Kukës-SS Dragash- SS Prizren 2	Publike	KOSTT (kredi)
5.	Ri-vitalizimi i linjës 110 kV:L163/1	Publike	KOSTT (kredi)
6.	AT2-300 MVA në SS PEJA3	Publike	donacion & kredi
7.	AT2-300 MVA në SS FERIZAJ 2	Publike	donacion & kredi

Tabela 117. Projektet e planifikuara për periudhën 2015-2020

Nr.	Projekti	Forma e financimit	Burimi i financimit
1.	Linja e re 110 kV SS Pejë 3- NS Pejë 1 dhe ri-vitalizimi i SS Pejë 1	Publike	donacion & kredi
2.	Ri-vitalizimi i linjës 110 kV:L126/2 SS Pejë 2- SS Deçan	Publike	KOSTT (kredi)
3.	Ri-vitalizimi i linjës 110 kV: L179/1 SS Prizren 1 - SS Prizren 3	Publike	KOSTT (kredi)
4.	Linja e re 110 kV SS Pejë 3- HP Ujman	Publike	KOSTT (kredi)

5.	Linja e re 110 kV SS Prizren 1- SS Prizren 2	Publike	KOSTT (kredi)
6.	Linja e re 110 kV SS Pejë 1- SS Deçan	Publike	KOSTT (kredi)
7.	Ri-vitalizimi i linjës 110 kV: L118/1 SS Prishtinë 1 - SS Kosova A	Publike	KOSTT (kredi)

Korporata Energjetike e Kosovës (KEK) është e angazhuar në zvogëlimin e ndikimit mjedisor të Termocentralit të Energjisë së Kosova A. KEK-u ka ndërmarrë një projekt me një kosto prej 25 milion € për zëvendësimin e precipitatorve elektrostatik (Elektro Filtra EF) të njësive aktive të TC Kosova A . Kjo do të reduktojë emetimet e hirit dhe pluhurit në përputhje me Direktivën e BE-së mbi impiantet e mëdha të Djegieve. Aktualisht, zëvendësimi i EF-së në njësinë A5 është në proces dhe pritet të përfundojë në muajin korrik të vitit 2012. I tërë financimi i këtij projekti bëhet nga KEK-u.

KEK-u është duke e riparuar deponinë e hirit afër TC Kosova A, duke përdorur metodat ekologjikisht të pranueshme dhe po ndërton një sistem hidraulik për transportin e hirit. Financimi është i mbuluar nga Banka Botërore dhe KEK-u.

Duke marrë parasysh nevojën për të krijuar sigurinë e energjisë në Kosovë, KEK-u ka nisur procedurat për rehabilitimin e A2 në TC Kosova A, pasi potenciali i prodhimit i 100 MW nga A2 mbetet opsioni i vetëm i KEK-ut derisa vendoset kapaciteti i ri. Riparimi/rishikim i kapitalit nuk përfshin zgjerimin e gjatësisë së jetës së punës, por synon për të siguruar qëndrueshmërinë e njësive deri në mbylljen e saj të planifikuar në fund të vitit 2017 në përputhje me Strategjinë e Energjisë të Kosovës, 2009-2018. Financimi do të mbulohej nga KEK-u.

Për një kohë të gjatë, KEK-u ka kryer në mënyrë periodike (të vazhdueshme) riparimin/renovimin e dy njësive të TC Kosova B. Gjatë vitit 2011, riparimet kapitale janë realizuar në njësinë B1, ndërsa në 2012 njësiti B2 do të nënshtrohet përmes riparimeve kapitale. Këto renovime janë financuar nga KEK-u dhe do të përmirësojnë disponueshmërinë e njësive gjeneruese.

Projektet e rrjetit që do të zbatohen

Në mënyrë që të zvogëlohen humbjet e përgjithshme të rrjetit, shume projekte të fundit janë zbatuar nga KEK-u në rrjetin e shpërndarjes. Këto projekte kanë ndihmuar në përmirësimin e cilësisë së rrjetit, të tilla si ulja e humbjeve për 2.84%, përkatësisht prej 39.52% në vitin 2010, deri 36.68% në vitin 2011. Sistemi 110kV shërben si shtyllë kryesore për furnizimin me energji për shtatë rrethet e Kosovës. Distriktet përdorin sistemin 35kV dhe 10kV për të shpërndarë energji në vende të tyre, duke furnizuar shumicën e konsumatorëve përmes 10/0, 4kV transformatorëve. Niveli i rrjetit 10kV përmban përafërsisht 600-10kV dalje dhe 7000-10/0, 4kV transformatorëve.

Nevoja për projekte do të rishikohet dhe azhurnohet çdo vit për të siguruar se bizneset e ndryshueshme dhe kushtet e sistemit janë llogaritur. Projektet do të vazhdojnë të konsiderohen në vitet e ardhshme si pjesë e planit të përgjithshëm strategjik për zhvillimin e rrjetit. Ky studim do të përpiqet që të modeloj elasticitetin e kërkesës të ngarkesës, duke marrë parasysh se rregullorja e konsumatorëve do të reduktojë humbjet komerciale dhe do të sigurojë që planet e zbatimit të marrin në konsideratë ndryshimet rajonale.

Tabela 118. Projektet e planifikuara të rrjetit

Prioritet Rendi	Fusha
0	Projekte të bartura nga viti 2010 deri 2014
1	2011 Matja - Instalimi, komunikime dhe furnizime
2	Mbrojtja, zbatimi dhe furnizime të ndryshme për nënstacione të zgjedhura
3	Përforcim vjetor i rrjetit
4	Përmirësimi vjetore i matjes
5	Projektimi dhe ndërtimi i 110/35/10(20) kV SS Vaganica dhe ri-konfigurimi i 35kV dhe 20kV rrjeteve në zonën e Mitrovicës.
6	Inxhinierët civil punojnë për shtrimin e 10 (20) dhe 0.4 kV kablllo në SS Gjilani V (Kostot e tjera janë financuar nga Qeveria Zvicerane)
7	Përmirësimi i SS Prishtina 3 nga 35/10kV, 32MVA tek SS Prishtina 6 110/10(20)kV, 80MVA
8	Shtimi i 110/xx kV transformatorëve tek SS Viti, Deqan, Klinë, Istog, Prizren 1, Gjakovë 1, dhe Therandë
9	Përmirësimi i SS Malishevë nga 35/10kV, 24MVA në 10/10(20)kV, 63MVA
10	Përmirësimi SS Fushe Kosova nga 35/10kV në SS Fushe Kosova 110/10(20)kV
11	Ndërtimi i ri i 110/20kV, 40MVA SS në Bondsteel
12	Përmirësimi SS Shtime nga 35/10kV, 24MVA në 110/10(20)kV, 63MVA
13	Zbatimi i DMS dhe automatizimi i plotë i nënstacionit
14	Përmirësimi SS Kaçanik nga 35/10kV, 24MVA në 110/10(20)kV, 63MVA
15	Ndërtimi i 35/10kV SS Junik
16	Përmirësimi i SS Drenas nga 35/10kV në SS Drenas 110/10(20)kV
17	Përmirësimi SS Dragash nga 35/10kV në SS Dragash 110/10(20)kV

- Cili është statusi i përputhjes me Traktatin Euratom dhe dispozitave acquis të Euratom-it në lidhje me sigurinë bërthamore dhe mbrojtjen nga rrezatimi?

Ligji 03/L-104 për Mbrojtjen nga Rrezatimi Jo-jonizues, Jonizues dhe Sigurinë Nukleare aktualisht është në fuqi, në Raportin e Progresit dhe nga ekspertët u vlerësua si shumë i përgjithshëm dhe nuk e ka 'acquis communautaire' të transpozuar, prandaj nuk është në përputhje me Traktatin e Euratom-it. Për shkak të këtyre arsyeve, modifikimi dhe ndryshimi i këtij ligji u iniciua për të siguruar transpozimin e direktivave të më poshtme të BE-se:

- a. Direktiva 96/29/Euratom e datës 13 maj 1996 që përcakton standardet bazë të sigurisë për mbrojtjen e shëndetit të punonjësve dhe të publikut të përgjithshëm kundër rreziqeve që lindin nga rrezatimi jonizues;
- b. Direktiva 97/43/Euratom e datës 30 qershor 1997 mbi mbrojtjen e shëndetit të individëve kundër rreziqeve të rrezatimit jonizues në lidhje me ekspozimin mjekësor, dhe shfuqizon Direktivën 84/466/Euratom;
- c. Direktiva 2003/122/Euratom e datës 22 dhjetor 2003 mbi kontrollin e aktivitetit të lartë të burimeve radioaktive dhe burimeve jetime;
- d. Rekomandimi i Komisionit i datës 8 qershor 2000 për zbatimin e nenit 36 të Traktatit Euratom në lidhje me monitorimin e nivelet e radioaktivitetit në mjedis për qëllim të vlerësimit të ekspozimit të popullatës në tërësi (2000/473/Euratom);
- e. Direktiva 2011/70/Euratom e datës 19 korrik 2011 ngritjen e një kornize të Komunitetit për menaxhimin e përgjegjshëm dhe të sigurt të karburantit të shpenzuar dhe mbeturinave radioaktive;
- f. Vendimi i Komisionit i datës 5 mars 2008 krijimi i dokumentit standard për mbikëqyrjen dhe kontrollin e dërgesave të mbetjeve radioaktive dhe shpenzimet e karburantit të përmendura në Direktivën e Këshillit 2006/117/Euratom;
- g. Rekomandimi i Komisionit i datës 4 dhjetor 2008 mbi kriteret për eksportin e mbeturinave radioaktive dhe shpenzimi i karburantit në vendet e treta;
- h. Direktiva 2009/71/Euratom e datës 25 qershor 2009 krijimin e një kuadri të Komunitetit për sigurinë bërthamore të instalimeve bërthamore dërgesa e substancave radioaktive;
- i. Rekomandimi i Komisionit të datës 15 dhjetor 2005 në udhëzimet për zbatimin e Rregullores (Euratom) Nr. 302/2005 mbi zbatimin e masave mbrojtëse të Euratom-it;
- j. Direktiva 89/618/Euratom e datës 27 Nëntor 1989 në informimin e publikut të gjerë në lidhje me masat e mbrojtjes shëndetësore që do të aplikohen dhe hapat që do të merren në rast të një emergjencës radiologjike;
- k. Vendimi i datës 14 Dhjetor 1987 mbi marrëveshjet e Komunitetit për shkëmbimin e hershëm të informacionit në rast të një emergjence radiologjike (87/600/Euratom);
- l. Rregullorja (KE-së) Nr. 428/2009 e datës 5 Maj 2009 ngritjen e një regjimi të komunitetit për kontrollin e eksporteve, transferimin, ndërmjetësimin dhe kalimin tranzit të artikujve me përdorim të dyfishtë;
- m. Rregullorja (Euratom) Nr. 3954/87 e datës 22 dhjetor 1987 që përcakton nivelet maksimale të lejuara të ndotjes radioaktive të ushqimeve dhe të lëndëve të ushqyerit, pas një aksidenti bërthamor ose ndonjë rasti tjetër të emergjencës radiologjike.
- n. Direktiva 90/641/Euroatom e datës 4 dhjetor 1990 mbi mbrojtjen operacionale të punëtorëve të ekspozuar ndaj rrezikut të rrezatimit jonizues gjatë aktiviteteve të tyre në zonat e kontrolluara;
- o. Rregullorja e Këshillit 93/1493/Euroatom e datës 8 qershorit 1993 rreth transportimit të substancave radioaktive ndërmjet Shteteve Anëtare.

- Ju lutemi jepni informacion mbi strukturën e Autoritetit Rregullativ Kombëtar (ARK) në fushën e sigurisë nukleare dhe menaxhimin e mbeturinave radioaktive, duke përfshirë mbrojtjen nga rrezatimi dhe gatishmëria emergjente radiologjike.

MMPH-ja, si Autoritet Rregullativ për Sigurinë Bërthamore me vendimin nr. 015/211, me datë 20 qershor 2011 është emëruar Ushtruesi i detyrës së Krye-shefit Ekzekutiv të Agjencisë. Kjo ndiqet nga vendimi i kreut të Agjencisë në transferimin e dy zyrtarëve nga Departamenti i Mjedisit të MMPH-së për Agjencinë. Për shkak të mungesës së buxhetit, Agjencia nuk ka qenë ende plotësisht funksionale. Megjithatë, për vitin 2012 është ndarë një buxhet prej 28,000 € për Agjencinë e cila mundëson hapjen e dy pozitave të tjera, pozita e një Zyrtari për Mbrojtjen nga Rrezatimet dhe pozita e një Zyrtari për Sigurinë Bërthamore.

Ligji për Agjencinë e Kosovës për Mbrojtjen nga Rrezatimi dhe Sigurinë Nukleare përcakton të gjitha përgjegjësitë, detyrat dhe kompetencat e Agjencisë, si dhe parashikon agjencinë për të kaluar në kuadër të Zyrës së Kryeministrit. Kohët e fundit, ligji është miratuar në Kuvend.

- A keni një program kombëtar të menaxhimit të mbeturinave që mbulojnë të gjitha llojet e mbetjeve radioaktive dhe të gjitha fazat e menaxhimit duke përfshirë asgjësimin përfundimtar? Cili është kapaciteti ekzistues dhe i planifikuar për ruajtjen e karburantit të harxhuar dhe mbetjet radioaktive?

Kosova ende nuk ka një program të menaxhimit të mbeturinave e cila do të përfshinte të gjitha llojet e mbeturinave radioaktive. Megjithatë, në kuadër të projektit rajonal për mbështetjen e Agjencisë për ngritjen e kapaciteteve për identifikimin dhe menaxhimin e mbeturinave radioaktive të burimeve radioaktive të mbyllura, duke përfshirë shkopinjtë ndriçues radioaktiv, është duke u zbatuar. Gjithashtu, i njëjti projekt parashikon hartimin e një projekti për Vend-depozitimet Radioaktive.

- Ju lutem jepni informacione mbi normat e faturimit dhe inkasimit të KEK-ut gjatë pesë viteve të fundit dhe shkurtimisht analizoni treguesit kryesorë financiarë të kompanisë.

Energjia e faturuar në lidhje me energjinë në dispozicion për shitje është në një trend në rritje, në vitin 2007 ishte 70%, 80% në vitin 2008, 79% në vitin 2009, 78% në vitin 2010, dhe 82% në vitin 2011. Gjithashtu, energjia e grumbulluar (inkasimi) në lidhje me energjinë e faturuar ka një tendencë në rritje, në vitin 2007-it ishte 77%, 76% në vitin 2008, 81% në vitin 2009, 88% në vitin 2010, dhe 91% në vitin 2011. Të dhënat janë paraqitur më poshtë:

Period	Energy Available for Sale (GWH)	Energy Billed (GWH)	Billed as % EAFS	Billed (MIL '€)	Collected (MIL '€)	Collected as % Billed	Collected as % Energy Supplied
Actual 2007	3,230	2,258	70%	145	111	77%	54%
Actual 2008	3,490	2,780	80%	178	135	76%	60%
Actual 2009	3,845	3,049	79%	197	160	81%	64%
Actual 2010	4,301	3,374	78%	202	178	88%	69%
Actual 2011	4,356	3,569	82%	221	201	91%	75%

KEK-u ka një sistem të hollësishëm të raportimit të bilancit të energjisë për të përcaktuar sasinë e energjisë së humbur për çdo rrugë.

Tabela 119. treguesit kryesorë financiarë të KEK-ut

Item	2007	2008	2009	2010	2011
Profit	(36,264)	(1,945)	4,859	14,148	16,517
Assets	263,900	315,317	419,137	507,983	526,914
Liquidity	0.68	1.09	1.81	2.23	2.13

Sipas raporteve të auditorit të jashtëm, në vitin 2011, KEK-u ka arritur të ketë një fitim prej 16.5 mil euro nga humbja e 36.2 mil euro në vitin 2007, si dhe të rrisë asetet e kompanisë nga 2007 për 263 mil. Euro. Në vitin 2011, kompania kishte një koeficient likuiditetit 2.13, e cila synon që detyrimet afatshkurtra mund të mbulohen nga asetet që qarkullojnë më shumë se dy herë.

3.9.10. Mjedisi dhe ndryshimet klimatike

3.9.9.1. Politika e Përgjithshme e Mjedisit

- Ju lutem tregoni parimet kryesore që forcojnë legjislacionin mjedisor dhe përshkruajnë kornizën për mbrojtjen e mjedisit? A ka Kosova një strategji afatgjatë që qeverise mbrojtjen e ambientit dhe/ose një strategji të zhvillimit të qëndrueshëm, së bashku me një program konkret të veprimit? Cili është niveli i investimeve në infrastrukturën mjedisore gjatë 3 viteve të fundit dhe buxheti aktual i alokuar për mjedisin?

Kushtetuta e Republikës së Kosovës ka vendosur mbrojtjen e mjedisit si një nga vlerat e rendit kushtetues të Republikës së Kosovës (Neni 7). Sipas nenit 52 (pjesë e kapitullit mbi të Drejtat dhe Liritë Themelore), Natyra dhe biodiversiteti, mjedisi dhe trashëgimia kombëtare, janë konsideruar të jenë përgjegjësi e të gjithëve. Për më tepër, Neni 52 thekson se të gjithëve duhet të ju sigurohet mundësia për t'u dëgjuar nga institucionet publike dhe mendimet e tyre të konsiderohen për çështjet që ndikojnë mjedisin në të cilin ata jetojnë dhe ndikimi në mjedis duhet të konsiderohet nga institucionet publike në proceset e vendimmarrjes.

Korniza legjislative që rregullon mbrojtjen e mjedisit përfshin ligjet e mëposhtme: Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit nr. 03/L- 025, Ligji mbi Mbrojtjen e Natyrës nr. 03/L-233, Ligji për Zonat e Veçanta të Mbrojtura nr. 03/L- 039, Ligji për mbrojtjen nga zhurma, nr. 02 / L-102, Ligji për Kimikate, nr. 02/L- 116; Ligji për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit, nr. 03/L- 230; Ligji për Vlerësimin e Ndikimit të Mjedisit, nr. 03/L- 214, Ligji mbi ujë, nr. 24/2004, Ligji për Mbeturina, nr. 02 / L - 30, Ligji për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes, nr. 03/L-043, Ligji për produktet biocide, nr. 03/L -119; Ligji për Mbrojtjen nga rrezatimi jonizues, jonizues dhe Sigurinë Nukleare, nr. 03/L - 104, dhe Ligji për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja nr. 03/L-160.

Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit i cili është akti kryesor ligjor që rregullon çështjet e mjedisit ka vendosur parimin e zhvillimit të qëndrueshëm; parimi i integritetit të mbrojtjes së mjedisit; parimi i harmonizimit gradual me standardet e BE-së, parimi i vigjilencës dhe parandalimit, parimi i parandalimit, mungesa e njohurive të përgjithshme teknologjike; parimi “ndotësi paguan”; parimi “shfrytëzuesi paguan”, parimi i përgjegjësisë së filialit; parimi i masave inkurajuese, parimi i mbrojtjes së të drejtave gjyqësore; parimi i qasjes publike në dokumente zyrtare; parimi i mbrojtjes së nivelit të lartë, parimi i përputhshmërisë me Ligjin e BE-së, parimi i masave të mëparshme, parimi do të thotë që dëmi mjedisor duhet të rregullohet në burim, dhe parimi i mbulimit të shpenzimeve, si shtylla që udhëheqin legjislacionin primar dhe sekondar.

Kosova është duke zbatuar Strategjinë për Mjedisin dhe Zhvillimin e Qëndrueshëm 2005-2015 dhe Planin e Veprimit të Kosovës për Mjedis 2006-2010. Strategjia është shqyrtuar në vitin 2011 dhe u zëvendësua me Draft-strategjinë 2012-2021 dhe Planin e Veprimit për periudhën 2012-2016. Strategjia e re parashikon një kornizë të qartë të investimeve infrastrukturore të mjedisit në lidhje me mbrojtjen e mjedisit.

Strategjitë nën-sektoriale si më poshtë janë hartuar: Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitetin 2011 - 2020 e miratuar nga Kuvendi; Draft-strategjia (2011-2021) dhe Plani i Veprimit për kualitetin e ajrit (2011-2016); Draft Plani Strategjik i Kosovës për Administrimin e Mbeturinave (2011-2020) dhe Draft-plani i intervenimit në rast të aksidenteve të mjedisit.

Gjatë 3 viteve të fundit, niveli i investimeve nga institucionet qendrore në infrastrukturën mjedisore është 9,864,512.79 Euro. (4,716,395.30 në vitin 2009, 3,877,626.14 në vitin 2010 dhe 1,270,491.37 në vitin 2011). Ndarja buxhetore për vitin 2012 është 4,265,000.00 euro.

Për periudhën 2009-2012, aktivitetet e mbështetura nga donatorë të huaj arrijnë shumën prej 23.3 milion Euro. Projekte të tjera, të cilat kanë pasur ndikim në mjedis dhe janë zbatuar nga komunat arrijnë shumën prej 42,775,536 Euro.

- Cilat janë mekanizmat për monitorimin e pajtueshmërisë me legjislacionin mjedisor dhe gjendjen e mjedisit? Çfarë lloji të instrumenteve ekonomike (taksat, detyrimet, skemat e lejeve të tregtueshme, etj) është përdorur për politikën e mjedisit? A janë konsideratat mjedisore të integruar në politikat e tjera, në veçanti bujqësore, industriale, energjisë dhe transportit?

Përputhshmëria e legjislacionit mjedisor të Kosovës me BE-në është kryer përmes monitorimit të progresit në transpozimin dhe zbatimin e legjislacionit i cili është bazuar në tabelën e përputhjes (TOC) dhe pyetësorin e implementimit (IQ).

Në aspektin e mekanizmave të monitorimit, Ligji mbi Mbrojtjen e Mjedisit, neni 50 dhe neni 51 kanë caktuar Ministrinë për Mjedis dhe Planifikim Hapësinor, si organ kryesor për monitorim, duke përfshirë komunat dhe subjektet juridike apo fizike të autorizuar nga Ministria apo ndotësit. Neni 60 i ligjit përkatës përcakton KEPA-në si organ përgjegjës për mbledhjen e të dhënave mjedisore dhe raportim mbi gjendjen e mjedisit. KEPA publikon raportin mbi gjendjen e mjedisit dy herë në vit. Për më tepër, nenet 81-91 rregullojnë mbikëqyrjen inspektuese kurse neni 83, paragrafi 1.3 përcakton inspektoratin si organ përgjegjës për mbikëqyrjen e subjekteve juridike dhe fizike në lidhje me aktivitetet e tyre në monitorimin e gjendjes së mjedisit.

Përveç kësaj, shërbimet e inspektimit dhe përgjegjësitë janë të përshkruara brenda ligjeve të veçanta mjedisore që rregullojnë mbrojtjen e mjedisit. Për të përmirësuar strukturën e inspektimit Qeveria është duke hartuar Ligjin mbi Inspektoratin e cila do të rregullojë funksionimin e përgjithshëm të shërbimeve të inspektimit në nivel qendror dhe lokal.

Kosova nuk ka mekanizma adekuate për zbatimin e instrumenteve ekonomike për mjedisin.

Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit, Neni 7 i referohet instrumenteve ekonomike për mbrojtjen e mjedisit, ndërsa neni 77 (Neni 71.1, 71.2) parashikon krijimin e një fondit të mjedisit, me një ligj të veçantë që rregullon kompetencat, administrimin, burimet financiare dhe mjetet e përdorura për mbrojtjen e mjedisit.

MMPH është duke diskutuar modalitete të ndryshme me institucionet kombëtare për krijimin e Fondit të Mjedisit.

Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit, Neni 92 thekson se në rastet kur shkelja e dispozitave të Ligjit janë të përcaktuara si vepra penale sipas Kodit Penal të Kosovës, Inspektorati i Mjedisit duhet të paraqes subjekt për ndjekje penale, ndërsa nenet 93, 94, 95 specifikojnë gjobat bazuar në shkeljen e personit juridik dhe fizik.

Ligji për Parandalimin e Integruar të Ndotjes dhe Kontrolli 2009/03-L-043, neni 4.2 specifikon se kërkesa për leje për funksionim duhet të shoqërohet me pagesën e duhur të kryer në bazë të aktit nënligjor të lëshuar nga Ministria.

Korniza ligjore mjedisore adreson çështjen e dënimeve dhe gjobave nëpërmjet Udhëzimeve Administrative shtesë: UA nr. 04/2009 për dënimet me Akuza të Detyrueshme; UA nr. 11/2011 për të përcaktuar shumën e taksës për shërbimet që lidhen me dhënien e pëlqimit mjedisor; UA nr. 07/2011 Neni 10 mbi licencimin e personave për përgatitjen e raporteve mbi vlerësimin e ndikimit në mjedis; UA nr. 01/2009, neni 13 mbi eksportin/importin Transit të mbeturinave; UA nr. 09/2009 për licencimin për administrimin e mbeturinave,

Neni 30; UA nr. 02/2009; UA nr. 02/2009 mbi nivelet maksimale të lejuara të shkarkimit dhe shpërndarjes të ndotësve në tokë, neni 11.

- A janë konsideratat mjedisore të integruar në politikat e tjera, në veçanti bujqësi, industri, energji dhe transport?

Parimet e mjedisit janë pjesë e politikave bujqësore, nëpërmjet: Ligji për Pyjet e Kosovës nr. 2003/3; Ligji për Tokën Bujqësore nr. 02/L- 26, Ligji për Gjuetinë Nr. 02/L - 53; Ligji mbi mbrojtjen nga zjarri nr. 02/L - 41; Ligji për Mbrojtjen nga Fatkeqësitë Natyrore dhe të Tjera nr. 02/L-68, Ligji mbi Mbrojtjen e Bimëve nr. 02/L-95, Ligji për Bujqësinë Organike nr. 02/L - 122, Ligji mbi Produktet për Mbrojtjen e Bimëve nr. 03/L - 042.

Lidhur me politikat industriale, Qeveria nuk ka një strategji të miratuar në industri që do të trajtojë mbrojtjen e mjedisit. Sektori i energjisë ka përfshirë mbrojtjen e mjedisit brenda strategjisë së tyre sektoriale. Strategjia e Kosovës për Energjinë 2009-2018, pika 3.6 dhe 11.7 adreson nevojën për mbrojtjen e mjedisit. Një plan i veçantë i masave përkatëse dhe aktiviteteve është përgatitur dhe po zbatohet. Strategjia e ngrohjes në Kosovë 2011-2018, pika 3.7 trajton mbrojtjen e mjedisit nga perspektiva energjetike dhe nevojën për reduktimin e energjisë së konsumuar për ngrohje për të lehtësuar zbutjen e ndikimeve negative në mjedis. Për më tepër, objektivi strategjik 7.1.2 përshkruan politikat e duhura dhe masat për të siguruar krijimin e kushteve për shfrytëzimin e burimeve alternative të energjisë dhe BRE për ngrohje, me një ndikim pozitiv në mbrojtjen e mjedisit dhe një zhvillim të qëndrueshëm të sektorit.

Për më tepër, Projektligji për rrugë dhe taksën ekologjike për automjetet është në fuqi. Mjetet për kontrollimin e lirit të gazit nga automjetet ka qenë e rregulluar me UA Nr. 2008/13 Kontrolli teknik i mjeteve Nenit 21.

Ju lutem përshkruani ndonjë iniciativë apo program në lidhje me Bashkëpunimin Rajonal në fushën e mjedisit në të cilin Kosova merr pjesë.

Kosova merr pjesë në Rrjetin Rajonal të Mjedisit për Anëtarësim (RENA) i cili synon forcimin e kapaciteteve njerëzore të përfituesit për procesin e anëtarësimit në BE.

Aktivitetet e projektit janë duke u zbatuar përmes katër grupeve punuese si vijon:

- a. Investimet strategjike dhe të Planifikimit - (Grupi Punues 1);
- b. Ndryshimi i Klimës - (Grupi Punues 2);
- c. Bashkëpunimi Ndërkufitar dhe Marrëveshjet shumë-palëshe - (Grupi punues 3) dhe
- d. Pajtueshmëria e Mjedisit dhe Rrjeti i Zbatimit për Anëtarësim (ECENA) - (Grupi Punues 4).

Kosova është pjesë e Mjedisit dhe Iniciativës për Siguri (ENVSEC) që nga viti 2004. Misioni i ENVSEC-ut është që të kontribuojë në reduktimin e rreziqeve mjedisore dhe rreziqet e sigurisë nëpërmjet bashkëpunimit brenda vendeve të rajonit. Kjo nismë ndihmon qeveritë dhe komunitetet për të identifikuar zgjidhje të përbashkëta dhe për të zhvilluar projekte të përbashkëta për arritjen e tyre, dhe të lehtësoj dialogun dhe bashkëpunimin ndërmjet politikë bërësve, ekspertëve të mjedisit dhe shoqërisë civile përtej kufijve, duke përfshirë vendimmarrësit, ministritë, ekspertët dhe agjencitë kombëtare, si dhe OJQ-të dhe institutet hulumtuese.

Kosova merr pjesë në aktivitetet e Agjencisë Evropiane të Mjedisit AEM dhe Rrjetin Evropian Mjedisor i Informimit dhe Vëzhgimit EIONET si palë bashkëpunuese që nga viti 2010. Në kuadër të këtij projekti në Kosovë janë 23 QKR (Qendra Kombëtare Referuese) të cilat janë të caktuara për zona të veçanta duke u koordinuar nga një pikë kontakti

kombëtare. KEPA merr pjesë në të gjitha iniciativave, duke përfshirë trajnime, takime dhe seminare.

Që nga shkurti 2012, Kosova merr pjesë në rrjetin e kryesuesve dhe drejtuesve të Agjencisë Evropiane të Mjedisit - Rrjeti EPA si anëtar i barabartë.

Kosova së bashku me Slloveninë, Kroacinë, Malin e Zi, Shqipërinë dhe Maqedoninë është nënshkrues i Rezolutës për Zhvillim të Qëndrueshëm të Rajonit Ark Dinarike, i cili synon krijimin e politikave të përbashkëta të cilat mundësojnë zhvillimin e qëndrueshëm duke përfshirë integritetin e mjedisit dhe kohezionit territorial të vendeve të Rajonit.

Me tutje, MMPH-ja është pjesë e dy projekteve IPA MB 2009: 'Forcimi i sistemit të kontrollit disometrit për punëtorët e ekspozuar dhe pacientët' dhe 'Menaxhimi i burimeve radioaktive, duke përfshirë ndriçimin e rrugëve radioaktive'

3.9.9.2. Politikat sektoriale

3.9.9.2.1. Politikat Horizontale

- Cilat janë dispozitat në lidhje me Pjesëmarrjen e publikut(Informacioni dhe konsultimi) në vendimmarrje në lidhje me mjedisin, duke përfshirë shqyrtimin administrativ dhe/ose gjyqësor në rastet kur qasja në informata nuk është e lejuar?

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, përkatësisht neni 41 siguron bazën për pjesëmarrjen e publikut në procesin e vendimmarrjes, duke theksuar se çdo person ka të drejtën e qasjes në dokumente publike, dhe, dokumentet e institucioneve publike dhe e organeve shtetërore janë publike, përveç informatave që janë të kufizuar me ligj, për shkak të privatësisë, të sekreteve afariste ose të informacioneve të klasifikuara të sigurisë. Për më tepër, kjo është e rregulluar me ligjet e mëposhtme në sektorin e mjedisit: Ligjin për Mbrojtjen e Mjedisit 03/L-025, neni 52-57, Ligji për Mbrojtjen e Natyrës Nr 03/L-233, Kapitulli VIII, neni 148 - 152, Ligji për VNM nr 03/L-214, neni 27-30, Ligji për VSM nr 03/L-230, neni 16-19. UA Nr 09/2011 për të përcaktuar mënyrën e informimit dhe pjesëmarrjen e publikut dhe palëve të interesuara në procedurën e Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis, rregullat e vendosura për informacion.

Lidhur me kufizimin e pjesëmarrjes së publikut në procesin e vendimmarrjes, neni 57-58 të Ligjit mbi Mbrojtjen e Mjedisit thotë që; Qeveria mund të, në mënyrë që të mbrojnë interesat e sigurisë kombëtare dhe të mbrojtjes, kufizon pjesëmarrjen e publikut në vendimmarrje. Kjo çështje është e rregulluar edhe me nenin 28, paragrafi 5 të Ligjit për Mbrojtjen e Natyrës, i cili thotë se; të dhënat nga regjistri i vlerave natyrore të mbrojtura duhet të jenë publike, përveç nëse është e përcaktuar se shtesa e të dhënave të vlerave natyrore të mbrojtura do të mbeten konfidenciale për hir të mbrojtjes së saj.

- Cilat janë masat për vlerësimin e ndikimit të mjedisit të projekteve dhe politikave të caktuara? Si është marrë në konsideratë ndikimi i vendbanimit/specieve në procedurat e vlerësimit të mjedisit?

Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor ka filluar të zbatohet me miratimin e UA-së Nr 09/2004. Ligji mbi VNM-në nr. 03/L-214, është në përputhje të plotë me Direktivën e Komisionit Evropian për VNM-në 85/337/EEC dhe Direktivave të tjera.

Qëllimi i këtij ligji është të parandalojë apo të zvogëlojë ndikimet negative të projekteve të propozuara publike dhe private. Nenet 10-15 të këtij ligji definojnë procedurat për identifikimin, vlerësimin dhe raportimin e ndikimit të disa projekteve në mjedis dhe procedurave shoqëruese administrative gjatë procesit të vendim-marrjes nga ana e MMPH-së.

Gjithashtu zbatimi i këtij ligji është i siguruar nëpërmjet akteve nën ligjore si në vijim:

- a. UA për vendosjen e dokumenteve, sipas llojit dhe natyrës së projekteve apo aktiviteteve në të cilat do të paraqitet aplikimi;

- b. UA Nr. 09/2011 për vendosjen e rrugës së informimit dhe pjesëmarrjes së publikut dhe palëve të interesuara në procedurat e VNM-ve;
- c. UA Nr. 07/2011 mbi procedurat dhe kriteret për licencimin e personave fizik dhe juridik për të hartuar raportin e VNM-ve;
- d. UA Nr. 11/2011 për vendosjen e vlerës së tarifave për shërbimet lidhur me procesin e VNM-së;

Ndikimi i vendbanimit /specieve në procedurat e vlerësimit të mjedisit është marr në konsideratë me anë të Ligjit për Mbrojtjen e Natyrës nr. 03/L-233 (Kapitulli i dytë, neni 17 dhe 18) i cili është në përputhje të plotë me Direktivën - Zogjtë e Egër 2009/147/KE-së. Zbatimi i ligjit është i siguarur përmes UA nr 12/2011 për llojet e llojeve të vendbanimeve natyrore, hartat e vendbanimeve natyrore , llojet e kërcënuara dhe llojet e rralla natyrore, si dhe masat mbrojtëse për ruajtjen e llojeve të vendbanimeve natyrore.

- Cili është standardi i zakonshëm i përgjegjësisë kur kemi të bëjmë me dëmet që i janë shkaktuar mjedisit (a është strikt apo i bazuar në faj)

Sipas nenit 34 të Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit 03/L-025, entiteti juridik ose fizik apo autoriteti publik që ka shkaktuar dëme në mjedis është i obliguar të i riparoj dëmet dhe të ulë rrezikun e degradimit mjedisor dhe ndikimi i tij në shëndetin e njerëzve. Personat fizik apo juridik ose autoritetet publike janë të obliguar të e dërgojnë në Ministri planin për masat që duhet të ndërmerren. Ky standard është strikt.

.9.9.2.2. Kualiteti i ajrit

- A ekzistojnë vlerat e lejuar të ajrit ose vlerat e synuara për ndotësit specifik atmosferik? Nëse po, cilat janë këto vlera? A ka norma të përcaktuara për emetim të ndotësve më të mëdhenj të ajrit?

Vlerat e lejuara të kualitetit të ajrit janë të përcaktuara në Kapitullin II, respektivisht në Shtojcën VI të UA nr 02/2011 për standardin e kualitetit të ajrit

Tabela 120: Vlerat kufitare të kualitetit të ajrit

Periudha mesatare	Vlerat kufitare	Data kur vlerat kufitare duhet te përmbushen
Dyoksidi i Sulfurit		
1-orë	350 µg/m ³ , duhet të mos e tejkaloj më tepër se sa 24 herë gjatë një viti kalendarik	1 Janar 2017
1-ditë	125 µg/m ³ , duhet të mos e tejkaloj më tepër se sa 3 herë gjatë një viti kalendarik	1 Janar 2017
Dyoksidi i Azotit		
1- orë	200 µg/m ³ duhet të mos e tejkaloj më tepër se sa 18 herë gjatë një viti kalendarik	1 Janar 2017
Vit kalendarik	40 µg/m ³	1 Janar 2017
Benzol		
Vit kalendarik	5 µg/m ³	1 Janar 2017
Monoksidi i Karbonit		
Mesatarisht në ditë maksimum 8- orë (1)	10 µg/m ³	1 Janar 2017
Plumb		
Vit kalendarik	0.5 µg/m ³	1 Janar 2017
PM ₁₀		

1-ditë	50 µg/m ³ , duhet të mos e tejkaloj më tepër se sa 35 herë gjatë një viti kalendarik	1 Janar 2017
Vit kalendarik	40 µg/m ³	1 Janar 2017
PM _{2.5} FAZA 1		
Vit kalendarik	25 µg/m ³	1 Janar 2017
PM _{2.5} FAZA 2 (2)		
Vit kalendarik	20 µg/m ³	1 Janar 2020

Mesatarisht në ditë maksimum 8 orë, përqendrimi do të zgjidhet me ekzaminimin e funksionit 8 orësh, e kalkuluar nga e dhëna çdo orë dhe azhurnuar çdo orë. Secila mesatare e 8 orëve dhe si e tillë duhet të caktohet në ditën kur përfundon, që do të thotë, periudha e parë e kalkulimit për secilën ditë duhet të jetë periudha nga ora 17:00 të ditës paraprake deri në 01:00 të asaj dite; periudha e kalkulimit të fundit për secilën ditë duhet të jetë periudha prej orës 16:00 deri në 24:00 në atë ditë.

Faza 2 – do të aplikohet vetëm kur Komisioni Evropian pas rishikimit të vlerave Kufitare në vitin 2013.

Vlerat e Synuara për arsen, kadmium, benzol dhe PM_{2.5} janë të caktuara në nenin 16, respektivisht Aneksi VII i U.A. për standardin e kualitetit të ajrit.

Tabela 121. Vlerat e synuara për arsen, kadmium nikel dhe B(a)P

Ndotësit	Vlera e synuar (*)
Arsen	6 ng/m ³
Kadmium	5 ng/m ³
Nikel	20 ng/m ³
B (a) p	1 ng/m ³

(*)Për përmbajtjen totale PM₁₀ o fraksion mesatarja gjatë një viti kalendarik.

Kontribuuesit më të mëdhenj të ndotjes së ajrit janë termocentralet, uzinat industriale (metalurgjia, minierat dhe fabrikat e çimentos), sektori i transportit, uzinat me djegie të vogla, aktivitetet bujqësore, mbeturinat e brendshme dhe vendet që përdoren për djegien e mbeturinave.

Tabela 122. Emetimet aktuale dhe kufizimet sipas memorandumit të Athinës

Ndotësi	PPA	PPB	Limiti	Të Arrihet
Pluhuri	902.32	156.35	50	31 Dhjetor 2017
SO ₂	251.42	208.55	400	31 Dhjetor 2017
NOx	705.75	835.08	500	31 Dhjetor 2017

Siç është paraqitur nga tabela, emetimet e pluhurit, krahasuar me limitet e kërkuara nën janë shumë të larta, posaçërisht nga TC. Gjithashtu sipas kalkulimeve emetimi i NOx është sipër niveleve të kërkuara. Emetimet e SO₂, gjithashtu sipas kalkulimeve janë më të ulëta se limitet e përcaktuara në direktivë. Ndërsa emetimet e CO₂ nga totali i përdorimit të thëngjillit, është vlerësuar të jetë 5 milion ton në vit (tabela 8).

Tabela 123. Emetimi i CO₂ nga PP Kosova A dhe TC Kosova B####

Termocentrali	Billoqet	Emetimi i CO ₂ (t/vit)
Kosova A	A1, A3, A5	1.532.930
Kosova B	B1, B2	3.608.876

Tri ngrohtoret e qytetit në Prishtinë, Gjakovë dhe Mitrovicë janë në funksion. Duke i`u referuar shifrave që ka ofruar Ngrohtorja Termokos për vitin 2010, tregojnë se dyoksidi i sulfurit SO₂ (3% O₂) është 491.0 mg/Nm³, për emetimin e SO₂ është sipër vlerave të lejuara. Sasia e CO₂ është 118.0 mg/Nm³ dhe është brenda vlerave të lejuara.

Tabela 124. Vlera mesatare e emetimit mg/Nm³ në zonat e fabrikës së çimentos Sharrcem

VITET	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Emetimi mesatar i SO ₂	470	420	350	350	182	234	306	56.15
Emetimi mesatar i NO _x	820	548	590	580	564	593	536	447.93
Emetimi mesatar i pluhurit	250	108	120	100	60	77	61	67.60

- A ka ndonjë program qendrorë për monitorimin e kualitetit të ajrit apo plane qendrore/rajonale/ lokale për kualitetin e ajrit?

Monitorimi i kualitetit të ajrit në Kosovë, aktualisht është duke u bërë sipas planit të Institutit Hidrometeorologjik të Kosovës. Brenda sistemit të monitorimit të kualitetit të ajrit, janë funksionale 9 stacione për monitorimin e kualitetit të ajrit, për të matur këto parametra: SO₂, NO₂, CO, O₃, PM₁₀, dhe PM_{2.5}. Përveç kësaj një ekziston 1 stacion mobil për monitorimin e kualitetit të ajrit, kurse operatorët ekonomik: Korporata Energjetike e Kosovës dhe NewCo Feronikel kanë sistemet e veta të monitorimit të kualitetit të ajrit me dy pika monitoruese me të cilat maten parametrat e SO₂, grimcat e blozës në ajër dhe aero-sedimenteve.

Tabela 125. Sistemi për monitorimin e kualitetit të ajrit

Raporti nga Vlerësimi social dhe strategjik mjedisor pwr termocentralin Kosova e re, Patel & MEM 2008

Nr.	Komunat	ID-ja e stacionit	Lokacioni	Lloji i zonës	Lloji i stacionit
01	Prishtina	KS01010	IHMK-Prishtina	Ndër-urban	Sfondi
		KS0102	ish-ndërtesa e “Rilindjes”	Urban	Trafik
02	Mitrovica	KS0203M	Stacioni Meteorologjik në Mitrovicë	Urban	Sfondi
03	Drenas	KS0104	Oborri i Komunës	Urban/Industrial	Sfondi
04	Hani i Elezit	KS0505	Shkolla Filllore “Ilaz Thaqi”	Urban/Industrial	Sfondi
05	Peja	KS0306	Sheshi “Luan Haradinaj”	Urban	Sfondi
06	Prizren	KS0407	Oborri i Komunës	Urban	Sfondi
07	Gjilan	KS06089L	Oborri i Komunës	Urban	Trafik
08	Shtërpçë	KS0409	Zona Turistike në Brezovicë	Rural	Sfondi

- Cilat marrëveshje ekzistojnë për kontrollin e emetimeve nga burime të ndryshme të Lëndëve të Avullueshme Organike (LAO)?

Masat për kontrollin e Lëndëve të Avullueshme Organike (LAO) janë të definuar në UA Nr. 06/2007 mbi rregullat dhe standardet e shkarkimeve në ajër nga burimet e stacionuara të ndotjes. Vlerat kufitare për emetimin LAO-ve janë të definuar në Kapitullin V të UA-së të lartpërmendur.

3.9.9.2.3. Menaxhimi i mbeturinave

- A ekzistojnë politika të përgjithshme për menaxhimin e mbeturinave (programe, strategji etj.)? A ka ndonjë dispozitë mbi parandalimin e mbeturinave? Cilat janë karakteristikat kryesore të legjislacionit në lidhje me menaxhimin e mbeturinave (përfshirë mbetje shtëpiake, mbeturinat nga mallrat e konsumit, e mbeturinat e paketimit dhe pajisjet elektrike dhe elektronike, fund-i-jetës automjete, bifanileve të poliklorinuara dhe trifanileve të poliklorinuara (PCB / PCT), mbeturina industriale duke përfshirë mbeturinat e rrezikshme, llumin nga trajtimi i ujit dhe mbeturinave urbane dhe mbetjet e tjera nga aktivitetet specifike)?

Ligji për Mbeturinat 02/L – 30, i miratuar me 22.07.2005 si dhe amendamenti i ligjit i aprovuar me 24.05.2012 nën Nenin 8 parasheh zhvillimin e dokumenteve strategjike për menaxhimin e mbeturinave.

Ekziston politika e përgjithshme për menaxhimin e mbeturinave e përbërë nga një kornizë e përgjithshme e legjislacionit për menaxhimin e mbeturinave, e cila është e harmonizuar edhe me legjislacionin e BE-së. Si pjesë e përpjekjeve për të përshtatur me politikat e BE-së për menaxhimin e mbeturinave, MMPH-ja ka hartuar Draft Strategjinë për menaxhimin e mbeturinave e cila përfshin gjithashtu Planin e Veprimt për periudhën 2010-2021. Objektivi kryesor i Strategjisë është krijimi i një kuadri të masave, si dhe zhvillimi i sistemit të menaxhimit të mbeturinave të qëndrueshëm në Kosovë. Dokumenti fokusohet në uljen e prodhimit të mbeturinave që në burim, dhe reduktimin e mbeturinave që duhet të ruhen. Zhvillimi i infrastrukturës për sistemin e integruar në menaxhimin e mbeturinave (reduktimin - ripërdorimin - riciklimin - djegien - deponimin), reduktimi i rreziqeve nga mbeturinat, ngritjen e kapaciteteve për administrimin e mbeturinave; edukim publik, trajnimin e zyrtarëve, plotësimi i legjislacionit dhe doracakëve për menaxhimin e mbeturinave.

Ligji i ri për Mbeturina synon të përmirësojë politikat për administrimin e mbeturinave dhe harmonizimin e mëtejshëm ndër-institucional të legjislacionit, kompetencat përcaktuese,

harmonizimi i legjislacionit kombëtar me BE-në dhe për zbatimin e decentralizimit të kompetencave. Neni 13 i këtij ligji parashikon ndarjen e kompetencave të menaxhimit të mbeturinave në nivel kombëtar dhe lokal. Gjithashtu ligji i amendamentuar për mbeturinat përcakton parimet kryesore të menaxhimit të mbeturinave, përkufizimet janë në harmoni me direktivat e BE-së për mbeturinat, detyrat dhe përgjegjësitë e prodhuesve të mallrave, të prodhuesve të mbeturinave, pronarët e mbeturinave, transportuesi dhe operatorët. Në të njëjtën kohë Ligji përcakton mënyrën dhe përmbajtjen e menaxhimit të planifikimit të mbeturinave, menaxhimin e mbeturinave komunale, mbeturinat speciale, të mbetjeve të rrezikshme, licencimit dhe të lejeve për transportin ndërkufitar të mbeturinave si dhe financimin për menaxhimin e mbeturinave, monitorimit, kontrollit dhe sanksionet për menaxhimin jo të duhur të mbeturinave.

Parandalimi i mbeturinave është një nga parimet kryesore të Ligjit për Mbeturina (neni 5, paragrafi 3.1), ku autoritetet publike janë të detyruara për të inkurajuar dhe ndërmarrë masat e duhura për parandalimin e mbeturinave. Neni 24 i Ligjit për mbeturina në mënyrë specifike i drejtohet parandalimit të mbeturinave duke identifikuar prodhuesit e mbeturinave si përgjegjës për parandalimin e ndotjes së mjedisit dhe për mbrojtjen e shëndetit njerëzor (24.1) dhe kërkon hartimin e planeve me masa të qarta për parandalimin e mbeturinave.

Kapitulli III-të përcakton klasifikimin e mbeturinave në përputhje me Katalogun Evropian të Mbeturinave, ndërsa Kapitulli VII-të i Ligjit mbi Mbeturinat nënvizon veprimtaritë për menaxhimin e mbeturinave (neni 20-34), duke përfshirë organizimin e menaxhimit të mbeturinave, objektet e trajtimit të mbeturinave, parandalimi i mbeturinave, grumbullimi dhe transporti i mbeturinave, riciklimin dhe deponimin e mbeturinave. Neni 34 përcakton menaxhimin e mbeturinave në nivel komunal, ndërsa nenet 35-54 adreson menaxhimin e të gjitha llojeve të mbeturinave, duke përfshirë: mbeturinat e rrezikshme (neni 35-37), pajisjet elektrike dhe elektronike (neni 43), të poliklorurbifenilit dhe poliklorurtrefenilit PCB / PCT (neni 45) mbeturinat nga fund-i-jetës të automjeteve (neni 48), mbeturinat e ambalazhimit (neni 51), llumi nga trajtimit i ujërave dhe mbeturinave urbane (neni 53), mbeturinat industriale (neni 54).

Për më tepër për ligjin, ekzistojnë 21 akte nën ligjore të cilat mbulojnë dhe rregullojnë zonat e menaxhimi komunal i mbeturinave, mbeturinave të rrezikshme dhe mbeturinave të veçanta.

- ju lutemi ofroni informacione bazë për faktet dhe shifrat mbi gjenerimin dhe menaxhimin e mbeturinave.

Rreth 90-95% e popullsisë urbane të Kosovës merr shërbimet e grumbullimit të mbeturinave. Të gjitha shërbimet janë të një cilësie të ulët për shkak të mungesës së ndërtesave dhe pajisjeve adekuate. Zonat rurale marrin këtë shërbim në vetëm rreth 20 % të rasteve. Taksat për mbledhjen e mbeturinave janë rreth 4 € / për familje / në muaj, ndërsa pagesa e kësaj takse është arritur në rreth 40-50 %. Mbledhja e mbeturinave komunale kryhet nga 7 kompani rajonale publike, të cilat mbulojnë 37 komunat e Kosovës përmes njësisë operative. Të gjitha pikat e vjetra të trajtimit të mbeturinave janë rehabilituar dhe u mbyllën përgjithmonë me ndihmën e donatorëve dhe buxhetit të Kosovës.

Sistemi i menaxhimit të mbeturinave në Kosovë nuk ofron të dhëna të plota mbi prodhimin, grumbullimin, trajtimin dhe deponimin e mbeturinave. Mesatarisht shërbimi për grumbullimin e mbeturinave përdoret nga 42% (2007), respektivisht 39% (2008) dhe 42% (2009) të popullsisë. Rajoni i Prishtina mbulon përqindjen më të lartë të popullsisë (64% në vitin 2007, respektivisht 52% në vitin 2008, 53% në vitin 2009), ndërsa Mitrovica rajoni më i ulët me vetëm 29% (2007 - 2008), respektivisht 30 % në vitin 2009.

Sasia e mbeturinave të gjeneruara për person në Kosovë për vitin 2008 ishte 393,8 kg, ndërsa për vitin 2009 ai qëndroi në 454.4 kg duke shënuar një rritje të mbeturinave të krijuara për person. Në krahasim nga aspekti rajonal, rajoni i Prishtinës prin me më së shumti mbeturinat të gjeneruara për person. Mbeturinave mesatare ditore të krijuara për person në vitin 2008 ishte 1.1 kg, ndërsa në vitin 2009 1.2 kg për person në ditë.

Shuma më e madhe e mbeturinave gjatë vitit 2008 është deponuar në deponin e Prishtinës (80.185.06 ton), ndërsa më së paku është mbledhur në Podujevë (3,862.64 ton). Në total gjatë vitit 2008 një total prej 218,402.43 ton është mbledhur. Shuma më e madhe e mbeturinave gjatë vitit 2009 është deponuar përsëri në deponin e Prishtinës (84,660.59 ton), ndërsa më së paku është mbledhur në deponin e Sharrit (5081,7 ton) nga një total prej 255,546.27 ton mbledhura atë vit.

Tabela 126. Lloji i mbeturinave, nga raporti i gjendjes së mjedisit 2008-2010 AMMK

Lloji i mbeturinave	Mesatarja ditore/kg/banorë	Mesatarja për vit/kg/banorë	Shuma në vit/ton
Mbeturinat e amvisërisë	0.277	101	232 541
Mbeturinat komerciale	0.250	91.25	209 875
Mbeturina mjekësore	0.0024	0.876	2 014.5
Mbeturinat nga hiri dhe xehet	0.907	331	761 426.5
Mbeturinat nga ndërtimi dhe demolimi	0.200	73	167 900
Mbeturina e tjera (paketa), plastikë, goma, pesticidet, elektronike, drurit etj)	0.360	131.4	302 220
Total	2.05	729	1 675 977

127. Deponitë në Republikën e Kosovës

Deponitë:	Regjioni	Lloji i deponisë	Janë në Ha.	Banorët	Afati kohor /vite
Prishtinë	Prishtinë, F. Kosovë, Lipjan Obiliq, Glllogoc,	Regjional	40	724.251	15
Gjilan	Gjilan, Kamenica, Viti, Ferizaj, Novobërda	Regjional	24	242.195	15
Prizren	Prizren, Suhareka, Malisheva Rahovec, Gjakova	Regjional	24	316.728	15
Podujeva	Podujeva	Komunal	5	131.300	15
Mitrovica	Mitrovica, Vushtrri, Skenderaj	Regjional	7	250.000	15
Peja	Peja, Deçan, Klina, Istog	Regjional	3.6	250.000	
Sharr	Sharr	Komunal	1.2	27.000	16
Ferizaj	Ferizaj, Shtime, Kaçanik, Shtërpçë, Hani i Elezit	Stacion për transferim		210.120	
Zveçan	Zveçan	Komunal			15
Totali				2.151.159	

- Cilat instrumente ekzistojnë, përveç legjislacionit (p.sh. instrumentet ekonomike, planifikimi i menaxhimit të mbeturinave)?

Nuk ka instrumente ekonomike përveç legjislacionit për mbeturinat. Bazuar në Ligjin për Mbeturina 02 / L - 30 Kapitulli XI për Financimin e Administrimit të mbeturinave, (neni 59) janë gjeneruar të hyra nga taksat për licencim për administrimin e mbeturinave, taksa nga lejet për import dhe eksport të mbeturinave, taksat nga sanksionet për mbeturina nga Inspektorati i Mjedisit, si dhe taksa për miratimin e vlerësimit të ndikimit mjedisor të mbeturinave.

Neni 15 paragrafët 1.8 identifikon komunën si organi përgjegjës për përcaktimin e tarifave dhe mënyrën e mbledhjes së mjeteve financiare për shërbimet komunale, ndërsa paragrafi 4 i neni 14 identifikon komunat si organin përgjegjës për përcaktimin e tarifave për deponimin e mbeturinave.

Zyra e rregullatori për ujë dhe mbeturina (ZRRUM) është autoriteti kompetent për vendosjen e tarifave për shërbimet e ujit dhe ujërave të zeza, pjesën kryesore të furnizimit me ujë, shërbimeve për grumbullimin e mbeturinave dhe shërbimet për hedhjen e mbeturinave në pajtim me Rregulloren 2004/49 si dhe ligjin Nr. 03/L-086 dhe akteve nënligjore (rregullat e tarifave të ZRRUM-it).

ZRRUM-i është përgjegjës për rregullimin e tarifave në sektorin e mbeturinave për 7 ndërmarrje rajonale për grumbullimin e mbeturinave komunale dhe 1 ndërmarrje për menaxhimin e deponisë. Tarifat e mbeturinave të administruara nga ZRRUM-i janë të vendosur për shërbimet e mëposhtme: a) shërbimet për mbeturina jo të rrezikshme komunale janë të vendosura në bazë të kategorive të mëposhtme: (i) familjeve (ii) tregtare-industriale dhe të tjera nën-kategori b) për deponimin e mbeturinave në deponi të përhershëm.

- a është në fuqi infrastruktura administrative? Nëse po, në çfarë niveli (qendror, rajonal, lokal)?

Infrastruktura administrative është në fazën e ndryshimit, në veçanti me miratimin e Projektligjit për mbeturinat. Kjo strukturë është e definuar në tre nivele: kombëtar, rajonal dhe lokal.

Kapitulli V i Ligjit për Mbeturina identifikon dy nivele të autoriteteve kompetente për administrimin e mbeturinave: 1.1 Ministria dhe institucionet e tjera relevante të përcaktuara me ligj; 1.2 dhe komunat.

Neni 14 i Ligjit përcakton përgjegjësitë kryesore të Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor në administrimin e mbeturinave duke përfshirë hartimin e politikave dhe planit të veprimit, licencimit, duke identifikuar metodologjinë e përcaktimit të tarifave, ndërsa AKMM-ja është përgjegjëse për krijimin e një bazë të dhënash dhe për raportim. Neni 14 përcakton gjithashtu përgjegjësitë e institucioneve të tjera duke përfshirë edhe Ministrinë e Punëve të Brendshme (në rast të fatkeqësive natyrore), Ministria e Shëndetësisë dhe Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural për monitorimin e mbeturinave mjekësore dhe veterinare.

Neni 15 i Ligjit për mbeturina identifikon komunat si organe përgjegjëse për krijimin e sistemit për administrimin e mbeturinave, hartimin e planit të veprimit, duke raportuar tek Ministria në baza vjetore, licencimin dhe vendosjen e tarifave për shërbimet komunale për administrimin e mbeturinave.

Neni 22 mbi veprimtaritë për administrimin e mbeturinave paragrafi 2 përcakton se administrimi i mbeturinave do të kryhet nga institucionet, ndërmarrjet publike ose private të licencuara, të cilat do të ofrojnë shërbime në bazë të kontratës.

Përveç kësaj, neni 14, paragrafët 2 dhe 3 specifikojë që Deponitë aktuale rajonale do të transferohen në kompetenca të komunave nëpërmjet akteve nënligjore që do të hartohet nga Ministria.

3.9.9.2.4. Kualiteti i Ujit

- A mund ta përshkruani bazën ligjore për mbrojtjen e ujit dhe menaxhimin e burimeve ujore, në veçanti:

Rregulloret në fuqi në fushën e ujit, rregullojnë mbrojtjen e ujit nga ndotja, mbrojtje nga efektet anësore të ujit, përdorimi dhe menaxhimi i ujit si mallra me interes të përbashkët, kushtet dhe mënyrën e performancës së menaxhimit të ujit, miratimin dhe zbatimin e masave për mbrojtjen e ujërave, organizimin dhe mbikëqyrjen e menaxhimit të ujit, sistemit të informacionit dhe pjesëmarrjen e publikut, bashkëpunimin ndërkufitar, të shkeljeve dhe dënimeve dhe aktiviteteve meteorologjike dhe hidrologjike.

Korniza ligjore është përcaktuar me Ligjin për Ujin (2004/24) e cila së fundi është amendamentuar për përafrimin e mëtejshëm të Ligjit me DKU të KE-së (2000/60 EC).

Ligji për Ujin synon të sigurojë përdorimin e qëndrueshëm dhe zhvillimin e burimeve ujore të nevojshme për shëndetin e njeriut, mjedisin dhe zhvillimin socio-ekonomik të Kosovës, të themelojë procedurat dhe parimet udhëzuese për shpërndarjen optimale të resurseve ujore bazuar mbi përdorimin dhe qëllimin, të sigurojë mbrojtjen e resurseve ujore nga ndotja, mbi-shfrytëzimin dhe keqpërdorimin, dhe të përcaktojë kornizën institucionale për menaxhimin e burimeve ujore.

Parimet e menaxhimit të qëndrueshëm të ujit, në këtë ligj janë të përcaktuara me nenin 5 të Ligjit për ujin. Menaxhimi i ujit është në kompetencë të Republikës së Kosovës dhe kryhet nëpërmjet ministrive kompetente, organeve autonome provinciale, organet e njësisë së qeverisjes vendore dhe ndërmarrjet publike për menaxhimin e ujit.

Neni 21 i Ligjit përcakton dokumentet themelore për planifikim dhe zhvillim të menaxhimit të ujërave në Kosovë: 1) Plani Strategjik për Ujëra; 2) Plani për menaxhimin e ujërave; 3) Plani për menaxhimin e pellgjeve të lumenjve; 4) planin për menaxhimin e përmbytjeve. Ligji gjithashtu parashikon programin e masave për arritjen e objektivave të dokumenteve të përmendura më parë dhe pjesëmarrjen aktive të publikut në miratimin e dokumenteve të planifikimit.

Nenet 61, 62, 63 dhe 64 të këtij Ligji rregullojnë themelimin e Sistemit Informativ të Ujërave dhe pjesëmarrjen e publikut me qëllim të klasifikimit të ujit, monitorimit dhe përmirësimit të regjimit të ujit, planifikimin e zhvillimit të sistemeve të ujit dhe menaxhimin e ujërave.

Çështja e mbikëqyrjes inspektuese në fushën e ujit parashikohet në Kapitullin XI të Ligjit për Ujëra, në veçanti në nenet 73, 74. Mbikëqyrja e zbatimit të këtij ligji dhe rregulloreve të miratuara në bazë të saj, rregulloret tjera dhe aktet e përgjithshme kryhen nga organi kompetent Inspektorati për ujëra kompetent për aktivitetet e menaxhimit të ujit në kuadër të MMPH-së.

a) Kualiteti i ujit dhe Kuantiteti i ujit,

Çështjet e kualitetit dhe kuantitetit të ujit në Kosovë janë të rregulluara me Ligjin për Ujin (2004/24) dhe me Ligjin për Veprimtari Hidro-Meteorologjike (02/L-79).

Tash së fundmi instituti hidrometeorologjik është shkruar në Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës, dhe është autoriteti përgjegjës për monitorimin e ujërave sipërfaqësore siç përcaktohet nga nenet 5 dhe 6. ekzistojnë 54 pikat e monitorimit. Në mungesë të rrjetit të monitorimit të ujërave nëntokësore, nuk është duke u zhvilluar monitorimin i ujërave nëntokësore.

Kosova vlerësohet të ketë 1600 m³/për banorë/vit cila vendos atë si një vend me stres për ujë. Një (sipërfaqe) bilanc i masës së ujit i VUP-së (Vlerësimi i Ujit dhe Planifikimit) për të gjithë 4 pellgjet e lumenjve ka përfunduar. Modeli dështon të përfshijë informacionin e ujërave nëntokësore (për shkak të mungesës së saj) dhe kështu është i papërfunduar. Sidoqoftë, shërben si një mjet i vlefshëm për të menaxhuar nxjerrjen e lejeve ujore.

b) Ujërat nëntokësore dhe ujërat sipërfaqësore,

Çështjet e ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore të ujit në Kosovë janë të rregulluara me Ligjin për Ujit (2004/24) dhe me Ligjin mbi Veprimtarinë Hidro-Meteorologjik (02/L-79).

Neni 40 i Ligjit për ujërat emëron Agjencinë e Mbrojtjes së Mjedisit të Kosovës si organ përgjegjës për monitorimin dhe raportimin e nivelit të ujit.

Rregullorja e ujërave nëntokësore është sipërfaqësore e rregulluar, duke marr parasysh që nuk ka rrjet për monitorimin e ujërave nëntokësore.

Aquifer-i i ujërave nëntokësore është vendosur në disa lokacione: Istog, Vrellë, Drini i Bardhë, Lubizhdë, Peja, Deçan, Lloqan, Krk Bunar, Korishë, Shumadia e Re në Suharekë (kapaciteti i vlerësuar është $511 \times 10^6 \text{ m}^3$). Ujërat sipërfaqësore janë lumenjtë, burimet natyrore të ujit (vlerësimi i derdhjes në katër pellgje të lumenjëve $108.4 \text{ m}^3 / \text{s}$) dhe ujërat e akumuluar sipërfaqësore (vëllimi i vlerësuar është 567 milion m^3).

c) Kualiteti i ujit të pijes,

Neni 7 i Ligjit për Shëndetin Publik (nr. 2007/02 L78) i jep Institutit Kombëtar të Shëndetësisë Publike të Kosovës (IKSHPK) autoritet për të mbikëqyrë dhe të inspektojë e ujin e pijshëm dhe kualitetin e ujit të ambalazhuar. IKSHPK-ja është organi përgjegjës për zbatimin e standardeve të kualitetit të ujit në Kosovë.

Çështja e kualitetit të ujit të pijshëm rregullohet me Udhëzim Administrativ 2/1999 që kohëve të fundit është amendamentuar në mënyrë që të e përshtatim me Direktivën e KE-së për Kualitetin e Ujit të Pijes 98/83/EC. Udhëzim administrativ është nën procedurën e miratimit. Përveç kësaj në ligjin nr. 03/L-086 për ndryshimin e Rregullores së UNMIK-ut 2004/49 mbi Aktivitetet e Ofruesve të shërbimeve të Ujit, Ujërave të Zeza dhe Mbeturinave (Kapitulli 4, seksioni 11 'standardet e shërbimit '), detyron ofruesit e shërbimeve të ujit për të siguruar furnizim me ujë kualitativë të pijes sipas referencës së standardeve të vendosura nga IKSHPK-ja.

Për më tepër, me qëllim për të mbrojtur ujërat (sidomos burimet e ujit të pijshëm), MMPH-ja ka miratuar një udhëzim administrativ (nr. 40/2007) për vendosjen e kriterëve për përcaktimin e zonave të mbrojtjes së ujit dhe masat për mbrojtjen e tyre.

d) Kualiteti i ujit të larjes,

Ligji për Ujëra (2004/24) parashikon një program të masave për mbrojtjen e ujit, duke përfshirë ato për ujërat e larjes (Neni 28.3). Neni 54 përcakton terrenin për hartimin e një udhëzim administrativ për përcaktimin dhe monitorimin e ujërave të larjes/zonat, si dhe cilësinë e ujit të larjes dhe zonat.

Përveç kësaj, Ministria e Shëndetësisë në bazë të Ligjit për Inspektoratin Sanitar të Kosovës (Nr. 2003/22, nenet 6, 9, 14, 16, 18 dhe 22) dhe Ligji për mbrojtjen e popullsisë nga sëmundjet ngjitëse 51/84 , ka lëshuar një Udhëzim Administrativ (8/2002) për pishina, duke e detyruar IKSHP-në për të monitoruar cilësinë e ujit dhe Inspektoratin Sanitar si agjenci ekzekutues dhe zbatuese.

- A ofron legjislacioni ekzistues parime të tilla si parandalimin e ndotjes në burimi, kontrollin e emetimeve dhe standardet e kualitetit të ujit?

Neni 6 i Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit (2009/03-L-025) nënvizon parimet e ofruara për parandalimin e ndotjes në burim, duke përfshirë: Parimet e parandalimit të cilat do të zbatohen përmes Vlerësimit Strategjik Mjedisor, Vlerësimin i Ndikimit në Mjedis dhe zbatimi i Parandalimit i Integruar i ndotjes dhe kontrolli, si dhe të **parimit "ndotësi paguan"** - ndotësi paguan tarifë për ndotjen e mjedisit kur, me veprimet e tij, të shkaktojnë ose mund të shkaktojnë ndotjen e mjedisit. Në nenin 5 të Ligjit për Ujëra (2004/24) parimet që janë baza e menaxhimit të ujit janë vendosur. Parimi i zhvillimit të qëndrueshëm zbatohet përmes përdorimit të ujit, bazuar në mbrojtje afatgjate të resurseve ujore në dispozicion sipas sasisë dhe cilësisë, si dhe parimit të parandalimit.

Tashmë ekziston një Udhëzim Administrativ Nr. 22/2005 në kadastrën për emetimi për ndotësit e mjedisit.

- deri në çfarë mase, kualiteti i ujit të pijshëm që furnizohen qytetarët nga sistemet publike të furnizimit është në përputhshmëri me ligjet ekzistuese? Ju lutem ofroni të dhëna themelore mbi faktet dhe shifrat për menaxhimin e ujit dhe mbeturinave urbane. Ju lutem ofroni informacione themelore mbi numrin dhe performancën e mbledhjes së ujit dhe mbeturinave dhe objekteve të trajtimit dhe vlerësimet e përqindjes së popullatës dhe industrisë të lidhura në sistemin e mbledhjes dhe objekteve të trajtimit.

Në Kosovë, 76% e popullsisë merr furnizimin e duhur me ujë (24% kanë qasje nëpërmjet puseve dhe burimeve tjera jo të sigurta). Ndërsa 100% e popullsisë urbane është e mbuluar, vetëm 61% e popullsisë rurale është e mbuluar.

Sipas rezultateve të IKSHP-së, 4 nga 7 Kompanitë Rajonale të Ujit (KRU) kanë arritur një normë mbi 90 % të kalueshmërisë nga analizat bakteriologjike, fizike dhe kimike. Veçanërisht KRU-ja e Ferizajt, Pejës dhe Prizrenit duhet të përmirësojnë cilësinë e ujit. Të gjitha kompanitë pritët të ketë një normë që kalon 99 % në mënyrë që të plotësojnë standardet Evropiane. Në kanalizime vetëm 65% e popullsisë kanë sisteme të ujërave të zeza, por nuk ka pothuajse asnjë trajtim të ujërave të zeza (është vetëm një fabrikë për trajtimin e ujërave të zeza urbane në qytetin e Skenderajt e porositur kohët e fundit për 10000 EP). Ka të dhëna të pjesshme në lidhje me shkarkimin e mbetjeve industriale.

Sa i përket impianteve të trajtimit të ujit dhe mbeturinave , Kosova ka përfunduar studimet e fizibilitetit për rajonet e Pejës, Ferizaj, Gjakovë dhe Prishtinë. Impianti për trajtimin i ujit dhe mbeturinave është duke u ndërtuar në Halilaq - Fushë Kosovë dhe pritët të fillojë me ndërtimin në Prizren gjatë vitit 2012.

3.9.9.2.5. Mbrojtja e natyrës

- çfarë sistemi i zonave të mbrojtura ekziston për ruajtjen e natyrës, duke përfshi zona të veçanta të ruajtura? Në çfarë baze janë përcaktuara zonat e mbrojtura? Cila është sipërfaqja aktuale që e mbulojnë ato? Sa është përqindja e territorit të mbrojtur tani? Cilat janë planet për rritjen e zonave të mbrojtura?

Bazuar në Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës nr. 03/L-233 (kapitulli 2, neni 8), kategorizimi i zonave të mbrojtura është bërë në bazë të Unionit Botëror për Mbrojtjen e Natyrës UBMN.

Rrjeti kombëtar i zonave të mbrojtura përbëhet nga 97 zona natyrore me sipërfaqe prej 47.842.34 ha ose 4.39% e territorit të Kosovës dhe mbi 195 zona të propozuara për mbrojtje, duke përfshirë Parkun Kombëtar "Bjeshkët e Nemuna" me një sipërfaqe prej 62,488 ha.

Brenda zonave të mbrojtura janë të përfshira: 11 Rezervate Natyrore, 1 park kombëtar , 82 monumente natyrore, 2 Parqe natyrore rajonale dhe 1 Park pyjor.

Nr	Etiketimi	Nr:	Kategoria/UBM N	Sipërfaqe/ha
1	Rezervat strikt i natyrës	11	I	867
2	Park kombëtar	1	II	39.000
3	Monumente natyre	82	III	6078, 08
4	Park natyre	2	IV	1682
5	Peizazh i mbrojtur	2	V	84
	Total	97		47.306,08

Ka plane për të zgjeruar zonat e mbrojtura me anë të miratimit të dy ligjeve që kanë kaluar në shqyrtim të parë në Kuvendin e Republikës së Kosovës. Me shpalljen e këtyre zonave, zona të mbrojtur do të rritet në rreth 120,273 ha ose 11% të sipërfaqes totale të Kosovës

Kosova ka krijuar një identifikim paraprak të zonave "Natyra 2000" dhe ka filluar hartimin e arsyetimit profesional për shpalljen e një pilot zone Natyra 2000.

- Cilat janë instrumentet kryesore (praktike dhe legale) për mbrojtjen e natyrës, në lidhje me speciet dhe habitatet në interes të mbrojtjes (p.sh. sistemin e lejeve, vlerësimi i ndikimit, kontratat për menaxhim, planet [ër ruajtje, sistem i kompensimit, etj.), të planifikimit të kontrollimit të përdorimit të tokës dhe zbatimit të masave që ekzistojnë:

a) Për zonat e mbrojtura;

Neni 19 i Ligjit për Mbrojtjen e Natyrore 03/L-233 Nr përcakton bazën ligjore për kompetencat, procedurat dhe shpalljen e zonave të mbrojtura në Kosovë.

Kosova ka Strategjinë dhe Planin e Veprimit për Biodiversitetin 2011-2020 e cila është një dokument themelor për mbrojtjen e natyrës, e cila përcakton objektiva afat-gjate për ruajtjen e biodiversitetit dhe diversitetin e peizazhit, vlera të mbrojtura të natyrës, si dhe mënyrën e zbatimit në harmoni zhvillimet e përgjithshme ekonomike, sociale, kulturore në Kosovë.

Neni 8 i Ligjit për mbrojtjen e natyrës Nr. 03/L-233 i përcakton vlerat e mbrojtura të natyrës si:

- a. Zonat e mbrojtura (rezervat strikt i natyrës, park kombëtar, Zonë e veçantë, park natyre, monument natyre, peizazh i mbrojtur dhe monument i arkitekturës së parkut).
- b. Speciet e mbrojtura (lloj i egër strikt i mbrojtur, lloj i egër i mbrojtur, lloj i zbutur vendor i mbrojtur) dhe
- c. mineralet, shtresimet dhe fosilet e mbrojtura.

Sipas Ligjit për Mbrojtjen e Natyrës Nr 03/L-233, ndërhyrja në natyrë do të lejohet përmes një procesi të lejimit (Vlerësimi i pranimit), një qasje e përshkruar në nenet 33 në 42 për ndërhyrjen në natyrë.

Neni 3 i Ligjit për vlerësimin e ndikimit në mjedis Nr. 03/L-214 përshkruan procedurat që do të zbatohen për çdo projekt i cili mund të ketë ndikim në mjedis. Kjo është parashikuar edhe nëpërmjet nenit 3 të Ligjit për vlerësimi strategjik mjedisor Nr. 03/L- 230 që përcakton procedurën për çdo plan dhe program që do të aplikohet gjithashtu.

Për më tepër kjo çështje është e rregulluar me anë të akteve nënligjore që rrjedhin nga Ligji për Mbrojtjen e Natyrës Nr 03/L-233:

- a. Udhëzimi Administrativ nr. 08/2011 për mbledhjen e llojeve të mbrojtura të bimëve të egra me qëllim të përpunimit dhe tregtimit.
- b. Udhëzimi Administrativ Nr. 12/2011 për llojin e llojeve të vendbanimeve natyrore, hartave të vendbanimeve natyrore , gjithashtu edhe të llojeve të kërcënuar dhe të rralla të vendbanimeve natyrore si dhe masa mbrojtëse për ruajtjen e llojeve të vendbanimeve natyrore.
- c. Udhëzimi Administrativ Nr 14/2012 për kushtet e mirëmbajtjes, mënyrën e shënimit dhe evidentimi të kafshëve të mbrojtura në robëri
- d. Udhëzimi Administrativ Nr 07/01 për mënyrën e njoftimit të zonave të mbrojtura të natyrës.
- e. Udhëzimi Administrativ Nr 04/2006 për formën dhe mënyrën e mbajtjes së Regjistrit qendror për zonat e mbrojtura të natyrës.

Aktivitetet kriminale që kanë të bëjnë me biodiversitetin, janë të sanksionuar me Kodin Penal të Kosovës, Kapitulli XXIV: Aktivitete penale kundër mjedisit, kafshëve, bimëve dhe objekteve kulturore: Nenet 276 dhe 288.

b) Për mbrojtjen e natyrës jashtë zonave të mbrojtura:

Bazuar në nenin 7 të Ligjit për Pyjet nr 2003/6, autoritetit menaxhuese për pyjet dhe tokën pyjore (publike dhe private) është Agjencia Pyjore e Kosovës.

Përveç kësaj çështja e mbrojtjes së natyrës jashtë zonave të mbrojtura është adresuar përmes Ligjit për tokën bujqësore Nr 02/L-26 i cili përcakton përdorimin, mbrojtjen, rregullimi dhe qiradhënien e tokës bujqësore me qëllim të ruajtjes së përhershme dhe mbrojtjes së potencialit bujqësor , bazuar në parimet për një zhvillim të qëndrueshëm.

Nenet 42 deri 44 të Ligjit për Gjueti Nr 02/L-53 rregullojnë procedurat e gjuetisë. Planin menaxhues i vend gjuetisë duhet të jetë në përputhje me Programin e menaxhimit të gjuetisë, planet e menaxhimit me pyje, si dhe kushtet dhe mënyrën e përdorimit të tokave bujqësore, master-planin e ujit, planet hapësinore, Ligji për Mbrojtjen e Natyrës Nr. 03/L-233 dhe dokumentet ndërkombëtare në këtë fushë.

c) për speciet e mbrojtura?

Mbrojtja e specieve të egra është e rregulluar me Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës: Neni; 8 nën paragrafi 1.2. speciet e mbrojtura, Neni 17 speciet e mbrojtura, Neni 25 speciet e mbrojtura, 26 Neni specie lokale të zbutura Neni 86 Mbrojtja dhe ruajtja e llojeve të egra, Neni 91 Futja e llojeve të egra, Neni 92 njohja e rastësishëm, Neni 93 ri-njohja, Neni 94 Mënyra e përdorimit specie të egra të mbrojtura, Neni 96 mbrojtja strikte e llojeve të egra, të nenit 101 Tregtia Transit Kufitare me specie të egra, të mbrojtura Neni 104 mbajtja dhe kultivimit dhe të tregtisë me specie të egra.

Në mënyrë që të sigurohet zbatimi i legjislacionit që rregullon këtë fushë, ka një nevojë për të zhvilluar më tej kornizën legjislative, d.m.th aktet nënligjore, si dhe për të krijuar një sistem monitorimi dhe raportimi.

Planet e ruajtjes janë pjesë e Strategjisë dhe Planit të Veprimit për Biodiversitetin 2011-2020. Planin e Veprimit të biodiversitetit parasheh projekte konkrete për të arritur objektivat e vëna në kuadër të Strategjisë.

Nuk ekziston asnjë sistem kompensimi. Kjo fushë është e rregulluar me anë të UA Nr. 12/2009 mbi dëmet nga dhe për kafshët e egra, e cila është bazuar më tej në kushtetutën e Republikës së Kosovës, nenit 145 dhe Ligjin për gjueti Nr. 02 / L-53 (neni 49.3 dhe 55.5). Qëllimi i kësaj UA-je është për të ndërmarrë masat e duhura për parandalimin e dëmeve. Nenet 15 dhe 16 të kësaj UA-je rregullojnë procedurat për vlerësimin dhe kompensimin e dëmeve të shkaktuara nga dhe për kafshët nëpërmjet përcaktimin të tarifave për kompensim.

- A ka ndonjë sistem për monitorimin sistematik të biodiversitetit? Nëse po, ju lutem jepni detajet?

Kosova nuk ka një sistem sistematik për monitorimin e biodiversitetit. Megjithatë, ekziston një monitorim i zonave të mbrojtura që kryhet sipas planit të punës të Institutit të Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës sipas Ligjit mbi Mbrojtjen e Natyrës, në nenin 146, nënparagrafi 1.3. Gjithashtu, Drejtoria e Parkut Kombëtar "Mali i Sharrit" dhe menaxhimi i Parkut Gjermia ka kryer monitorimin e situatës në Parkun Kombëtar Mali i Sharrit dhe Parkut Gjermia. Neni 146, paragrafi 1.3 cakton Institutin e Mbrojtjes së Natyrës si autoriteti përgjegjës për monitorimin dhe raportimin e biodiversitetit në Kosovë.

- A ka Kosova program kombëtar për pyjet dhe sistem kombëtar për inventarizimin e pyjeve? A ka ndonjë sistem për monitorimin sistematik të kushteve të pyjeve?

Ekziston një Strategjia për Zhvillimin e Pylltarisë dhe Planit të Veprimit 2010-2020. Administrimi dhe monitorimi i pyjeve kryhet nga MBPZHR-ja nëpërmjet strukturave të saj.

Gjatë vitit 2011 Kosova ka filluar Regjistrimi Kombëtar i Pyjeve i mbështetur nga Qeveria Norvegjeze dhe është i realizuar nga NFG-ja, duke bashkëpunuar me APK-ën. Deri tani është themeluar një bazë e të dhënave 'Sistemit Informativ Pyjor i Kosovës', në të cilën të gjithë njësitë e menaxhimit të mbuluara me planet menaxhuese, janë të përfshira. Doracaku për mbledhjen e të dhënave është i përfunduar. Pritet që inventari pyjor të jetë në vend me 31 dhjetor, 2012.

Hartimi i planit të menaxhimit në Kosovë në sistem digjital ekziston që nga viti 2006 dhe deri tani rreth 90 000 ha sipërfaqe pyjore me pronësi publike kanë qenë të mbuluara. Të gjitha të dhënat për këto njësi të menaxhimit të janë të përfshira në FISKOS. FISKOS sistemi ka funksionin për të siguruar të dhëna për çdo ngastër dhe nën-ngastër, si volum, cilësi, specie, rritja vjetore, etj.

- Ju lutem përshkruani politikën e përgjithshme dhe bazën ligjore për mbrojtjen e tokës, duke përfshirë dispozitat për identifikimin dhe menaxhimin e vendeve të kontaminuara. A ka ndonjë sistem monitorimi të tokës?

Neni 20 dhe 21 i Ligjit mbi e Tokën Bujqësore Nr. 02/L-16, mbron tokën bujqësore nga ndotja, dhe, në bazë të dispozitave ligjore në fuqi është planifikuar të zbatohen veprimet e mëposhtme:

- a. Përcaktimi i zonës dhe shkallës së ndotjes së tokës - inventari;
- b. Monitorimi i vazhdueshëm i gjendjes dhe çdo ndryshimi në tokën bujqësore, si funksion fizike, kimike dhe biologjik;
- c. Krijimi i sistemit informativ për tokën e ndotur bujqësore.

Nuk ka asnjë sistem monitorimi në vend për ndotjen e tokës. KEK-u dhe Feronikeli monitorojnë tokën e tyre. MMPH-ja ka nënshkruar një UA (UA nr. 02/2009) për të lejuar prezencën e normave të substancave të rrezikshme dhe të dëmshme në dhe. Kjo UA në kapitullin 1, neni 1 dhe kapitulli 2, neni 3 përcakton kontaminimin e tokës në bazë të normave të përcaktuara në kapitullin 4 të këtij UA

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural nuk ka krijuar ende sistemin e monitorimit të tokës bujqësore dhe për tri veprimet e mësipërme, duke përfshirë sistemin e monitorimit të tokave bujqësore të ndotura.

MMPH-ja është duke zbatuar Udhëzimin Administrativ për nivelet maksimale të lejuara të lirimit dhe emetimit të ndotësve të tokës nr. 04/50 në mënyrë që të parandaloj humbjen e cilësisë së tokës nga aktivitetet ekonomike që shkaktojnë zvogëlimin e aftësive ekologjike të vendit dhe raste të tjera që janë në kundërshtim me masat e pengesave të dëmit dhe mbrojtjes së tokës (neni 8).

3.9.9.2.6. Kontrolli i ndotjes industriale dhe menaxhimi i risk

- Cilat janë karakteristikat kryesore të legjislacionit në lidhje me lejimin e instalimeve industriale në lidhje me lirimin e ndotësve në ajër, ujë dhe tokë? Sa instalimet të integruar ekzistojnë për parandalimin dhe kontrollin e ndotjes (PKIN)? Cilat janë aktivitetet e monitorimit, zbatimit dhe raportimit në lidhje me legjislacionin?

- Me qëllim të krijimit të standardeve mjedisore në Kosovë për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes, në përputhje me Bashkimin Evropian, ekziston Ligji nr. 03/L-043 për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes (PKIN), është në vend. Çështja e lejimit të instalimeve industriale në lidhje me lirimin e ndotësve është e rregulluar nëpërmjet akteve nënligjore të tilla si:

- a. UA për përmbajtjen dhe mënyrën e mbajtjes së Regjistrit për lëshimin e lejeve të integruara

- b. UA për procedurat për zhvillimin dhe miratimin të Dokumenteve të referencës për TMM
- c. UA për Kushtet për dhënien e lejes për llojet e veçanta të funksionimit të cilat mbulojnë procesin e parandalimit dhe kontrollimit të integruar për ndotjen.

Qëllimi i këtij ligji është parandalimi dhe kontrolli i integruar i ndotjes i cili vjen si rezultat i aktiviteteve të listuara në Shtojcën 1 të këtij ligji, në veçanti për parandalimin dhe reduktimin e mbeturinave, emetimeve në ajër, ujë dhe tokë.

Në Kosovë janë identifikuar 25 instalimet që janë objekt i PKIN-së dhe të cilat duhet të jenë të pajisura me leje mjedisore të integruar. Neni 6 i Ligjit PKIN përcakton kërkesat për leje. Deri tani kanë aplikuar për IEP-në "New Ferronikel LLC Complex" e cila merret me prodhimin e Ferro Nikelit, Korporata "KEK", e cila merret me prodhimin e energjisë elektrike dhe "Sharrcem", e cila merret me prodhimin e çimentos.

- Cilat janë karakteristikat kryesore të legjislacionit në lidhje me shkarkimet nga impiantet e mëdha të djegies termike (vlerësimi i inputit termal mbi 50 MW), të djegies së mbeturinave dhe instalimeve që përdorin tretës organik?

Kapitulli VI i UA-së Nr 06/2007 mbi rregullat dhe standardet e shkarkimeve në ajër nga burimet e stacionuara të ndotjes, paraqet vlerat kufitare të emetimeve për planet e djegies, ku janë vendosur rregullat për impiantet e djegies, të energjisë termike, në qasje më të madhe 1 MW, pavarësisht nga lloji i lëndëve djegëse të përdorura (të ngurta, të lëngshme ose të gazta).

Neni 86 i UA ndan impiantet djegëse, në varësi të fuqisë termike, në mesatare 1-50 MW dhe të mëdha > 50 MW dhe llojet e djegies sipas karburanteve të lëngëta: të ngurta, të lëngëta dhe të gazta.

Në nenin 90 të UA-së janë të vendosur VEL-të për impiantet e djegieve të mëdha duke përdorur lëndë djegëse të ngurta, të zakonshme, të veçanta në mënyrë të njëjtën kohë të njoftuar me normat e BE-së.

Gjithashtu në neni 91 janë të definuara VEL-et për impiantet me djegie të madhe, të cilat përdorin karburante të lëngshme, të zakonshme dhe speciale.

Kapitulli IX i UA Nr 06/2007 për rregullat dhe standardet e shkarkimeve në ajër nga burimet stacionare të ndotjes përshkruan vlerat kufitare të emetimeve për proceset e përpunimit termik të mbeturinave. Dispozitat e këtij kapitulli përshkruajnë VEL-in, të materialeve ndotëse në gazrat e shkarkuara nga proceset e përpunimit të mbeturinave të termike, djegien e mbeturinave.

- Si trajtohet dhe kontrollohet çështja e rrezikut dhe aksidentet industriale nga autoritetet publike? A ka ndonjë sistem për kontrollimin e rreziqeve të aksidenteve të mëdha (Direktiva Seveso)?

Neni 47 i Ligjit mbi Mbrojtjen e Mjedisit 03/L-025, përcakton detyrimet e personit gjatë veprimit me kimikate të rrezikshme për të shmangur rreziqet dhe aksidentet industriale. Çështja e rrezikut dhe aksidentet industriale janë të rregulluara me anë të UA-së Nr 10/2011 mbi parandalimin e aksidenteve të mëdha që përfshin substanca të rrezikshme, si dhe UA-së Nr 05/2011 për metodologjinë e vlerësimit të rrezikut të aksidenteve kimike dhe masave për të zbutur pasojat.

Draft plani për ndërhyrje në rastet e jashtëzakonshme është i përfunduar. MMPH-ja është duke punuar në inventarin e SEVESO 2 entiteteve.

3.9.9.2.7. Kimikatet

- Cilat janë karakteristikat kryesore të legjislacionit në lidhje me substancat kimike? A ka procedura për mbledhjen e të dhënave dhe vlerësim të rrezikut për kimikate, veçanërisht pesticidet? A ka rregullat për klasifikimin, ambalazhimin dhe etiketimin e kimikateve (për substancat dhe preparatet)?

Ligji për Kimikate nr. 02/L-116 ka për qëllim vendosjen e një menaxhimi të qëndrueshëm të kimikateve, duke përfshirë masat për të mbrojtur mjedisin dhe shëndetin e njerëzve nga efektet e dëmshme të kimikateve

Neni 1 i këtij ligji rregullon të drejtat dhe detyrimet e personave juridik dhe fizik, kërkesat dhe procedurat për regjistrimin e kimikateve, për njohjen e substancave të reja dhe lëshimi e kimikateve në treg, vlerësimet e substancave të reja, klasifikimin, ambalazhimin dhe etiketimin e kimikateve, plani kombëtar për Siguri Kimike, mbikëqyrjen dhe kontrollin e kimikateve. Ligji është pjesërisht i harmonizuar me legjislacionin Evropian dhe për këtë arsye është bërë amendamenti i këtij ligji, dhe është parashikuar të miratohet deri në dhjetor të vitit 2012. Regjistrimi i kimikateve të rrezikshme ende nuk ka filluar të bëhet.

Deri tani kemi aprovuar vetëm në UA-në, Nr. 10/2010 për Listën Teknike për Siguri Kimike dhe si të e përfundoj atë, {sipas ISO 11014-1: 1997 (E) dhe në përputhje me Rregulloren 2006/1907/EC}, dhe kemi hartuar UA-në për njohjen e substancave të reja; UA-në për KEA-në (klasifikimi, etiketimi dhe ambalazhim) e kimikateve (substancave të rrezikshme dhe përzierjet) sipas 1272/2008 me përjashtim të Aneksit I për vlerësimin e tij.

- A ka procedura për regjistrimin/autorizimit e pesticideve, p.sh. produkteve për mbrojtjen e bimëve (pesticidet bujqësore) dhe/ose biocideve (pesticideve jo-bujqësore)?

Neni 13 i Ligjit për produkte për mbrojtjen e bimëve Nr. 2008/03-L-042 përcakton procedurat për regjistrim/autorizim e produkteve për mbrojtjen e bimëve. Ky ligj rregullon klasifikimin, paketimin dhe etiketimin e produkteve për mbrojtjen e bimëve në përputhje me direktivat e KE-së.

Ligji për produktet biocide Nr. 2009/03-L-119 (Pesticide jo-bujqësore), në seksioni 6-10 përcakton procedurat për regjistrim/autorizim të produkteve biocide, qëllimin kryesor i ligjit është të përcaktoj dhe rregulloj kushtet për vendosjen në treg dhe përdorimin e substancave aktive që përdoren për prodhimin e produkteve biocide në territorin e Republikës së Kosovës duke e mbrojtur shëndetin e njerëzve, kafshëve dhe mjedisit. Ky legjislacion ende nuk është kompletuar, kryesisht për shkak të mungesës së kapaciteteve për staf profesional.

- a ekziston ndonjë legjislacion në lidhje me eksportin dhe importin e materialeve të rrezikshme? A ka kapacitet administrative dhe infrastrukture për të menaxhuar dhe kontrolluar zbatimin e këtij legjislacioni dhe në veçanti eksportin e kimikateve që kanë të bëjnë me këtë legjislacion?

Bazuar në Ligjin për Kimikate (02/L-116), MMPH-ja po zbaton UA Nr 4/2005 "Për klasifikimin e mallrave për eksport dhe formave për import". Neni 2 i këtij UA jep gjithashtu përgjegjësi institucioneve të tjera të tilla si: MSH, MTL, MBPZHR dhe të ndërmarrë hapat e nevojshëm për të siguruar kontrollin e eksportit dhe importit të kimikateve.

Sipas nenin 22 të Ligjit për Kimikatet (02/L-116) ku përcaktohen kushtet për vendosjen e prodhimit në treg dhe përdorimin e kimikateve. Për më tepër, Neni 24 i jep kompetenca të plota Inspektoratit të MMPH-së për të kryer inspektime. Përveç kësaj nga neni 2 i Ligjit për Kimikatet, Doganat e Kosovës janë përgjegjës për monitorimin dhe kontrollimin e lëvizjes së substancave kimike të rrezikshme.

Ky legjislacion nuk ka përfunduar akoma deri më tani, kryesisht me mungesën e kapacitetit të stafit profesional.

Për monitorimin, kontrollimin e lëvizjes, duke i vënë në treg dhe përdorimin e kimikateve të rrezikshme, sipas nenit 22 të Ligjit për Kimikatet, është kompetente MMPH-ja përmes Inspektoratit të Mjedisit dhe në kufi janë kompetente Doganat e Kosovës.

3.9.9.2.8. Ndryshimet klimatike

- a janë miratuar politika, strategji, masa dhe plane veprimi për ndryshimet klimatike? Nëse jo, kur do të përgatiten dhe miratohen ato? Cili do të ishte fushë veprimi i tyre (lehtësimi, miratimi, sektorët, cilat gazra serë, periudha kohore)?

Nuk ka asnjë Strategji dhe Plan Veprimi për ndryshimet klimatike. Megjithatë, Neni 20 i Ligjit për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja përcakton monitorimin e emisioneve të gazrave serë dhe zvogëlimin e sasisë së këtyre gazrave si dhe stimulimi i masave të zhvillimit të pastër që duhet të adresohen nga MMPH-ja.

Momentalisht Kosova është duke punuar në përfundimin e Inventarit të GS-ve i cili do të finalizohet deri në fund të qershorit 2012.

Nuk është vendosur afat kohor për miratimin e Strategjisë së ndryshimeve klimatike apo dokumenteve plotësuese.

- Aktualisht a ka ndonjë politikë apo masë shtesë për ndryshimet klimatike që është duke u përgatitur? Nëse po, kur do të adoptohen dhe zbatohen ato?

Ekziston një studim i fizibiliteti i cili përcakton sektorët që do të jetë pjesë e Inventarizimit të GS-ve dhe siguron të gjitha të dhënat relevante që do të jetë pjesë e Inventarizimit të GS-ve dhe planifikimit të mëtejshëm.

Nuk ka politika dhe masa shtesë mbi ndryshimet klimatike. MBPZHR-ja aktualisht si dhe MZHE-ja janë duke punuar në drejtim të vlerësimit të ndikimit të sektorëve të tyre në lidhje me ndryshimet klimatike.

- A është themeluar sistemi kombëtar për monitorimin edhe raportimin e gazrave serë? Nëse po, si është i organizuar? Nëse jo, kur do të themelohet?

Ende nuk është themeluar sistemi kombëtar për monitorimin dhe raportimin e gazrave serë.

Që nga viti 2008 AKMM-ja rregullisht raporton të dhënat e gazrave serrë në Agjencinë Evropiane të Mjedisit për sektorin e industrisë, energjisë dhe transportit në bazë të Kornizës së Konventës së UNFCCC-së.

- a janë përgatitur dhe miratuar inventarë kombëtarë për emetimin e gazrave serë (GSS) Cilat janë të gjeturat kryesore të tyre? Nëse jo, kur ato do të themelohen?

Inventari kombëtar i emisioneve të gazrave serrë do të finalizohet deri në fund të qershorit të vitit 2012. Megjithatë, të dhënat në dispozicion deri tani janë paraqitur më poshtë:

Gazrat serë - Llogaritjet bazë për gazrat, CO₂, CH₄, dhe N₂O për vitet 2008 dhe 2009, janë paraqitur në tabelën nr. 12. Sektori i energjisë është burimi më i madh i gazrave që shkaktajnë gazrat serë. Nuk ka të dhëna të llogaritura për shumën e gazrave serë nga bujqësia dhe gjenerimi i mbeturinave komunale.

Tabela 128. Burimet e gazrave serë sipas sektorëve për vitin 2008 dhe vitin 2009

Burimi i gazrave serë	Njësia Gg (Giga Gram)					
	2008			2009		
	CO ₂	CH ₄	N ₂ O	CO ₂	CH ₄	N ₂ O
Energjia	6,221,976.11	5,388.79	252.56	7,040,831.31	5,578.54	269.94

Industria	11,054.45	1.32	0.18	11,474.52	1.37	0.18
Transporti	1,073.30	0.15	0.07	1,110.44	0.15	0.07

- A ka ndonjë llogaritje të pritshme të emetimeve të ardhshme të gazrave serë për sektor?

Bazuar në faktin se prodhimi i energjisë në Kosovë është i bazuar në qymyr, dhe në bazë të strategjisë për Energjinë 2009-2018 (miratuar më 08.04.2010), ka një rritje të planifikuar të kapaciteteve të reja, atëherë mund të thuhet se ekziston një pritje e rritjes së emetimeve të gazrave serë.

- Cilat masa janë ndërmarrë për transpozimin dhe zbatimin e acquis të BE-së(sistemi i tregtimit të emetimeve i BE-së (STE BE), Gazrat serë (GS) reduktive për sektorët jo-STE, gazrave të fluorizuara, substancave që dëmtojnë shtresën e ozonit, standardet e efikasitetit të automjeteve, standardet e cilësisë së karburanteve, kapjen e karbonit dhe deponimi si dhe monitorimin dhe raportimin e emetimeve të (GS))?

MMPH-ja është duke punuar në Udhëzimin Administrativ mbi "substancat që dëmtojnë shtresën e ozonit", e cila është dërguar në Komisionin Evropian për të kontrolluar përputhshmërinë dhe i cili pas kontrollimit të pajtueshmërisë do të dorëzohet në Qeveri për miratim. Deri në fund të 2012 do të jetë i përgatitur Udhëzimi Administrativ mbi metodën dhe metodologjinë për kryerjen e emetimeve të gazit serë, si dhe Udhëzim Administrativ "Për kadastrën e ndotësve me gazra serë brenda territorit të Kosovës".

- Cila ministri dhe/ose agjenci qeveritar është përgjegjës për zhvillimin, zbatimin dhe monitorimin e politikave dhe masave të ndryshimeve klimatike? A kanë ato mandat të qartë për të kryer këto detyra? A janë fuqizuar këto burime viteve të fundit dhe çfarë plane ekzistojnë për fuqizimin e mëtejshëm të tyre?

Artikulli 5 i Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit (03/L-025) kërkon uljen e aktiviteteve të caktuara të cilat kanë ndikim negativ mbi mjedisin dhe ndryshimet klimatike. MMPH-ja është autoriteti përgjegjës në këtë drejtim për të ndërmarrë masa konkrete nëpërmjet strukturave të saj.

Për sa i përket të dhënave për monitorimin GS-ve AKMM-ja nën MMPH-ë është institucion përgjegjës.

AKMM-ja në kuadër të bashkëpunimit me EEA-në ka një Qendër Kombëtare të Referencës për Ndryshimin e Klimës.

Në lidhje me burimet e kapitalit dhe ato humane, Kosova ballafaqohet me sfida të mëdha kur bëhet fjalë për luftën kundër ndryshimeve klimatike

- A keni kapacitete të mjaftueshme institucionale për zhvillim, monitorim dhe zbatim efektiv të masave dhe politikave klimatike?

Nuk ka kapacitete të mjaftueshme që të adresojnë zbatimin dhe monitorimin e masave dhe politikave për ndryshimet klimatike.

- A kanë financuar aktivitete për ngritjen e kapaciteteve për zbatimin e masave dhe politikave klimatike, vendet anëtare të BE-së, vendet e tjera, organizatat e Kombeve të Bashkuara dhe donatorët tjerë?

Sektori për ndryshimet klimatike është gjithashtu i përfshirë brenda programit RENA që mbështetet nga BE-ja. Gjatë implementimit të projektit janë mbajtur punëtori rreth temave të veçanta nën këtë fushë. UNDP-ja në Kosovë është duke mbështetur projektin për përgatitjen e inventarit për gazrat serë i cili lehtëson prezantimin mbi teknikat e përgatitjes së këtij inventari. Implementimi i projekteve të Twiningut "Mbështetje për Sektorin e Mjedisit" (IPA 2009) është në vazhdim, e cila përfshin ngritjen e kapaciteteve të zyrtarëve të KEPA-së për raportimin e emetimit të gazrave serë.

